

Milan Begović

Drame

Venus Victrix

Biskupova sinovica

Božji čovjek

Pustolov pred vratima

Hrvatski Diogenes

Amerikanska jahta u splitskoj luci

Bez trećeg

Ero s onoga svijeta

SADRŽAJ

Venus Victrix	4
Biskupova sinovica	21
Božji čovjek	38
JUTRENJA	40
PRVI ČAS	42
DRUGI ČAS	56
TREĆI ČAS	69
VEČERNJA	85
Pustolov pred vratima	86
PRVA SLIKA	88
DRUGA SLIKA	94
TREĆA SLIKA	104
ČETVRTA SLIKA	112
PETA SLIKA	121
ŠESTA SLIKA	128
SEDMA SLIKA	135
OSMA SLIKA	141
DEVETA SLIKA	144
Hrvatski Diogenes	146
PRVI ČIN	148
DRUGI ČIN	157
TREĆI ČIN	172
ČETVRTI ČIN	186
PETI ČIN	201
Amerikanska jahta u splitskoj luci	216
PRVI ČIN	218
DRUGI ČIN	236
INTERMEZZO	249
TREĆI ČIN	254
Bez trećeg	271
PRVI ČIN	273
DRUGI ČIN	285
TREĆI ČIN	295

Ero s onoga svijeta	303
PRVI ČIN	305
DRUGI ČIN	338
TREĆI ČIN	377
RJEČNIK	402

Venus Victrix

Komedija u jednom činu

LICA:

MAGISTER FRANCESCO, helenista (56 god.)

MADONNA ORSINA, njegova žena (25 god.)

ALBERIGO, kondotijer (30 god.)

GIANNELLO, njegov prijatelj

MANDETTA, sluškinja kod Francesca

FILIPPO, momče u službi Messer Salvuccia

Čin se zbiva u devedesetim godinama XV. vijeka, u zaseoku Magistra Francesca, nedaleko Firence.

POZORNICA: učenjačka soba - stol, police, konsole, a po njima folio-knjige, manuskripti, pergamene, slike, kipovi i biste, starinski novci i medalje, geme i kameji. Nedaleko stola velik ledio, a na njemu otvorena knjiga. U dnu, na povišokom stalku, mramorna starinska statua "VENUS VICTRIX", bezruka, krasna umjetnina. Uza zid postavljena je nekakva škrinja, na kojoj se sjedi, pokrivena šarenim, izvezenim ćilimom. Pred stolom stolac sa visokim naslonom i ručicama, urešenim rezbarijama. Na desno u dnu balkon. Otvoren je, kroza nj se vidi drveće u bašti, a u daljini, kao kroz maglu, grad Firenca, sa svojim tankim tornjevima i širokim kupulama. Obujmljen je zadnjim zrakama sunca, koje uprav zapada - a još malo dalje i više blješti se zlatna fasada San Miniata. Ta igra svjetla ne traje dugo, jer sunce nakon prvoga prizora potpuno iščezne, a spušta se večer.

MAGISTER FRANCESCO, kad se digno zastor, traži nešto među svojim pergamenama, a MADONNA ORSINA stoji na balkonu, kao da nekoga očekuje.

FRANCESCO: Al na - tu je bio! Nije ga valjda bijes odnio... Orsina!... Što ne čuješ, Orsina?

ORSINA *nehajno*: A?

FRANCESCO: Jesi li vidjela onaj novac, što mi ga je darovao jutros Messer Zanobi? Ne mogu, da ga nadem. A? Orsina!

ORSINA: Evo me!

FRANCESCO: Eto te! Pa znam, da si tu. Nô ja te pitam, gdje je onaj novac?

ORSINA: Kakav novac?

FRANCESCO: Onaj, što mi ga darova Messer Zanobi. Čuješ li? *Vikne*: Orsina?

ORSINA: No - evo me! Što vičeš?

FRANCESCO: Kako ne ću? Izgubila se tako krasna i vrijedna stvar, a ti baš ni najmanje ne haješ!

ORSINA *toplje*: Kakva se je stvar izgubila?

FRANCESCO: No - gle! Ima već čitava ura, da joj pripovijedam, a ona, još ne zna! Onaj krasni starinski novac, što ga je Filelfo pred nekoliko godina donio iz Carigrada Messer Zanobiju, a ovaj ga je meni poklonio.

ORSINA: Ja ne znam za taj novac. Ne bavim se numizmatikom.

FRANCESCO: I zaludu. Bolje je imati i najružniju, a pametnu ženu, nego stvorenje, pa bilo baš kô Angelicovi heruvimi, a glupo i ignorantno! Ti ne pojmiš, što je znanost, što li je umijeće... ti čezneš samo za onim, što je prolazno, kao što je prolazno to tvoje lice i tvoja mladost. I još hoćeš da pjevaš sonete!

ORSINA: A ne slušam li svaki dan kad nam čitaš Homera? Nisam li s tobom pročitala sve pjesnike grčke i rimske?

FRANCESCO: U posljednje doba sve to manje te zanimaju. Pa inače u svemu valja osjećati veličinu nauke i besmrtnost ljepote... Eto, vidiš i sada... Mjesto, da nastojiš naći moj izgubljeni novac, ti gledaš bezrazložno kroz balkon. *Traži - pa naglo*: Pa što ima tamo?

ORSINA: Gledam kako zapada sunce, Messer Francesco! Kroz krošnje prolaze njegove zadnje zrake i padaju na onog pauna i odsijevaju u njegovom stookatom repu...

FRANCESCO *traži*: Nema pa nema...

ORSINA: A među lišćem crvene se strastvene i žarke trešnje, a dolje na grmovlju smiješe se rascvale ruže i one bijele, pa rumene, pa one žute, a onda krvave, koje Alberigo najvoli...

FRANCESCO *traži*: Da nije među ovima... *Pregledava stare novce po konsoli*.

ORSINA: A dolje leži plemeniti grad Fiorenca, sa svojim palatama i crkvama. Zlatna prašina titra u zapadnom zraku, pa i Arno je zlatan, a San Miniato ion - ko duša sviju nas širi se Santa Maria del Fiore, a ko naš čuvar diže se krjepko Palazzo vecchio. Naokolo bregovi...

FRANCESCO: I baš nigdje... Prokletstvo! Tvoje vrpce, končići, češlji, masti, ogledalca, mirisne vodice... ah, to je sigurno sve na mjestu!

ORSINA: Ne srdi se Francesco. Slaba si zdravlja.

FRANCESCO: Što mi je do zdravlja i do svega! Bolje da je u kući sve propalo...

ORSINA: I ja.

FRANCESCO: Pa i ti! To je bila osobita rijetkost...

ORSINA: E, žene nijesu rijetke kô - stari novci! *Okrene se*.

FRANCESCO: A tko je danas redio moju sobu? A? Orsina!

ORSINA: Što?

FRANCESCO: Tko je redio sobu?

ORSINA: Ja ne.

FRANCESCO: Da tko?

ORSINA: Mandetta.

FRANCESCO *zove*: Mandetta! Mandetta! - A preporučio sam ti, da ona ne ulazi ovdje. Ali što je tebi stalo? Tko bi inače stajao pred zrcalom? Gdje li ste danas ozbiljne Špartanke i stroge rimske matrone!

MANDETTA *ulazi hitro i smije se prpošno i zvonko*: Zapovijedajte, Messer Francesco?

FRANCESCO: Je li to način?

MANDETTA: Mladost - ludost.

FRANCESCO: Pa što se treba tako smijati?

MANDETTA: To je vedri helenski posmijeh... kako ono vi velite.

FRANCESCO: No, dosta! Kad si redila moju sobu?

MANDETTA: Po objedu, kad ste izašli -

FRANCESCO: Ovdje je bio nekakav starinski novac -

MANDETTA: Nisam ga vidjela.

FRANCESCO: Morala si ga vidjeti! Bio je tu i nitko ga nije mogao od jutros odnijeti - ili ti - ili Madonna...

ORSINA *okrene se i hladno*: Ja - ne.

MANDETTA: Ni ja ne.

FRANCESCO: Al da ga nisi gdje stavila il možda bacila nehotice?

MANDETTA: Ja sam bacila nešto ostruganog drveta i nekakve krpice...

FRANCESCO: Gdje?

MANDETTA: U baštu. Ali nije bilo nikakva novca.

FRANCESCO: Idi... pogledaj. Messer Zanobi ju je zamotao baš u one krpice.

MANDETTA: Sve je još na buništu - vidjet ćemo. *Ode*.

FRANCESCO: Orsina, tebe se to ništa ne tiče?

ORSINA: Kako vidiš.

FRANCESCO: Tebi baš nije stalo za mnom?

ORSINA: Pa i ti voliš one pljesnive stare gaste -

FRANCESCO: Ma - znaš -

MANDETTA *doleti*: Messer Francesco! Messer Francesco! Evo ga, našla sam ga u onoj krpici na buništu.

FRANCESCO: Daj... daj - Jest, to je...

MANDETTA: Srećom iščeprkao ga je onaj veliki kokot.

FRANCESCO: Ah! Krasan - krasan! Vidiš Orsina, kao da je jučer kovan. Obadvije su strane jasne! I natpis: C o n - s t a n - t i - n u s . Velim ti - ovo je velika rijetkost. Svi će sutra gledati: i Ficino i Pico i Landino... A ti se ne veseliš?

ORSINA: Veselim.

Sve više se spušta sumrak. Zvoni "Angelus".

FRANCESCO: Doista sreća - velika sreća! Da proslavimo ovu sretnu zgodu, danas ćemo pročitati čitavo pjevanje. A gdje je Alberigo? Mandetta, donesi lukijernar, sad će doći Messer Alberigo.

MANDETTA *odlazi*.

FRANCESCO: On drukčije shvaća nauk i umjetnost nego ti. Al da, pomirimo se... Orsina, daj - nek te poljubim...

ORSINA *živo, kao da je nekoga u bašti vidjela, otrgne se od Francesca i reče*: Eto ga! Pripravi Homera! *Izade*.

FRANCESCO: *za čas presenećen, a onda uz prozor, na slabom svjetlu sutona, promatra novac i čita*: C o n - s t a n - t i - n u s ... Kô na dlanu!

ORSINA ulazi sa ALBERIGOM i nosi kitu ruža.

ORSINA: Kako su lijepe!

ALBERIGO: Dobra večer, magistro!

FRANCESCO: Alberigo, ah, da znate, bio sam izgubio onaj zlatni novac -

ALBERIGO: Onaj Filelfov?

FRANCESCO: Da. Pa smo ga našli. Ona luda Mandetta...

ALBERIGO: Baš sreća. A jeste li pročitali natpis?

ORSINA *tiho Alberigu*: Zlatni moj!

Već je omrklo i skoro se ne vidi.

FRANCESCO: Dakako. Konstantinov novac. Jedini u čitavoj Firenci! Pokazat ću ga sutra svima - sutra će se govoriti samo o mome Konstantinu...

ALBERIGO: Kako ste sretni, magistro! Vi imate sve najljepše...

FRANCESCO: I najrjeđe, Alberigo! Moja " *V e n u s V i c t r i x* " u graciji i liniji, natječe se sa svim do sada nađenim Venerama. Tko ima točan i jasan prijepis *S t a t i u s a* kao ja? Pa moj Lukan, moj *S i l i u s I t a l i c u s*, a moje game, osobito ona sa Kastorom i Poluksom?...

ALBERIGO *Orsini*: Tebe ne spominje!

ORSINA *Alberigu*: Obožava mrtvu ljepotu!

FRANCESCO: Što veliš?

ORSINA: Kad ćemo nastaviti čitanje?

FRANCESCO: Uvijek smo na vrijeme...

MANDETTA ulazi i nosi lukijernar, postavi ga uz leđio, na kome stoji otvorena "Ilijada", pa otide.

FRANCESCO: A zašto ste tako okasnili, Alberigo?

ALBERIGO: Svratio sam se časom u San Marco. Fra Geronimo propovijeda.

ORSINA: Je li bilo puno svijeta?

ALBERIGO: Krcato. Mnogi su se povratili, jer nije bilo mjesta.

ORSINA: A kako je govorio fra Geronimo?

ALBERIGO: Krasno, Madonna!

FRANCESCO: Bit će njegove obične ludosti: proti znanosti i nauci, proti svemu što je lijepo. On bi htio, da se povratimo na nekadašnju askezu: na odricanje naslada, na post, na kostrijet...

ALBERIGO: Jest, magistro, govorio je ludo, al snažno i strašno. U duši svojoj smijao sam se - ali nije mi se posmijeh usuđivao preći preko lica. Svak je bio tako ozbiljan.

ORSINA: A koga je kudilo?

ALBERIGO: Sve i svakoga. Grdio je raskoš i raspuštenost zadnjega *C a r n a s c i a l e*-a. Ni principe Medicejske nije poštedio. Rekao je: "Fiorentinci, vi živite kô svinje: Vaš život protiče na dušecima, u ćeretanju, u dangubi i kićenju, u sramotnim gozbama i razbludnosti, a duša vam iščezava u blatu tih poganih strasti..." Pa kakovim je glasom govorio!... Vidio sam neke plemenite gospođe, među njima i Madonnu Lukreciju Donati - pa sve prignute glave, sa suzama u očima...

FRANCESCO: Al će one za to ponovo doći na sjajne zabave, što ih priređuje *M a g n i f i c o*, sa duboko otvorenim grudima, u koje će mladost sipati požudne poglede -

ORSINA: I slatke konfekte!

ALBERIGO: Bijahu kô pokornice.

FRANCESCO: Zaludu se muči fra Geronimo! Prošla su ona vremena. Sad je čas novoga življenja: vječna helenska mladost struji kroz našu krv...

ORSINA: I vječna helenska starost!

ALBERIGO: A ipak on je opio svjetinu, magistro.

FRANCESCO: Za kratko. *M a g n i f i c o* ju zna opiti sa mnogo sladim napitkom.

ORSINA: Sve je to do prve obdulje!

ALBERIGO: Možebit. Al meni se ništa ne sviđa onaj fratar, donijet će on Fiorenci crnih dana.

FRANCESCO: Ne poznate, sinko, Fiorentinca. U posljednje vrijeme uživali su preveć i sad se odmaraju u prodikama brbljavoga Savonarole... Al poslije posta - slade se jede! Nô - pustimo mi sve to i prenesimo se u drevno doba, u Ilijon, gdje nas čeka lijepa ljuba Parisova -

ALBERIGO: Ostasmo ono kad brzonoga Irida sađe k njoj...

FRANCESCO: Da, da - i nađe ju gdje veze u širok sag sve nezgode sjajne, te rad nje pretrpješ konjokrote Trojanci i mjedenhalje Akejci. Sjedite dakle.

ORSINA i ALBERIGO postrance sjednu jedno do drugoga. Prate Francescovo čitanje, a otkad i dokad prime se za ruku, il približe glave, šapnu riječ il dobace pogled.

FRANCESCO: prevada lagano, nekim ritmičkim patosom. On se je sasma prenio u onaj kraj i svijet, o kome govori knjiga.

FRANCESCO: "I ona, u bijeli omotana plašt, sa očima, orošenim suzama, iz svojih iziđe odaja; i ne sama, jer su je pratile dvije dvorkinje: volooka Klymena i Aethtra, Pitthejeva kći. Prošle su kroz skaejska vrata, kraj kojih sjedaše Prijam, a uza nj Lampo i Klytij, Panthoj, Thymoete, Hiketaon, i dvije luči razuma Ukalegon i Antenor, narodni očevi, koji rad starosti batališe rat i oružje; al svi valjani govornici, slični na cvrčke, koji, stojeći na grani, pune svojom krjepkom pjesmom čitavu šumu..."

ORSINA *tiho Alberigu*: Ti si moj Paris!

ALBERIGO: Pazi, ugrabit ću te!

FRANCESCO: "I čim ugledaše časni starci prekrasnu ženu, gdje uzlazi k njima na kulu, jedan drugome tiho - *P r a v o j e*, - rekoše, - da rad nje Grci i Trojanci tako strašne i duge nevolje trpe! I u istinu naliči ona boginji kakvoj..."

MANDETTA *uleti naglo, a za njom uđe* FILIPPO.

MANDETTA: Messer Francesco!

FRANCESCO: E - blebetušo! u najljepše...

MANDETTA: Evo, došao je Filippo od Messer Salvuccia -

FILIPPO: Pozdravlja vas Messer Salvuccio.

FRANCESCO *digne se*: Kad se je povratio?

FILIPPO: Malo prije. Od Verone do Firenze putovao je skoro neprestano. Pozdravlja vas i želi, da dođete čim prije k njemu - ako je moguće još večeras.

FRANCESCO: Večeras?

FILIPPO: Da. Donio je sobom, reče, nekakvu staru knjigu, i hoće, da vam je pokaže. Rekao je: "Novost i rijetkost", pa želi, da vi budete prvi, koji će to u Fiorenci vidjeti.

FRANCESCO: Dobro... dobro... Čekaj me, pa ćemo odmah zajedno!

MANDETTA i FILIPPO odlaze.

FRANCESCO *uzimlje svoju kapu, u najvećem ushitu*: Ne ću se dugo zadržati... Samo neka vidim... To mora biti nešto izvanredno... Salvuccio, to je prijatelj! Ja - prvi... - Zbogom! *Odlazi.*

ALBERIGO: Duša njegova ne živi u našem svijetu - tumara bogzna kuda...

ORSINA: U istinu - on više ništa ne vidi.

ALBERIGO: Tim bolje. Mi možemo bezbrižno, uz ljupke Homerove pjesme, živjeti dane ljubavi.

ORSINA: On me potpuno zaboravlja...

ALBERIGO: Il si možda željna njegovih cjelova?

ORSINA *privine se uza nj*: Sa mladih usana diše ružična duša, a sa starih -

ALBERIGO: Uzdah smrti. *Cjelov.*

ORSINA: A ipak muči me neka slutnja, Alberigo. Više puta onako pomišljam, kad te na prozoru očekujem, da će doći čas, kad ću ondje uzalud stajati i gledati, kako se raspada lišće sa rascvalih ruža u onoj bašti.

ALBERIGO: Tko zna, dušo, kad će to biti. Sad još ne.

ORSINA: Al od časa na čas, može te pozvati tvoje zvanje. Svaki put kad dođeš, sa strepnjom očekujem tvoju prvu riječ. Uvijek mislim, da mi donosiš tužnu vijest tvoga odlaska.

ALBERIGO: Pa i da odem, već bih se povratio.

ORSINA: Tko bi mogao iščekati povratak? Ja bih sigurno umrla.

ALBERIGO: Ah, nemojmo o tom govoriti. Tko zna, hoću li ja više ikada u rat! Kako bih mogao zamijeniti ovaj život ljubavi i proljeća, sa nepogodama boja i smrti? Ti si me razmazila.

ORSINA: Ah, Alberigo - ti varaš sebe, pa hoćeš i mene. Htio bi, da si istrošio svu svoju hrabrost u cjelovima, kojima si pohlepno pio moju dušu. Al ne - ja vidim -

ALBERIGO: Što vidiš?

ORSINA: Kad ono slušamo borbe grčkih i trojanskih junaka, preveć se sjaju tvoje oči i nabreknu žile na sljepočicama... Nema tako blage ljubavi, koja bi tvoju krv raznježila.

ALBERIGO: Ljubav savladava sve -

ORSINA: Al ja ne ću, da budem tvoja Omfale! Ja te hoću slavna i pobjednika. Samo bih rada, da te mogu pratiti kroz ratnu vrevu i krvave pogibelji... rad bih te gledala među strjelicama i alabardama, uz buku prangija i krik navala...

ALBERIGO: No... no... hrabro li je srce u golubice! Blizina onih grozota umanjila bi tvoje zanose!

MANDETTA *ulazeći*: Oprostite! Messer Alberigo -

ALBERIGO: Što je?

MANDETTA: Dolje je pred vratima neki strani vitez i pita za vas.

ORSINA: Vitez?

ALBERIGO: Kako se zove?

MANDETTA: Ne znam. Reče mi samo, da mora s vama govoriti i to odmah, o važnom nekom poslu.

ALBERIGO *sprema se*: Nek počeka.

ORSINA: Zašto? Možete i ovdje govoriti, ja ću vas pustiti same.

ALBERIGO: Dobro. *Mandetti*: Dovedi ga.

MANDETTA ode.

ORSINA: Tko može biti?

ALBERIGO: Ne znam. Možda kakovo poslanstvo.

GIANNELLO *ulazi*: Alberigo!

ALBERIGO: Giannello! *Zagrlje se*. Koja te sreća vodi? *Orsini*. Madonna Orsina, ovo je moj najbolji prijatelj i brat Giannello de' Berteschi! *Giannellu*. Pa kako si saznao za me?

GIANNELLO: Rekoše mi, da učiš kod glasovitog magistra Francesca... pa sam te evo i potražio... A otkad ti to postade obožavateljem klasičnog života i helenske ljepote?

ALBERIGO: Opio me je magistro čarnim riječima...

GIANNELLO: A Madonna još čarnijim očima!

ORSINA: Viteže!

ALBERIGO: Madonna je supruga moga magistra.

GIANNELLO: On je sada sigurno u *P l a t o n s k o j A k a d e m i j i*, na mudrim disputama?

ORSINA: Skoro će doći.

ALBERIGO: Pa što te sili, da me tako naprešno tražiš?

GIANNELLO: Poslanstvo. Al moramo biti na samu. Izadimo.

ORSINA: Ostanite - ja ću vas pustiti same. *Odlazi*.

GIANNELLO: Hvala. Ne ćemo dugo.

ALBERIGO: Dakle?

GIANNELLO: Nosim ti pozdrav pizanske gospode -

ALBERIGO: Hvala!

GIANNELLO: Navijestili su rat Pistoji i pitaju za tvoje zahtjeve.

ALBERIGO: A nude?

GIANNELLO: Velim ti, jedino pitaju za tvoje zahtjeve.

ALBERIGO: Ovaj put tražim mnogo.

GIANNELLO: Nek čujemo -

ALBERIGO: Tri puta toliko, koliko u zadnjem ratu.

GIANNELLO: Dobro. *Pružaj mu ruku*. Tvoju riječ!

ALBERIGO: Čekaj. A vojska?

GIANNELLO: Bolja i izabranija no onaj put.

ALBERIGO: Tko vodi Pistojanice?

GIANNELLO: Govori se - Marko Bandai.

ALBERIGO: On?

GIANNELLO: Da - on!

ALBERIGO: Hm! Nek promislim. *Pauza.* Čuj!

GIANNELLO: A?

ALBERIGO: On je najbolji kondotijer.

GIANNELLO: Poslije tebe.

ALBERIGO: Junak je...

GIANNELLO: Pizanska gospoda to znadu.

ALBERIGO: Zaslužio bi s njim se ogledati. Njegovo se ime pronosi od usta do usta -

GIANNELLO: Bojiš se?

ALBERIGO: Ne - Giannello! Najveće nagrade ne bi me privukle na vodstvo pizanske vojske, kao ime Marka Bandai -

GIANNELLO: Pak?

ALBERIGO: Ja ne mogu u rat.

GIANNELLO: Alberigo! Zašto?

ALBERIGO: Imam razloga, koje ti ne mogu otkriti.

GIANNELLO: A bi li mi ih otkrio, kad bih ih ja pogodio?

ALBERIGO: Možda. Dobar si prijatelj - čuvat ćeš tajnu.

GIANNELLO: Slade je biti ranjen od Kupidonove strijele, no razlomiti na tisuće dušmanskih kopalja - a?

ALBERIGO: Znao sam odoliti balistama i arkibuzama, a nekmo li ludom Kupidonu!

GIANNELLO: Al on se je stavio u vrlo zgodnu busiju: u oči Madonne Orsine!...

ALBERIGO: Ti si čarobnjak...

GIANNELLO: Pogodio sam dakle?

ALBERIGO: Jesi.

GIANNELLO: A što da ti rečem? Žena je bila uzrokom propasti mnogih, pa može i tvoje. Al kako je došlo do toga?

ALBERIGO: Kako! Kako! Ne znam ni sam. Ta ti znaš: za mene su žene bile uvijek samo slatka mendula: jezgru bih upotrebio, a koru odbacio...

GIANNELLO: A sada jezgru podijelio, a koru pridržao...

ALBERIGO: Ne rugaj mi se - neg slušaj. Pred nekoliko sedmica, kad sam prvi put izišao iz kuće, nakon što sam dugo ležao i liječio zadobivenu ranu kod Luke, šetao sam se sâm uz vodu M u g n o n a . Zima je bila na izmaku, sunce je blago grijalo, a meni se je povraćala snaga i želja za borbom i osvajanjem. Činilo mi se, da sam neobično jak i htio sam, da izgulim čitavo drvo, pa da njime zavitlam nekoliko puta po zraku. Pa ljutio sam se... Nije bilo izgleda nikakvoj vojni, a Mlečane nisam htio služiti: Carmagnola me je naučio kakvi su. Šetajući dakle, među drvljem, sretnem Madonnu Orsinu. Pogledao sam ju bijesnim okom i strašnim pogledom. Nisam mislio, da je preda mnom jedna žena - no čitava vojska...

GIANNELLO: A ipak jača no čitava vojska!

ALBERIGO: Čekaj. Oko je njeno izbjeglo mom pogledu, al nije ona mom koraku. Slijedio sam je sve do ove kuće. Ona pobježe, zatvori vrata, a poslije malo dođe na pendžer i - iščeznu. Priupitah se za kuću i rekoše mi, da u njoj stanuje glasoviti učenjak Magister Francesco, pa ja pomislim, ono je žensko njegova kći. I sutradan dođoh pod pendžere i tako suslijedom nekoliko dana, a onda se odvažim i podem k Messer Francescu. Mišljah - reći ću mu, da ja ljubim njegovu kćer... pa što bude! Ne može me nego odbiti - i kraj!

GIANNELLO: Poduzetni kondotijer Alberigo!

ALBERIGO: Dakako! I stari me primi, a kraj njega Madonna Orsina. - Ovo je - reče on meni - moja žena! - Ugrizoh se za usnice i sva sreća, da je on prvi progovorio. Pa kad me zapita, što me k njemu vodi... ja sam se na prvi mah zbunio, no poslije malo rekoh ovako: - "Magistro, meni je dodijao skitnički i pustolovni kondotijerski život, sit sam borbe i krvi, a imam prijatelja poetu, koji mi je toliko pričao o drevnim pjesnicima Hellade i Rima... Čujte, i ja bih rada opojio svoj duh vječnom poezijom starine... dajte, primite me kô svog učenika, učite me umjeću i ljepoti!" - Magister pride k meni i zagrlj me od veselja...

GIANNELLO: A oštri potezi zlobno-zadovoljnog posmijeha zavinuše Orsinine usne!

ALBERIGO: Baš tako!

GIANNELLO: I stari te je primio?

ALBERIGO: Dabome. I od onda se ja marljivo učim grčkom jeziku, zanašajući se hegzametrima slijepoga Homera...

GIANNELLO: I razbludama slijepa ljubavi...

ALBERIGO: Ne, Giannello. Ti vrlo nisko postavljaš moje osjećaje!

GIANNELLO: Kako? Divim se tvojoj lukavosti - ali, oprost, ne razumijem kako ova ženica može, da te otme tvom velikom zvanju?... Je li ikakvo ženskinje zaslužuje, da junak za nj žrtvuje onu slavu, koja bi ga zapala, da ostane pobjednikom legendarnoga Marka Bandai?

ALBERIGO: Doduše... Al teško mi ju je ostaviti...

GIANNELLO: Zar tako sramotno hoćeš, da završiš svoj život?

ALBERIGO: Slatka ljubavna sramota -

GIANNELLO: Koja prezire lovoriku i bršljan -

ALBERIGO: Dakako!

GIANNELLO: Prijatelju - jesi li ti Alberigo? Junak koji je u stotinu bitaka samo jednom bio ranjen - al' pobijeden nikad?

ALBERIGO: A sada eto i pobijeden i zarobljen...

GIANNELLO: Vidim... No ako pravo vidim pobjeda ta nije neg varka mladenačke krvi, a ropstvo tvoje paukova mreža, koje čini ti se, da se ne možeš osloboditi. Al samo pokušaj: dosta je jedan trzaj...

ALBERIGO: Pizanci su našli u tebi vrlo lukava poslanika!

GIANNELLO: Ne govorim ti ovo kô pizanski poslanik. Ti si slobodan primiti njihov poziv ili ne. Tek govorim kô prijatelj, kô tvoj drug iz djetinjstva, koji je uvijek zanosom gledao, kako se dižeš k vrhuncima besmrtna slave i koji je želio, da nikad ne kloneš -

ALBERIGO: Meni je dodijala borba...

GIANNELLO: Ah, to ti možeš reći tvome magistru - al meni? No - znam - razumijem! Pa jesu li poljupci Madonne Orsine baš takovi, da tako slatkih ne može pokloniti nijedna druga žena? Ta ti znaš, Alberigo - žene ne bijahu s tobom škrte, ko ni tvoja bojna sreća. Uvijek si našao ljepoticu, koja je svojim usnama brisala znoj i prašinu sa tvog ovjenčanog čela... U Pizi sjećaju se još mnoge snažnih ogrljaja i divljih poljubaca krjepkoga kondotijera. A sad su poodrasle nove i ljepše, koje će ti dati obilje ruža svoje mladosti, da ih rastrgaš u zanosu junačke ljubavi...

ALBERIGO: Al nikakva sigurno nema Orsinina posmijeha!

GIANNELLO: Posmijeha!... Možda si i ti postao poeta!... Posmijeha! Sve se žene smiješe lijepo, kad su lijepe i mlade i kad ti se smiješe, jer te žele. To je samo obmana, što tobom sada ovladava...

Nikoje žensko nije nenadoknativo, Alberigo! Jaoh, kad bi čovjek visio uvijek uz isto ženskinje, ili kad bi uvijek nosio jedan te isti ogrtač!

ALBERIGO: Ti sve gledaš s visine tvoga prezira... Ti nemaš svetosti osjećaja, niti znaš, što je uzvišeno -

GIANNELLO: Poznam samo jednu svetost, a to je svetost *n a s l a d e*, a uzvišena mi je samo *s l a v a*! Promisli, ostaneš li ovdje, tvoje će se ime izgubiti kô zvek mača u pustoj, širokoj uvali. Niko ne će više pitati za te. Marko Bandai zvučit će sa svačijih usta, u svačijem srcu. Znaš, ako ti ne ćeš, Piza će njega primamiti. Ja moram dovesti tebe ili njega. Dat će mu sve što zaište, kô što bi i tebi dala. Sjećaš li se tvog posljednjeg trijumfa, kad si se ono povratio u Pizu? Sutra će tako, pa možda i još sjajnije, biti Marku Bandai. Tvoj lik je danas posvuda: na kolajnama od srebra i zlata, u štukovanim medaljonima što rese fasade palača, na majolikama, na poklopcu kutija, u kojima ljepotice čuvaju svoje češlje i nakite. A sutra? Odasvud će te odagnati Marko Bandai! I iste žene, koje su te obožavale i još obožavaju, istisnut će iz svoje duše tvoje lice, da utisnu u nju lice Marka Bandai... Uz tvoje junačke trofeje u gradskoj palači stati će i natkriliti ih trofeji Marka Bandai... Onaj stolac, na kome si sjedio pred Sinjorijom i slušao pohvale i priznanja iz usta najčasnijih građana, onaj stolac i one pohvale čekaju tvoga takmaca, a kad im se on bude zahvaljivao na počastima i darovima, u svom ponosnom govoru pohuliti će na te prezirom on, Marko Bandai...

ALBERIGO: Ne će!

GIANNELLO: Do tebe je: ili - ili -

ALBERIGO: Giannello!

GIANNELLO: Što ću dakle reći pizanskoj gospodi?

ALBERIGO: Čuj - reci im...

GIANNELLO: Alberigo prima poziv -

ALBERIGO: Čekaj - žao mi je Orsine...

GIANNELLO: Dakle?

ALBERIGO: Iza Svete Reparate ima krčmar Barbariccia: Čekaj me tamo; do malo ću ti donijeti odgovor.

GIANNELLO: Dobro. Čekam te. I onda idemo odmah. Zbogom!

ALBERIGO: Zdravo! *Viče prama vani*: Mandetta, posvijetli!

ORSINA *ulazi*: Dugo je bio.

ALBERIGO: Eh - važne stvari, Orsina!

ORSINA: Mogu li ih ja znati?

ALBERIGO: Tvoje su se slutnje ispunile...

ORSINA: Odlaziš?

ALBERIGO: Večeras!

ORSINA *plače*: Alberigo!

ALBERIGO: Umiri se, Orsina. Ja ću se povratiti...

ORSINA: Ah, vi vojnici! Žene su vaše uvijek udovice, a ljube uvijek sirote! Tko već računa na vaš povratak?

ALBERIGO: Rat ne će biti dug -

ORSINA: Znam, što me čeka. A kamo ideš?

ALBERIGO: U Pizu. Vodit ću pizanske čete proti Pistoji...

ORSINA: U Pizu! *Pauza. Vedrije*: Čuj! Tamo imam tetku, sestru moje pokojne majke. - I ja ću s tobom.

ALBERIGO: Orsina. Tvoje su odluke dostojne tvoje ljubavi... Ali kako! Nije moguće? Ja mogu poginuti!

ORSINA: A ja hoću, dušo, da te slijedim; da budem tvoja družica, koja će ti zaviti rane...

ALBERIGO: U ratnoj vrevi i metežu, lako da te smetnem s oka! I mogu te odvesti neprijateljski vojnici, pa tisuće će ljubiti krvavim i zapjenjenim ustima tvoje drago lice -

ORSINA: Ne bojim se nikoga! Ja ću slijediti tvoje stope...

ALBERIGO: Prisutnost tvoja zanosit će moju misao i ja ću izgubiti oštrinu vojničkog oka i strategičku pomniju u kretnjama... Znaš, dušo, mi vojnici, u onim časovima, moramo na sve zaboraviti - inače -

ORSINA: Pa nije ni potreba, da misliš na me. Čuj - ja ću se preobući na muško.

ALBERIGO: Između naših vojnika izgledala bi sitna i prenježna: oni su traženi i po izboru plaćeni.

ORSINA: Kondotijer može imati i svoga paža!

ALBERIGO: Pri igrama i obduljama da - al u krvavim vojnama!

ORSINA: I nikako ne ćeš! Ah! Što ću jedna?

ALBERIGO: Ostani kod svoga muža, daleko od svijeta i vreve, pa doći će tvoj Paris natrag, da uvreba zgodu i odnese lijepu Jelenu dobroćudnom - čekaj, kako se ono zvao?

ORSINA: Menelaju -

ALBERIGO: Da, da - dobroćudnom Menelaju.

ORSINA: Pa i ti me osuđuješ na ovaj život pustoši i dosade! Između samih staretina... Više puta i meni se pričinja, da sam kakvi drevni kodeks i često sam se pitala sama, kako to, da hodim, kako da ne stojim na onoj konsoli... Sve mi se je pričinjalo mrtvo i očajno, Alberigo - dok ti nijesi došao... S tobom oživjela je moja bašta, zagrijalo sunce, uskrsla moja krv, što bijaše obamrla pod hladnim zagrljajem magistra Francesca... A sada? Eto - i ti odlaziš.

ALBERIGO: Al ne za uvijek...

ORSINA: I ostavljaš me ovdje, gdje caruje ona ukočena i bezruka Venera - znak smrznute i blijede ljubavi moga muža. Kakav je to život? Što li ću ja ovdje? I ono malo čovječnog, što bi mogao imati, izgubio je on tražeći ljepotu u mrtvim torzima i prašnim pergamenama. On ne razumije svojih grčkih pjesnika; doduše zna naglašivati njihove stihove, ali ih ne osjeća! - Dok meni se čini, slušajući ih, da prava ljepota, kako su je Heleni shvaćali, da sam ja, Alberigo - ja, moja mladost, moja ljubav, moja krv... koje Messer Francesco ne vidi, a ti zapostavljaš praznom žamoru slave...

ALBERIGO: Orsina! Nije tako -

ORSINA: Da... tako je. I ja ne mogu dalje... Ne ću... Prije ropkinja starosti - a onda uzaludne vjernosti i očekivanja.

ALBERIGO: Što misliš?

ORSINA: Ne znam... na sve mislim... Slijedit ću pisati pjesme... pjevat ću mnogo, kupit ću okolo sebe mudre duhove i mlade vitezove - lijepa i glasovita, kô Aspazija -

ALBERIGO: Nudeći im svoju dušu i - svoje tijelo -

ORSINA: Može bit. Il ću biti tvoja - ili -

ALBERIGO: Gnjev ljubavi pomrsio je tvoje misli!

ORSINA: Da, da - ja ne znam više što govorim. - Nekakva ljuta bol stiska mi srce!... Ti dakle ideš?... Pa dobro. Zbogom!

ALBERIGO: Čuj, Orsina!

ORSINA: Što je?

ALBERIGO: Ti bi dakle ostavila Messer Francesca i pošla sa mnom?

ORSINA: Bih.

ALBERIGO: Al kako pobjeći?

ORSINA: Sad je zgodna... Mandetta je vjerna -

ALBERIGO: Mogô bi se dosjetiti Messer Francesco i obavijestiti straže... Valjalo bi ga zabaviti nečim drugim... No ja sad idem, čeka me Giannello... Dogovorit ćemo se - a ti doskoro budi spremna...

ORSINA: Ovdje?

ALBERIGO: Dakako!

ORSINA: Što namjeravaš?

ALBERIGO: Ne znam. Giannello je vrlo lukav, izmislit će varku...

ORSINA: Što moram činiti?

ALBERIGO: Čekati. Nek te ništa ne iznenadi, čini se svemu nevještom...

ORSINA: Dobro.

ALBERIGO: Nadajmo se, da će sve ispasti sretno!

ORSINA *ovije se o nj, približava njegovim ustima svoje usne i šapće mu značajno i požudno*: I sama Božica ljubavi štiti poduzetne ljubavnike - pjeva moj Tibullo.

ALBERIGO *odlazeći*: Reci Messer Francescu, da su me pozvali u Pizu i da ću ga još večeras doći pozdraviti. *Ode. Pauza.*

MANDETTA *ude*: Madonna, za koliko ću pripremiti?

ORSINA: Kako hoćeš!

MANDETTA: Messer Alberigo nije na večeri?

ORSINA: Nije.

MANDETTA: Onda nek večera bude čednija, Madonna?

ORSINA: Kako misliš.

MANDETTA: Bez marzipana?

ORSINA: Svejedno.

MANDETTA: Ostavit ćemo ga za onda kad bude gostom Messer Alberigo. Njegova su usta od marzipana!...

ORSINA: Ludo! A što si spravila?

MANDETTA: Zaklala sam onog kokota, te je na buništu iščepkao gospodarev novac. Bojala sam se, da se i on ne dade na učenjački zanat, pa ne zapusti svoje kokoši...

ORSINA: Dobro si volje, Mandetta!

MANDETTA: A zar vi niste, Madonna?

ORSINA: Htjela bih biti...

Izvana se čuje glas MESSER FRANCESCA, koji se sve više približuje.

FRANCESCO: Mandetta! Mandetta!

MANDETTA: Eto gospodina! *Izade.*

ORSINA *uzdahne*: Bože moj!

FRANCESCO *ulazi, oduševljeno*: Krasno! - Divota! - Unikum! - Nevideno!

ORSINA: Što je Francesco?

FRANCESCO: Divan egzemplar! Neočekivano otkriće, koje će zadiviti sve učenjake svijeta. Krasan egzemplar! Orsina, da ti to vidiš! Messer Salvuccio je najsretniji čovjek u Firenci!...

ORSINA: Bit će našao kakvu knjižurinu!

FRANCESCO: Što vrijedi tvoj prezir! Ciceron... razumiješ li: Ciceron!

ORSINA: Ciceron....

FRANCESCO: Da! Znaš li, tko je bio Ciceron?

ORSINA: Onaj, kojemu je Fulvija probola iglom jezik...

FRANCESCO: Dakako... Onaj kojemu je tekao med govora sa usnica... I Messer Salvuccio donio je jedan njegov govor, do sada sasvim nepoznat. Razumiješ li? Sutra ćemo ga zajedno pročitati... Krasan egzemplar! Unikum!

ORSINA: I ti se tome tako veseliš, Francesco! Pa što imaš od toga?

FRANCESCO: Što ja imam od toga. Kakva li pitanja? Od toga ima svak... i ti - i ja - i čitav svijet. To je dobitak za nauku, za napredak čovjeka... Sutra će krik veselja i zanosa odjeknuti kroz sve velike duhove. *T r i u m p h e ! T r i u m p h e !*

ORSINA: Može bit!

FRANCESCO: Sigurno! Pa da vidiš, kako je jasno pisano. Raritet prvoga reda! *Zadovoljstvom*: I ja sam ga vidio prvi!

ORSINA: Nije dosta vidjeti prvi - valja i dobro gledati, Francesco! A jesi li čuo, Messer Alberigo odlazi večeras u Pizu?

FRANCESCO: Alberigo?

ORSINA: Domalo će doći, da te pozdravi.

FRANCESCO: I on može, da prekine Ilijadu! Mala srca i male duše! Kad sam ja to prvi put slušao, nisam mogao izgledati kraja... A on u najljepše...

ORSINA: Zovu ga Pizanci, da im vodi rat protiv Pistoje... a neki ga je prijatelj nagovarao.

FRANCESCO: Razumije se - moraju biti po srijedi veliki razlozi, kad čar homerske poezije ne može, da ga ustavi...

ORSINA: Ništa ga nije moglo ustaviti - ni moje riječi -

FRANCESCO: Ni tvoje riječi! Brbljavko! Kao da Homer ne govori ljepše od tebe!

ORSINA: Da - ljepše; al ne - slađe!

FRANCESCO: Oh, Alberigo! *I n g r a t e d i s c i p u l e !* Al ipak dat ću mu na uspomenu ovaj svoj prijevod prvoga pjevanja. Poslužiti će mu to kô utjeha...

ORSINA: Rađe bi mu mogô dati nešto drugo, što tebi i onako ne treba...

FRANCESCO: Što?

ORSINA: Gledaj dobro što ti u kući najmanje služi, pa to mu daj... Nešto, što bi njemu bilo vrlo milo.

FRANCESCO: Gledam... Što bi to moglo biti? Sve meni služi. Oni kodeksi...

ORSINA: Nisu za vojnika...

FRANCESCO: Oni starinski novci?

ORSINA: U prometu ne vrijede...

FRANCESCO: "*V e n u s V i c t r i x*"?

ORSINA: Nema ruku i nema - duše!

FRANCESCO: Ima svoju ljepotu, Orsina. Al kad će doći Alberigo?

ORSINA: Domalo. Otišô je, da se udesi.

FRANCESCO: Zar odlazi odmah?

ORSINA: Odmah!

FRANCESCO: I ne ću mu moći ništa reći o Salvucciovu Ciceronu!

ORSINA: Reć ću mu ja -

FRANCESCO: Divan egzemplar! Donio ga je neki hodočasnik iz Kostance, i u Veroni ga je Salvuccio kupio. Pa što dakle, da dadem na uspomenu Alberigu?... Ne čuješ neki vonj od paljevine?... kao da nešto gori...

ORSINA: Možda se je Mandetti upalila kakva krpa...

FRANCESCO: Ah, ona Mandetta!... Rekao sam joj sto puta! Ova naša na pô drvena kuća... Čuješ... nenasno zaudara...

MANDETTA *ulazeći*: Vatra! Vatra! Sva kućna strana prama dvorištu gori... Spasite se.

Dim probija po malo u sobu.

FRANCESCO: Za boga! Orsina! Mandetta!

ORSINA: Kako se je to dogodilo?

MANDETTA: Izvana... Jaoh!

FRANCESCO: Moji kodeksi... moje geme...

ORSINA: A sami smo - jaoh!

FRANCESCO: Spasimo najprije knjige - Mandetta!

MANDETTA: Dajte... Dajte!

FRANCESCO stavlja knjige i kodekse Mandetti u naručje.

ORSINA: Brzo! Brzo!

FRANCESCO: Drži. Ovo je skupocijeno... Sve u vrt...

MANDETTA: Nema pomoći... *Izlazi sa hrpom knjiga u naručju.*

FRANCESCO: A sad ti... pomози...

ORSINA: Ovdje je zagušljivo...

FRANCESCO: Ne će ti biti ništa... Brzo! *Trpa knjige na Orsinu.*

ORSINA: Gori ispod nas...

FRANCESCO: Ne, ne - tamo na strani...

ORSINA: Duvar je drven... Gle, plamen...

FRANCESCO: Nema još pogibelji - nosi!

ORSINA izlazi sa hrpom knjiga.

MANDETTA *ulazi*. Sve će izgorjet...

FRANCESCO: Ne dolazi niko? Daj, žurimo se... *Stavlja dalje knjige na Mandettu.*

MANDETTA: Ne ćemo doći na vrijeme!

FRANCESCO: Hoćemo! Hoćemo! *Stavlja joj na glavu kutiju sa starinskim novcima.* Ovo na glavu. Idi...

MANDETTA: Eno gori i duvar. *Izlazi.*

ORSINA *ulazeći*: A moje stvari?

FRANCESCO: Pusti! Lako je za to...

ORSINA *preuzimajući od Francesca neke predmete*: A moji dragulji?

FRANCESCO: Kupit ćemo nove. Drži! *Stavlja na nju neku broncanu bistu.*

ORSINA: Teško je. To ostavi za Mandettu! *Odlazi.*

Vatra se sve više širi.

MANDETTA *ulazeći*: Dolje zvone! Vidjeli su!

FRANCESCO: Doć će ljudi... Daj, brzo!... *Dodaje Mandetti ostale predmete.*

MANDETTA: Malo je vode u gustijerni...

ORSINA *ulazi*: Dolazi svijeta...

FRANCESCO: Ovo... ovo... hitro!

ALBERIGO *ulazi*: Ljudi božji, spasite se! Sva je kuća u plamenu!

ORSINA: Alberigo!

ALBERIGO: Evo me. Bježite, Madonna! Magistro...

FRANCESCO: Pomozi, Alberigo... izgubit ću sve svoje...

Stavlja dalje na Mandettu.

ALBERIGO: Spasite prije čeljad - magistro!

FRANCESCO: Čeljad može bježati... Al kodeksi! Moji kameji!... Moji kipovi!... Drži, Mandetta!

ORSINA: Dim će me zagušiti!

ALBERIGO *Orsini*: Pred vratima gradskim čekaju nas konji. I Giannello će biti tamo. *Na glas.* Spasite se, Madonna!

ORSINA *Alberigu*: Ti si to učinio! Kako si mogao!

ALBERIGO: Ja ne, Orsina. Giannello je poslao svoje ljude...

ORSINA: Ah! Onaj Giannello!...

ALBERIGO: Al idimo - idimo, vrijeme prolazi...

ORSINA *Francescu*: Idem na zrak, Francesco!... *Odlazi s Alberigom.*

FRANCESCO: Alberigo! Pomozi! Kako ste okrutni! *Stavlja dalje na Mandettu!*

MANDETTA: Izbavio je Madonnu iz nepritike...

FRANCESCO: Idi... brzo... pa se vrati... *Mandetta odlazi, a on trpa na se pergamene i knjige.*

FRANCESCO: Grozno! Jadne moje knjige! Al sve će biti spašeno! Ništa ne će propasti... Gdje je ta Mandetta? *Zove: Mandetta! Zar se je i ona prestrašila? Guši... prokleti dim!...*

Vatra obuzimlje čitavu stranu, gdje stoji " V e n u s v i c t r i x " .

MANDETTA *ulazi.*

FRANCESCO: Žuri se... što radiš... Vatra ne čeka...

MANDETTA: Messer Francesco, reče mi sada Madonna Orsina, da vas u njezino ime pozdravim i rečem, da je ona otišla u Pizu...

FRANCESCO: U Pizu!

MANDETTA: Da! Sa Messer Alberigom!

FRANCESCO, *komu panu sve knjige iz naručja, ostane kao okamenjen:* S Alberigom! U Pizu?

MANDETTA: Reče: i onako Messer Francesco voli svoje kipove nego mene. Mogla sam po njemu izgorjeti...

FRANCESCO *idiotskim izražajem:* U Pizu!

MANDETTA: A i ja bježim, Messer Francesco... ruši se kuća! *Odlazi. U to plamen obuhvata "Venus victrix".*

FRANCESCO *to opazi, trgne se iz momentane apatije i klikne:* Ali tebe mi ne će niko odnijeti! *Baci se u vatru i spasi svoj kip.* Spašena! Spašena! Ta sve je drugo prolazno - tek ti si vječno i jedino lijepa! Ti pobjediteljice! *Zagrlj bijesno svoju "Venus victrix" i bježi prama izlazu.*

Zavjesa.

Split, 1905.

Srpski književni glasnik, 1905.

Biskupova sinovica

Vesela igra u jednom činu

LICA:

BISKUP orleanski, (60 god.)
JEANNE-MARIE, njegova sinovica, (17 god.)
GASTON, paž, (18 god.)
MARQUIS de CHAPEAUROUGE (63 god.)
biskupov MAJORDOMUS
VIKAR
par ABBÉ-a, nekoliko FAMULA i DOMESTIKA

Događa se u biskupskoj rezidenciji u Orleansu.

Vrijeme: druga polovica XVIII. vijeka - Januar - oko ponoći.

POZORNICA: Biskupova spavaona. Ovalna dvorana sa kaneliranim stupovima i karnišom od štuka. Plafon u sredini modar, naokolo bijelo-zlatne štukature: girlande i festuni od voća. Isti uresi nad vratima opkoljuju jedan medaljon, uz koji stoji par amoreta. Po zidovima zrcala i gobleni. Počamši s kraja lijeve strane pokućstvo je ovako poredano: prozor, kamin, nad kojim stoji veliko zrcalo uzidano u štukature. Na kaminu višeručni, srebrni svijećnjaci. Pred kaminom par fotelja, a onda, više prema sredini, sto i stoci, malo dalje holandeski klavir. Vrata, što vode u koridor. Sekreter, a na njemu par vaza i figura od porcelana. Krevet sa baldahinom. Pod baldahinom regal sa knjigama i slika plesačice Guimard od Fragonarda. Uz krevet lijevo paravent, desno ormarić, na kome stoji mali svijećnjak. Pred krevetom chaiselongue. Klecalo sa molitvenikom. Nad klecalom veliki krst. Sprijeda, desno vrata, što vode u ostale biskupove sobe. Prozor i vrata zastrti su bogatim i teškim brokatnim zastorima. Stil: Louis XV.

FAMULI ulaze žurno, nose kandelabre sa gorućim svijećama, polažu ih na sto ili ormarić. Uređuju sobu. Dva priđu krevetu, odgrnu zastore baldahina, otkriju krevet, prirede biskupovo noćno ruho i izvade papuče. Treći nosi bocu šartreze i čašice. Izvadi biskupovu noćnu kapicu i stavi je kraj molitvenika. Na koncu pođe jedan famulus i donese grijacu, pa dok drugi podigne pokrivač, dotle on gladi grijacom krevet. Međutim razvija se među njima slijedeći dijalog:

MAJORDOMUS, koji nadzire sav taj posao: Hitro, djeco! Hitro! I tako smo odocnili. To tamo. - Vodu!

1. FAMULUS: Evo je.

MAJORDOMUS: Je li čaša čista?

1. FAMULUS gleda čašu prema svjetlu: Kao sunce!

2. FAMULUS: Bome danas neće M o n s e i g n e u r tako rano doći!

3. FAMULUS: Nije svadba svaki dan!

MAJORDOMUS: Hitro - hitro - Jeste li čuli? Skoro je dvanaest. A svadba bila ili ne bila, njihova milost ne ostaje iza ponoći. Sutra je sveta misa!

2. FAMULUS: Šta to mari?

1. FAMULUS: Njihova milost ne treba da jede poslije dvanaest.
2. FAMULUS: Može se ustrpiti.
3. FAMULUS: Budalo! Ti znaš, da *M o n s e i g n e u r* baš prije nego legne, mora popiti svoju običnu čašicu šartreze -
2. FAMULUS: I dvije - i dvije -
- MAJORDOMUS: Mičite se! - Ti, jesi li pogledao ima li još šta u boci?
1. FAMULUS: Malo!
- MAJORDOMUS: Dakle - hitro: novu bocu.
1. FAMULUS: Odmah! *Ode i poslije malo nosi bocu.*
- MAJORDOMUS *pokazuje na papuče*: A ti, derane - kako stoje ove papuče?
2. FAMULUS: Molim, molim! *Stavi jednu uz drugu.* Evo sad su u redu!
1. FAMULUS *oko kamina*: Zimus dobivamo nekakva drva da te bog sačuva. Mokra i kvrgasta! U sobi od *M a d e m o i s e l l e* Jeanne-Marie ne će nikako da gori...
- MAJORDOMUS: Pa tko ti je i rekao, da tamo ložiš? Ta Jeanne-Marie ne spava više ovdje.
1. FAMULUS: Da, da - *zlobno*: Ona će odsad spavati preko -
- MAJORDOMUS: Pst! Jezik za zube, prostačino!
2. FAMULUS: Ona bi voljela spavati ovdje -
3. FAMULUS: I ako su naša drva mokra i kvrgasta. *Izlazi.*
1. FAMULUS: Rad bih znao, šta će Marquisu onako mlada žena... Tvrdoglava kao jare -
2. FAMULUS: Živahna kao buha -
3. FAMULUS *nosi grijachu*: Otkri, Kaspar!
1. FAMULUS *podigne pokrivače na krevetu*: Marquis de Chapeaurouge ima mnogo ljepšu grijachu -
3. FAMULUS: Žalibože!
2. FAMULUS: Škrtica! Jeftino ju je dobio!
3. FAMULUS: Promisli, kad sam popodne odnio tamo njezine stvari, dao mi je pet novčića dobre ruke. Otišao sam u crkvu i bacio ih u škrabicu za duše u čistilištu -
- MAJORDOMUS: Žurite se i prestanite s bezobraznim primjedbama.
3. FAMULUS: A što mi govorimo? Bome, to znadu svi, da *M a d e m o i s e l l e* Jeanne-Marie nije Marquisu par...
1. FAMULUS: Kako je *M o n s e i g n e u r* dozvolio -
2. FAMULUS: Dozvolio! Ta ona je, moj dragi, ima već tri godine, s njim vjenčana. Još dok joj je otac živ bio. Vele, da je bio dužan Marquisu. - Nju su ostavili u samostanu dok ne dozre za muža. Pa eto - danas je dozrela i tamo se slavi naknadna svadba.
- MAJORDOMUS: Dosta više! To nisu vaši posli. Rađe pogledajte, je li sve na mjestu? Da ne fali šta? Jesu li na noćnoj košulji sve vrpce u redu?
3. FAMULUS: Potpuno.
- MAJORDOMUS: A kapica?
2. FAMULUS: Gle - zaboravio sam! *vadi kapicu i stavlja je uz molitvenik.*

Vani zazvoni.

MAJORDOMUS: Pst! *M o n s e i g n e u r* Georges - hitro - otvori!

2. FAMULUS *ode*.

MAJORDOMUS: Kad zazvonim, onda, Kaspar -

1. FAMULUS: Na službu, M o n s i e u r .

FAMULI odu.

MAJORDOMUS pogleda još jednom naokolo, da vidi je li sve u redu i otvara vrata misleći da dolazi biskup.

Marquisov DOMESTIK, u livreji, vodi GASTONA blijeđa i iznemogla.

MAJORDOMUS: Bože - Gaston! Šta je?

DOMESTIK: Najednom mu je pozlilo, M o n s i e u r ! Njegova milost narediše mi, da ga dopratim i rečem, da ga pognete u krevet i da se pobrinete oko njega... Bude li potreba, da pošaljete i po liječnika.

MAJORDOMUS: Oh, siromah! Amo, amo na kanape. Tako! Šta je, Gaston, šta je?

GASTON: Ništa - ništa... Malko u glavi... Al proč' će...

MAJORDOMUS: Da, da - proč' će! *Domestiku*: Sjedite časom ovdje! *Domestik sjede i prihvati Gastona, a on pođe i nosi jednu bočicu.* Nije ništa! Malko e a u d e C o l o g n e . *Maže mu čelo.* Tako! Oh, bio sam se prestrašio na prvi mah! Sad jednu muskatrozinu - tako! Bit će već bolje... Kako ti je?

GASTON: Bolje, Charles. Hvala!

MAJORDOMUS: Ovog puta ne ćeš umrijeti. Glupa nesvjestica. Prolazni napadaj. Potreseno srce. Znam ja to. Još jednu muskatrozinu. To uzimlje i M o n s e i g n e u r , kad mu je gorko u ustima. Tako. A sad hurra, m o n c h e r - veselo...

DOMESTIK: Zapovijedate li još što, M o n s i e u r ?

MAJORDOMUS: Ništa. Možete otići. Recite njegovoj milosti, da je mladom gospodinu puno bolje. Recite - ležerna omaglica! - Al hoće li M o n s e i g n e u r skoro kući?

DOMESTIK: Ne znam. Njihova milost nije ništa rekla.

MAJORDOMUS: Dobro, dobro - laku noć!

DOMESTIK: Dakle: ležerna nesvjestica - potreseno srce -

MAJORDOMUS: Da, da...

DOMESTIK nakloni se i ode.

MAJORDOMUS *digne se*: No je l' već dobro?

GASTON sjedi snužden na kanapeju, klimne glavom.

MAJORDOMUS: Eto vidiš - izliječio te je tvoj stari Charles! Barem djelomice. Nesvjesticu smo otjerali... a sad nam ne preostaje neg ono ludo, potreseno srce...

GASTON: Charles!

MAJORDOMUS: Da - moj dragi! Tako je. Kao da ja ne znam - kao da ja ne vidim - kao da ja nisam sve otkrio i opazio...

GASTON: Što si otkrio?

MAJORDOMUS: Kad ste vi popodne otišli na svadbu, ja sam pospremao stvari naše mlade Jeanne-Marie. Znaš - valjalo joj je poslati sve onamo - preko -

GASTON *uzdiše*: Znam -

MAJORDOMUS: I sve sam poslao: vrpce, čipke, češlje, lončice, doze, bočice, knjige, listiće, pisma i šta li ja znam. A pridržao sam samo jednu puderdozu - znaš onu od sèvresa, što ju je dobila za rođendan od *M o n s e i g n e u r a*. I promisli, Gaston - U toj dozi našao sam u sred pudera zakopano jedno srce: živo, krvavo, uzdišuće srce...

GASTON: Kakvo srce?

MAJORDOMUS: Pravo ljudsko srce - da! - Krvavilo je i uzdisalo -

GASTON: Al Charles -

MAJORDOMUS: Da, da. Tvoje srce -

GASTON: Ah -

MAJORDOMUS: Ne, ne - Za to te i boli glava, za to te i hvata omaglica: izgubio si puno krvi.

GASTON: Al prestani, Charles! To su tvoje fantazije...

MAJORDOMUS: A onda sam ponovo zaklopio sèvrsku dozu i nisam je htio poslati u kuću Marquisa de Chapeaurouge. Pridržao sam je za te. I evo ti je. Uzmi opet svoje srce. Stavi ga na njegovo staro mjesto, Gastone! *Daje mu dozu.*

GASTON *ne će da je primi, a Majordomus je položi na sto:* Ti se sa mnom rugaš, stari!

MAJORDOMUS: Al ne, ne. Ako je Jeanne-Marie stalo do tvog srca, ona će sigurno doći po nj. I to čim prije -

GASTON: Prestani, Charles! Meni je Jeanne-Marie deveta briga -

MAJORDOMUS: Deveta briga? Gaston! Ne misliš valjda, da ja ne znam tvoje boli? Ta šta te je smutilo večeras i odagnalo sa svadbene svečanosti?

GASTON: Šta?

MAJORDOMUS: Ljubomor, moj sinko.

GASTON: Perfidan si; duše mi, perfidan si -

MAJORDOMUS: Pa dobro. A čiji su ono strastveni madrigali i koketni rondoleti, Gaston, što još leže tamo, u sekreteru, u sobi naše male Jeanne-Marie?

GASTON: Šta - nije ih sobom ponijela?

MAJORDOMUS: Ne trebaju joj - ta zna ih na pamet. U srcu su joj. Tamo ih ne će naći ljubomorni Marquis... Oh, Gaston - znam ja sve -

GASTON: Varaš se, varaš se -

MAJORDOMUS: Pa dobro, nek se varam. Ali -

GASTON: Ne govorimo više o tom!

MAJORDOMUS: Pa ne govorimo. Meni je pravo. I onako je sve uzalud. Križ preko svega. Amen! Samo upamti: ja sam ono tvoje srce stavio na uho i prišapnulo mi je još koješta.

GASTON: Hoćeš li prestati?

MAJORDOMUS: Hoću - hoću. Ne smijem te uzrujavati. *M o n s e i g n e u r* te je povjerio mojoj skrbi. Moram s tobom oprezno. Ta ti moraš sutra u zoru na put - u Pariz! Veseliš se?

GASTON *nehajno:* Dakako!

MAJORDOMUS: Eh - sad počimlje život za te. Krasni studentski život. Brzo ćeš zaboraviti našu biskupsku rezidenciju i mirni Orleans i prvu ljubav. Sve će to iščeznuti iz tvoje misli, kad zaviriš u zlatni, poput živog perivoja udešeni *P a l a i s - R o y a l*, kad se prošetáš promenadom *d e s L o n g c h a m p s*, kad vidiš - ako u opće još imaju volje i raspoloženja - slavnu *L a C a m a r g o*, gdje se u elegantnim *p i r u e t t e s*-ama vrti na visokoj peti, ili čarobnu *S a l l é*, koja izvada svoje voluptuozne kapriole... Ali ako njih više nije, to ćeš za stalno vidjeti onu - koju mi ovdje ne smijemo ni spomenuti - onu, mršavu - čija slika visi ondje, nad krevetom... *Pokazuje pod*

baldahin na sliku plesačice Guimard. Darovala je ona našem M o n s e i g n e u r u mnogo sreće - doduše - ali i mnogo brige, razočaranja i - dugova. Sveopći bankrot, moj sinko!... Dakle i ti eto ideš u Pariz! Oh, i mi smo prošli tamo sjajnih dana, Gastone! Mi! Ja i M o n s e i g n e u r ! Posvuda sam ga pratio. Alaj smo živjeli! Alaj smo ludovali! Ludovali i ljubili! Znaš ludost i ljubav rođeni su u jednoj kolijevci. Ja ne mogu, da pomislim maloga Kupidona bez crvene kapice sa praporcima... A da si vidio M o n s e i g n e u r a , kad je počeo da uči plesati!... Ona mu je dala prve lekcije -

GASTON: Jeanne-Marie?

MAJORDOMUS: Jeanne-Marie zadnje, al ona - *Pokazuje palcem na Guimardovu:* prve - Pa zabave u teatru Pantin! Zapravo nisu baš bile takove, da su ih biskupi mogli pohađati... al bile su čarobne - božanstvene. Ne znam, je l' to sve još danas tako, al ako je - vidjet ćeš najljepše, što je ikad bilo u Parizu i na svijetu...

GASTON: Meni nije ni za čim stalo. Ja imam svoje knjige.

MAJORDOMUS: Ne budi licemjerac - Gastone. Ti si već sve naučio, što valja da znade savršena b e . Znaš uzdisati, kad hoćeš, znaš plakati, kad hoćeš, zavraćati očima, tražiti pod stolom nožicu nogom, uvlačiti se noću u budoare mladih dama -

GASTON *skoči:* Zbogom -

MAJORDOMUS: Kamo, momče? Večeras ne treba, da se tako žuriš. Soba male i ružične biskupove sinovice je prazna. I njezin krevetić je prazan -

GASTON: Što govoriš?

MAJORDOMUS: Sve što znam, Gastone. Ostani ovdje. Tamo te ne čeka više nitko. Ostani i otkri svoju dušu starome majordomusu, koji pozna sve staze ljudskih želja i čežnja. Ta dosta sam ja po njima izderao obuće - ljubavni invalid!

GASTON: Ti si nas uhodio, stari!

MAJORDOMUS: Ja? Nije trebalo, moj sinko! U ovo petnaest dana, otkad je Jeanne-Marie izašla iz samostana i došla amo, da dočeka svadbu i pređe u vlasništvo Marquisa de Chapeaurouge - u ovo petnaest dana, velim, imali ste vremena da se potpuno razumijete, vas dvoje, ludih i mladih. Al niste bili dosta oprezni. Šaputali ste preveć glasno - uzdisali ste preveć burno - cjelivali ste se preveć žarko. A ja sam stari vještak, Gaston! I sad te boli - je li? Eh - doduše, Jeanne-Marie je božanstveno dijete!

GASTON: Je l' da jest - Charles! Jest - jest - Pa eto - kako sam je izgubio, tko mi ju je odnio!...

MAJORDOMUS: Nit si je izgubio, nit ti ju je tko odnio. Kad se vratiš iz Pariza...

GASTON: Ne, ne, Charles! Sve je svršilo. Kad samo pomislim... Oh, ti ne znaš -

MAJORDOMUS: Znam, znam - kako ne bih znao, Gaston! Al da je i za uvijek izgubiš - čemu tolika žalost? Nijedna žena nije jedina lijepa žena na svijetu. Suknja ostaje suknja.

GASTON: Drugo su riječi, a drugo osjećaji, Charles! Da si je samo vidio večeras. Rumena od burgundca, kao onda, kad sam je onamo, u malom paviljonu, prvi put izljubio! Krasna je bila večeras. Još sam se jednom u nju zaljubio. Oh, u onoj bijeloj, čipkama obloženoj opravi, sa kvadratnim d e c o l l e t é -om, u spretnom korzetu - a oko vrata joj visi biserni c o l l i e r , sa koga se spušta jedno zrno niz prsi - Ah, Charles, mene boli, ovdje - srce me boli...

MAJORDOMUS: Budalo jedna! Ti ne znaš, šta je u tvom srcu. *Pokazuje na dozu na stolu:* Otvori! Čitaj...

GASTON *uzme dozu, diže poklopac, vadi jedno srce, otvara srce, nađe u njemu jedan billet-doux, zavezan crvenom vrpcom, čita i od radosti se preobrazi. Te geste prati ovim riječima:* Charles! U istinu srce! Pravo pravcato srce!... A unutra? Nekakav papirić. Šta veli papirić?... Charles! Ti si za to znao, pa mi ne veliš ni riječi.

MAJORDOMUS: Ti si mogao bolje znati od mene.

GASTON: Ja? Što? Kako?

MAJORDOMUS: Da, ti - a ne ja. Znao si dobro koliko te Jeanne-Marie ljubi!

GASTON: Al, stari - ta ona se ovo sa mnom ruga! Ja odlazim sutra čim svane - a ona piše, da ćemo se prije mog odlazka vidjeti. *L a p e t i t e i n h u m a i n e!* Ja ću sjediti u kolima - a ona će spavati držeći svoju ručicu u kosama Marquisa de Chapeaurouge... kao što je to sa mnom činila...

MAJORDOMUS *prasje u smijeh*: Al ti si zbilja u oblacima! Ta Marquis de Chapeaurouge je potpuno ćelav - evo ovako, kao moj dlan!

GASTON: Imaš pravo. Na to nisam ni mislio. Al kako i gdje ćemo se vidjeti?

MAJORDOMUS: Ne znam, Gastone. Tajni su puti ženskoga mogućstva, kao i božjega. Muško snuje, a žensko određuje.

GASTON: To je šala, kruta šala, Charles!

MAJORDOMUS: Malodušan si, moj sinko. Malodušje je najveći dušmanin ljubavne sreće. Pst - *M o n s e i g n e u r ...*

Vrata od koridora se otvore i uđe najprije jedan FAMULUS i ostane kraj ulaza. Odmah za tim ulazi BISKUP, VIKAR i par ABBÉ-a. FAMULUS ode i zatvori vrata.

BISKUP *prema Gastonu*: No - Gaston - kako je? Nisi u krevetu?

GASTON: Nisam - bolje mi je, *M o n s e i g n e u r ...*

BISKUP: Oh, hvala bogu. Bojao sam se, da ne ćeš moći sutra putovati...

GASTON: Oh, mogu - mogu.

BISKUP: Pa dobro, *m o n c h e r!* Poslije ćemo se još razgovoriti - samo nek opremim ovu časnu gospodu... *Sjede i ostalima reče*: Izvolite.

VIKAR, *gesta - ne će da sjedne*: Molim - molim.

BISKUP *Majordomusu*: Charles! Šartreze!

VIKAR: Ne, ne - *M o n s e i g n e u r!* Za nas ne. Ponoć je prošla.

BISKUP: A ne ćete ni da sjednete?

VIKAR: Hvala. Nije čas. *M o n s e i g n e u r!*

BISKUP: Pa dobro. Htjeli ste mi nešto privatnim reći, dragi vikaru. Izvolite.

VIKAR: Da *M o n s e i g n e u r*. Znaite, sutra moram propovijedati u katedrali, a moj je manuskript još kod vas...

BISKUP: Da - zbilja - vi bi htjeli vaš manuskript!

VIKAR: Morao bih repetirati prije podne...

BISKUP: Ali preveć, preveć radikalno, intranzigentno, dragi vikaru. Mnogo mržnje u vašim riječima. To nije naše oružje. Naš Spasitelj je pobijedio ljubavlju... *Pokaže na raspelo*.

VIKAR: Oh, *M o n s e i g n e u r* - da vi znate...

BISKUP: Znam, znam, prečasnih gospodine brate: slobodni duh preotimlje maha...

VIKAR: Gore - gore...

BISKUP: Zabave, gozbe, plesovi bolje su posjećeni nego crkvene svečanosti...

VIKAR: Još gore - *M o n s e i g n e u r!* Danas je Voltaire u svačijim rukama! Ima i svećenika koji čitaju njegova bogumrzka djela...

BISKUP: Što vam je skrivio siromašni Voltaire, prečasni? Čavrlja - i ništa više. Doduše malko bockavo, malko maliciozno, malko prkosno... al ipak ugodno i duhovito...

VIKAR: A napadaji na vjeru, M o n s e i g n e u r ?

BISKUP: Znam, znam. Neki kušaju da svrgnu s prijestolja našeg dragog, dobrog Boga. Ali, prečasni: ta svaki vladar ima stranku nezadovoljnika. Kako na nebu - tako i na zemlji...

VIKAR: Vaša se biskupska milost izvoljeva šaliti.

BISKUP: Moguće, prečasni. Do sad smo pirovali i ja sam još pod dojmom onog veselja. *Majordomusu*: Charles, donesite mi, molim vas, onaj manuskript sa moga stola. *Majordomus ode lijevo*. Vi vidite preveć crno, dragi vikaru. Svijet je bio uvijek ovaki. Malko raj zemaljski - a malko Sodoma i Gomora. *Majordomus dođe i preda biskupu manuskript*. Neko služi Jehovi - a neko Baalu. Čemu pakao, kad bi bili svi za raj? U ostalom evo vam vaš manuskript. Nisam puno križao. Samo one grube riječi protiv gospodina Voltaire-a. Sad laku noć, gospodo! Al da - prečasni! Budem li se sutra osjećao umornim, ostat ću u krevetu. Ne dođem li do deset u katedralu, pontificirajte mjesto mene. Laku noć!

VIKAR i ABBĒ-i se naklone i odu.

MAJORDOMUS, komu je biskup dao mig, ode za njima i zatvori vrata.

BISKUP: Napokon evo me s tobom, dragi Gastone. Svadba naše Jeanne-Marie spriječila nas je, da se prije tvog odlaska razgovorimo. Al eto došao je i naš čas. Dođi amo, sjedi. Ovdje kraj mene. Tako. Rado bih te, vjeruj mi, ovdje pridržao, al ne ću da kidam tvoja krila. Ja sam još danas - sutra... a ti si tek počeo živjeti. Eh - dakle u Pariz! U lijepi Pariz. Tamo ostaje čovjek vječno mlad. U ove dvije godine što ga nisam vidio, dvostruko sam ostario... Al pustimo mene. Sad je o tebi govor. Ti ideš tamo, a ja ću ti dati samo jednu preporuku. Uputit ću te samo na jedno čeljade - *Zvoni*.

GASTON: Hvala, M o n s e i g n e u r !

MAJORDOMUS ulazi iz koridora.

BISKUP: Charles, na mom stolu leži jedno zapečaćeno pismo - donesite mi ga, molim vas.

MAJORDOMUS izlazi lijevo.

BISKUP: Između mene i onog čeljadeta nije više prijateljstvo, kao što bijaše nekada. Al ja sam za nju mnogo učinio.

MAJORDOMUS nosi pismo na tasi, dolazeći s lijeva: Je li ovo, vaša milosti?

BISKUP: Jest. Hvala. *Uzme pismo, Majordomus izlazi u koridor*. Velim za nju. To je jedna dama, Gastone. Mi nismo o njoj nikad govorili. Preko godine dana bio si ovdje, a nisi od nikoga čuo njezino ime. M a d e m o i s e l l e Guimard. Eno ona. *Pokaziva na okvirić pod baldahinom*. To je Frago naslikao! Ne ću ti pričati, što je ona bila za me. Ovdje joj pišem, pozivljući se na naše mnogogodišnje i srdačno prijateljstvo i molim je, da te u Parizu preporuči i uvede u život. Ona to može. Njoj je to lako. Samo pazi, da te ne uvede u svoje srce. Tamo nije tako udobno. Tamo je velika stiska - prepuno gostiju!

GASTON nasmiješi se.

BISKUP: Da - tako je. Al pustimo to. Pođi dakle k njoj, u njezin prekrasni hotel u Chaussée d' Antin, "za koji je ljubav troškove platila, a strast nacрте izradila", - i predaj joj ovo pismo. Ostalo će doći po sebi.

GASTON uzimlje pismo: Oh, hvala!

BISKUP: Upita li te za me, reci, sve što znaš i vidiš. U Parizu ti se ne ćeš tako lako izgubiti. Ta već si čovjek! *Zazvoni*. Oh, kolika je naslada biti čovjek!

MAJORDOMUS uđe iz koridora.

BISKUP: Charles, donesite mi tisuću škuda.

MAJORDOMUS malko ga začuđeno pogleda i ode desno.

BISKUP: Za to ti ne dajem bogzna kakve savjete. Dat ću ti rađe nešto novaca. Jedan l o u i s d o r vrijedi više neg stotinu savjeta...

MAJORDOMUS ulazi s desna i predaje biskupu novce: Vaša milosti...

BISKUP: Znam, što mislite, Charles. Al što ćemo? Zar je iza pira Jeanne-Marie moglo išta ostati u mojoj kesi? *Gesta rukom. Majordomus odlazi.* Evo, dragi Gastone, ovo je tvoja plaća. Služio si me pošteno! *Daje mu novce.*

GASTON *poljubi mu ruke:* M o n s e i g n e u r , hvala!

BISKUP: Uči koliko možeš - uživaj koliko hoćeš. To je moj jedini savjet. Nađeš li se u nevolji - piši. A nemoj nas zaboraviti, ako te sreća obljudi. A sad pomoz mi, da se svučem. *Za zadnji put. Digne se - Gaston mu pomaže svlačiti se.* A kad ideš?

GASTON: Čim svane.

BISKUP: Imaš li sve što trebaš?

GASTON: Sve, M o n s e i g n e u r .

BISKUP: Želiš li još što?

GASTON: Ništa - hvala vam, M o n s e i g n e u r .

BISKUP: No, drago mi je. Da se ne potužiš na svoga štitnika. Na mene se nije nitko nikada potužio.

GASTON: To vjerujem -

BISKUP: Davao sam uvijek onoliko koliko sam imao, a nisam nikada mislio, da i meni mora nešto ostati. Tko tako daje, najbolje daje. Nego - Gaston, ti si mi nešto žalostan.

GASTON: Zar bi vam bilo pravo, da se u ovaj čas veselim?

BISKUP: Ja sam se uvijek veselio, kad sam god išao u Pariz. Tamo je život vječna svečanost.

GASTON: Meni je ovdje bilo vrlo lijepo. Ne bih bio nikad otišao odavle!

BISKUP: A što bi ovdje, Gaston? Sada u ovoj pustoj biskupskoj rezidenciji, uz starog biskupa... sad gdje je eto iščezao i zadnji posmijeh: Jeanne-Marie?... Ne, ne... Ajde, moj sinko! Ovdje nije tvoje mjesto. Daj mi kapicu! *Gaston mu dodaje kapicu sa klecala.* Oh, Jeanne-Marie! Kako je bila vesela večeras! Toliko se je nečkala, da pođe za Marquisa, a gle - sad je sve prošlo. Popila je par čašica burgundca - i pregorila. To ti je ženska ljubav: umjetnost nerava. Može šta hoće... A pleše, pleše - kao ona tamo - *Pokazuje na sliku Guimardove.* Ti si ju malko volio - Gastone, znam ja -

GASTON: Al M o n s e i g n e u r -

BISKUP: Ništa, ništa - ne treba da se stidiš. To je tvoje pravo. Ja bih inače volio, da je ti uživaš, nego onaj preko... Ali u ovom poslu drugi su odlučili prije mene. Da... da... Je li topla moja postelja? - Tako mi zebu noge...

GASTON *opipa:* Jest, jest - možete leći.

BISKUP: Samo dok se pomolim. *Klekne na klecalo i moli.*

GASTON klekne na tle.

Pauza. - Dok oni mole, naglo i snažno zazvoni zvonce izvana. Obojica se trgnu.

GASTON: Šta to znači?

BISKUP *digne se*: U ovo doba? Daj mi haljinu - brzo! *Gaston pomaže biskupu.*

Prije nego biskup zakopča haljinu, stupi u sobu sva izvan sebe JEANNE-MARIE. U prekrasnom, bijelom, noćnom ruhu sa vrpcama i čipkama. Oko vrata joj biserni đerdan. Na glavi joj noćna kapica. Na nogama papuče sa visokim peticama. Ispod oka i duboko na vratu crne se dva umjetna madeža. Njezina je uzrujanost malo karikirana.

JEANNE-MARIE *baci se biskupu u naručaj, zaplače i zavapi*: M o n o n c l e !

BISKUP *primi je srdačno*: M a c h è r e e n f a n t ! Šta je? Ti drhćeš! Gaston - jedan mantel! Il ne... ne... U krevet, u moj krevet -

GASTON *ide krevetu*: Bože! Bože!

BISKUP *vodi je, ljubezno*: Dođi, dođi - umiri se -

JEANNE-MARIE *jeca*: Oh, m o n o n c l e !

BISKUP: Šta je - šta se je dogodilo? Moja slatka Jeanne-Marie!

JEANNE-MARIE *opet jeca*: Nisam mogla više... oprostite -

BISKUP: Mir, mir! Najprije legni - *Ona legne u krevet, on ju pokriva*. Tako. Umiri se, pa ćeš nam onda sve reći. Ne boli te? Hoće li Gaston poći po liječnika?

GASTON: Idem - idem -

JEANNE-MARIE: Ne, ne, Gaston. Ne fali mi ništa. Zdrava sam. Al sam vrlo uzrujana. *Oćuti u krevetu grijaču*. A šta je ovo? Tu nešto peče! *Vadi grijaču*. Ta ovo tebi ne treba, m o n o n c l e ! To je za staru čeljad - *Baci grijaču na zemlju*.

BISKUP: Jeanne-Marie, katkad mi noge zebu...

GASTON: Moj otac ne bijaše tako star kao M o n s e i g n e u r - pa ipak -

JEANNE-MARIE: M o n s e i g n e u r nije star - To je perfidno od tebe, Gaston! Je li, m o n o n c l e , ti nisi star? -

BISKUP: Nisam, moje dijete - sigurno nisam...

JEANNE-MARIE: A ono - *Pokazuje na grijaču*: slobodno pošalji Marquisu de Chapeaurouge! Ha! ha! ha! *Smije se*.

BISKUP: Jeanne-Marie!

JEANNE-MARIE *grli ga*: Oh, m o n o n c l e ! On će sigurno doći ovamo. Nije me doduše vidio otići, al nije moguće da ne će zaviriti u moju sobu... Al ti me više ne smiješ njemu dati... Je li da ne ćeš? Obećaj mi - molim te -

BISKUP: Al šta je bilo - pripovijedaj... Zašto nisi ostala kod svog muža?

JEANNE-MARIE: Ah, m o n o n c l e - da ti znaš...

GASTON: Da te nije zlostavljao? Da nije -

JEANNE-MARIE: Ne, ne... Nego - Marquis de Chapeaurouge nema kose ispod perike... Al ni jedne jedine vlasi...

GASTON: Oh!

BISKUP: I zato si pobjegla?

JEANNE-MARIE: Oh, ne samo zato. Već ću ti sve pripovijedati. Sram me je pred Gastonom.

GASTON: Ja ću otići, Jeanne-Marie -

JEANNE-MARIE: Ne, ne Gaston -

BISKUP: A ti valja da pripovijedaš.

JEANNE-MARIE: I hoću. Al ostani i ti. Ne mari - Ja mislim, *m o n o n c l e*, da Gaston može ostati. On nije više dijete. A ti - što ti misliš?

BISKUP: Pa nek ostane.

JEANNE-MARIE: Al ja ću reći sve onako, kako je bilo.

BISKUP: Dakako. To i moraš, moje dijete!

JEANNE-MARIE: Dakle čujte. Nakon što su gosti otišli, povele su me moje sobarice u krasnu spavaonu. Krevet: zlato i bijelo. Veliki prozori. Izgled u baštu. I mala vratašca, koja vode u baštu. Jedna mi je sobarica dala malen, srebrn ključić, a onda su me svukle, legle, ugasnule svijeće i - otišle. Zastori nad mojim krevetom bili su odgrnuti, a mjesečina je punila moju sobu. Kao san. Oh, *m o n o n c l e*! Bila sam skoro sretna. Žao mi je bilo za tobom i Gastonom, al uživala sam, što sam eto postala mala *M a r q u i s e* ... Napokon sklopila sam ruke i počela moliti - *Trgne se*. - st!

BISKUP: Al što je?

JEANNE-MARIE: Neko dolazi?

GASTON: Nije nitko, Jeanne-Marie.

BISKUP: Pa što je bilo onda?

JEANNE-MARIE: Što? Strašno. Ja sam još molila, kad u to se polako otvore vrata. Ude nekakova duga, bijela sjena, sa okruglom, glatkom lubanjom... Uh, mislila sam: smrt!

BISKUP: Ludo dijete!

JEANNE-MARIE: Da, da - baš prava, pravcata smrt. Pokrijem glavu, prestanem disati i - čekam. Oh, kako mi je srce tuklo!... Ti ne vjeruješ, Gaston?...

GASTON: Vjerujem, Jeanne-Marie!

JEANNE-MARIE: To je lijepo od tebe!... Ja sam se tako bojala. Najednom pride sjena k meni i počne zvati: "*J e a n n e - M a r i e ! M a p e t i t e J e a n n e - M a r i e !*" - Slušam. To nije bogme nikakva smrt. To je poznat glas. Otkrijem glavu - a što vidim? Preda mnom stoji ona užasna, velika lubanja. A ja odmah: glavu pod pokrivalo. Ovako: *turi glavu pod pokrivalo*.

BISKUP: Gaston, je li, to je vrlo čudnovato?

GASTON: Jest, *M o n s e i g n e u r*, vrlo!

JEANNE-MARIE *otkrije se*: A onda... a onda... Uh, *m o n o n c l e* - ja se tako sramim! Da to znade časna sestra Doroteja! Onaj besramnik!... Vidiš, Gaston, to baš nije potreba da čuješ. Ti si premlad za to. Okreni se tamo - ne gledaj me -

GASTON *okrene se malko*: Ovako?

JEANNE-MARIE: Da, tako. Da, *m o n o n c l e* - a onda... Al to se ne da pripovijedati... Ni ti nisi još dosta star za takva šta! *Trgne se*. Pst! Neko zvonit! On je -

GASTON: Al nije nitko -

JEANNE-MARIE: Oh, šta mi srce tuče! Daj mi ruku, *m o n o n c l e*.

BISKUP *stavlja joj ruku na srce*: Oh, malo, preplašeno srdašce... Tik, tak, tik, tak... Umiri se, Jeanne-Marie!

GASTON: Evo, uzmi - dvije tri *d r a g é e s*!

JEANNE-MARIE *uzme dozu od Gastona i u razgovoru zoblje dragées jednu za drugom*: Oh - *m e r c i* Oh, *m o n o n c l e*, to nije bilo lijepo od njega. U opće - rad bih znala, šta je on htio od mene? Ja sam pak vikala, što sam bolje mogla: U pomoć! - U pomoć! - Tako nas je naime naučila časna sestra Doroteja... Baš su izvrsne ove dragées, Gaston! - Da, rekla nam je: - "Ako vas napastuje koji muškarac: vičite u pomoć i prekržite se. Đavo bježi od križa". I *M a r q u i s* je zbilja pobjegao. A ja sam onda ustala, ušla u baštu i brže bolje amo...

BISKUP: Da si se barem obukla -

JEANNE-MARIE: Ah, tražila sam barem ogrtač. Al ničesa. I sad me evo tu. Ležim u tvom krevetu i jedem Gastonove *d r a g é e s*. Evo: još ovu... pa još jednu... i - *Okrene bonbonieru*: nema više.

BISKUP: A sad, *m a c h è r e p e t i t e*, sad ćeš lijepo natrag. *Zvoni*.

JEANNE-MARIE: Šta?

BISKUP: Ne ćemo skandal. *Uđe Majordomus*. Charles, nek je *c o u p é* gotov... Gospođa Marquise ide doma. *Majordomus izade*.

JEANNE-MARIE: Ne, ne molim te -

BISKUP: Al to ne ide, Jeanne-Marie - ti moraš svakako kući...

JEANNE-MARIE: Poslije svega onog što sam ti rekla -

BISKUP: Sve jedno. On je tvoj muž.

JEANNE-MARIE *izade iz kreveta*: Ah, *m o n o n c l e*! Ne daj me, *m o n o n c l e*! *Miluje ga*. Ako dođe, reci mu barem, da bude sa mnom obziriji... Ja sam jedva izašla iz samostana...

MAJORDOMUS *uđe*: *C o u p é* je gotov. *Malo kašnje izade*.

JEANNE-MARIE *govori hitro, samo da zabašuri*: Neka čeka. Još malo. Moj svadbeni *d i n e r* bio je božanski - je li? Ah, one koštanje u muškatnom vinu! Deliciozne! U ostalom, *m o n o n c l e*, moram ti još nešto reći. Ti nisi večeras najbolje plesao. Tvoja *a l l e m a n d e* nije baš savršena. Govorila sam, da ti treba još jedna lekcija.

BISKUP: Nije nam ostalo vremena -

JEANNE-MARIE: Naravno! Svi ste se žurili sa tim glupim pirom. Da svi. I ti, i Marquis, i Gaston -

GASTON: I ja?

JEANNE-MARIE: Ne, ne - ti ne. Ja i ti se nismo žurili. Ja sam htjela još, da *o n c l e* nauči plesati *allemande* - a onda nek bude... U opće trebala je još samo jedna lekcija, pa da plešeš *c o m m e i l f a u t*. Inače - ja ne mogu pomisliti, da ti ne znaš perfektno *a l l e m a n d e*, *m o n o n c l e*! Pa kad opet budemo slavili koju svečanost, da mi praviš krive korake?... Ne, ne - to ne ide. To ne smije da bude. Gaston, daj - onaj motiv, znaš: *la, la, la, la...*

BISKUP: Al, Jeanne-Marie - sad?

JEANNE-MARIE: Sad. S mjesta. Alo! Gaston! *Gaston kraj klavira*. *La, la, la, la* - tako! *Nakloni se graciozno pred biskupom*: *M o n s i e u r*!

BISKUP blažen, smješka se i nakloni: *M a d a m e*!

A l l e m a n d e.

JEANNE-MARIE *plešući*: Tiho! Nježno! - U taktu! *Iza nekoliko taktova otpusti joj se biserni đerdan oko vrata*. Pardon! *Prestanu plesati*. Otkopčio mi se *c o l l i e r*! *Gaston prestane svirati i gleda na njih*. Brzo! *Zakopči*!

BISKUP *trudi se, da zakopči*: Ah - ne ide... Ja to ne znam...

JEANNE-MARIE *nestrljiva*: *M o n D i e u* - Gaston daj ti! *Pritrči k njemu, on kuša, u to biskup sjedne odmarajući se*.

GASTON: Pokvarilo se. *Zakopča ustima, pa pri tom neopazce poljubi Jeanne-Marie na vrat*. Tiho: Ja te ljubim!

JEANNE-MARIE: Sviraj dalje... *Nakloni se pred biskupom*: *M o n s i e u r*!

BISKUP: Šta, još?

JEANNE-MARIE: Dakako... još... Dakle - ovako... Hitro - - strastveno - *Iza par taktova zazvoni izvana naglo. Ona se trgne, zaviče: On je! Moj muž! U pomoć! Poleti u krevet. Recite mu, da me nema! Pokrije glavu pokrivačem.*

Ulazi MARQUIS de CHAPEAUROUGE, noseći preko lijeve ruke odjeću i mantel od Jeanne-Marie, a u ruci njezine cipele sa visokim peticama. U desnoj ruci ima štap sa ručicom od bjelokosti. Prestravljeno i plaho ogledava se po sobi.

MARQUIS: Oprostite, M o n s e i g n e u r -

BISKUP: Molim, izvolite, dragi M a r q u i s ...

MARQUIS: Ne, ne - ne ću vas zadržavati. Tako kasno -

BISKUP: Molim, molim - sjedite.

MARQUIS: Znete - nešto se je dogodilo. Naime... našao sam krevet prazan -

BISKUP: Da, da, saberite se. To će se već urediti -

MARQUIS: Ali, molim vas... ona je otišla, po ovoj zimi - prehladit će se... dobit će reumu... Samo da znam, gdje je! Da joj odnesem ovu odjeću i ove cipelice. *Ganut - ogleda cipelice.* Gledajte, kako su sitne: kao Pepeljugine! *Sjede.*

BISKUP: Al, dragi Marquis, umirite se...

MARQUIS: Ah, M o n s e i g n e u r , vi ne znate... Ona je otišla - Nestalo je! Moja mala Jeanne-Marie! Bez ičesa, polugola - po toj zimi...

BISKUP: Al nemojte se uzrujavati - nje nije sigurno nestalo...

MARQUIS: Oh, donio sam joj i malko makrona -

JEANNE-MARIE *Naglo se otkrije:* Ha! tu sam, m o n v i e u x ! Gdje su makrone?...

MARQUIS *digne se, začudi se, pak, sav blažen, reče:* Jeanne-Marie! Ti si tu! Ti nisi pobjegla!

JEANNE-MARIE: Kako vidiš nisam!

MARQUIS: Moja mala, slatka Jeanne-Marie! Sladokusna mačice! Je li se još srdiš na me? *Stavi robu i cipele na dnu kreveta.*

JEANNE-MARIE: Gdje su makrone? Daj amo...

MARQUIS: Evo - evo - *Vadi iz džepa bonbonieru i daje joj je.* Jeanne-Marie... Kako si ti draga!

JEANNE-MARIE *jede makrone:* U ostalom mogao si napunit bonbonieru. Al ne mari. Dobre su. No, m o n v i e u x - *Pruži mu ruku:* Poljubi! *On hoće da je uhvati za ruku.* Ne - ne - nije potreba. Samo poljubi.

MARQUIS *poljubi joj ruku:* Oh, m o n c o e u r !

JEANNE-MARIE: Tako.

MARQUIS *okrene se k biskupu:* Pardon, M o n s e i g n e u r - mi vas ne ćemo dugo smetati...

BISKUP: Molim, molim -

MARQUIS: Mi ćemo odmah otići -

JEANNE-MARIE: Nikada!

MARQUIS *prestravljen:* Nikada! Oh, Bože! M o n s e i g n e u r , molim vas - recite joj vi...

BISKUP: Dakako - morala bi se povratiti -

MARQUIS: Da, da - čuješ Jeanne-Marie, morala bi...

BISKUP: Na koncu konca vi ste njezin muž.

MARQUIS: Čuješ li - na koncu konca ja sam tvoj muž...

JEANNE-MARIE: Još nisi - m o n v i e u x ! Imaš li još makrona?

MARQUIS: Nemam - ovdje nemam - al kod kuće... Čuj - Jeanne-Marie! M o n s e i g n e u r , šta ćemo? Ne izgleda li vam sve to malko neobično?

BISKUP: Doduše, moj dragi Marquis! Kaprisa - malko kuriozna kaprisa. Al držim, vi ćete naći načina, da ju sklonete na povratak... Mi vas ostavljamo same. Možda vam tako pode bolje za rukom... *Odlazi s Gastonom desno.*

MARQUIS: Oh, hvala - hvala...

Pauza.

MARQUIS: Jesi li čula?

JEANNE-MARIE: Jesam. A jesi li donio moju l o r g n e t t e ?

MARQUIS *vadi iz džepa l o r g n e t t e i daje joj je:* Evo - evo - Ja sam na sve mislio...

JEANNE-MARIE *gleda ga kroz l o r g n e t t e :* Hvala!... Ti uopće ne znaš, kako valja postupati sa djevojčicama, koje su stoprv jučer izašle iz samostana! Koje još ne znadu, što je zloba i pokvarenost svijeta!

MARQUIS: Al Jeanne-Marie - ja sam tvoj muž -

JEANNE-MARIE: A i nisi - još nisi -

MARQUIS: Jeanne-Marie -

JEANNE-MARIE: M o n v i e u x !

MARQUIS: Dođi - vrati se...

JEANNE-MARIE: Ne... ne... ne...

MARQUIS: Al zašto?

JEANNE-MARIE: Tako. Ne ću, pa ne ću.

MARQUIS: To nije lijepo od tebe. Ja te tako ljubim, Jeanne-Marie! Ja sam toli željno iščekivao, da navršiš sedamnaestu, pa da budeš moja... Jeanne-Marie, slatka moja Jeanne-Marie! *Hoće da je poljubi.*

JEANNE-MARIE: Ne, ne... Vikat ću! Što misliš? To je drsko od tebe! *Uzme s postelje jednu cipelu i baci se za njim.*

MARQUIS: Eto - eto - Ne činim ti ništa! *Digne cipelu i stavi je gdje je i prije bila.* Oh, Bože!

JEANNE-MARIE: Ti si preveć buran, m o n v i e u x !

MARQUIS: Je li? I ti to opažaš?

JEANNE-MARIE: Jest - al to nije za te.

MARQUIS: Oh, m a p e t i t e ! Dođi! Vrati se! Vidjet ćeš, kako će ti kod mene biti lijepo! Imat ćeš sve - šta hoćeš. Dosta da rečeš: "ja hoću ovo!" i bit će tako.

JEANNE-MARIE: Zbilja?

MARQUIS: Zbilja. Reci, šta hoćeš - reci...

JEANNE-MARIE: Najprije moraš mi naručiti - naravno iz Pariza - jedan lagani c o u p é , od sivomodre kože sa velikim staklima... Za moje svagdanje posjete -

MARQUIS: Hoću, m a c h è r e - hoću. Šta još...

JEANNE-MARIE: Od cipelara Bourbona, r u e d e V i e u x - A u g u s t i n s , dvadeset i četiri para cipela od crnoga marokina sa srebrnom kopčom, posutom dijamantima. I još -

MARQUIS: I još -

JEANNE-MARIE: Dvadeset šešira sa velikim perjem i dvanaest tuceta manšeta od čipaka - ali samo iz dućana nenatkriljivoga P a g e l l e ! Pa kod kralja bonbona, gospodina G r i m a u d , tristašezdesetpet bonboniera punih najfinijih d r a g é e s . Svaki dan jednu! I još -

MARQUIS: Šta još?

JEANNE-MARIE: Da još. - Jednog majmuna, što će svakog jutra sa mnom piti čokoladu i - i -

MARQUIS: I -

JEANNE-MARIE: Konačno jednu uvježbanu papigu, koja govori nepristojne riječi... Hoćeš?

MARQUIS: Da, da - sve, samo dođi...

JEANNE-MARIE: Al ja se ne zadovoljavam praznim obećanjem -

MARQUIS: Jeanne-Marie -

JEANNE-MARIE: Čuješ. Noćas odlazi Gaston u Pariz. Daj mu novce, a on će sve to kupiti i - i - poslati...

MARQUIS: Al mi ćemo poći skupa u Pariz - na proljeće -

JEANNE-MARIE: Da, da - kad dopusti tvoja štovana podagra! Ne, ne - Ti se nećkaš. Pa dobro. Mala Jeanne-Marie spavat će odsada gdje i dosada...

MARQUIS: Ali - ovdje nemam...

JEANNE-MARIE: Ti uvijek imaš kesicu oko vrata...

MARQUIS: Eh, eh... *Vadi novac*. Evo. Sve šta imam.

JEANNE-MARIE *Uzme novac i pruži mu ruku*. Poljubi! *On poljubi ruku*. Možeš još jedanput!

MARQUIS *poljubi joj opet ruku*: A sad - obuci se!

JEANNE-MARIE: Još nešto.

MARQUIS: Šta!

JEANNE-MARIE: Sad ćemo lijepo kući!

MARQUIS: Oh, Jeanne-Marie.

JEANNE-MARIE: Al pod uvjetom... Bit ćeš tako diskretan i ne ćeš danas doć u moju sobu -

MARQUIS: Ali -

JEANNE-MARIE: Ništa ali! Ti ćeš odmah u krevet i počinuti. Tebi treba mira. A ni meni nije dobro. Imam migrenu!

MARQUIS: Oh, ne, ne - već prvu noć migrenu! Oh, Jeanne-Marie, ja ću do zore probdjeti uza te... Ja ću...

JEANNE-MARIE: Al ti ne ćeš ništa! Jesi li čuo? Ništa. Jer ja ostajem ovdje. Sutra pošalji ovamo sve moje stvari...

MARQUIS: Molim te!

JEANNE-MARIE: Pusti me. Ja hoću da spavam. Laku noć! *Okrene se na drugu stranu*.

MARQUIS: Jeanne-Marie! *Ona ne odgovara*. Jeanne-Marie! *Ona ne odgovara*. M a p e t i t e Jeanne-Marie! Sve će biti, kako ti hoćeš!

JEANNE-MARIE: Je li?

MARQUIS: Sve. Noćas imaš migrenu i spavaš sama - a sutra -

JEANNE-MARIE: Sutra ne! *Pruži mu ručicu, koju on dvaput poljubi.* Još jednom! *Poljubi i treći put.* Sad ajde! M o n o n c l e će bit nestrpljiv. Reci mu, da je sve u redu. A Gastona pošalji amo.

MARQUIS: Gastona?

JEANNE-MARIE: Da mu dam novce.

MARQUIS: Da - da - *Izlazi desno.*

Mala pauza.

JEANNE-MARIE se digne, stane iza paraventa i, pjevuckajući, hitro se oblači, a u to ude

GASTON ogleda se okolo, ne vidi Jeanne-Marie - zove: Jeanne-Marie!

JEANNE-MARIE iza paraventa: Pst - tu sam! Oblačim se -

GASTON poleti k njoj: Oh, m o n c o e u r - hvala!

JEANNE-MARIE: Pst - tiho! Vadi iz prstiju ključić: Evo!

GASTON: Ključ?

JEANNE-MARIE: Od moje sobe - preko bašte...

GASTON snuždeno: Al šta će mi? Ti se šališ sa mnom... To nije lijepo od tebe...

JEANNE-MARIE: Šta? Miluje ga. O malo ludo momče... ti...

GASTON: Ta ja moram na put -

JEANNE-MARIE: Znam. Pak? Doći ćeš valjda, da se oprostiš... Ja sam sama - Pô sata prije odlaska, čekam te...

GASTON: Oh, kako sam nesretan -

JEANNE-MARIE: Gastone - ja ne ću da ostanem ovdje...

GASTON: Jadna moja Jeanne-Marie!

JEANNE-MARIE: Ja idem s tobom!

GASTON: Sa mnom?

JEANNE-MARIE: Da, u Pariz!

GASTON: U Pariz? Ti si dobre volje, Jeanne-Marie! U opće, izgleda, da ti je malo stalo...

JEANNE-MARIE: Dosta, dosta ne gubimo vremena. Netom svane dođi k meni, a onda ćemo dalje...

GASTON: Al što ćemo, bez ičije pomoći, bez zasluge, bez novaca! U velikom svijetu! Ja imam samo tisuću škuda -

JEANNE-MARIE: A ja dvaest tisuća! Pokaže.

GASTON zagrlj je: Jeanne-Marie!

JEANNE-MARIE: Pst - ne luduj! Dakle - čekam te -

GASTON: A M o n s e i g n e u r ?

JEANNE-MARIE: Oprostit će nam. Molit ćemo ga za oproštenje, pismeno - iz Pariza. U ostalom nikad mu nije bilo pravo, da se udam za onoga - Pst!

Pokažu se na ulazu BISKUP i MARQUIS.

JEANNE-MARIE: Eto ih... Daje Gastonu novce. Evo, Gaston - dvaest tisuća škuda. I pazi: c o u p é u sivomodroj koži, sa velikim staklima... Preporučí G r i m a u d -u radi bonbona. Samo prva vrst. Papigu ispitaj sam, šta zna i šta ne zna...

BISKUP i MARQUIS ulaze, razgovarajući se.

MARQUIS: Ah, zlatno djetešce, zlatno djetešce, M o n s e i g n e u r ...

BISKUP: Mogao bih vam do sutra o njoj pripovijedati...

JEANNE-MARIE: Sad možemo ići, m o n v i e u x ! Gotova sam!

BISKUP *Marquisu*: Rekao sam ja! Prolazna kaprisa! *Sinovici*: No - hvala bogu - ti, mala kapriciozna golubice!... *Zvoni.*

JEANNE-MARIE: Ah, m o n o n c l e - sjetila sam se riječi iz svetog pisma: "I ostavit ćeš svoj dom i poći ćeš za svojim mužem"...

MAJORDOMUS uđe.

BISKUP: Jesu li kola gotova?

MAJORDOMUS: Jest, Monseigneur - ima već čitav sat...

BISKUP: Dakle, dijete - a d i e u ! - Budi sretna!

JEANNE-MARIE, *koja se je međutim obukla i ogrnula mantelom*: M o n o n c l e , a d i e u ! *Ogrli ga.* Sretan put, moj mali pažiću! *Poljubi Gastona*: Na, jedan poljubac - prvi i zadnji! Misli na me. *Odlazi, a Majordomus za njom.*

MARQUIS *opraštajući se s biskupom*: Laku noć! Oprostite - M o n s e i g n e u r ! Oprostite na smetnji! Oh, sirota - samo da ne dobije reumu! *Odlazi.*

BISKUP *skida sa sebe mantel*. Daj, Gastone, ugasi svijeće...

GASTON gasi po malo svijeće na kandelabrima.

BISKUP: Sad možemo i mi na počinak! Današnji je dan bio vrlo buran.

GASTON: Doduše -

BISKUP: Baš joj se ne da - al - priviknut će se... *Pauza. Sjede na krevet.* I na gore se čovjek privikne.

GASTON: Hoće li M o n s e i g n e u r malo muzike prije nego zaspe?

BISKUP: Ne, ne - rađe čitaj - Evo - *Digne se, uzme sa regala knjigu*: Nešto vesela. Da se malo rastresemo. "L a P u c e l l e ". Oh, moj dragi M o n s i e u r Voltaire! *Sjede ponovo na krevet.*

GASTON *uzme knjigu - lista*: Odakle?

BISKUP: Proslijedi - znaš, gdje smo nekidan ostali. A onda, molim te, još čašicu šartreze.

GASTON: A sveta misa, M o n s e i g n e u r ? Ponoć je davno prošla. *Natoči.*

BISKUP: Ah, vikar će je odslužit mjesto mene. *Ispije čašicu.* Još jednu. *Gaston natoči, a on promatra punu čašicu.* U istinu Bog je stvorio koješta lijepo na ovom svijetu! *Ispije.* Nije zaslužio hajke, koju protiv njega digoše moderni filozofi. *Leže.* Ah, tako! - Sjedi.

GASTON *sjedne uz krevet*: Hvala.

BISKUP: Ha - krevet je još topao od Jeanne-Marie! Oh, tu se leži slatko! Čitaj - sinko - *Zatvori oči.*

GASTON *čita*: "Utopljeni oboje u naručaju slasti, uživali su - sve sretniji, sve žarči - bez ikakve sumnje u srcu, bez ikakve tegobe, bez duga časa... I ne osjetiše da ljubav i vrijeme imadu krila. Charles, u njezinom zagrljaju, cjelivajući je plamenim poljupcima, govoraše: - Zlatna Agnezo, dušo moje duše, čitav svijet ne vrijedi koliko tvoja ljepota..."

Zavjesa polagano pada.

Hamburg, 1910;
Almanah srpskih i hrvatskih pripovjedača, 1910.

Božji čovjek

Tri časa sa jutrenjom i večernjom

N a p o m e n a . Fabula ove drame izrađena je prema jednoj legendi, još i danas živj u tradiciji onog arbanaškog življa, koji se je prije skoro pet vijekova, bježeći pred Turčinom, zaklonio u južnu Italiju.

*Famme morir d'amore,
annegame d'amore
'nabissame d'amore...*

Fra Jacopone da Todi

LICA:

DAMJAN
MARA
ĐURĐA
KAPETAN
HAJDUK
VASO, sponar
DAMJANOVA MAJKA
REDUŠA
SEKA }
PETKA } TRI DJEVOJKE
MILICA }
RONDAR
HROMI
UZETI
JOŠ JEDAN UZETI
KLJASTI
JEKTIČAVI
JEKTIČAVA ŽENA
SULUDA DJEVOJKA
SLIJEPA MLADA ŽENA
PADAVIČAR
DJEVOJČICA
MATI njezina
BJESOMUČNIK
ODRPANAC
FRANCAVA ŽENA

Ostali bolesnici. Svjetina. Kumovi.

Događa se u malom varošu zagorske Dalmacije prije sto i više godina, u vrijeme hajdučkih prkosa i zuluma. Prvi čas o Mitrovu dne; drugi dva mjeseca iza toga, o Bogojavljenju; a treći poslije nešto više od dvije godine, o Đurđevu dne.

JUTRENJA

Kad se digne zavjesa, vidi se ikonostas sa čitavim redom svojih bizantinskih figura, u ukočenoj ekstazi. Tragovi prvoga sunca, što po svoj prilici pada s kakvog okruglog bojadisanog crkvenog pendžera, oživljuju mirno, hladno, strogo lice Hristovo i blješte živo u širokoj zlatnoj aureoli, što se savija oko njegove glave. Jutrenja je malo prije svršila. U svodovima koji se ne vide, visoko, odzvanjaju akordi već otpjevane molitve i malo po malo se gube, dok se pri koncu prizora sasma ne izgube. Dim i miris tamjana pune duboki prostor. Već je sve otišlo iz crkve. Samo jedna tanka ženska pojava stoji sprijeda i sluša ekstatična ono, što govori visok, mlad, blijed svećenik. On govori završni stavak svoje propovijedi ili, radije, svoje ispovijedi: jer sve to što on govori zvuči kao razgovor između njega i Gospoda. Ono što je on govorio, malo prije, ovdje sakupljenom stadu, zamjenjujući starog bolesnog kaluđera, nije bilo drugo nego jednostavni i obični, njemu nametnuti i zapovjedeni sermon, koji nije smio da se udalji od požućelog manuskripta, iz kojeg je njegov starješina, skoro pola vijeka, crpio sadržaj svojih propovijedi. Već nekoliko puta zamjenjuje on starca i svaki put kad svijet ostavi crkvu, kad iza ikonostasa, obješen o čavao, kadionik ispušta posljednje dimove, a otpjevana molitva iščezava u kubetima, onda on nastavlja propovijed na svoju ruku, iz svoga srca. Tako i danas. Danas za posljednji put. Jer sutra on mora da bude daleko, u manastiru, gdje je već nekoliko godina bio na svetim naucima, da primi niže redove, da postane đakonom. I svaki put ostala je i ona djevojka u crkvi i, jedina, osim njega, gledala vlastitim očima, oči prisutnoga Boga.

Nakon dignute zavjese pauza. On je naslonjen čelom na ruku, podbočenu o starinski štionik, na kome leži otvorena velika liturgijska knjiga i kamilajka. Onda se malo po malo uspravi, pokrije se kamilajkom, i počne da govori. Njegov je glas sonorant, pun topline i uvjerenja. Katkad zadrhtne od ganuća, a onda slijedi u mirnoj svečanosti. Ni jedno se njegovo udo ne miče: ona jedna ruka, na kojoj je prije ležalo njegovo čelo, drži se čvrsto štionika.

SVEĆENIK govori:

- Nigdje nije Gospod tako velik kao u životu čovjeka! I ničim čovjek ne slavi Gospoda kao svojim životom: kad ga živi onako kako je od Boga zamišljen; kad ga svršava onako kako je od Boga udešen. - B u d i b o ž j i č o v j e k ! - to je posljednje iskustvo.

-Al nije božji čovjek onaj koji bježi od života i koji se uklanja njegovim radostima. Ni onaj koji iskrivljuje njegove potrebe ili razobličuje njegove zakone.

- Život je svet: u svakom svom izrijeku, u svojoj volji i svojim željama. Život je trpeza božja, na koju je svak pozvan da izabere svoje parče hljeba i ispije svoju kaplju vina. Život je crkva gdje se prikazuje Gospodu najdraža žrtva: ljubav.

- Ni strast ni razbluda ni surovost ne čine ljubavi. Ljubav je mirni i slatki bol, nijema i duboka radost: iz nje se rađa život, ona donosi smrt: život u kome je vječnost, smrt u kojoj je spasenje.

- Za to vi svi, koji ste napravili od svoga življenja raskalašenu krčmu na čijim stolovima caruje svaka čovječja slaboća, i vi drugi, koji ste se zatvorili među četiri uska zida svoje sebeljubivosti ne tražeći da bilo s kim podijelite dobra i bogatstva vašega srca, upamtite: da ste jednako daleko od Boga. Jer nije vam on dao osjećaje i uzbuđenja da ih rasipljete po bludilištima ni da ih zakržljavite u odricanju, nego da rastu i cvjetaju i nose plodove nepropadljivoga života.

- Izadite, dakle, iz sebe i budite jedno s vašim bližnjim: sa bratom i prijateljem, sa nebratom i neprijateljem. U tuđoj sreći potražite svoju: jer, kaže slovo: tko ljubi drugoga, ispunja zakon.

- A onda: na čistom služavniku svoje duše iznesite pred Boga svoju ljubav. Postavite je u njegove ruke. I tko od vas nije ostao dužan bližnjemu ni jednog uzdaha ni jednog osjećaja, tko je sve dao,

sve porazdijelio, sve istrošio za dobro drugoga, taj će ostati u blizini Gospoda. A samo kraj njega je sreća i svjetlo: život vječni. Amin.

Kod posljednjih riječi pjevanje je u potpunom pianissimu. Svjetlo se je ugasilo, pozornica je za trenutak tamna, a onda se ponovo rasvjetljuje i počinje prvi čas.

PRVI ČAS

Jednostavna, prizemna soba u boljoj varoškoj kući. U dnu vrata, do njih velika tkalačka sprava, u njoj napola satkani ćilim. Lijevo pendžer, izvana zatvoren, okovan rešetkom, pun ružmarina i galopera u posudama od dasaka. U sredini drven stup na koji se naslanjaju svodovi nadstropnja. Na tom stupu nekoliko kubura, jedna puška, svirala, jatagani. Desno onisko ognjište sa komoštama i napom, na kojoj vise zlatni kukuruzni klipovi. S jedne strane ognjišta velik seljački tronožni naslonjač, pokriven komadom ćilima: to je kućegazdino mjesto kraj vatre. Na dohvatu stoje na zidu nekoliko mašica, ploska, uza zid prislonjen ožeg, i još jedan drugi preko ognjišta. Još nekoliko tronožnih stolaca, sa naslonom i bez naslona. Desno iza ognjišta stepenice, što vode u gornji dio kuće. U prostoru ispod njih bakre, lonci i razno posude. Dvije vučije, dvije bukare, jedna veća, druga manja. Stupalo. Lijevo iza pendžera vrata, što vode napolje. Sprijeda odugačak stol, uza nj s jedne i druge strane po jedan jednako dug banak. Dvije bizantinske ikone; jedna, veća, visi na stupu: Bogorodica sa sinom Hristom i druga, manja, na zidu: Sv. Đurađ na konju, kako probada zmaja. Kasna je večer, u predzimlje. Vani je hladno i vedro. Na ognjištu je ostalo još malo žerave. Soba je rasvijetljena trokljunatim lukijernarom, što stoji na ognjištu i kandilom, što stoji na ikonosu pred Bogorodicom.

U času, dok se osvjetljuje pozornica, čuje se žensko cerekanje i nedužno kricanje, u kojem se iz početka motaju nerazumljive riječi. Napokon se razaznaje: na leđa preko stola prebačena djevojka, nad kojom se je pritisla druga i ljubi je, škaklje, grize u raskalašenoj pustopašnosti nesuzdržljive mladosti. To su sestre: dvaestgodišnja MARA i pod njom četiri godine od nje mlada ĐURĐA. Igraju se i dragaju kao dvije mačke. Na mahove istiskuju riječi i usklike, koji se katkad prekinu i naliče više bulaznjenju nego razgovoru.

ĐURĐA: Nemoj više... Dosta!

MARA: Nek se naučiš...

ĐURĐA: Ne, ne, ne...

MARA: Ovako te drži... *Drži joj raširene ruke.*

ĐURĐA: Boli!

MARA: Pa da, slatko boli... A onda -

ĐURĐA: Nemoj... ah...

MARA: Onda metne ovdje svoju glavu! *Stavi glavu na njezine prsi.*

ĐURĐA: Umrijet ću, Maro!

MARA: Ne umire se od milovanja... samo se izdiše...

ĐURĐA: Izdišem...

MARA: Pa te ugrize za srce! *Hoće da je ugrize za prsi.*

ĐURĐA *se trgne i skoro se oslobodi*: Poludila si!

MARA *je opet pričavla uza stol*: A tvoja usta sopću... da, baš tako, a srce ti iskače iz prsiju, upravo ovako, a oči mutne kao i sada...

ĐURĐA *stenje, klonula*: Ah...

MARA: I onda njegova usta panu na tvoja. *Poljubi je u usta.* I još jedamput... I još...

ĐURĐA *uhvati priliku i oslobodi se sestre turnuvsji je, da se je oteturala*: Ti si, bome, pomanitala!

MARA *se sruši na jedan stolac i popravlja odjeću*: Sad znaš, šta je ljubav! Sve ono šta Damjan govori poslije jutrenje, kada čeljad ostavi crkvu, sve je laž!

ĐURĐA *spustila se na banak*: Sve je ono istina, Maro! Samo je ono istina. Damjan ne zna, da ga ja slušam, kad on s Bogom razgovara. On nema kome da laže.

MARA: Sebi.

ĐURĐA: Onda i Bogu.

MARA: Sebi i Bogu. Ali meni ne će.

ĐURĐA: Ti si velika grješnica, Maro.

MARA: Žena sam.

ĐURĐA: I ja sam žena.

MARA: Još nisi. Žena zna šta je ljubav.

ĐURĐA: Al i ti si još djevojka.

MARA: Ja sam samo netaknuta žena. Ja nisam još obljubljena. Ali znam za ljubav.

ĐURĐA: Ne razumijem te.

MARA: Hoćeš da te poučim još jednom?

Digne se i poleti za sestrom i dostigne ju na stepenicama. Podigne je na obe ruke i side niz stepenice: u to uđe naglo u sobu HAJDUK, zakračuna za sobom vrata, uperi kuburu u sestre, koje ostanu iznenadene.

HAJDUK: Stani, inače si zemlja!

MARA *dohvati sa stupa kuburu i uperi u došljaka*: Dolje oružje, inače si mrtav!

ĐURĐA poleti plaho k ognjištu i zakloni se.

Za nekoliko trenutaka stoje djevojka i muškarac u neprijateljskom stavu: ona odlučna, ravnom rukom što drži oružje sa nategnutim kremenom, a on sve to mekši i popustljiviji u izrazu, zadivljen njezinim držanjem.

HAJDUK *čije se Lice preobrati u jovijalni posmijeh, najprije spusti kuburu a onda je položi na stol*: Aferim, curo! Daj ruku!

MARA: Ja ne dajem ruke oružanom provalniku. Prije reci tko si i šta si i s kakvom namjerom dolaziš.

HAJDUK: Za mnom je hajka kao za vukom i gledaj da me zakloniš!

MARA: Tko te progoni?

HAJDUK: Zakon.

MARA: Zašto mu se ne predaš?

HAJDUK: Djevojko, ja imam samo jednu glavu na ramenima, a zakon na nju stavi ucjenu!

MARA: Jer si zacijelo velik zločinac. *Objesi kuburu o klin.*

HAJDUK: Život je najveći zločinac. Mi smo ono šta život od nas učini. Al čuješ, sad nije vrijeme da ti se ispovijedam. Za mnom su rondari i mogu svaki čas banuti na vrata. Sakrij me. Ne izdaj me.

MARA: Ako te sakrijem, ne ću te ni izdavati. Samo reci: tko si?

HAJDUK: Krstan.

MARA *u čudu*: Hajduk Krstan?

ĐURĐA *krikne*: Gospode!

HAJDUK: Eto, znaš me! Sakrij me! Brzo!

MARA: Krstane, naši muški nisu kod kuće. Mi smo ovdje same dvije djevojke. Ja sam vjerena i do malo se moram udavati. Šta misliš, je li zgodno i časno po nas da sakrivamo mušku glavu?

HAJDUK: Uvijaš se kao zmija, djevojko - ali ja se ne dam. Ako me ne sakriješ, *uhvati je za obe ruke* skršit ću ti obe ruke i ne ćeš imati čime da zagrliš svoga vjerenika.

MARA: Ja te se ne bojim, Krstane! Ti si kukavica, a ne hajduk. Samo kukavica prlja žensku čast da spasi svoju glavu. Dosta. Pusti me. Evo ti kuća i sakrij se kako bolje znaš. *Sestri*: Đurđa, dođi, mi idemo do strine... Zatvorit ćemo kuću izvana...

HAJDUK: Izdat ćeš me!

MARA: Varaš se! Ja samo čuvam sebe, ko i ti sebe! Kad se muški povrate, onda ćemo i mi ovamo s njima. *Djevojke podu*.

HAJDUK: Stani. Još nikada ne uprljah ženskog glasa, pa ne ću ni danas. *Stavlja kuburu za pás*. Da vidiš kako je Krstan čovjek! Zbogom, djevojko!

Vani se čuje buka i žamor glasova, koji se sve to više približuju. Hajduk povuče kračun, ali Mara priskoči i opet zakračuna.

MARA: Sad ne ideš!

HAJDUK: Pusti me!

MARA: Eto ih! Traže te! Ostani, sakrit ću te!

HAJDUK: Pusti me! *vadi kuburu*. Prokrčit ću ja sebi put.

MARA: Idi, ne luduj! Njih je mnogo, a ti si sâm! Ne ću da pogodiš koga od mojih, ili da tebe tko od mojih nastrijeli. Ostani i sakrij se!

HAJDUK: Al ako me nađu? Bajat će koješta!

MARA: Ne će te naći. Idi tamo, u gornicu. *Pokaže desno na stepenice*. Onamo su dvije škrinje sa mojim rubljem. Jedna je puna, a druga do polovice. Velike su. Sakrij se u jednu. Đurđa, odvedi ga. Brzo!

ĐURĐA *je nekako plaha i ne zna bi li pošla*: Maro -

MARA: Šta je, ne boj se! Hajduk je - nije Turčin!

ĐURĐA: Ne će mi se biti s njim na samu. Pođi ti -

MARA: Moram biti ovdje, kad udare na vrata. - Htjet će da pregledaju kuću... valja ih uvjeriti kako ovdje nema nikoga... Hitro, Đurđa eto ih...

ĐURĐA *uzme lukijonar, primi Hajduka za ruku, povede ga preko stepenica*: Dođi!

HAJDUK *pođe za njom, a onda se okrene k MARI*: Ja poznam žene, djevojko! Ne hvataš li me u stupicu?

MARA: Tko zna kakvim si ti ženama vjerovao!

HAJDUK: Nikakvoj. Sve su jednake.

Žamor se još više približuje.

MARA: Hitro, hitro!

ĐURĐA, koja je još uvijek držala hajduka za ruku, povuče ga za sobom i izgube se. Pozornica je osvijetljena samo kandilom, što visi pred ikonom. Žamor je već pred kućnim vratima.

GLASOVI *izvana*: Ovdje je! Van s krvnikom! Udri bezbožnika! *Velika graja, među kojom se čuju i ženski glasovi. Lupa na vratima.*

JEDAN MUŠKI GLAS: Otvori! Otvori! *Žamor se slegne, kao da čekaju na odgovor.*

MARA za čas koleba, a onda pogleda na vrata kroz koja su izašli ĐURĐA i HAJDUK.

DRUGI MUŠKI GLAS: Otvori! Kapetane Nikola! Triest dukata je na njegovoj glavi!

ĐURĐA naglo izleti sa lukijernarom i hoće da nešto reče.

MARA *položi prst na usta, nek ne govori, oduzme joj lukijernar i prišapne joj*: Je li se sakrio!

ĐURĐA: U velikoj škrinji.

ONAJ PRVI GLAS: Ja sam ga vidio, kako je amo bježao. Otvori, Nikola!

Lupatanje.

GLASOVI: Daj nam ga, da ga zatučemo! Napolje s dušmanom! Napolje s odmetnikom!... Kapetane, ti skrivaš krvnika pod svojim krovom!

Lupa na vratima i na prozoru.

DRUGI GLAS: Ne otvoriš li, razlomit ćemo vrata!

TREĆI GLAS: Potpalit ćemo kuću!

ĐURĐA: Maro, za ime božje! Propale smo!

MARA: Miruj! Ti ništa ne govori!

JEDAN ŽENSKI GLAS: Unutra je, unutra... Proletio je upravo kraj mene, skoro me je prevalio!

GLASOVI: Otvori! Daj nam bogohuljitelja! Predaj razbojnika!

Sve to naprasitija buka.

MARA *otkračuna jednokrlni prozorni kapak*: Šta je, ljudi, šta tražite ovdje?

GLASOVI *ispremiješani muški i ženski*: Popova nevjesta! Gdje si ga sakrila? Napolje s razbojnikom! Sram te bilo!

ONAJ PRVI GLAS: Mir, svak, velim ja! *Protura se naprvo jedan čovjek i pokaza svoje srdito lice na rešetkama*: Pustite nek ja govorim! Djevojko, zovni kapetana!

MARA: Oca nema kod kuće. On je s mojim vjerenikom kod kaluđera. Šta tražite ovdje?

ONAJ ČOVJEK: Ja sam Vaso sponar, poznaš li me?

MARA: Znam te, hvala Bogu - kako te ne bih znala? Pa šta si se ovdje razgrlatio i sad u noći skupljaš svijet i lupataš na tuđim vratima!

VASO: Hm! Šta? *Drugima*: Čujete li? Šta velite na to?

GLASOVI: Nek otvori! Da pregledamo kuću!

VASO: Mir! *Mari*: Jesi li čula? Da pregledamo kuću!

MARA: Bog s vama ljudi, vi ste sišli s uma! Ovdje smo mi djevojke same i nema šta ovdje pregledavati!

GLASOVI: Nać ćemo mi već što tražimo! Lijepe su mi to djevojke! Kapetanuše! Sakrile su ga! Sakrile su ga!

VASO: Mir, velim ja opet. Pustite mene! *Mari*: Djevojko, kaži po duši, nije li se u vašu kuću zaklonio hajduk Krstan? Ako jest, predaj nam ga, da mu sudimo!

MARA: Mi ne vidjesmo nikakvog hajduka, nit je uopće itko k nama večeras zalazio. Umirite se, ljudi, i pođite u miru božjem!

GLASOVI: Laže! Laže! Valjalo bi joj jezik iščupati! Zna ona dobro gdje je! Provali vrata! Razlomi sve!

VASO *ponovno primiri svjetinu*: Dosta je, velim! *Mari*: Znaš li ti, koga si zaklonila? Krvnika svoje kuće! Krvnika svih nas! Djevojko, dođi k sebi! On je dočeka na Lemešu tvoga oca i oteo mu šezdeset dukata, privezao ga o drvo, svukao mu jačermu i odnio toke i pulčaze. On je ubio na Uništima moga strica i otjerao mu osedlane konje. On je u noći provalio u Dragović i ukrao iz crkve kadionik, služavnik i starinski krst; sve od čistog srebra. On je provalio u kuću Riste Ristovića, silovao mu kćer jedinicu i ponio sobom njezin đerdan. On nije ni groblja poštedio. Otvorio je grobnicu igumana Simeuna i skinuo mu sa mrtvačkog prsta skupocijeni prsten. Nad njegovom glavom visi božje prokletstvo, ljudski zakon i krvnička ucjena. Daj mi ga, djevojko, živa ili mrtva, a pola ucjene nek je tvoje. Imat ćeš đerdan kô nikoja u varošu - bit ćeš zlatom pokrivena kô ikonostas, a na rukama nosit ćeš grivne i vitice kô kraljica. Daj, pusti me u kuću, da mu noktima rastvorim utrobu i zubima srce iščupam.

MARA: Iz tebe, sponaru, sikće mržnja i gramzljivost pa ne vidiš kako kaljaš čiste pragove naše kuće. Hvala tebi za đerdan i zlato, nit bih ti ja ikad predala ni šugavo pseto a kamo li čovjeka, da sam mu dala zaklona. A velim ti, ovdje nema nikoga: pođi u miru božjemu, ti i tvoja družina! *Ona pokuša da uhvati krilo od prozora da ga zatvori, ali ga masa povuče i bijesno navali vičući i udarajući na vrata i rešetke, povalivši u sobu cvjetne lonce.*

SVJETINA: Kamenujmo je! Zapalimo kuću! Laže! Sakrila ga je! Legla ga je u svoju postelju! Hajdučka nevjesta!

DRUGI GLASOVI: Otvorite! Sjekire amo! I kolce! Donesi paklinu! Napolje s njim!

ĐURĐA *Mari*: Propale smo! Propale smo!

VASO: Još jednom te pozivljem...

U to se slegnu vani vika i začuje se žamor i glasovi: Kapetan! Kapetan! Zatim neko pripovijedanje. Sve kratko i hitro.

KAPETANOV GLAS: Kćeri, otvorite!

MARA *do vrata*: Jesi li ti to, ćaća!

KAPETANOV GLAS: Jesam.

MARA *otkračuna*.

Ulazi kapetan NIKOLA, đakon DAMJAN, sponar VASO, jedan RONDAR, i još dva tri uglednija čovjeka. Svjetina ostaje na polju.

MARA *prileti k ocu i poljubi mu ruku*: Hvala Bogu, što si tu! Htjedoše nam raznijeti kuću!

KAPETAN: Šta se zbilo? Tko je ovdje?

MARA *ogleda se polako - plaho*: Niko, ćaća.

VASO: Ne govori istinu.

KAPETAN *Vasi*: Govori, šta ti znaš!

VASO: Ja sam stajao na kalauri. Evo, i ovaj rondar sa mnom. On je, po običaju, stražario, a ja sam se prošetao, da se malko ugrijem, kad na jednom nad drumom skotrljao se kamen. Pogledasmo oba k onoj strani. Al ništa, opet mir. Mislili smo otpustio se kamen sa kuka. Na jednom, začujemo u šikari šuštanje i pucnjavu granja. Mislili smo lisica ili koja jača zvijer. I ja njemu: - Idi ti s one strane, a ja ću sprijeđa, pa ćemo je iznenaditi. - Je li tako?

RONDAR: Jest, po duši!

VASO: Ja se dolibim do onog mjesta, legnem u grm i počekam. Al da vidiš čuda: dolje na drumu, gdje sam ja prije stajao, čućnuta jedna pojava hiti uz živicu prama varošu. Strši joj nad glavom tanka puščana cijev, a na glavi turban kô u Turčina. Sve ja to vidim kroz noć, prama zvjezdovitom nebu. Zovnem ja njega polako *pokaže na rondara* i upitam ga, da li vidi. Jest, vidi - boga mi, i reče: - Ono nije niko drugi nego Krstan. Zatvorili rondari puteve, pa traži izlaz. Da pucam? - upita me on *pokaže na rondara*. Al ja rekoh: - Nemoj, brate, malo je nas dvojica na tog arslana. Neg mi ajdmo za njim, da vidimo kud će i zovnimo još koga, pa da ga opkolimo. Triest dukata vrijedi ona nevrijedna glava -

KAPETAN *nestrljivo*: Pa dalje, dalje...

VASO: Dalje, bogme, kapetane, čut ćeš odmah dalje. Mi krenemo po izdaleka za njim. On uprav u varoš, kao da je najpravedniji pravednik. Zamotao se u kabanicu, natisnuo turban, odbacio pušku. Evo je! Izdala bi ga! On je *pokaže na rondara* sakupio još nekoliko ljudi, ja sam ga samo lagačko slijedio, da vidim kud će. I zbilja bane na ova vrata, uđe i zakračuna se iznutra. Podoh u susret njemu *pokaže na rondara* oko koga se sakupila hrpa naroda i navalismo na tvoje djevojke, da nam predadu bezbožnika. Al eto, one ne će: sakrile ga preda mnom i pred tobom...

KAPETAN: Sad sam sve čuo. Ja ću sve istražiti i učiniti onako kako bude pravo!

VASO: Daj mi bezakonika, moja je njegova glava!

KAPETAN: Zaboravio si, sponaru, čija je ovo kuća. Ti nemaš prava da loviš krvarine na mom ognjištu.

VASO: Gdje krvnik konakuje, tu leži i krvarina!

JEDAN OD PRATNJE: Pregledaj kuću, kapetane!

TREĆI: Mi ćemo ti pomoći!

KAPETAN: Za moju kuću dosta su moje oči. A vi pazite na vaše ograde i vaša smetlišta. Bude li u ovoj kući bilo kakav zločinac, sutra u zoru visjet će na mom čardaku. Odlazite!

VASO: A krvarina!

KAPETAN: Crkvi!

Odlučno držanje kapetana posvema je umirilo buntovnost VASE i družine mu; oni izlaze, vani ih dočekaju ostali i u prigušenom žamoru odlaze. Kapetan zakračuna vrata, dok prozorno krilo davno je već zakračunao DAMJAN, koji je čitavo vrijeme stajao nepomičan; uza nj prestravljena ĐURĐA, preko čije je glave on otkad dokad prešao blago rukom.

KAPETAN *nakon pauze, Mari*: Šta je ovo?

MARA: Čuo si.

KAPETAN: Tko je amo dolazio?

MARA: Mi smo upravo sjedile kraj vatre...

KAPETAN: Ne pitam gdje ste sjedile, nego tko je amo dolazio? *Đurđi*: Reci ti!

ĐURĐA *gleda čas na Maru čas na oca*: Ja, ne znam... Mara zna...

KAPETAN: Maro, nemoj da se rasrdim! Je li hajduk u kući?

DAMJAN: Zašto ne odgovaraš ocu?...

MARA: Čaća, ono što sam ja učinila, to bi učinio svak tko je čestit i čovjek.

KAPETAN: Sakrila si ga?

MARA: Ispituješ me kao Vaso sponar, ćaća!

KAPETAN *Damjanu*: Jesi li je čuo?

MARA: Ako misliš, da je on u kući sakriven, a ti hoćeš da ga nađeš da ga u zoru objesiš na čardak, onda ga potraži sâm i ne pitaj od mene da ti držim uže koje ćeš mu prebaciti o vrat. Ako ne misliš da ga vješaš, ne traži ga: uhvatit će ga već rondari u šikari i po spiljama gdje se love hajduci i razbojnici. Ovo nije hajdučki brlog, nego pošten dom, gdje se gosta, koji traži zaklona, ne pita šta je i tko je, nego mu se nudi hljeb i sô, sud vode i gunj da se pokrije.

KAPETAN: Pa je li moguće, da si ti to učinila? *Pošto Mara šuti, uhvati je čvrsto za ruku i jače*: Ti, moja kći rođena!

MARA: Velim, da se tako mora učiniti.

KAPETAN: A znaš li ti, da je on mene orobio i povrijedio?

MARA: On je i crkvu orobio i povrijedio!

KAPETAN: Pa šta misliš šta bi Bog učinio da on zakuca na rajska vrata?

ĐURĐA *naglo, nedužno*: Pustio bi ga unutra!

KAPETAN: Gle i ona! *Damjanu*: Al ti ćeš to bolje znati, Damjane?

DAMJAN: Bog ne tjera nikoga, tko zakuca na njegova vrata.

KAPETAN: I ja sam kucao, pak mi nije želje ispunio. Dao mi je dvije kćeri i zeta popa, koji evo brane razbojnika. Da ja imam sina, ne bi se onaj kukavica sakrivao po prašljivim budžacima... Da ja imam sina, taj se ne bi razmekšao i prostirao gunjeve očevu krvniku... Ali ja se ne dam razmekšati... Ja ću ga već naći...

HAJDUK *pojavi se na vratima desno*: Ne treba, da se mučiš, kapetane! Evo me! Ne će niko moći reći, pa ni ti, da me je izvukao iz budžaka. Sakrio sam se pred krmeljavim babama, ušivim sponarima, i varoškim izmećarima, al preda te istupam otvorita čela i predajem ti svoje oružje i svoje ruke. Ti i moj otac bili ste kumovi, pa ti znaš što ti je činiti sa mnom! *Silazi dolje i polaže dvije kubure i jatagan na ognjište i pruža sklopljene ruke kapetanu na povez*.

KAPETAN: Dolje te ruke! Nisam rondar, da vežem zlikovce. A na kumstvo se ne pozivaj: davno si ga pogazio!

HAJDUK: Nije kumstvo djetelina, da ga pogaziš!... Al kako ti drago! Ja sam sada u tvojoj vlasti pa radi od mene šta te volja. Samo bih rada s tobom govorio u četiri oka. Da ti se najprije povjerim, a onda da me penješ na čardak!

KAPETAN *samo migne djevojkama i Damjanu, koji odu*: Da čujemo! *Pruž mu oružje sa ognjišta*: Zatakni! Pod praznom pašnjačom kuca nevjera.

HAJDUK: Hvala, kapetane!

KAPETAN: Sjedi!

Oboje sjedu kraj ognjišta. Kapetan na svoj stolac. Onda dohvati plosku, gucne malko, obriše ogrljak i pruži je Hajduku. Ovaj dobro nagne, obriše ogrljak i vrati plosku Kapetanu, koji je postavi na ognjište, na dohvat obojice.

HAJDUK: Eh, da, ta moja hajdučija!

KAPETAN: Šta je tebi toga trebalo! Biti razbojnik!

HAJDUK: Nije, kapetane! Nisam ja razbojnik. Ja sam osvetnik...

KAPETAN: Diraš djevojke i crkve, kumove i grobove... To nije osvetništvo, Krstane, to je podlaštvo... Petnaest godina, kao srdit vuk, tamaniš čitavu krajinu, gomilaš tuđe blago, sramotiš svoje koljeno.

HAJDUK: Tražim mira, kapetane!

KAPETAN: U krvološtvu i otimačini?

HAJDUK: Najprije sam gonio svoje krvnike... a onda su mene gonili i sad me sile na hajdučiju. Kad se pašče odmetne u kurjake, ne puštaju ga više među ovce! Ali ja bih htio postati i biti čovjekom!...

KAPETAN: Prekasno je, Krstane! Valja da ispaštaš Bogu i ljudima.

HAJDUK: Bog će oprostiti...

KAPETAN: To mu je i zanat. Ali ljudi...

HAJDUK: Hoće i ljudi!

KAPETAN: Velik si prestupnik! Zakon ne mari za pokajanje, zakon hoće odmazdu.

HAJDUK: Kad niko ne traži odmazde, zakon miruje. Ja ću svu štetu nadomiriti. Ja ću oteto vratiti. Ja ću crkve poljepšati.

KAPETAN: A hoćeš li mrtve uskrsnuti?

HAJDUK: Ubio sam samo onog konjokradicu, koji mi je opsovao mater, nazvavši je kurvom sa ceste. Sasuo sam mu obe kubure u grkljan. Najprije jednu, a onda drugu: to bi i ti učinio?

KAPETAN: Bih. A oskvrnuta Ristina djevojka?

HAJDUK: To i je ono. Mi smo se voljeli, pa su nas rastavili. Nju poslaše pod crnu zemlju, a mene u planinu. Osvetio sam im se svima; i onom starom liscu igumanu, koji nas nije htio vjenčati, kad smo k njemu potajno dolazili. Razvalio sam mu grob i oteo onaj prsten, šta mi ga je pružao na poljubac.

Pauza. Kapetan uzme plosku, gucne, obriše ogrljak i onda je pruži Hajduku, koji nagne dobro, obriše ogrljak, začepi i stavi plosku, gdje je i prije bila.

KAPETAN: Pa kako misliš sada, da bi se sve to moglo zaboraviti i ti doći među ljude?

HAJDUK: Može se, ako ti hoćeš.

KAPETAN: Misliš, ako te ne objesim!

HAJDUK: Ja sam tvoj sužanj, rekoh ti, i možeš od mene činiti šta ti drago. Al ne vjerujem da ćeš radije objesiti hajduka nego spasiti čovjeka.

KAPETAN: Govori.

HAJDUK *malo promišlja, pa se onda odlučuje*: Daj mi Maru za ženu!

KAPETAN *skoči i zahvati za ožeg*: Šta ti ne pada na pamet, pustahijo! Ne znaš ti, da sam ja kadar da ti ovim pretvorim glavu u dvije cjepanice!

HAJDUK *miran*: Ne žalosti se, kapetane! Ako ne možeš da slušaš mirno, onda prekinimo.

KAPETAN *baci ožeg na ognjište*: Nikad i ni za što na svijetu! *Pođe gore dolje sobom. Mala pauza.*

HAJDUK *polako*: Zašto?

KAPETAN: Prije svega ja ne dajem svojih kćeri takovima. Ne želim roda s razbojnikom.

HAJDUK: Mi smo više nego rod, kapetane; kumovi smo.

KAPETAN: A onda: Mara je vjerena. Vjera od djetinjstva.

HAJDUK: Nije ona za popa, kapetane! A i tebi se hoće drugi zet... gdje nemaš sina.

KAPETAN *stavi mu ruku na rame*: Ostavimo to, Krstane. Ja ti vjerujem, da ti hoćeš da postaneš čovjekom. I u ime našeg nekadanjeg kumstva: pomoć ću te gdje mogu i kako znam. Pođi i sakrij se, gdje si i prije bio, a sutra prije zore nek te nestane iz moje kuće. Tamo su stepenice što vode u podrum. Spusti se s one strane u baštu i izgubi se kroz vrbe i ševanje. Samo pazi da te ne ulove: oni će zacijelo do sunca vrebati na te.

HAJDUK *pođe, okrenuvši se sa stepenica*: Onda opet zločin i hajdučina?

KAPETAN: Ima i drugih zanata, Krstane!

HAJDUK: Da, za onoga, čija je glava slobodna. E pa zbogom! Nek ti je isto hvala: radi kumstva! *Odlazi.*

KAPETAN *ostane za čas nepomičan, pogleda na vrata kud je izišao hajduk, zatim sjede kraj ognjišta, stavi plosku na njezino mjesto, uzme ožeg, razgrne ponešto žeravu, stavi nada nju ruke i protare ih, onda se malko zamisli. Zatim se digne, pođe uza stepenice, potegne kračun na vratima i vrati se opet k ognjištu. Onda ode do vrata u dnu, otvori ih i zovnu: Djeco!*

Uđu DAMJAN, MARA I ĐURĐA.

MARA: Protjerao si ga?

KAPETAN: Gore je. *Pokaže na vrata.* Sutra ćemo vidjeti šta će biti.

MARA: Hoćeš li im ga predati?

KAPETAN: Zatvoren je i da mu niko ne otvara!

MARA: Pa šta misliš s njim?

KAPETAN: Ti mi se nešto suviše pačаш u ono što nije tvoj posao, djevojko! Ne velim ti ništa što si ga zaklonila i obranila - al sad: prepusti meni brigu oko njega. Ja ne trebam tvoje strepnje za nj ni tvoga savjeta. Jesi razumjela?

MARA: Jesam.

KAPETAN *Damjanu*: A sad je na tebi red, Damjane! Odocnismo - je si li gotov?

DAMJAN: Jesam. Za jutrenju bih morao biti u manastiru.

KAPETAN: Onda nek pogledam šta je s konjima. Pratit će te Petrašilo. Je li ti pravo?

DAMJAN: Sve mi je pravo. Hvala ti!

KAPETAN: Oprosti se još s Marom - pa onda dođi. *Ode.*

ĐURĐA: Šta misliš, hoće li im ga ćaća predati?

DAMJAN: Ne će. Ja bih se okladio da njega i nije više u kući.

ĐURĐA: Pustio ga je?

MARA: Zar vucima u žvale? Ne vjerujem. On je gore i čeka zoru. A onda će niz polje...

ĐURĐA: Ako ga ulove?

MARA: Ne će ga uloviti. Krstan zna za pute, po kojima niko ne gazi.

DAMJAN: Bog hodi svakim putem. Na Boga će naići, ako ne će na čovjeka...

MARA: Na Boga je i dosad nailazio, pa je isto nekažnjen haračio.

DAMJAN: Ne dirajmo to. Mi, ljudi, bavimo se našim stvarima. Na nama nije da tamanimo zlo, nego da ga ne činimo. Na nama nije da kaznimo čovjeka, nego da ga poboljšamo. Onaj tko kazni, nije dobar, neg onaj koji oprašta.

ĐURĐA: I Bog kazni!

DAMJAN: To, doduše, govore svete knjige! Al ja mislim: Bog liječi.

MARA: Ti si dobar, Damjane, pa je i tvoj Bog dobar!

DAMJAN: Možda je i tako. Možda je upravo onakav naš Bog kakvi smo i mi. To i jest ono: grijeshniku je njegov Bog strašan.

MARA *opazi Đurđu, koja je najprije pomnjivo slušala Damjanove riječi, a onda se naslonila na ruku i zadrijemala*: Spava!

DAMJAN: Umorna je.

MARA: Po vazdan je šila moje rublje. Naslagala ga je u kovčege. I stavila je dunje u nju. I vjenčanu košulju je sašila. Tanka je kô paučina.

DAMJAN: Ti si tašta.

MARA: Nisam. Ali htjela bi da me bolje voliš.

DAMJAN: Ja te volim najbolje, Maro.

MARA: Ti me ne vidiš. Ti ne znaš ni koliko sam lijepa. Ni koliko sam mlada. Ti ne znaš šta je u meni.

DAMJAN: Rad bih da je čistoća u tebi!

MARA: Ti me ne razumiješ. Ti uvijek skrećeš na jedno. Ti ne čuješ mojih misli.

DAMJAN: Samo nek je sklad u tvojim mislima.

MARA: Za sve to ja ne znam, Damjane. Ja poginuh za tobom, ja umrijev za urom kad ću biti tvoja. A ti si svet i hladan. Ti ne čuješ moga života. *Uza nj.*

DAMJAN: Tiho. *Pokaže na Đurđu*: Da te dijete ne čuje. *Odbije je.*

MARA: Ne čuje ona sada ništa. Vidiš, ti si sa mnom uvijek onaki kao u djetinjstvu, kad si dolazio kao mali dačić iz manastira, i kad si se sa mnom naganjao oko bunara i tumarao po gori. Nikad me nisi htio poljubiti. A ja sam kao mlada djevojčica znala da je poljubac radost. Ali: sad je vrijeme... Damjane! Poljubi me!

DAMJAN *poljubi je, mirno, bez strasti*: Valja biti jači od svoje krvi.

MARA: Al ja sam sva od krvi, Damjane! Ja katkad gorim i gdje god se taknem sama sebe opečem.

DAMJAN: Bog s tobom, dijete!

MARA: Htjela bih katkad da me netko uzme na ruke i samo tresne sa mnom o zemlju. Da me zaguši, da me zadavi.

DAMJAN: Pođi onda pred Boga i baci se preda nj!

MARA: Šta to pomaže! To on šalje na nas, mlade djevojke, jer je naše vrijeme tu. Vidiš, *ona pokaže na Đurđu*... ona ne zna za to. Ona može da spava od večera do jutra. Ali moje noći!... Zagrli me, Damjane! *Ona ga obujmi žestoko.*

DAMJAN *obuhvati je jednom rukom, bez zanosa*: Nemoj, budi dobra...

MARA: Ah, moje noći! Otkad je ono gotova moja vjenčana košulja, pritisnem je uza se i tako ležim... Draga me ono tanko platno kao nečije ruke... *Potiše*: Kao muška usta...

DAMJAN *se digne*: Grijeh je to, šta ti govoriš...

MARA *omota njegova koljena*: Ne, ne, nije grijeh... Ljubav je.

Kucanje na pendžeru. Oboje se trgnu.

DAMJAN: Otac! *Pođe k pendžeru.*

MARA *se digne, protegne ruke i uzdahne*: Ah!

KAPETAN *izvana, Damjanu, koji je otvorio kapak*: Dođi, Damjane! Čekamo te.

DAMJAN: Odmah, odmah... *Pođe k Mari*: Eto, zbogom ostaj!

MARA *baci mu se u naručaj*: Damjane!

DAMJAN *otrgne se iz zagrljaja, uzme svoj zobunac, koji je bio ostavio na klupi i pođe. Onda se okrene, pogleda na Đurđu i reče*: Ne ću da je budim - pozdravi je! *Ode.*

MARA *ostane. Duga pauza. Onda se okrene prama Đurđi, koja još uvijek spava i zovne polako*: Đurđa! Đurđa! *Đurđa ne odgovori. - Pauza. Zatim se digne, pođe k sestri, zamota je svojim šudarom*: Đurđa, seko, daj da te zamotam! Smrznut ćeš se!

ĐURĐA: Ah - da... jesi ga vidjela?

MARA: Probudi se... Šta je?

ĐURĐA: Damjane...

MARA: Damjan je otišao...

ĐURĐA: Otišao? Kada?

MARA: Sada.

ĐURĐA: Nije se ni oprostio.

MARA: Spavala si, pa te nije htio buditi.

ĐURĐA: Koliko će on ostati u manastiru?

MARA: Do Bogojavljenja.

ĐURĐA: A onda?

MARA: Onda ćemo se vjenčati.

ĐURĐA: Sanjala sam čudan san. Vidjela sam ga u ikonostasu, među drugim ikonama. Zlatni kolobar oko njegove glave, i lice tamno, a prsti dugi, žuti. Kao kakav mučenik ili božji svetitelj...

Najednom se začuje napolju udar kopita. Djevojke polete k pendžeru kroz koja se vidi djelomično konj i konjanik. Vani je mjesečna, svijetla noć.

MARA *pristupi k pendžeru*: Eno, sad odlazi! *Damjanu*: Zbogom, Damjane!

DAMJAN: Zbogom, draga! *Pruži joj ruku*. Bog te čuvao!

MARA *se uhvati za njegovu ruku, popne se na pendžer, provuče ruku kroz rešetke i obuhvata ga preko ramena*: Damjane!

DAMJAN *se prigne, poljubi je u čelo*: Do viđenja! *Onda pruži ruku prama Đurđi*: Đurđa, moli se za me!

ĐURĐA *primi njegovu ruku i prinese je k ustima*: Moli se ti za nas! *Gleda ga za čas u ekstazi.*

DAMJAN *podbode konja i iščezne.*

ĐURĐA: Jesi li vidjela: kao da mu je zlatni kolobar oko glave!

MARA: Ti još sanjaš, Đurđa! Ta ono je mjesečina! *Pođe i otvori kućna vrata, u kuću uđe Kapetan.*

KAPETAN: Je li se javljao onaj gore?

MARA: Kao da ga i nema.

KAPETAN: A možda ga više i nema. *Rukom Mari preko čela: A je li ti žao za Damjanom?*

MARA: Pa vratit će se.

KAPETAN: I ne će više odlaziti. A sad, podimo na počinak. Odocnili smo se dobro! *Uzimlje lukijernar jednom rukom, a drugom Đurđu preko ramena i uputi se lijevo. Ustavi se pred ikonom i opazi da se kandilo gasi: Maro, prisluži kandilo! Sve se bojim, ugasit će se! Zadnji put se ugasilo prije sedam godina: onda je umirala vaša mati... Ode sa Đurđom.*

MARA ostane sama. Pođe najprije do ognjišta, zapreta vatru, onda se ustavi kao da prisluškuje, da li se gore šta miče. Zatim pođe do pendžera, uhvati se visoko rukama za rešetke, tako da izgleda njezino tijelo prama mjesечноj noći kao živo raspelo, i gleda van. Duga pauza. Onda razriješi stav spustivši najprije jednu ruku, nasloni glavu na drugu, napokon se odaleči od pendžera i pođe k Bogorodici. Tu uzme stolac, popne se, uzme kandilo sa ikonosa i počne da čarka po stijenju, u kome svijetlo dva tri puta jače plane, a onda se ugasi. Ona ostane kao okamenjena. U prvi čas kao da ne zna šta će. Napokon stavi svjetiljku natrag, sade, stane, prekrsti se tri puta, podmetne ruke pod pazuha i započne da se moli. Šapat njene molitve ječi u prostoru. To traje nekoliko sekunda. Na jednom se začuje lako kucanje na vratima nad stepenicama. Mara se odmah trgne i poslušna. Opet jače kucanje. Ona poleti k vratima. Počeka. Kucanje se još jednom ponovi.

MARA: Šta je?

GLAS *iznutra*: Jes ti, Maro?

MARA: Jesam. Šta je?

GLAS: Otvori!

MARA: U tavanu je kunturata: digni je, nać ćeš pod njom kamene basamake: sađi u podrum. Iz podruma si lako u bašti. Bježi!

GLAS: Znam ja za to. Al isto otvori.

MARA: Pošto?

GLAS: Da ti nešto kažem.

MARA: Zovnut ću oca.

GLAS: Ne, ne. S tobom ću da govorim.

MARA: Sa mnom? Šta?

GLAS: Samo dvije besjede.

MARA *potegne kračun i poluotvori vrata*: Šta je?

GLAS: Govoriš sa mnom kroz prikućena vrata, kao sa prosjakom! Pusti me da sjednem, pa da govorimo. Ili: hoćeš ti amo?

MARA *raširi vrata koja tako i ostanu*: Evo. Sjedi kraj ognjišta, al vatru sam već zapretala.

HAJDUK *silazi polako niz stepenice*: Ne treba meni vatra! *Sjede na banak i nudi joj da sjedne do njega*: Evo, i za te je mjesta.

MARA *ostane pred njim na nogama*: Mogu ja i ovako. A sad govori.

HAJDUK *uhvati je za ruku i povuče je na banak*: Ne marim da mi tu svijetliš kô lukijernar.

MARA: Šta ćeš od mene?

HAJDUK: Znaš - da ti zahvalim!

MARA: Na čemu?

HAJDUK: Pa zaklonila si me i obranila. Ni pred ocem nisi ustukla.

MARA: Da su te našli, bili bi te raznijeli!

HAJDUK: Dakle: bilo bi ti žao za mnom? MARA: Pa i bi.

HAJDUK: Onda si ti to učinila iz hatora?

MARA *oklijevajući*: Baš ne ću reći iz hatora -

HAJDUK: Šta se braniš? Hator nije sramota. I ti si meni draga. Muško je srce u tebi. Da je meni taka kao što si ti, drugi bih ja čovjek bio.

MARA: Šta nisi tražio, dok si bio na vrijeme?

HAJDUK: Pa i jesam. Vidiš: ja sam večeras molio kapetana, da mi te dade za ženu.

MARA *skoči*: Šta ti pada na pamet, Krstane?

HAJDUK *uhvati je za ruku i opet je privuče na banak*: Al on nije htio o tom ni govoriti. Najprije reče: - Hajduk si! - A onda: - Mara je vjerena!

MARA: Tako i jest.

HAJDUK: Da, tako i jest.

MARA: Pa za što si onda na to i mislio. Znao si da će te odbiti.

HAJDUK: Znao sam. Al sad hoću da čujem: šta ti veliš na to?

MARA: Krstane, tu nema više niko šta da kaže. O Bogojavljenju ja sam Damjanova žena.

HAJDUK: A da nisi: bi li pošla za me?

MARA: Idi, Krstane, tebi je danas do šale...

HAJDUK: Meni je danas do života, djevojko!

MARA: Za tebe je hajdučija i grabež, a ne ljubav i djevojka.

HAJDUK: Od nevolje sam ja hajduk! To svak znade. Kô i ti popova nevjesta.

MARA *diže se*: Nije lijepo, Krstane, da mi sada ovdje, u noći, o tom razgovaramo. Damjan je najbolji čovjek na svijetu. On je svetac.

HAJDUK: Ne diram ja u njegovo svetiteljstvo. Al ti si žena. *Primi je za ruku*. Žena i svetac ne stoje nikad u jednom okviru. Radije: žena i hajduk.

MARA: Tko zna kakva žena!

HAJDUK: Takva kao ti!

MARA *otkine se iz njegove ruke*: Šta ti znaš kakva sam ja?

HAJDUK: Znam. Čuo sam te, malo prije, kad si s njim govorila.

MARA: Take se stvari ne slušaju, a kad se čuju, ne pripovijedaju. *Sjede na ognjište i sakrije lice na rukav*.

HAJDUK: Nisam mogao da ih ne slušam, a ne pripovijedam ih drugom, nego tebi!

MARA: Ja sam to govorila sa svojim vjerenikom.

HAJDUK: Ti bi to i sa drugim govorila.

MARA *trgne se*: Krstane!

HAJDUK: I sa mnom.

MARA *digne se*: Ja dulje ne ostajem ovdje! Podi gore - nek zakračunam vrata za tobom!

HAJDUK *digne se i on*: Ne idem *i primi je za obe ruke* ne puštam te!

MARA: Šta ti je? Poludio si!

HAJDUK *digne se i pride k njoj*: I jesam! Poludio, obezumio potpuno! Ležao sam do sada u tvom kovčegu i mirisao tvoju mladost iz tvojih košulja. I rekao sam sâm sebi: - Ova je mladost moja. Molit ću za nju, osvojiti ću je, oteti!

MARA: Pusti me, pusti me...

HAJDUK: Rekao sam sebi: - Idi, postani čovjek, ostavi goru i pustahijstvo: krči zemlju, sadi, sij... Sagrađi kuću, izteši ognjište! - I to će sve biti, tako mi živoga Krsta! A onda ću doći po te...

MARA: Al ja nisam tvoja, Krstane... ja nisam tvoja...

HAJDUK: Moja si, jer ja ću te uzeti. Ako ne ćeš *uhvati je oko tijela* slomit ću te... I čekat ćeš na me dan na dan, noć na noć, il udana il neudana, il vjerna il nevjerna... il zdrava il bolesna... Da te pridignem, da te uspravim, da te stavim uza se i s tobom zajedno hodim... u jedan život, u jedan udes... *On uroni svoje lice u njezine prsi.*

MARA *rukom u njegove kose*: Nemoj, Krstane... Nemoj...

HAJDUK *grize je i žestoko cjeliva u grlo i rame*: Otkinut ću sve meso sa tebe... Razderat ću te na parčeta, jer te volim... *Obuhvati je i ponese je preko stepenica.*

MARA *sasma se predaje*: Krstane... Krstane... *Njezina grčevita ruka grabi za njegovo rame.*

I nestane ih. On gurne vrata za sobom. Onda je mir. Nakon stanke otvore se polako vrata u dnu i izade ĐURĐA, sa lukijernarom u ruci, plaho ga podiže u zrak kao da nekoga traži.

ĐURĐA *tiho*: Maro! *Malko jače*: Maro! *Onda opazi da pred Bogorodicom ne gori svijetlo, prestravi se: Bogorodice! Utrnulo se kandilo! Tad se požuri, postavi lukijernar na tle, digne se na stolac, uzme kandilo, povuče stijenj, pripali ga i stavi ponovo kandilo na njegovo mjesto. Zatim pođe do ognjišta, stavi kraj sebe na zemlju lukijernar, sjede, skupi se, prigne lice u dlanove i tako ostane. Zavjesa pada polagano.*

DRUGI ČAS

Ložnica u kući Damjanovoj. Nizka široka bračna postelja, jednostavna, od masivne orahovine. Povrh nje bizantinski triptihon: u sredini Bogorodica, sa strana dva svetitelja. S jedne strane postelje štionik sa zatvorenom starom molitvenom knjigom. S druge okrugao stolić sa gustim grmom ružmarina u drvenoj posudi i ogledalom u crnom okviru. Dva različno velika kovčega, išarana i urezana, sa rubljem. Nekoliko stolaca. Pogdjekoji ćilim. Sprijeda, desno, tri pendžera, odijeljena međusobno jednostavnim pilastrom, bez zavjesa, puštaju u prostoriju mnogo predvečernjeg svijetla. Otraga jednaka tri pendžera s izgledom u sobu Damjanovu. U dnu vrata. Desno glavni ulaz. Vani se vidi zimski pejisaž: golo jablanje, brijestovi, vrbe.

Kad se digne zavjesa sa bližnje crkve zvone sva zvona: njihov trozvučni sklad puni pozorište. Na pendžeru stoje tri mlade DJEVOJKE u bijelo, stajaće ruho odjevene, sa košarama punim slatkiša i lješnjaka i bajama i suhih smokava i oraha, što ih bacaju punim šakama dolje na gomilu svijeta. Čuje se žamor djece, koja sve to kupi. Katkad, kad koja od njih baci, one gledaju dolje i nasmiju se. Zacijelo se dječaci malko življe otimaju i guraju loveći slatkiše.

PRVA DJEVOJKA: Hoće li to dugo potrajati?

DRUGA DJEVOJKA: Hoće. Blagoslov - pa propovijed...

TREĆA DJEVOJKA: Crkva je puna. Gle, koliko ih je ostalo pred vratima.

PRVA: Došlo ih je mnogo iz okolice... *Zagrabi šakom u košaru i baci dolje slatkiše. Dolje strka. Zvona su prestala.*

DRUGA *baca također punom šakom*: Kažu da je Mara neprestano nijema, sa suzama u očima.

PRVA: Od žalosti za Đurdom!

TREĆA: Ja se bojim, da će i Mara onako!

DRUGA: Ne luduj! *Baci šakom*. Đurđa se je prestrašila one noći, kad se je hajduk Krstan sakrio u njihovoj kući...

PRVA: Pa kako i ne bi! Vele da ju je za grlo uhvatio, kad je htjela da viče... *Gleda vani*: Gle, onog lopova od njega ne može niko da ništa ulovi! *Baca na drugu stranu slatkiše.*

TREĆA: Curice ne mogu da uhvate ni lješnjaka...

PRVA: Muški su uvijek otimači: i maleni i veliki...

DRUGA: Ne valja im uvijek ni popuštati!

PRVA: Tko govori!

TREĆA: Petka misli na druge ne na se!

Smijeh.

DRUGA *baca opet*: Petka se ne vucari s Ilijom između plastâ!

PRVA: Ona samo sjedi u pojati, dok ne dođe Pera. *Baca.*

DRUGA: Ti muči, irudice! Da zna tvoj Jova...

Dolje žamor i vika.

TREĆA: Prevalili su staru Zorušu!... Došla i ona po orahe... Udri je po grbači! *Sve tri bacaju po nekome.*

PRVA: Gle, onaj mali: krade joj iz pregače!...

Smiju se glasno.

TREĆA: Kažu da će arhimandrita Silvestar govoriti mladencima...

PRVA: Oh, on govori vrlo lijepo. Sjećaš se, kad se lani udavala Lazareva Soka, sve smo plakale.

TREĆA: Niste vi plakale radi arhimandrita, nego zato, što se Soka udaje, a vi ne! *Baca.*

PRVA: Malo za to, a malo za to!

DRUGA: Dabome, kad se jedna udaje, uvijek je šteta što mi nismo na njezinom mjestu...

TREĆA: Ti bi htjela biti i na Marinom!

DRUGA: Zašto ne? Ja bih i bila zgodna popadija!

TREĆA: Prevarila bi popa i osramotila vjerozakon.

Smijeh.

PRVA: On je samo previše svet i ozbiljan!

DRUGA: Već bih mu ja istjerala svetost!

Bacaju i smiju se. U to uđe žurno REDUŠA, zavrnutih rukava, sa bijelom pregačom, lijepa, puna žena sa odvrnutom bošćom na glavi.

REDUŠA: Mogle ste pričekati sa tim bacanjem, dok se vrate iz crkve! *Pođe i otvori jedan kovčeg, onda razgrne postelju, koja nema bijelog rublja, nego samo pokrivač: Pomozite!*

DJEVOJKE *se sakupe oko kovčega, a ona im dodaje ponjave i povlake: Prekrasno! Kao snijeg! To je postav!*

REDUŠA *hitro uzimlje jednu ponjavu i prebaci je preko postelje: Držite za dva kraja! Dvije djevojke na protivnoj strani hvataju ponjavu i pomažu. Ti navuci povlake! Treća navlači povlake. Potegni malo jače onaj kraj!*

TREĆA *postavlja jući uzglavlje na mjesto: Bome ne će ovdje ležati Marina glava!*

PRVA: Da gdje?

TREĆA: Na njegovoj ruci!

Smijeh.

REDUŠA *vadi drugu ponjavu: A jeste li čule za čudo?*

DJEVOJKE: Šta?

REDUŠA: Našli su danas otvoren igumanov grob, a na njegovom prstu onaj isti prsten što ga je odnio hajduk Krstan. -

DJEVOJKE: A? Je li moguće?

REDUŠA: Al još. U Dragoviću, u crkvi, našli su kaluđeri srebrni služavnik i kadionik i onaj starinski čudotvorni krst...

DJEVOJKE: Eh, zbilja čudo!

REDUŠA: A sponar Vaso nađe u svojoj pojati osedlane konje pokojnoga strica, kog je hajduk Krstan ubio na Uništima - a kapetan Nikola, na pendžeru, šesdeset dukata i zlatne toke...

PRVA DJEVOJKA: To se Krstan kaje za svoje čine...

DRUGA: Odreko se hajdučije!

REDUŠA: A što je najljepše: povratio je Risti Ristoviću đerdan njegove kćeri i poslao još trista talira za troškove bolesti i ukopa i za ploču na njezinom grobu. *Postelja je već spremljena, REDUŠA zatvori jedan kovčeg i otvara drugi: Vidjet ćete: hajduk će se sam predati sudu...*

PRVA: Ne može da podnese grizodušja...

DRUGA: Tko zna da li zna što je od nesretne Đurđe?

REDUŠA: Valjda je čuo. Valjda ga je to i potreslo... *Izvadi vjenčanu košulju iz drugog kovčega. Ovo je ona sirotica sašila i obrubila. Polaze košulju na Marinu stranu bračne postelje. Taki ti je život: Netko u bračnu postelju, a netko u luđačku košulju! Čuje se pjevanje. Pst!... Eto je!*

ĐURĐA jednostavno odjevena, neprisutna, nehajna za sve oko sebe, ulazi pjevajući:

Projašio drumom junak
visok kao viti jablan,
tanak kao tanki čempres,
i kraj moje bašte prošô:
tarabu je preskočio,
sav ružmarin pogazio,
sav karamfilj polomio,
sve ružice razlistao,
pod pendžerom mojim stao,
dohvatio njedra moja
moje srce izvadio
srce bolno i ranjeno.

Ona koraca polako pjevajući mimo one četiri ženske, koje je sa sućuti promatraju, prelazi preko sobe, ide do postelje, sjede na rub i tu dovrši svoju pjesmu. Onda u sebi tiho modulira djelomično melodiju i napokon se umiri. Još prije neg je svršila pjevati.

REDUŠA *kao da ne može da gleda taj prizor, mane glavom djevojkama da izadu: Srce mi puca kad je gledam!*

Izlaze.

ĐURĐA *prasne u smijeh. Onda se spusti na zemlju i pruži dlan i kao da se igra sa bājama: - Dvije baje lete oko Mare. Veli jedna baja: moja Mara! Veli druga baja: moja Mara! Iš! Zatim se uspravi na koljena i tužna: Izgorio je kruh, sô se prosula, a kandilo se ugasilo! Bit će krupe i bolesti. Nenadano se digne i prekrsti par puta: V imja Oca i Sina i sjatago Duha - Amin! V imja Oca i Sina i sjatago Duha - Amin! Oče naš, iže jesi...*

Već kad se ona počne krstiti stane na vrata HAJDUK, maskiran kao prosjak, sa štapom u ruci, sa bisagama o ramenu, neobrijan, nepočešljan, u dronjcima. Pogleda dobro i opazi da je to Đurđa, onda pođe par koraka, počeka pak je prekine u molitvi.

HAJDUK: Pomoz Bog, djevojko! Za koga ti to moliš?

ĐURĐA *se okrene nehajno i ne pogleda dobro došljaka*: Za mir duše moje!

HAJDUK: Pa ti si živa i zdrava!

ĐURĐA: To ti se samo čini.

HAJDUK: Bog s tobom, djevojko!

ĐURĐA: Ti nisi prosjak iz naše krajine.

HAJDUK: Nisam. Ja sam prosjak iz daleka. I ne prosjačim hljeb ni darak. Ne kucam neg na jedna vrata. Na vratima jednog srca.

ĐURĐA: Ti si zbilja velik prosjak!

HAJDUK: Tko prosi na jednim vratima, djevojko, taj je danas velik prosjak; al sutra može biti kralj!

ĐURĐA: Jesi li prošao mnogim zemljama?

HAJDUK: Jesam. Skitao se morem i kopnom, ledinom i planinom, gazio vode i puzao niz strmine, verao se kroz zemlju kô krtica i penjao se na kukove kao divokoza.

ĐURĐA: Jesi li bio u Svilaji-planini?

HAJDUK: Noćio sam tamo tri noći među vukovima.

ĐURĐA: Zašto mi nisi doveo moga dragana?

HAJDUK: Ne znam ja tvoga dragana.

ĐURĐA: Lijep je. Svet je. I junak je! Danju slavi Boga gospoda i gleda u zlatni ikonostas, a noću ašikuje i hajdukuje...

HAJDUK: Čudan svat taj tvoj dragi! *Gleda oko sebe*: Ovo je Marina ložnica...

ĐURĐA: Dvije baje lete oko Mare...

HAJDUK: Ti si, bome, dobre volje...

ĐURĐA: Veli jedna baja: moja Mara!

HAJDUK: Veli druga baja: moja Mara! *Smiju se obadvoje*. Baš je tako nekako! *On čitavo vrijeme nešto omjera i rad bi je zavarao ili odmaknuo s mjesta gdje je. Pođe velikim koracima do pendžera, pogleda van*: Još su u crkvi. Šta ti nisi išla tamo?...

ĐURĐA *kao da ide za nekom drugom misli*: Sve se djevojke poudale. Samo ona ne će, samo ona ne smije.

HAJDUK: Tko?

ĐURĐA: Ona. Grješnica. I kako je one noći plakala preda mnom. I molila me, da nikom ne kažem. A ja sam Boga molila da joj oprosti: - Gospodi pomiluj! Gospodi pomiluj! -

HAJDUK: Dobro si učinila!

ĐURĐA: V imja Oca i Sina... *Mrmrlje i križa se...* Amin!...

Zvona opet zazvone. Puni zvukovi u blizini.

HAJDUK: Svršilo je! *Užurba se, pođe do uzglavlja Marinog i stavi poda nj jabuku u kojoj je usječen dukat.*

ĐURĐA: V imja Oca i Sina... *Mrmlje i križa se...* Amin!

HAJDUK *hoće da povede Đurđu, da ne bi uzela njegove jabuke i uzme je ispod ruke: Dođi, čuješ - zvona zvone, svršilo je u crkvi...*

ĐURĐA *se lecne, pogleda u Hajduka i kao da ga prepoznaje otrgne se, naglo: Pusti me!*

HAJDUK *uznemiren: Umiri se! Ne boj se...*

ĐURĐA: Odlazi! Odlazi! Ubit će te! Ulovit će te!

HAJDUK *umiruje ju: Ne će mene niko! Ne boj se! Dođi k sebi, djevojko!*

ĐURĐA *prestrašena, vodi ga hitro k izlazu: Ovamo... sakri se! Eto ih?*

HAJDUK *kod izlaza, popušta joj u svemu: Jest, jest... Ostani ti samo ovdje... a ja ću ovuda... Pošto ona ponovno viče, stavlja joj ruku na usta: Dosta... dosta... Izlazi.*

ĐURĐA *jako: Maro! Maro! Na vratima u dnu: Došao je! Hajduk! Krstan! Krstan!*

Uleti DAMJANOVA MAJKA, sva u crno, i REDUŠA.

MAJKA *pritrči: Šta je, za Boga, šta ona radi ovdje!*

REDUŠA: Đurđa!...

ĐURĐA *sva izvan sebe: On je! Pustite ga! Pustite ga nek pobjegne!*

MAJKA: Odvedimo je odavle! Miruj, dijete, miruj! Bogorodice, pomози!

ĐURĐA *grči rukama: Maro! Maro! Krstan je došao! Naš Krstan! Tvoj Krstan! Plače očajno.*

REDUŠA: Uvijek ono isto! Sirota!

MAJKA *vodi s REDUŠOM ĐURĐU: Dođi! Dođi!... Upravo u ovaj čas! Ne možeš je sad ni voditi kući!...*

Svi izlaze. Zvona dalje zvone. Čuju se prekinuti glasovi ĐURĐE, koji se po malo izgube. Pauza. Napokon uđu TRI DJEVOJKE i pođu do pendžera, uzmu ondje ostavljene tri košare i bacaju slatkiše na gomilu svijeta i dječurlije, koji pod kućom žamore i galame.

PRVA DJEVOJKA *ulazeći: Dolaze! Sad dolaze.*

DRUGA *za njom: Brzo! Brzo!*

PRVA *već kraj pendžera: Eno ih. Bože moj, žuta li je! Kao da je od voska!*

TREĆA: Ovo nisu svatovi... Ovo je ukop!

PRVA: Bez pucanja i svilenih marama!

DRUGA: Bez svirača i gadljara!

PRVA: Bez konja i nakonjčeta!

TREĆA: Kapetan Nikola nije htio nikakove slave!

PRVA: Meni se, bome, ne će bacati ni ovo...

TREĆA: To je samo tako, radi djece! Bacimo još to malo... *Baca.*

PRVA: Samo da se Đurđa umiri, kad svatovi uđu u kuću...

DRUGA: Već se je primirila! *Baca.*

PRVA: Ja sam čula da se Mara nije htjela ni udavati od tuge. *Baca.*

TREĆA: Pa da, htjela je u kaluđerice...

DRUGA: Gledaj! Jedva koraca!

Prestanu bacati.

TREĆA: Drži oca za ruku, kao da će pasti! Nisam nikad vidjela da se dvije sestre tako vole.

PRVA: Ko da su blizanice! *Gleda pod pendžer*: Evo ih!

TREĆA: Podimo im u susret!

Odlaze sve tri odnoseći sobom košarice. Pozornica opet za čas prazna. Zvona su prestala. Međutim čuje se na ulici žamor. Kroz unutarnji pendžer vidi se tu i tamo proći po koja osoba. Sve odaje neku mirnu, dostojanstvenu svečanost, bez velike radosti: kao da nešto tišti duhove. Napokon uđe na vrata u dnu DAMJANOVA MAJKA, uza nju REDUŠA, TRI DJEVOJKE i postave se u očekivanje, malo zatim ulazi s desna KAPETAN i vodi za ruku MARU, za njima DAMJAN sa KUMOVIMA. Kapetan je odjeven u svečano cetinsko ruho, sa jačermom i zlatnim tokama, okovanom pašnjačom za kojom su dvije kubure i jatagan. Mara u kamižoli i bijeloj plisiranoj suknji, sa plavim krožetom koji je na prsima vezan povezama, sa pucima od zlata, iz širokih bijelih rukava od košulje izviruju njezine ruke gole do lakata, okićene zlatnim burmama. U ušima duge minduše. Gologlava je: počešljana je sa rezom u sredini, a pletenice joj omotane kao vijenac oko glave. Dvije velike zlatne filigranske igle, kako ih izrađuju splitski zlatari, križaju se u njezinoj kosi. Lijevom rukom drži očevu ruku, a drugom drži grčevito vjenčanu krunu od smilja, koju je teškom gestom, na ulazu, digla s glave. Damjan je u dugoj svećeničkoj haljini, gologlav, miran. Duga mu se kosa spušta preko zatiljka, brčići su mu sitni, crni i rijetka bradica. Kumovi u jednakoj cetinskoj napravi kao i Kapetan. Kad je grupa ušla stane pred Damjanovu Majku.

KAPETAN *Mari*: Daj mi, kćerko, krunu!

MARA *pušta očevu ruku i uzimlje lijevom rukom krunu iz desne i pruža je ocu bez riječi.*

KAPETAN *Majci*: Sestro, evo ti mladost i djevojaštvo moga djeteta, u kome je sav muški ponos moga doma, sva toplina moje krvi i sva pitomost i podatljivost njezine majke. S njom odlazi ispod moga krova posljednja radost. Nek ona ovdje unese sve ono, što se je sreća ustručavala donijeti u moju kuću. Primi je i čuvaj je, jer je u njoj veliko dobro!

MAJKA prima krunu i predade je Reduši i u času kad raširi ruke da zagrli Maru.

MARA *se baci ocu oko vrata i zaplače*: Oče! Oče!

KAPETAN *vidno ganut, ali čvrst i nepopustljiv*: Dijete, Maro, umiri se!

MAJKA: Kapetane, od djetinjstva je naše tvoje dijete, ona živi među ovim zidovima i puni ove odaje od prvog dana svoga života. Moj pokojnik je rekao, još kad se ona krstila: ona će biti Damjanova! I tako bi. Blagoslovljen dan, u koji ona prelazi naš prag! Dođi, dušo moga djeteta, da te zagrlim!

KAPETAN otkine polako Maru od sebe i polaže ju u naručaj Damjanove majke.

MAJKA je primi i poljubi: Dobro došla! *Onda je preda Reduši.*

REDUŠA je primi i poljubi: Dobro došla! *Preda je prvoj Djevojci.*

PRVA DJEVOJKA je primi i poljubi: Dobro došla! *Preda je drugoj Djevojci.*

DRUGA *je primi i poljubi*: Dobro došla! *Pređa je trećoj*.

MARA *u naručaju treće Djevojke klone*.

TREĆA: Pomozite!

Ostale Djevojke i Majka sakupe se oko nje.

MAJKA: Ovamo... na postelju! *Vode Maru k postelji i sjednu je*.

KAPETAN i DAMJAN *priteku*: Šta je? Šta joj je?

REDUŠA: Mala omaglica!

MAJKA: Bit će od ganuća.

MARA *tih*: Đurđa!

MAJKA: Dolje je, dušo, u mojoj komori! Miruje.

MARA briše rukom čelo, diže se, ženske je još drže, al Majka im da znak, da je puste, onda ona pođe do prozora, nasloni se na čas i gleda van.

KAPETAN: Sađimo mi muški dolje...

DAMJAN *Reduši*: Pođi i ti... Iznesi kolač i rakiju!

Muški se udalje, a za njima i ženske. Ostanu sami Damjan i Mara.

DAMJAN *pride k njoj*: Je li ti opet dobro?

MARA: Jest, Damjane!

DAMJAN: Ne žalosti se toliko. Sretna je ona u svom duševnom uboštvu...

MARA: Uistinu, sretna je.

Pauza. Ona sjedne na kovčeg, on stane do nje, miluje je po glavi i preko čela.

DAMJAN: Čelo ti je kao hladna ploča.

MARA: Damjane, meni se je danas nešto čudno pričinilo. Kad smo izlazili iz crkve, bio je među svijetom i jedan nepoznat prosjak.

DAMJAN: O štapu. Jest, vidio sam. Onaj nije iz mjesta.

MARA: A odakle?

DAMJAN: Pa valjda iz okolice. Ovakovi saznaju za svadbe i slave, pa salete da što saberu.

MARA: Nije ono prosjak, Damjane!

DAMJAN: Da tko bi bio?

MARA: Hajduk Krstan.

DAMJAN: Bog s tobom, Maro! Ti si uzbuđena i vidiš koješta.

MARA: Ono je hajduk Krstan, kad ti velim.

DAMJAN: Možda i je. Dodijali mu vukovi u planini i sašao među ljude!

MARA: Misliš!

DAMJAN: Pa da. Čula si, da je povratio sve što je oteo, pa se možda zaustavio, da vidi tvoje svatove. Zacijelo ne može da zaboravi kako si ga onda zaklonila od onih, što su ga proganjali...

MARA: Jest, Damjane, to on ne može da zaboravi. Ne mogu ni ja. *Digne se, pođe polako do postelje, odgrne uzglavlje i vidi jabuku.* Ah!

DAMJAN: Šta je?

MARA *uzme jabuku*: Jabuka, a u nju usječen dukat. Ovo je glas za me. Ovo je zapovijed za me. Ova jabuka pod mojim uzglavljem znači: idi, i ne časi ni trenutka. Damjane, pusti me...

DAMJAN: Šta je tebi, dušo, ti vidiš utvare... Bolesna si.

MARA: Pusti me...

Vani se čuje nekakva galama.

DAMJAN: Kud ćeš - Maro... po što...

GLAS *izvana na ulici*: Kapetane... Kapetane...

MARA: Šta je to? *Prestravljena očekuje.*

DAMJAN *potrči k prozoru*: Zovu oca...

GLAS *u kući*: Kapetane...

Naglo uleti VASO SPONAR u sobu.

VASO *sav izvan sebe*: Gdje je kapetan Nikola... gdje je... Zovite ga...

KAPETAN: Šta je? Govori!

KAPETAN ulazi, za njim KUMOVI:

VASO *sav uzbuđen do paroksizma*: Imam ga! Sad mi ne će pobjeći! Dodi da mu sudiš...

KAPETAN: Stani, čovječe, ti si poludio...

VASO: I jesam, kapetane! Od radosti! Sad ga ne ćeš pustiti da umakne... Čuvaju ga četiri rondara...

KAPETAN: Tko? Šta?

VASO: Krstan! Haramija i razbojnik! Noćas mi je povratio ukradene konje. Mislio je, da će me tim umiriti... Al ja hoću glavu za glavu!

DAMJAN: Opila te mržnja, Vaso, i ti ne znaš šta radiš...

VASO: Jest, mladi bogougodniče. Jest, zubima ću kidat kožu sa njega! Al kako sam ga samo ukebao!... O štapu je išao, bisage preko ramena, otrcan kao prosjak...

KAPETAN: Pa gdje je sad?

VASO: U apsani. Evo ti ključe. *Baca preda nj velike ključe.* I triest dukata je mojih...

MARA *na jednom plane*: Vodite ga... Napolje! Napolje s tim krvnikom.

Svi se skupe oko Mare.

VASO: Žao ti je, je li, što nije amo pribjegao, u tvoj derdek! Ali znam ja sve: dolazio je on amo, i vidio je, da sam mu za petama...

MARA: Vodite ga... Damjane, šta radi ta sotona ovdje? Napolje...

VASO *koga po malo guraju napolje*: Ovaj ga put ne ćeš spasiti. Visjet će on, mlada popadijo! *Kapetanu*: A ti, dođi, i vrši zakon!... *Odlazi*.

MARA klone na kovčeg.

KAPETAN: Bjesomučan li je! Zao i gramzljiv, kao da nije od majke rođen! Šta veliš, Damjane?

DAMJAN: Mrznja i pohota ne bi smjele krojiti pravdu!

KAPETAN: E pa i ne će! Podimo, ljudi, da vidimo šta je. *Odlazi sa kumovima.*

Pauza. Mara je ostala sjedeći na kovčegu, i gleda preda se beznadnim i bolnim okom. Sve su njezine odluke iščezle. Predala se je neizbježivom udesu.

DAMJAN *stoji podalje, iza nje, gleda je i čeka šta će ona. Kad vidi, da onu ne govori, odvaži se, stavi ruku na njezino rame i reče polako*: Maro, htjela si nekamo... zašto ne ideš?

MARA sakrije lice u ruke.

DAMJAN: Zašto ne govoriš?

MARA ne odgovara.

DAMJAN: Zašto mi se ne povjeriš? Ja znam. Ti si htjela da ponovo sakriješ onog čovjeka... Smilio ti se.

MARA odlučí se, digné se: Ne, Damjane. Nije tako.

DAMJAN *gleda za njom, iznenađen*: Da kako?

MARA: Ja sam htjela s njime pobjeći. Pobjeći u planinu, među provalnike i otimače, među lupeže i razbojnike. Tamo je moje mjesto!

DAMJAN: Maro! Ti si obezumila - ti si kao i Đurđa...

MARA: Nisam, Damjane. Ja sam pri zdravoj pameti. Ja znam šta činim i šta govorim. Nisam nikad jasnije mislila nego sada. Velim ti: htjela sam pobjeći, s njim, s hajdukom Krstanom.

DAMJAN: Pa zašto... po što -

MARA: Jer ja sam hajdučka nevjesta.

DAMJAN: Bog te vidio!... Bog te prosvijetlio!

MARA: Nema to s Bogom posla, Damjane. To je sve sotona sapleo i zamrsio. Sad valja da se motamo u toj zamrsici.

DAMJAN: Ja te se bojim, dijete... *Okrene se naglo i hoće da pođe*: Majko! Majko!

MARA *skoči preda nj*: Ne zovi je. Ne može ona tu da pomogne. Ni tvoja, ni božja mati.

DAMJAN: Al govori... govori... Ja te ne razumijem...

MARA: Razumjet ćeš, Damjane... sve ćeš razumjeti i ako je to preko svih granica strahovito... Priznat ću ti sve... i ako se ja, evo ima deset nedjelja, nisam usudila ni da sama sebi priznam. Ništa ti ne ću sakriti: vidjet ćeš mi dušu i tijelo onakove kakovi jesu, pokazat ću svu gubu što je u meni i na meni, sav gad i jad, pa da onda vidimo, šta će tvoj Bog na to reći...

DAMJAN: Maro...

MARA: Da, da, pa da vidimo onda hoćeš li naći riječi utjehe, riječi oprostjenja... *Padne na stolac.*

DAMJAN: Govori, šta si učinila?

MARA: Šta sam učinila? Prokleti onaj gramzljivac, koji me je omeo, i nije mi dao da me nestane, da ne moram vlastitim rukama rezati tvoje srce...

DAMJAN: Mi, što Bogu služimo, možemo sve čuti i podnijeti...

MARA: Ne precjenjuj svoje snage, Damjane! Ne potcjenjuj moga zločina...

DAMJAN: I Hrist je tri puta padao pod teretom svoga krsta.

MARA: Pa je napokon, pribit, na njemu izdahnuo...

DAMJAN: Al je i uskrsnuo!

MARA: E - pa onda slušaj. Ti se sjećaš dobro one večeri kad si odlazio po zadnji put u manastir. U onoj tamnoj komori bio je zatvoren Hajduk, a mi smo ostali sami. Ja sam te one večeri mnogo voljela. Ne znam, jesi li ti zaboravio, al ja pamtim dobro, da bi ti najradije bila dala sebe čitavu, da me držiš i miluješ, da me nekamo odneseš i uzmeš moju mladost. One večeri bila sam sva pijana od svoga ženstva... Kao divlja vučica kad traži kurjaka da je zaskoči...

DAMJAN *sav u čudu*: Kako ti govoriš...

MARA: Kako jest, Damjane! Ne može se to poljepšavati stidljivim riječima ni ublaživati plahim zaobilaznjem. Ja nisam ovdje na ispovijedi, pa da govorim na pola usta. Ja sam sada na priznanju, a priznanje je ogledalo, koje odrazuje samo ono što jest i kako jest. Zato slušaj dobro! One večeri htjela sam se rasuti od podatljivosti. Htjela sam se saviti od griješne draži kao vrbin prut. Bila sam žedna i požudna na ljubav kao suha zemlja na ljetni škropac... i da si me uzeo i obljudio...

DAMJAN: Mi nismo bili muž i žena...

MARA: Jest, ti govoriš pravo. Ali krv za to ne pita. Sedam godina da ta krv mene vitla i mota i probija. Od svoje četrnaeste godine davim je i gušim kao zmiju što se ugnječiti ne da. Trga moje sne kao konce, trese mojom posteljom kao da ležim na žrvnju, sad mi suši jezik i nepce, sad zuji u uhu i mozgu, a onda opet gmiže ispod kože i struji, struji... da poludiš. Pa pritiskala sam svoja uzglavlja, grčila stabla pred kućom i bacala se u travu čupajući je zubima, tražeći pod njom raspucanu zemlju, utapajući svoja usta u one svježe pukotine.

DAMJAN: Ja te više ne prepoznajem... Šta se je s tobom dogodilo?

MARA: Ti si dolazio kući iz tvoje škole, plah i dobar, govorio si mi što je u svetim knjigama, što je u božjim zapovijedima... Ti si nazivao njegovim blagoslovom svaku ovcu što je na vrijeme zabrenjila i svaku kravu što je ostala steona, ti si pazio da se golubovi redovito pare, da se psi kote... Kalamio si štrklje vočke, obrezavao lozu nek propušti svoje sokove, a nikad nisi mario da upitaš je li ja mogu da podnosim svoju mladost...

DAMJAN: Nije čovjek životinja bez razuma, Maro; u nama je krst...

MARA: Šta može svijest i krst proti mesu? I tako sam ja dočekala onu večer, Damjane. Onu večer, kad je u meni gorio sav prkos i sva snaga mojih godina. Ti si otišao. Otac i Đurđa su legli a ja sam ostala da zaprećem vatru i zapalim kandilo pred ikonom, što se bilo ugasnulo...

DAMJAN: One večeri se ugasnulo kandilo?

MARA: Prvi put poslije smrti materine. Ugaslo se upravo u mojoj ruci. Prestrašila sam se i počela da se molim. Na jednom je on zakucao na vrata...

DAMJAN: Tko?

MARA: Krstan. Htio je da mu otvorim. Čuo je da sam sama. Iz početka nisam htjela otvoriti i htjela sam da zovnem oca, al on reče, da mi ima reći par besjeda. Sjeli smo kraj ognjišta. Pripovijedio mi je, da je još one večeri dok je bio s ocem na samu, tražio da me dade njemu za ženu.

DAMJAN: Tebe? Od oca? Otac mi nije o tom ništa rekao.

MARA: Čemu da ti i govori? Odbio ga je i onako. Al dok je on meni sve to pripovijedao, umetao je neke čudne riječi o volenju, smotao moju volju, pomutio moju svijest, uzeo me, uhvatio mi prsi zubima, ponio me u onu izbu gore, i bacio me o zemlju. Bacio me svom snagom: kao lupež kovčeg kad ga hoće silom da otvori. I nisam se ni makla. Gdje sam pala tu sam i ostala. A onda sam bila njegova!

DAMJAN se lako gane, pokrije rukom lice.

MARA: Kad sam došla k sebi, skočila sam, uzela njegovu kuburu i htjela mu je sasuti u glavu. Al moja je snaga bila u onaj čas kao u mušice. On mi savije obe ruke, odbaci kuburu, sjede me na svoje krilo i počne da me miri i miluje, da me preklinje. I reče: kako sam ja sada njegova, kako bi on odmah u taj mah sa mnom pobjegao, al boji se, da nas ne ulove gadovi, što su ga natjerali u našu kuću; kako će on doći po me čim bude mogao, odreći se hajdučije i postati čovjekom. Nek samo gledam svake večeri pod svoje uzglavlje i kad nadem pod njim jabuku, u kojoj je usječen dukat, nek odmah odletim do mlinica: tamo će me on čekati. I malo po malo uživljavala sam se u to njegovo pričanje i predavala mu se posvema. Sve je iz mene nestalo što je do tada sačinjalo moj život. Nit sam mislila na oca, koji je u taj mah mirno spavao, ni na te, koji si onda, kroz noć i pustoš, jašio prema manastiru. Sve se preobrati u meni. Tako lako i jednostavno. Kao da prevrneš ruku. Evo ovako. *Gesta*. Polegla sam svoju glavu na njegovo krilo, i milovala njegovo navorasto, opaljeno lice i turala svoje prste u njegove vruće usne. Voljela sam ga. I bila sam sretna, da je sve to tako!

Pauza.

DAMJAN nakon nekoliko trenutaka: Kako je teško slušati sve to!

MARA: Znam, Damjane! Znam, da ti se cijepa srce kao da je od škrljevca. Ali ne ću da ti sakrijem ništa. Hoću da sam pred tobom kao dijete pred božjim licem kad ga utapaju u krstionicu... I nisi samo ti na mojoj duši!

DAMJAN: Šta si još učinila?

MARA: Dok sam tako ležala na njegovim koljenima, otvore se vrata i uđe Đurđa. Kriknula je od straha ili užasa, ne znam, i stala da zove oca. - Drži je! Ustavi je - doviknem ja njemu, koji je već stajao na nogama. On poleti za njom, uhvati je, donese je u onu komoru - al ona je počela da lomata rukama oko sebe i da viče kao mahnita. Čudim se, da otac nije čuo njezina kričanja. - Začepi joj usta! Začepi joj usta! - govorila sam. A Krstan uze šudar i strpa joj ga u zube. Onda ju zaveže konopcem, podiže vratašca nad otvorom, gdje su basamac i turi je unutra.

DAMJAN: Strahota!

MARA: Jest. Strahota. Al što se je tu moglo učiniti? Tada se je spremio na bijeg. Ja sam najprije sašla u baštu da vidim, da li ne vrebata tkogod, a kad nisam vidjela nikoga, onda je i on sašao, zagrlio me i rekao: - Idi, djevojko, kad bilo da bilo doć ću po te! - Ostala sam još dugo na onim niskim vratima, gledala kako se vere kroz džbunove i grmež dok se nije izgubio. Sve moje misli išle su za njim. Nisam ni marila da se moja koljena lome od umora, ni osjetila otvorene rane ljubavi koje su me oštro bolile. Zaboravila sam i ono jedno stvorenje gore, zavezano i onijemljeno. Tek iza dugog vremena razaberem njezino teško stenjanje. Poletim zaprepastena, razvežem jadnicu, istrgnem joj maramu iz usta i pomognem joj da side u sobu. Preklinjala sam je, da muči, da ništa nikom ne govori, da ne izda svoje Mare, a ona je slušala, slušala i na jednom počela da pjeva, da bunca, da tepa... I kako onda tako i sada...

DAMJAN: A šta si rekla ocu?

MARA: Probudila sam ga i rekla da je sestri zlo. Onda smo oboje oko nje i uza nju i ostali tako do zore, dok nismo klonuli i zaspali, jedno uz drugo, kao tri ugasnuta kandila...

DAMJAN: A njega nisi više vidila?

MARA: Nisam. Čekala sam ga, da me odvede. Dan na dan u bolesnoj nestrpljivosti. Svake večeri podizala sam svoje uzglavlje i tražila jabuku sa usjećenim dukatom. Al od njega ni traga. Propitkivala se tu i tamo - ali ništa. Već sam bila i očajala. Približavao se je ovaj dan, a nisam znala kako da mu se otmem. - Otac! otac! - to je bila najstrašnija briga. Šta će reći on, ako mu rečem zašto ne mogu biti tvoja! I molila sam ga da me pusti u kaluđerice... Al on je zaplakao kao godina. Nikad ga nisam vidjela u suzama! I govorio: - A mene ostavljaš sa ovom jadnom ludakinjom i puštaš me da umrem gledajući u njezine mrtve oči! - Onda sam odlučila, ako on ne dođe, poći za te i, prije nego legnem s tobom u ovu postelju, sve ti reći i otkriti... A što je bilo danas to si vidio i sam. U posljednji čas on je došao i htjela sam k njemu: jer ja sam njegova, Damjane, njegova sam ko što tvoja nisam!... *Pauza.* Sad znaš sve, sad čini od mene šta te volja! Pogazi me - popljuj me - jer ja znam, da nisam dostojna ni da brišem prašinu sa tvoje obuće... *Ona se baci preda nj i pokrije njegove noge svojim licem.*

DAMJAN *ju gleda mirnim i preobraženim pogledom:* Ustani, ženo!

MARA: Pusti me,пусти me ovdje u najgorem poniženju pred tobom! Nek puzem kao gadljiv crv oko tvojih nogu... malena i pogažena ko što nije bila žena na svijetu...

DAMJAN *strožim glasom:* Digni se, kad ti velim!

MARA *u prvi čas dirnuta tvrdoćom njegove zapovijedi, onda pruži ruke prama njemu:* Ne mogu... nemam snage...

DAMJAN *kao da hoće da je primi za ruku, al se odmah ustegne i pogleda je onako skupljenu na tlima:* Šta si učinila od sebe!

MARA: Šta je meni do mene... al ti... ti...

DAMJAN: Jest - i ja! Nikad nisam na se mislio do ovoga časa; al evo sada: čini mi se da stojim pred svojom oskrvnutom crkvom! S tobom prestaje sve što mi je morala dati zemlja. Ono šta bi pretvorilo moj život u radostan mir, šta bi mi darovalo vedru znatiželju. Jer ti si morala biti moja prva i najveća žrtva Bogu. Zlatni sud u kojemu bi njemu prikazao svoju ljubav. Kadionik iz kojeg bi se dizali sretni oblaci moje zahvalnosti... Putir moga života...

MARA *pode na koljenima prama njemu i pruži ruke:* Oprosti... oprosti...

DAMJAN: Šta ću da mu pružim sutra u prvoj svojoj službi? Zar da mu donesem na dlanovima tvoje srce od koga će on otkrenuti sveti obraz? Kako da mu rečem: - Evo, ovo je srce tvoje: blagoslovi ga? - Kako da mu kažem: - Gledaj, evo žene... Posveti je, učini je majkom! -

MARA *digne se:* Istjeraj me, baci me na testu... baci me na testu...

DAMJAN: Kakav bih ja bio čovjek i sluga božji da to učinim i da te predam sramoti? Strašno jest: što dolaziš pod ovaj krov neposvećena i nepriznata. Strašno jest: što moraš ostati ovdje kao varljiva sreća i lažni blagoslov...

MARA: Ne, ne, Damjane...

DAMJAN *hladno, odlučno:* Jer mi smo samo pred svijetom jedno: pred Bogom nismo. *Blaže:* Al ako se i ne će naši životi sliti u jedan udesni žljeb, to isto ostani pod mojim krovom: budi pomagač, budi oslon mojoj materi i domaćica ovoj kući. Ja ne nosim u sebi žalbe na te.

MARA: Ti i jesi dobar, Damjane - al ja ne zaslužujem svega toga... ja ne znam, šta ću ako sutra bude drukčije...

DAMJAN: Kako to?

MARA: Ako on dođe?

DAMJAN: Bog ravna naše staze. Poći ćeš dakle i ti po onoj, koju on prostre pred tobom... Krstan je za sada u rukama zakona...

MARA *iznenada, snažno*: Izbavi ga... Izbavi ga...

DAMJAN *pogleda ju za tren, a onda uvjeren*: I to ću pokušati, jer bih to za svakoga učinio. Al bojim se...

MARA: Izbavi ga... ti to možeš! Služit ću ti kao ropkinja, dvorit ću te kao kmetica, cjelivat ću zemlju po kojoj hodiš, bit ću otirač tvojih nogu, tvoje posljednje pašče! Spasi ga...

DAMJAN *gleda ju dugo, onda*: Kako ga golemo voliš!

REDUŠA *uđe*: Damjane, poslali su po te sa suda. Da dođeš odmah.

DAMJAN: Pošto?

REDUŠA: Da dadeš svetu popudbinu onom razbojniku. Vješat će ga.

MARA *krikne i nasrne na nj*: Damjane... Ne daj ga!

DAMJAN *Reduši, koja zatim ode*: Eto me odmah...

MARA: Izbavi ga... Damjane... Izbavi ga...

DAMJAN: Umiri se. Izbavit ću ga: ili od njegovih krvnika il od božje srdžbe... *Odlazi.*

MARA *zavapi*: Krstane! Krstane! *I sruši se na postelju.*

Pauza. Pomalo ulazi ĐURĐA, gleda naokolo plaho i nesigurno, pjevucka potiho u sebi onu svoju melodiju od prije, onda opazi Maru prebačenu preko uzglavlja, približi se, klekne do nje na zemlju i nijemo položi svoju glavu na njezino krilo.

MARA *se ispravi, vidi je, razmekša se i stavi ruku na njezinu glavu*: Đurđa!

ĐURĐA *još uvijek u istoj pozi*: Čuješ, Maro... je li istina da sam ja mrtva?

MARA *malko oklijeva, pomiluje je grčevitom toplinom i onda reče*: Jest, dušo. Mrtve smo i ti i ja. Samo nas još treba ukopati.

(Zavjesa pada polagano.)

TREĆI ČAS

Pozornica kao u II. času. Nema više ogledala, jednako je nestalo i ružmarina. Kroz pendžere, što gledaju napolje, vidi se proljetni pejzaž: drveće se zeleni u svježoj proljetnoj napravi. Kroz pendžere, što gledaju u Damjanovu sobu, vidi se štionik sa dvjema otvorenim velikim knjigama. Na stoliću kraj kreveta vrč sa vodom. Ostalo je sve kao i prije.

Kad se dignu zavjesa, svanjava dan i njegovo rumeno svijetlo pomalo napunja širine horizonta i provaljuje u obe, skoro mračne, sobe. Tijekom radnje razdanit će se potpuno i izaći će sunce, raspipljući se kroz otvorene pendžere u sobu.

Pozornica je za čas prazna. Onda nakon pauze čuje se buka i žamor. To se približuju BOLESNICI, koji dolaze k Damjanu, da ih izliječi. Najprije uđe jedan HROMI, na dvjema šljakama, sjedne se na prvi čošak škrinje pred posteljom, uz koju prisloni šljake. Za njim navale ostali. Ima među njima slijepih, kljastih, uzetih, jektičavih, padavičavih, bjesomučnih, šenutih -: žena i muškaraca u raznoj dobi, a i po koje dijete. To je upravo groteskno-makabristička grupa. Iznakaženi od bolesti i sakatosti, izderani, nečisti, prosti tipovi sa nezatomljenim instinktima i egoističkim brutalitetom, koji je zajednički svim prezrenima i odbačenima. Mnogi trpe od svojih boli. Neki se previjaju od muke. Kad hodaju: idu ili uspravno uz pomoć šljaka i gigalja ili pognuto uz pomoć štapa, ili čučnuto uz pomoć lopatica a jedan čak i četveronoške kao opica. Poredaju se kojekuda po sobi i sjednu na zemlju, na škrinje, na klupe: jedni protegnuti, drugi zgrčeni, neki opet ukočeni, a neki u prkosnom i izazovnom stavu. Pogdjekoji reži kao pseto na svog susjeda, mnogi se gica i nemiran je u gestama, razgovorljiv. Poneki od njih vadi iz svoje torbe kruha i jede. Njihov je ulaz vrlo bučan, a nastupaju kao da dolaze po neko svoje pravo, a ne po neočekivanu i čudotvornu milost. Razgovor koji sada slijedi nije nego niz upadica, ispremiješan smijehom i ruganjem, lupanjem štapova, udaranjem dlanova, po kojim vriskom ili zviždukom.

HROMI *neobičnom hitrinom ulazi i sjedne*: Danas je na meni red. Ja sam danas prvi. Da! Godinu dana već prosjačim za ove traljave noge. Vjeruješ li ti, da on to može?

UZETI *uđe za njim i sjede na zemlju kraj njega*: Vjerujem. On je tolike izliječio.

KLJASTI: On je svetac!

HROMI: Hm! Svetac! Mani, dragi moj! Da je on svetac ozdravio bi on sve nas u jedan mah!

UZETI: Ako i nije svetac, al ono zna da čara. Ti si samo nestrpljiv i ne vjeruješ!

HROMI: Vjerovat ću, kad stanem na zdrave noge! *Jednom Jektičavom, koji se je šćućurio uza nj*: Odlazi otale, kašljavi gade! Baš nisi imao drugog mjesta neg uza me! *Uzme šljaku i goni ga*.

JEKTIČAVI: Šta režiš kao kurjak! Sjest ću gdje mi je ugodnije!

HROMI *mahne šljakom*: Odlazi, kad ti velim! Pljucaš tu tvoju jektikavu balu oko sebe i gadiš mi se!

JEKTIČAVI: Radije gledaj ti na tvoje osušene panje; ne možeš ni da korakneš, a htio bi da je cio svijet tvoj.

HROMI *uhvati ga za kose*: Al za to su mi ruke zdrave!

JEKTIČAVI *zakriči*: Pomozite! Ubit će me! *Zaguši se u kašljanju, dok neki priskočiše da ih razdijele, govoreći*: - Na stranu! - Prestanite.

HROMI *gleda nasladom kako se Jektičavi davi u kašlju*: Zagušio se da bog da!

SLIJEPA MLADA ŽENA: Je li on kojeg slijepca od poroda izliječio?

PADAVIČAR *koji ju drži neprestano ispod ruke*: Jest. Zar ti to ne znaš? Stefanova Simeuna bila je kô i ti, a on joj je samo pogladio veđe i progledala je...

SLIJEPA MLADA ŽENA: Progledala, veliš? Oh, Bože, hvala ti!

HROMI: Vjeruješ li u to?

PADAVIČAR: Pa zašto dolaziš amo, čandrljivče?

HROMI: Da gledam tebe kako padaš i sliniš kao spuž!

PADAVIČAR *Slijepoj ženi*: Jesi li ti prvi put ovdje?

SLIJEPA MLADA ŽENA: Jesam, prvi put.

PADAVIČAR: A otkle si ti!

SLIJEPA MLADA ŽENA: Sa Uništa.

HROMI: Aha! Tamo gdje se kote lupeži!

SLIJEPA MLADA ŽENA: Tko je onaj poganin što tako govori?

PADAVIČAR: Nakaza jedna, curo! Huli Boga i hoće milost od Boga!

HROMI: Mogla si izabrati boljeg đuvegliju, djevojko, od tog drljavca!

MNOGI BOLESNICI: Muči, bezdušniče! Prestani! Bog će te još gore pedepsati! Mir!

HROMI: Svi ste vi kukavice! Puzavci! Gmilite pred tim vašim Bogom kao crvi, a on vas je iznakazio, izgrdio, iznakaradio, osmradio, ogadio... Ali ja, ja se ne dam! Ja ga ne molim... ja tražim od njega da učini od mene čovjeka kao i od drugih. To je moje pravo! Stoji napisano da nas je on stvorio na svoju sliku i priliku! Mora da je lijep taj stvoritelj, čija sam ja slika i prilika!

BOLESNICI *većim dijelom uzbuđeni radi ovog hulenja, dok drugi ostaju apatični i ne haju ni za što*: Šta se kopuniš? Onijemio da bog da! Začepi mu ona pogana usta! Prestani! Sotona je u njemu!

SLIJEPA MLADA ŽENA: Oholica je on velika! Prkosnik!

PADAVIČAR: Pusti ga! Taki je on uvijek!

MALO DJEVOJČE *u čošku kraj postelje, uz mater, koja drži u naručju drugo bolesno dijete*: Mamo, kad će doći svetac?

MATI: Doć će, zlato, doć će!

DJEVOJČE: Ja se bojim onoga čovjeka...

MATI: Ne može on ništa, janje! Samo laje...

SULUDA DJEVOJKA *smije se glasno u općem žamoru*: Stojane! Stojane!

HROMI: I ta je već dodijala sa svojim Stojanom. Ako joj on i vrati pamet, ne će Stojana!

JEKTIČAVA ŽENA: Ja sam se za svojim osušila, pa mi ni to nije pomoglo!

HROMI *porugom Jektičavoj ženi*: Soli na rep, slatko šećerče! *Smijeh i buka*.

BJESOMUČNIK *lijep mladić, u ekstazi*: Bijela žena oslobodit će me moga pakla. Primit će me za ruku i povesti u crkvu. Kleknut ćemo pred svaku ikonu, a ja ću poljubiti mjesto, gdje su klečala njezina bijela koljena. Izvadit će ona pakao iz mene, i ući sama u moje srce...

HROMI *jednom bolesniku što stoji pokraj Bjesomučnika*: Panta, zvrnci ga malo štapom po glavi!

SLIJEPA MLADA ŽENA: Tko je onaj što govori o bijeloj ženi?

PADAVIČAR: Jovo, iz Koljana, bjesomučnik! Sedamdeset i sedam bijesova je u njemu. Bože sačuvaj, kad stanu da ga muče!

SLIJEPA MLADA ŽENA: Tako je ugodan njegov glas, kao jutrnje zvono.

KLJASTI: Sve su žene jednake: gle, slijepa je, pa ipak čuje da je Jovo lijep momak!

HROMI: Okladio bih se da vidi!

PADAVIČAR: Tako ti Boga vidio!

JEKTIČAVA ŽENA *plače*: Umrijet ću! Umrijet ću!

DRUGI UZETI *kraj nje*: Ne kamči, ženo! Svima nama je teško! Šta bi bilo da svi zaurličemo?

HROMI: Pjevaj! Radije pjevaj! Gle, kako ja pjevam! *Obriše rukavom brkove, nakon što je gucnuo iz male drvene ploske, i zapjeva:*

A ja starac - hromi jarac,
kudecat ću uz ulicu
ter ću ugrist ružičicu...

Nagne se da poljubi Suludu ženu, što je sjela pred njim. Mnogi prasnu u smijeh. Neki ga ušutkuju. Suluda žena skoči uhvati ga za uha i drma mahnito njegovom glavom. Jedva je otrgoše od njega. Žamor. Buka. Čuju se riječi: - Rastavite ih! - Životinja bagava! - Mir! - U tom općem metežu ulazi jedan ODRPANAC, hrom na jednu nogu, i dođe do kreveta, sjede do uzglavlja i uvlači oprezno ruku poda nj.

PADAVIČAR: Diži se s te postelje, hrzuse!

ODRPANAC: Moram i ja negdje sjesti!

NEKI BOLESNICI: Al ne tu! Na zemlju! Na zemlju!

ODRPANAC: Ta nisam gubav!

KLJASTI *pride k njemu*: Čuješ ti! To je njezina postelja! Niko od nas nije se usudio da se je ikad i dotakne. Silazi!

ODRPANAC: Pa evo, silazim, kad je tako!

FRANCAVA ŽENA *ulazi, odjeta nekom koketerijom, al već u potpunoj propalosti*: Je li ovdje liječi čudotvorac?

HROMI *podrugljivo*: Jest, jest, janješće! Upravo je pitao za te! Tri će čuda da na tebi učini!

Smijeh.

PADAVIČAR: Šta će ona ovdje?

FRANCAVA ŽENA: Mene boli moja bolest kô i tebe tvoja!

JEKTIČAVA ŽENA: Zašto je puštaju ovamo? Ta ona se živa raspada!

FRANCAVA ŽENA *Jektičavoj ženi*: Da je tebi moje meso, suvotinjo! *Sjedne uz jednu bolesnicu i upita je*: Je li mu se štogod plaća, kad izliječi?

BOLESNICA ne odgovori nego se digne i sjedne na drugo mjesto.

KLJASTI: Misliš da svak traži pare za milost, kô i ti!

FRANCAVA ŽENA: Dosta si se badava naužio moje milosti, zaboravljivi muktedžijo!

HROMI: Reci mi po duši, koliko te je angira preskočilo?

FRANCAVA ŽENA: Koliko ih je god htjelo... samo šepavi nisu mogli!

Smijeh.

PADAVIČAR: Idi napolje, bestidnice, ovo je sveto mjesto.

KLJASTI: Nosi se, na testu, odakle si i došla.

UZETI: U jarugu! U jarugu!

FRANCAVA ŽENA *skoči drska, izazivna, bijesna*: Muški gadež! Sad me gonite! Sad me tjerate! A jučer ste puzali preda mnom. Da, puzali i moljakali da vam dadem malo sebe, malo žene, jer nijedna vas nije htjela! Uza me ste pružali vaše mrtve noge i osušene ruke! *Padavičaru*: Na moje sam krilo polagala tvoju padavičavu glavu i vlastitom košuljom brisala pot sa tvog čela. *Svima*: Ja sam jedina koja vam na svijetu dobra učinih! Ja sam jedina koja sam vam pružila suzu sreće... I sad me gonite! Sad kad se raspadam! Kad ste me razlomili i rastrovali...

UZETI: U jarugu! U jarugu!

HROMI *uzme šljake, dignu se i prileti k njoj*: Angirušo! Izdiri! Napolje!

KLJASTI *i još neki muškarci navale na nju*: Nosi se! Napolje! Udri je!

FRANCAVA ŽENA *suprostavi se svima*: Ne bojim se ja vas! Da vas je još toliko! I da ste svi zdravi, a ne tako jadni i kukavni! Vi, izmet ljudski!

Velika buka i metež. U taj čas pojavi se na vratima u dnu MARA. Ona je sva u bjelini, u nekakvoj haljini, poput kaluderice, sa velikim krstom što joj visi o vratu, sa bijelim šudarom oko glave, što joj omotaje čelo i kose. Transparentna i voštana bljedoća daje njezinom licu jedan transhumanirani izraz, kome ni sama smrt ne bi mogla nadodati ni jedne nove crte. Žive su samo oči, velike u modrim očnicama. Čim ona uđe nastade potpuna tišina, sve se obrati k njoj, neke žene ispruže ruku prema njoj, bolesnici, što su kraj nje, uzmu skut njezine haljine i prinesu ga k ustima.

MARA: Šta je s vama, božji ljudi? Šta vam učini ova žena?

FRANCAVA ŽENA: Gone me odavle! *Klekne preda nju*: Pomozi!

KLJASTI: Grješnica je!

UZETI: Valjala se po svakoj jaruzi!

HROMI: Raspada se od grijeha kao kablič od vrućine!

MARA *pritisne njezinu glavu na svoje krilo*: Kako ste malodušni! Pustite je! Nema grijeha koji se ne može okajati! Podnašajte se... Svakome je slobodno ući u ovu kuću... *Pogradi je*: Umiri se, ženo, i počekaj! *Pođe do Slijepe žene*. I ti si prvi put ovdje?

SLIJEPA MLADA ŽENA: Jesam.

MARA: Otkad si obnevidila? *Pogradi je po licu*.

SLIJEPA MLADA ŽENA: Ovakova sam se rodila. *Uhvati Marinu ruku pa je poljubi*.

MARA *pođe dalje, i kako god prolazi bolesnici cjelivaju njezine skute. Dode do Majke i uzme joj bolesno dijete iz naručja*: Kako mu je?

MAJKA: Uvijek isto. Motaju ga grčevi kao da su zmijske u njemu. Ozdravi ga, sveta ženo! Vrati mi ga!

U to se začuje čudno klepetanje na ulici, koje se sve to naglije približuje i poslije malo odjekne u kući.

HROMI: To je gubavčeva klepetaljka!

KLJASTI: Valjda ne dolazi amo!

HROMI: Ta ovdje se sliježe sve dubre od ovoga svijeta!

JEKTIČAVA ŽENA: Gubavac!

Pred vratima živo klepetanje.

NEKI BOLESNICI *dignu se na noge*: Bježmo! Gubavac!

GUBAVAC *zakukuljen tako, da mu se ne vidi lice, klepećući klepetaljkom, koja mu visi o vratu, stane na vrata*: Bog s vama, ljudi!

SVI BOLESNICI *se uskomešaju, dignu. Majka otrgne dijete iz naručaja Marinog, neki vele*: - Bježmo! - Brzo! - *i u kratki čas sve izađe napolje kroz desna vrata i ne ostade u sobi niko osim MARE i GUBAVCA.*

GUBAVAC *nakon što se zadnji od Bolesnika tiskaju na ulazu, za njima*: Kako me se boje! Kao da su sve najkršniji momci i najljepše djevojke! *Pauza. Za tim se okrene prama Mari koja ga uprepaštena motri, kao da hoće da sazna tko je taj nesretnik i šta hoće tu u ovaj čas, i reče*: A ti? Ti ne bježiš?

MARA: Tko si božji i šta te amo nosi?

GUBAVAC *spusti kukuljicu i pokaže iznakaženo lice*: Ne poznaš me? - Pogledaj dobro!

MARA: Sponar!

GUBAVAC: Da, Vaso sponar, ogubavljeno živinče! Je li ti pravo, što me vidiš ovakova?

MARA: Bog s tobom, Vaso, zašto bi meni bilo pravo što si taki!

VASO: Pa kome će, ako ne će tebi! Ja sam tebi krvav ispod kože! Ja sam tebe ujeo za srce! Uvrebao sam onda Krstana - -

MARA *mahnu rukom, nehajno*: Gdje je to, Vaso! Doduše, nisi bio dobar, ali Bog te je pokarao, pa šta bih ja njegovoj srdžbi nadodavala svoju nemoćnu ljutinu.

VASO: Pravo govoriš: pokarao me je i nije mogao gore. Ogubavio me kao najsmradniju kozu... Od onog časa otkad se dotakoh onih prokletih dukata, što mi ih je na dlan izbrojio tvoj pokojni čaća, Bog mu dao duši lako! od onog časa počeo je osip po meni i živ gnijjem na koži i pod kožom... Nisam imao dokad ni da ih se naužijem... Evo: još ih nosim u njedrima... i peku me više od moje gnjiloće...

MARA: Podijeli ih siromasima...

VASO: Pa htio sam. Davao sam ih i nudio - ali niko, ni onaj najgladniji ni onaj najušljiviji nije htio da ih primi iz moje ruke...

MARA: Pa zakopaj ih...

VASO: Šta ti ne veliš? Zlato se iz zemlje vadi, a ne baca natrag u zemlju, ženo! Grjehota za ono lijepo blago!

MARA: Još si uvijek gramzljiv, sponaru!...

VASO: Gramzljiv, da gramzljiv! A tko nije gramzljiv! A šta je bio onaj tvoj hajduk, koga si ti sakrivala od vješala?

MARA: On je platio svoje.

VASO: Platio... veliš. Da - platio! A znaš li ti uistinu šta je s njim bilo?

MARA: Objesili ga i bacili u ponor.

VASO *smije se*: Moram da se nasmijem i ako me od smijeha boli moj čiravi obraz! Objesili ga, veliš... i bacili u ponor... To se doduše misli... Ali ja znam više od toga...

MARA *uzbuđena, oživi*: Šta je? Govori! *Približuje mu se.*

VASO: Čuješ, ženo! Nas se dvoje znamo dobro i ne treba da se sakrivamo i nadmudrivamo. Ti gineš, a ja se raspadam. Mene rastoči bolest na tijelu, a tebe rane na duši.

MARA: Šta ti znaš za moje rane?

VASO: Ženo, rekoh ti - ne prikričaj se. Pomozimo jedno drugom.

MARA: Govori, šta hoćeš od mene...

VASO: Zdravlje. Život.

MARA: Dat ću ti ja moj život, koliko ga još imam, samo reci šta je s njim?

VASO: Ne treba meni tvoj život. Ja hoću svoj.

MARA: Ne muči me, Vaso... Ja sam i onako iznemogla i istrudnjela... *Sjede i proteže ruke prama njemu:* Govori...

VASO: Nagovori Damjana nek skinje gubu sa mene -

MARA: Al kako će Damjan Boga nagovoriti?...

VASO: On može šta hoće... On je svetitelj, on je čudotvorac -

MARA: Da može šta hoće, izliječio bi mene.

VASO: Mogao bi i tebe, al ne će.

MARA: Idi, Vaso, bolan, zašto on ne bi mene ozdravio?

VASO: Zašto? Tko bi to znao? Čudna su ti ta svetiteljska posla! Svakako: obećaj ti meni, da ćeš ga nagovoriti da me očisti.

MARA: Obećajem ti.

VASO: Tako ti očevih kostiju!

MARA *oklijevajući:* Tako mi očevih kostiju.

VASO *sa živim očima, tajinstveno:* Krstan je živ!

MARA *skoči do gubavca i uhvati ga za glavu:* Šta? Živ? Gdje je, reci, govori...

VASO *otrgne se od nje:* Ne diraj me, ženo! Ogubavit ćeš se!

MARA: Živ je, veliš! O blagoslovljena tvoja usta! Stoput blagoslovljena!

VASO *turi je na stranu i pobjegne na protivnu stranu:* Ne približuj mi se i slušaj.

MARA: Gdje je? Gdje je?

VASO: Vidio sam ga. Jutros je prošao kraj moje ograde. Na konju. Zdrav i visok. Preskočio sam ogradu, pošao iz daleka za njim, da vidim kud će. Ustavio se je kraj mlinica, sastao se tu sa nekim hromcem, nešto mu dao i poslao ga u varoš. Znao sam odmah, da ga je poslao tebi. A ja onda smislih: idi za hromcem i kupi od žene zdravlje. Milo za drago! I banuh prije neg je mogao da s tobom progovori. Moja je klepetaljka rastjerala svu onu gamad, a s njom i bagavog glasonošu.

MARA: Je li moguće?

VASO: Sad znaš. I znaš, šta ti je činiti. Sutra pred zoru bit ću opet ovdje - nek Damjan stavi svoje ruke na moju glavu i dignje gubu sa mene. Zbogom! *Pođe prema izlazu.*

MARA *najprije utopljena u misli a onda naglo:* Vaso - hoćeš li se vraćati uz mlinice?

VASO: Onuda je moj put.

MARA: Reci mu, nek dođe.

VASO: Ovamo?

MARA: Da, ovamo.

VASO: Eh, pa kako god ti hoćeš! *Pođe. Nasmije se glasno i zlobno, zaklepa u klepetaljku i izgubi se. U daljini se čuje njegovo klepanje, koje malo po malo utihne.*

MARA *sama, ostane za čas snebivena, onda priđe do uzglavlja, nadigne ga i vidi jabuku sa dukatom i uvjereno klikne:* Živ je! *Onda pođe oko postelje, držeći se je, slaba i iznemogla, i napokon klone na*

postelju, šapćući: Živ je! Poslije malo digni se uzbuđena i u zadnjoj snazi pođe k vratima i zovne: Seko - Milice - Seko, gdje ste?... Ovamo, brzo ovamo...

Ulaze dvije DJEVOJKE.

MARA: Hitro, hitro - uzmite češlje i ogledala, počesljajte me! Preobucite me! Skinite sa mene ovo pokajničko ruho - I nakitite me kao nevjestu... Hitro...

Djevojke otvaraju kovčege, izvade robu, češlje, ogledalo i oblače hitro Maru.

MARA *dok ju oblače, govori:* Seko, bila sam ti obećala ovo ruho kad se budeš udavala... al ne boj se, kupit ću ti novo...

SEKA: Samo da si ti živa i zdrava!

MILICA: A kud se ovo spremaš, lijepa naša?

MARA: Nikamo. Al kako da ga dočekam ovako blijeda i odjeta kao kaluđerica? Miči se, Seko!... Kako su ti prsti ukočeni: kô da su ti rujibe na njima.

MILICA: I vrijeme je bilo da se preobučesh!

SEKA: Ne će te, duše mi, prepoznati...

MARA: Obuj mi vezene demelije...

MILICA: Sad sjedi, dušo... Tako ti se tresu koljena!

MARA: Od radosti... Sva ceptim od radosti... *Sjede.*

SEKA donosi demelije i obuva joj noge.

MILICA: Reć će ti, da si tašta! Al ne slušaj ti njega! Bolja je tašta mladost, nego ružna! *Razpliće joj kose i češlja je.*

MARA: Brzo! Brzo! Da me ne zateče ovaku! Onda mi usadi u kose obe igle trepčаницe... Seko, pogledaj kroz pendžer, da l' ide tkogod k nama?

SEKA *na pendžeru:* Ne ide niko. Sva je cesta prazna do crkve.

MILICA: Znaš li, dušo, da te neko golemo voli?

MARA: Mene?

MILICA: Da, da, tebe. Onaj mladi bjesomučnik ili mjesečnjak šta li je, šta ovdje zalazi sa drugim nemoćnima.

SEKA: Gleda u te neprestano kao da te hoće upiti očima... Nekidan je cjelivao kamen na kome si sjedila pred kućom.

MARA: Jadan je on i bezumni! Šta on zna šta je volenje!

MILICA: Možda ne zna, ali zacijelo osjeća.

MARA: Jesi li već gotova? Seko, pridrži mi ogledalo...

SEKA *priskoči, pridrži ogledalo:* Evo -

MARA *pogleda se, a onda se otkrene:* Šta sam blijeda! Uzmi grumičak rumenila, pa mi pređi dvaput preko obraza...

SEKA donese rumenilo, a Milica, koja je dovršila češljanje i usadila u kose Mari dvije splitske zlatne igle trepčanice, namaže joj rumenilom lice.

MILICA: Sad si rumena kao đul.

MARA: I preko usana...

MILICA: Evo, gore kao da ih je tko obasuo poljupcima... Sad može doći tko hoće -

MARA: Odvedite me k pendžeru na sunce i izađite...

Djevojke je odvedu k pendžeru, pospreme stvari i odu. Ona stoji i gleda napolje u žudnom očekivanju. Na jednom kao da je nekoga opazila, neugodno dirnuta, sjede na blazi kovčeg i mirno čeka.

DAMJAN *poslije malo vremena uđe vrlo uzbuđen i vedar, u prvi mah ne opazi da se je Mara preobukla*: Maro! Čudo se dogodilo! Naša Đurda... *Opazi promjenu na Mari*: A šta to znači? Šta si se obukla tako svečano?

MARA *izvan sebe*: Živ je! Uskrsnuo je!

DAMJAN: Tko?

MARA: Pogledaj pod moje uzglavlje!

DAMJAN *digne uzglavlje, vidi i uzme jabuku*: Krstan!

MARA *u paroksizmu*: Da, on je tu! Živ živcat, Damjane! Iz groba je izašao rad mene! Od mrtvih je uskrsnuo da može doći po me! Prije nego umrem! Prije nego se rasplinem!

DAMJAN: Gdje je? *Malko oklijevajući*: Hoćeš - da pošljemo po nj?

MARA: Doć će, doć će još ovaj čas. Poručila sam mu da dođe! Kako bih ja mogla, ovako ispijena, da sađem do mlinica? Zato sam se i preobukla: da ga dočekam i primim kako bolje mogu... Kako će se začuditi kad me vidi ovaku!... Prezret će me... Stidjet će se mene...

DAMJAN: Umiri se... nemoj...

MARA: Damjane, ozdravi me! Ozdravi me! Još to posljednje učini za me! Budi dobar do skrajnjih granica dobrote: dobar kao tvoj Bog, kome služiš... Stavi mi ruke na glavu i izliječi me...

DAMJAN: To je u božjoj ruci...

MARA: Ne, ne... Možeš i ti, i ti - kolike si ti ozdravio i izliječio, izbavio i spasio! Pa zašto ne ćeš mene? Ovo moje istrošeno tijelo... *Uhvati ga za ramena*. Izliječi me - čuješ, ti to moraš da učiniš! Kraj tebe sam se živa ispila, uza te sam upala u se kao odbačena haljina, tebe služeći skinula se moja mladost sa mene...

DAMJAN: Služila si Bogu, Maro...

MARA: Šta ja znam kome sam služila! Sad je i onako sve jedno! On je tu! On je živ! Samo da ga vidim, pa onda nek me nestane... *Klone. Pauza.*

DAMJAN: Šta se tako uzbuđuješ? Umiri se. Vidjet ćeš ga i govorit ćeš s njime.

MARA: A ti si znao da je živ!

DAMJAN: Jesam.

MARA: Otkada?

DAMJAN *gleda u nju, polako*: Od onog časa otkad sam ga izbavio od vješala i pomogao mu da pobjegne!

MARA *pogleda ga dugo, iznenađena, preobražena*: I ti si to učinio, Damjane? Ti si to učinio?

DAMJAN: Tebi za ljubav! Molila si me za to!

MARA *ekstatično ga gleda, neizmjernom zahvalnošću*: Ti si bolji od tvoga Boga... *Pauza*. A niko nije ništa vidio ni saznao?

DAMJAN: Niko. Osim tvoga oca i krvnika. Otac je podmitio krvnika, pa je objesio nekakvoga mrca na onaj krvnički hrast. On je isplatio sponaru ucjenu, koji je, opijen zlatom, zaboravio na svoju žrtvu...

MARA: Otac je podmitio...

DAMJAN: Meni za ljubav.

MARA: A on - Krstan?

DAMJAN: Morao nam je obećati, da ne će dati glasa o sebi, sve dok je tvoj otac živ. I održao je riječ. *Oklijevajući*: Ali ja sam znao da će doći... Čekao sam u strahu na taj čas... Zavirivao sam svake večeri pod tvoje uzglavlje i vrebao u licima onih bolesnika da li se on ne krije pod čijom nakaznom obrazinom...

MARA: A ja sam ga bila sahranila!...

DAMJAN: Molio sam Boga da okruti tvoje srce za nj, da zaboraviš da je ikad raskinuo tvoju put i uznemirio tvoja čula... Al sad je sve svršeno... Sad je on tu.

MARA se digne i pođe k vratima u dnu teškim koracima.

DAMJAN *za njom*: Kamo ćeš?

MARA *se malko ustavi i reče neobičnom blagošću*: Vratit ću se. Vratit ću se odmah. *Ode.*

DAMJAN ostane nepomičan na vratima kroz koja je ona izašla i gleda za njom. Pauza.

HAJDUK *upane kroz lijeva vrata u sobu*: Je l' iko božji ovdje? *Vidi Damjana*. Smijem li?

DAMJAN: Uđi slobodno, Krstane!

HAJDUK: Nisi mi se nadao - a?

DAMJAN: Prije šest mjeseci ukopasmo kapetana Nikolu, pa kako, da ti se ne nadam? Okasnio si.

HAJDUK: Jesam. Okasnio. Al nije ni čudo. Ondje, gdje sam ja bio otuda se ne dolazi amo u jedan dan - i tamo ne dopire hropot onih koji ovdje umiru. Al sad me evo - došao sam kao čovjek: čovjek među ljude.

DAMJAN: Kako? Ti?

HAJDUK: Jest: ja. Slobodan sam. Svoj sam. Nema više zakona nada mnom.

DAMJAN: Otkupio si se?

HAJDUK: I krvavo!

DAMJAN: E pa bilo sretno, Krstane!

HAJDUK: Da nije bilo tebe...

DAMJAN *mahne rukom*: Pusti to... Sjedi.

HAJDUK: Nije meni sada do sjedenja.

DAMJAN: A kome si služio? Gdje?

HAJDUK: Kome? Gdje? Dok ste se vi ovdje dodvoravali jednom gospodaru, koji vam je sve priznavao, dotle sam ja služio zulumčarima, krvopijama... Rob sam bio, rob i galijot na mletačkim

ladama: onaj najcrnji i najkukavniji... Sa inovjercima i sužnjima iz Levante i Morije, što se mole krivim bogovima, govore divlje jezike a žderu živo i krvavo meso kao kurjaci...

DAMJAN *prati zanimljivije njegovo pričanje*: S njima si bio?

HAJDUK: Da, s njima zajedno po svim morima i krajevima svijeta. Nije bilo tako jadne, tako podle službe, koju mi nismo morali izvršiti. Mi smo povlačili teške sindžire sa sidrima, u oluji natezali jadra i užeta, a u bezvjetrici - danju i noću - veslali u vodama. Gnjurili smo do morskog dna za potopljenim blagom, nosili na klačinu kužne i gubave mrtvace, lovili guje da im cijedimo jed iz zuba... Svaki dan je netko od nas morao da posrče prvu kašiku hrane naših gospodara, jer su se bojali trovatelja među kuvarima. Koliko je mojih drugova tako crklo! Stotine i stotine puta prošla je smrt mimo moja usta! Al ja sam joj izmakao...

DAMJAN *osjeća svu veličinu svoga suparnika, a istodobno i neku zabrinutost da to sve ne poremeti sklada što ga je on izgradio u Marinoj duši*: Ti si uvijek imao srca, Krstane!

HAJDUK *i ne pazi na ono što je rekao Damjanu*: I da je samo to! Al gdje su nečovještva na koja su nas nagonili - a gdje su nepravde na koje su nas tjerovali! Na pljačkanje osvojenih gradova, na potpaljivanje crkava i domova, na davljenje djece i ubijanje staraca, na otim djevojaka što su ih trebali naši siloviti gospodari...

DAMJAN: I ti? Ta nisi -

HAJDUK: I ja, i ja, kao i onaj crni Arapin uza me, što je uz to ciktao od veselja i čudio se mojim suzama -

DAMJAN: A onda si pobjegao.

HAJDUK: Nije tu bilo bjeganja. Bez dviju ovakovih crnih godina nema otkupljenja! Ali koliko ih dokrajči te dvije godine? Koga ne slomi napor ni duševni bol, toga ubije okrutnost i dželaštvo nadglednika i mornara. Jer vidiš - *otkrije košulju i pokaže Damjanu izranjeno rame*.

DAMJAN *preneražen, zadivljen*: Od česa je to?

HAJDUK: Šibe. Svaki uzdah, svaka suza, svaka blagost u službi donosile su jedno šibanje, pri kome bi se triput obredali svi moji drugovi. Šta veliš na ove masnice?

Pauza. Dva čovjeka stoje jedan prama drugome: prvi kao pobjednik ovjenčan aureolom svoga mučeništva - drugi ograđen duhovnim superioritetom svoga uvjerenja. Borba je među njima u punom jeku. Hajdukovo pričanje nije prazno hvalisanje, nego opravdanje svoga stečenog prava na ženu, za koju misli da ga čeka u najvećoj žudnji, a pod Damjanovom hladnoćom dršće potajan strah pred pogibelji koja je u nastupu.

HAJDUK: Ne odgovaraš - a? Možda one tebe više bole nego mene!

DAMJAN: Ja te samo gledam, Krstane, i divim ti se. Ti si stradao kao kakav svetitelj!

HAJDUK: Nisam ja mislio ni na kakvo posvećenje!... Jesi li zaboravio na ono što smo onda, pod drvom i konopcem, raščistili i utanačili?

DAMJAN: Kako bih zaboravio!

HAJDUK: Vrijeme je isteklo: došao sam po nju.

DAMJAN: Vrijeme je isteklo: jest, Krstane! Tvoje pravo ostalo je nepromijenjeno - ali duša se ljudska mijenja u vremenu: ona se u vremenu jača...

HAJDUK: I slabi.

DAMJAN: Kako se uz koji plot nasloni.

HAJDUK: Razumijem te, sveti bogougodniče! Dobro te razumijem! Tvoj plot, uz koji si je gonio da se naslanja, jest: poniženje! I ukrućenje! Jer ja znam šta si ti od nje učinio: ponizio si je, tjerao da bude službenicom čankoliza i čorboloka. Pustio da joj otvrdne srce od smrada i pota njihova -

DAMJAN: Ljudska nesreća omekšava naše srce.

HAJDUK: Prodikuj ti, dragi moj, gdje hoćeš i kome hoćeš. Kad mi se prohtjedne slušati božje istine, doć ću ja k tebi u crkvu... Al sad je govor o drugome. I ovo je njezina ložnica!

DAMJAN: Jest. Ovdje ona spava i moli.

HAJDUK: Kako ovdje izgleda! Kao da se tu valjalo dvaest govedara!... Al sve ti je zaludu, sveče i čudotvorče! Doduše mnogo si čudo učinio, al jedno nisi mogao: da je odvrneš od mene. Još kad sazna za moje patnje i moje muke za nju! - Kad vidi moje izranjeno tijelo, i takne brazgotine na mojoj duši - Al usprkos svega: ona je moja, ona je još uvijek moja...

DAMJAN: Svak ima pravo na ono što je njegovo.

HAJDUK: Eto vidiš! I poslala je po me -

DAMJAN: Znam, Krstane...

HAJDUK: Ona će i poći sa mnom -

DAMJAN: Može -

HAJDUK: Hoće... hoće... Hoće... Hoće...

DAMJAN: Krstane, ne žesti se. Sad će ona doći amo, pa vi ispitajte vaše volje i izmjerite vaša srca! *Odlazi.*

HAJDUK ogleda se po sobi: vidi jednu zaostalu šljaku u jednom ćošku, zatim malo podalje odrpanu siromašku torbu, zaviri u nju prezirno, onda digne jedan zamusan šudarić - sve što je ostalo Bolesnicima kad su bježali pred gubavcem. Pođe prama pendžeru i, srdit, hoće da to baci napolje. Međutim, je ušla MARA, odjeta u prvašnje ruho kao kaluđerica, opazi što on namjerava da učini i ustavi njegovu ruku:

MARA: Šta činiš, Krstane?

HAJDUK: Maro! *Baci one predmete na zemlju i raširi ruke: Maro!*

MARA *prigne se, pokupi sve sa zemlje: To je sirotinjsko, Krstane! A u torbi je hljeb. Odloži sve na jedan kovčeg.*

HAJDUK *kad to vidi, začudi se, spusti ruke i reče lakom porugom: Je li to od kakvoga sveca?*

MARA: Ne rugaj se, Krstane! Na šljaku se je bol naslanjao, hljeb je suza nakvasila, a šudarić je sav moker od pota.

HAJDUK: Poslala si po me i ovako me dočekuješ: u popljuvanoj i opoganjenoj komori, gdje su se maloprije valjali dangubnjaci i traljavci...

MARA: U komori, gdje je kroz duge noći moja misao za tobom žalila i tvoju sliku milovala...

HAJDUK: Moju sliku? A jesi li je razaznavala od onog pustog klateža?

MARA *gleda ga i snebiva se: Jesi li ti to, Krstane? Govore li to tvoja usta?*

HAJDUK: Mislio sam da ćeš mi pasti oko vrata kad me ugledaš i da ćeš ciknuti od radosti kad me osjetiš uza se. A ti, eto, i ne pitaš gdje sam zaostao tako dugo i kako mi je bilo tamo.

MARA: Kad sam vidjela kako te gadi jedna uboga šljaka nisam htjela da te dirnem rukama, kojima sam malo prije pomilovala gubavca što mi reče da si živ! Jer ti ne znaš, Krstane, da sam ja već žalila za tobom kao za mrtvacem... Da sam mislila da je tijelo tvoje davno već raznijeto od zvjerinja. I venula sam za tobom, ginula, odsukala se kao vuna pod preljinom rukom... A ti si bio živ... A ti se nisi javljao...

HAJDUK *oklijeva*: Znaš - nisam mogao... nisam smio. Na riječ sam otkupio život. Na riječ sam spasio svoje pravo na te. On reče, da me spasava, jer si ga ti preklinjala da me oslobodi. I oduze mi riječ da ti se ne javim dok je tvoj otac na životu. Poslije reče: - Dođi i ako ona hoće, povedi je kud ti drago! - A dotle te je odvratio od mene...

MARA: Nije, nije... Niko nije mene mogao odvratiti od tebe. Ja sam bila tvoja u smrti kô i u životu. Ja sam htjela i ostati tvoja. I morala sam da ubijem u sebi sva nestrpljiva čula i svu mladost, koja je slabila tugu za tobom u meni. Ti ne znaš za moj život od kako te nestalo. Proživjela sam sama, ovdje i na toj postelji, dane očaja i noći, beskonačne, što nemaju svanuća. On je stajao tamo preko, zadubljen u svete knjige, i govorio čudne govore s nepoznatim Bogom. Kad god je okrenuo koji list, koji bi zašuštao u noćnoj tišini, čekala sam uvijek da će doći k meni, taknuti moje čelo, uzeti moju glavu na svoje rame. Jer ja sam žestoko žedala za jednom jedinom dobrom riječi, za najnedužnijim dodirrom ruke. Al on je stajao gluh, kamenit... Moji uzdasi nisu ga trgali iz njegovog sabranja kao ni udarac vjetra što je kucao na naš pendžer. A tebe sam vidjevala u snu: dolazio si i tužio se na me. Govorio si: - Nevjerna si mi! - Drugih puta živo sam osjetila tvoju ruku kako se uvlači pod moje uzglavlje, kao da polaže jabuku sa dukatom. Jedan put mi se pričinilo da je ispaio dukat i zveknuo o tle. Probudila bi se i tražila tvoju ruku pod uzglavljem, a izvlačila svoju - praznu...

HAJDUK: Gdje sam ja bio!

MARA: U mojim snima živ - ali na javi mrtav. I što mi je onda preostalo? Bog je bio u kući. Bog je hodao kroz naše odaje i nosio utjehu i umirenje. Sve je boli liječio, sve suze utirao, sve žalosti blažio. Pa pomislih, kako bi bilo da i ja stupim preda nj. Jer nikom nije bilo tako teško kao meni! I počeh da živim za drugoga. Izadoh iz sebe kao para iz posude. Ugušila sam svoje žudnje kao čedomorka svoj porod. Obukla na se kočet, ležala na piljcima i klačardi, pokrivala se u sred zime mokrim biljem. Iz početka je meso vrištalo, al onda se ukrotilo. Kao mahnit hat pod kandžijom!

HAJDUK: To je bezumlje!

MARA: To je bio očaj, Krstane. Nevolja! Al ja sam i po danu bila sama, valjalo je i dan utući. Valjalo i obdan zabaviti ovu živinu u meni. Pa jednog dana, kad je bila kiša i nevrijeme, pristupim na pendžer i vidim pred kućom čopor bolesnih i nemoćnih, gdje čekaju na nj, da ih ozdravi, da na njima čudo učini. I otvorim im svoju komoru: nek se zaklone ovdje i čekaju, a ja sam pristala oko njih, da ih tješim i pridižem, da brišem sa njih nečist i stružem svrab, da im olakotim čekanje na ozdravljenje. I tad sam osjetila, da mi je bolje...

HAJDUK: A tijelo je tvoje propadalo...

MARA: Šta je meni bilo do toga, Krstane! Duša, duša - tu je ležala tegoba! Duša pati jače od tijela! I u njoj mi je počelo bivati vedrije, zračnije... Katkad sam doduše ponovo gubila tlo pod nogama; klizala u nemir, odmicala u vrtlog neugušenih uzbuđenja i padala pred njim na koljena i vikala i vapila: - Ozdravi me! ozdravi me! - A nisam znala: želim li da me njegove ruke uhvate i stisnu u zagrljaj ili da me prime i povedu u crkvu, u naručaj istine...

HAJDUK: A on?

MARA: On je shvaćao šta je u meni. Dizao me andeoskim rukama iz moje slaboće. Skidao sa mene okove strasti, kao paučinu sa greda. I postajala sam dobra. Čista. Onakova kakova sam morala biti onaj dan kad me je doveo sa vjenčanog oltara u ove odaje...

HAJDUK: A onda?...

MARA: Onda evo dođe i ovaj dan. Rekoše mi da si ti živ. Da si došao po me. U jedan tili čas sve se preobrati u meni.

HAJDUK *radostan*: Maro!

MARA *nastavlja*: Iskopala sam sve zatrpane grobove u sebi i podigla na noge sve utrnule želje, probudila zaspale sne, uznemirila neizživljene žudnje.

HAJDUK *sretan*: Znao sam ja... znao sam ja...

MARA *nastavlja*: Pa sam se obukla i orumenila, opalila kose na suncu i razbistrila oči u jutrnjoj vedrini, da te dočekam kao nekada, da ti se dopadnem, da se ne postidiš svoje ljubavi.

HAJDUK *klikće skoro*: Al kako bih ja ikada...

MARA *prekine ga*: I onda sam rekla njemu: on je tu. Pa kako nisam imala snage da ti podem u susret, on mi reče: - Zovni ga. - Ali: kad si već bio pred vratima...

HAJDUK: Govori... reci...

MARA: Onda sam vidjela... *Opet zapne.*

HAJDUK: Govori, šta si vidjela...

MARA: Ili mi se samo tako čini... ja ne znam...

HAJDUK: Šta ti se čini -

MARA: Da je sve to tako daleko... tako prošlo... zakopano...

HAJDUK: Al šta bi bilo prošlo? Šta je zakopano?...

MARA: Sve. I ja - i ti - i naša ljubav i naš život... Samo je njegova dobrota živa... samo je njegova krotkost neumorna...

HAJDUK: Bolesna si i rastrgana... Snadi se, Maro, ženo... Sad je sve opet kô i prije. Ja sam tu. Ja - Krstan. Uvijek onaj isti, onaj od one noći, nepromijenjen, tvoj -

MARA: Može biti, Krstane. Ti si onaj isti. Ali ja? Zar sam ja mogla ostati ona ista? Izgorjela na unutarnjoj svojoj vatri. Razobličena na neutaživoj groznici. Pregladnjela od ljubavi...

HAJDUK: Sve će to tvoj Krstan uobličiti - sve će to on utažiti. Jer ljubav dolazi uvijek na vrijeme. I dok je jedna jedina kaplja krvi u tebi, ljubav će usuti u nju slatki nemir i novi podrhtaj.

MARA: Al u meni je krv svisnula - i ja nisam od ovoga svijeta.

HAJDUK: Moj je svijet i tvoj svijet. Dođi sa mnom! - Ozdravit ćeš, čim se makneš odavle. Dođi! Ponijet ću te na rukama, čedo moje bolesno, i oživjet ćeš kad legneš na pamučne duške i svilena uzglavlja. I niko mi te više ne će odnijeti...

MARA *iznenada dirnuta, za čas se podaje slatkim glasovima što joj dočaravaju nekadanje časove ljubavi i sreće, kao u nekoj bolnoj, čeznutljivoj ekstazi*: Kako lijepo zvuče ove riječi! Bože moj, otkada ih nisam čula! Skoro i ne vjerujem, da ih ljudska usta mogu izreći!

HAJDUK: Nema slatke riječi, koju nije duša moja tebi rekla kroz ove dvije godine! U najgorim časovima - u najjadnijim stradanjima: oslađivale su moj jezik... *Topao - uza nju*: I nisam ih zaboravio, Maro! Ni jedne - sve ću ti ih još jedamput reći... I dvostruko ću ti ih ponavljati... *Hoće da ju obuhvati rukom*. Opiti njima tebe i sebe...

MARA *kad osjeti njegovu ruku oko svog tijela, sabere se i otme se polako*: Nemoj, Krstane! Prošli su dani pijanstva...

HAJDUK *gleda je začuđen*: Zašto se odmičeš od mene? Ti si moja nevjesta!

MARA: Nisam ja ni od jednog čovjeka. Ja sam od nekoga, koji je nad nama svima.

HAJDUK *jako*: Ne poznam ja nikoga nadamnom. Rekoh ti u času našeg rastanka: - Moja si, jer ja ću te uzeti - ako ne ćeš, slomit ću te! - Sjećaš se?

MARA: Šta bi koristilo da se i sjećam! Ti mene više slomiti ne možeš. Nemaš šta. Ja sam bez tijela, Krstane. Ja sam sva jedna duša. *Pođe.*

HAJDUK *stane preda nju*: Ne, ne - Kuda ćeš... *Primi je za ruku*: Dođi! Moja si!...

MARA *mirno ga pogleda, otrgne se blago od njega*: Pusti me, Krstane - *Onda zovne kroz vrata*. Damjane! Damjane!

DAMJAN uđe i kao da pita očima.

MARA Damjanu, sa glasom punim dobrote: Reci ovom čovjeku, da mi on nije ništa više od drugih ljudi na ovome svijetu!

DAMJAN samo se okrene, bez izaziva, mirno, licem prema Hajduku. U njegovim se očima jedva primjećuje crta nesebičnog zadovoljstva.

HAJDUK u prvi mah ostane zapanjen, a onda pođe korak prema Mari kao da će raskinuti sa sebe košulju i kriknuti u jedan mah sve što je rad nje pretrpio. Al kad vidi da ona stoji ukočena i nijema probudi se u njemu njegov stari ponos, okrene se i, ne obazrijevši se, odlazi van.

MARA ostane dalje nepomična, a onda se bez ikakva glasa sruši sama u se kao kućica od karata.

DAMJAN je digno sa zemlje i polegne ju na postelju, gledajući u njeno bezživotno lice.

Pauza.

DAMJAN poslije nekoliko trenutaka: Maro... Maro...

MARA otvori oči: Damjane!

DAMJAN: Kako ti je?

MARA: Uzglavlje mi je prenisko.

DAMJAN pridigne ju, podvostruči uzglavlje i polegne ju opet: Je li ti ovako bolje?

MARA: Jest - bolje je. On spusti svoju ruku na njenu glavu. Kako je dobra tvoja ruka! Pritisni je jače! Pauza. Otkad se vjenčasmu, ovo je prvi put što me se dotičeš. Ja znam šta to znači?

DAMJAN: Šta?

MARA: Božja se ruka spušta na mene: oprostjenje je tu.

DAMJAN: I očišćenje.

Pauza.

MARA: Usta su mi se osušila. Daj mi suzu vode.

DAMJAN uzme vrč, primi je za rame i pomaže joj da pije.

MARA nakon što je posrknula par gutljaja: Osjećam kroz odijelo toplinu tvoje ruke. Pauza. Šta si ono rekao, šta je s Đurđom?

DAMJAN spusti je natrag na uzglavlje: Došla je opet k sebi. Kao nekada. Kao da i nije bila bolesna.

MARA malo življe: Oh, slava ti Bože! Poruči joj, da dođe ovamo!

DAMJAN: Doć će. Rekla je, da će odmah doći.

MARA: Je li pitala za me?

DAMJAN: Najprije je upitala za oca. Nisam znao bi li joj u taj čas saopćio, da je davno u crnoj zemlji. A kad je navalila da ide kući, da ga vidi, onda nisam mogao da zatajim istine. Ostala je ukamenjena i mislio sam opet je obezumila. Al onda je obliše krupne suze, bez ijednog krika, bez ijednog jecaja. Najednom reče: - A je li Mara kod kuće? -

MARA: Nije znala ni da sam se udala?

DAMJAN: Nije. I skoro nije vjerovala, kad joj rekoh da su od toga prošle dvije godine. Zatim htjede da još nešto upita, al bile su tu mnoge žene iz komšiluka. I uhvatila me rukom oko vrata i prišapnu mi na uho... *Prekine se: Al pustimo to...*

MARA: Reci - reci -

DAMJAN: Prišapnu: A šta je s Hajdukom? - Nestalo ga - rekoh ja - i sad je sve zaboravljeno! - A ona me pogleda anđeoskim izrazom: - I oprošteno? - Odgovorih: - Jest, Đurđa, zaboravljeno i oprošteno. - I za čas se je razvedrila, razveselila i snašla se u životu, kao tiče u gnijezdu iz kog je bilo ispalo.

MARA: Sad sam potpuno mirna. Još samo jedno. Sutra u zoru doć će onaj gubavac amo. Obećaj mi, da ćeš staviti svoje ruke na nj?...

DAMJAN: Učinit ću sve šta ti hoćeš. -

MARA: Onda je svako breme skinuto sa mene. I tako mi je, kao da mi rastu krila... *Ona se sakupi i uspravi u postelji: I letim... letim...*

DAMJAN: Legni, legni - Maro...

MARA: Sve je čisto, modro oko mene... Visoko - široko... nigdje kraja... *Digne se na koljena. Noga nema gdje da stane - ruka nema o što da se uhvati... Drži me, prihvati me... Damjane... padam... Ona klone, a on je dočeka na svoje ruke.*

DAMJAN: Legni...

MARA: Ne, ne, Damjane. Drži me, drži me čvrsto! Nisam ti teška, je li? *Ona je na njegovim rukama.*

DAMJAN: Nisi, dušo.

MARA: Prozirna sam, lagaška sam, zračna sam. Ako pogledaš kroz moje srce, vidjet ćeš kroza nj kô kroz caklo. Pogledaj, Damjane! I reci šta je u njemu?

DAMJAN: Umiri se, ne govori...

MARA: Zar se bojiš da pogledaš? Ne boj se: možeš i ući u nj kao i u crkvu. Ne ćeš naći u njemu ništa nego: ljubav.

DAMJAN: Tko traži više!

MARA: Poljubi me, Damjane!

DAMJAN *je poljubi: Maro!*

MARA *privine se uza nj: Zagrlj me, drži me uza se. Ugrij me! Upij me!*

DAMJAN *drži je čvrsto rukama: Maro! Ženo!*

MARA *uza nj privinuta, u ekstazi: Tako mi je kao da sam u božjim rukama. Nezasitna sreće u koju sam uronila - neutažena blaženstvom što me obasiplje... Jesi li i ti sretan?*

DAMJAN: I za te - i za se, dušo!

MARA: I ovo se ne može izdržati... Preslabam sam...

DAMJAN: Umiri se - počini...

MARA: Tko može sad da počine! Nestati hoću, Damjane. Nestati u tvojim rukama. Iščeknuti u tebi. Daj, učini da umrem od ljubavi. Utopi me u ljubavi. Uništi me u ljubavi.

DAMJAN je zagrlj u dugom cjelovu.

MARA *jedva čujno: Tako... I sad me više nema. Klone preko njegovih ruku.*

DAMJAN *je gleda za čas, pusti je polako na uzglavlje, zatvori joj oči i stane kraj kreveta, pa se prekrsti: V imja Oca i Sina i sjatago...*

U to se začuje vedri i veseli poklik ĐURĐE iza kulisa.

ĐURĐA *izvana*: Maro!... Maro!... *Pojavi se na prozoru Damjanove sobe i uhvati se rukama za rešetke*: Maro! Vidiš, opet sam zdrava - opet mogu da mislim! I sve razumijem!

DAMJAN *okrene se k Đurđi, stavi kažiprst na usta*: Pst, mir Đurđa! Upravo je zaspala!

Pozornica se pomalo zamračí.

VEČERNJA

Kad se pozornica opet rasvijetli vidi se ikonostas, kao na početku radnje.

Sumrak je, večernja je pri koncu. Crkveni je prostor rasvijetljen i pun svijeta, što stoji na nogama i sluša posljednje riječi DAMJANOVE propovijedi, koji govori, hladan, skoro okrutan, bez uzbuđenja. Tu su i svi BOLESNICI osim GUBAVCA. ĐURĐA je također tu: sluša ekstatična i nepomična, punim očima gledajući u svećenika. I DVA MOMČIĆA što drže kadionike u rukama, iz kojih se dižu široki kolutovi tamjanova dima. Odmah na početku čuje se vrlo tiho crkveno pjevanje; ono malo po malo jača i pri koncu svećenikove propovijedi prelazi u maestozni himnički fortissimo.

DAMJAN njegove se riječi čuju, kao i tiho pjevanje, još prije neg se rasvijetli pozornica: ...

... i nisu čudesa samo od ovog svijeta, niti čovjek mora za života na sebi osjetiti čudotvorčevu ruku.

- Šta za to ako ti, hromče, silaziš u grob sa suvom nogom, a tebi, bjesomučniče, rastrgaju bijesovi na komade slabačko tijelo?

- Šta za to ako ti, slijepče, ne vidjevši sunca, ostavljaš drumove zemaljske, a ti, kržljivo dijete, iz materinjeg naručja prelaziš, bez življene mladosti, u naručaj dobre smrti?...

- Čudo vas čeka na onoj drugoj strani: gdje ćete zdravim nogama koracati po rudinama Gospodnjim, gdje nema bijesova ni napasnika, gdje je svijetlo jače od sunca, a mladost vječna i neprolazna...

- Ni pred kim od vas, koji god zaželite, ne će se zatvoriti vrata milosti. Ne će vas niko pitati otkle ste i šta ste, niti će mjeriti vaše duše na kantar sudačke strogosti. Pogledat će samo u vaše srce, da vidi koliko je opraštalo, koliko se kajalo i koliko je ljubilo. A onda: tko je opraštao: oprostiti će mu se! Tko se je kajao: priznat će mu se! A tko je ljubio: taj je b o ž j i č o v j e k ...

Pjesma prelazi u fortissimo, a zavjesa polagano pada.

Perugia, august - septembar, 1924.

Vijenac, 1924.

Pustolov pred vratima

TRAGIKOMEDIJA U DEVET SLIKA

Viki Podgorskoj
Milan Begović

OSOBE

U igri:

DJEVOJKA
SESTRA MILOSRDNICA
LIJEČNIK

U priviđenju:

AGNEZA (u igri Djevojka)
Njezin MUŽ
Jedan NEPRISUTNI i njegov LEŠ
GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM
PLAVA GOSPOĐA
KRISTINA
GLUMČEVA ŽENA
DOBRO ODGOJENI MLADIĆ
BRUTALNI LJUBAVNIK
LIZA - Agnezina sobarica
SOBARICA kod Rubriciusovih
KOLODVORSKI NOSAČ
Dvije tri GOSPOĐE i dva tri GOSPODINA

NEZNANAC
PROFESOR SA VELIKIM NAOČALIMA
MESSENGER-BOY
PODVORNIK U WAGON-LITSU
REŽISER TRAGIČNIH FILMOVA
NAJBOLJI PRIJATELJ
UPRAVITELJ TVRTKE ZA NADGROBNE
SPOMENIKE
POLICAJ
UŽIGAČ ULIČNIH SVJETILJAKA
APAS

} SMRT

(Ovih 10 uloga mora igrati samo jedan glumac.)

Radnja se događa: u posljednjim svijetlim trenucima jedne bolesne Djevojke i u njezinom deliriju prije smrti A. D. MCMXXV.

PRVA SLIKA

Park jedne vile od koje se vidi samo terasa. U dnu visoka željezna rešetka sa zatvorenim vratima. Iza nje cesta. Ljeto. Predvečer.

Na terasi, na udobnom goblenskom naslonjaču sa "ušesima" - iza koga stoji velika stajaća lampa na stalku od šiblja - sjedi, podložena jastucima, mlada bolesna DJEVOJKA, umotana u bijeli venecijanski šal i, zatvorenih očiju, sluša sviranje glasovira što dopire iz kuće. To je drzak skoro opsceni moderni ples. Nakon nekoliko taktova glasovir prestane i malo zatim pojavi se na vratima MILOSRDNA SESTRA.

SESTRA: Još jedanput?

DJEVOJKA: Hvala, sestro. Dosta je. To je bio moj posljednji fox-trott u institutu. Plesale smo ga ja i Kristina, ali ga nismo dovršile.

SESTRA *koja se je međutim približila bolesnici*: Zašto?

DJEVOJKA: Iznenada mi je pozlilo. Iz Kristinina naručja prešla sam u postelju. Dane i noći ležala sam nepomična, al u mozgu je uvijek udarao ritam onog fox-trotta. Nisam ga se mogla osloboditi.

SESTRA: Vrućica obično podržaje posljednje utiske.

DJEVOJKA: Ah, šta ja znam!... Da mi se je još samo jedanput vratiti onamo. Kristina me zacijelo još uvijek čeka.

SESTRA: Voljele ste se?

DJEVOJKA: Mnogo. Tri smo godine prošle zajedno. Dan na dan jedna uz drugu. Spavale u istoj sobi, sjedile u istoj klupi. Mislile jednake misli i imale jednake želje. Uvjerena sam da ona i sada želi isto ono, što i ja.

SESTRA: A to je?

DJEVOJKA: Da ozdravim.

SESTRA: To vam svi mi želimo, gospođice.

DJEVOJKA: Znam. Vi ste dobri. *Pruži joj ruku polako, koju sestra primi. Iza male pauze*: Al kod nas je nešto drugo. To nije onako kao što je htjeti dobro svome bližnjemu. Mi smo jedna drugoj pomagale izgrađivati osnove za život. Stvarati sreću: sve san po san, želja po želja.

SESTRA: Pa drugo i nije sreća.

DJEVOJKA: Ja mislim da je sreća više. Više od snova, više od želja: oni su samo staza, što vodi do nje. Ali sreća je zacijelo nešto, što se da gledati očima i objumiti rukama.

SESTRA *kao da hoće promijeniti temu*: Nije li vam hladno, gospođice? Bilo bi dobro da uđemo u kuću.

DJEVOJKA: Nemojte. Večer je tako mirna. I topla. Ostavite me još malo ovdje. Volim sjediti ovako, okrenuta leđima prema velikim vratima. Onda mi se čini, da će doći netko koga čekam.

SESTRA: Tko bi mogao doći?

DJEVOJKA: Kad bih ja znala! Znam samo da uvijek ima neko tko čeka pred vratima. Neko tko nosi promjenu. A možda i sreću. To zna i Kristina. Mi smo ga nazivale: pustolov pred vratima. Meni se i sada čini da stoji iza rešetke. Pogledajte, je li tko god tamo?

SESTRA: Al tko bi bio, gospođice! Cesta je prazna i, dokle god se vidi, bijela. To su samo ostaci romantike iz instituta: tamo se obično fantazira o pustolovima, vitezovima ili poetama. Al kad dođe život, sve on to prevrne i rastjera.

DJEVOJKA: Kako vi govorite!

SESTRA: Kako jest. Pustolovi svršavaju u "légion étrangère" ili u tamnici, od vitezova ostali su samo oklopi i mačevi po muzejima, a poete su umišljeni i tašti praktičnjaci. Za život je potrebno nešto drugo.

DJEVOJKA: Što?

SESTRA: Čovjek.

DJEVOJKA *malko u čudu*: Hm! Pa kakav čovjek?

SESTRA: Čovjek, koji se čvrstim nogama drži zemlje. Onaj, koji griješi i prašta, strada i pomaže, ljubi i mrzi. Koji prima i dariva. Koji sve razumije i nikoga ne prezire.

DJEVOJKA: Vi ste morali doživjeti velika razočaranja, sestro!

SESTRA: Ja sam se na vrijeme povukla iz života, pa ih nisam mogla doživjeti.

DJEVOJKA: Zašto ste to učinili?

SESTRA *malko počeka, pa onda reče*: Od straha.

DJEVOJKA: Pred kim?

SESTRA: Pred samom sobom.

DJEVOJKA: Čudnovato.

SESTRA: To nije čudnovato - samo vi to ne možete razumjeti: još ste premladi.

DJEVOJKA: Protumačite mi.

SESTRA: Živjeti: to je isto što i izdavati.

DJEVOJKA: Koga?

SESTRA: Ono što nam je najdraže.

DJEVOJKA: Onda je najbolje umrijeti?

SESTRA: Ne, gospođice: najbolje je ne živjeti.

DJEVOJKA: Pa to je isto.

SESTRA: Umrijeti znači nestati. Ne živjeti znači nesudjelovati: vidjeti, čuti, znati - a ne sudjelovati.

DJEVOJKA *iza male pauze*: Pogledajte, nije li kogod tamo pred ulazom? Čini mi se kao da su nečije oči na meni.

SESTRA: Vi ste zacijelo u vrućici, gospođice. Velim vam: nema nikoga! Dobro bi bilo da uđemo.

DJEVOJKA *hvata ponovno nit razgovora*: A ja bih tako voljela živjeti! Sudjelovati - kako ono vi velite - sudjelovati pri svemu. Voljeti i dijeliti se i darovati se...

SESTRA: S kim se dijeliti, kome se darovati?

DJEVOJKA: Onome, koga ću voljeti.

SESTRA: Dakle: onome, koga ćete prevariti.

DJEVOJKA: Ja neću nikad prevariti onoga, koga budem voljela.

SESTRA: Ljubav je samo pojam, gospođice, ideja - a njezin je objekt fantom. Čim im se približimo čulima, čim postanu dio realnosti, prolazni su i propadljivi. Zato sam ja i pobjegla od života: da spasim svoju ljubav.

DJEVOJKA: Pa gdje je sada ta vaša ljubav?

SESTRA: U meni. Živa i nepromjenljiva.

DJEVOJKA: A onaj koga volite?

SESTRA: Također u meni. Doduše ne onakav kakav je on inače u životu, nego kako ga moja misao gleda i moje srce osjeća. Tu je on sačuvan i zaštićen od svih promjena i propadljivosti. Ne mogu ga s toga ni izdati ni prevariti: on je uvijek onakav kako ga želi moja ljubav.

DJEVOJKA: Čudnovato. *Kratka pauza, onda toplo:* Ah, da mi je samo ozdraviti! Ja već znam šta bih i kako bih. Moj će "pustolov" ili - kako ono vi velite - "čovjek" već doći! Vidim ga jasno pred svojim očima. Katkad je potpuno sličan mome ocu. Visok, dobar, vedar, uman, topao - nadasve topao. Znae onako: tople misli, tople riječi, tople ruke. I zamišljam ga da pleše sa mnom i osjećam njegov dlan na svojim ledima, i njegov šapat u ušima... Dajte, sestro - molim vas: još jedanput onaj ples -

SESTRA: Ali morate i vi u kuću. Šta će reći liječnik ako vas ovdje zateče?

DJEVOJKA: Poslije. Najprije onaj ples...

SESTRA: Ali samo pet minuta. *Pođe.*

DJEVOJKA: Jesu li ona vrata zaključana?

SESTRA *okrene se i pogleda na vrata od parka:* Jesu.

DJEVOJKA *slabim glasom:* Otključajte ih.

SESTRA *u čudu:* Zašto?

DJEVOJKA *još slabije:* Tako. Čini mi se da mi je onda otvoren put u život.

SESTRA *otključa vrata, na kojima stoji ključ od prije, i reče lakom ironijom:* Sad može i pustolov doći: ne treba da čeka pred vratima.

DJEVOJKA *jedva čujno:* Hvala.

SESTRA uđe kroz terasna vrata u kuću. Poslije malo začuje se njezino sviranje kao na početku. Mrak se potpuno spustio. DJEVOJKA zatvori oči, upravi se priličnim naporom u naslonjač i sluša ne slijedeći ritma ni jednim pokretom. Al njezina izvanja mirnoća mora odavati unutarnje uzbuđenje i neograničenu volju za radost i podatljivost, koji se izrazuju u možda jedva primjetljivom drhtaju trepavica ili pritiskanju grčevitih prstiju u štof na ručicama naslonjača. To sve traje nekoliko taktova, a onda muzika retardira i kao da se spaja s ritmom konjskog kasa iz daljine. Tempo postaje sve laganiji, dok napokon topot kopita ne pređe u korak, a muzika se pretvara u jedva akcentuirani "marche funèbre". Pozornicu zastre neko irealno transparentno svijetlo. Od sad unaprijed pa sve do dolaska sestre u IX. slici, čitava igra, uza svu svoju realističnost, mora da ima neki posebni kolorit kao da se zbiva u nekoj vrsti delirija. Tako i prelazi iz jedne slike u drugu djeluju kao naglo preskakivanje jedne predodžbe u drugu, koji se nadovezuju u uzbuđenoj fantaziji čovjeka mučena vrućicom ili teškim snima. A u stvari tako i jest: svi događaji nisu nego podsvijesno proživljavanje neispunjenih želja i težnja jednog mladog života u agoniji.

Pri posljednjim taktovima pokaže se na konju visok, blijed NEZNANAC, u crno odjeven, sa širokim crnim šeširom na glavi, držeći uzde umornim rukama - i ustavi se pred vratima. Muzika u taj čas prestane, a DJEVOJKA, krenuvši malko glavu, ali ne gledajući u došljaka, ostaje nepomična. NEZNANAC sade s konja, gleda kroz rešetku. Pauza.

DJEVOJKA *nepomično:* Otvoreno je.

NEZNANAC: Znam. Meni ova vrata nisu nikad bila zatvorena. Ja sam ovdje stari prijatelj. Vrata se sama otvore i, nakon što on uđe, sama se opet zatvore.

DJEVOJKA *nagne se malko:* Udite! Digne se, sade sa terase i pođe Neznancu u susret. Pruži mu obadvije ruke: Dobro došli!

NEZNANAC *primi njezine ruke svojima*: Jednako me je prije nekoliko godina dočekala vaša mati. Ona je dapače rekla: Hvala vam što ste došli! -

DJEVOJKA: Pa i ja vam velim: hvala što ste došli! *Nasloni se uza nj.*

NEZNANAC *obujmi je rukom preko ramena*: Čekali ste me?

DJEVOJKA: Zнала sam da ćete doći. Kad god sam se mogla pridići iz postelje, uvijek sam se dala dovesti amo, na ovu terasu. Da me ugledate čim stupite pred vrata.

NEZNANAC: Je li vam žao ostaviti ovu kuću?

DJEVOJKA: Pa mi djevojke uvijek ostavljamo očinsku kuću. Al dođite - odmorite se. *Pođe k terasi i zove: Sestro! Sestro!*

NEZNANAC: Pustite je.

DJEVOJKA: Nek naredi da se priredi gostinjska.

NEZNANAC: Ta nećemo valjda ovdje ostati!

DJEVOJKA: Ni jedne noći?

NEZNANAC: Ni jedne noći.

DJEVOJKA: Uvijek sam mislila kako ovakav odlazak mora da bude vrlo nagao. I Kristina je govorila: Dođe i odvede te: nemaš vremena ni da se obazreš, ni da se oprostiš sa dragim stvarima. Samo ti reče: - Dođi! - a ti se digneš, pa da si najbolesnija i najklonulija, i pođeš. -

NEZNANAC: Jednu želju možete da izrečete prije odlaska.

DJEVOJKA: Moram?

NEZNANAC: Možete. Želju i molitvu.

DJEVOJKA: Šta je moja majka poželjela?

NEZNANAC: Da vaš otac dođe za njom.

DJEVOJKA: I on je otišao?

NEZNANAC: Malo zatim!

DJEVOJKA: A šta je on zaželio?

NEZNANAC: Da vas ne povedem prije nego - Al ne: ja vam ne smijem ništa sugerirati. Recite sami. Samo upamtite: to je vaša posljednja volja.

DJEVOJKA: A da ja rečem: umrijeti?

NEZNANAC: Umrijet ćete!

DJEVOJKA: A da rečem: živjeti?

NEZNANAC: Živjet ćete.

DJEVOJKA: I smrt onda više ne dolazi?

NEZNANAC: Smrt uvijek dolazi, pa pita: koja je posljednja želja?

DJEVOJKA: A da mi uvijek rečemo: živjeti?

NEZNANAC: Napokon se čovjek umori i sam veli: umrijeti.

DJEVOJKA: Ali ja velim ljubiti -

NEZNANAC: Kako vam drago.

DJEVOJKA: I biti ljubljena.

NEZNANAC: Bit će tako.

DJEVOJKA: Al biti ljubljena onako kako smo to uvijek sebi željele - ja i Kristina. Ona je govorila, da je najveća ljubav onoga čovjeka, koji sve oprašta, pa i nevjeru. Ali ja mislim, da još više ljubi onaj,

koji ne dolazi do svoga zadovoljstva: u kome želja ostane neutažena, koji sve daruje, a ništa ne uzimlje, koji se uopće i ne odaje.

NEZNANAC: Dakle: da postanete ženom onoga, koji sve oprašta...

DJEVOJKA: ... i nedostiživa ljubav nekoga, koga ne poznam.

NEZNANAC: A vi? Šta ćete vi između ta dva čovjeka?

DJEVOJKA: Kad bih ja to znala!

NEZNANAC: Pa to je čitav roman! Pomislite: vi nemate vremena nego jednu jedinu noć! Uostalom: to ne odlučuje. Glavno je da se snadete. Glavno je da proživite ono što osjećate. Jedna noć bit će za vas čitav niz godina. Zaboravit ćete i onako, da proživljujete samo jednu želju i snaći ćete se odmah. Zato ćete i preskočiti početak. To je ionako nezanimljivo: nego odmah "in medias res" - kako se ono veli.

DJEVOJKA: Da, sjećam se. O tom nam je govorio profesor književnosti.

NEZNANAC: Eto vidite. Samo: poteškoća je u nečem drugome. Potreban je stanoviti aparat ili da se stručno izrazim "ansambl". Za onog neprisutnog je lako: taj nam i ne treba. Al imate li vi u vašim snima ili fantazijama onog drugoga?

DJEVOJKA: Koga?

NEZNANAC: Onoga, koji vas je uzeo za ženu - koji sve oprašta?

DJEVOJKA: Pa naravno da imam. Od moje dvanaeste ili desete godine, a možda i od prije, nosim ga u sebi. On je visok, vedar, dobar, uman, topao - nadasve topao...

NEZNANAC: Ostavimo sada svako karakteriziranje. Glavno je da ga imate. Sestru možemo također upotrijebiti. Ali ipak fali nam glavno: tertium gaudens.

DJEVOJKA: Šta je to?

NEZNANAC: Pa neizbježni "šuft"... onaj što ubire skorup u svim aferama.

DJEVOJKA: Ja nisam nikad vidjela takva čovjeka. Doduše ja i Kristina čitale smo potajno nekakve knjige, a i sestra mi ih je donijela nekoliko, gdje je bilo svakakvih ljudi. Ali takove ne bih htjela ni sresti u životu.

NEZNANAC: Šta još! Al bez toga ne ide! Bez jednog takvog čovjeka ne bi vam muž imao šta da oprosti. *Naglo:* Aha!

DJEVOJKA *prestraši se malko:* Šta je?

NEZNANAC: Imam ga. To je nekakav "Gospodin u šarenom prsluku". On će nam izvrsno poslužiti: kao da je naručen. A onda on je i onako moj. Izvrsno. Tako je i to riješeno. Doduše trebat će još nekoliko nuzgrednih lica: ali za to je lako. Neću ni ja biti puki posmatrač. Dapače -

DJEVOJKA: Ja već vidim: vi ćete iz svega napraviti kino.

NEZNANAC: A šta biste vi htjeli?

DJEVOJKA: Život - pravi život!

NEZNANAC: Dakle - kino.

Pauza. Počne onaj isti ples vrlo tiho i sve to jače prelazi u slijedeću sliku. Pomalo se osvjetljuje nutrina vile i upaljuje se lampa na terasi. Pozornica je uopće u jasnijem i realnijem osvjetljenju.

SESTRIN GLAS *iznutra:* Agnezo! Agnezo!

DJEVOJKA: Šta to znači?

NEZNANAC: Zovu vas. Uđite.

MUŠKI GLAS *iznutra:* Agnezo! Agnezo! To je naš fox-trott -

NEZNANAC: To je topli glas vašega muža. Uđite.

DJEVOJKA poleti hitro uz stepenice terase, a onda u kuću.

NEZNANAC gleda nepomično za njom.

*Pozornica se potpuno zamračí, muzika tiho nastavlja.
Promjena.*

DRUGA SLIKA

Kad se pozornica opet rasvijetli vidi se veranda sa otvorenim vratima, koja vode na terasu i u park. Desno i lijevo otvoreni ulazi u rasvijetljene prostorije. Iz desna se čuje glasovir. Iza jednog dinera: već je davno poslužena crna kava i likeri.

Gosti sjede u foteljima i naslonjačima. Pogdjekoji stoje. Puše i razgovaraju. AGNEZA, njezin MUŽ, GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM, PLAVA GOSPOĐA, GLUMČEVA ŽENA. Još dva-tri GOSPODINA i dvije-tri GOSPOĐE koji mogu po volji ulaziti i izlaziti desno ili lijevo, plesati, flirtati - samo diskretno i nenametljivo: ne smiju zaboraviti da su stafaža. Odišlo večernje; samo Gospodin sa šarenim prslukom pravi iznimku svojim prslukom.

MUŽ *stupivši na vrata verande:* Agnezo! Agnezo! To je naš fox-trott...

AGNEZA *ulazeći hitro sa terase:* Profesor je neumoran. Uvijek problemi! I samo problemi!

MUŽ *hvata je za ruku, povuče je na desno, uhvati preko leđa i reče:* Pustimo probleme: živimo život! Iščekne, plešući s njom, desno.

PROFESOR - *to je Neznamac iz prve slike, sada sa velikim naočarima i u salonroku - ulazi sa terase.*

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Sve vam je zaludu, dragi profesore. Jedan fox-trott rješava modernoj ženi sve probleme.

PROFESOR: To je samo jedan frivolni apersi, kakovima su natrpani džepovi vašeg šarenog prsluka. Ali o modernoj ženi ja mislim malo drukčije: ona se danas koleba između dviju odluka...

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Uistinu: koleba bi li ili ne bi li ošišala kosu. *Smijeh.*

PROFESOR *dosaden:* U tom možda i leži problem, dragi gospodine. Vi tu doduše ne vidite nego jednu formu površne ženske koketerije. Al to vam ima svoj razlog u socijalnim odnosima našega vremena.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Što to ima posla sa socijalnim odnosima! Ošišani ženski zatiljak jest nova draž za svakoga, tko god vjeruje, da u ženi ima još neizmjereno nepoznatih ljepota. Ošišani ženski zatiljak jest izazivniji od njezinih usta... Ona zna što čini!

PROFESOR: Kao da to vama nije svejedno! Vama bi se ona sviđala i bez toga.

PLAVA GOSPOĐA: Istina je. Ja sam večeras u osam i pol ošišala kose, a on mi se je još u osam zaklinjao da me voli više nego ikoga na svijetu.

JEDNA GOSPOĐA SA DUGOM KOSOM: Isto je rekao i meni u sedam i pol.

PROFESOR *okrene se Glumčevoj ženi:* A vama isto u sedam?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Na žalost: nisam. Dama je bila u to doba u pratnji svoga supruga. Uostalom, to se da popraviti. Izvolite plesati?

GLUMČEVA ŽENA: Ako mi obećate, da nećete ništa popravljati!

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Pa vi ionako znate šta mislim. *Odlazi sa Glumčevom ženom desno.*

PROFESOR: Tip iz francuske komedije koncem prošloga stoljeća! Upravo se čudim, kako ovakav artikl još danas nalazi prođu.

PLAVA GOSPOĐA: U pomanjkanju boljeg! *Smijeh.* Gospodine profesore, vaša se je kava potpuno ohladila.

PROFESOR: Pravo imate - zaboravio sam. *Uzme šolju.*

PLAVA GOSPOĐA: Likera?

PROFESOR: Samo malko konjaka, molim. *Ona hoće da naliže čašicu, al on pruža šolju s kavom: Ne, ne. Molim ovdje dvije tri kapljice. Ona mu uspe u šolju malo konjaka. Dosta, dosta. Hvala. Naš se je domaćin potpuno izgubio. Pije kavu i zapali lulu.*

JEDAN GOSPODIN: Tako oni uvijek -

JEDNA GOSPOĐA: Kao da su se jučer zaručili.

PLAVA GOSPODA: Agneza tako rado pleše. Ples je njezina jedina strast. Vi ne plešete, gospodine profesore?

PROFESOR: Ja? Ne, draga gospođo. Barem ne ove plesove. Premda ne mogu reći da ne uživam gledajući ljudsko tijelo u gibanju. Ima u tom nešto, što bih mogao nazvati uživanjem života. *Ostali su se približili k vratima salona gdje se pleše ili ulaze unutra i plešu.*

PLAVA GOSPOĐA: Ja rado gledam kad pleše lijep par.

PROFESOR: No, što se toga tiče... Za one, koji plešu, apsolutno je svejedno, jesu li lijep par ili nisu. Tu se radi o nečem sasvim drugom.

PLAVA GOSPOĐA: Znam šta mislite.

PROFESOR: Ne znate, draga moja. Ja ne mislim ono što vi mislite da mislim. Vi, naravno, držite da ja to tumačim sa erotičkim raspoloženjima. Prepustimo te teorije moralistima i reporterima. Za mene je ova potreba gibanja u jednom stanovitom ritmu nešto specijalno čovječje. Kao i govor. Vidite, životinje ne plešu.

PLAVA GOSPOĐA: A majmuni?

PROFESOR: Dresirani - da. Priznajem, da pri plesu i erotičko raspoloženje dobiva na svom intenzitetu. Ali jednako je i sa drugim nagonima: iza plesa raste žeđa i jača se apetit. Uvjerit ćete se, kad se oni amo povrate. Gospodin sa šarenim prslukom pojest će hrpu sendviča i zaboraviti na sve emocije, što ih je u njemu izazvala ona mala gospođa, u čije uho on u ovaj čas, usiplje najveće gluposti ovoga svijeta.

PLAVA GOSPOĐA: Koje ona ipak rado sluša.

PROFESOR: Pa naravno. I to je nešto sasvim ljudsko.

Muzika je prestala. Najprije izleti iz dvorane GLUMČEVA ŽENA i GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM. Oni su zadihani i zaokupljeni utiscima što ih je u njima izazvao ples. Instinktivno idu k stolu, gdje počnu piti i jesti.

GLUMČEVA ŽENA pruža čašu: Žedna sam!

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM natače joj vino: Pazite: ja računam na vaše obećanje - *Jede sendviče.*

GLUMČEVA ŽENA uzme i ona jedan sendvič: Budite oprezni!

PROFESOR *Plavoj gospođi:* Gledajte: sad erotika šuti, a apetit govori.

PLAVA GOSPOĐA: Možda govore oboje!

AGNEZA i njezin MUŽ izlaze iz salona, za njima još po koji par plesača. Ovi posljednji također se okrepljuju.

AGNEZA *profesoru:* Oprostite dragi profesore! Vi ćete zacijelo reći: ova me Agneza zove u goste, a onda me ostavlja sama...

MUŽ: Oprostite, zbilja -

PROFESOR: Ali molim, molim! Fox-trott nada sve! Poznam ja svoju malu Agnezu još iz instituta. Bila je najdražesniji "perpetuum mobile" što ga čovjek može zamisliti.

AGNEZA: Sjećate se - zbilja?

PROFESOR: Pa naravno. Prije sata uvijek je bilo toliko prašine u razredu. Uostalom ja ovdje nisam bio sam. Vaša ljubezna prijateljica *pokaže na Plavu gospođu*: nije se ni trenutka odalečila od mene. I vrlo sam joj zahvalan za to.

AGNEZA: I onako je ona ovdje druga domaćica.

PLAVA GOSPOĐA: Hvala. *Uzme zdjelu sa sendvičima*: Dopustite da i dalje igram svoju ulogu. *Nudi profesoru*: Jedan sendvič?

PROFESOR: Ne, hvala. Ne jedem nikad izvan redovitih obroka. Meni je dosta moja lula.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *Glumčevoj ženi*: Meni ide u tek samo ono, što je izvan redovitih obroka.

GLUMČEVA ŽENA: Vama nije dosta vaša lula. *Smiju se oboje*.

PLAVA GOSPOĐA *Agnezi*: Gdje si kupila taj prekrasni šal - ako moje pitanje nije indiskretno?

AGNEZA *pogleda zahvalno profesora*: To je dar, molim.

PLAVA GOSPOĐA: Od gospodina profesora? *Profesoru*: Iz Venecije?

PROFESOR *kimne glavom*.

MUŽ: Ali da znate što sam ja dobio. *Ode do jedne ladice, izvuče jednu kutiju i otvori je*. - *Gosti se sakupe i gledaju*. To se ne može svagdje dobiti!

JEDNA GOSPOĐA: Šta je to?

MUŽ: Dva bodeža - kako vidite!

PLAVA GOSPOĐA: Također iz Italije?

PROFESOR: Ne, to sam donio iz Orijenta!

JEDAN GOSPODIN: Vi ste bili po čitavom svijetu!

PROFESOR: Pa gdje dospijem, dragi prijatelju.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *približi se sa Glumčevom ženom ostaloj grupi, vadi jedan nož i malko se šali njime*: Za zaljubljene samoubojice!

MUŽ: Nemoj se šaliti: otrovni su.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *položi natrag nož*: Kakvu to svrhu ima?

PROFESOR: To su noževi za dvoboje. Dva nepomirljiva neprijatelja zatvore se u jedan mračni prostor i udaraju slijepo jedan po drugome. Tko ne pogine od udarca, pogiba od otrova.

JEDNA GOSPOĐA: Strašno!

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Ne bi me niko mogao prisiliti da se bijem s takvim oružjem.

PROFESOR: Šta sve čovjek ne čini iz mržnje!

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Ja znam samo šta čovjek čini iz ljubavi! *Uzme ispod ruke Glumčevu ženu i udalji se. Nekoji se nasmiju i grupa se razide po verandi i salonu*.

PROFESOR *Mužu aludirajući na Gospodina sa šarenim prslukom*: Je li taj gospodin često kod vas?

MUŽ *spremi kutiju*: Skoro svaki dan.

AGNEZA: On je, tako reći, stalni ures naše kuće.

PROFESOR: Čudnovato! Inače ste uređeni sa mnogo ukusa.

MUŽ *koji je shvatio na što on cilja*: Mnogi se komad čuva iz familijarnog pijeteta.

PROFESOR: Razumio sam.

AGNEZA: On je moj jedini rođak.

PROFESOR: Rođak? U koliko je meni poznato, od vaših nije više niko na životu.

MUŽ: Stvar je malo komplicirana, dragi profesore. Jedna Agnezina teta -

PROFESOR: Koja? Silvija?

AGNEZA: Ne - Olga.

PROFESOR: Ona što je umrla - od ljubavi?

MUŽ: Nije ni čudo: sa njezina dvadesetičetiri ljubavnika!

AGNEZA *malko ženirana*: Al nemoj tako...

PROFESOR: Znam ja to vrlo dobro. Umrla je 1921.

MUŽ: Vi poznate čitavo Agnezino rodoslovlje?

PROFESOR: Doduše bavio sam se tim malko поблиže. Dakle teta Olga?

MUŽ: Uzela je pod svoje jedno dijete sestre svoga muža. To je bio on.

PROFESOR: Gle - gle - to sam pregledao.

AGNEZA: Izgleda da ne uživa vaše simpatije?

PROFESOR: Al zato uživa sveopće. Pogledajte: ona mala dama proždrijet će ga očima. A njezin muž?

MUŽ: U teatru. Glumac. Glasoviti glumac Rubricius.

PROFESOR: Ah, onaj sa kratkim vratom? Savršen kandidat za apopleksiju...

AGNEZA: Vi ste zbilja okrutni, profesore.

PROFESOR *puni ponovo svoju lulu*: Ako dama ostane udovica, veselit će se šareni prsluk.

Uđe LIZA, pođe k Mužu, prišapne mu nešto i ode.

MUŽ: Izvinite me, moram na telefon. *Izađe.*

AGNEZA: U ovo doba? *Glumčevoj ženi*: Da nije vaš muž?

GLUMČEVA ŽENA: Nije moguće: večeras svršava u dvanaest. Molim vas, Šekspir!

PROFESOR: Možda je režiser križao zadnji čin!

GLUMČEVA ŽENA: Sve je moguće na našem teatru.

MUŽ *vraća se, ozbiljan, GLUMČEVOJ ŽENI*: Molim vas, milostiva gospodo - *Ona izađe s njim, onda on opet proviri na vrata i zovne*: Agnezo, molim te, dođi ovamo. *Agneza izađe za njim.*

PROFESOR *Gospodinu sa šarenim prslukom*: Vi ste, gospodine moj, uništili sedamnaest sendviča.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Ja sam brojio šesnaest.

PROFESOR: Niste računali da ste pojeli dva na jedanput.

Vani nemir i uzbuđenje. Uleti sva uprepaštena GLUMČEVA ŽENA, a za njom AGNEZA i MUŽ. Svi se skupe oko njih.

GLUMČEVA ŽENA: Profesore, molim vas - nesreća!

SVI PRISUTNI: Šta je? Šta se dogodilo?

PROFESOR *još uvijek sjedeći*: Šta je?

MUŽ: Telefonirali su iz teatra, da je gospodin Rubricius dobio srčani napadaj.

GLUMČEVA ŽENA: Promislite: u velikoj sceni petog čina!

AGNEZA: Pozvali su žurno gospođu - Vaš auto je u dvorištu -

GLUMČEVA ŽENA: Teatar nije daleko - molim vas -

PROFESOR *digne se, turi lulu u džep*: Ali moj šofer sjedi sada zacijelo u kakvoj krčmi u blizini.

AGNEZA: Jest, dolje ga nema.

PROFESOR: Srećom ja imam svoj ključ. Izvolite sa mnom. *Mužu*: Hoćete li i vi s nama?

AGNEZA: Gospođa je vrlo uzbuđena.

MUŽ: Naravno. Ne možemo je tako ostaviti.

GLUMČEVA ŽENA *plaćuci*: A on je toliko očekivao od velike scene!

AGNEZA *Mužu*: Nemoj dugo.

PROFESOR: Dovest ću vam ga odmah natrag.

Izlaze lijevo: Muž uzevši Glumčevu ženu ispod ruke. Za njima Profesor i Agneza. Ostali su se skupili kraj vrata koja su ostala otvorena.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Jeste li čuli? Izgleda da gospođa Rubricius više žali veliku scenu nego muža!

JEDAN GOSPODIN: Tiho - zaboga! Vrata su otvorena.

JEDNA GOSPOĐA: Čudim se da nije bila na predstavi.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Ona je molim: hipersenzitivna! Ona ne može da prisustvuje premijerama u kojima igra njezin muž.

PLAVA GOSPOĐA: Uostalom mislim, bilo bi najbolje da i mi sada odemo.

DRUGI GOSPODIN: Jest, jest. Gospođa je Agneza zacijelo vrlo uzbuđena.

PRVI GOSPODIN: Nije baš lijepo da je ostavimo samu.

PLAVA GOSPOĐA *prema Gospodinu sa šarenim prslukom*: Gospodin će pričekati dok se vrati Agnezin muž.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Svakako, svakako!

Svi su već spremni da pođu, u to uđe

AGNEZA: To je uistinu tragedija! - Šta već odlazite?

PRVI GOSPODIN: Nećemo vam dulje smetati -

DRUGI GOSPODIN *istodobno*: I onako je raspoloženje razbijeno.

AGNEZA: Žao mi je - al za drugi put -

JEDNA GOSPOĐA: Telefonirajte mi, kad se vrati vaš muž, da čujem šta je sa siromašnim Rubriciusom...

AGNEZA: Ako ne dode prekasno - drage volje. Ubogi Rubricius!

DRUGA GOSPOĐA: Sprovod će biti sjajan.

PRVI GOSPODIN: Pa molim vas: ljubimac čitave publike!

PLAVA GOSPOĐA: Recite radije: ljubimac sviju žena.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Samo ne - svoje! *Smijeh.*

AGNEZA: Frivolni čovječe!

PLAVA GOSPOĐA: Ni pred nesrećom nemate respekta.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Kako vidite: ni nesreća ga nema pred nama.

PLAVA GOSPOĐA: Dosta, dosta. *Pozdravlja se sa Agnezom: Laku noć!*

AGNEZA: Do viđenja! *Pozdravi, muškarci poljube ruke domaćici, i odlazak. Agneza isprati goste. Za čas ostane sam GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM, pojede jedan sendvič, ispije čašicu vina i zapali cigaretu.*

AGNEZA *vraćajući se*: Sjedi. Žuri ti se?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Hvala. *Sjedne.* Meni se nikada ne žuri kad sam s tobom.

AGNEZA: Vrlo si ljubezan. *Sjedne mu vis-à-vis.* Uostalom morao si ti otpratiti gospodu Rubricius.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Ja? Zašto baš ja?

AGNEZA: Cijelo si se veče s njome zabavljao i da si pravi kavalir -

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Ja nisam stvoren za tragične situacije. Ne bih znao šta bih s njom govorio u autu. Tvoj muž je za to mnogo podesniji. On zna biti tako svečan - tako dostojanstven. - Uostalom znaš li ti zašto sam se ja večeras s njom zabavljao?

AGNEZA: Valjda iz istog razloga rad koga se zabavljaš sa svim ostalim mladim damama.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: A zašto se zabavljam sa svim ostalim mladim damama?

AGNEZA: Rad onog istog razloga rad kojeg si se večeras zabavljao sa gospodom Rubricius!

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Logično. Al da ostanemo u stilu: zašto se zabavljam sa gospodom Rubricius i ostalim mladim damama?

AGNEZA: Dakle?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Radi - tebe.

AGNEZA: Mene?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Da, radi tebe!

AGNEZA: Šta se to mene tiče?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Samo tebe. Jer na koncu konca meni je malo stalo za sve njih i kad god s njima razgovaram - *Digne se i približi se Agnezi*: mislim uvijek na jednu jedinu.

AGNEZA *digne se, sjedne na drugo mjesto*: Molim, molim, govori šta hoćeš, ali samo iz daleka.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Dakle rado slušaš što ti govorim?

AGNEZA: Pa nešto moraš govoriti kad si već tu. A onda svak najradije govori o onom što najbolje zna i što najviše voli. Ja n. pr. *Namjerno*: najvolim govoriti o svome mužu.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Tema može biti vrlo zahvalna, ali je dosta suhoparna.

AGNEZA: A što ćemo? Svak ima svoje pasije.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Kroz pet godina što živite skupa bit ćeš već iscrpila sve motive?

AGNEZA: Ne, dragi moj. On je neiscrpivo nov. On je meni svaki dan nova probudena želja.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Vrlo lijepo kazano. U jednom ljubavnom pismu to bi se moglo i podcrtati. Ali ako me misliš uvjeriti da ima na svijetu takova iznimka od žene... Ne, ne, draga moja: ja ti ne vjerujem!

AGNEZA: A ipak je tako. Ja volim svoga muža. I neću ga nikad prevariti.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Jesi li sigurna?

AGNEZA: Dok sam zdrava i normalna: sigurna sam.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Svaka je žena zdrava i normalna dok se ne zaljubi.

AGNEZA: Al ja imam i volju. *Vani se čuje neka buka.*

LIZA *uleti kao da ju netko goni, i ostavi otvorena vrata za sobom*: Milostiva gospodo!

AGNEZA *prestraši se*: Šta je? Šta se je dogodilo?

LIZA *ženirano*: Šofer gospodina profesora...

AGNEZA: Šta hoće?

LIZA *za trenutak zbunjena, a onda kao da se dosjetila*: Pita, kad će doći gospodin profesor.

AGNEZA: Pa šta se treba zato uzrujavati i na taj ljudi način upadati ovamo?

LIZA *zbunjeno*: Bio je bezobrazan.

AGNEZA: Idite i recite mu: ako ne bude pristojan, potužit ću se gospodinu profesoru.

LIZA: To sam mu i rekla, al je on bio još bezobrazniji. Poletio je za mnom sve do u salon.

AGNEZA: Da nije pijan?

LIZA: I to.

AGNEZA: Dosta. Idite. *Liza ode.*

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *smije se*: Izvrsno! Izvrsno!

AGNEZA: I ti se tomu smiješ?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Vidiš, draga moja: ljubav ti je najvještiji provalnik. Ona provaljuje u isti mah: kroz ulaz za gospodu i kroz ulaz za služinčad!

AGNEZA: Ja mislim da se varaš. Barem u ovom slučaju. U ovaj čas ljubav je bila samo pedagog.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Kako?

AGNEZA: Ja sam od prijašnje male scene dosta naučila. Palo mi je na pamet kako taj šofer, u svakoj kući, dok čeka na svoga gospodara, prikraćuje svoje vrijeme uznemirivajući sobarice: vi drugi činite isto sa gospodama.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Ne može se prispodabljati jedno s drugim. Ono što mi činimo, to je - kako da rečem, politesa, forma, duh. To od nas društvo zahtijeva. Dapače cijeni nas se po tome. I tko to bolje zna, tražen je i svagdje je dobro došao. Udvaranje, flirt, natjecanje o milost lijepe žene glavni su rekviziti dobrog općenja. Tome se niko ne protivi nit iko to osuđuje. Ni sami muževi kad se radi o njihovim ženama. Ni žene kad se radi o njihovim muževima. Prema tome ti ne možeš prispodabljati najurivanje jednog šofera -

AGNEZA: Svak na svoj način. Al u stvari je isto. Sve ima samo jednu svrhu.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Doduše.

AGNEZA: Drago mi je da priznaješ. I ja se samo pitam, kako žena, koja ima svoga muža, može uopće da nasjedne ovoj prozirnoj igri.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Ja ti se uistinu čudim.

AGNEZA: Što volim svoga muža?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: To ne toliko, ali što ga voliš sa tako nečuvenom tvrdoglavošću. Doduše on ti je dobar, on te u svemu zadovoljava, on misli samo na te i radi samo za te; al ipak: on i ti? Ti ovako nježna i mlada, sa nedužnim očima kao kakva mala djevojčica, sa malim bijelim rukama što mole svako srce da ih grije i ludim tankim nogama što imaju u sebi više ritma nego najpoletnija himna... *On joj se približuje.*

AGNEZA *se otimlje*: Molim - molim - *Pauza*. Pa šta onda?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Ti - i on! Trijezan, hladan, robustan kao kakvo "in folio" izdanje suhoparnih sredovječnih kronika prama finom džepnom izdanju Heineove "Knjige pjesama". Pa to je apsurd.

AGNEZA: Svi vi tako govorite. Svi ga nenavidite. Al moj dragi, prošla su ona vremena kad su se mlade žene zgražale nad muškarcem čije je tjeme malko pobijelilo. Vidiš: ja baš volim njegove sijede kose. To mu vanredno lijepo pristaje. A onda njegovo je lice mlado. Njegove su ruke tople. Ja se osjećam na njima tako sigurna.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: I sretna?

AGNEZA: I sretna.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: I ne želiš ništa više?

AGNEZA: Ništa. I ponosna sam što ga tako volim. On je pametan, lijep, velik. On je vrijedniji od svih vas skupa. I uzalud su sva tvoja nastojanja da me odalečiš od njega.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Ti si strahovito okrutna.

AGNEZA: Zašto?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Kako možeš tako govoriti, kad znaš da sam poludio za tobom!

AGNEZA: Pa to je istina. Moraš je čuti. Samo te ona može izliječiti.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Imaš pravo: istina je smrtonosan lijek. *Snuždi se tobože i zašuti. Pauza.*

AGNEZA *uzme jednu butelju, smiješeć se, koketno*: Malko vermuta?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *značajno*: Zar još? *Uzme čašicu*: Al ja se ne predajem! *Pruži čašicu pa se kucne s Agnezom*: Na pokolebanu vjernost!

AGNEZA *digne čašicu*: Na sladi napitak! *Ispiju.*

MUŽ *čiji se glas već čuo iza kulisa*: Šta - već su svi otišli? A profesor ih je htio odvesti kući s automobilom. *Gospodinu sa šarenim prslukom*: Tako si ti ostao sam. Požuri se da te ne čeka.

AGNEZA: A Rubricius?

MUŽ: Svršeno je.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Umro?

MUŽ: Još nije. Ali neće dočekati jutra. A možda je već i mrtav.

AGNEZA: Strašno! A ona? Šta veli ona?

MUŽ: Čim je tamo došla, bacila se preko njega i izgubila svijest.

AGNEZA: A kako se je to sve dogodilo?

MUŽ: U posljednjoj sceni. U času kad Otello ulazi spavajućoj Dezdemoni... onda je klonuo.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Rubricius je i u životu bio strašno ljubomoran.

AGNEZA: Možda je baš to bilo povodom -

MUŽ *prekine je*: Ali dosta, dosta. Idi žuri se. Profesor će biti nestrpljiv.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Idem, idem. I onako ne uživam njegove simpatije... Laku noć! *Poljubi Agnezi ruku koju ona naglo istrgne.* Do viđenja.

MUŽ: Do viđenja. *Čim je Gospodin sa šarenim prslukom izišao, baci se Agneza u naručaj svome Mužu. Najprije se poljube, a onda se ona sakrije na njegove grudi i zaplače.*

MUŽ *se začudi i diže joj glavu*: No, no, dijete - je li moguće! Pa to su uistinu suze! *Ona ga drži čvrsto zagrljena i opet utisne lice na njegove grudi.* Šta ti je? Agnezo? Šta se je dogodilo?

AGNEZA *smije se kroz plač*: Al ništa, ništa... *Opet ga zagrlji i poljubi*: Sretna sam što si tu.

MUŽ: I što nisam na mjestu jednoga Rubriciusa! Je li?

AGNEZA *u tihom smijehu, briše suze*: Da.

MUŽ: Oh jest! Siromašni Rubricius! Polegli su ga na toaletni stol u glumačkoj garderobi i leži ukočen i protegnut među šminkama i pomadama. Jedna zamusana zečja nožica viri mu ispod glave. A on sav mastan i crno nafarban. Uh kako je život groteskan.

AGNEZA: Uzrujao si se, dragi!

MUŽ: To se baš ne može nazvati uzrujavanjem. Al sve skupa je nekako bolno-neprijatno. Čovjek bi uopće mislio da u one glumačke garderobe i ne ulazi ništa ozbiljno ili istinito. Kad eto: smrt! Al i sama smrt izgleda ondje kao farsa. Cijelo mi se vrijeme činilo da će Rubricius iznenada skočiti i reći nam svima "Be!" - Ali ti - srce - tebe je to potreslo?

AGNEZA: Kako se uzme. Znaš: ja uvijek sve apliciram na nas. I uvijek mislim: tako se nešto može i nama dogoditi.

MUŽ: Ti si moje malo ludo dijete. Gdje bi čovjek došao kad bi svaku ljudsku nesreću morao iskusiti na svojoj koži!

AGNEZA: Vidiš: ja sam pomislila za trenutak, kako bi ti bio nesretan, kad bih ja bila onakva kao što je Rubriciusova žena. Pa mi te je bilo tako žao. Zato sam i plakala.

MUŽ *smije se široko*: Izvrsno! Izvrsno!

AGNEZA: Nemoj se tako smijati. Misliš da mene ne napastuju muškarci?

MUŽ: Pa zašto bi baš tebe puštali u miru? Mlada si, lijepa si - udana si: to su sve prvoklasni uvjeti.

AGNEZA: Udana? Zar je i to uvjet?

MUŽ: Za većinu njih: *conditio sine qua non*. Nema odgovornosti, a ženskari su obično velike kukavice. Uvale se u tuđe gnijezdo i uživaju u tuđoj toplini... dok im ne bude prevruće.

AGNEZA: Žene su same svemu krive.

MUŽ: Ne može se reći: svemu. Žene su slabe. Katkad i nesretne, zapuštane, ponizivane. Za mnoge je preljub obnovljenje života. Za mnoge prvi gutljaj radosti. Pa tko tu može osuditi? Doduše žena je više puta brakolomka iz kaprice, iz taštine, pa, ako hoćeš, iz prirodene prostitutske dispozicije; al to su najrjeđi slučajevi. Većinom je ona žrtva svoje impulzivnosti i muškaračke nasrtljivosti.

AGNEZA: Tako te rado slušam kad govoriš.

MUŽ: Ti si moj mali filozof, koji hoće da svemu znade razloge i uzroke. Al bolje je ne misli na to.

AGNEZA: Moram da mislim, jer hoću da se branim. Čim više znam, tim sam jača i sigurnija.

MUŽ: Najjača si i najsigurnija ako me iskreno voliš.

AGNEZA: Pa ja te volim: više nego samu sebe.

MUŽ: Pa onda? Ostalo je sve suvišno. *Primi je iza leđa i nad njezinim ustima*: Dakle? Kako si ono rekla: više -

AGNEZA *neobično toplo*: - nego samu sebe. *Cjelov*.

MUŽ: Al sada dosta - kasno je - *Digne se*.

AGNEZA *naglo*: Ne, ne. Još samo malo. Sjedi. Sjedi ovdje.

MUŽ *začuden*: Šta je? Možemo se i preko razgovarati.

AGNEZA: Ne, ne. To je vrlo važno. Sjedi.

MUŽ *sjedne*: Slušam.

AGNEZA *vadi iz njedara velik kuvert*. Donio ga je jedan služnik. Čitaj. *Pruži mu kuvert*.

MUŽ *uzme kuvert, izvadi pismo, pregleda ga hitro, potraži potpis i vrati joj ga*: Ludorije. Ne marim da čitam. *Digne se*.

AGNEZA: Al zašto? To je vrlo interesantno. *Uzme razočarana pismo.*

MUŽ: Ne zanima me. Pa napokon to su tvoje tajne i ne želim da ih kontroliram.

AGNEZA: Al ti to moraš pročitati. Ja neću da imam tajna pred tobom. Ja hoću da me ti vodiš i čuvaš. Hoćeš li da ti ga ja pročitam?

MUŽ: Pa čitaj. *Sjede.*

AGNEZA *čita*: - "Gospodo, ja vas poznam od nekoliko godina. Poznam vas dok ste bili još mala djevojčica, kad su vaši roditelji bili živi i kad ste išli u školu. Onda vas volim. Vi ne znate da sam dan na dan čekao po ulicama kojima ćete proći i išao za vama neprestano, od vas nikad nezapažen. Nisam ni htio da me zapazite, jer ja sam vas volio sam za se, iz jedne nesebične, čiste odaljenosti, više kao vjernik nego kao ljubavnik. Bili ste mi sve u životu, ispunjali moje misli i izdržavali moje radosti. Onda ste kroz malo vremena izgubili svoje roditelje i otišli daleko u nekakav institut. Čudnim slučajem mogao sam znati kako tamo živite. Kad sam iznenada dočuo za vašu bolest, bilo mi je da siđem s uma. Tumarao sam po svijetu i tražio uzalud kraj gdje bih mogao naći mira. Napokon sam se našao u gradu gdje ste boravili: oblijetao zidove i plotove sanatorija, u komu ste ležali očekujući ozdravljenje, prosipao cvijeće po stazama oko njih i odlučio umrijeti ako se desi nesreća da umrete. Al vi ste ozdravili i kad ste se vratili kući pošao sam i ja za vama, spremajući se da vas zamolim da postanete mojom ženom. Vaš me je muž međutim pretekao. Onda sam požalio što vas nekada nije smrt uzela k sebi, jer bih tako i ja za vas dao svoj život. Danas se kajem što sam bio tako samoljubiv, jer čujem da ste sretni i ljubljani, a vaš muž da je dobar i plemenit. Time je moja sreća potpuna. Ja više ništa ne želim. Meni ne treba drugo nego uvjerenje da je vama dobro. I ne idem u vašu blizinu i ne tražim da s vama govorim. Zašto bih dolazio u priliku da me moje ludo srce zavede i tako, možda, unesem nemir u vaš život. Ali jednom ipak ne mogu da odolim: moram da vam saopćim ovim retcima kako vas volim iznad svih granica ljudskoga voljenja, iznad svih mogućnosti ljudskog osjećanja. Volim vas kako se na svijetu ne voli: volim vas radi vas, a ne radi sebe. Zato i nećete nikada doznati za me - pa da me i otkrijete neću vam priznati da sam ja onaj koji je sretan baš u tome što se odriče svoje sreće radi vaše. - " *Pri koncu zadržće Agnezi jecaj u grlu, koji ona jedva suzdrži. Pauza. Obadvoje šute. Onda ona odloži list i reče tiho: Kako je to tužno! Pauza.*

MUŽ *digne se*: Ah što - ludost!

AGNEZA: To nije ludost, srce. To je ljubav.

MUŽ: Kad bi bilo doslovno onako kao što piše taj gospodin! Al ni onda to ne bi bila ljubav - to je radije bolest. Da te onako voli kako veli, ne bi trebao da ti piše. Takva ljubav ne govori.

AGNEZA: Zašto? Kako bih ja bila nesretna kad ti ne bih mogla reći koliko te volim! To je katkad u meni jače nego želja da te zagrlim.

MUŽ: Tko zna kakvu svrhu sve to ima. Ti si naivna i djetinjasta pa svemu vjeruješ.

AGNEZA: Kakvu bi svrhu moglo imati ovo pismo? Ja neću nikad doznati tko je on. Neću ga ni vidjeti nikad. A nije mi ni stalo da ga vidim. Al ne mogu da o njemu zlo mislim.

MUŽ: Samo te uznemiruju ovakove ludorije.

AGNEZA: Varaš se, dragi. *Uzme pismo*: Ja se nisam nimalo uznemirila. Ja uopće o tom ne vodim nikakva računa. Vidiš. *Razdere pismo*. Sad je sve zaboravljeno. *Priđe njemu i zagrlji ga. Nježno*: Al ti si se uznemirio. Je li? Primi me čvrsto. *On je obujmi*. Tako.

MUŽ: Agnezo!

AGNEZA: Ja te volim. Ja samo tebe volim. Samo tebe.

Zavjesa

TREĆA SLIKA

Agnezin budoar. Toaleta sa zrcalom i toaletnim utenzilijama. Divan, pred njim niski okrugli stolić. Tapetna vrata, desno, što vode u kupaonu. Lijevo vrata sa draperijom. U sredini vrata u predsoblje. Jutro oko jedanaest sati.

LIZA ulazi sredinom sa tasom, na kojoj je pribor za čaj i dvopek sa maslacem i položi sve na okrugli stolić. Onda ode do tapetnih vrata i zakuca: Je li milostiva gospođa gotova?

AGNEZA *iznutra*: Odmah. Počekajte samo minutu.

LIZA: Molim. *Pauza.*

AGNEZA *iznutra*: Liza!

LIZA *uvijek čekajući pred vratima*: Izvolite, milostiva gospođo?

AGNEZA *iznutra*: Je li jutros tkogod dolazio?

LIZA: Nije niko, molim.

AGNEZA *iznutra*: Ni listonoša?

LIZA: Listonoša jest. Bila su dva pisma za gospodina. I novine.

AGNEZA *iznutra*: Za mene nije bilo ništa?

LIZA: Ne, za milostivu gospođu nije bilo ništa. *Pauza.*

AGNEZA *iznutra*: Liza!

Još uvijek pred tapetnim vratima: Izvolite, milostiva gospođo?

AGNEZA *iznutra*: Je li tkogod telefonirao?

LIZA: Samo milostivi gospodin. Pitaو je, je li se milostiva gospođa probudila. Htio je milostivoj gospođi zaželiti dobro jutro. *Pauza.*

AGNEZA *otvori vrata od kupaone*: Molim vas ogrtač!

LIZA *uzme ogrtač za kupanje što je prebačen preko jedne stolice u blizini, raširi ga prama vratima i prebaci Agnezi preko ramena*: Molim.

AGNEZA *umotane glave, u papučama, zamatajući se ogrtačem*: Hvala. *Ulazi i sjedne na divan podvukavši noge poda se. Onda pogleda nehajno zajuttrak*: Čaj? Liza, ne čaj!

LIZA: Ali milostiva gospođa pije svako jutro čaj.

AGNEZA: Meni je dodijao čaj.

LIZA: Zapovijeda li milostiva gospođa kakao ili mlijeko ili -

AGNEZA: Dodijalo mi je i mlijeko i kakao i sve ostalo.

LIZA: Milostiva gospođa se ne osjeća dobro? Hoću li telefonirati po doktora?

AGNEZA: Ne, ne, Liza. Ja sam samo strašno umorna. Ulite čaj.

LIZA *natače*: Ja sam već davno mislila, da nije dobro što milostiva gospođa čini. Skoro svake večeri do kasno u noć negdje na zabavi, u teatru, i onda plesati... i piti - za to treba drugo zdravlje i drugi živci.

AGNEZA: Imate pravo, Liza. Ali tako vrijeme bolje prolazi. Glavno je da vrijeme brže prolazi.

LIZA: Onda se brzo stari.

AGNEZA: Jest. I umire. *Čuje se vani električno zvono*. Nije li netko zvonio?

LIZA: Jest. *Izađe sredinom*.

AGNEZA *posrkne preko volje dva gutljaja čaja, onda poslušati tko bi mogao biti vani*. *Pauza.*

LIZA *na srednjim vratima*: Messenger-boy sa jednim pismom. Ja sam mu rekla da čeka, kako mi je milostiva gospođa naredila.

AGNEZA *kod prvih Lizinih riječi trgne se i uspravi, jedva savlađuje svoju uzbuđenost*: Pustite ga ovamo.

LIZA *otvori vrata, kroz koja je došla i reče prama vani*: Uđite! Počeka dok uđe Messenger-boy i ode.

MESSENGER-BOY - *to je Neznanac iz prve slike - u dresu sa kapom na glavi, malom kožnatom torbom što mu visi o ramenu i hrpom listova u velikim kuvertima u lijevoj ruci. Desnu digne uz rub kape pozdravljajući Agnezu i uzme iz hrpe jedan list. Čita adresu: Gospođa Agneza - Muči se nešto sa prezimenom.*

AGNEZA *očito nestrpljiva, prekine ga*: Jest. Ja sam.

MESSENGER-BOY: Izvolite. *Pruži joj pismo.*

AGNEZA *vidi da pismo nije zatvoreno, da je na kuvertu štampan naslov nekakve firme, koji ona najprije pročita za se, a onda, začuđeno naglas: "Odbor za sabiranje prinosa za popravak katedrale"... Malko mirnije, skoro razočarana: Šta je ovo?*

MESSENGER-BOY: Ne znam. Znam samo da vam to moram predati.

AGNEZA *pročitavši tiskanicu što je bila u kuvertu još više začuđena*: Ovdje mi se javlja, da sam izabrana u odbor za sabiranje prinosa za popravak katedrale. Čudnovato! Nit me je tko ikada za to pitao, niti sam ikad čula da katedrala treba popravka.

MESSENGER-BOY *stvarno i hladno*: Ni ja.

AGNEZA *još jednom pogleda tiskanicu pa kuvert*: Pa uopće koja je adresa toga odbora? Ovdje nije ništa naznačeno.

MESSENGER-BOY *k. g.*: Ne znam.

AGNEZA: Ovo se je moglo i poštom predati. Nije za to trebao Messenger-boy. Razumijete li vi to? *Baci tiskanicu i kuvert na stolić.*

MESSENGER-BOY: Razumijem.

AGNEZA: Protumačite mi.

MESSENGER-BOY: To je poslovni trik.

AGNEZA: Trik?

MESSENGER-BOY: Mogu li slobodno govoriti?

AGNEZA: Ne sluša nas niko.

MESSENGER-BOY: Kad god imamo da izvršimo kakav diskretan nalog, upotrebljavamo, da predusretne svako sumnji, ovakav trik. Da sad tkogod iznenada dođe: ja sam vam donio vaš prijem u odbor za sabiranje itd. Ali ja sam došao radi drugoga. Imam za vas jedno pismo.

AGNEZA *nemirna, naglo*: Dajte ga.

MESSENGER-BOY *vadi iz torbice pismo i predaje ga*: Doduše bilo mi je naloženo, da ga predam kao obično, sobarici, al ona ga nije htjela primiti i rekla je, da ga želite lično uzeti iz moje ruke.

AGNEZA *pogleda pismo i stavi ga pod ogrtač*: Jest. Htjela sam vas nešto pitati.

MESSENGER-BOY: Molim.

AGNEZA: Ovo je deveto pismo što mi nosite.

MESSENGER-BOY: Deseto.

AGNEZA: Ah, da! Vi računate i ono što sam poderala. Da. Tko je onaj gospodin što mi šalje ta pisma?

MESSENGER-BOY: Ne znam.

AGNEZA: Kako izgleda? Mlad? Star?

MESSENGER-BOY: Ne znam.

AGNEZA: U kome kotaru stanuje?

MESSENGER-BOY: Ne znam.

AGNEZA: Recite mi što uopće znate o njemu?

MESSENGER-BOY: Ništa.

AGNEZA: Kakve vam je upute davao kad vas je slao ovamo?

MESSENGER-BOY: Ja sam upute dobivao od svoga šefa.

AGNEZA: Niste nikad vidjeli mušterije koje su zalazile u vašu radnju?

MESSENGER-BOY: Tamo dolaze mnogi.

AGNEZA: Niste upamtili ni jednoga koga biste mogli opisati?

MESSENGER-BOY: Ni jednoga.

AGNEZA trgne se naglo, skoči do toaleta, izvuče iz male ladice banknotu i pruži je Messenger-boyu.

MESSENGER-BOY *digne ruku na pozdrav do ruba kape, ne prima:* Oh, molim - nipošto!

AGNEZA: Uzmite! Uzmite!

MESSENGER-BOY: Ne, hvala, ja sam već plaćen.

AGNEZA: Dakle od vas ne mogu ništa doznati?

MESSENGER-BOY: Sve što morate znati sadržano je u tom pismu.

AGNEZA: Hvala. Možete otići. *Pođe divanu i čučne na nj.*

MESSENGER-BOY pozdravi i izađe.

AGNEZA uzme pismo, nervozno, razdere kuvert, pročita požudno i naglo, onda gledajući u onu hartiju, bolnim glasom: Zašto me mučiš? Zašto me mučiš? Nasloni čelo na pismo a oboje na koljena. Tako ostane neko vrijeme. Zatim, umorno i polako digne glavu i teškom rukom pritisne električno puce na stoliću. Digne se, pođe k toaleti, stavi pismo u istu ladicu iz koje je maloprije uzela novac, zaključa je i sjedne umorno pred ogledalo. U to uđe

LIZA: Molim?

AGNEZA: Liza: počešljajte me.

LIZA uzme češalj i kefu i počne je češljati: Milostiva gospođa nije ni okusila čaja.

AGNEZA *nestrpljivo:* Samo brzo, Liza. Danas nemam strpljivosti. *Vani zvoní telefon. Telefon! Ako je gospodin, donesite amo aparat.*

LIZA izađe i pošlje malo donese aparat, položi ga toaletu, stavi žicu u kontakt, čim je ušla rekla je: Gospodin. Češlja dalje Agnezu.

AGNEZA *uzme slušalicu:* Hallo. *Pauza.* Dobro jutro! *Pauza.* Hvala, tako-tako. Sva sam slomljena. *Pauza.* Da, imaš pravo: bilo je malko previše. *Pauza.* Šta? Večeras kod kuće? *Pauza.* Tko zna, dragi. Ako budem mogla izdržati. *Pauza.* *Uzbuđenije:* Šta veliš - Kristina? Nije moguće. A kad je došlo pismo? *Pauza.* Jutros. Sobarica mi je rekla, da za mene nije bilo nikakovih pisama. *Pauza.* Ah, svejedno, dragi. Ne, ne - ne srdim se. *Pauza.* Ah, ludost! Piše li drugo Kristina? *Pauza.* Oh, hvala. Donijet će mi ga odmah? *Pauza.* Ti si vrlo ljubezan. A tko će ići na kolodvor? *Pauza.* Ti. To je zbilja lijepo od tebe. Zbogom. *Odloži slušalicu.* Pogledajte uvijek poštu, Liza - gospodin je rastrešen i ne gleda adrese.

LIZA: Gospodin samo strpa pisma u džep.

AGNEZA: Danas imamo goste. Priredit ćete gore sobu... Jeste li već gotovi? *Netko zakuca na vratima.* Tko je?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *iznutra:* Slobodno?

AGNEZA: Ne, ne. Samo minutu. *Digne se. Lizi:* Pomozite mi da se obučem. *Pođe lijevo i govori kroz draperiju i vikne prama vratima u dnu:* Slobodno. *Liza uđe za njom.*

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *proviri polako i uđe, noseći ogroman buket i jedno pismo, pogleda po sobi:* Nikoga!

AGNEZA *pokazuje голу ruku kroz draperiju, iznutra:* Daj pismo!

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *dode polako, lijevo, poljubi Agnezinu ruku i turi u nju buket.*

AGNEZA *uvuče ruku s buketom i opet je izvuče:* To nije važno. Pismo!

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *poljubi joj opet ruku i turi u nju pismo.*

AGNEZA *povukavši ruku, iznutra:* A sad sjedi i čekaj. Hvala za cvijeće. *Onda se opet pokaže gola ruka.* Poljubi još jedanput!

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *primi ruku, hoće da ju prinese ustima, onda je pogleda i reče:* Zakleo sam ti se pred osam dana da neću više poljubiti ničije ruke osim tvoje. Ovo nije tvoja ruka!

Ruka se hitro izmakne iz njegove, a iznutra se čuje ženski smijeh. Tad se on odaleči od vrata, promatra s interesom toaletu, očepi i pomiriši dva-tri flakona, kuša otvoriti ladicu, zatim se ustavi kod okruglog stolića. Sjedne na divan, pojede dvopeke sa maslacem, napokon opazi tiskanicu i čita: Odbor za sabiranje prinosa... Zašuti i čita dalje.

LIZA *uđe s lijeva i pođe da uzme tasu sa priborom za čaj.*

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *uhvati je za ruku:* Liza, srdite li se na me? Zna: ja ne volim da mi se podmeće. Ne volim mistifikacija. Uostalom ja mogu i vašu ruku poljubiti. *Povuče joj ruku.*

LIZA *istrgne ruku iz njegove:* Pazite! Pred osam ste se dana zakleli... *Dohvati tasu, pođe k srednjim vratima, opazi da je nestalo dvopeka, glasnije:* Izvoli li gospodin još nekoliko dvopeka sa maslacem?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Ne, hvala!

LIZA *izade i zatvori vrata za sobom.*

AGNEZA *odjevena jednostavno i ukusno, ulazi s lijeva i opazi da on drži tiskanicu:* No, šta veliš na to? Kako bi bilo da se upitaš šta je na stvari?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Apsolutno me ne zanima. Uopće me ništa ne zanima. Ja sam se potpuno povukao. Odrekao sam se svega.

AGNEZA: A sinoć? Tko je bio sinoć "Kod Operušanog kokota"?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Al i ti si bila tamo.

AGNEZA: I plesao si!

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: S tobom. Tebe se nisam odrekao.

AGNEZA: Čovjek se može odreći samo onoga što posjeduje.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: I onoga, šta bi htio da posjeduje.

AGNEZA: To je često puta i prisilno odricanje. A obično i jest. Uostalom najlakše se je odricati onoga što ne možemo da imamo.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Želja za nečim može biti katkad ljepša nego radost posjeda. *Gleda je, ona kao da nešto misli. Pauza.* Ne odgovaraš?

AGNEZA: Može biti da imaš pravo. *Mala pauza.* Zacijelo imaš pravo.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Dakle? A onda je glavno, ne dati se smetati. Ne popuštati. Svaku drugu nasladu ostaviti, a ići samo za onom svojom jednom željom.

AGNEZA: S tobom se je dogodilo čudo!

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Nije to nikakvo čudo. *Malko svečano*: Agnezo, to je volja. Neslomiva volja.

AGNEZA *ne bez ironije*: Kako čudno zvuče te jake riječi u tvojim ustima. Čovjek bi ti skoro mogao i povjerovati.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Meni je svejedno šta ti o meni misliš i kako ti shvaćaš moje odluke. *Toplo*: Ja te volim -

AGNEZA *prekine ga*: Čuješ: govorimo par riječi ozbiljno. Ja sam danas okupljena potpuno drugim mislima. Meni uopće nije dobro. Stoga bih ti bila vrlo zahvalna, kad bi se promijenio ton našega razgovora.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Molim. Ako želiš mogu i otići.

AGNEZA: Tako nisam mislila. Možeš ostati koliko te volja, to jest: dok ne dođe Kristina. Onda ćeš poći malko u park, počekati na moga muža i ručati s nama. Je li ti pravo?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Neobično si ljubazna.

AGNEZA: Kako vidiš: nisi u nemilosti. Samo mi danas tvoj način ide na nerve. Katkada smo mi žene kao da smo čitave jedna živa rana. Boli nas i tijelo i duša. Patimo neizrecive boli i na dodir sitne pahuljice od pamuka. Ti bi to morao razumjeti.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *malko nepripravan na ovaj ton*: Da, da, razumijem -

AGNEZA: Ja bih u tebi morala imati prijatelja, koji bi me u ovakovim časovima morao pomagati, savjetovati... A kad tamo ti se neprestano nabacuješ frazama. Dražiš me s njima i umaraš. Ti misliš da su sve žene kao gospođa Rubricius.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *ponešto iznenađen, ali polaskan*: Nisam nikad pomislio da bi ti trebalo moje povjerenje. Ti nisi nikog vidjela uza se nego svoga muža.

AGNEZA: Jest. Ja ni danas ne vidim nikoga osim njega. On je tako neizmjerljivo dobar i tako u me vjeruje, da mi je katkad tjeskobno pri duši. On neće ni da sluša kad hoću da mu ispričam kakvu nevinu ludoriju. "To su tvoje male tajne" - veli - "a tko prekopava i zaviruje u male tajne žene koju voli, taj je nagoni da traži velike". Al ja bih htjela da je on ljubomoran kao kakav ljubavnik. Nerazumno, strastveno, apsurdno ljubomoran, da ne podnosi češalj kojim prelazim kroz svoju kosu ni rupca kojim dotičem svoje usne. Nedavno sam mu rekla šta mi ti uvijek govoriš i kako me katkad drsko napastuješ.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *neugodno iznenađen*: Nije moguće -

AGNEZA: Jest. Htjela sam ga kušati. A znaš, šta je rekao? - "Bio bi veliki jadnik svaki onaj, koji bi kraj tebe mogao ostati ravnodušan" - Onda sam ga upitala: - "A šta bi bilo da popustim?" -

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *napetom pažnjom*: A on?

AGNEZA: Pogledao me je svojim neopisivo dobrim očima, naslonio svoje lice u moje dlanove i rekao: "Ti popuštaš samo ljubavi" -

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: A glede mene, šta je rekao?

AGNEZA: - "Pusti ga!" - rekao je. "Umorit će se ili iscrpsti i neće više imati šta da ti kaže." -

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *tobože uzbuđeno*: Drskost!

AGNEZA: Pst! Nemoj tako!

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Nek se samo ne prevari! Ti popuštaš samo ljubavi.

AGNEZA: Njegovoj.

GOSPODIN ŠARENIM PRSLUKOM: Nije rekao čijoj. Rekao je samo: ljubavi. *Pauza.*

AGNEZA: Meni je uopće sve jedna zagonetka. Nekako se ne snalazim u svim tim kontradikcijama. Čini mi se katkad, da sam zalutala u život, kao za ljetnih večeri šišmiš kroz otvoren prozor u mračnu sobu. Najviše me buni jedno: zašto se jedna ljubav narivava na ono srce, gdje već postoji druga? Takvo bi srce moralo biti imuno - za sva vremena.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Kakav bi onda izgledao svijet? Šta bi vrijedilo ono srce, koje više niko ne može pokolebati? U njegovoj sumnjivoj stalnosti leži sav njegov čar. O ne, draga moja! Ljepše je ovako: "amor amori - lupus!" Inače - *Izvana se čuje nemir i ženski glas koji se približava: - "Agnezo" - "Agnezo!" -*

AGNEZA *trgne se*: Kristina! *Poleti k vratima u dnu.*

KRISTINA *u putnom kostimu ušla je prije no što je Agneza došla do vrata i jedna se drugoj baci u naručaj. Onda se istrgne iz zagrljaja prijateljice, pogleda je dobro u lice, pomiluje po glavi i obrazima, govoreći*: Agnus, djetešce, curice moja - jesi li ti to? *I opet se žestoko zagrlje.*

AGNEZA *s objema rukama oko Kristinina vrata, kao da joj je s njom došla neka pomoć ili olakšanje*: Kristina!

KRISTINA *napokon se oslobodi zagrljaja, ali drži Agnezu jednom rukom oko pasa*: A ovaj gospodin?

AGNEZA: Pa ne znaš ga? Toliko sam ti puta pisala o njemu! Moj kuzen.

KRISTINA: Da, zbilja: kuzen sa šarenim prslukom! *Pruži mu ruku*: Drago mi je!

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *primi ruku*: Vrlo se veselim, gospođice -

KRISTINA *okreće se opet k Agnezi*: Ali tvoj muž - čuješ: šarmantan.

AGNEZA: Da - zbilja: ni njega nisi poznavala.

KRISTINA: Pa otkle? Oba puta što si bila kod mene dolazila si sama.

AGNEZA: Kako ste se prepoznali?

KRISTINA: Čula sam da me neko zove -

AGNEZA: Oprosti: ja sam malo prije dobila pismo.

KRISTINA: Znam, znam sve. Al da i nije niko došao preda me, bila bih uzela taksi i došla sama.

AGNEZA: Pa naravno. Al izvoli: odloži -

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *sprema se na odlazak*: Dozvolite moje dame, do viđenja!

KRISTINA: Do viđenja!

AGNEZA: Dakle: za ručak. Zbogom. *On ode sredinom.*

KRISTINA: Hvala bogu - sad smo same. Pa kako je dakle? Šta je s tobom, moj mali Agnus? U zadnje si se vrijeme tako čudno izražavala - tvoja pisma nisu više onako vedra i sretna kao prije -

AGNEZA: Ah, Krista! Sve ću ti reći - sve ću ti reći... Sjedi.

KRISTINA: Samo da se malko uredim...

AGNEZA: Ne, ne, kasnije. Sad nas nitko ne smeta. *Poleti i zaključa vrata u dnu.* Danas ćemo teško više biti same. Slušaj: ja ću poluditi, Kristina! Ja ću poluditi!

KRISTINA: A šta ti je, za boga?

AGNEZA: Ti ne znaš, šta se sa mnom događa. Ja sam u živoj ognjici. Izvrnuta sam. Upravo izvrnuta i sva mi je krv u mozgu.

KRISTINA: Ali zašto? Govori... Tvoj muž -

AGNEZA: Ah, on ništa ne zna, ništa ne sluti, on ide uza me prekritim očima, drži me za ruku i ne zna kud ga vodim...

KRISTINA: Al kako? Zašto? Što si učinila? Agnus - govori!

AGNEZA *malko se zamisli i onda se trgne*: Krista, reći ću ti sada nešto što se dosada nisam usudila reći ni samoj sebi. *Prigušeno. Čvrsto*: Ja ljubim.

KRISTINA: Agnus!

AGNEZA: Jest. Ljubim. Ali ne kao druge žene, ne kao svako drugi tko gleda u jedne oči, u jednu sliku - ne, ja ljubim preko svih mogućnosti razuma i prirode. Sve je to više nego strast, više nego mahnitost... Monstrum, Krista, monstrum!...

KRISTINA: Tko je on? Što je on?

AGNEZA *histerično*: Pa to je, to je ono! Tko je? Šta je? Gdje je? I ja pitam tebe! Traži ga! Pomozi mi da ga nađem! Dovedi ga! Izmisli ga.

KRISTINA *je drži na svom ramenu i miluje joj glavu*: Agnus, mali moj Agnus!

AGNEZA: Poludit ću - obezunit ću! -

KRISTINA: Umiri se! Saberi se!

AGNEZA *uspravi se*: Sjećáš se, pisala sam ti o onom pismu, što sam ga primila od nekog nepoznatog.

KRISTINA: Znam. Pokazala si ga mužu i razderala pred njim. Zar ti je opet pisao?

AGNEZA: Jest. I piše neprestano.

KRISTINA: A jesi li pokazala mužu druga pisma?

AGNEZA *kriči*: Nisam! Nisam!

KRISTINA: Zašto nisi? - To si morala učiniti.

AGNEZA: Zašto? Ne pitaj me, molim te, zašto sam nešto učinila a zašto nisam. Uopće ne znam: ni šta sam, ni tko sam, ni šta činim - ni šta hoću. Po čitave dane i ne živim svojim životom. Sva sreća da se znadem snaći dok su drugi kraj mene. Al se bojim da doskora neću moći ni to.

KRISTINA: Pa što ti je pisao?

AGNEZA: Što? Najprije je htio znati, da li sam uistinu sretna sa svojim mužem. Doduše on je čuo da jesam, ali tko ikada može znati, što se krije iza nasmijanog lica i kako nečiji život izgleda iza zavjese? - "Ako je vaša sreća velika i istinita, dozvolite mi da se i ja uzmognem tome radovati. Budite sutra u dvanaest sati na vašem balkonu, to će mi biti potvrda, da ne tražite više ništa od života."

KRISTINA: I ti si bila?

AGNEZA: Jest, sjedila sam tamo i tražila među prolaznicima tko bi mogao biti on! Sjedila sam čitav sat, a onda me je najednom bilo stid, da tako okrutno izlažem svoju sreću pred srcem koje nema nade. Poslije malo dana molio me je, da mu dadem jedan jedini znak da vjerujem u njegovu ljubav. Nek dodem onamo gdje me on zove. - "Prođite u slijedeći utorak između četiri i pet sati 'Širokom ulicom'. Ja ću biti na jednom od onih mnogobrojnih prozora. Vi mene nećete vidjeti, al ja ću vas vidjeti kako prolazite i možda u misli milujete jedno srce, koje umire za vama - ."

KRISTINA: I ti si pošla?

AGNEZA: I ja sam pošla. Mužu nisam ništa rekla, jer sam se bojala. Ili ne: jer mi je kod onog prvog pisma rekao, da je taj čovjek ili bolestan ili da me vara. Bilo mi je teško to podcjenjivanje. Kratko vrijeme iza toga, došlo je opet jedno pismo, u kojem me je zvao u teatar. Pošla sam i tamo i istraživala, tko bi od prisutnih mogao biti moj misteriozni obožavatelj. Al uzalud: Niko se nije izdao ni trenutom oka. Nakon desetak dana eto opet poziva: - "Dodite u nedjelju na utrke." - Ah, znam ih na pamet od prvog do zadnjeg slova! - "i ne tražite me. Nemojte ni misliti na me. Kad bih slutio, da vas moja ljubav i na čas uznemiruje, odrekao bih se posljednje i jedine radosti - a ta je: da vas otkad dokad vidim." - Četiri dana trebalo je do utrke; al ja sam kroz to vrijeme potpuno iznemogla od nestrpljivosti, povlačila se od divana do naslonjača, od naslonjača do postelje, prelomljenim rukama

i olovnim nogama. Moja je volja bila ubijena. I bilo mi je kao da sam hipnotizirana. Taj nevidljivi ljubavnik postao je moj gospodar. Da me je pozvao na najnedostiživije vrhunce, na najbezumnije sastanke, bila bih pošla bez i najmanjeg promišljanja. Zato i čekam na njegova pisma u nervoznoj pohlepi kao na najpožudniji zagrljaj. Istom kad dođu, umirim se i razaberem.

KRISTINA: Kad ti je pisao zadnji put?

AGNEZA: Danas. Opet me zove.

KRISTINA: Gdje?

AGNEZA: Prekosutra na Bachov koncert u katedralu. *Naglo*: I ti ćeš sa mnom. Je li, Krista, - pratit ćeš me.

KRISTINA: Hoću - Agnus - pratit ću te. Al to je strašno! Šta će biti iz svega toga?

AGNEZA: Šta ja znam šta će biti iz toga! Da ga samo mogu vidjeti! Samo vidjeti! Koliko je on sretniji od mene! On samo zapovjedi: - Dođi! - a ja idem. I on me gleda koliko hoće, drži oči na meni, koje ja samo osjećam na sebi, na licu, na tijelu, kao neke tople zrake... Ah, Krista, pomoz mi! Pomoz mi! Da ti znadeš kako ga ja tražim, svuda, svuda. Noć na noć povlačim svog jadnog muža i skitamo se po dancinima i barovima i plešem, plešem sa svakim, u nadi da ću se naći u njegovim rukama. Gdje god ima jedan čovjek, uvijek pomišljam: to je on! Na ulici, u kavanama, u dućanima. Star ili mlad, bolestan ili zdrav, otrcan ili elegantan: sve ih gledam. *Jače*: Sve ih mamim. *Krikne*: Sve ih ljubim, Krista! Postajem ljubovca svih - nudim se svakome... Sve ih hoću, sve, samo da njega nadem, samo da budem s njime. *Baci se Kristini u krilo, trgana konvulzivnim plačem*.

KRISTINA *nakon male pauze*: Ti si teško bolesna, Agnus. Da si mi samo prije pisala da dođem.

AGNEZA: Pomoz mi! Pomoz mi!

KRISTINA: Nešto se mora učiniti. Kako bi bilo da rečemo tvome mužu?

AGNEZA *digne se, jako*: Ne, ne, Krista. Ne, za boga. On ne smije ništa znati. Ah, samo da se ne moram pretvarati pred njim! Da se ne moram smijati - kad bih najradije zakriknula i njemu i svakome u obraz: nađite ga! dovedite ga!

KRISTINA: A da nekamo otputuješ?

AGNEZA: On mi je pisao: - "Ako slučajno nekamo odete, slijedit ću vas svuda." - Kao da ga ja ionako ne bih posvuda tražila!

KRISTINA: Dakle?

AGNEZA: Meni je pravo. Ako moj muž pristane. Al i ti ćeš doći sa mnom?

KRISTINA: Svakako, samo kada - to će ovisiti o dolasku moga brata. Ali ti moraš poći odmah. - A sada bilo bi dobro da malko legneš. Samo do ručka. Ja ću se međutim urediti i preobući.

AGNEZA *legne na divan*: Jest.

KRISTINA: Ja sam brzo gotova. Dok ne dođem, nemoj se dizati. *Pomiluje ju po glavi dobrom rukom*: Oh, Agnus! Agnus! *Izađe sredinom. Pauza*.

AGNEZA *rukama ispod glave, leži za čas nepomična, potpuno odsutna. Onda se malko upravi, gleda neko vrijeme preda se, pa, kao da nekom govori, prošapta tiho*: Da znam barem, kako se zoveš! Zvala bih te... neprestano bih te zvala...

Pauza. Najednom se začuje, iza vrata u sredini, lagano cupkanje po gitari i podglasno mrmljanje. Zatim tiho nenametljivo pjevanje dvaju muških glasova što se slažu s pratnjom gitare. To mora da bude vesela, kabaretska "en vogue" pjesma, malo raskalašena u ritmu i riječima. Poslije prve strofe otvore se vrata i ukaže se: MUŽ držeći rukom preko ramena GOSPODINA SA ŠARENIM PRSLUKOM, koji cupka po gitari. Oni pjevaju i diskretno poigravaju u taktu. AGNEZA ostaje nepomična. Kad oni, još uvijek pred vratima - započnu drugu strofu, pada zavjesa.

ČETVRTA SLIKA

Wagon-lits. Na stolicu kraj prozora gori mala lampa sa modrim abažurum. Gardine su spuštene, stakla su zatvorena. Na stolu je još: putna flašica sa konjakom, mala srebrna čašica, veća putna čaša sa srebrnim poklopcem, zdjela sa nešto voća, paketom keksa, slatkišima, kutijica "Cachets-Faivre", par knjiga i novina, niska vaza sa cvijećem i ručno toaletno ogledalo. Krevet je prostrt za spavanje. AGNEZA sjedi u čošku kraj prozora, odjevena u šarenu svilenu ali nipošto ekstravagantnu pijamu, sa papučama na nogama. Zatvorila je oči kao da spava. Njezina se glava pomalo ljulja pod ritmičkim udaranjem jurećeg voza. Duga pauza. Onda ona polako dignu ruku i pritisne na električno puce. Pokrije se preko koljena šalom. Pauza - niko ne dolazi. Zvoni još jedanput. Pogleda na uru na narukvici. U to se otvore vrata sa apaniranim staklom i ude -

PODVORNIK - *to je Neznamac iz prve slike - u poznatom dresu wagon-lits-personala, vrlo ućtiv, i diskretan. On se pomalo ljulja držeći ravnotežu, kao što to biva u jurećem vozu: Molim, madame?*

AGNEZA: *Žao mi je: vi ste zacijelo spavali.*

PODVORNIK: *Ne, madame. Ja imam službu.*

AGNEZA: *Mogu li dobiti malo mineralne vode?*

PODVORNIK: *Vichy? Appolinaris?*

AGNEZA: *Svejedno.*

PODVORNIK: *Odmah, madame. Pođe i hoće da zatvori vrata.*

AGNEZA: *Čujte -*

PODVORNIK *ustavi se kod vrata: Madame?*

AGNEZA: *Koliko je sati?*

PODVORNIK: *Dva i trideset, madame.*

AGNEZA: *Hvala.*

PODVORNIK: *Molim. Izade i zatvori vrata za sobom.*

AGNEZA *skine narukvicu, regulira uru i stavi je opet na ruku. Tad se nasloni i miruje. Pauza.*

PODVORNIK *vraća se sa bocom mineralne vode i čašom i hoće da naliže.*

AGNEZA: *Ne, ne. Molim ovdje. Uzme svoju putnu čašu, dignu poklopac i pruži je podvorniku. Onda uzme kutiju sa cachetsima i hoće da jedan stavi u usta.*

PODVORNIK: *Molim, samo čas. Madame ima migrenu?*

AGNEZA *malko začuđena sa cachetom u ruci: Da, tako nekako... Ne mogu da spavam.*

PODVORNIK: *Smijem li ponuditi gospodi jedan novi preparat što je mnogo uspješniji od Cachets-Faivre? Balzam! Gesta rukom sa pritisnutim palcem o kažiprst. Istodobno drugom rukom vadi iz džepa malu tubu: Molim, madame. Trese joj na ruku par tableta.*

AGNEZA *držeći otvoren dlan, gleda ga malko koketno: Ako me otrujete?*

PODVORNIK *se devotno nasmiješi: Izgledam li tako?*

AGNEZA: *Tko zna kakove tko ima pasije! Al ja sam po naravi lakovjerna, pa vam vjerujem. Stavi tabletu u usta i popije par gutljaja vode. Sad je svršeno.*

PODVORNIK: *Želi li madame još štogod?*

AGNEZA: *Gdje se nalazimo sada?*

PODVORNIK: *Na Gotthardu. Grjehota što nije dan.*

AGNEZA: *Zašto?*

PODVORNIK: Izgled je veličanstven, madame!

AGNEZA: Vjerujem. Ne znate, je li još svijetlo kod gospodina prijeko?

PODVORNIK: Malo prije je bilo. Pogledat ću. *On izade začas i odmah se vrati:* Jest, madame. *Mala pauza.*

AGNEZA: I vi ovako dan na dan, pratite u ovim kolima nepoznate putnike?

PODVORNIK: Jest, madame: dan na dan.

AGNEZA: I nikad vas nitko ne zanima?

PODVORNIK: Ima malo prilike da s kim govorim. Svak je zaokupljen sam sobom. Ja sam ovdje kao ona lampa, madame. Zavrne se kontakt i ona gori. Pritisne se električno puce i ja stupam u akciju.

AGNEZA: Inače vam je sve svejedno.

PODVORNIK: Mora da bude.

AGNEZA: Niste se nikad pitali: bože moj, što goni ove ljude da hite iz jednoga grada u drugi? Šta tjera ovu ženu od kuće! Kamo ide ovaj čovjek? Tko ih čeka? Tko ih treba? Od koga bježe. Nose li u sebi bol? Radost? Očekivanje? Jesu li sretni ili nesretni? Hoće li se ikad vratiti odanle kamo putuju? Niste nikad kušali da ispitajte nutrinu nijednoga od ovih ljudi?

PODVORNIK: To bi preveć kompliciralo moju i onako napornu službu, madame. Kao što se činovnik u poštarskom vagonu ne zanima za sadržaj pisama što prelaze kroz njegove ruke, tako je i meni sa putnicima. Svaki nosi svoje tajne, dobre i zle, skrivene u sebi i - prolazi. Svakako držim, da je ovuda prošlo mnogo boli, radosti i očekivanja - kako ono izvoli reći madame. Katkad sam i ja ponešto vidio što mi je moglo otkriti da neko od njih pati ili uživa. Ali kud bih došao da sam se na sve to obazirao? Tuđe boli i tuđa sreća ostavljaju slabije utiske nego ovaj alpski pejzaž u noći.

AGNEZA: Vi se lijepo izražavate. Odakle ste?

PODVORNIK: Madame je vrlo ljubezna. Odakle sam? Od svakuda pomalo. Bilo bi dugo kad bih nabrajao sve krajeve, gdje su ubilježeni tragovi moga porijekla. U kratko rečeno: ja sam kozmopolita. Od nikuda i od svakuda.

AGNEZA: Ali ja vas zadržavam. Možda ste umorni.

PODVORNIK: Ni najmanje, madame. Radostan sam što madame ispunjuje svoje besano vrijeme u razgovoru sa mnom.

AGNEZA: Zacijelo govorite mnogo jezika?

PODVORNIK: Kao kardinal Mezzofanti, madame: mnogo i loše. Zapravo ne znam ni jednog.

AGNEZA: Šta ste bili prije nego što ste došli u ovu službu?

PODVORNIK: Slično što i sada, madame. Uvijek sam bio gdje se ljudi prenose s jednog kraja na drugi. Porodična tradicija! Služba nije bogzna kako ugodna, ali trenira karakter.

AGNEZA: Kako to mislite?

PODVORNIK: To je vrlo jednostavno, madame. Ja nikad ne žalim kad tko prođe, jer tko je god u vozu, taj mora i saći iz njega. Neko prije, neko kasnije. Već prema stanicama. Katkad se desi da neko prije reda iskoči, na otvorenoj pruzi - al to su rjeđi slučajevi. I tako čovjeku otvrdne srce.

AGNEZA: Tako je i najbolje. Vi zacijelo nemate migrene, kad ste u vozu.

PODVORNIK: Ne, madame. Nikada.

AGNEZA: Pa zašto nosite te tablete u džepu?

PODVORNIK: Vidio sam odmah da gospođi nije dobro i uzeo sam ih kad sam išao po vodu. Kao što uzmem cigarete kad zazvoni koji gospodin. Za gospodu: cigarete - a za dame: tablete.

AGNEZA *malko se nasmije:* Vi ste psiholog.

PODVORNIK: Nek mi ne zamjeri madame, al to se ne bi moglo nazvati psihologijom. To je nešto sasama živinsko: instinkt.

AGNEZA: Kako?

PODVORNIK: Molim za oprostjenje, madame, noge nerado čine nekoliko puta jedan te isti put!

AGNEZA *opet se nasmije*: Kako ste zgodni! *Iza kratke pauze*: U ostalom, čini mi se da sam vas negdje srela... Al samo da znam gdje?

PODVORNIK: Pruga na kojoj službujem, veže dva svijeta. Mogu skoro ustvrditi da se mene prije ili kasnije mora sresti.

AGNEZA: Može biti da je tako. *Zašuti. Pauza. Zašto šutite?*

PODVORNIK: U službi govorim samo onda kad me pitaju. Ako madame dozvoli - *Hoće da pođe.*

AGNEZA: Molim pogledajte još jedanput, gori li svjetlo kod gospodina?

PODVORNIK *otvori vrata i pogleda van*: Jest, madame: gori.

AGNEZA: Zakucajte, molim vas, i zamolite gospodina da dođe ovamo. Ja i onako više neću zaspati.

PODVORNIK: Molim, madame. *Zatvori vrata za sobom i poslije malo otvori opet i reče*: Madame, gospodin će odmah doći. *Zatvori i opet ode.*

AGNEZA *uzme zrcalo, pogleda se, pređe češljem preko kose, onda se nasloni, miruje i čeka. Voz šumi kroz tunele. Napokon neko zakuca na staklu na vratima. Ona jedva okrene glavu i reče*: Naprijed.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *ovaj put bez šarenog prsluka, gologlav, proviri*: Slobodno?

AGNEZA: Izvoli samo.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *uđe i zatvori vrata*: Šta to znači? Nije ti dobro?

AGNEZA: Ne mogu spavati, pa ne volim biti sama.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Sinoć si me skoro bacila napolje, a sad me zoveš da ti pravim društvo!

AGNEZA: Sjedi i pripovijedaj štogod. Ja nemam volje da govorim.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Čuo sam. Skoro tri četvrti sata razgovarala si sa podvornikom.

AGNEZA: Amizantan je uistinu. Htjela bih da se naši intelektualci onako znadu razgovarati sa jednom damom.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Ciljaš na mene?

AGNEZA: Ti nisi intelektualac. A ipak si dosadan kao da jesi.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: I zato si me pozvala ovamo?

AGNEZA: Ne. Rekla sam ti: ne volim biti sama. Bojim se.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Bojiš se? Koga?

AGNEZA: Samoće. Noći.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Nervi, draga moja.

AGNEZA: Ah, kakvi nervi. *Jače*: Misli. *Još jače*: Želje.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Ne razumijem te. Kakve misli? Kakve želje?

AGNEZA: Samo me dražiš svojim ispitivanjem. Rekla sam ti: nemam volje da govorim. Pripovijedaj štogod ili šuti.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *gleda je neko vrijeme, a onda*: Šutjet ću dok mi nešto ne padne na pamet. *Uzme sa zdjele veliku jabuku, prereže je, a onda jednu polovicu u dvoje i čisti lupinu. Jede. Pauza.*

AGNEZA: Daj prestani s tim hrskanjem.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Jabuka se ne može jesti bez hrskanja.

AGNEZA: Zar moraš uvijek jesti?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Kasno u noći čovjek ogladni.

AGNEZA *mirnije*: A ti jedi. Ima i bonbona. Uzmi i malo konjaka.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Hvala! *Ne jede više jabuke, ali posegne za bonbonima. Sve to on učini diskretno i obzirljivo.*

AGNEZA: Žalim što nemamo nego jednu čašicu. Neće ti smetati što sam ja iz nje pila?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Zašto me danas neprestano vrijeđaš i izazivlješ? Da sam znao da ćeš biti takova, ne bih tvome mužu učinio usluge da te pratim. *Toči konjak i drži čašicu u ruci.*

AGNEZA: Usluge - veliš? Sjao si od radosti kad te je za to molio. Nisi vjerovao svojim ušima. *Ujedljivo*: Izgledao si kao konobar, kad mjesto obične napojnice dobije malko krupniju banknotu. Daj i meni malko konjaka.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *držeći neispijenu čašicu, ponudi joj*: Evo, izvoli.

AGNEZA: Ispi, molim te. Ja ću poslije tebe. Hoću da te udobrovoljim.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *ispije i ponovno natače*: Ja se ne srdim. Ja sve rado primam što dolazi od tebe. I dobro i neugodno. *Pruži joj čašicu*: Molim.

AGNEZA *uzme čašicu, ispije i vrati mu čašicu*: Hvala.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *natoči još jedanput, ispije, ostavi sve na stolić. Pauza*. Još četiri sata. *Pauza*. Zašto malo ne legneš?

AGNEZA: Ne. Ali dođi malo bliže. Naslonit ću se na tvoje rame. *Nasloni se*. Ne znam zašto, al kad se vozim u željeznici, tako se rado naslanjam na nečije rame. Kad putujem s mužem, uvijek mi je glava il na njegovu ramenu il na njegovu krilu. Siromah, on je tako strpljiv.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: I ja sam strpljiv.

AGNEZA: To je nešto drugo. Tebi to laska. Možda te i draži. Al on se žrtvuje. Ostaje po čitave sate nepomičan: sav se ukoči i utrne.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Pa i ja ću ostati nepomičan. Do potrebe i utrnut ću.

AGNEZA: Vidjet ćemo. *Pauza*.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Vidjet ćemo.

AGNEZA: Daj mi cigaretu.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Nemoj pušiti. Sinoć si toliko pušila, pa te je glava zaboljela. Ti znaš da ne smiješ pušiti.

AGNEZA: Daj mi cigaretu.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *izvadi dozu, pruži je, al ne mijenja položaja*: Kad baš hoćeš -

AGNEZA *uzme cigaretu*: Daj mi žigicu: sama ću pripaliti. Ovako mi je dobro i neću da se mičem. *Pripali i vraća mu žigice*.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *i on zapuši*: Meni u noći ne ide duhan u tek.

AGNEZA: A ti ne puši.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Kad ti pušiš, pušim i ja.

AGNEZA: A ti puši. *Pauza*.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *pomiluje ju slobodnom rukom po kosi*: Mala Agnus.

AGNEZA: Ne zovi me Agnus. To je Kristinino pravo. U njezinim ustima to ima poseban zvuk.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Lijepo je ime Agnus. To znači janje.

AGNEZA: Jest. Da. Janje. *Pauza. Voz neprestano buči, ona leži nepomično na njegovom ramenu.*

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *zatvorenih očiju*: Uživam ovako: zatvoriti oči i misliti da si moja žena. Misliti, da idemo nekamo, gdje nećemo nikoga sresti i nikoga naći.

AGNEZA: A ja baš tražim nekoga. Ja baš moram nekoga naći.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Pa svoga muža. A kad bih ja bio tvoj muž, onda bi mene tražila.

AGNEZA: Muža se već ima: njega se ne traži.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Sad te više ne slušam. Sanjam. Sanjam i sjećam se onoga vremena, kad sam kao mlad student za tobom išao - al uvijek iz daljine, da me nisi mogla opaziti. Stidio sam se da doznaš, da te volim.

AGNEZA *trgne se i uspravi*: Šta govoriš?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Jest - istina je. Ti ne znaš otkada te ja volim. Uopće: otkad god pamtim, volio sam te. Al pustimo to.

AGNEZA *uzbuđenije*: Ne, ne. Govori, govori.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Čudnovato kako te to sada uzbuđuje, kod kuće nisi htjela ni slušati kad sam ti to govorio.

AGNEZA *nestrpljiva*: Dalje - dalje - samo govori.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Ne mogu govoriti kad me tako gledaš. Nasloni mi se opet na rame, pa ću ti sve kazati.

AGNEZA: Evo. *Nasloni se na njegovo rame, napeto sluša svaku riječ i kao da joj se pri tom nešto otkriva.*

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Tako. Vidiš kako si dobra. *Pomiluje je po glavi.* Sad će opet ići. Mi smo dolazili k vama samo nedjeljom, al ja sam te htio vidjeti i u druge dane. Pa sam vrebao na te iza ćoškova, čekao te sakriven iza one kapelice pred školom, kad si se vraćala kući, čekao na prozoru kad sam znao da ćeš proći sa svojom mamom. *Pauza.*

AGNEZA *još nestrpljivije*: Dalje, dalje.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Jedanput sam ti ukrao rupčić, a drugi puta jednoga sveca iz molitvenika, sveta Katarina sa velikim kolom. Još ih i danas čuvam.

AGNEZA *čeka u nervozi na odlučnu riječ*: A onda - onda -

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Kad je umro tvoj otac doveli su te k nama. Ja sam te neizmjereno žalio. I tješio sam te kad si plakala. Rekao sam ti u času kad smo bili sami: - "Nemoj se žalostiti: ja ću te čuvati i braniti, a ako ne nađeš muža, ja ću te uzeti." Bože moj, tako mi je sve živo pred očima, kao da je bilo jučer.

AGNEZA *istražujući sve to većim interesom*: A kad sam otišla u institut?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: To znaš da sam ti bio pisao.

AGNEZA: Znam.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Čitav je teatar bio s tim pismom: poslali su ga natrag tetki.

AGNEZA *prekine ga nestrpljiva*: Znam - sve to znam. Ali poslije toga? *Naglo*: Nisi nikad dolazio tamo gdje sam ja bila?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Jest, dvaputa. Pošli smo nas nekoliko đaka tamo na izlet.

AGNEZA: Zašto me nisi potražio? Kao moj rođak.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Stidio sam se rad onoga pisma.

AGNEZA: Nisi ni dolazio u blizinu instituta?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Dakako da jesam. Vrtio sam se oko rešetke kao detektiv.

AGNEZA: A onda?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Poslije malo odvezli su te u sanatorij.

AGNEZA *sve to naglije*: I tamo si dolazio?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Jest. I tamo.

AGNEZA: Pa što si tamo činio?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Pitao kako ti je? Bila si tako slaba, da me nisu ni pustili k tebi.

AGNEZA: I šta još? Šta još?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Šta još? Molio se u crkvi za tvoje ozdravljenje. Onda sam još bio pobožan.

AGNEZA: I još... još...

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Al šta ti je, Agnezo? Sva dršćeš? *Primi ju za ruku.*

AGNEZA *otrgne ruku iz njegovih, presirana*: Govori, šta još?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *kao da izmišlja*: Zakleo sam se pred Majkom Božjom da ću te uzeti za ženu pa makar ostala neizlječiva.

AGNEZA: A cvijeće? Cvijeće?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *u čudu*: Kakvo cvijeće? Ah da: stavio sam i kitu cvijeća pred Majku Božju.

AGNEZA: A nisi ga prosipao po stazama oko sanatorija?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *ne razumije*: Prosipao?

AGNEZA: Da, govori. Šta me mučiš?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *nesigurno kao da se dosjetio*: Ah, jesam, jesam.

AGNEZA: I odlučio si umrijeti, ako umrem?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Da, da, naravno.

AGNEZA: A kad sam se opet kući vratila?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Htio sam te zamoliti da budeš moja žena. Al tvoj me je muž pretekao.

AGNEZA: Sad mi je sve jasno.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *u čudu*: Šta?

AGNEZA: Ipak sam te našla.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *čudi se još više*: Ali, Agnezo - šta ti je?

AGNEZA: Uspjelo ti je da preokreneš čitav moj život.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Ne znam, al ja sam te uvijek volio.

AGNEZA: Pa da, znam. Ti i pišeš ona pisma.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Kakva pisma? Komu?

AGNEZA: Nemoj nijekati. Nemoj me mučiti. Ja sam potpuno iznemogla. Izmrcvarena sam - čuješ li! Reci: jesu li ona pisma tvoja?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: O kakvim ti pismima govoriš?

AGNEZA *čudno se smije*: Sve ti je zaludu. Više se ne možeš sakriti.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Al vjeruj mi: ja te ne razumijem...

AGNEZA: Znam, znam. Nećeš da priznaš. Pa sam si mi pisao da nećeš priznati i ako doznam i ako te otkrijem.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Al što da priznam?

AGNEZA *potpuno pod uplivom svoje fiksne ideje*: Zato si i letio za drugim ženama, samo da mene obmaneš, da ne dođem na pomisao da si ti onaj neznanac. Je li tako? Je li tako?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Znaš -

AGNEZA *vadi iz svoje torbice snop listova*: Zar nije ovo tvoje? Zar nije ovo tvoje? *Prosiplje pisma u njegovo krilo*: Sam si se izdao. Zašto tajiš dalje? Sad ne možeš natrag! Iz moga si me mira izbacio, zavezao me, zarobio... Zaljubio si me u jedan fantom što je oživio pod mojim rukama. Mjeseci sam ludovala i umirala za praznom sjenom i trošila se u željama za jednim umišljenim stvorenjem. *Spusti se na tle pred njim sa laktima na njegovim koljenima*. Sad sam pri svršetku svoje snage. Ne varaj me dulje, priznaj, govori: nije li ovo tvoje? Nije li ovo tvoje? *Sa nekoliko listova u ruci*.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *koji je međutim pregledao dva tri pisma, shvatio o čemu se radi, najprije malko oklijevao, a onda*: Oprosti mi, Agnezo.

AGNEZA: Dakle, tvoje je?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *plaho*: Moje je.

AGNEZA *ovije ruku oko njegova vrata*: Pa šta čekaš onda? Zar ne vidiš: umirem za tobom.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *pridigne je obujmivši je rukama*: Agnezo! *Dok se njihova usta približuju nastane mrak*.

Velika pauza. Pozornica je potpuno mračna. Čuje se samo udaranje voznog kolesja. Kad se pozornica ponovno rasvijetli, opet se vidi isti odio wagon-litsa. Gardine su sa prozora pomaknute. Jutro je. Sa stolića su dignute stvari, osim vaze sa cvijećem i lampe, koja više ne gori.

AGNEZA *sjedi u putnoj haljini i ogrtaču, sa šeširom na glavi, torbicom preko ruke i gleda kroz prozor. Stisnutim rupcem u ruci na ustima. Očajno mirna*.

GOSPODINA SA ŠARENIM PRSLUKOM *u istom odijelu od prije, sa kapom na glavi, bez uzbuđenja kao da se nije ništa desilo, posprema još i posljednje predmete u Agnezine kofere što stoji na krevetu. Ostavio je paketić kekisa na stranu, turio ga u džep i pomalo griska*.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Trebaš li ovo? *Uhvati neke novine, pokaže ih Agnezi*.

AGNEZA *pogleda novine, samo jedva vidljivo makne glavom*: Ne.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *baci novine u mrežu. Pauza. Jede kekse, onda ponudi njoj: Jedan keks?*

AGNEZA *opet gesta: ne*.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: A ipak morala bi nešto uzeti. Bit ćeš gladna.

AGNEZA *nervozno*: Nisam gladna.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Valja odma brzojaviti tvome mužu, da smo zdravo stigli.

AGNEZA *s bolnim sarkazmom*: Sretno stigli, molim. *Zaplače u rubac*.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Al molim te, nemoj plakati. Sad ćemo skoro izaći i bit ćeš sva zaplakana. Mislit će ljudi bogzna šta.

AGNEZA: Pa to i je "bogzna šta" za me. Zar nije?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Jest, da znaš - ti sve uzimlješ, kako da kažem, ti uzimlješ sve na tešku ruku. Druge bi na tvom mjestu -

AGNEZA *prekine ga*: Da, druge. Gospođa Rubricius na primjer.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Molim te, ne spominji je u ovaj čas ni na ovom mjestu.

AGNEZA *uzbuđena*: A ipak: s njom si se sastajao, a meni si pisao ona pisma. Kako si mogao to činiti?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Htio sam da izazovem tvoj ljubomor.

AGNEZA *naglo, uhvati ga za odijelo na prsima*: I ti se više nećeš s njom sastati?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Ne, ne, zacijelo.

AGNEZA *inzistira*: Nećeš je ni pozdraviti?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Ne -

AGNEZA: Obećaj mi! Zakuni se, da je nećeš više ni pogledati.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Al vjeruj mi. *On se nagne nad njezin zatiljak i poljubi je. Onda počne zatvarati kofer. Pauza. Turi u usta keks. Uzme flakon sa kolonjskom vodom i uspe nekoliko kapi na dlan, pa protare ruke.*

AGNEZA *okrene se malko*: Molim te, zazvoni.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Želiš li što?

AGNEZA: Zazvoni da dadem nešto onom čovjeku. *Otvora torbicu i vadi novac.*

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Pusti, ja ću to urediti. *Zavrne čep od flakona, stavi ga u kofer i zaključa kofer.*

AGNEZA: Ne, ne. *Nervozno se okrene i pritisne električno puce*: Ja sam ga noćas budila.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Kako želiš. Zašto se odmah radi svake sitnice uzrujavaš? *Netko zakuca na staklu. Naprijed. Izvadi nožić za nokte i čisti ih.*

PODVORNIK *uđe*: Dobro jutro! Molim?

AGNEZA *okrene se*: Dodite.

PODVORNIK *zatvori vrata za sobom i pristupi k njoj*: Molim, madame?

AGNEZA *dade mu jednu banknotu*: Hvala vam za sve. *Turobno se nasmiješi*. I za tablete.

PODVORNIK: Najljepša hvala, madame!

AGNEZA *pruži mu ruku*: Do viđenja!

PODVORNIK *primi njezinu ruku i učtivo se nakloni*: Madame! *Prošavši kraj Gospodina sa šarenim prslukom, ovaj mu također utisne u ruku napojnicu, koju on diskretno primi i reče*: Hvala lijepo!

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Imamo još dugo? *Prestane da čisti nokte.*

PODVORNIK: Desetak minuta.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Nadite nam onda jednog nosača.

PODVORNIK: Ne bojte se, to je moja briga. Imate li veliku prtljagu?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Dva velika kovčega.

PODVORNIK: Molim cedulje.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *vadi iz portfelja cedulje*: Evo.

PODVORNIK *primi cedulje*: Sve će biti u redu. *Izađe i zatvori vrata za sobom. Pauza.*

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Baš nije trebalo da mu pružiš ruku.

AGNEZA *naglo*: Zašto ne?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *ironično*: Al da, doduše: to je tvoj intelektualac!

AGNEZA *jače*: Pitam te: zašto ne? On je bio vanredno učtiv i uslužan. Više nego li je njegova dužnost.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Zato je i dobio obilnu napojnicu...

AGNEZA *uvijek agresivna*: Pa tko sam ja da ne bih ovome čovjeku pružila ruke? U čemu sam ja bolja od njega?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: O tom sada nije riječ. Ja znam da smo pred bogom svi griješni, a u smrti svi jednaki. Al ljudsko je društvo izgrađeno na stepene... *Izvadi iz džepa koštanu čačkalicu i čačka zube.*

AGNEZA: Kako si smiješan. Ti i društvo i svi vaši stepeni! Šta misliš, da je on slučajno bio onaj koji se je u mene zaljubio i pisao mi one listove, pa da sam to noćas iz njegova odgovora otkrila - šta misliš, šta bi se bilo dogodilo?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Ta valjda ne? - *Iznenaden turi čačkalicu u džep.*

AGNEZA *histerično*: Al zašto ne? Zašto ne?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Znala bi se valjda suzdržati.

AGNEZA *uvijek uzbuđena*: Zato jer je on slučajno podvornik, konobar, sobar - što li? Ta veće su bile zapreke i jači razlozi koji su me morali suzdržati - pa me nisu. Prešla sam preko svega, a ni na što nisam mislila. Ja sam samo ljubila i otvorenim srcem tražila svoju nepoznatu ljubav. Noćas sam dapače i pomislila jedan trenutak kad sam s njime govorila: a da mi sad ovaj čovjek reče da je on onaj? Bila bih pala u njegov naručaj kao što sam u tvoj!

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: A drugi bi se dan gadila sama sebi!

AGNEZA *jako*: Misliš da se sada ne gadim sama sebi?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Al to je ipak razlika.

AGNEZA: To misliš ti. Al ja nisam tražila nikakvih razlika, nego čovjeka koji me uvjeravao da me voli izvan svih mogućnosti... Koja sreća da ga nikad nisam našla!

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Ti si bolesna, draga moja.

AGNEZA: Kako ti govoriš! Poslije svega? *Zvižduk lokomotive.* Poslije mojeg izdajstva na najboljem čovjeku na svijetu.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *ciničan*: To čine sve kad zavole drugoga. I vjeruj mi svaka nađe izliku što joj olakšava savjest. Ti si, na primjer, imala svoga anonimusa sa romantičnom aureolom i zaokružila svoj "crimen amoris" u skladan okvir.

AGNEZA *gleda ga zapanjeno*: Izliku? Izliku veliš? Kad te tako čujem govoriti, čini mi se, da je sve laž što si za me osjećao, da je sve varka što si mi pisao!

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: A da ti ja uopće nisam pisao - šta bi onda rekla?

PODVORNIK *otvori vrata i zavikne*: Zürich! Molim izaći! *Pođe dalje ostavivši otvorena vrata, čuje se sve to slabiji njegov glas*: Zürich! Molim izaći! Zürich! Molim izaći!

AGNEZA *trgne se sva izvan sebe*: Šta si rekao? Šta si rekao?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *pomirljivo*: Ali tako, velim na primjer --

AGNEZA: Nema čovjeka koji bi mogao biti takav podlac! *Voz stane. Vani žurba.*

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *još blaže*: Kako ti mučiš sama sebe ni za što. Umiri se -

PODVORNIK *na vratima*: Molim, ovdje je nosač... *Kad se Nosač pokaže na vratima, pada zavjesa.*

PETA SLIKA

U elegantnom hotelu u Alpama: salon jednog apartmana, sa visokim prozorima i ukusnim, udobnim namještajem. Desno, iza draperije, ulaz u spavaonu. Večer je, oko jedanaest sati. Jedino svjetlo: velika stajuća lampa sa žutim abažurum. Lijevo: dvostruka vrata - prva se otvaraju van, druga prema unutra - što vode u koridor. Luster koji nije zapaljen.

Kad se dignu zavjesa, pozornica je prazna, a iz spavaonice čuje se jasno slijedeći dijalog u velikom tempu i uzbuđenim akcentima: skoro kao kakva prepirka.

AGNEZA *iznutra do konca scene*: Recite - priznajte -

MUŠKI GLAS: Ali šta? Šta?

AGNEZA: Jeste li vi onaj...

MUŠKI GLAS: Ali za Boga miloga -

AGNEZA: Ne puštam vas prije nego li priznate -

MUŠKI GLAS: Draga moja, vi ste potpuno ljudi!

AGNEZA: Čekajte - govorite -

MUŠKI GLAS: Pustite me već jednom!

AGNEZA: Ubit ću se! Bacit ću se kroz prozor!

MUŠKI GLAS: Ne vičite tako! Doći će personal!...

AGNEZA: Nek dođe - nek čuju svi -

MUŠKI GLAS: Ne vucite me tako! Kakav ću samo izgledati... Ja idem ponovno u salu -

AGNEZA: Šta? Vi ćete još i plesati nakon svega? To je brutalno!

MUŠKI GLAS: Pa dodite i vi! Zbogom!

AGNEZA: Ne, ne, još jednu riječ.

MUŠKI GLAS: Samo se žurite! Tražit će me žena..

AGNEZA: Kako? Vi ste i oženjeni? To mi niste rekli -

MUŠKI GLAS: Pustite me!... Ah, šta ću se ja s vama ovdje natezati. Čuje se kako se je prevrnuo jedan stolac.

AGNEZA: Ubit ću se -

BRUTALNI LJUBAVNIK *izade usplahiren naglo iz spavaonice, hiteći k ulazu popravlja oko vrata svoj frak*: Pa ubijte se koliko vas volja! *Otvarajući vrata, za se: Luda jedna histerična! Hitro izade i lupi vratima za sobom. Dok se vrata otvore, čuje se iz daljine jazz-band, ali vrlo prigušeno, samo po koji jači udarac bubnja i činela.*

AGNEZA *izleti poslije malo za ovim muškarcem, sva uzbuđena, i dođe do vrata malo kasnije nego što je on njima zalupio. Tu se ustavi, nasloni na lakat, a lakat na vrata. Pauza. Tad polako raspusti pozu, klone rukama, okrene se i teškim koracima dođe do prvog fotelja i baci se u nj. Onda, kao da hoće sama sebe uvjeriti, reče tiho: Ne, ne. Nije. Za čas postane mirna i apatična, zatim kao da se sjetila onoga što se je maloprije dogodilo s njom, izrazi mimički osjećaj najgoreg gađenja: Fh! Odurno! Kao da je stidom obuzeta sakrije lice u ruke i prigne glavu na koljena. Pauza. Napokon se uspravi, pređe rukom preko čela ispitujući, tako rekuć, šta se to s njome događa i uvjeravajući se očajno: Al ja sanjam! Sve to samo sanjam! Baci se polako na naslon i zatvori oči. Iza male pauze trgne se naglo, skoči do vrata, otvori nutarnja, pa vanjska, pogleda niz koridor, poslušna, vrati se u*

sobu ostavivši vrata otvorena, pođe u spavaonu, iz koje, nakon nekoliko trenutaka, izade omotana u veliki šal, pogleda se iz velike blizine u zrcalo i izvuče se kao mačka, kroz poluotvorena vrata napolje. Nutarnja vrata ostanu otvorena, a vanjska se zatvore za njom. Duga pauza. Napokon se ona vraća, potpuno promijenjena u raspoloženju, skoro vedra, pa govori nekomu pred vratima: Udite, mladi prijatelju! Zar se bojite? Pruži ruku prema vani i uvede **DOBRO ODGOJENOG MLADIĆA** u sobu.

MLADIĆ u fraku, plah, sa vječnim, malko glupim posmijehom na licu: Molim - zašto bih se bojao?

AGNEZA zatvori i zaključa vrata: Vidite, to je zbilja senzacija, što smo mi iz istog mjesta. Sjedite malko.

MLADIĆ sjede: Hvala.

AGNEZA sjede također: Ja se ne mogu sjetiti, da sam vas ikad vidjela. Niste tamo nikamo zalazili?

MLADIĆ: O da. Ja poznam milostivu gospođu po viđenju.

AGNEZA: Zbilja? Već dugo?

MLADIĆ: Skoro ne pamtim od kada. Mi moramo biti istih godina. Išli ste u školu kad i ja.

AGNEZA: Šta ne kažete!

MLADIĆ: Jest. Ali sam vas i u zadnje vrijeme viđao vrlo često. U teatru. Na zabavama. I baš nedavno u katedrali na Bachovom koncertu.

AGNEZA sjede bliže do njega: Vi ste muzikalni?

MLADIĆ: Pa ja sam glazbenik. Komponista. Bili ste jednom na koncertu kad se je davao moj prvi kvartet. Sjedili ste u drugom redu, na kraju.

AGNEZA: Kako ste vi to upamtili?

MLADIĆ ponešto stidljivo: Jer ste pljeskali.

AGNEZA: I to znate? Čudnovato.

MLADIĆ: Pa to je razumljivo! Ja sam se i naklonio prama vama, al vi niste ništa opazili.

AGNEZA: Žao mi je, nisam. Kad je to bilo?

MLADIĆ: Prošle jeseni, u oktobru. *Pauza.*

AGNEZA: Izvolite pušiti? *Nudi mu kutiju što je kraj nje.*

MLADIĆ: Hvala. Ne pušim. Moji nervi to ne podnose.

AGNEZA: Zašto ste me pozvali da s vama plešem?

MLADIĆ: Pa mislio sam, pa mislio sam: iz istoga smo mjesta, a onda... *Prekine se.*

AGNEZA: A onda... šta? Recite...

MLADIĆ: To nema smisla.

AGNEZA: Govorite, ne bojte se. Sami smo. Ovdje nas niko ne čuje.

MLADIĆ: Oh, glede toga: to može svak čuti. Samo je malo nečedno s moje strane.

AGNEZA: Ne mari. Meni možete reći što god hoćete. Ja vam neću zamjeriti. *Nasloni svoju ruku na njegovu: Dakle?*

MLADIĆ: Znate, mislio sam nešto sasna banalno.

AGNEZA skoro nestrpljiva: Al recite već jednom! Mi se skoro moramo dolje vratiti.

MLADIĆ: Mislio sam: dobro je sebi sakupljati publiku.

AGNEZA smije se, a on za njom: Vi ste uistinu zgodni!

MLADIĆ: Al nemojte se, molim vas, uvrijediti. Mi početnici u umjetnosti, računamo sa svakim pojedincem. Zato sam vas htio upoznati i s vama plesati.

AGNEZA: Samo zato?

MLADIĆ: Da, i zato: jer izvrsno plešete.

AGNEZA: I ni za što više?

MLADIĆ *toplo u naivnom entuzijazmu*: Htio sam vam još poljubiti ruke, što su onako neumorno pljeskale mome kvartetu. *Prigne se hitro i, vrlo uzbuđen, poljubi joj obje ruke, koje mu ona prepušta bez otpora.*

AGNEZA *gledajući u njegovu prignutu glavu*: Kad nije nego to... *Pauza. Kad se on uspravi ne govoreći ništa, reče ona*: A ja sam o vama zlo mislila.

MLADIĆ: Kako? Zašto?

AGNEZA: Cijelo ste me veče neprestano gledali. I kod table-d'hôtela i u sali.

MLADIĆ: Pa rekao sam vam zašto. A onda bili ste tako blijedi i niste skoro ništa okusili. Valjda zato jer ste bili sami.

AGNEZA: Kako to mislite?

MLADIĆ: Danas ste još ručali u društvu sa nekim gospodinom. Imao je na sebi šareni prsluk. I njega sam često viđao tamo dolje i svaki put je imao na sebi šareni prsluk. Večeras ga nije bilo s vama. Izgleda da ga uopće više i nema u hotelu. Je li to vaš muž?

AGNEZA: Ne, nije. On je moj kuzen. Samo me je dopratio ovamo. Al pustimo to. Radije: odgovorite mi na nekoliko pitanja, što me cijelu večer muče. Hoćete li?

MLADIĆ: Samo izvolite pitati.

AGNEZA: Hoćete li mi reći istinu?

MLADIĆ: Naravno. Samo ako -

AGNEZA *prekine ga*: Ne: ako, nego: bezuvjetnu istinu?

MLADIĆ: Hoću: bezuvjetnu istinu.

AGNEZA *pogleda ga uporno*: Čujte dakle: od nekog vremena dobivam nekakva pisma. *On obori oči. Vrlo su prijazna i nježna; od nepoznatog obožavatelja. On je ponovno pogleda. Duboko me se dojmio njihov sadržaj i dala bih ne znam šta da upoznam toga čovjeka. On ne podnosi njezina pogleda i skrene glavu malo na stranu. On se zacijelo nalazi u ovom hotelu, jer znam da ide za mnom kud god se krenem. On je pogleda opet. I ja sada pitam vas: pišete li vi ta pisma?*

MLADIĆ *iznenađen*: Ja?

AGNEZA *odlučno*: Jest: vi!

MLADIĆ: Ali, milostiva gospođo, takvo što ne bi mi ni u snu palo na pamet.

AGNEZA *uživljuje se u svoju ideju*: Po svemu izgleda da ste baš vi taj gospodin. Naravno. Tko bi drugi imao interesa da me zove baš na koncerte i na operu? Nemojte se pretvarati.

MLADIĆ: Ja se ni najmanje ne pretvaram.

AGNEZA: Ne bojte se, ja se neću srditi na vas. Naprotiv.

MLADIĆ: Al kunem vam se -

AGNEZA: Nemojte se zaklinjati. Ja ne vjerujem zakletvama. Priznajte pošteno: Recite: jest, ja sam vam pisao, jest, ja vas volim.

MLADIĆ: Doduše: Ja - ja vas volim, ali nisam pisao ni jednog pisma.

AGNEZA *stavi ruku na njegovu glavu, malko drščući glasom*: Ako su ona pisma vaša, možete od mene učiniti što vas volja. Jer onom čovjeku ja pripadam sa svim svojim životom. Dosta je samo jedna riječ, mladi prijatelju: i ja sam vaša.

MLADIĆ *pogleda ju vrlo začuđen, a onda kao da koleba, razvedri se i skoro kao da će priznati, napokon, kao da se je pokajao, iskreno i toplo: Milostiva gospođo, dao bih čitav svoj život da vam mogu priznati da su ta pisma moja! Pauza. Oboje su zbunjeni.*

AGNEZA *dode k sebi, ganuta, nenadano primi njegove ruke i obaspe ih cjelovima: Vi ste tako plemeniti!*

MLADIĆ *izvanredno zbunjen: Zaboga, šta radite? Milostiva gospođo, nemojte -*

AGNEZA *se digne: Oprostite! Sa rupcem preko očiju: Ja ni sama ne znam šta radim. Pođe u spavaonu.*

MLADIĆ *zapanjen gleda za njom i u prvi čas ne zna što bi učinio: bi li otišao napolje, ili pošao za njom.*

AGNEZA *izađe, međutim, iz spavaonice, uhvati mladića ispod ruke i reče sasma sabrano, skoro ležerno: A sad bi se mogli dolje povratiti.*

Izađu.

Pauza. Poslije malo povrati se DOBRO ODGOJENI MLADIĆ, bez daha pogleda po sobi kao da nešto traži, opazi Agnezin šal prebačen preko jednog fotelja, koji je ona tu odložila kad je došla, uzme ga, turi za trenutak u nj svoje lice i sav sretan izađe. Pozornica ostaje ponovno prazna. Nakon malo vremena ulazi

REŽISER TRAGIČNIH FILMOVA - *to je Neznanac iz prve slike - i on u fraku, sa velikim cvijetom u zapučku. Zadovoljan, skoro veseo, zatvori vrata, protare ruke i reče sam za se: Kolosalno! Moj tip! Moj tip! Onda pogleda sobu, zaviri u spavaonicu: Hm! Zgodan interieur! Uistinu zgodan! Raširi pomalo još više draperiju na vratima, stručnim pogledom promatra onu prostoriju i konstatira: Postelja u neredu - svileno pokrivalo zgužvano - lampa na noćnom ormariću gori - jedna stolica prevrnutu - na divanu zgnječeni rupčić - boca sa vodom, a u čaši dva prsta vode - dama odsutna: kolosalno. Situacija poslije bijega! Spusti draperiju, pođe do stolića, uzme i pripali cigaretu, počne se šetati uzduž i poprijeko. Pjevucka u sebi, zatim otvori vrata, gleda u koridor, tapka nestrpljivo nogom, ponovno zatvori vrata: Sve su jednake! Šeta ponovno i govori podglasno: Moj tip! Moj tip -*

AGNEZA *ulazi ponešto zadihana: Oprostite. Morali ste čekati.*

REŽISER: *Molim, molim. Ja sam na to navikao.*

AGNEZA: *Nisam ga se nikako mogla osloboditi. Napokon sam mu rekla da ću se vratiti, nek me čeka.*

REŽISER: *I on vas čeka?*

AGNEZA: *Jest. Na velikoj balustradi, sa mojim šalom preko ruke.*

REŽISER: *Kolosalno! Sa vašim šalom preko ruke, na velikoj balustradi?*

AGNEZA: *Jest.*

REŽISER *više za se: To bi valjalo snimiti!*

AGNEZA: *Šta ste rekli?*

REŽISER: *Zar sam nešto rekao?*

AGNEZA: *Jeste. Vi govorite sami sa sobom.*

REŽISER: *Može biti. Niste čuli što sam rekao?*

AGNEZA: *Ne.*

REŽISER: *Grjehota.*

AGNEZA: *Zašto?*

REŽISER: Pa bilo bi interesantno znati, šta čovjek govori sam sa sobom. *Za se: Moj tip, moj tip -*
AGNEZA *sjede umorna i uzdahne: Ah!*

REŽISER *pogoden: Vi ste uzdahnuli?*

AGNEZA *rastresena: Da, da. Može biti.*

REŽISER: Prije svega, draga gospodo, moramo da budemo na čistu sa jednom stvari. Nikakovih uzdisaja, nikakovih lamentacija, nikakovih suza! Meni je to već preko glave -

AGNEZA: Al molim vas -

REŽISER *prekine je: Ne, ne, ne - najprije mi obećajte to, a onda ćemo dalje razgovarati. Vi ste uostalom interesantna žena. Mi ćemo se izvrsno razumjeti. Ja ću vam u svemu ići na ruku i vi od mene možete zahtijevati što vas volja; ali samo pod jednim uvjetom: morate biti veseli.*

AGNEZA *pruži mu ruku: Pa dobro: bit ću vesela.*

REŽISER: Izvrsno. A znate zašto to od vas tražim?

AGNEZA: Zašto?

REŽISER: Ja sam režiser tragičnih filmova i sad sam ovdje na odmoru. Samo tri nedjelje. Promislite: Četrdesetidevet nedjelja u godini prolazim među plaćem i uzdasima - četrdesetidevet nedjelja gledam očajna lica, puknuta srca, probušena čela - četrdesetidevet nedjelja slušam graktati gavrane i brecati mrtvačka zvona, podnosim proklinjanja osamljenih udovica, uciviljenih matera, ostavljenih vjerenica. I sada hoću: smijeha, smijeha, smijeha! Vesele mladosti i lakomislene ljubavi! Mogu li to naći kod vas?

AGNEZA *ulazi pomalo u svoju maniju: Možda. Ako ste vi onaj koga tražim!*

REŽISER: Pa naravno da jesam. Kunem vam se da jesam. I vi ste ona koju ja tražim: moj tip?

AGNEZA: Šta to znači: vaš tip?

REŽISER: To je vrlo jednostavno. Prije svega: vaša pojava. Ja momentano volim ovako tanke, prozirne, efebske figure kao što ste vi. Katkad me, doduše, uhvati po gdjevoja masivnija želja; al to rjeđe, mnogo rjeđe. Svakako vi ste za moje shvaćanje idealna pojava. A onda drugo - Ali: dozvolite da vam to ne rečem.

AGNEZA: Zašto?

REŽISER: Ne bih htio da moje konstatacije budu malco preuranjene. Čovjek se katkad prengli u svojim sudovima i onda je razočaranje veće. Nadam se da se u vama neću razočarati.

AGNEZA: To sve ovisi o vama. Ako ste vi onaj -

REŽISER *prekine je: Koga vi tražite! Pa naravno da jesam! Tko bi inače mogao biti nego ja. Ja i nitko drugi. Međutim: dođite amo. Sjedite na moje koljeno.*

AGNEZA: Al šta vam pada na pamet!

REŽISER: Niste nikad sjedili na jednom muškom koljenu?

AGNEZA: Jest, ali -

REŽISER: Pa dakle? Čemu ti skrupuli? Da je slučajno moje koljeno kakva svježe ofarbana klupa - onda bi to bilo opravdano. *Primi je za ruku. Dođite - dođite - Povuč je k sebi i ona padne na njegovo desno koljeno. Ne, ne. Ova je strana rezervirana za tragetkinje - naivke i sretno zaljubljene na ovu. Premjesti ju na lijevo koljeno. Tako. A sad recite koliko me volite?*

AGNEZA: Vi ste tako komični.

REŽISER: To je vaš lični dojam, a nipošto odgovor na moje pitanje. Recite dakle, koliko me volite? Strašno? Mnogo? Tako-tako? Ili ni malo?

AGNEZA *smije se: Tako-tako.*

REŽISER: Dajte mi onda jedan cjelov, kakav se daje onima koje se voli tako-tako.

AGNEZA *smije se i poljubi ga lagano u čelo*: Evo - dobro?

REŽISER: Jako dobro. A sada: jedan cjelov kad bi me voljeli: mnogo?

AGNEZA *smije se i poljubi ga u usta*: Vi ste lukavi.

REŽISER: A sada jedan kad volite: strašno?

AGNEZA: Ne, to ne. Prije mi morate reći jeste li vi onaj -

REŽISER: Al jesam, naravno, baš onaj!

AGNEZA: Koji ste mi pisali ona pisma?

REŽISER: Ja nikad ne pišem ljubavnih pisama.

AGNEZA *skoči*: Šta? Vi ne pišete -

REŽISER *upadne joj u riječ*: Nikome! *Presjeti se*: Osim vama.

AGNEZA: Vi mi se rugate.

REŽISER: Nipošto. Hoćete da vam rečem što sam vam pisao?

AGNEZA: Pokazat ću vam ih. *Pođe prema spavaonici*.

REŽISER *digne se*: Ne, ne, to je suviše. Šta biste vi meni pokazivali moja vlastita pisma. Radije: poljubite me strašno.

AGNEZA *već potpuno u svojoj fiksnoj ideji, zagrlj ga čvrsto i poljubi dugo*.

REŽISER: Kolosalno. Još jedanput.

AGNEZA *opet ga poljubi kao i prije*.

REŽISER: A sada - *Malo se zamisli*.

AGNEZA *u očekivanju*: A sada?

REŽISER: Pođi u onu sobu. *Pokazuje prema spavaonici*.

AGNEZA: Zašto?

REŽISER: Velim ti: pođi u onu sobu.

AGNEZA: Pa onda?

REŽISER: Pođi i vrati se odmah.

AGNEZA: Uistinu si komičan! A ti?

REŽISER: Zapalit ću ovaj luster i čekat ću te ovdje.

AGNEZA: Govoriš li ozbiljno?

REŽISER: Kako ne razumiješ! Pođi i vrati se.

AGNEZA: Preobučena?

REŽISER: Gola.

AGNEZA *ne reče ni riječi, ostane začas postidjena, a onda se okrene i reče*: Vratit ću se odmah. Čim je ona pošla, on zapali luster, a u isti tren začuje se pred vratima u koridoru revolverski hitac. Istodobno otvore se naglo vrata i upadne iza njih, strovalivši se preko ulaza, mrtvo tijelo nepoznatog čovjeka.

AGNEZA *se prestraši, krikne, poleti natrag k Režiseru, bacivši se u njegov naručaj*: Za boga, šta je to... *Onda pogleda leš, vidjevši ga u krvi, sakrije lice u Režiserove grudi*: Grozno!

REŽISER *ne izgubivši prisutnost duha, najprije klekne*: Lijepa parada! *Onda hitro odvede Agnezu do bližnjeg fotelja. Sjedite, sjedite. Poleti do ubijenoga, pogleda ga i, još prignut, reče*: Mrtav!

AGNEZA *krikne i gleda u strahu onamo*: Ah!

REŽISER: Ustrijelio se. U usta. Kolosalno! Gdje god se ja maknem, svuda je nekakva tragedija. *Približi se k njoj*: Poznajete li ga?

AGNEZA *u strahu, dršće*: Ja? Ja?... Odakle bih ga ja poznavala!

REŽISER: Pa to je zacijelo onaj što vam je pisao! Da tko drugi? Sad ste, draga moja, uhvaćeni "in flagranti". *Pođe k izlazu.*

AGNEZA: Šta?... Šta?... *Digne se teško.*

REŽISER *kraj vrata, okrene se*: Pa valjda ovaj leš jasno govori! *Prekorači preko leša i naglo izleti van. Vrata ostanu otvorena.*

AGNEZA *slomljena, pođe, onda klone, pruži ruku prama mrtvacu i na koljenima se povlači prema njemu*: Jesi li ti to dragi? Jesi li ti to, dragi! *U koridoru se čuje buka personala koji se približuje, međutim pada zavjesa.*

ŠESTA SLIKA

U Agnezinu stanu: soba sa balkonom i izgledom na park. Dva dana iza posljednjih događaja. Večer oko sedam sati. Pomalo se hvata mrak. AGNEZA, leži na divanu, blijeda, slomljena. Uz nju sjedi KRISTINA.

AGNEZA *kao za se*: Je li sve ovo istina? Krista, je li moguće da je sve ovo istina?

KRISTINA: Miruj, Agnus. Ne misli više na to.

AGNEZA: Valjalo bi umrijeti, pa da se ne misli. Samo da me nisi dovela kući! Ne mogu mu pogledati u oči. Ne mogu slušati njegova glasa. On me miluje glasom kao najmekšom rukom. A rukom me cjeliva kao usnama. Samo da me nisi dovela ovamo.

KRISTINA: Pa nisam te mogla tamo ostaviti. Sva sreća da sam još one večeri tamo stigla.

AGNEZA *uspravi se naglo*: A kako su me ispitivali! A kako su me mučili! - "Vi morate znati tko je on! Inače se ne bi bacili preko mrtvaca". - "Al ne znam, ne znam" - vikala sam - ne znam tko je, ne znam mu ni imena.

KRISTINA: Miruj, Agnus.

AGNEZA *sve to uzbuđenije*: Onda su rekli: "On se ubio radi vas. Vi ga morate poznavati. Vaša je spavaća soba u sumnjivom neredu: je li on bio tamo s vama?" - Pak su pretražili sve moje stvari i uzeli ona pisma; mislili su da su njegova.

KRISTINA: Misliš li uistinu da bi on mogao biti taj samoubojica?

AGNEZA: A šta ja znam! Šta ja znam!

KRISTINA: Pa zašto si se bacila preko onog mrtvaca?

AGNEZA *krikne*: Poljubila sam ga, Kristina, poljubila u krvava, raskinuta usta, misleći da sam ga napokon našla. Mrtva ili živa, bilo mi je svejedno. Skoro sam klikkala od radosti na onom mrtvom tijelu i pitala ga stoputa: Jesi li ti to, dragi?

KRISTINA: Ja mislim, Agnus, da je to samo tužan slučaj. Onaj nesretnik zacijelo nije ni znao tko je iza onih vrata na koja se je naslonio prije nego što se je ubio. Tako sam rekla i na redarstvu i izgleda da su poslije i tamo bili moga mišljenja. Tako su izvijestili i novine.

AGNEZA *spusti noge na zemlju i sjedne na divan*: Šta - bilo je u novinama?

KRISTINA: Jest. Naravno, tvoje ime nije ni spomenuto. Samo stoji da je ona dama koja je bila u svojoj sobi dok se to dogodilo, dobila živčani napadaj i bacila se od straha i užasa preko samoubojice.

AGNEZA: Tako je i bilo. Nisam znala što činim. *Naglo*: A ni njegovo ime ne stoji u novinama?

KRISTINA: Ne stoji. U hotelu ga nije nitko poznavao, jer nije tamo stanovao. Izgleda da je doputovao onog istog dana, u jutro ili popodne. U džepovima su našli u jednom kuvertu veliku svotu novaca, a izvana je bilo napisano iskrivljenim slovima: - "Moje tijelo nek se spali, a pepeo prospe". - To je sve. Nikakvog dokumenta, ni jedne posjetnice. I sa odijela je bila istrgnuta krojačka tvrtka.

AGNEZA: Tako se ne zna ni otkle je?

KRISTINA: Ništa. Na redarstvu misle da to mora biti kakav pustolov, kome je dosadio život. Pa ima dosta takvih. Stoje u životu kao u kartašnici i stavljaju sve na jednu kartu: ili sve ili ništa. Ovaj tvoj prijatelj što ti piše, nije zacijelo nikakva protuha ni probisvijet; on te voli i teško bi ti ovakove neprilike pribavio.

AGNEZA: To sam i ja pomislila. Ali tko zna što je u čovjeku? Ja uopće i ne razumijem kakav je čovjek. Ja samo znam: da svi mi ne radimo ono što hoćemo nego ono što moramo.

KRISTINA *stavi joj ruku na glavu*: Jest, po svoj prilici da je tako. Inače ne bi ljudi činili sve ono što čine. *Pauza.*

AGNEZA: Koliko je sati?

KRISTINA *pogleda na uru na ruci*: Sedam.

AGNEZA: Svaki put me je strah one ure kad se on vraća kući. Kako mi je teška njegova blizina. I stid me je pred njim. Sve govori o drugim neznatnim stvarima, a zna da ja mislim na jednu. Šta je rekao kad si mu rekla o onim listovima?

KRISTINA: Ni riječi. Požutio je kao mrtvac. Pričinilo mi se, da su mu se i oči malo zamutile. Stisnuo mi je ruku i pošao amo gdje si ti ležala. Kad sam kasnije ušla za njim, nisam se mogla dosta načuditi kako je s tobom vedar i blagorodan.

AGNEZA: Nije ni spomenuo ništa, samo je govorio: "No šta radi moj mali filozof? Neću suza! Neću tuge! Sad smo, hvala bogu, kod kuće". - Ah, Krista, to se ne može izdržati!

KRISTINA: On zna da dvije stvari liječe sve boli: Vrijeme i dobrota.

AGNEZA *jako*: Al mene mrcvari njegova dobrota! *Digne se*: Jer ja hoću da on mene pita, da me ponizi, da me vrijeđa - i da mu sve kažem i da mu se ispovjedim.

KRISTINA: Pa on i zna sve, Agnus. Sve sam mu ja rekla.

AGNEZA: Rekla si mu samo ono što si i ti znala. *Sjedne.*

LIZA *pokaže se na vratima*: Milostiva gospodo, ovdje je jedan mladi gospodin i želi govoriti s milostivom gospodom.

AGNEZA: Nije rekao kako se zove?

LIZA: Jest. Neko čudno ime. Veli da mora nešto predati milostivoj gospođi.

KRISTINA: Ja ću pogledati -

AGNEZA: Ne, ne. *Lizi*: Dovedite ga amo, Liza. *LIZA izade, poslije malo se vrati, stane kraj vrata i pusti da uđe DOBRO ODGOJENI MLADIĆ, onda ode i zatvori vrata za sobom.*

MLADIĆ *u ruci drži mali paket i nekakav uvijeni omot. Pođe hitro k Agnezi i burno joj poljubi ruku*: Oprostite -

AGNEZA: Ah, vi ste... *Okrene se Kristini*: Ovo je mladi kompozitor... *Malko stane kao da se ne sjeća imena*. Moja prijateljica...

MLADIĆ *nakloni se Kristini*: Čast mi je, gospođice -

KRISTINA samo kimne glavom.

AGNEZA: Nećete li malko sjesti?

MLADIĆ: Hvala. Al neću vas dugo zadržavati. *Sjedne obzirno na čošak jednoga stolca, stavi omot ispod pazuha, a skoro dršćući otvara paket*: Ja sam samo htio da vam donesem vaš šal. *Predaje joj šal.*

AGNEZA *začudena*: Ah, da, zbilja -

MLADIĆ: Ja sam vas one večeri čekao na velikoj balustradi, kako ste mi bili rekli. Čekao sam čitava dva sata, a možda i tri. Napokon sam otišao do vaše sobe, al tu je bio nekakav metež i mislio sam da je najbolje da odem i da vam sutradan donesem vaš šal. Međutim, vi ste već bili otputovali. Pošao sam odmah za vama da ne biste možda ustrebali šal i eventualno zlo mislili o meni.

AGNEZA: Ni u kojem slučaju ja ne bih mogla o vama zlo misliti. Hvala vam za vaš trud i ljubeznu pažnju. *Digne se i pruži mu ruku.*

MLADIĆ *digne se također i uzme ponuđenu mu ruku*: Dozvolite, milostiva gospodo, još jednu riječ. *Otvara omot*. Ovo je moj kvartet. Htio sam vam ga pokloniti one večeri, al nisam vam se usudio priznati, da je posvećen vama.

AGNEZA *na silu se nasmiješi*: Meni?

MLADIĆ: Izvolite! *Pružaj joj note*: To je da se sjetite nekoga tko je na velikoj balustradi čitava dva sata, a možda su bila i tri, čekao na vas, držeći vaš šal preko ruke.

AGNEZA *gleda u note*: To zvuči kao prijekor.

MLADIĆ: Oh, molim - kako bih ja -

AGNEZA: Al tu ne stoji moje ime!

MLADIĆ: Doduše. - Ali ovo - *Pokaže prstom*.

AGNEZA *pročita*: - "Tvojim bijelim rukama, nepoznata Gospo". -

MLADIĆ: Jest. Tako je.

AGNEZA *Kristini*: Šta veliš, Krista?

KRISTINA: Lijepo.

AGNEZA: I to je sve radi aplauza?

MLADIĆ: Jest.

AGNEZA *s turobnom ironijom*: Zar nije nitko drugi pljeskao?

MLADIĆ: Oo jest. Mnogi. Ali ja sam samo vas vidio. *Kratka pauza, on je ponešto u neprilici*. A sada - dozvolite da se oprostim. *Poljubi ruku Agnezi*. Ljubim ruke, milostiva gospodo! *Kristini*: Klanjam se, gospodice!

AGNEZA *u času kad joj ljubi ruku*: Do viđenja!

KRISTINA: Do viđenja!

MLADIĆ *se okrene, žurno dođe do vrata, tu se opet korektno nakloni i uzbuđen izađe*.

KRISTINA: Poznaš ga otprije?

AGNEZA: Ne. Tamo sam ga prvi put vidjela.

KRISTINA: Izgleda da i taj luduje za tobom.

AGNEZA: Izgleda. *Pauza*. I svi su oni iz početka ovako plahi i nedužni kao ovaj nevješti muzikant. Svi su kadri da čekaju na velikoj balustradi nekoliko sati, sa našim šalom preko ruke... Ali poslije... Ah, Krista: ljubav nije sreća.

LIZA *uđe s jednim pismom u ruci*: Milostiva gospodo, ovo je donio jedan gospodin. Čeka na odgovor.

AGNEZA *naglo uzme pismo, prepozna rukopis, nervozno rastrgne kuvert, pročita i reče vrlo uzbuđeno Lizi*: Dovedite ga amo. *Još prije nego je izašla Liza, klikne*: Živ je! *Pružaj Kristini pismo, koja je prišla k njoj*.

KRISTINA *pročita polagano*: "Ovaj gospodin dolazi u moje ime. Saslušajte ga". *Mala pauza*. Ja ću vas ostaviti same.

AGNEZA: Ne, ne. Ostani, molim te -

POSLJEDNJI PRIJATELJ - *to je Neznamac iz prve slike - odjeven u crno. Ušavši, stane kraj vrata*: Dobra večer.

AGNEZA *poleti k njemu, stavi mu ruke na ramena i sva izvan sebe*: Je li živ? Recite, je li živ?

PRIJATELJ *miran i hladan, skine njezine ruke sa svojih ramena*: Gospodo, molim vas da me mirno saslušate. Ja imam mnogo da vam kažem, a moje je vrijeme odmjereno. Doznat ćete sve i po onom redu kako se je što dogodilo. Mogu li sjesti? Ja sam umoran.

AGNEZA *gleda ga prestrašenim očima, dršćućim glasom*: Molim - sjedite. Pokaže na jedan stolac.

PRIJATELJ *sjedne*: Mi nismo sami, gospodo, a ja moram da s vama govorim u četiri oka. Želite li da pođemo gdje drugdje? Ili -

AGNEZA *okrene se molećim pogledom Kristini*: Ne, ne, ostanimo ovdje.

KRISTINA *gleda bespomoćno svoju prijateljicu i odlazi*.

PRIJATELJ: Neće nas niko smetati?

AGNEZA: Neće. *Sjedne prama njemu u teškom očekivanju*.

PRIJATELJ: Šta je moj prijatelj osjećao prema vama, to vam je dovoljno poznato.

AGNEZA: Jest.

PRIJATELJ: Jeste li mu vjerovali?

AGNEZA: Jesam.

PRIJATELJ: On se dakle nije prevario. To je bila jedina njegova želja i jedina sreća. Više nije tražio. On vas je dapače molio da ne mislite na njega, da ga ne tražite, jer da ga nikad nećete vidjeti živa ni za nj doznati. Je li tako?

AGNEZA: Jest.

PRIJATELJ: Vi ne znate kako je on bio radostan kad ste došli na vaš balkon i time mu potvrdili da ste sretni u vašem braku. Vi ne možete zamisliti kakav je bio kad vas je vidio prolaziti onom ulicom u koju vas je pozvao da dođete. Plakao je i vikao: - "Ona mi vjeruje! Ona mi vjeruje!" I sama pomisao da bi se ta vjera mogla u vama pokolebati nagnala ga je da vas zamoli da dođete na razna druga mjesta... On je onda uvijek stajao u najvećoj daljini od vas. Najzadnji bi došao, a prvi otišao: da se slučajno s vama ne sretne i tako se možda, ne izda. Nije ni u snu pomišljao, da bi ga vi mogli tražiti, a još manje ljubiti. Jer nakon njegove odlučne izjave da nikad nećete doznati za nj, tko bi bio pomislio da ćete ga vi ipak tražiti? A da tkogod može ljubiti nekoga tko je nevidljiv, nepoznat, neprisutan, to se ne bi moglo poroditi ni u fantaziji najdosjetljivijeg romanopisca. Ali eto, i to je moguće. I vi ste ljubili moga prijatelja.

AGNEZA *u skrajnjem nemiru i nestrpljivosti*: Šta me mučite, gospodine. Šta me ubijate? Recite mi gdje je, gdje je on? Da pođem k njemu i zagrlim njegova koljena, da se bacim preda nj, da mu rečem što sam sve radi njega učinila. -

PRIJATELJ *prekine je*: Ja ću na sve doći, gospodo. On je doznao za vašu ljubav - ali prekasno. Doznao je i osjetio se teškim grešnikom prama vama. Poslije podne onog dana kad se je pred vašim vratima u hotelu dogodila ona nesreća, sjedio je on u mojoj sobi, koja je bila uz vašu i dijelila su vas samo jedna vrata. Iznenada čuo je veliku prepirku iz vaše spavaone. Iz te je prepirke doznao da ste, na putu ovamo, u željeznici, postali ljubovcom vašega rođaka.

AGNEZA *digne se dršćući*: Šta - on je sve čuo? *Klone i pokrije lice rukama*.

PRIJATELJ: Sve. Doznao je da vas je taj rođak prevario, uvjerivši vas da su pisma moga prijatelja njegova i napokon čuo je brutalno priznanje kojim je taj infamni ljubavnik sve opozvao. Vi ste kričali od očaja i htjeli ste mu oči iskopati. Al on je bio jači: bacio vas je na zemlju, a vi ste ostali stenjući i zavijajući: - "Gdje si, dragi moj! Gdje si?"

AGNEZA: Kako je mogao sve to čuti i znati, a nije došao k meni? Njega sam tražila, njemu sam se dala njegovi su bili oni cjelovi i zagrljaji, na nj sam mislila milujući onoga podlaca. Odvedite me k njemu, zaklinjem vas, odvedite me k njemu!

PRIJATELJ *uvijek stvaran i nepomičan*: Dozvolite prije da vas zapitam: Što bi bilo da je on k vama došao? Šta mislite da bi vas on uzeo poput onog kukavice i postao možda vašim ljubavnikom? Zar se na taj način povraća izgubljena sreća? Zar se na taj način izražava ljubav? Zar bi on ikad mogao

imati i trenutka mira osjećajući se krivcem i ako nedužnim, vašeg oskvrnuća? Ne, gospodo: on je izabrao drugi, dostojniji način.

AGNEZA: Što je učinio.

PRIJATELJ: Najprije me je zamolio da ga ostavim sama u mojoj sobi. Šta je tamo tako dugo radio ne znam. Ja sam i večerao a on je bio još zatvoren. Poslije me je pozvao, i zamolio me da poslije par dana pođem k vama s ovim pismom. Zaželio je da vam sve ovo rečem i još da vas zamolim, da mu oprostite. Da ga zaboravite i da mu oprostite. Nek vam rečem, da vas je uvijek jednako volio, pa i onda kad je saznao da ste izdali i svoga muža i njega i svoju vlastitu ljubav. Pa kad je čuo da ga još uvijek tražite po stazama po kojima njega nije bilo moguće naći, poletio je na vaša vrata i pred vašim nogama -

AGNEZA *krikne mahnilo*: Nije istina! Nije istina!

PRIJATELJ *nepomičan*: Šta mu je drugo preostalo? Samo tako mogao je spasiti svoju ljubav.

AGNEZA *izvan sebe*: Mene je morao ubiti, mene...

PRIJATELJ: Umirite se, gospodo. *Digne se*.

AGNEZA: Recite mi gdje je? Živ ili mrtav: gdje je? Gdje je?

PRIJATELJ: Danas sam razasuo njegov pepeo na vjetar. *Pođe*.

AGNEZA *ustavlja ga*: Ne, ne, čekajte još samo jedno: recite mi njegovo ime, nek znadem kako da vičem za njim. Recite: ime, ime -

PRIJATELJ: Gospodo, šta znači ime? Ime ograničuje. Ime znači samo jednog kakvog god čovjeka. On je bio više od čovjeka: on je samo ljubio. Da je htio da vi saznate njegovo ime, bio bi vam ga prišapnuo kad su vaša usta u smrtnom času stala nad njegovima. Ali on vas je samo - poljubio.

AGNEZA *klone na divan očajna*: Oh, zašto se nisam uhvatila za ono mrtvo tijelo, zašto sam se dala otrgnuti od njega... *Mala pauza*. I još sam rekla da ga ne poznam...

PRIJATELJ: To je bilo posljednje izdajstvo.

AGNEZA *jako*: Šta? Šta velite? Meni, koja sam se rastrgala na stotinu komada samo da ga nađem? Zar on to nije razumio? Zar on to nije spoznao?

PRIJATELJ: Gospodo, ja nemam više šta da vam kažem. Moje je vrijeme na izmaku. Zbogom. *Pođe k vratima*.

AGNEZA *u zadnjem naporu poleti za njim*: A vi? Tko ste vi?

PRIJATELJ: Posljednji prijatelj. *Otvori vrata, izade i ostavi za sobom vrata otvorena*.

AGNEZA *na koljenima pred vratima, protežući ruke za njim*: Zašto me ostavljate - odvedite me - *Gušeci se u plaču*: Uzmite me sa sobom...

KRISTINA *uđe naglo, prestraši se kad vidi Agnezu na koljenima*: Agnus, zaboga... *Digne je i vodi k divanu*.

AGNEZA *kao da bunca*: Pustite me otići - pustite me otići -

KRISTINA: Agnus, umiri se... šta ti je rekao onaj čovjek?

AGNEZA *kriči*: Ubio se je, ubio pred mojim vratima...

KRISTINA: Prestani, Agnus - umiri se, tvoj muž je kod kuće.

AGNEZA: Zovni ga nek dođe. *Digne se*. Gdje je?

KRISTINA: Kud ćeš? Čekaj, sad će doći ovamo.

MUŽ *iza kulisa; s punim dobrim akcentom*: Agnezo! Agnezo! Novost! Velika novost! *Ulazi vedar sa nekoliko ruža u ruci*: Gdje si? *Malko se začudi kad je vidi na Kristininim grudima*: Šta je?

KRISTINA *značajno Mužu*: Glava.

MUŽ: Opet glava! Mala moja glavica: proći će, sve će proći! Al odmah ćeš se nasmijati kad čuješ novost. Evo dvije tri ruže za moga filozofa. *Stavi ruže na stolic.* Sreo sam tvog šarenog kuzena. Pratio sam ga. Pogodi: kamo? Do stana gospode Rubricius. Sa velikom kitom cvijeća u ruci, kao prosac. *Pomiluje ju po glavi.* Šta, nećeš me ni pogledati večeras?

KRISTINA: Pustite je još malo ovako. Nije joj dobro. *Međutim se Agnezina ramena tresu u konvulzu.*

MUŽ *ozbiljnije*: Šta joj je?

KRISTINA: Dobro bi bilo da odete, dok se malo umiri.

MUŽ: Pa dobro. Otići ćemo.

AGNEZA *digne se naglo i reče jako*: Ostani!

MUŽ *kad vidi sav užas na njezinu licu, zaprepasti se*: Šta se je dogodilo? Agnezo!

AGNEZA *uspravi se odlučna*: Napokon moraš sve znati. Sve ću ti reći.

KRISTINA *se digne i hoće da pođe*.

AGNEZA: Ne, Kristina. Ostani i ti. *Prigne glavu na ruku.* Strašno!

MUŽ *hoće da je primi za ruku*: Govori, šta je?

AGNEZA *trgne ruku k sebi*: Nemoj me se dotaknuti! Samo slušaj. Onaj čovjek što se je ubio pred mojim vratima jest onaj isti, koji mi je slao one listove.

MUŽ *bez čuđenja*: Pa onda? O tom sam ja bio uvjeren. Zašto bi se inače ubijao pred tvojim vratima? Al sad je sve prošlo. Ja na to više ne mislim. Zaboravimo.

AGNEZA: Zaboravimo, da. Ali vidjet ćemo hoćeš li moći zaboraviti i ono što ću ti još reći.

MUŽ Slušam te.

AGNEZA: Bit ćeš valjda mislio, da sam ja, primajući i čitajući one listove koje sam ti onako podlo zatajila -

MUŽ *prekine je*: Ja sam ti sâm rekao, da neću da diram u tvoje tajne.

AGNEZA: Jest. Al to nisu bile samo nedužne tajne. To je bila prevara. Izdajstvo na tebi. Jer ja sam svuda tražila onog čovjeka.

MUŽ: Mogu da razumijem tvoju radoznalost.

AGNEZA: Kad bi to bila radoznalost. Al ja sam ga ljubila. Čuješ li, razumiješ li: ljubila do mahnitosti.

MUŽ: Pod dojmom one nesreće od neki dan, kidaš se, dijete, i mučiš i sebe i mene. To je poremetilo tvoju ravnotežu, uništilo tvoje živce. Ja neću da te više slušam.

AGNEZA *primi ga za ruku*: Moraš me slušati. Ako nećeš, a ti me ubij ovdje na mjestu. Jer ja to i čekam od tebe.

MUŽ *kao da traži pomoć*: Kristina -

KRISTINA *uvjereni da je došao čas, kad sve mora da se objasni*: Pustite je, nek kaže šta joj je na srcu.

AGNEZA: Jest, sve ću reći. Da znaš kako sam ga tražila svuda, u svakom čovjeku, svakoga ispitivala, svakoga tko god mi se pričinio da bi mogao biti on. Dok napokon nisam pošla na put. Dao si mi za pratioca onog mog rođaka, onog bezdušnika.

MUŽ: On? Šta je bilo s njim?

AGNEZA: Izmamio je moju tajnu od mene, ispaćene od nemira, lude od slijepog traženja i mojoj slaboci podmetnuo sebe. Tako sam izdala i onoga koga je moja ljubav očajno čekala.

MUŽ: Ja te ne shvaćam. Šta je: taj tvoj rođak -

AGNEZA *jako*: Njegova sam bila, razumiješ li, njegova, one iste noći, u vozu - da mi, onda, nakon par dana što me je izrabio, uhvaćen u tjesnac, prizna: da on nije onaj, da je samo htio da me ima.

MUŽ Šta govoriš? Agnezo -

AGNEZA: A onda me je uhvatilo ludilo, onda sam morala naći onoga, rad koga sam toliko stradala. Osjećala sam da je u mojoj blizini, pa sam na večer silazila u plesnu dvoranu, i tko god mi se pričinio da bi mogao biti on, povlačila sam ga u svoju sobu.

MUŽ *izvan sebe*: Ti sanjaš, Agnezo - čuješ - *Hvata je snažno za ramena*: Reci da sanjaš - ja hoću da sanjaš -

KRISTINA *uhvati je za ruku*: Dođi k sebi, Agnus, dođi k sebi!

AGNEZA *mirno*: Ne, ne sanjam. I potpuno sam pri sebi. Otkada nisam bila tako pri sebi kao danas! *Nastavlja uzbuđenije*: I u času kad sam bila u naručju koga god, ni imena mu ne znam -

MUŽ *skoči kao mahnit*: Dosta! Prestani! *Naglo se uzšeta po sobi*.

AGNEZA: Jest, jest. Ti ne možeš ni slušati, a ja sam sve to morala proživljavati! *Pane na koljena i vuče se za njim*.

MUŽ *jako, izvan sebe*: To ne može biti istina! Ne može!

AGNEZA *upravi se na koljenima jasnim i mirnim glasom*: Jest, dragi: sve je istina - *Pruži ravno drhtavu ruku*: Kao što je ova ruka moja.

MUŽ *stane pred njom, uhvati je divlje za čeljust, pogleda je u oči i reče polako*: Ti, moja Agneza?

AGNEZA: Ja - ja - *Sruši se sama u se*.

MUŽ *pođe par koraka, pa se okrene, i pođe, teturajući se, k izlazu. Ustavi se a onda ispadne napolje*.

KRISTINA *potrči za njim, a uto pada zavjesa*.

SEDMA SLIKA

Mali salon kod gospođe RUBRICIUS. Nekoliko velikih lovor-vijenaca sa vrpčama po zidovima. Ogroman svjež buket u jednoj vazi. Velika lampa sa šarenim svilenim abažurum pod kojim gori svijetlo. Prvi dio ove slike događa se u isto vrijeme kada i konac u šestoj slici. Samo jedna vrata.

GOSPOĐA RUBRICIUS stoji kraj stolića, izrezuje novine i lijepi odreske u veliki album. Odjevena u crno, sa golim rukama i velikim dekolteom na kome visi crni medaljon.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *malko izvaljen preko ručice fotelja, tako da može doseći prstima noge gospođe Rubricius. Čim se digno zavjesa on ju šaklje po nozi, kao da igra po klaviru i pri tom govori u taktu: Ide - ide - mali miš, dođi - ako - još ne spiš... iš! Pri koncu poleti rukom preko njezina koljena.*

GOSPOĐA RUBRICIUS *poškakljana, povuče se malko natrag: Ali nemoj.*

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *kad se ona ponovno približi počne opet: Ide - ide -*

GOSPOĐA RUBRICIUS *udari ga škarama po ruci. Al daj mi mira! Ja moram ovo svršiti.*

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *uspravi se na fotelju i zijevne: A šta ti radiš, ribice?*

GOSPOĐA RUBRICIUS: *Lijepim kritike od pokojnoga.*

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: *Šta - on ih je sakupljao?*

GOSPOĐA RUBRICIUS: *Sve do jedne. One osobito dobre po dva, a neke i po tri egzemplara.*

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: *Je li moguće? Smije se.*

GOSPOĐA RUBRICIUS: *Šta se smiješ?*

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: *Meni je uvijek govorio da uopće i ne čita kritike.*

GOSPOĐA RUBRICIUS: *Drugo nije ni čitao u novinama nego kritike.*

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *zijevne: Ribice - hoće li to još dugo trajati?*

GOSPOĐA RUBRICIUS: *Dok dođe jedan gospodin. Imam jedan poslovni dogovor s njime. Ti možeš ostati - dapače. Koketno: A kad on ode -*

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *opet prstima preko njezine noge: Onda - ide - ide -*

GOSPOĐA RUBRICIUS *odmakne se: Dosta već... Uostalom, znaš, ja i ti morali bi se jednom i pametno razgovarati?*

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: *Radoznao sam kako ćeš to udesiti?*

GOSPOĐA RUBRICIUS: *Ne šali se, nego slušaj.*

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: *Slušam.*

GOSPOĐA RUBRICIUS: *Sjećaš li se šta si ti meni govorio one večeri, kad je siromašni Rubricius umro?*

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: *Šta?*

GOSPOĐA RUBRICIUS: *Kad smo plesali kod tvoje kuzine. Šta si mi govorio?*

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: *Svašta, ribice moja.*

GOSPOĐA RUBRICIUS: *Doduše. Ali ipak ti nešto moram dozvati u pamet. Jer ako te ja ne podsjetim, sam se zacijelo nećeš toga sjetiti.*

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: *Zar je tako neugodno?*

GOSPOĐA RUBRICIUS: Kako za koga. Dakle: kad smo onda plesali poljubio si me iza uha i zamolio da dođem k tebi u stan. Odgovorila sam ti da hoću, kad mi obećaš da ćeš me uzeti za ženu -

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Pa ti si bila udana?

GOSPOĐA RUBRICIUS *nastavlja*: - da ćeš me uzeti za ženu u slučaju: prvo: ako moj muž dozna da sam ga s tobom prevarila, pa se od mene rastavi; drugo: ako ostanem u blagoslovljenom stanju, pa se ja rastavim od njega; i treće: ako on umre.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: To je sve lijepo, al ovo tvoje podsjećanje pokazuje da nemaš ni truna pieteta. Jer govoriti o udaji, dok još ni trava nije izrasla na njegovu grobu, znači vrijeđati njegovu svježu uspomenu.

GOSPOĐA RUBRICIUS *žestoko*: Al kad sam k tebi dolazila drugi dan iza njegova ukopa, onda ti nije padala na pamet trava na njegovu grobu!

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: To misliš ti. Al mogu ti se zakleti, da me je samo griznja savjesti nagnala da prihvatim Agnezinu molbu da je pratim na put. Tebe zacijelo nije grizla savjest.

GOSPOĐA RUBRICIUS: Šta ti znaš! Zašto sam onda za vrijeme tvoga odsustva izrezala i prilijepila u ovu knjigu preko osam stotina kritika? Al pustimo to. Vratimo se na tvoje obećanje.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *s dosadom*: Pa vratimo se.

GOSPOĐA RUBRICIUS *odlučnije*: Ti moraš ispuniti svoje obećanje. Ja sam došla k tebi, kompromitirala sam se, čitav grad zna što je među nama...

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Moguće. Ali ja sam ti obećao uz stanovite uvjete i ti si ih sama malo prije nabrojila. Samo: ni jedan se od ona tri slučaja nije desio.

GOSPOĐA RUBRICIUS *plane*: Kako? Šta?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Al nemoj se odmah žestiti. Slušaj prije svega. Ad 1: Tvoj muž nije doznao, da si bila kod mene i nije se s tobom rastao. Je li tako ili nije?

GOSPOĐA RUBRICIUS: Jest.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Dakle: prva točka otpada. Ad 2: Ti, na sreću, nisi u blagoslovljenom stanju i nisi se, s tvoje strane, trebala rastavljati. Je li tako ili nije?

GOSPOĐA RUBRICIUS: Jest.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Hvala Bogu. I druga točka otpada. Najzad, Ad 3: Tvoj je muž, na žalost, umro. -

GOSPOĐA RUBRICIUS *prekine ga jako*: Dakle? Dakle?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Jest, ali: prije nego si ti bila kod mene. Prevariti svoga muža poslije njegove smrti nije nikakova zasluga jer nije nikakav rizik. Je li tako ili nije?

GOSPOĐA RUBRICIUS *plane, baci škaru na pod, raštrka po zraku izreske novina što su pred njom i bijesno poleti k njemu*: To je svejedno! Svejedno je, je li on umro prije ili poslije! Ja bih bila došla i da je živ ostao. To je infamno, prevario si me, zaveo, a sad se izvlačiš...

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *istodobno s njom, prekidajući je*: Al nemoj se uzrujavati, umiri se. Sve se da mirno raspraviti. Budeš li vikala, neću uopće o tom govoriti. Ja nisam rekao da te neću uzeti...

SOBARICA *poluotvori vrata i proviri unutra*: Molim, ovdje je onaj gospodin.

GOSPOĐA RUBRICIUS: Zaboga, kako tu izgleda... *Kupi papire po zemlji, a Sobarica prileti da joj pomogne*: Ja ću već - idite, uvedite ga... *Sobarica ode*.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Da ostanem?

GOSPOĐA RUBRICIUS: Pa naravno. Zato sam ga i naručila na ovu uru. Da mi pomogneš izabrati... *Kucanje*. Naprijed!

UPRAVITELJ TVRTKE ZA NADGROBNE SPOMENIKE - *to je Neznamac iz prve slike - uđe, sa cilindrom u ruci, a kožnatom mapom u drugoj: Dobra večer. Oprostite, malo sam zakasnio. Muškarci se hladno pozdrave.*

GOSPOĐA RUBRICIUS: Molim, molim. Baš u najljepše vrijeme. Izvolite.

UPRAVITELJ *odloži cilindar, sjede na čelo stola i otvara mapu: Hvala.*

GOSPOĐA RUBRICIUS *Gospodinu sa šarenim prslukom, pokaže na mjesto kraj sebe: Izvoli. On sjedne do nje, ali tako da se vide njihove noge ispod stola.*

UPRAVITELJ: Glede podzemnog rasporeda ostaje milostiva gospođa kod onoga, kako smo zadnji puta uglavili?

GOSPOĐA RUBRICIUS: Mislim da o tome ne treba više govoriti.

UPRAVITELJ: Dakle: dva reda, a svaki po četiri lijesa.

GOSPOĐA RUBRICIUS *Gospodinu sa šarenim prslukom: Šta misliš?*

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Al čemu toliko prostora? Djece nemate, a za još jedno bit će uvijek mjesta i u jednostavnom grobu.

UPRAVITELJ: Doduše, gospodin u stvari nema krivo. Ali gospođa je još mlada: može se udati još jedanput.

GOSPOĐA RUBRICIUS: To je opet istina.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Valjda će se i drugi suprug pobrinuti za posebnu grobnicu!

UPRAVITELJ: To se ne može uvijek ustvrditi.

GOSPOĐA RUBRICIUS: Moj pokojni nije htio ni da govori o tom.

UPRAVITELJ: A onda: nitko se neće srditi ako dobije u miraz i gotovu grobnicu. Na koncu konca, to je jedna kuća. Svoje vrsti, naravno.

GOSPOĐA RUBRICIUS: To i ja mislim.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Ja, na primjer, ne bih htio, da kraj mene ukopaju drugog muža moje žene. To zbilja nije simpatično.

UPRAVITELJ: Mogu vas uvjeriti, dragi gospodine, da bi to i vama bilo svejedno. Mrtvi bolje podnašaju jedan drugoga nego živi. Svakako: kako gospođa izvoli.

GOSPOĐA RUBRICIUS: Najbolje je da ostanemo kod već izabranoga projekta. *Gospodinu sa šarenim prslukom: Je li ti pravo?*

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Kako god ti želiš.

UPRAVITELJ *stavi nacрте na stranu: Dobro. Ovo bi bilo riješeno. Vadi druge nacрте. Što se tiče nadgrobnog spomenika, izradio sam ovdje nekoliko novih, modernih nacрта, po vašim uputama, i molim, ako vam se svide, izvolite izabrati. Uzme jedan i pokazuje ga. Ovaj je vrlo jednostavan, ali ukusan: u formi piramide, od kararskog mramora, solidna trajna konstrukcija.*

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *koji je od početka posljednjeg Upraviteljeva govora spustio svoju ruku do koljena gospođe Rubricius i čeprka ispod njezine suknje, samo da nešto kaže: Čini mi se, nešto banalan.*

GOSPOĐA RUBRICIUS: I preveć jednostavan. On je bio ipak glasovit čovjek.

UPRAVITELJ *Gospodinu sa šarenim prslukom, koji prestane sa igrom ispod stola: Ne smijete u ovom predmetu tražiti nešto neobično. Nadgrobni spomenik ne može da izgleda kao kakva monumentalna fontana ili zvonik, gdje umjetnik može dati zamaha svojoj fantaziji. Gospođi Rubricius: A što se tiče toga, da je pokojnik bio glasovit čovjek, to i jest ono. Tu više govori ime nego svi uresi ovoga svijeta. Vadi iz mape nekakvu ilustriranu knjigu. Jeste li vidjeli u Beču*

Beethovenov grob na centralnom groblju? Ili Heineov u Parizu? *Lista u knjizi*. Evo: jednostavna piramida, a na njoj samo: Beethoven. Ili evo! *Lista*. Molim, najpriprostije što se može zamisliti, a natpis glasi: "Henri Heine". To ostavlja najdublji dojam - vjerujte.

GOSPOĐA RUBRICIUS: Doduše -

UPRAVITELJ: Ja vam ne namećem svoj ukus, ali -

GOSPOĐA RUBRICIUS: Ne bih htjela, znate, da mi se prigovori kako sam baš na tome štedjela. Čitav svoj imetak ostavio je meni. A bio je sa mnom tako dobar. *Ganuta*: Prošle zime, kupio mi je krzno, koje je više stajalo negoli iznosi vas proračun za njegov grob. *Plače*.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: No, no, no... *Digne se, prošeta se, opet, sjedne i počne ponovno igru ispod stola koja traje dok Upravitelj ne svrši slijedeći govor. Gospođa se ovaj put otimlje.*

UPRAVITELJ: A vi se odlučite za ovaj. Ovdje imate četiri jonska stupa sa atikom, a među njima crna ploča u vertikali, na kojoj će se zlatni natpis vrlo jasno čitati. *Pokazuje nacrt*. Pa imate i ovaj: To je vrlo harmoničan, intiman dorski hram sa kasetiranom kupolom. *Pokazuje*. Nadgrobna ploča u horizontali, sa malko kosom površinom, velikim brončanim viticama, a na njoj u reljefnim slovima samo ime - kako se je zvao pokojnik?

GOSPOĐA RUBRICIUS: Aurel Rubricius. *Otkine ispod stola diskretno ruku Gospodina sa šarenim prslukom sa svoga koljena.*

UPRAVITELJ: To je ime kao stvoreno za jedan spomenik u dorskom stilu sa kupolom. Ima u sebi nešto klasično: Aurel Rubricius. Kad je rođen, molim? *Pravi bilješke*.

GOSPOĐA RUBRICIUS: Ne znam točno. 19. januara navršio je četrdeset i devetu godinu.

UPRAVITELJ: No, onda ćemo staviti u prvom redu: Aurel Rubricius, a u drugom - *Bilježi: 1876-1925.*

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *već je prije izvukao ruku ispod stola*: Bilo bi također dobro, kad bi se stavio kakav emblem, koji bi označio zvanje pokojnika. Šta mislite: na primjer - jedna tragična maska -

GOSPOĐA RUBRICIUS: Jest, ideja je vrlo lijepa.

UPRAVITELJ: Ako baš želite. Ali taj emblem malko vrijeda osjećaj. Ne čini vam se to? Maska na grobu? Maska je, gospođo, laž, varka, gluma, a smrt je istina. Samo živima treba maska.

GOSPOĐA RUBRICIUS: Pa ostavimo masku. Nego ja bih svakako htjela da se osim imena i datuma stavi još nekoliko riječi, po kojima bi se znalo, da sam ja podigla ovaj spomenik. Na primjer: "Ljubljenom mužu - zahvalna supruga".

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *s lakom ironijom*: Ili: "Vjerna do groba".

UPRAVITELJ: To nije baš najsretnije. To se čita na svim grobljima. Sve su žene vjerne na nadgrobnim napisima svojih muževa. Al mogla bi se ista misao malko drukčije stilizirati. Prepustite stvar meni. Moja firma stoji u vezi sa najboljim našim književnicima, kod kojih stalno naručuje napise i epitafe. Glavno je da se odlučite za nacrt. Dakle: hoćete li ovaj dorski hram sa kupolom? *Drži nacrt*: Naravno, taj je i najskuplji. To je treća cijena, koju sam vam zadnji put naznačio.

GOSPOĐA RUBRICIUS: Ja sam za dorski hram sa kupolom. Šta veliš?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Nesumnjivo je najljepši.

UPRAVITELJ: Dakle: dorski hram. *Digne se*. Hvala. Molim, izvolite se sutra navratiti da izaberemo materijal... i stvar će odmah u posao. *Dok stavlja nacrt natrag u mapu, stavi cviker koji mu je bio ispao i obrati se malko poslovno-šaljivo Gospodinu sa šarenim prslukom*: Gospodine, nemojte mi zamjeriti, al kako bi bilo da se i vi pobrinete -

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Ne, ne, hvala. To mi je posljednja briga.

UPRAVITELJ *zatvara mapu*: Doduše, još ste mladi... Tko bi u vašim godinama i mislio na smrt. *Uzme cilindar, mapu i nakloni se*: Do viđenja. *Izađe i odmah čim je nestao čuje se buka napolju.*

GOSPOĐA RUBRICIUS *začudena*: Šta je to? *Pođe k vratima, a uto upadne nenadano na pozornicu*

AGNEZIN MUŽ *divlji, žut, noseći u ruci malu kutiju. Kad ugleda Gospodina sa šarenim prslukom, reče prigušeno*: Da, znao sam gdje ću te naći. *Gospodi Rubricius, stavivši kutiju na stol*: Gospodo, oprostite, al moram govoriti s ovim čovjekom u četiri oka.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *plaho*: Hitno?

MUŽ *odsječeno*: Hitno.

GOSPOĐA RUBRICIUS *bez protesta*: Ovdje?

MUŽ: Ovdje.

GOSPOĐA RUBRICIUS: Onda ću vas ostaviti same.

MUŽ *bezobzirno, al ne drsko*: To bi najbolje bilo.

GOSPOĐA RUBRICIUS *izađe gledajući u čudu Muža*.

MUŽ *pođe za njom do vrata, zaključa ih i baci ključ u ćošak*: Tako.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Molim te, šta to znači?

MUŽ: Obračun.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Kakav obračun?

MUŽ: Ti znaš vrlo dobro kakav obračun.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: U kući jedne dame?

MUŽ: Gdje se zvijer zateče, tamo se i zamlati.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *poleti k vratima i hoće da više*: Pusti me!

MUŽ *ga odgurne da je odteturao do zida*: Digneš li samo glas - *Digne stolicu*. - rascijepat ću ti glavu. Odgovaraj. Kad je Agneza išla na oporavak, povjerio sam ti je da je otpratiš - je li?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Jest.

MUŽ: Zloupotrijebio si moju vjeru u te, a što je još gore, i njezino skoro neubrojivo raspoloženje.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Molim te, izađimo odavle i sve ću ti reći kako je bilo.

MUŽ: Ja znam već sve. Samo još hoću da čujem iz tvojih usta. Ti si je prevario i zaveo.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Pozvala me je usred noći u svoj odjel...

MUŽ: Šta? Da ti se sama poda?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Baš tako nije -

MUŽ: A šta si onda učinio nakon par dana?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Uvidio sam da nije lijepo što činimo -

MUŽ: Postupao si s njom kao sa jednom sa ceste.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Htio sam, da uvidi -

MUŽ: Lažeš! Brutalno si joj priznao da si je prevario.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Morala je napokon doznati -

MUŽ: Zablatio si ženu, koja ti je s najčišćom vjerom pala u naručaj. Ubio si je u dušu. Oteo joj svaku mogućnost da se ikad sabere i pridigne. Jer i ako joj ja sve opraštam, ima ona u sebi strašnijega suca od mene, suca kakvog ti nemaš u sebi. Al naći ćeš ga u meni. *Otvori kutiju na stolu i pokaže na noževe u njoj*: Uzmi jedan.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *u strahu*: Šta, šta si namislio?

MUŽ: Brani se.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *kuša sa ironijom*: Al molim te, scena za kino -

MUŽ: Pa ti i nisi junak za grčku tragediju. Dakle -

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *gleda kud bi umakao*: Poludio si! Sa otrovanim noževima.

MUŽ: Radije nego da te taknem rukama.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Al vjeruj mi, ti ne znaš sve -

MUŽ *pruža mu jedan bodež iz kutije*: Drži. Jedino se spretnom obranom možeš spasiti.

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM *uzme nož*: To je neizbježiva smrt: tvoja i moja.

MUŽ *uzme drugi bodež*: Dosta riječi. *Ugasi lampu, na pozornici tama*. Jesi li spreman?

GOSPODIN SA ŠARENIM PRSLUKOM: Ja te čekam.

Čuje se u tami naganjanje, a u to pada zavjesa.

OSMA SLIKA

Predgrađe. Most preko jedne vode, viđen tako, da se vidi nutrina luka, koji se, nad razom vode, nastavlja na širok stup što izlazi iz vode. Na stupu je širok rub na kom se može udobno ali prignuto kretati jedan i dva čovjeka. Na balustradi mosta Madonin kip okrenut prema prolazu. Još je noć, iako se prvi blijedi tragovi ljetnog prizorja pokazuju na horizontu.

Kad se digna zavjesa pozornica je prazna. Onda se iz daljine čuje žviždanje što se pomalo približuje: nekakav uličarski motiv. Napokon se pokaže s lijeve strane

APAŠ - to je opet Neznanac iz prve slike - dolazi zviždeći. Ustavi se na mostu, prestane žviždati, sjedne na balustradu, pogleda oprezno s jedne pa s druge strane. Tad se protegne i uzdahne, pljune u vodu i reče: Odurni život! Pričini mu se zatim kao da čuje korake, poleti lagano preko mosta na desno, uvuče se ispod mosta, stane na rub od stupa i provuče se ispod luka izgubivši se otraga. Pauza. Poslije malo uđe s desna

UŽIGAČ ULIČNIH SVJETILJAKA - i on je onaj Neznanac iz prve slike - u ruci nosi dugačku palicu za nažiganje i gašenje plinskih svjetiljaka, u modroj bluzi i kapi sa napisom. Ustavi se kraj svjetiljke, nasloni na nju svoju palicu, izvadi iz džepa limenu kutiju i mota cigaretu. Dok je pripaljuje pojavi se iza njega

AGNEZA potpuno rezignirana, izmučena, neuredne kose. Kad vidi da ne može više natrag, ustavi se: Gospodine -

UŽIGAČ trgne se: Šta ste me prestrašili!

AGNEZA kao da se ispričava: Nisam htjela.

UŽIGAČ: Molim, molim. Šta vas vodi ovamo, gospojice?

AGNEZA: Htjela bih znati koji put vodi do tramwaja.

UŽIGAČ: Za centrum ili predgrađe?

AGNEZA: Za centrum.

UŽIGAČ: Podite ovako preko mosta, a onda ravno desno. Samo ćete još dugo čekati na prva kola. Imate još tri sata vremena.

AGNEZA: Hvala. Pa čekat ću. Sjedne na jedan kamen: Kako se zove ovaj most?

UŽIGAČ brbljavo: Most preko mrtvoga rukava. Tu je voda vrlo duboka. Kažu da je i otrovna - a bog bi ga znao. Svakako mnogi su u njoj svršili svoj život. Zato se i ona Madonna zove: "Madonna samoubojica".

AGNEZA pogleda k Madonni: Tako?

UŽIGAČ: Da, uistinu. Nema doduše takve Madonne u koledaru, ali, evo, ima je u životu. Svako zvanje ima svoga sveca. A otkle ste vi? Iz grada?

AGNEZA: Iz grada.

UŽIGAČ: Čudnovato.

AGNEZA: Šta je čudnovato?

UŽIGAČ: One iz grada ne dolaze nikad ovamo. Ovdje nema nikakvih boljih prolaznika, samo skitnice i propalice.

AGNEZA: Ja i ne tražim nikoga. Zalutala sam.

UŽIGAČ: Svakako nije dobro da se ovdje ustavlimate. Svako malo vremena prođe ovuda stražar.

AGNEZA: Pa ja nisam učinila ništa zlo.

UŽIGAČ: To ne stoji nikome na čelu napisano. On će vas zacijelo odvesti na stražarnicu.

AGNEZA: Zašto?

UŽIGAČ: Imate li svoje papire u redu kod sebe?

AGNEZA *izmučeno*: Kakve papire?

UŽIGAČ: Pa dokumente. Ako nemate, prespavat ćete u buturnici. Najbolje bi bilo da vas ja otpratim dok ne izađete iz ovog rajona.

AGNEZA: Ja ću čekati ovdje.

UŽIGAČ: Preko u trećoj ulici ima jedna kavana. Doduše tamo ne zalaze grofovi ni princeze, al jedan stolac bit će i za vas.

AGNEZA *apatično*: Ja ću ostati ovdje.

UŽIGAČ *digne se*: Pa kako vam drago. *Uzme palicu i gasi svjetiljku. Žao mi je, al svjetlo vam ne mogu ostaviti. Zbogom, gospođice.*

AGNEZA *podglasno*: Zbogom. *Okrene lice k vodi.*

UŽIGAČ prijeđe preko mosta i izgubi se lijevo. Pauza. AGNEZA pokrije lice rukama i ostane trenutak tako. Zatim dignu se naglo, pogleda prama strani gdje se izgubio onaj čovjek, pođe polako mostom posrćući i hvatajući se balustrade, očajna, skršena. Kad dođe do Madonne, obuhvati njezino podnožje i zajeca.

AGNEZA: Ti koja sve možeš: daj mi snage! *Još jednom dotakne glavom podnožje, onda se odluči, stavi nogu na donji dio balustrade, pogleda najprije desno, a onda lijevo, na što joj se pričinilo da s te strane neko dolazi. Prigne se iza balustrade tako da joj se vidi samo dio glave i poleti desno do mjesta, gdje je prije bila.*

POLICAJ - *i on je Neznanic iz prve slike - žurnim korakom dođe do mosta s lijeva i više prema desnoj strani: Stani! Tko si? Pođe par koraka, ustavi se na mostu, i pogleda gore i dolje uzduž vode, ali ne vidi nikoga. Onda kao da mu se pričinilo da jest neko: Javi se, pucat ću! Mir. Pauza. Gleda u dno desno. Pa kao da je nekog vidio: Misliš da te neću naći? -*

I poleti preko mosta desno u kulisu.

AGNEZA *se je u očajnoj stravi prilijepila uza stup mosta i samo sluša kako se gube koraci Policaj.*

APAŠ *se pokaže s druge strane stupa, ispod luka i, da se bolje sakrije od Policaj, stane na rub, zgrbljen ispod luka i miruje.*

AGNEZA *se malko ohrabri, izađe korak i viri iza stupa prama strani kud je iščezao Policaj. Al izgleda da ga je vidjela gdje se vraća, pa sađe ispod luka i najednom se nađe s Apašem lice u lice. Prestraši se i tiho krikne.*

AGNEZA: Ha!

APAŠ *surovo kroz zube*: Koji te je vrag doveo ovamo?

AGNEZA: Policija.

APAŠ: Pa znam. Nisi imala drugog mjesta da se sakriješ! Samo da me lakše nađe. Odlazi, inače ćeš u vodu -

AGNEZA *sva instinkt, tvrda*: Šta je meni stalo!

APAŠ: Ne viči tako, gade ženski!

AGNEZA *jako*: Ubij me! Evo, ubij me!

APAŠ: *uhvati je i baci u vodu. Čuje se slab krik*: Pa idi. Plivaj. *Gleda za njom*: Proklete babe, ni ovdje nema čovjek od njih mira!

Šćućuri se pod luk, nepomičan, a na to se smrači pozornica.

DEVETA SLIKA

Kad se rasvijetli pozornica vidi se opet terasa pred vilom kao u prvoj slici. Na naslonjaču sjedi DJEVOJKA. Kraj nje NEZNANAC, strog i hladan. Pred rešetkom još uvijek njegov konj. Lampa je ugašena. Osvjetljenje kao u prvoj slici kod Neznanceva dolaska.

DJEVOJKA *dignutim rukama, zatvorenih očiju kao da joj fali zraka ili da se guši u vodi:* Ha - ha - ha -
NEZNANAC *drži je za rame:* Umirite se. Svršeno je.

DJEVOJKA *sopće pomanje:* Ha - ha -

NEZNANAC: Tako. Sad je sve prošlo.

DJEVOJKA *klone izmučena na uzglavlje. Pauza.*

NEZNANAC *je gleda, i kad ona malko otvori oči, reče:* Vaša je želja ispunjena.

DJEVOJKA *iznemoglo:* Potpuno. *Pauza.* A gdje sam sada?

NEZNANAC: Na prijelazu.

DJEVOJKA *uvijek tiho:* Bilo je teško. *Teškim uzdahom.*

NEZNANAC: I tako ste upoznali život.

DJEVOJKA: Hvala. *Pogleda ga umornim, zahvalnim pogledom.*

NEZNANAC: Želite li ga produžiti?

DJEVOJKA: Umorna sam od života.

NEZNANAC: A da vam rečem: dignite se i podite još jednom tamo. Koju biste stazu izabrali?

DJEVOJKA *malko življe:* Onu istu, kojom sam malo prije išla.

NEZNANAC: Možda: bez boli i očaja?

DJEVOJKA *svjerenjem:* Ne, sa svim bolima i očajima.

NEZNANAC: Al ipak: bez podlosti i niskoće.

DJEVOJKA: Ne, ne - sa podlostima i niskoćama.

NEZNANAC: Onda svakako: bez ljubavi.

DJEVOJKA: Pa to ne bi više bio život.

NEZNANAC: Al bila bi možda sreća. O njoj sanja čovjek neprestano, traži je i uništava se za nju.

DJEVOJKA: Jest. Ali sreća nije u životu. Život je nemir: hitnja u sudarima i nesvijest u zavijanjima. Sreća je mir: odmicanje od života, uravnoteženje svih gibanja. Kad srce stane - onda počimlje sreća.

NEZNANAC: Vi niste uzalud živjeli. To je posljednje iskustvo.

DJEVOJKA: Ostajemo li dugo ovdje?

NEZNANAC: Koliko je dosta za molitvu.

DJEVOJKA *sjedne uspravno, u mirnoj ekstazi:* Blagoslovljen nek je život. U posmijehu nek je blagoslovljen i u suzi. U nadama i varkama, u znoju i kidanju. Blagoslovljena ljubav koja sve oprašta, koja, otvarajući našem srcu puteve u život, zna da je ono krhko i slomivo, pa ga miluje rukom podnašanja i trpeljivosti. Blagoslovljen onaj, koji je prvi stavio ruku na moje meso i koga su opile boli mog ranjenog djevičanstva. I onaj blagoslovljen koji je sakrio lice od mene, a usuo u moju krv ludilo i nemir ljubavi. I prevarnik nek je blagoslovljen, na čijim sam lažnim usnama ostavila svoje neiscrpljene želje. Blagoslovljeni i svi oni, koji nađoše niske radosti na mome tijelu, iznemoglo od traženja i vrludanja. Blagoslovljena ona iznakažena usta, u čijoj su se krvi zagušile slatke riječi

nerečene, al koje su ostale otvorene za prvi i posljednji cjelov. I ruke onog razbojnika neka su blagoslovljene: one su me položile u naručaj smrti. I blagoslovljena nek je smrt. *Kratka pauza. Onda ona pruži Neznancu ruku, pogleda ga i reče: A sada hajdemo. Digne se, stane uza nj, on prebaci ruku preko njezinih ramena i izađu kroz velika vrtna vrata, koja se pred njima sama otvore. Kad su došli kraj konja, on joj pomogne sjesti na nj, a onda uzjaše on iza nje. I izgube se. Vrata se opet zatvore. Od časa kad se je ona digla sa naslonjača, svira tiho ona ista muzika uz koju je Neznanac u prvoj slici došao na pozornicu. Međutim topot se gubi u daljini, svjetlo se umanjuje. Pauza. Napokon prelazi melodija u zadnje akorde poznatog fox-trotta i naskoro, naglo prekinuta, prestane. U isti čas upadne svjetlo iznenada kroz vrata što vode iz kuće na terasu, a iznutra se čuje nerazumljiv razgovor. Na naslonjaču leži mrtva DJEVOJKA.*

SESTRA *u kući:* Izvolite - samo izvolite. *Uđe.* Zaboga, gospodice, pa vi ste u potpunom mraku! *Podi do stajće lampe i otvori svjetlo.* Već je i gospodin doktor tu.

LIJEČNIK *ulazeći:* To zbilja nije pametno, sestro: na večernjem zraku!

SESTRA: Ne može je čovjek otrgnuti odavle. *Pogleda Djevojku.* I zaspala je! Zna, neprestano me muči tim sviranjem. Moram po čitave sate jedno te isto...

LIJEČNIK *koji je dotle uzeo Djevojčinu ruku, iznenada prekine Sestru:* Mir! *Pauza.*

SESTRA *nagnuvši se nad Djevojkom:* Tako joj je čelo oznojeno.

LIJEČNIK *pusti Djevojčinu ruku:* Da. Smrtni znoj.

Zavjesa.

Sirmione - Zagreb,
Juli, Avgust, Septembar 1925.
Zagreb, 1926.

Hrvatski Diogenes

Historička komedija iz polovice XVIII. vijeka u pet činova

po romanu Augusta Šenoa

STJEPANU RADIĆU

*na mučenički grob ovo nekoliko
stranica hrvatske prošlosti polaže*

M. B.

LICA:

ANTUN pl. JANKOVIĆ-BRIBIRSKI	FRAN KUŠEVIĆ
Grof ADAM BAĆAN	Barun MALENIĆ
Grofica TEREZA, njegova žena	ANTUN BEDEKOVIĆ
Barun VJENCESLAV KLEEFELD, obrstar	VUK ZELAČIČIĆ
Barunica MARGARETA, njegova žena	KRSTO STOLNIKOVIĆ
AMÉLIE, njihova kći	IVAN KUKULJEVIĆ, kanonik
Barunica JULIJANA SERMAGE	ĐURO POGLEDIĆ
Barun TROILO, njezin sin	VUK JELAČIĆ
Grofica ANKA, njegova žena	Poručnik GREGOROCI
BELIZAR pl. PAKIĆ, krajiški kapetan	Majstor MIJO MAGIĆ, kovač
RUŽICA DELIĆEVA	MARICA, njegova kći
FRUZIKA pl. FEJERVARY	JOSIP JURATOVIĆ
Barun ANTUN BERGEN, kapetan	JANKO, Jankovićev sluga
ŠANDOR SZABO, lajtnant	BENJAMIN, vlasuljar
Grof KRSTO ORŠIĆ	BABIKA, u službi kod Magića
Prepošt ČEGETEK	Kapucin JEROLIM
FRANJO TAUSI, biskup zagrebački	Komornik grofice Baćan
BALTAZAR KRČELIĆ, kanonik	SAMUEL, žitar
Grof LJUDEVIT ERDŐDY, banski namjesnik	PANCRAZIO } Dva lakaja
Grof JOSIP, njegov sin	PROTASIO } u službi grofa Baćana
Grof KAZIMIR DRAŠKOVIĆ, general	JANOŠ, primaš
STJEPAN PATAČIĆ	CIGANI.
FRAN PATAČIĆ	
NIKOLA ŠKRLEC	

MASKE: Amor, Psihe, Kalabrez, Dimnjačar, Dezdemona, Turčin, Koludrica, Androklo, Kokot, Patka, Tri Gracije, Kastor, Poluks, Merkur, Mars, Herkules, Ganimed, Jupiter, Pastiri i pastirice. Glumci.

Radnja se zbiva polovicom XVIII. vijeka u Zagrebu, samo drugi čin u Šestinama.

PRVI ČIN

Scena: Kabinet u Jankovićevu stanu. Stil pokućstva, tapeta, slika, ogledala: marijaterezijanski. Strop na svodove. Po stolovima knjige i papiri. Vrata. Tapetna vrata. Prozor sa okruglim pločicama, na ulicu.

(Kad se dignu zastor MIJO MAGIĆ, kovač i bravar, zabavljen je oko jednog lusteru od kovanog željeza, koji ima biti obješen na strop. Pri tome mu pomaže njegov kalfa JOSIP JURATOVIĆ).

MIJO: Dajte, Josipe, svinite još i ove ostale listiće ovako... Dobro ste to izmislili...

JOSIP: Drago mi je, vaša milosti, da vam je pravo tako.

MIJO: Pa i jest. Ruka vam je lagana, kao da ste učili zlatariju.

JOSIP: Vidio sam ja mnogo takvih stvari. U Belgiji. Nisam se ja tamo samo tukao. Gledao sam dobro sve šta spada u moj zanat.

MIJO: A lijepih je tamo stvari - a?

JOSIP: Jest, vaša milosti, lijepih! Prerisao sam gdjekeje, a neke i upamtio. Prekrasne svijećnjake u gradskoj kući u Gentu. Ključanice na vratima palača. I rešetke kao čipke...

MIJO: No - tako je dobro... Sad gore s njim!

JOSIP: Još samo ovaj...

MIJO: A znate li vi, mladi Juratoviću, koji je danas dan? Dvije su nedjelje prošle što ste k meni došli. I danas će se sastati plemeniti ceh da ocijeni vaše djelo i da vas proglasi pravim cehovskim majstorom... Bilo u sto dobrih časa!

JOSIP: Hvala vašoj milosti!

MIJO: Samo nek nam od kuće jave, kad dođu poslanici od plemenitog ceha... Al sad naprijed... *(Uhvati za luster)*. Dižite...

(U taj se čas začuje vani ženska vika, oni se trgnu).

JOSIP: Marica!

MIJO: Marica!

(Prije nego oni dođu do izlaza, upare MARICA u sobu sva prestrašena, a za njom JANKO).

MARICA *(baci se ocu u naručaj i zaplače)*. Tata!

MIJO: Šta je?

JOSIP *(Janku)*: Šta se je dogodilo?

JANKO: Ja sam upravo bio na hodniku, vrata su bila otvorena, a na jednom uleti majstorska djeвица i sva drhćući od straha zapita za majstora... Nisam dospio ni da odgovorim, proletila je kraj mene...

MIJO: Al šta je... govori...

MARICA *(još uvijek uzbuđena)*: Ah, tatice, strašno...

MIJO: Umiri se... Šta je?

MARICA: Mati me je poslala da vam javim, da su došla po vas cehovska gospoda. "Tata je kod velemožnog preko - skoči tamo, nek odmah dođe." Kad sam iz Mesničke ulazila u Visoku ulicu stane preda me visok, suh oficir... šiljaste brade, žutih očiju...

MIJO: Oficir? Mlad?

MARICA: Ne, vaših godina... čini mi se...

MIJO: Pukovnik?

MARICA: Jest - tako nekako.

JANKO: Aha - Kleefeld!

MIJO: Kleefeld!

JOSIP: Barun Kleefeld! Tako je on radio i u Belgiji.

MIJO: Kako?

JOSIP: Nijedna djevojka nije imala mira od njega... Bogme, da mu se ne dogodi kao ono u Gentu, kad je neki građanin na nj nauškao pse...

MIJO (*Marici*): Šta ti je učinio?

MARICA (*koja se međutim sabrala*): Ustavio me na sred puta. "Znate li vi, lijepa djevice" - reče, "da ja ovuda radi vas prolazim?" - "Ne znam, gospodine" - odgovorim ja. "Ja vas nisam nikad vidila." - "Zašto onda imate vaše lijepe oči?" - reče on. "Da vidim onoga tko je meni drag". - (*Pri tom pogleda neopaženo na Juratovića*).

MIJO (*nestrpljivo*): A dalje...

MARICA: "Ono je vaša bašta preko, mlada djevice" - reče on - "sjedite li katkad sami tamo?" - "Sjedim i stojim tamo vrlo često, gospodine!" - odgovorim ja. "A nemate li psa u bašti..."

JOSIP: Aha! Stari zec!

JANKO (*se smije, u to se začuje iz odaje Jankovićevo zvonce, a Janko se trgne i odleti van*). Velemožni!

MIJO (*Marici*): Pa onda...

MARICA (*stidno*): Onda... onda... sam mu rekla: "Zbogom, gospodine"... i poletila u Benetačku ulicu, a on za mnom, i sve nešto govori, govori, i prestigao me upravo kraj Sermage-ove kuće. "Pustite me, gospodine", rečem ja, "meni se žuri, imam važnog posla kod velemožnog gospodina Jankovića..." - "Ah, gle, gle" - nasmije se on - "zna mudri " f r a n c m a ç o n " - i tri put je rekao tu nerazumljivu riječ - "zna on šta je lijepo i slatko..." Pri tom me primi iza glave i htio me je...

JOSIP: Životinja!

MIJO: Je li moguće!

MARICA: Al ja sam se prignula i izmakla. Poletio je za mnom i dovikivao: - "Do viđenja"... Hvala bogu, što sam tu!

MIJO: Valja se čuvati. Ti se nećeš više maknuti iz kuće, jesi li čula? Ja sad idem do cehovske gospode, a vi, Josipe, kad objesite ovaj svijećnjak, otpratite Maricu kući, a onda požurite, jer vas čekamo. Zbogom. (*Ode*).

(Joso i Marica ostaju za čas nijemi. Ona se ogleda par puta po sobi i baci mu se u naručaj. Dug, nijem zagrljaj. U to se pojavi JANKOVIĆ na vratima, lulicom u ruci, u modroj, svilenoj, srebrnim cvijećem vezenoj haljini, bijelim svilenim čarapama, svijetlim izrezanim cipelama, ostane razdragano začuđen i gleda na zagrljeni par. Iza njega JANKO, i on nasmijan gleda bez riječi ljubavnike. Pauza).

JANKOVIĆ (*jovijalno*): A tko se to a m b r a s i r a u mojoj kući?

JOSIP i MARICA (*se naglo otrgnu*).

JANKOVIĆ (*smijući se, a Janko za njim*): Nastavite... nastavite...

MARICA (*poleti na stranu i postideno pokrije lice*).

JOSIP: Oprostite, velemožni...

JANKOVIĆ: Šta se stidite, djevice! Ta niste bili u zagrljaju staroga Kleefeldla! Nastavite... No... još jedanput...

JOSIP: Velemožni...

JANKOVIĆ (*uporno*): Velim, još jedanput!

JANKO (*iza Jankovićevih leđa gesta postidenoj Marici neka zagrlji Josipa*).

JOSIP (*hoće i neće*): Ali, velemožni...

JANKOVIĆ: Odmah...

JOSIP (*primi Maricu i ona se sva u neprilici baci na njegovu grud*).

JANKOVIĆ: *T r è s b i e n !* - Djeco, to vam izvrsno reusira! *Elle est adorable!* (*Uživa u gledanju toga zagrljaja, a onda pođe do svijećnjaka, našto se mladi razdvoje*): Je li već gotovo?

JOSIP: Sve je u redu, velemožni. Samo da ga objesimo. (*Janku*) Janko...

JANKOVIĆ: *A l l o n s !* A gdje je majstor Miško?

JOSIP (*popne se na ljestve koje tu stoje*): Pozvali su ga hitno u ceh... (*Janku*): Dodajte mi...

JANKOVIĆ (*pođe do Marice*): Čujem, da vi potajno konverzirate sa obrstarima i kavalirima i varate ovog vašeg devotnog mladića...

MARICA: Vaša milosti... (*Ona udari u plač*).

JANKOVIĆ: *C h a r m a n t e ! C h a r m a n t e !* Al nemojte plakati. Već ćemo mi onog Seladona kazniti... Smijate se već... To jest. Smijte se! No, no, smijte se... Dakle n o m d e ... Hahaha!

MARICA (*se kroz suze smije - na to prihvate i ona dvojica, koji su već objesili svijećnjak i svi se smiju skupa*).

JOSIP (*siđe i pokaže na viseći svijećnjak*): Kako vam se dopada, velemožni?

JANKOVIĆ: Tko? Obrstar? A ne, svijećnjak. *T r è s b i e n .* (*Marici*): Kako se zove ona stara žena što služi kod vas?

MARICA: Babika, vaša milosti!

JANKOVIĆ: Pošaljite Babiku večeras k meni. A onda ćemo aranžirati malu sitnu intrigu. Delektirat će se cijeli Zagreb! A pemski obrstar neće više kujonirat hrvatske djevojke. A sada - adieu, djeco!

JOSIP: Hvala, vaša milosti!

JANKOVIĆ (*Josipu*): A vi mladiću, čuvajte vašu djevicu i čim prije: pred oltar! Ja sam je držao na krstu, ja ću joj kumovati i kod vjenčanja... A kumovat ću vam i kasnije, ako vam bude reusiralo... (*Izgura ih na polje*). Pozdravite mi majstora Miška i majstoricu Katu. (*Gleda za njima*). Adieu! (*Okrene se Janku*): Benjamin! (*Janko otvori druga vrata i uđe VLASULJAR BENJAMIN, noseći svoja utensilija i toaletni Jankovićev ogrtač od bijeloga muslina. Pomogne Jankoviću u ogrtač. Janković sjedne, a vlasuljar mu uređuje glavu. Janko izade*).

JANKOVIĆ: Čiju si glavu danas već maltretirao, m o n c h e r Benjamin? (*Izgovara čitavo vrijeme "Benžamen"*).

BENJAMIN: Danas imam čast, velemožni, držati u svojoj ruci prve zagrebačke glave... (*Dok dijalog*

traje, on radi svoj posao. Malen je, mršav, dugonos, komičan tip).

JANKOVIĆ: Neće ti se umoriti ruka, Benjamin! Nisu teške! Pa da nisu ataširane za vrat, kolike bi odletjele u zrak... A šta se to sprema u našem Zagrebu?

BENJAMIN: Pa ne zna vaša velemožnost? Soareja. Soareja u Šestinama kod barunice Sermage.

JANKOVIĆ: Ah, da, da. Je m'en souviens... Grande réconciliation familiale.

BENJAMIN: Tako nekako, velemožni!

JANKOVIĆ: Kad ideš Kleefeldovima?

BENJAMIN: Odmah odavle, velemožni!

JANKOVIĆ: Tako mi je drago! Da mi nisi nikad došao poslije nego što si bio kod gospodina obrstara! Njegova je perika prljavija od jezika njegove žene. Et puis, mon cher Benjamin, imam za te jednu vrlo diskretnu misiju.

BENJAMIN: Ako sam joj samo dorastao, vaša milosti!

JANKOVIĆ: Une mission diplomatique!

BENJAMIN: Razumijem!

JANKOVIĆ: Une petite intrigue!

BENJAMIN: Razumijem!

JANKOVIĆ: Kad budeš čistio obrstarovu glavu, spomeni mu onako iz daleka Maricu Magičevu...

BENJAMIN: Šta? Marica... To nije moguće...

JANKOVIĆ: Šta se revoltiraš, Benjamin? Ta ne misliš valjda da bi poštena zagrebačka kći... Al Kleefeld se vrti oko nje...

BENJAMIN: To je zlo! Oficiri ne pardoniraju...

JANKOVIĆ: Zato slušaj. Spomeni mu Maricu. Pa slušaj šta će reći. Kaži mu, da ne bi bilo teško, samo kad bi se moglo predobiti staru Babiku... I tako dalje... i tako dalje... kako ti već znaš... (*U to je vlasuljar svršio svoj posao, pomogao Jankoviću iz ogrtača*).

BENJAMIN: Jesam li ikad, vaša milosti, štogod pokvario?

JANKOVIĆ (*zazvoni srebrnim zvoncem*): Ne, ne, Benjamin... (*Janko uđe*). Daj mu talir, Janko, a meni čokoladu...

JANKO: Njegova milost grof Oršić.

JANKOVIĆ: Reci mu nek uđe. Onda dvije čokolade. Adieu, Benjamin, donesi dobre vijesti. (*Janko i vlasuljar izadu, Janković odpuhnuje prah i rukom čisti svoju haljinu. Pogleda se u veliko venecijansko zrcalo, a u to uđe grof KRSTO ORŠIĆ, pristar gospodin, srednjeg stasa, okrugle glave, podrezanih brkova, u crnom hrvatskom odijelu. Ostavi kapu i štap na stolac i pođe k Jankoviću*).

ORŠIĆ: Servus, servus Magnifice! Kako živiš? Kako se zabavljaš? Avantire, uvijek avantire... Eh, he, he... (*Prijeti prstom maliciozno i sjede u velik naslonjač*).

JANKOVIĆ: Kolika čast i sreća, cher ami...

ORŠIĆ: Okani se francuskih komplimenata, amice, i reci mi lijepo hrvatski: dobar dan! Sinoć sam, došao sa Slavetića i evo me odmah k tebi, da ti otvoreno kažem dvije tri...

JANKOVIĆ (*ceremonijozno*): Slušam te devotno, illustrissime!

ORŠIĆ: Dragi moj Antune, reci mi šta je s tobom? Kakav si ti čovjek?

JANKOVIĆ: Zašto?

ORŠIĆ: Zašto? Zašto? (*Sve se više uzrujava*). Pameti imaš, novaca imaš, znaš gledati, umovati, govoriti - ti bi mogao prvi biti u saborima, u našem životu, pa šta radiš? Živiš sam kao fratar, čitaš,

pušiš, plešeš, loviš zeceve, srne i lijepe žene... Kakav si ti čovjek? Šta si?

JANKOVIĆ: Hrvat.

ORŠIĆ: Hrvat, Hrvat u toj francuskoj maškaradi?

JANKOVIĆ (*sjedne vis-à-vis Oršiću, među njima stol*): Hrvat - ili ako hoćeš: Diogenes?

ORŠIĆ: U toj svilenoj haljini? U koliko se sjećam, jezuiti su nas učili, da je Diogenes bio nekakav odrpani filozof, koji je stanovao u bačvi... (*Janko unese čokolade, stavi ih pred gospodu i ode*).

JANKOVIĆ: Čuješ, illustrissime, ako te je iko k meni poslao da me pridobiješ za ovu ili onu stranku...

ORŠIĆ (*plane*): Zar je Oršiću-Slavetičkom potrebno da bude čiji doušnik ili mešetar?

JANKOVIĆ (*mirno, pijucne čokolade*): To mi je drago. Onda ti se mogu povjeriti. Mene je spopala neka tuga, neka dosada kad gledam šta se sve u našoj državi događa. (*Oršić se nasmiješi*). Nemoj se smijati. Tako, jest. Ponajprije uzmi tu nesretnu svađu s Kaptolom: sabor šalje svoju deputaciju u Beč, a Kaptol svoju, pa se međusobno ruže i grde kod dvora...

ORŠIĆ (*opet se smije*): Amice...

JANKOVIĆ: Sad ja govorim. (*Pijucne opet čokolade*). Druga je nesreća Krajiški Štatut. Pobjesnio bih, kad pomislim kako ste se dali prevariti od Nijemca Kleefeld, koji se je kao stjenica ugnjezdio u regnikolarnoj kući! Obećali su vam, da će sabor imenovati krajiške oficire, da će ih kraljica plaćati... I primili ste štatut "unanimiter". Pa šta je bilo? Ni jednog generala Hrvata, ni jednog višeg oficira... a Hrvatska plaća sve... E n f i n , šta je taj štatut? Nož kojim se naša stara kraljevina dijeli na komade. Stranci zauzeše sva bolja mjesta. Ban Madžar, biskup Erdeljac, na čelu Krajine Nijemac - a gdje je danas Hrvat u Hrvatskoj? (*Šuteći posrknju Oršić iz svoje šalice*). Sad šutiš, amice - a? Sad se ne smiješ?

ORŠIĆ: Pa šta si se onda zatvorio u svoje duplje i ne govoriš tako ondje gdje treba?

JANKOVIĆ: Kao da bi mene itko poslušao! Plemići mi vele da sam Jezuita. Jezuite da sam f r a n c m a ç o n , i Nijemci da sam stara hrvatska tikva, a Hrvati da sam francuska lutka. Ali ja sam, grofe, Diogenes i tražim svojom lampom... (*Pijucne opet*).

ORŠIĆ: Koga?

JANKOVIĆ (*snažno*): Hrvate! Hrvate koji bi jedanput mogli zaboraviti na svoju korist i mogli razumjeti da je najljepše ono što čovjek učini za svoju zemlju i za čovječanstvo. Tražio sam - i nisam ništa našao. Zavukoh se u svoju bačvu i, pušeći lulu, gledam iz prikrajka vaše komedije i tragedije, ja, hrvatski Diogenes! I uživam što vam se mogu nasmijati od srca, jer neću da plačem, kad znam da će doći pametniji od vas, koji će popraviti ono što ste vi sagriješili. Onda neće trebati Diogenesa, koji bi tražili Hrvatsku i Hrvate, jer Hrvatska će biti i ostati. Prirodni se zakon ne da ustaviti...

ORŠIĆ (*pogleda ga u čudu*): Ti si u istinu f r a n c m a ç o n !

JANKOVIĆ: I francmaçon i licumjerac, luda pod spodobom pametna čovjeka, mudrac pod maskom komedijaša. Francez odijelom, Hrvat dušom...

ORŠIĆ: Nećeš dakle nikako da izadeš u svijet?

JANKOVIĆ: Neću.

ORŠIĆ: Nikad?

JANKOVIĆ: Nisam rekao nikad. (*Digne se*). Ja sada samo vrebam, al dođe li prilika, provalit ću iz zasjede i udariti po prstima one, koji hoće da ugrabe ono što im ne pripada.

ORŠIĆ: A onda?

JANKOVIĆ: Opet natrag i vrebati dalje.

ORŠIĆ: A ako tebe tko ošine?

JANKOVIĆ: Ja sam neranjiv, m o n a m i ...

ORŠIĆ: S u m m a s u m m a r u m : ja sam luda što se ovdje s tobom uzalud razgovaram (*Digne se*).

JANKOVIĆ: To ti samo tako veliš. Al ipak si rado kod mene. Ti ćeš i popodne doći amo na partiju šaha i lulicu duhana.

ORŠIĆ: Pa bene, amice. Neka te voda nosi. Pripravi šah i lulu. To bistri duh. (*Uzimlje šešir i štap*). Sad zbogom, Lucifere moj!

JANKOVIĆ: A d i e u s a n s a d i e u ! (*Mala pauza. Janković pođe još jednom do zrcala, pogleda se, pođe do stola, zazvoni.*)

JANKO (*uđe i čeha na vratima zapovijed*).

JANKOVIĆ: Šešir i štap.

(U isti čas zazveknuse ostruge pred vratima i u sobu naglo upane BELIZAR PAKIĆ, u odori kapetana banskih krajišnika. Visok, okretan, lijep mladić. Zelena dolama s krznom i gajtanima, uske crvene pantalone, visoke čizme. Bijela vlasulja s perčinom. Crni brčići. U ruci prišiljeni kalpak s perjanicom. On skupi noge, pukne mamuzama i pokloni se bez riječi pred Jankovićem.)

JANKOVIĆ (*u čudu*): Belizar! Dobro mi došao! (*Ogrli ga i poljubi*).

BELIZAR: Da ste zdravo, milostivi moj prijatelju...

JANKOVIĆ: Sad te više ne puštam! Zbaci mundur i prtljagu Boga Marsa... pa pripovijedaj! Htio sam izići - ali sad ću ostati kod kuće... (*Okrene se Janku*): Janko! Donesi kućnu haljinu za mladog gospodina. Onda dvije lule i bocu bordoa... (*Janko odleti, a Janković nastavi*): Gle, takog oficira nema čitava kraljevina!

BELIZAR: Zbunjujete me, magnifice!

JANKOVIĆ: Ah, šta - pusti da ti se divim! Lijep si! Junak si!

BELIZAR: Jeste li primili moje pismo?...

JANKOVIĆ: Jesam; al pismo je pismo, kratko, stegnuto, ti ćeš to meni već opširnije ispričati.

BELIZAR: Ako vam se baš hoće... Uostalom ima šta i da se priča. (*Međutim je skidao sablju i dolamu*).

JANKO (*uđe, donese vino, lule, postavi sve na stol, pruži kućnu haljinu i pomogne Belizaru da je navuče, zatim uzme skinute stvari, prebaci ih preko ruke*).

JANKOVIĆ: Priredi sobe mladom gospodinu!

JANKO (*Pođe sa stvarima k izlazu*).

BELIZAR: Prijatelju, čekaj! Nešto si zaboravio! (*Uhvati svoju periku za perčin i baci je na Janka, koji je dočeka i u zraku primi za perčin, pa prebaci hladnokrvno preko ramena*). Dosta sam se toga bijesa nanosio! Oprostite, magnifice! (*Uzimlje i puni lulicu*).

JANKOVIĆ (*natače vino*): Pa ti si u svojoj kući. Belizare! - Još jednom: Dobro mi došao!

BELIZAR (*čšaom u ruci*): Živjeli, dobrotvore moj!

JANKOVIĆ: A sad mi pričaj, šta je bilo u kraljičinom taboru!

BELIZAR: Držeći se tačno vaših uputa, magnifice, dođoh u Ptuj, gdje je već sve bilo sakupljeno i čekalo kraljicu. Tamo sam našao Rauchova zeta, Vojkovića, od koga sam čuo sve potankosti. Reče mi da je tamo došlo mnogo hrvatske gospode: i ban i biskupi, namjesnici, kanonici i mnogi drugi. Predstavio sam se odma obrstaru Kleefeldu i mladom glinskom obrstaru Adamu Baćanu.

JANKOVIĆ: Eh, lako mu je kad mu je stric ban!

BELIZAR: Kleefeldu sam poznao još iz Belgije. Sladak i gladak, bio je vrlo ljubezan, pitao za vas, preporučao mi da budem pobožan i moralan.

JANKOVIĆ: *Tiens! c'est drôle!*

BELIZAR: A on je u Belgiji štipao djevojčice u crkvi!

JANKOVIĆ: I u Zagrebu - na ulici!

BELIZAR: Stari magarac! Oh pardon, magnifice!

JANKOVIĆ: Ništa, ništa, sinko! Bilo je od srca!

BELIZAR: Samo da mu ne prisjedne!

JANKOVIĆ: Pobrinut ćemo se i za to. A mladi Baćan?

BELIZAR: Bilo me je stid, kad sam vidio tko je moj komandant! Kržljiv, golobrad, blijed, plah, suh.

JANKOVIĆ: Da, da, *mon cher!* Bit će on i više. Zašto je Hrvatska tu? Da se na njoj tove gladni vuci, da plaća poreze, da daje mladost za vojsku...

BELIZAR: Dočekao me u svilenom spavaćoj haljini, pružio mi tri prsta i rekao kroz nos: "Drago mi je da vas vidim, dragi Pakiću? Jeste li ambrasirali mnogo lijepih bečkinja? Kako žito u Hrvatskoj?" Promislite, magnifice, obrstar žitar!

JANKOVIĆ: To ti je ono, *mon ami!* Naše žito, naša kuruza, naše pare, naše žene... Al kako je bilo pred kraljicom?

BELIZAR: Već sam vam u pismu opisao svu paradu. I kako su se naši proslavili! To je bio trijumf, magnifice! Sve nam je klicalo. Kraljica je sve nas kavalerijske oficire pozvala u šator. Krv mi je zaigrala kad sam klekao pred lijepu kraljevsku gospođu, i primio njezinu bijelu, sitnu ruku. "Vi ste vodili prvi eskadron glinskih konjanika - reče kraljica - junački ste se ponijeli!" Onda se okrene k banu: "Gospodine bane, ja želim da g. Pakić postane kapetanom, a ja ću mu uvijek biti sklona".

JANKOVIĆ: Bravo, *mon cher!*

BELIZAR: I svi su mi gratulirali: i ban i generali i ostala gospoda. U isti čas pride k meni krasna gospoda, pruži mi buket cvijeća: "Primate gospodine kapetane ovo cvijeće. To je moja gratulacija. Ja sam Terezija grofica Baćan, vaša obrstarica".

JANKOVIĆ: Oho! *La belle Thérèse! Quelle chance!*

BELIZAR: Društvo je onda kliknulo: "Vivat Pakić!" A kapetan Vojković, koji je bio kraj mene, prišapnu mi: "Grofica Terezija još je milostivija od Marije Terezije!" U isti čas osjetio sam kako me je netko uzeo ispod ruke. Baćanka me odvede do prozora i tu je stala razgovarati sa mnom.

JANKOVIĆ: O čemu?

BELIZAR: Kompliment za komplimentom. A glas joj je nježan, mekan... a rukom mi je stiskala podlakticu... I morao sam joj se zakleti...

JANKOVIĆ: Zašto?

BELIZAR: Da ću se boriti protiv svih intrigama što se ovdje vode protiv Hrvatskoj, da ću vjerno služiti banu... a uostalom, da će mi sve opširnije reći u Zagrebu.

JANKOVIĆ: Kada?

BELIZAR: Sutra me očekuje...

JANKOVIĆ: Al ti valjda nećeš prije k Baćanki nego k svojoj kumi Julijani? Danas je u Šestinama velika svečanost. Pomirila se je stara Sermažica sa sinom. Sav će Zagreb biti tamo. Pa bio ti umoran bogzna kako, *noblese oblige*.

BELIZAR: Svakako, magnifice...

JANKOVIĆ: Ti znaš, da ja ne idem nikamo. Al možda ću doći kasnije, kad se gosti ponešto razidu... Ja se sa starom Sermažicom mogu do zore razgovarati. *Quel esprit! Quelle*

n o b l e s s e ! P l u s d e b o n s e n s - nego čitav naš sabor! Slušaj, šta će ti ona reći za lijepu Tereziju!

BELIZAR: Kao da vas je strah za me, magnifice? Al kunem vam se...

JANKOVIĆ: Ne radi se ovdje samo o lijepoj ženi, m o n a m i ! Baćanki služi njezina ljepota... u one svrhe, za koje njezin muž nema dosta pameti. M e c o m p r e n d s - t u ? I zato, čuvaj se. Ti si mlad, bogat jak i odvažan, pa valja da se sam postaviš na pravo mjesto, a ne da ti ga drugi određuju. Znaš li ti tko ti je prijatelj, a tko neprijatelj? Znaš li, koja ti je dužnost? Vidiš li šta se oko nas događa?

BELIZAR: Mnogo sam o tom ovih dana razmišljao, vaša pisma su mi u koječem otvorila oči, a evo me sada ovdje i ja vam se potpuno predajem. Slijedit ću vas i slušati...

JANKOVIĆ: Jest, m o n c h e r Belizar! Ja neću da ti budeš kakvi su drugi. Tvoj slavni stric prepustio te je mojoj brizi i ostavio mi je u baštinu da od tebe učinim čovjeka. Ja nemam nikoga na svijetu i živim samo za te. Moj je ideal da postaneš čovjek pravog hrvatskog srca i novog naprednog duha. Ne egoist i granzljivac, ne lakouman c h e v a l i e r i puzavac karijerist nego borac i radnik, samostalan u osjećaju, čist u shvaćanju... (*Digne se*): Daj mi ruku!

BELIZAR (*digne se i pruži Jankoviću ruku*): Nećete se nikad razočarati u meni, magnifice!

JANKOVIĆ: A onda još nešto. Da, da... Bez familije nema pravoga života. Meni nije bila dosuđena ta sreća. Al pustimo c e c o n t e d ' a n t a n . Ostani još neko vrijeme časnikom... al ne za uvijek. Jer na koncu konca: za koga se mi Hrvati bijemo po dalekim ratnim poljima? Bolje je orati naše tlo i čuvati naša stada i namirati ih onima, koji će jednom slobodni živjeti i slobodi služiti.

BELIZAR: Dobro vas razumijem, moj dobri i milostivi prijatelju...

JANKOVIĆ: E t s u r t o u t : čuvaj se žena!

BELIZAR: Vi ćete mi biti na pomoći!

JANKOVIĆ: Samo: ako mi se budeš potpuno povjeravao.

JANKO (*uđe*).

JANKOVIĆ: Šta je?

JANKO: Magićeva Babika, vaša milosti.

JANKOVIĆ (*Janku*): Dovedi je ovamo. (*Belizaru*). A sada, m o n c h e r , pođi gore i odmori se do ručka. (*JANKO uvede BABIKU, i ode. Janković pokaže Belizaru Babiku*): C ' e s t m a d e r n i è r e l i a i s o n ... i akcent

BELIZAR: B o n n e c h a n c e ! (*Smijući se, izade*).

JANKOVIĆ (*energično zaokrene naslonjač i ponudi Babiki*): Sjedi, draga Babika!

BABIKA (*mala, zgrbljena, žmigava, raskuštrana starica. Ima u njoj nešto od vještice. Prije nego šta progovori, miče ustima i vilicama, a onda pištavim glasom prska riječi kroz zube. U drhtavim rukama vječno nosi nekakvo zamusano pletivo sa velikim drvenim iglama. Plaho sjeda i nespretno se uvali u naslonjač, al odmah nastavlja pletiti.*): Hvala, vaša milosti!

JANKOVIĆ (*međutim, zaklonivši tijelom stol, izvadi iz džepa dukat, baci ga u jednu čašu i napuni čašu vinom. Onda je uzme i donese Babiki*): Babika, ja znam, da voliš dobru kapljicu!

BABIKA (*primi drhtavom rukom čašu*): Dobra kapljica pomlađuje! U vaše zdravlje, vaša milosti! (*Počne da pije.*)

JANKOVIĆ (*se okrene, dođe do prozora ali tako da vidi Babiku u ogledalu. Čeka s posmijehom šta će biti.*)

BABIKA (*pije, al domalo ugleda zlatnik na dnu čaše, prestane, pogleda dobro u čašu, onda naglo ispije ostatak, pogleda plaho na Jankovića, i, držeći da je neopažena, izvuče prstom novac iz čaše. Položi čašu na stol, obriše dukat u pregači, i onda u prvi čas ne zna šta bi s njim: bi li ga turila u*

njedra ili dala Jankoviću. Napokon se odluči, stavi ga neopazice na stol i pokrije ga čašom.)

JANKOVIĆ (*okrene se, kao da nije ništa vidio*): Dobro vino, Babika!

BABIKA: Zlatna kapljica, vaša milosti!

JANKOVIĆ: Još jednu?... (*Uzmi je drugu čašu, stavi novi dukat, sve kao prije.*)

BABIKA: Druga čaša nova radost, vaša milosti!

JANKOVIĆ: Na dobro prijateljstvo, stara! (*Prinese joj čašu.*)

BABIKA (*ispije naglo, izvadi dukat kao i prije, obriše ga, stavi na stol i pokrije čašom.*)

JANKOVIĆ (*kao gore*): I treću?

BABIKA: Treća čaša, prava ludost, vaša milosti. (*Kad joj je Janković, stavivši dukat u treću čašu, natočio i pružio vino, ona se digne, ispije, ne izvadi dukat, nego položi čašu uz one druge dvije i reče*): Meni se već muti od ovog vina, vaša milosti! Mislit će ljudi da je Babika pijanica. (*Pođe k izlazu.*)

JANKOVIĆ: Kamo, Babika?

BABIKA: Nek nas dragi bog očuva od napasti! (*Hoće da pođe.*)

JANKOVIĆ: Ne, ne, stara! Sjedi. Poštena si. Vino si ispila, talog si ostavila. Al čije je vino, njegov je i talog. (*Digne čašu i istrese i treći dukat na stol*). Uzmi. Tvoja su sva tri dukata - ali triputa valja da zavežeš svoj jezik...

BABIKA (*ga gleda začuđeno i samo miče ustima.*)

JANKOVIĆ: Slušaj dobro. Ti znaš za vlasuljara Benjamina (*Izgovoreno hrvatski*)...

Zastor.

DRUGI ČIN

U dvoru Julijane Sermage u Šestinama. Sala u parteru izgledom u baštu i izlazom na terasu. Vrata lijevo i desno. Tapetna vrata lijevo.

(Kroz veliki otvor u pozadini vidi se u baštu osvijetljenu mjesečinom. Topla, proljetna noć. Čuje se muzika, koja na mahove prestane. Kad se otvore vrata dopire na pozornicu razgovor gostiju, koji upravo svršavaju večeru. Kucanje čaša. Kad se dignu zastor - pozornica za čas prazna. Onda izade RUŽICA sama s desna, ostavi vrata za sobom otvorena, pođe na terasu, ustavi se i gleda u srebrni prostor, sanjareći časak. Domalo proviri za njom barun BERGEN, gleda kud je otišla, kad je opazi, pođe nonšalantno napred, kao da je slučajno tuda prolazio, dođe iza nje i pokrije joj rukama oči.)

BERGEN *(karikira glas)*: D e v i n n e z .

RUŽICA *(ostane za časak)*: Ja vas znam.

BERGEN: J e m ' a p p e l l e ?

RUŽICA *(za trenutak šuti, onda hoće da se otrgne)*: Pustite me...

BERGEN: N o n , n o n , j e v o u s t i e n s . V o u s m e c o n n a i s s e z ?

RUŽICA: Pustite me, vikat ću...

BERGEN *(naravnim glasom)*: No, no... *(Pusti je)*. Eto... V o u s e t e z l i b r e !

RUŽICA *(srdita)*: Ja ne volim takve šale, gospodine barune. *(Hoće da se vrati otkud je došla)*.

BERGEN: Ali, ne, ne, D e m o i s e l l e ! Ja vas ne puštam. To je najnovija šala kod nas u Beču.

RUŽICA: Može biti kod vas u Beču, al kod nas u Zagrebu...

BERGEN: Kod vas u Zagrebu moda je još malo divlja.

RUŽICA *(žešće)*: Vaša je moda samo grditi Zagreb, - ipak rado dolazite amo i izrabljujete Hrvatsku i Zagreb.

BERGEN: Kako ste š a r m a n t n i kad se srdite.

RUŽICA: Pustite me...

BERGEN: Al ja znam zašto ste otišli od stola i došli amo...

RUŽICA: Vi ne znate ništa, gospodine barune. Došla sam da udahnem malo zraka. Tamo je prevruće...

BERGEN: Od pogleda gospodina kapetana...

RUŽICA: Lažete!

BERGEN: Vidite, kod nas u Beču, ne bi nikad jedna D e m o i s e l l e tako govorila...

RUŽICA: Al kod nas u Zagrebu, kako vidite, govori.

BERGEN: I prije kad sam vam zatvorio oči, bili ste iz početka mirni, jer ste mislili, da je to neko drugi, a ne ja.

RUŽICA: Mislila sam da je neko domaći. A sad idem, možda me teta traži...

BERGEN *(gleda ju uznesen)*: G r a c i e u s e , c e t t e p e t i t e !

RUŽICA *(nakloni se ironično)*: A d i e u , M o n s i e u r !

BERGEN: E m b r a s s e z - m o i !

RUŽICA: Kod nas se u Zagrebu govori hrvatski...

BERGEN: To je isto na svakom jeziku. (*Hoće da je poljubi*).

RUŽICA: I ovo! (*Pljusne ga i poleti prama izlazu otkuda je došla*).

PREPOŠT ČEGETEK (*stupi na izlaz tako da mu Ružica skoro pane na veliki trbuh. On je obujmi rukom, a drugom je blagosivlje. Ona, preneražena i postidena, ostane uza nj*): P a x t e c u m ,
p u e l l a c a s t i s s i m a !

RUŽICA: Oprostite, prečasn...

KLEEFELD (*pokaže se odmah za Čegetkom i vidjevši Ružicu uza nj*): E t n e n o s
i n d u c a s i n t e n t a t i o n e m .

BERGEN: Amen! (*Smijeh*).

ČEGETEK: Pustite mi dijete na miru, vi, bezbožnici! (*Pomiluje je po glavi*): Idi, idi, traži te teta Julijana! (*Ružica ode*).

KLEEFELD: Tko je ova mala?

ČEGETEK: To vam je sekretarica stare barunice. Neka plemkinja, sirota, koju je Sermažica uzela k sebi. Ona joj upravlja čitavim imanjem.

KLEEFELD: Znae, da su ove vaše Hrvatice zbilja ljepotice.

BERGEN: Samo bez gracije, bez vatre. Kod nas u Beču...

ČEGETEK: Ja vam ne želim, mladi gospodine, da okušate ovu vatru.

KLEEFELD: Možda je već i okušao, pa se opekao.

BERGEN: Jurišali smo mi i na jače tvrđave.

ČEGETEK: Ako ovu osvojite dobit ćete od mene 25 cekina.

KLEEFELD: I od mene.

BERGEN: Pristajem. (*Pruž a ruku Čegeteku*). Još večeras!

ČEGETEK: A ako budete odbijeni?

BERGEN: Ja vama 50!

ČEGETEK (*Kleefeldu*): Presijecite, barune!

KLEEFELD (*presiječe*): Kapetane, sad na posao!

ČEGETEK: F o r t e s a d j u v a t i p s a V e n u s !

BERGEN: Ne razumijem, reverendissime, ali bit će da je tako! (*Nakloni se i udalji*).

ČEGETEK: Recite mi, molim vas, koga ima za kuma ovaj renomist?

KLEEFELD: Protežira ga nekakav dvorski gospodin. Čujem da su ga htjeli napraviti diplomatom, al onda su se dosjetili, da za to još nije dosta glup... (*Pođu u baštu*).

ČEGETEK: Pa su od njega napravili oficira! (*Izlaze*).

(U taj mah ulazi JULIJANA SERMAGE sa kanonikom BALTAZAROM KRČELIĆEM. Ona je daleko u šezdesetim godinama, ali se drži dobro i kreće se prilično živo. Snaga, um, ponos, energija odsijevaju iz njenog punog, rumenog lica sa sijejavajućim očima. Odjevena u crnu svilu, na glavi nosi crnu kapicu ispod koje proviruju srebrenaste vitice).

SERMAŽICA (*držeći Krčelića pod rukom, koji ju vodi do velikog naslonjača, temperamentno*): Ujest ću ja Raucha i čitavu njegovu družinu za srce!

KRČELIĆ (*tip elegantnoga, nestalnoga al umnoga abbé-a. Ništa jezuitskoga nema u njemu, ali prilično tašt i karijerista*). Jak je on, milostiva kumo, i treba sve sile sakupiti da ga se oslabi.

SERMAŽICA: Govorite tiše. Ne vjerujem ja mnogima ovdje. (*Međutim je sjela u naslonjač, a Krčelić joj turi nožni jastučić pod noge, obuvene u papuče*). Rekli ste, malo prije, da nastojim Kleefeldu privezati uz nas. Meni je taj Nijemac nesimpatičan.

KRČELIĆ: Ali je kod dvora p e r s o n a g r a t i s s i m a . A onda zar je ban naš čovjek, Hrvat?

SERMAŽICA: Čekat će Hrvati, na žalost, još dugo, dok budu njihovi ljudi s njima upravljali. To je prokletstvo na nama!

KRČELIĆ: Pravo velite, milostiva kumo. Ali sad je glavno da mi ojačamo našu stranku i da dodemo do većine u saboru. Onda su sva beneficija za nas...

SERMAŽICA: Nije meni za beneficija. Ja hoću da se oslobodim onog lakomca Raucha, koji mi podgriza život i hoće da mi otme moje. Vaša ideja nije loša.

KRČELIĆ: S tom ženidbom predobili bi bogatog Pakića za nas i Kleefeldu, koji i onako hoće da bude ovdje domaći.

SERMAŽICA: Ali Pakić! Mlad, strastven, svojeglav kakav jest, neće zacijelo iz taštine pristati da uzme Kleefeldovu kćer!

KRČELIĆ: Valjalo bi da ga ona zagrije i predobije...

SERMAŽICA (*smije se od srca*): Ah, ah, ah, reverendissime, ta draga Amélie, ta pospana Genovefa! Koga bi ona mogla zagrijati sa onim ribljim očima i ravnim prsima kao moj dlan?

KRČELIĆ: Ali je vrlo pametna.

SERMAŽICA: I ja sam pametna, dragi prijatelju, pa ni vrag neće da se za me zagrije... Ne treba ženama učenosti, nego mladosti, šarma, gracije... Pamet joj samo treba da sve to izradi u svoju korist... C a r c ' e s t t o u t u n a r t q u e d e s a v o i r c h a r m e r l e s h o m m e s ...

KRČELIĆ: Ali Pakić je neiskusna, mlad...

SERMAŽICA: Da, nevješta se mušica zaplete i u najslabiju mrežu. To mi je jedina nada. Osim toga Belizar je moje kumče... Tiho, eto ih.

(U taj čas se pokažu na vratima barunica MARGARETA KLEEFELD, obrstarica, odjevena u haljini od svijetle zelene svile, načičkanoj crvenim vrpcama, sličnim vrpcama načičkana joj je i visoka nabijeljena kosa. Uz nju s jedne strane ide njezina kćerka AMÉLIE, visoka, uskih ramena, spuštenih suhih ruku niz žutu haljinu, koja upravo visi na njoj. Na njenom dugačkom vaskolikom licu vidjelo se neko drijemno nehajstvo, mramorna hladnoća, bez osjećaja. Svjetložute oči su skoro nepomične, čelo visoko, al kad joj se tko približi i reče prijaznu riječ, prisili se ona na umiljat smiješak, a oči joj zasinu kao mački. S druge strane uz Kleefeldicu dolazi banski namjesnik LJUDEVIT grof ERDÖDY, savršen aristokrat.)

SERMAŽICA (*drugim tonom*): À p r o p o s , reverendissime, Adam Baćan je opet kod biskupa...

KRČELIĆ: To jest, milostiva kumo, on je u biskupskom dvoru, jer biskupa nema.

SERMAŽICA (*pokaže Kleefeldici mjesto kraj sebe*): Ovdje, kraj mene, c h è r e b a r o n n e !

KLEEFELDICA: M e r c i , M a d a m e l a b a r o n n e ! Upravo mi je gospodin banski namjesnik htio pokazati vašu baštu.

SERMAŽICA (*Ameliji*): C h è r e Amélie, dodite časkom amo!

AMÉLIE: Molim, gospodo barunice! (*Pristupi k njoj*).

SERMAŽICA: Kako vam se dopada u Zagrebu?

AMÉLIE: Ja se svagdje dobro snalazim, gdje su ljudi tako dobri i pametni kao vi, gospodo barunice!

SERMAŽICA: I vi se zacijelo ovdje mnogima svidate. No, sad pođite u vrt, a kasnije ću poslati k vama moje kumče kapetana Pakića, da vam pokaže moje ruže! *A u r e v o i r , m a p e t i t e !*

(Amélie pođe k majci, koja se razgovara pred izlazom u vrt, s banskim namjesnikom. On se okrene k Sermažici).

NAMJESNIK: Odmah ćemo se vratiti, barunice! *(Izađu svi troje u baštu).*

KRČELIĆ: Baćan je doveo četrdeset slugu i sad se sve to tamo gosti i časti do mile volje.

SERMAŽICA: A je li i lijepa Terezija s njim?

KRČELIĆ: Pa radi nje i jest sva ta četa slugu i dvorkinja.

(U ovaj čas ulaze tri mlada kapetana: PAKIĆ, BERGEN i JOSIP grof ERDÖDY, sin banskog namjesnika. Pakić i Erdödy, odjeveni u zelenoj uniformi oficira krajišnika. Bergen ima još na sebi bijelu uniformu regulaške pukovnije baruna Molke, premda je sad već oficir u novouređenoj krajiškoj četi obrstara Kleefeld. On je obrijan, lice široko, plosnat nos. Oko usana uvijek ironičan posmijeh. Hvastavac, ohol, samouvjeren, plitak. Oni ulaze u razgovoru, pri čemu se ističe Bergen).

ERDÖDY: Šta veli mala Amélie, barune?

PAKIĆ: Izgleda da se niste baš oduševili njezinim susjedstvom!

BERGEN: Al za to se ona oduševljava za Robinzona Cruzoe!

SERMAŽICA: Tko bi od mlade gospode bio tako dobar pa mi pozvao malu Ružicu?

SVA TRI KAPETANA *(stave se u stav i reknu)*: Na zapovijed! *(Okrenu se i nestane ih za čas).*

SERMAŽICA: Al jedan, samo jedan... *(Međutim su oni nestali)*: Jeste li ih vidjeli?

KRČELIĆ: Kako su hitri!

SERMAŽICA *(namjerno)*: Za Ružicom bi poletjele i svetije noge od oficirskih!

KRČELIĆ: I malo dalje, milostiva gospođo kumo!

SERMAŽICA: Al ja ću već tu mladu gospodu iskušati...

(U taj čas ulazi RUŽICA, a za njom sva TRI KAVALIRA vrlo presirana, da se ona jedva može obraniti).

PAKIĆ: Traži vas, gospođa barunica!

ERDÖDY: Moli vas, gospođa barunica!

BERGEN: Zove vas, gospođa barunica!

RUŽICA: Čula sam! Čula sam! *(Pođe i stane uz Sermažicu).*

PAKIĆ ERDÖDY BERGEN *(zajedno u redu front pred barunicom)*: Gospodica je ovdje, gospođu barunice!

SERMAŽICA: Hvala, Messieurs, hvala! A sad još jedno: jedan od vas neka ostane, pa će opet otpratiti Ružicu gore. A druga dva gospodina potražiti će u bašti prečasnog Čegeteka i dovest će mi ga ovamo... *(Kavaliri se ne miču.)*

SERMAŽICA *(Krčeliću)*: Šta velite na to, reverendissime? *(Smije se).*

KRČELIĆ: No, i ja bih radije pratio ovu malu damu, nego po vašem velikom vrtu tražio debelog

kanonika!

BERGEN: Nek odluči gospođica! Tako bi se učinilo kod nas u Beču.

RUŽICA: Kod vas u Beču, barune, izabrala bih vas, ali kod nas u Zagrebu... Hrvata.

KRČELIĆ: Al tu su dva!

SERMAŽICA: Dakle - koga od te dvojice?

RUŽICA (*neodlučna*): Koga? Koga? (*Dosjeti se, izvuče iz prsiju jednu kesicu sa novcem*). Oprostite... ovo je moj kućni novac... (*Izvadi jedan srebrnjak*). Evo talir! (*Udari s njim po jednom stoliću*). Gospodo: kraljica ili grb!

KRČELIĆ: Bravo, bravissimo!...

PAKIĆ ERDÖDY BERGEN (*skoče sva tri do stolića k Ružici*): Dobro je! Evo nas!

RUŽICA (*Bergenu*): Barune, vi ste isključeni iz igre! Vi ste samo svjedok!

BERGEN: Drugo mi ne preostaje...

RUŽICA (*pruža talir Erdödy-u*): Grofe!

ERDÖDY (*uzme talir i baci ga na stol*): Grb!

RUŽICA (*Pakiću*): Sad vi, Belizare!

PAKIĆ (*baca talir*): Evo!

RUŽICA (*se prigne*): Grb!

BERGEN: Molim, ponovite igru...

RUŽICA: Ponovimo, al pazite, gospodo, ako budete ovako bacali morat ću ići sama. (*Daje Erdödy-u novac*).

BERGEN: Ili sa mnom!

ERDÖDY (*baca*): Grb!

RUŽICA (*pogleda*): Grb!

SERMAŽICA (*Krčeliću*): Elle est délicieuse!

RUŽICA (*s emfazom ironično, dajući novac Belizaru*): Gospodine...

PAKIĆ (*baca*): Kraljica!

RUŽICA (*pogleda*): Kraljica!

BERGEN (*Erdödy-u*): Moj dragi, idemo mi k našem kanoniku...

SERMAŽICA (*Bergenu i Erdödy-u*): Da, da, i do desetak minuta budite svi ovdje. (*Bergen i Erdödy odu. Krčeliću*): A vas, reverendissime, molim, da odete tamo (*Pokazuje na vrata*) i zovnite ostalu gospodu ovamo sa mojim sinom zajedno. Kad počne muzika nek su svi ovdje.

KRČELIĆ (*digne se*): Troilo i grof Oršić morat će prekinuti svoj piket.

SERMAŽICA: Mogu nastaviti kasnije. (*Krčelić ode. Belizaru*): Belizar, ti ostani par časaka kod mene. Sad kad ovdje nema nikoga. Ti, Ružica, pođi gore i donesi mi onu manju kasetu iz mog sekretera... (*Ružica ode*). Sjedi, Belizar!

BELIZAR (*sjede kraj nje*): Hvala, milostiva kumo. Što zapovijedate?

SERMAŽICA: A gdje ti je tutor, gospodin Janković? Zašto nije došao?

BELIZAR: Vaša milost zna da on ne polazi nikakovih društava!

SERMAŽICA: Da, da, taj hrvatski Diogenes ne ide nikud iz svoje bačve, čita samo bezbožne knjige i ruši dragoga Boga sa prijestolja.

BELIZAR: On vas vrlo štuje, milostiva kumo. Reče još da bi se mogao večeras, prije svršetka zabave, kad se gosti razidu, ovamo navratiti. On ne voli sve te naše politike i stranke...

SERMAŽICA: Ne volim ih ni ja, sinko moj! Ali vlast... vlast... Tko ima vlast, taj se jedino može očuvati razbojnika...

BELIZAR: Gospodin Janković misli da je kod nas drukčije: da su baš najveći razbojnici oni koji drže vlast u rukama.

SERMAŽICA: Možda i nema krivo. Al o politici ćemo govorit drugi put. Sad ću samo da te prekorim, *m o n c h e r*, da ti kažem, kako si lakouman... živiš uzalud... ne misliš, da čovjek nije stvoren da vodi život pustinjaka i samoživca, kao tvoj tutor. On je velik egoist!

BELIZAR: On, milostiva kumo? Vi ste prestrogi s njim. On ne mari svijeta, ali čini mnogo dobra.

SERMAŽICA: Ti imaš pravo što tako o njemu govoriš! Ali vratimo se na naš razgovor. Zašto se ne ženiš?

BELIZAR: To je malko previše "ex abrupto", milostiva kumo! Ja o ženidbi nisam uopće još ni mislio.

SERMAŽICA: Sad ne znam je si li odviše zao ili odviše dobar, *m o n c h e r*! Al ti se moraš ženiti! Brak je za mladog muškarca neophodno potreban pogotovo u današnje vrijeme. Prije svega konzervira mladost, onda čuva zdravlje, sili vas na štednju, brani vas od žena, odgaja vas, oplemenjuje, disciplinira. U jednu riječ: brak je čuvar duše i tijela. On spasava smisao za dužnost i regulira strast. Nije, naravno, mnogo amizantan, ali u njemu si nad ženom gospodar, inače si rob žena. Brak je dakle sloboda. *L a l i b e r t é p u r e*! Hoćeš li dakle biti rob?

BELIZAR: Nikad!

SERMAŽICA: Onda: ženi se!

BELIZAR: Ne branim se. Al nisam još ni jednu zavolio. Bez ljubavi...

SERMAŽICA: Čekala sam na tu riječ, *m o n c h e r*! Ali - šta misliš, šta znači kad rečeš jednoj mladoj i lijepoj ženi: "Ja vas ljubim?" Kažeš joj to, jer joj ne smiješ reći: "Ja vas želim!" Zato koju god ženu možeš poželiti, možeš je i ljubiti. Nedavno mi je pisala naša ambasaderica iz Pariza, kako je jedan moderni filozof definirao ljubav: "Ljubav je izmjena dviju kaprisa i doticaj dviju koža". Sad je glavno, *m o n c h e r* Belizar, da se kapriciraš za jedno gracijozno i nevino stvorenje, koje ima finu, glatku, bijelu kožu. Samo je pitanje, jesi li se već za koju kaprisirao?

BELIZAR: Nisam.

SERMAŽICA: Eh, *b i e n*. Onda ću ti ja pomoći. Kako ti se sviđa baronesa Amélie?

BELIZAR: Ne poznam je. Nisam s njom ni riječi progovorio.

SERMAŽICA: Ali si je vidio?

BELIZAR: Tuđinci su se zavukli u čitav naš život, zašto da se zavuku i u našu familiju?

SERMAŽICA: Baš u familiji to ne smeta. Zar to mora uvijek biti na "ić" i "vić". Nek se krv križa. Uzmi je, pa će biti "ićka" i "vićka". Gledaj mene. Sermage! To dolazi iz Franceske, otkuda li. Jesam li ja tuđa? Pa molim te, katkad je takov "ić" i "vić" gora hulja nego kakav stranac. Dakle?

BELIZAR: Ne, ne, milostiva kumo, ja se ne mogu na to odlučiti tako brzo. Dajte mi malo vremena. Pa i moj tutor...

SERMAŽICA: Janković? Pa on mi je sam govorio, kako bi te rado vidio oženjena. Al dobro, dajem ti kratak rok. Međutim jedno mi moraš obećati...

BELIZAR: Zapovijedajte.

SERMAŽICA: Večeras moraš govoriti s baronesom...

BELIZAR: Hoću.

SERMAŽICA: Ljubezno?

BELIZAR: Ljubezno.

SERMAŽICA: *P a r o l e d ' h o n n e u r*?

BELIZAR: *Parole d'honneur!* (*Poljubi joj ruku i ode u baštu*).

(U isti čas ude BARUNICA KLEEFELD, koju Belizar propusti da ude, ona pođe radoznalo k Sermažici):

KLEEFELDICA: *Eh, bien, chère baronne?*

SERMAŽICA: *Le premier fort est attaqué!*

KLEEFELDICA: *Et les chances?*

SERMAŽICA: *La forteresse est bien armée, mais elle sera prise.*

KLEEFELDICA: *Možda druga ljubav?*

SERMAŽICA: *Nipošto. Plah je i stidljiv.*

KLEEFELDICA (*nasmije se*): *C'est presque ridicule! Un officier des hussards aux allures d'une pucelle!*

SERMAŽICA: *Prepustite vi to meni, draga barunice. Ja se razumijem u diplomaciju.*

(Ulazi RUŽICA s kasetom).

SERMAŽICA: *Ostavi, dijete, ovdje. Onda reci neka se dade znak da svi dođu ovamo. (Ružica izade i do malo se čuje glas gonga.)*

(Onda započnu ulaziti gosti iz bašte i iz odaja. Iz bašte svi oni koji su prije tamo otišli. Iz odaja grof ORŠIĆ, TROILO SERMAGE, njegova žena ANKA, komesar vojne krajine STJEPKO PATAČIĆ, poručnici GREGOROCI i JELAČIĆ. RUŽICA stane iza Sermažice, desno Sermažici sjede KLEEFELDICA, lijevo KRČELIĆ. KLEEFELD stane uz Anku Sermage, do nje TROILO u razgovoru s BANSKIM NAMJESNIKOM. Još nekoliko djevojaka i mladića. Sve je u očekivanju. Napokon se dignu)

KRČELIĆ: *U ime naše vrlo ljubazne domaćice, molim poštovane goste na posluh.*

SERMAŽICA: *M e s d a m e s ! M e s s i e r s !* Dobro došli, dragi gosti, u ovu kuću, koja je do sada bila prazna i tiha. Prije nego umrem, htjela sam da u nju ude mladost i veselje. Ja sam stara, al mnogo sam pretrpjela i mnogo sam se borila. Možda sam u tom životu štošta i zlo učinila, ali ja znam samo za jedno što hoću da popravim. Svi znate kako se je moj sin Troilo po drugi put oženio i uzeo, protiv moje volje, udovicu Keglevičku, ovu moju lijepu snahu. (*Pokaže na Anku*), Bila sam ohola, lakoma i htjela sam da uzme drugu, bogatu. A kad nije htio, odbila sam ih od sebe. Ali oni su živjeli pošteno na malom imanju, gdje mu je ona u bijedi rodila sina. I ovo me je osvijestilo. To nije moglo podnijeti moje srce. (*Anki i Troilu*): *Djeco, zgriješila sam! Dodite, oprostite mi! Ja vas ljubim i blagosivljam! (Troilo i Anka pridoše k staroj, klekoše preda nju, a ona se spusti na koljena i izljubi s njima. Onda se dignu ona i oni, pa reče stara Anki uzevši iz Ružičinih ruku kasetu):* Anka, kćerko moja! Oprosti mi! Sve ću ja popraviti. Ti nisi bila bogata, al sada jesi, jer sve je ovo tvoje i Troilovo. Ja neću ništa za se. Mene kao da već i nema. A ovo drago kamenje, staro i prastaro, sveta uspomena moje majke i pramajke nek je tvoje. (*Stavi joj ga o vrat*). *Nosi ga u sreći i radosti do konca života. (Onda se okrene gostima i reče glasno):* *M e s d a m e s ! M e s s i e u r s !* Mi se pomirismo, a vi se veselite!

GOSTI (*kliknu*): *Vivat Julijana Sermage!*

(Vani glazba. Vatrometi. Bengalska rasvjeta).

SERMAŽICA *(kad su se gosti oko nje skupili i rukovali):* Hvala! Hvala! *(Gosti se jednako rukuju sa Troilom i Ankom).*

SERMAŽICA *(uhvati Kleefeldu pod ruku):* Gospodo, izvolite u baštu, da pogledate moju venecijansku noć.

(Izlazi najprije stariji svijet. Gospoda nude ruku damama. Mlađi ostaju. Kad je Amélie htjela poći s majkom, Belizar joj reče):

BELIZAR: Ostanite s mladima, *M a d e m o i s e l l e !*

RUŽICA: Jest, jest... mi ćemo aranžirati kakvu igru.

AMÉLIE *(istodobno Belizaru):* *M e r c i ,* drage volje. *(Ostavi majku i ostane).*

JELAČIĆ: Gospodica Ružica, bit će nam voda!

SVI: Bravo! Bravo!

BERGEN: Šta ćemo igrati? Kod nas u Beču...

RUŽICA: Igra li se "slijepog miša" kod vas u Beču?...

ERDÖDY: Jest, jest, slijepog miša...

BERGEN: A imam li pravo poljubiti onu damu, koju ulovim?

SVI (prasnu u smijeh).

GREGOROCI: Barun Bergen misli da sve mlade dame jedva čekaju na njegov poljubac!

RUŽICA: Tako je kod nas u Beču! *(Smijeh).*

BELIZAR *(Amélie-ji):* Volite li, baroneso, ovakve zabave?

AMÉLIE: Volim. Zašto ne? Samo ja po naravi nisam mnogo vesela.

RUŽICA: No dakle... Naprijed! Svi za mnom u romantičnu noć! *(Mlado društvo pohrli van za Ružicom. Belizar vodeći pod rukom Amélie. Drugi mladići vode ostale djevojke. Bergen i Jelačić ostanu posljednji).*

JELAČIĆ: Šta veliš za Ružicu, *m o n c h e r !*

BERGEN: Rustikalna ljepota, bez gracije.

JELAČIĆ: Al bi ju ipak poljubio!

BERGEN: I poljubit ću je!

JELAČIĆ: U igri?

BERGEN: Sve je igra, *m o n a m i !*

JELAČIĆ: Pazi, ne šali se. Ovdje nisi u Beču!

BERGEN: *A l l o n s , a l l o n s ,* ne gubimo vremena!

(Odu. Nastaje mala pauza. U pozadini vide se vatrometi, muzika, žamor, govor, klicanje. Najednom se postave pred izlazom bašte dvije muške siluete, koje promatraju prizor u bašti. Malko ostanu, a onda dolaze u salon. Sad se razaznaju: TROILO i mladi grof FRAN PATAČIĆ. Troilo se ogleda po salonu i povuče Patačića).

TROILO: Ovdje nas niko ne čuje. Slušaj.

PATAČIĆ: Zapovijedaj.

TROILO: Prije neg svrši zabava iščezni. Možeš i prije. Imaš li dobra konja?

PATAČIĆ: Pa znaš, moja Belinda!

TROILO: K Maleniću - u Kurilovac! Prije zore si tamo. Najavi naš dolazak.

PATAČIĆ: Tko dolazi?

TROILO: Stari Škrlec, Kušević, Bedeković, Stolniković i još nas dva tri.

PATAČIĆ: Janković?

TROILO: Ja ću ga dovesti. On još ne zna.

PATAČIĆ (*kao da je opazio nešto*): Pst!

TROILO (*tiše*): Šta je? (*I on pogleda na zastor što pokriva jednu nišu*).

PATAČIĆ: Neko nas prisluškuje. (*Skoči i hoće da trgne zastor*). Tko je tu?

BENJAMIN (*pokaže glavu kroz zastor tajinstveno*): F e l i x C r o a t i a !

PATAČIĆ i TROILO (*u smijehu*): Benjamin! Šta radiš ovdje?

BENJAMIN: Služba, vaše milosti!

TROILO: U vrtu će biti više prilike.

BENJAMIN: Malo ovdje - malo tamo! Neko ide. (*Iščezne iza zastora*).

TROILO: Naš Argus. Ni u bračnoj sobi nisi od njega siguran! Doviđenja sutra! (*Ode u baštu*).

PATAČIĆ (*ode hitro na drugu stranu*).

(*Ulaze u razgovoru AMÉLIE i BELIZAR*).

BELIZAR: Ovdje nije tako hladno, kao u bašti.

AMÉLIE: Jest, sjedimo ovdje. Tamo je previše bučno. D e m o i s e l l e Ružica je također malko bučna.

BELIZAR: To je naš temperament, baroneso. Ona će se srditi što ne igramo.

AMÉLIE: Ja ne volim ove divlje igre. Ja se radije razgovaram.

BELIZAR: Vi ste mirni po naravi. I to je lijepo. Kako vam se sviđa ova naša zemlja? Romantična?

AMÉLIE: Svaka je zemlja romantična za čovjeka, koji ima sentimenta i fantazije. Nekom je dosta i mala posudica kalopera, pa mu se čini da je čitava bašta. Mali ribnjak, kao da je veliko more.

BELIZAR: Bi li rado ostali ovdje? (*Sjedne u jedan ugao na sofa*).

AMÉLIE: Djevojke ostaju svagdje rado, gdje je njihova sreća.

BELIZAR: Kakva sreća?

AMÉLIE: M o n d i e u , sreća! Ispitujete me kao đaćića, c h e r c a p i t a i n e !

BELIZAR: Od radoznalosti, baroneso. Izgleda mi, da mnogo razmišljate, da niste kao što su druge.

AMÉLIE: Mlada gospoda imaju uvijek tu frazu. Misle da

nam ugađaju kad vele da nismo kao druge djevojke. Al ja držim, da smo mi sve jednake u našim željama i snima.

BELIZAR: Ne vjerujem. Ima ih praktičnih, koje ništa ne sanjaju. Samo čekaju i računaju. Druge opet izgrađuju svoj ideal: čekaju i sanjaju...

AMÉLIE: I onda obično dolazi deziluzija.

BELIZAR Ljepša je svakako deziluzija, nego pogrješan račun.

AMÉLIE: Vi ste poeta, dragi kapetane!

(Na ulaz bane u letu RUŽICA, za njom BERGEN, kad su već u salonu, on je uhvati oko pasa i hoće da je poljubi. Oni ne vide Belizara i Amélie, koji zašute, kad čuju buku, a onda se Belizar digne).

BERGEN: Kod nas u Beču, svaka l i a i s o n počimlje sa jednom ćuškom! Hoću revanš!

RUŽICA: Vi ste drzoviti! Barune! Vikat ću!

BERGEN: Ah, šta mi je stalo! Vičite! Mi smo u igri!

RUŽICA: Pustite me! Zvat ću barunicu!

BERGEN: Blamirat ćete se vi, a ne ja. Hoću revanš!

RUŽICA (uleti potpuno u sobu i vidi Belizara i Amélie. Zbuni se).

BERGEN (za njom, al ga ustavi glas Belizara).

BELIZAR: Stanite, barune! Šta je to?

AMÉLIE (se digne, interesom promatra scenu).

BERGEN: Ah, m o n a m i , ova vaša hrvatska guščica ne zna šta je igra. Kod nas u Beču...

BELIZAR: Vi ste u Beču kao i u Zagrebu jedna hulja!

BERGEN: Oho, monsieur Belizar!

RUŽICA (gleda raskolačeno Belizara).

BELIZAR: Vi ste hulja! Gospođice Ružice, dajte mi ključ!

RUŽICA (prestrašeno): Zašto ključ?

BELIZAR: Ključ za naše sablje!

AMÉLIE (Belizaru): Kapetane, šta radite, šta se miješate u tuđe posle?

BELIZAR: Pardon, baroneso. To je moj posao. Ružice, ključ.

RUŽICA: Ne dam.

BELIZAR: Jeste li vi Hrvatica?

RUŽICA (se trgne i preda ključ).

BERGEN *(prama Amélie)*: Ne izgleda li vam malko čudnovat ovaj sentiment gospodina Belizara za ovu krjeposnu gospojicu?

AMÉLIE (srdito): Vi ste glupan, Bergen!

BELIZAR: Glupan i hulja, baroneso. *(Bergenu)*: Jeste li spremni?

BERGEN: Eh, b i e n . Kada?

BELIZAR: Odmah. U šumi za dvorcem. *(Pokažu se na vratima GREGOROCI, JELAČIĆ i ERDÖDY).*

ERDÖDY: Gdje ste?

JELAČIĆ: Posvuda vas tražimo.

GREGOROCI: Odnijeli ste nam dame.

BELIZAR *(Erdödy-u)*: Josipe, ostani sa baronesom, a gospoda poručnici Gregoroci i Jelačić bit će nam sekundanti.

ERDÖDY: Belizar!

BELIZAR: Da, jedan mali obračun sa barunom Bergenom. Drznika valja naučiti da poštuje zemlju u kojoj živi.

ERDÖDY: Sjeti se mandata proti dvoboju.

BELIZAR: Proti poštenju naroda nema mandata. Gospodo, pođimo. Ružice, odvedite nas u sobu gdje su naše sablje.

AMÉLIE (*Belizaru*): Kapetane, još jednu riječ!

BELIZAR: Za sada hvala, baroneso!

(Ružica prestravljena, pođe prva desno, za njom odlučan Belizar, za njim ironično prkosan Bergen, onda Gregoroci i Jelačić).

AMÉLIE: Grofe, to moramo spriječiti! Odvedite me mojoj majci. Meni je zlo...

ERDÖDY: Baroneso! Sjedite... *(On ju primi i odvede do naslonjača).*

AMÉLIE: Strašno... To neće svršiti dobro! *(Klone).*

ERDÖDY: Baroneso! *(Iza pauze. Izvadi iz džepa malu flašicu mirisne soli).* Udahnite! *(Ona nepomično).* Baroneso...

AMÉLIE *(digne se naglo)*. Odvedite me... *(Uhvati se za njegovu ruku)*. Znate li gdje je moja mama?

ERDÖDY: Stvar se ne da zapriječiti, baroneso. Polako.

(Odlaze u baštu. Pauza. Vani muzika. Vatromet. Opći žamor. U taj čas uđe s lijeva JANKOVIĆ, ogleda se, da ga tko nije vidio, proviri oprezno u baštu, u to kroz zastor proviri glava Benjamina).

BENJAMIN *(prigušeno)*: F e l i x C r o a t i a !

JANKOVIĆ *(okrećući se)*: F e l i x ! *(Opazi Benjamina)*. Ah, ti si tu Benjamin! Sve u redu?

BENJAMIN *(stupi u salon)*. Nesreća, magnifice. Kapetan se Belizar u ovaj čas duelira...

JANKOVIĆ *(trgne se, naglo)*: S kim?

BENJAMIN: S barunom Bergenom. U šumi iza dvorca.

JANKOVIĆ: Poludili su! Gdje su drugi?

BENJAMIN: Sve je u bašti.

JANKOVIĆ: Ostani tamo! *(Pokaže na nišu. Onda izade kud je i došao. Malo zatim uleti RUŽICA, sama, sva uzbuđena i baca se jecajući na sofa. Nakon male pauze, upane u salon s desna BELIZAR, okrvavljenom rukom. Ružica se trgne i kad ga vidi skoči, poleti mu u susret).*

RUŽICA: Živi ste! Hvala bogu!

BELIZAR: Ranjen sam. Zamotajte mi nečim ranu...

RUŽICA *(sva drhće)*: Strašno! *(Uzme svoju maramu i zamata mu drhćućim rukama ruku)*. Bila sam sakrivena u drveću. Nisam vas vidila, samo sam čula da je neko pao, a Gregoroci je rekao: "Mrtav je!"

BELIZAR: Dobio je što je tražio!

RUŽICA: Mislila sam da ste vi poginuli. *(Vadi vrpču iz glave i veže povez)*. Do grada će biti dobro!

BELIZAR *(pruži joj ranjenu ruku)*: Hvala, Ružice... Kad ova ruka ozdravi zahvalit će vam se drukčije!

RUŽICA *(drži bojazljivo njegovu ruku)*: Hvala vama, gospodine kapetane, što ste se onako zauzeli za me! *(Spontano se prigne i poljubi mu ruku)*.

BELIZAR *(je uhvati za kose, ona se uspravi. On je pogleda živo u oči, kraj njenih usta)*: Žao bi vam bilo da sam poginuo?

RUŽICA (*gleda ga ravno u oči*): Ja to ne bih preživjela!

BELIZAR (*se prigne nad njezina usta i poljubi je. U to naglo zašuti vani muzika, a čuje se žamor glasova, koji se približuju. Ružica i Belizar se odmaknu jedno od drugoga. U dvoranu nagnu SVI iz bašte, prva SERMAŽICA, za njom uzbuđena KLEEFELDICA i svi ostali. Belizar blijed i nijem stoji i čeka. GREGOROCI uđe s desna*).

SERMAŽICA (*kojoj Ružica priskoči i pridrži je*): Belizar, za ime Boga!

KLEEFELD: A Bergen?

GREGOROCI: Mrtav! (*Opća konsternacija*).

KLEEFELD (*lupi srdito nogom*).

BELIZAR (*Sermažici*): Oprostite, barunice kumo, ali morao sam tako. Kaznio sam stranca, koji nas je podlo uvrijedio. Žalim, što je mrtav, al kriv je sam!

BANSKI NAMJESNIK (*stupi pred Belizara*): Gospodine kapetane, vi znate za kraljevski mandat, kojim je duel zabranjen, vi znate kako se povreda toga mandata strogo kazni. Vi ste se duelirali, ubili ste svoga druga i pogazili kraljevsku zapovijed - vi vojnik, kapetan -

BELIZAR (*odlučno*): Da, uzvišeni gospodine, ja znam za mandat, znam šta me čeka, ali da ima i sto mandata, sto puta bih učinio ono isto, što sam učinio, da se nađe drznik sličan kapetanu. Al da mi vi, milostiva kumo ne zamjerite što sam vam lijepu slavu pokvario, a vi, svijetla gospodo, da me ne držite za nemirnjaka i izazivača, reći ću vam zašto sam kapetana Bergena sastavio sa crnom zemljom. Taj tuđinac uvrijedio je ovu plemenitu gospodicu i sve naše djevojke podlim i prostim riječima. Sad neka me odsude, al ovdje mi bar priznajte da sam pravo uradio.

SERMAŽICA: Pravo si učinio, Belizare. Hvala ti za moju Ružicu!

BELIZAR (*poljubi joj ruku*): Hvala vama, milostiva kumo! To mi je dosta.

ČEGETEK (*tiho Kleefeldu*): Izgubili smo 50 cekina!

KLEEFELD: Ne bi ih platio ni da je ostao živ!

BANSKI NAMJESNIK: Gospodine kapetane, ne odobravam surovosti vašega druga, al vi ste teško povrijedili zakon i morate pred sud. Predajte mi mač i zadajte mi riječ, da nećete izaći iz vašega stana, dok vas ne pozove pred sebe vrhovni auditor banske krajine.

BELIZAR: Dajem vam riječ! (*Pređa mu sablju*).

BANSKI NAMJESNIK: Kad se gosti razidu, onda pođite vašoj kući. (*Okrene se k Gregoroci-ju*). Odvedite nas na mjesto čina, gospodine poručniče! (*Kleefeldu*). Da pogledamo tamo, gospodine pukovniče?

KLEEFELD: Svakako, gospodine grofe.

BANSKI NAMJESNIK: Međutim će i štovano društvo biti spremno na odlazak. (*Gregoroci ode prvi desno, a za njim Kleefeld i Banski Namjesnik*).

SERMAŽICA: Molim gospodo izvolite se malko odmoriti... (*Ružici*). Dođi bliže, dijete! (*Uhvati je pod ruku i onda Kleefeldici, polazeći zajedno desno. Amélie za njima blijeda*). To je velika nesreća, c h è r e b a r o n n e ! Valja ga spasiti!

KLEEFELDICA: I spasit ćemo ga.

SERMAŽICA: Pustite neka ostali odu, vi ostanite. Janković je u dvoru.

KLEEFELDICA: Zašto ga nema?

SERMAŽICA: Čeka, kao obično, da svi odu. (*Izlaze Kleefeldica, Sermažica, Ružica, za njima Amélie i ostale dame desno. Ružica je čitavo vrijeme promatrala Belizara bolnim pogledom, oko kog su se međutim sakupila gospoda, neki mu daju nijemo ruku, a neki samo nešto kažu. To se zbiva za vrijeme razgovora Sermažice i Kleefeldice*).

PREPOŠT ČEGETEK: Sutra ću doći da te ispovijedim, sinko.

BELIZAR: Hvala, reverendissime!

TROILO (*dade mu ruku*): Gore glavu! Učinio si svoju dužnost!

KRČELIĆ (*dude mu ruku*).

ORŠIĆ (*zagrlj ga*): Prijatelju, tvoj će tutor biti na te ponosan, kao i svi mi zajedno.

BELIZAR: Grofe, hvala! O tom sam uvjeren!

(Svi pomalo izlaze desno. Belizar ostaje sam i klone u jedan naslonjač, pokrije rukom lice. U to uđe s lijeva JANKOVIĆ, pođe prama njemu).

JANKOVIĆ: Učinio si veliku ludost! Možeš zlo proći, a međutim su sve moje namjere pokvarene.

BELIZAR: Nisam mogao drukčije.

JANKOVIĆ: Istina, sve je to lijepo i pošteno, ali je fatalno!

BELIZAR: Ako me i zatvore na godinu dana, to će brzo proći, ali sam kaznio drskog stranca...

JANKOVIĆ: Samo da ne bude gore. A ja ću sve učiniti, da te izvučem. Ja te moram iskopati. *(Pauza. Janković misli i šeta gore dolje. Onda se ustavi pred Belizarom i drugim tonom):* Čujem, da ti je kuma govorila o Kleefeldovoj kćeri.

BELIZAR (*pogleda ga kao da se čudi što on to zna*).

JANKOVIĆ: Ne čudi se. I ako sam ovaj čas došao, znam sve. Kakva je to djevojka? *(Sjede uza nj)*.

BELIZAR: To je teško reći.

JANKOVIĆ: Lijepa?

BELIZAR: Radije ružna...

JANKOVIĆ: Ali?

BELIZAR: Vrlo umna.

JANKOVIĆ: Kakva je srca, karaktera?

BELIZAR: Čini mi se otvorena i iskrena. Ali mi smo vrlo kratko konverzirali...

(Ulazi KLEEFELD. Janković i Belizar se dignu).

JANKOVIĆ (*se pokloni duboko*). Barune -

KLEEFELD: Upravo sam htio otići, pa mi reče barunica Julijana da ste u dvorcu. Htio sam s vama progovoriti par riječi. *(Belizaru):* Kapetane, bilo bi dobro, da se uputite u vaš stan.

BELIZAR (*stane pred pukovnikom, okrene se i ode desno*).

JANKOVIĆ (*pokaže na jedan naslonjač*): Izvolite.

KLEEFELD: Hvala.

JANKOVIĆ: Čim vam mogu poslužiti, barune!

KLEEFELD: Bit ću kratak. Stvar je žurna i valja odmah nešto učiniti. Vaš će šticećenik pasti pod istragu.

JANKOVIĆ: Znam.

KLEEFELD: Posljedice mogu biti vrlo ozbiljne.

JANKOVIĆ: Bojim se.

KLEEFELD: Šteta, mladić je čestit, hrabar. Meni je vrlo omilio. Žao mi ga je. Ne radi se samo o duelu, koji je već sam po sebi kažnjiv.

JANKOVIĆ: Da o čemu još?

KLEEFELD: On je javno opravdavao svoj čin, da, hvalio se s njim. Govorio je prezirno o tuđincima, prezirno o carskom mandatu. To se ne da opravdati mladošću i naglošću. Izgleda, kao da je sve promišljao...

JANKOVIĆ: Dopustit ćete, barune, da je Bergenovo držanje bilo prosto i uvredljivo...

KLEEFELD: *L a i s s o n s c e l a*. Kako bilo da bilo mene veže lična simpatija uz kapetana Pakića, pa i ako on ne pripada mojoj pukovnici, nego glinskoj, spreman sam da vam ponudim svoju pomoć. Moja riječ važi u Beču.

JANKOVIĆ: To znam predobro, Najljepša vam hvala, barune.

KLEEFELD: Al najprije nek razjasnim situaciju. Nadam se da će sve to ostati među nama.

JANKOVIĆ: *E v i d e m m e n t*.

KLEEFELD: Svaki prijatelj države zna da sadašnji red ne može dalje trajati. Ove plemićke skupštine, gdje jedan drugom pravi neprilike i radi o glavi, ova privilegija nekolicine... opća lakomost... Govorim vam sve to iskreno, jer znam da ste umni i nepristrani...

JANKOVIĆ: Hvala na ljubaznosti!

KLEEFELD: Reforme su svakako potrebite.

JANKOVIĆ: Posao vrlo mučan.

KLEEFELD: Da, da - predrasude, interesi, sebičnost... Glavna je neprilika banska krajina. Jedna stranka hrvatskog plemstva, za kojom stoje mađarski velikaši, uništava naše planove. Vrijeme je da se tome učini kraj. Valja sakupiti sve bolje, nesebične ljude u zemlji i stvoriti jaku novu stranku. Al za tu stranku treba vođa. Vi ste umni, bogati, neovisni, svi će za vama: budite vi vođa!

JANKOVIĆ (*se trgne*): Tko vas je uputio na mene, barune?

KLEEFELD: Ljudi, koji vas poznaju.

JANKOVIĆ: To je širok pojam.

KLEEFELD: Ti ljudi nisu ovdje, a svakako su mogućniji od ovdašnjih.

JANKOVIĆ: A da odbijem?

KLEEFELD: Uz najbolju volju ne bih mogao spasiti kapetana Pakića.

JANKOVIĆ: Barune, je l' to jedini uvjet za njegov spas?

KLEEFELD (*digne se*): Ima još jedan.

JANKOVIĆ: Govorite otvoreno.

KLEEFELD: Dobro, vi znate da sam otac, ljubim svoju kćerku nada sve. Ona je zavoljela Belizara. I ne treba da vam dulje govorim: Kleefeld vrijedi mnogo u Beču. Kleefeldovu se zetu može mnogo oprostiti.

JANKOVIĆ: Gospodine barune, to bi dakle bio drugi uvjet.

KLEEFELD: Da.

JANKOVIĆ: Na prvi bih vam mogao odmah odgovoriti, jer zavisi o mojoj volji. Al na drugi ne mogu. Belizar ima svoju volju.

KLEEFELD: Odbijate me?

JANKOVIĆ: Nipošto. Al vaši su mi uvjeti tako naglo došli. Dajte mi vremena. Moram razmisliti, raspitati se, a onda ću vam reći svoju odluku. Glede Belizara valja biti oprezan. Ja ću nastojati da olakšam tu ljubav, al on ne smije saznati da je baronesa ucjena za njegov život.

KLEEFELD: Vaš oprez je dobar. Pristajem.

JANKOVIĆ: I sve nek ostane tajnom. Sad se samo zauzmite da spasite Belizara.

KLEEFELD: To je moja stvar. Do viđenja, magnifice!

JANKOVIĆ: Laku noć! (*Kleefeld ode desno*).

JANKOVIĆ (ostane sam i zamišljen. Pauza. Svuda je mir. Napokon pljesne rukama).

BENJAMIN (*proviri iza zastora*): Evo me.

JANKOVIĆ: Sutra rano da si kod mene. Kako ideš u grad? (*Ulaze DVA LAKAJA i gase svijeće*).

BENJAMIN: Pukovnik se vraća baruničinom kočijom. Ja ću sjesti s kočijašem.

JANKOVIĆ: Žuri se. Napni dobro uši! (*Benjamin iščezne u baštu*).

(Janković uzme šešir i štap, pođe do praga bašte, gleda u noć. Međutim su lakaji gasili svijeće i otišli. Pauza. Mrak. Mjesečina upada iz bašte u sobu. Onda se vidi s desna svijetlo, kao da se približuje neko: uđe SERMAŽICA, noseći u ruci kandelabar sa dvije goruće svijeće).

SERMAŽICA: Znala sam da ste ovdje, Antoine!

JANKOVIĆ (*približi se, poljubi joj ruku*): Kao svaki put. Pred vašom spavaćom sobom. (*Dođu pred vrata lijevo i stanu pred njima*). Jeste li umorni?

SERMAŽICA: Za vas nikad! To valjda znate, Antoine...

JANKOVIĆ: Nemirna je bila vaša svečanost...

SERMAŽICA: Sve što je nemirno, lijepo je... Ja i ne želim mira... Mir je starost, Antoine...

(Oni dalje razgovaraju, ona uvijek s kandelabrom, a on sa šeširom i štapom u ruci, a dotle zastor pada).

TREĆI ČIN

U biskupskom dvoru. Dvorana sa balkonom u pozadini, sa koga se vidi dolina Save. Plafon sa štukaturama. Dijelovi zida, koje dijeli balkon, pokriveni goblenima. Savremeno, raskošno pokućstvo. Desno i lijevo vrata. U jednom uglu stalak sa velikom krletkom, u kojoj se nalazi papiga.

(Kad se dignu zastor grof ADAM BAĆAN, obrstar glinske pukovnije, sjedi za stolom i bilježi neke cifre, kako mu to saopćuju tri žitara, DVA TALIJANCA i jedan ŽIDOV).

BAĆAN *(kržljav, stasom sitan, blijed, suh, plav, iskipio, bez brade i brkova, lijen u gestama, odjeven u svilenoj spavaćoj haljini, katkad šmrče iz doze duhan, a katkad, dosađen, zijevne)*: Lijepo! Lijepo!

ŽIDOV *(sitan, lukav, nemiran)*: U Sisku stoji 1750 vagana slavonske stare pšenice...

BAĆAN: Pošto? Pošto?

ŽIDOV: Vagan po talir, vaša milosti.

BAĆAN *(skoči)*: Šta, Samuel?

ŽIDOV *(mirno)*: Vagan po talir, vaša milosti. Ni groša manje.

BAĆAN: Ne plaćam. Radije i ja žrtvujem svoj preputium!

ŽIDOV: To bi bila uzaludna žrtva. Vaša je milost i onako dobar trgovac.

BAĆAN: Samuel, proći ćeš kroz šibe! Suponiram, hoćeš da kažeš da sam ja Židov?

ŽIDOV: Ne, vaša milosti. Onda bi morali platiti vagan po talir i po.

BAĆAN: Lijepo, lijepo. A kuruza?

ŽIDOV *(vadi kesicu s muštrom)*: Šta veli, vaša milost? Dva voza!

BAĆAN: Gratuliram... Pošto?

ŽIDOV: Ako vaša milost uzme pšenicu, onda po 50.

BAĆAN *(jednom od ona dva Talijana, koji cijelo vrijeme stoje nešto podalje i lukavo slušaju razgovor)*: Pancrazio! T r a n s p o r t a r e , e s p e d i r e , r e c o m a n d i r e , s i g n o r e D e m e l i S e g n a .

PANCRAZIO. Tutto capito, Eccellenza!

BAĆAN: Idite. *(Digne se)*.

(Pancrazio i Samuel odu pokorno se klanjajući).

BAĆAN *(Talijanu, koji je ostao)*: A l l o r a , P r o t a s i o ?

PROTASIO: P o r c a v i t a , vaša milosti!

BAĆAN: Ništa?

PROTASIO: Ništa.

BAĆAN *(u lice Protaziju)*: Ti si ništa. Ne vrijediš ništa. Ne znaš ništa.

PROTASIO: Čuvaju je kao u tabernakulu.

BAĆAN: Tako. Tako. Tko je čuva?

PROTASIO: Otac, mati, zaručnik, Babika... A onda...

BAĆAN: Šta onda!

PROTASIO: *P o r c a v i t a*, vaša milosti!

BAĆAN: Ne kapiram!

PROTASIO: I rival je tu...

BAĆAN: Tko?

PROTASIO (*približi mu se uhu i nešto mu šapne*).

BAĆAN: Šta?

PROTASIO: *S i c u r i s s i m o*, *E c c e l l e n z a*!

BAĆAN: Kleefeld?

PROTASIO: Kleefeld!

(*Vani se čuje buka. Neko otvori vrata desno. Ne vidi se nikoga*).

BAĆAN (*Protaziju, pokaže lijevo*). *V i a*! (*Protasio ode*).

(*Uđe odrješito grofica TEREZA BAĆAN. Za njom se zatvore vrata*).

TEREZA (*u jahaćem odijelu, bičem u ruci. Tip mađarske ljepotice. Visoka, bujnih ramena i grudi, a ipak gipka i tanka i nježna. Male ruke, puni laktovi, na kažiprstu velik dragulj. Strastvene usne sa zagonetnim smiješkom, zmijolike obrve, žive i vatrene oči. Ona baci bič na stol i reče bez pozdrava*): *M o n c h e r c o m t e*, vi ćete sada izaći iz kuće! Na putu ste mi!

BAĆAN: Molim, molim. Neću vas smetati. Kad se smijem povratiti?

TEREZA: Kad vidite papigu na balkonu!

BAĆAN: Čuvajte se, *c h è r e c o m t e s s e*, papiga opetuje što čuje!

TEREZA: Pa ja i znam od nje za sve vaše slavne *e n t r e p r i s e s*.

BAĆAN: *B o n n e c h a n c e*. (*Pođe*).

TEREZA (*presjeti se*): *A t t e n d e z*! (*Pođe k stolu, napiše jedno kratko pismo i preda ga Baćanu*). Ovo ćete potpisati! (*Baćan čita, a ona uzme drugi komad papira i piše, kad svrši opet pruži papir Baćanu*): I ovo! (*Digne se*).

BAĆAN (*uzme i čita drugi papir*). Je li ovo vaš novi *o f f i c i e r d ' o r d o n n a n c e*?

TEREZA: Pitam li ja ikad za vaše žito?

BAĆAN: *V o u s a v e z r a i s o n*. (*Sjede k stolu i potpiše*).

TEREZA (*čeka dok potpiše, pospe papire pijeskom, prigiblje ih i reče*): *M e r c i*!

BAĆAN (*pođe k njoj i pogleda onako nizak prama njoj gore*): *V o u s e t e z d é l i c i e u s e*. Poljubite me!

TEREZA: Drugi put. Danas se nerado sagibljem.

BAĆAN: *E h b i e n*. *A t o u t e a l ' h e u r e*. (*Ode desno*).

TEREZA (*pođe nervozno par puta sobom, onda pozvoni srebrenim zvonom, koje stoji na stolu*).

LAKAJ (*u narodnoj uniformi, uđe kroz sredinu*).

TEREZA: Nek uđe gospodin lajtnant!

LAKAJ (*ode*).

TEREZA (*uzme jedan od onih papira i čeka iza stola mirno*).

ŠANDOR (*mlad, krupan konjanički poručnik, uzvinutih brkova, ulazi hitro, sav sretan i pohrli k Baćanki*): Thérèse!

TEREZA (*hladna, mirna, pruži mu papir*).

ŠANDOR (*zaviri u papir, odmah se uzbudi*): Šta je to? Govori!

TEREZA: Znaš čitati!

ŠANDOR: Dopust od tri mjeseca. Ja nisam tražio nikakav dopust!

TEREZA: To zna gospodin obrst!

ŠANDOR: Tvoj muž.

TEREZA: Tvoj komandant.

ŠANDOR: Zašto me tjeraš od sebe?

TEREZA: Ti si luda. Putuj. Treba li ti novaca?

ŠANDOR (*bijesan*): Ne idem nikamo.

TEREZA: Moraš. Uzmi ovu kesu cekina. Idi u Beč. Tamo su žene lijepe i vole mlade oficire...

ŠANDOR: Ja hoću tebe i nikoju drugu.

TEREZA (*smije se izazovno - a papiga oponaša njezin smijeh*).

ŠANDOR: Ne rugaj mi se! Tebe ću ubiti i sebe.

TEREZA (*jače se smije - papiga još jače oponaša njezin smijeh*).

ŠANDOR: Prestani! Ja znam, šta hoćeš. Ti već imaš drugoga. Onog hrvatskog kapetana iz Ptuja... (*Bijesan poleti do zida na kom su visile dvije srebrom okovane kubure*). Al ja se ne dam otjerati!

TEREZA (*koja se je dotle igrala bičem, hitro skoči i stavi se pred oružje*): Odlazi! Pozvat ću stražu i bacit ću te u arest.

ŠANDOR (*se nasmijehne porugljivo, prividno hladan*): A ja ću sve reći tvom mužu!

TEREZA (*kao furija zamahne bičem i udari ga preko lica, da je ciknuo od boli*): Kukavice!... Ti se usuđuješ... (*Zamahne bičem - zakriješti*): Na koljena! Na koljena!

ŠANDOR (*zabezeknut, prestravljen, gleda u nju i automatski pada na koljena i obuhvati joj koljena rukama*).

TEREZA: Kukavice! Hoćeš li me izdati?

ŠANDOR: Ne, ne! Oprosti!

TEREZA: Digni se.

ŠANDOR (*digne se*).

TEREZA (*baci bič i ode k stolu*): Uzmi taj novac!

ŠANDOR (*uzme kesu*).

TEREZA: A sad idi na put.

ŠANDOR: Ići ću.

TEREZA: Ludo! Misliš li da sam za tebe na svijetu? Mogla sam te u ostalom pod bilo kakovom izlikom dati zatvoriti, a mjesto toga dajem ti novce i šaljem te u svijet. Neharniče! Idi! Budeš li dobar, kad se povратиš, možda ćeš opet naći svoju Terezu. A d i e u ! Sretan put!

ŠANDOR (*oklijeva*): Nećeš mi ni ruke pružiti, da je poljubim?

TEREZA (*pokaže rukom na vrata*): Nestani! (*Šandor ode. Ona ostane na mjestu, bijesna, i gleda najprije za njim, a onda na zatvorena vrata kroz koja je izašao. Zatim pođe do velikog zrcala, pogleda se sva od glave do pete, u to uleti s desna FRUZIKA*).

FRUZIKA (*mlada djevojka, malene okrugle glavice, nabubrenih, rumenih obraza, crne kose, malo*

preveć bujna, ali i preveć mirna za svoje godine, u zelenoj, tijesnoj haljini): Tetice, došao je neki nepoznati gospodin u franceskom odijelu.

TEREZA (*trgne se*): Tako rano! (*Fruzi*): To je on. Ja se moram još preobući. Ti ćeš ga primiti. To ti je dakle gospodin Janković.

FRUZIKA (*se lecne i problijedi*): Janković!

TEREZA: Tutor kapetana Pakića.

FRUZIKA: Znam.

TEREZA: Pazi, da budeš vrlo ljubazna s njim.

FRUZIKA: Hoću.

TEREZA: Danas će biti i o tebi govora.

FRUZIKA: Znam.

TEREZA: Kapetan je Pakić bogat, lijep, iz ugledne porodice. Ti znaš da je za nas ova ženidba od velike važnosti...

FRUZIKA: Znam.

TEREZA: Jesi li još uvijek tvrdoglava?

FRUZIKA (*kroz suze*): Tetice, ja vas moram slušati...

TEREZA: Dobro je. (*Uzme preostali papir na stolu, stavi ga u grudi i pođe k vratima desno*): Uvedi gospodina Jankovića i ostani s njime dok ja dođem. Je li c o i f f e u r dolazio?

FRUZIKA: Poručila sam po nj. Mora biti ovdje svaki čas.

TEREZA: B i e n . (*Ode*).

FRUZIKA (*ode kroz vrata u dnu i poslije malo uđe s JANKOVIĆEM*).

JANKOVIĆ (*odjeven po najnovijoj francuskoj modi u odijelo od ljubičasta baršuna. O pasu tanak mač, u desnoj ruci šešir na tri ugla*): Vi ste dakle M a d e m o i s e l l e Eufrosine, grofičina nećakinja! Oh, vrlo se veselim!

FRUZIKA: Izvolite sjesti, M o n s i e u r . Pravit ću vam društvo dok dođe tetka.

JANKOVIĆ: M e r c i .

FRUZIKA: Ona se je malo prije vratila sa šetnje i nije htjela da vas dočeka u jahaćem kostimu. Morate se malko strpiti.

JANKOVIĆ: To mi neće biti tako teško uz tako šarmantnu gospođicu kao što ste vi.

FRUZIKA: Vi ste, M o n s i e u r , vrlo galantni, kad biste još bili tako dobri... (*Prekine se i dave ju suze*).

JANKOVIĆ: Gospođice! - Što vam je? Ja sam i dobar. Povjerite mi se...

FRUZIKA: Ja nemam nikoga na svijetu. Nedavno mi je umrla majka, a tetka me je prekjučer amo dovela... (*Opet zaplače*).

JANKOVIĆ: Šta vam je! Recite, možda vam ja mogu pomoći.

FRUZIKA: Meni niko ne može pomoći.

JANKOVIĆ: Možda ipak...

FRUZIKA: Ne, ne. - Vi ćete reći tetki Terezi.

JANKOVIĆ: Neću, p a r o l e d ' h o n n e u r !

FRUZIKA: I ako je tu nešto proti vašim interesima?

JANKOVIĆ (*ju pogleda čudno*): Mojim interesima? Vi me zbunjujete, p e t i t e D e m o i s e l l e !

FRUZIKA: Tetka hoće da me uda za vašeg štićenika kapetana Pakića?

JANKOVIĆ: Eh, b i e n ?

FRUZIKA: Pomozite mi! (*Stidno*): Ja volim drugoga.

JANKOVIĆ: Ah, tako, tako... (*Digne se i pođe gore dolje*).

FRUZIKA (*zabrinuto ga gleda i upita*): Srdite se na me?

JANKOVIĆ (*u mislima*): Ne, ne, nipošto, m o n e n f a n t ! Al to se ne da tako lako prekinuti, a da time ne naškodimo vama i kapetanu. Nego, poslušajte! (*Uzme ju preko ramena i dovede ju k balkonu. Gleda je u oči čvrsto*): Može li se čovjek u vas pouzdati?

FRUZIKA: Možete potpuno, M o n s i e u r !

JANKOVIĆ: Pazite, c h a r m a n t e p e t i t e , radi se u vašoj sreći. Dakle za sada: nemojte se ničemu protiviti. Držite se, kao da pristajete na sve, a ja ću se pobrinuti za ostalo. Skočite međutim dolje, u baštu. Tamo čeka kapetan Pakić, da ga pozovem gore i da vam ga predstavim. Predstavite se sami i ispričajte mu sve što vam je na srcu. A u r e v o i r , m o n e n f a n t !

FRUZIKA: Učinit ću sve što mi kažete. (*Ode*).

(*Čim je Fruzika otišla, otvore se lijevo mala tapetna vratašca i proviri BENJAMIN sa škarama za kovrčanje kose*).

JANKOVIĆ (*ga odmah opazi*): Benjamin! Šta ti radiš ovdje?

BENJAMIN (*Vrti vruće škare*): Koafiram groficu. Za vas, magnifice! Rekla je: hoću da budem ljepša nego ikada, P o u r p l a i r e à M o n s i e u r Janković!

JANKOVIĆ: Je li već gotova?

BENJAMIN: Odmah. Ja upravo grijem posljednje željezo. Pazite na papigu: Papiga na prozor, muž na vrata!

(*Iznutra se čuje ženski glas: "Benjamin!"*)

BENJAMIN: Nestrpljiva je. Letim. (*Iščezne*).

JANKOVIĆ (*ostavši sam pođe do malog stolića na kome stoji šah sa već započetom igrom. On najprije pogleda igru i na jednom ga zainteresira situacija. Najprije pomakne stručnjački jednu bijelu figuru, a onda povuče crnu. Napokon sjedne sa strane crnih i pasionirano nastavi igru i protuigru. Kroz to vrijeme papiga katkad zakriješti. Zatim pjevucka:*

"L a b e l l e T h é r è s e ,
T o u j o u r s a m o u r e u s e !"

Janković se trgne, začudi, nasmije se i klikne: "Bravo!". Onda opet nastavi igru. A papiga gunda i brblja, napokon zapjeva:

"- P i e r r o t e t P i e r r e t t e , L a f l û t e e t v i o l o n .
M a d a m e : u n e c o q u e t t e M o n s i e u r : u n c o c h o n !" -

Janković, koji je prekinuo študiranje kod šaha, svratio je pozornost na papiginu pjesmu i glasno se nasmijao, u to ude kroz tapetna vrata TEREZA i prekine taj smijeh):

TEREZA (*u širokoj haljini od bijela batista, urešenoj svilenim čipkama, sa dugim razrezanim rukavima*): B o n j o u r , c h e r c h e v a l i e r ! Mislila sam da je moja nećakinja s vama.

JANKOVIĆ (*poljubi joj ruku*): Oprostite došao sam u nevrijeme... ali sam htio Belizara predstaviti gospojici. On mora da bude kod kuće uru prije noći.

TEREZA: A gdje ste ga ostavili?

JANKOVIĆ: U vrtu je, sa gospodicom. Nek se izgovore na samu.

TEREZA: M e r c i , Antoine! Samo valja nešto učiniti da ga ne vidi Kleefeld. Očekujem ga... Poručio mi je da će doći ovamo. P r e n e z p l a c e ' s ' i l v o u s p l a î t . (*Pokaže na naslonjač*).

JANKOVIĆ (*sjedne*): Kleefeld! Vaš najveći neprijatelj?

TEREZA: Šta znači neprijatelj? Gdje je taj neprijatelj od koga Tereza Baćan ne bi učinila odanog prijatelja?

JANKOVIĆ: I roba!

TEREZA: Kako vam drago!

JANKOVIĆ: Pazite, da to nije kakva intriga?

TEREZA: Ja mu neću nasjesti, vjerujte. Al još nekoliko minuta, pa bi on mogao biti ovdje. (*Zazvoni*). Svakako, Antoine, vi ćete ostati. (*Uđe LAKAJ*). U bašti je gospođica s jednim oficirom: nek dođu gore. (*Lakaj ode*).

JANKOVIĆ: Ne. Madame. Ja ću ostati samo nekoliko časaka, a vratit ću se večeras na urečeni sat. Rad bih ipak prije progovorio par riječi s Kleefeldom.

TEREZA: Na samu?

JANKOVIĆ: Ako mi dozvolite.

TEREZA: Aranžirat ću to. Antoine, vi znate da je vaša želja za mene zapovijed.

JANKOVIĆ: Pogibeljna je ta vaša devotnost, M a d a m e . To je najteži slučaj: kad žena postaje ropkinja, znači da hoće gospodovati.

(*Ulaze: FRUZIKA i BELIZAR*).

TEREZA (*pruži ruku na cjelov Belizaru*): Drago mi je da vas vidim, c h e r c a p i t a i n e ! (*Fruziki, koja zabrinuto gleda u Jankovića*): Ti, dijete, pođi dolje i ako dođe obrstar Kleefeld, zadrži se s njim u žutom salonu. On ne smije znati da je kapetan Pakić ovdje. (*Fruzika ode. - Belizaru*): Sjedite, kapetane...

BELIZAR (*sjedne*): Hvala, gospođo grofice!

TEREZA: Kako vaše zdravlje?

BELIZAR: Ne baš najbolje, gospođo grofice. Uvijek neki nemir...

TEREZA: Znam, znam. Mnogo ste pretrpjeli. Kako vam se sviđa moja nećakinja?

BELIZAR: Prirodna, otvorena djevojka, M a d a m e . Mi smo se vrlo dobro razumjeli: imamo slične ideje o svemu, o ljudima i o svijetu...

TEREZA: To me veseli. Znate li da sam ja u Požunu i na vas mislila?

BELIZAR: Vjerujem, gospođo grofice. Vi ste bili uvijek šarmantni sa mnom...

TEREZA: Al vidite, sad nisam. Sad vas tjeram odavle. (*Zazvoni*). Očekujem svaki čas baruna Kleefeldu i ne bih htjela da vas ovdje nađe. Šta sam za vas učinila, to će vam reći kasnije M o n s i e u r Janković... (*Uđe LAKAJ*). Odvedite gospodina kapetana kroz male stube i pustite ga

sa strane Laške ulice... *A b i e n t ô t , c h e r c a p i t a i n e !* Dođite čim prije, da nastavite s Fruzikom vaše razgovore o svijetu i o ljudima.

BELIZAR (*poljubi joj ruku*): Gospođo grofice! (*Jankoviću*): Do viđenja, velemožni prijatelju! (*Odlazi s lakajem, koji mu je otvorio tapetna vrata*).

TEREZA: Vaš je štićenik očito slab, Antoine! Šta veli liječnik?

JANKOVIĆ: Moramo paziti na nj. Izgleda da je njegova bolest više moralne naravi. Belizar je vrlo osjetljiv.

TEREZA: Izliječit ćemo ga. Pobrinula sam se ja i za to. (*Izvadi iz njedara papir i pruži ga Jankoviću*).

JANKOVIĆ (*pogleda u papir i reče Terezi*): Bansko pismo?

TEREZA: *L i s e z !*

JANKOVIĆ (*u čudu čitajući*): Istraga proti kapetana Pakića odgađa se na godinu dana i slobodan je da ide kud hoće. Potpis bana i obrstara glinske pukovnije. Tko je to učinio?

TEREZA: Ja.

JANKOVIĆ: Vi?

TEREZA: Vi ćete mu predati to pismo.

JANKOVIĆ: Al stvar je samo odgođena. Zašto mu niste ishodili potpuni pardon?

TEREZA: Vi ste čudni, Antoine! Vi bi uvijek htjeli: sve i odmah! Ubijeni Bergen ima mnogo moćne rodbine. Pa Kleefeld!

JANKOVIĆ: Kleefeld?

TEREZA: Pa znate valjda. Ta on vas s tim ucjenjuje radi svoje kćeri. Al ja sam hitrija. Sad je slobodan. Može se i oženiti sa Fruzikom, prodati imanje i pobjeći - recimo - u Veneciju. Premda: ja se nadam da ću mu i to prištediti, ako me samo vi pomognete u mojim namjerama.

JANKOVIĆ: Šteta, što se niste bacili na diplomaciju. Zastidili biste senat venecijanske republike.

TEREZA: To znači, *c h e r c h e v a l i e r*, da sam vješta u spletkama!

JANKOVIĆ: S razlikom, *c o m t e s s e*, da su venecijanski senatori đavolski diplomate, a vi bi bili andeoski.

TEREZA: Antoine! Antoine! (*Ona ga lupi lepezom po ruci*).

JANKOVIĆ (*Približi joj se i uhvati je oko pasa*): Ja vas obožavam, *M a d a m e !* (*Hoće da je poljubi*).

TEREZA: *P l u s t a r d ! P l u s t a r d !* Kad dođe naša ura...

JANKOVIĆ: A čija je ova?

TEREZA: Od posla, od spleta, od politike!

(*Ude FRUZIKA*).

FRUZIKA: Tetice, gospodin obrstar je ovdje. Smije li ući?

TEREZA: Bit će mi vrlo milo. (*Fruzika izade*). Ovaj Nijemac misli da će maknuti moga muža iz Zagreba. Šta bi vi rekli da vaša Tereza ode odavle?

JANKOVIĆ: Ja vas ne dam.

TEREZA: Onda moramo uništiti njegovu stranku. (*Čuju se koraci pred vratima*). Eto ga. (*U nonšalantnom tonu*): I tako nas je, *c h e r c h e v a l i e r*, milostivo otpustila carica...

(*Ulazi KLEEFELD*).

KLEEFELD (*ode ravno k Terezi, nakloni se i poljubi joj ruku*): *M a d a m e*, čast mi je odazvati se vašem ljubaznom pozivu.

TEREZA: Milo mi je što vas vidim u svojoj kući.

KLEEFELD (*pruži ruku Jankoviću*): B o n j o u r , M o n s i e u r de Janković! Vi, kao obično, u galantnoj službi...

JANKOVIĆ (*galantno*): Akteon kod okrutne Diane.

TEREZA: Pazite da vas ne rastrgaju moji ljubomorni psi. (*Kleefeldu*). V e u i l l e z - v o u s a s s e o i r m o n c h e r c o l o n e l ! Samo me morate ispričati na nekoliko časaka...

KLEEFELD: Molim, molim...

TEREZA: Čeka me dolje kurir, koji noćas odlazi u Požun, i moram mu predati nekoliko depeša. Gospodin Janković ugodan je c a u s e u r , nećete se dosađivati. (*Ode*).

KLEEFELD (*čim je izašla Tereza*): Baćanka zove mene ovamo?

JANKOVIĆ: Vi se čudite, c h e r c o l o n e l ?

KLEEFELD: Šta to znači?

JANKOVIĆ: Ne znam, ali mirišem.

KLEEFELD: Zlo?

JANKOVIĆ: Kako se uzme. Budete li znali parirati, može biti i dobro, Ona je izvrstan diplomat, a vi dobar strateg: sad je pitanje, tko će bolje upotrebiti svoje oružje.

KLEEFELD: Eh, b i e n ... vidjet ćemo.

JANKOVIĆ: Donijela je iz Požuna bansko pismo, kojim se odgađa Belizarov proces za godinu dana...

KLEEFELD: Šta? Šta se nje tiče Belizar?

JANKOVIĆ: Njezin je muž njegov komandant. A onda, čini mi se, ali to nek ostane među nama, htjela bi ga oženiti s onom malom svojom nećakinjom...

KLEEFELD: A vi, šta ste vi rekli?

JANKOVIĆ: Ja? Ja rekoh, naravno, ako Belizar hoće, nek uzme njezinu nećakinju...

KLEEFELD: A moja Amélie neka umre od žalosti! Gospodine Jankoviću...

JANKOVIĆ: Eh, c h e r c o l o n e l ! Baćanka bi uistinu imala na nj više prava od vas. Ona je učinila za nj više od vas. Ono bansko pismo zapravo znači spas.

KLEEFELD: To me se ne tiče. Pamтите li još naš dogovor?

JANKOVIĆ: Vrlo dobro.

KLEEFELD: Obećali ste pristati uz moje namjere, stvoriti stranku, mojoj Ameliji Belizara. Šta ste učinili do sada? Zar je zbilja istina što se po Zagrebu govori, da vas je lijepa Baćanka -

JANKOVIĆ (*učtivo i odrešito*): P a r d o n , c h e r c o l o n e l ...

KLEEFELD (*izvadi neki papir*): Vidite li ovaj papir: To je optužba protiv kapetana Pakića. A ovo pismo (*Izvadi pismo*)... ovlašćuje me nastaviti istragu. Sve ovisi o mom izvješću.

JANKOVIĆ: Znam.

KLEEFELD: Neću da dulje čekam. Za nekoliko nedjelja mora se obaviti vjenčanje moje kćeri sa kapetanom...

JANKOVIĆ: Žao mi je -

KLEEFELD: Onda ću nastaviti istragu i osuditi krivca.

JANKOVIĆ: Ne možete. On je teško bolestan.

KLEEFELD: Šta? (*Srdito i prosto*). Nemojte misliti...

JANKOVIĆ (*vrlo učtivo, ali rezolutno*): Pardon, što vas prekidam. Al ja nisam vičan na takav ton, gospodine barune. Ja sam slobodan i neodvisan, i ne bojim se nikoga. Vi ste mene tražili i vi mene trebate, onda se morate i potruditi da se podvrgnete mojoj taktici. U ovaj čas Baćani su jači od vas. Grofica bi mogla ishoditi potpuni pardon za Belizara, čim bi on uzeo njezinu rođakinju. Ona će to i požuriti čim sazna da je mogućnost tu, da joj ga preotme neka druga, pa bila to i vaša kćerka. Zato ja mislim, da je najbolje da se politički ojačamo, a onda sve uredimo, kad lijepa Baćanka neće biti u situaciji da dade Belizara fízilirati, a svoga muža postaviti na mjesto banskog lokumtenensa...

KLEEFELD: Šta to znači, *chevalier*?

JANKOVIĆ: Eto vidite, kako vam nije jasno što se oko vas zbiva! Dakle: dok se ne popuni mjesto banskoga namjesnika, a stari je Erdödy i tako već u zadnjim izdisajima - dotle se ne smije odlučiti, koju će djevojku Belizar uzeti...

KLEEFELD: Zašto?

JANKOVIĆ: *Mon Dieu*, zato: jer vi želite biti banskim namjesnikom, a to želi i grof Adam Baćan. To mi je rekla sama grofica!

KLEEFELD: Ona? Od koga ona to zna?

JANKOVIĆ: Od Lucifera, možda! Zato sam i dopustio neka kuje osnove po miloj volji dok stvorimo stranku...

KLEEFELD: Al to sve traje predugo, *cher chevalier*, predugo...

JANKOVIĆ: Znam ja, *cher baron*, vaše su dame nestrpljive. Al velike se stranke ne stvaraju tako lako ondje, gdje već postoji jedna jaka i moćna. Najprije valja rastepsti ovu, pa da na njenim ruševinama stvorimo svoju. Ja sam već podmetnuo lagum. Već se tamo lomi... Baćanka zdvaja. I ona me pozivlje da uz njezinu pomoć osnujem stranku.

KLEEFELD: I ona?

JANKOVIĆ: Dakako. Al ja stvaram za sebe stranku. Sa novim parolama. Valja potražiti stare Hrvate i probuditi ih. Valja im reći: da smo kraljevina i svoja država, a ne provincija i zarobljeni teritorij. *Regna sumus, non municipia*. Valja im pokazati da Hrvati mogu samo onda zapovijedati u svojoj kući, ako se slože svi zajedno u jedan tabor, u kome će biti gospodin i seljak, građanin i ratar, svećenik i zvonar...

KLEEFELD: Vi ste mason, *chevalier*, volterijanac. Pa to je gotov prevrat!...

JANKOVIĆ: Kakav prevrat, *her colonel*! To je jednostavno obično pravo svakoga naroda. Hrvati su narod... Zar je čudo što traže svoju državu i svoju slobodu? A onda, vjerujte, danas nećete stvoriti stranku bez tih parola. Danas nema Hrvata koji ne bi htio svoje države i svojih zakona. Svak je uvjerenja da *regnum regno non praescribit leges*... A ono malo sofista i plaćenika, koji služe tuđim interesima da zadovolje svoje...

KLEEFELD: To je pogibeljna igra, *Monsieur*!

JANKOVIĆ: Teška, *her baron*, teška, ali pravedna i sigurna. Hrvati je moraju dobiti. Prije ili kasnije. Eto, takova će biti moja stranka! Baćanka misli da je za nju, ali...

KLEEFELD (*skoči i zagrlj Jankovića*): Bravissimo!

JANKOVIĆ (*uzmakne*): Pardon, nemojte me zadaviti. Inače će stranka ostati bez vođe. Svakako vidjeti ćete kako će sve to započeti. Smijati ćete se. Dat ću predložiti u saboru, da se poubijaju po kraljevini svi - vrapci!

KLEEFELD: Vrapci? Zašto vrapci?

JANKOVIĆ: Čekajte. Vidjet ćete. Svi će se među sobom počupati.

KLEEFELD: Radi vrabaca?

JANKOVIĆ: Da radi vrabaca. Jer...

(U to zašušti svilena haljina pred vratima, i uđe TEREZA. Janković i Kleefeld se dignu).

TEREZA: Sad sam opet s vama, *cher Messieurs!* Zacijelo se niste dugočasili...
Prenez place...

KLEEFELD: *Monsieur* Janković je prava riznica znanja i duha.

JANKOVIĆ *(se ukočeno nakloni)*.

TEREZA: *Le chevalier parfait* - kako se ono kaže. Zašto ne sjednete?

JANKOVIĆ: Rekao sam vam, *chère comtesse*, da sam samo slučajno k vama zabasao. Sad me čekaju neki ljudi kod kuće, vratiti ću se...

TEREZA: Onda, *au revoir!*

JANKOVIĆ *(Kleefeldu)*: Sutra ću se najaviti kod vas, gospodine barune. Vašim damama *mes hommages!*

KLEEFELD: Na žalost mene nećete naći. Neće me biti nekoliko dana u Zagrebu. Idem još ove noći u Petrinju i Kostajnicu.

JANKOVIĆ: U kojem poslu?

TEREZA: Zar na Turke?

KLEEFELD: Na krajišnike. Pobunili se krajišnici grčke vjere. Protjerali oficire, a jednog su i ubili. Drže skupštine...

TEREZA: Pa što hoće ti ljudi?

KLEEFELD: Ne znam. Šta mislite vi, magnifice?

JANKOVIĆ: Ili grčke ili katoličke vjere, ljudi su u Hrvatskoj nezadovoljni, a imaju i zašto. Gospodine barune, budite blagi i oprezni s buntovnicima. Tko se buni, tome zacijelo nije dobro. *(Nakloni se Terezi)*: *Au revoir, comtesse!* *(Daje ruku Kleefeldu)*: Sretan put, dragi barune. *(Izađe)*.

TEREZA *(mahne ljubazno rukom obrstaru neka sjedne)*: Baš me veseli što vidim svog najvećeg neprijatelja u svojoj kući!

KLEEFELD: Ja, vaš neprijatelj? Ali, gospodo grofice.

TEREZA: *Point de raillerie, cher baron*. Da označimo najprije situaciju kakova jest. Mi smo neprijatelji. Doduše želimo oboje isti cilj, al u različitom smjeru. *(Mekše)*: Al ja bih se ipak htjela sprijateljiti s vama.

KLEEFELD *(u velikom čudu)*: To bi i meni bilo vrlo drago.

TEREZA: Molim, molim, samo nikakovih fraza. Svaki čovjek hoće da postigne svoj cilj i mrzi zaprjeke, što ga u tome priječe. Mi smo jedno drugom zaprjeka. A mogli bi jedno drugom biti pomoć.

KLEEFELD *(zbunjen tom iskrenosti)*: Rado bih znao kako, gospodo grofice!

TEREZA: Činite se nevješti, barune, al nemojte da gubimo vrijeme. Stvar je prešna, opasnost velika.

KLEEFELD *(pokaže u čudu prstom na sebe)*: Opasnost za nas oboje?

TEREZA: Da. Za vas i mene, ili radije, za vas i moga muža.

KLEEFELD: Ali, oprostite, tko bi mogao biti taj naš zajednički protivnik?

TEREZA: Hrvati, *cher colonel*, Hrvati!

KLEEFELD: Hrvati? Kakvi Hrvati? Ti mi zadaju najmanje briga. Dvije tri iluzije, dvije tri parole... Pa ih imam u ruci...

TEREZA: Kako ste naivni, dragi barune! Al to nije tako. Doduše katkad vam uspije predobiti ovog ili onog, katkad vam se čini da su svi s vama. Ali to bi se moglo preko noći preokrenuti. Ima vam tu ljudi, koji stoje po strani, koji ne traže službe, koji nas u duši mrze, koji slušaju šta govorimo, gledaju šta radimo i stoje na oprezu. Oni ne miruju. Znam pouzdano, da rade na našu i vašu propast.

KLEEFELD: Al kako bi mogli uspjeti?

TEREZA: Imaju oni svoje metode, koje su jače od oružja. Njihove pravice, njihove povlastice, junaštvo, prošlost, na koje se uvijek pozivlju. To se ne da izbrisati. Mi pak hoćemo da ih izrabimo, da se njihovim dobrom obogatimo, da se na njihov teret podignemo i ojačamo...

KLEEFELD: Ne bih nikad mogao pomisliti da vaša lijepa usta mogu tako praktično govoriti.

TEREZA: Pustimo sentimentalnost, barune. Nisam vas zvala k sebi, da slavite moja usta, nit je ovo čas za to. Ovdje su dvije stranke na dogovoru: Kleefeld i Baćan. Radi se o tom, je li moguć savez među nama?

KLEEFELD: Predložite modus, gospođo grofice.

TEREZA: Prepustite mome mužu bansko namjesništvo, a vi ćete dobiti varaždinsku i karlovačku generaliju. Jeste li za to?

KLEEFELD (*začudeno gleda u Terezu*): Govorite li istinu?

TEREZA: P a r o l e d ' h o n n e u r .

KLEEFELD: Tko jamči za uspjeh?

TEREZA: Ban grof Karlo Baćan.

KLEEFELD: U pitanju banskog namjesnika. Ali generalija.

TEREZA: To je vaš posao. Znam da se carski savjetnik Koller bavi tim pitanjem...

KLEEFELD: Vi znate?

TEREZA (*nasmije se*): Dakako. Ali to je vaša briga. Recite bilo šta - izmislite... Na primjer, kažite Kolleru, da ste moj ljubavnik.

KLEEFELD: Ja?

TEREZIJA: Naravno, za šalu. Zar vam ne bi bilo drago, da ste moj ljubavnik?

KLEEFELD: Ja uopće i ne mislim na takve stvari, grofice!

TEREZA (*od srca se smije*): Zar mislite, c h e r c o l o n e l , da vaša neprijateljica ne zna za vaše slabocće? O vama se pripovijeda mnogo toga... Zna se i u Beču, kakav ste vi neumorni don Juan...

KLEEFELD (*ponešto razdražen*): C o m t e s s e , govorimo radije o vašem predlogu.

TEREZA: Dakle: pristajete li na nj?

KLEEFELD (*digne se*): Evo vam ruke. Divim vam se i žalim što niste muškarac.

TEREZA (*digne se i nasmije koketno*): To mi govori čitav svijet. Ali ja - ja sam najradije žena.

KLEEFELD: Zašto?

TEREZA: Jer žene vladaju svijetom.

KLEEFELD (*galantno*): Uistinu žalim, što ne mogu carskom savjetniku pisati nego o hipotezi.

TEREZA (*zagrozi mu se*): Don Juan! Sad otkrivajte vaše karte. Al ništa za to: sad smo prijatelji! Samo nikom ni riječi. A d i e u , c h e r c o l o n - c h e r g é n é r a l !

KLEEFELD: Još danas ide pismo. (*Nakloni se*). C o m t e s s e . (*Ode*).

TEREZA (*ostane sama, pode nekoliko koraka, ode do zrcala, pogleda se u nj, popravlja na sebi kakvu toaletnu malenkost, - u to upadne kroz toaletna vrata BENJAMIN. Ona se trgne*): No, Benjamin!

BENJAMIN: Pardon, gospodo grofice...

TEREZA: Šta tražite ovdje?

BENJAMIN: Ušao sam u vaš boudoir s druge strane. Al neko je zaključao vrata. Može li se ovuda izaći?

TEREZA: Može.

BENJAMIN: Ovo je labirint. Nikako se ne snalazim...

TEREZA: B i e n , b i e n ! (*Pokaže na srednja vrata*): Ovo je najkraći put.

BENJAMIN: Najponizniji sluga, gospodo grofice! (*Pođe*).

TEREZA: Čekajte. Dodite amo! (*Benjamin pristupi, ona mu pokaže lice*): Gledajte. Ovdje se opaža jedan nabor, Benjamin. Toga jučer nije bilo.

BENJAMIN: Jučer je gospođa grofica bila mlada.

TEREZA: A malo prije kod coiffiranja iščupali ste mi prvu sijedu vlas. Benjamin, nije li to prerano?

BENJAMIN: Jest, gospodo grofice, za vašu mladost i vaše godine, prerano.

TEREZA: Onda od čega je to?

BENJAMIN: Hrvatska politika, gospodo grofice!

TEREZA: Ah, q u e c ' e s t d r ô l e ! Hrvatska politika! Kako to mislite?

BENJAMIN: Nije lako, gospodo grofice, natezati se s Hrvatima! Mnoga je državnička glava radi njih posijedila.

TEREZA: Vi ste komični, Benjamin! U koliko ja znam, Hrvati su dobre i blage čudi.

BENJAMIN: Jegulje, milostiva grofice, jegulje...

TEREZA (*smije se*): Pa vi se, Benjamin, bavite i politikom?

BENJAMIN: U koliko ona tušira moj zanat, milostiva grofice! Svakako politika je od destruktivnog utjecaja na kožu i izraz...

TEREZA: Po tome: kako bi glasio vaš recept?

BENJAMIN: Manje politike, a više - ljubavi.

TEREZA: Ali moderni filozofi govore da se i od mnogo ljubavi brzo stari.

BENJAMIN: Muškarci, milostiva grofice, samo muškarci. Žene se u ljubavi pomlađuju.

TEREZA: Držat ću se vašega recepta, Benjamin. Sutra u dvanaest da ste ovdje. (*Zazvoni*).

BENJAMIN (duboko se nakloni i ode. Već se je smračilo. Ulazi LAKAJ).

TEREZA: Nek Janoš dođe gore. Odmah! I gospođica. A onda svijetla! Puno svijetla! (*Lakaj ode. Ona sjedne u naslonjač do balkona, koji je malo prije otvorila i s koga se vidi dolina Save i srebrna Sava u sumračju. Sa blize katedrale zvoni "Angelus". Pauza. Sa drugih crkava zvona u daljini. Na jedanput čuje se kako se približuje pjesma šestinskih seljakinja, koje prolaze dolje na putu, i u času kad se ta pjesma počimlje gubiti, uđu DVA LAKAJA i donesu velike srebrne kandelabre sa gorućim svijećama.*)

TEREZA (*lakaju*): Joško, tko su ove žene šta pjevaju?

LAKAJ: Šestinčanke, vaša milosti. Vraćaju se kući.

TEREZA (*više za se*): Kako je to tužna pjesma!

LAKAJ: Tako one uvijek, vaša milosti. (*Uđe FRUZIKA. - Lakaji odu*).

FRUZIKA: Šta zapovijedate, tetice?

TEREZA: Naredit ćeš da se prostre stol. Hladnog jela i voća. I šampanjca.

FRUZIKA: Dobro, tetice!

TEREZA: I lule i duvan. (*Uđe JANOŠ, ciganin, i stane kraj vrata*).

FRUZIKA: Odmah?

TEREZA: Odmah. Dolazi nam M o n s i e u r Janković. I nisam više ni za koga kod kuće.

FRUZIKA: Dobro, tetice!

TEREZA: Dođi bliže. (*Uhvati je oko pasa*): Kako ti se sviđa kapetan?

FRUZIKA: Dobar je. I pametan.

TEREZA: I ništa više? Kad sam ja bila djevojka ja sam drukčije sudila mlade ljude. Eh, b i e n . - Sad idi. Hitro! (*Fruzika ode. Tereza se okrene k Janošu*): Janoš, slušaj! Imam večeras ovdje jednog kavalira. Dovedi svoje cigane u ovu sobu. Kad zazvonim jedanput počnite svirati onako teško, strastveno. Kad zazvonim dvaput, ući ćeš ovamo i da si mi raspalio moga kavalira... Pazi, Janoš, beštijo ciganska, ako on ne izgubi glavu, izgubit ćeš je ti.

JANOŠ: Bit će, bit će, vaša milosti...

TEREZA: Nek se prije toga tvoji ljudi dobro napiju.

JANOŠ: Bit će, bit će...

TEREZA: Odlazi! (*Nestrpljivo očekuje, gleda na uru na kaminu, šteta do balkona, otvara vrata desne prostorije, gdje će doći cigani. Međutim DVA LAKAJA hitro donesu prostrt stol, na kome je jelo, voće i šampanjac i odu. U to uđe JANKOVIĆ s desna.*)

JANKOVIĆ: M a d a m e l a c o m t e s s e , stojim vam na dispoziciji!

TEREZA (*pođe mu u susret, on joj poljubi ruku*): Pomislite, c h e r Antoine, večeras sam osjetila nešto što mi se nije nikad u životu desilo. Dapače ni onda kad sam išla na prvi ljubavni sastanak.

JANKOVIĆ: Smije li se znati šta je to?

TEREZA: Jedva sam čekala da dođete! Promislite: Tereza Bačan čeka nervozno i nestrpljivo svoga kavalira.

JANKOVIĆ: Ponosan sam na taj trijumf, grofice!

TEREZA (*pokaže na sofa*): A s s e y e z - v o u s . (*Sjede i pozove ga*): Ovdje do mene. Uzmite nešto.

JANKOVIĆ: M e r c i . Nije mi do jela u ovaj čas.

TEREZA: Nešto slatko?

JANKOVIĆ (*primi je za zatljak i poljubi*).

TEREZA (*nakon dugog cjelova*): To vam nisam dozvolila! (*Zazvoni*).

JANKOVIĆ: Rekli ste mi nek uzmem nešto slatko. Uzeo sam najslade. (*Cigani u susjednoj sobi zaszviraju jednu mađarsku strasnu melodiju. LAKAJ uđe, otvori bocu šampanjca, natoči i izade*).

TEREZA (*začuđenom Jankoviću*): Dovala sam sobom mađarske cigane, Antoine. Dovala sam ih za vas. Ciganska muzika draži nerve. Volite li me malko, Antoine?

JANKOVIĆ: Šta ja znam, Thérèse! To jest, znam samo da bih uvijek htio biti kraj vas.

TEREZA (*digne čašu*): Mora li mi to biti dosta? Živila ljubav!

JANKOVIĆ: Naša ljubav! (*Ispiju i on je poljubi*).

TEREZA: Još jednu. (*Natoči*).

JANKOVIĆ: Pazite...

TEREZA: Reci mi ti. Onda mi se čini da sam ti bliža.

JANKOVIĆ (*digne čašu*): Da mi budeš bliže od mene samoga!

TEREZA: I još bliža! (*Ispiju*).

JANKOVIĆ: Šta je htio Kleefeld od tebe?

TEREZA: Dosta politike! Glava me boli, poljubi me.

JANKOVIĆ: Zar ja to ne mogu znati?

TEREZA (*zazvoni dvaput*): Znat ćeš, sve ćeš znati, al ne večeras! (*Privine se uza nj*). Večeras nek pamet miruje, a srce nek igra! (*U to se je polako približio Janoš svirajući vijolinu do Jankovića, a njegovi su drugovi stali kraj vrata i prate ga.*) Janoš, beštijo ciganska! Jače, jače!... (*Ona pjeva*).

JANKOVIĆ (*se odmahne diskretno od nje*).

TEREZA (*približi se k njemu strastvenije*): P a s d e g e n e , m o n c o e u r ! Ciganin može sve vidjeti! (*Muzika prelazi u brži tempo, a Tereza u divlji entuzijazam*). Hoćeš li da zaplešem, Antoine? Da plešem tebi! (*Skoči i započne mađarski ples, u tempu koji raste do paroksizma. Međutim papiga kriči, a Tereza svaki čas nuka Janoša*): Jače, beštijo! - Jače, beštijo ciganska! - (*Janković ima pune oči krasne, divlje žene. Napokon ples svrši, papiga kriješti, a ona se baci u naručaj Jankovića i reče Janošu*): Baci tu tičurinu na balkon! (*Janoš prestane svirati, a dohvati krletku i stavi je na balkon, vrati se opet, gdje je prije bio i preuzimlje sentimentalnu melodiju. Janković je bio obujmio i Terezu, al kad vidi da je papiga iznešena na balkon, dignu glavu i pusti je.*)

TEREZA (*Janošu*): Makni se! (*Cigani odlaze svirajući kako su i došli. Vani se gubi njihova svirka. Tereza obuhvati Jankovića i strastveno mu govori*): Tvoja sam! Tvoja sam! Drži me! Uzmi me!

JANKOVIĆ (*digne se naglo i pođe k vratima lijevo*). Samo čas!

TEREZA: Kamo ćeš... Antoine...

JANKOVIĆ (*još uvijek pred vratima*): Da pustim grofa unutra. (*Otvori vrata iza kojih stoji grof ADAM BAĆAN, sa glupim izrazom na licu od iznenađenja.*)

Zastor.

ČETVRTI ČIN

Pozornica kao u I. činu.

(Kad se digne zastor: sjedi BELIZAR uz c l a v e c i n i preludira sad ovaj sad onaj savremeni motiv. Njegove su geste malko umorne, ovi prelazi s jednog motiva na drugi kao da su više posljedica nervoze, nego li kakvog čeznutljivog raspoloženja. Najednom uleti JANKO sa nekakvim papirom u ruci).

JANKO (*izvan sebe*): Milostivi gospodine, paškvil! Novi paškvil!

BELIZAR (*prekine sviranje i dignu se*): Proti koga?

JANKO: Proti Kleefeldu i Bačanu!

BELIZAR: Nije moguće! (*Počne da čita*).

JANKO: Već su ih sve istrkali! Ovaj je začudo ostao neviden, u Opatičkoj ulici. Odljepio sam ga polako.

BELIZAR (*čitajući nasmije se glasno*): To je veselo...

JANKO: Šta kaže, šta?

BELIZAR (*čita naglas*):

Zagrepani, dobri ljudi, stanite,
čujte sada avantire mahnite!
Kovač Magić ima kćerku Maricu,
dušom janje, a ljepotom caricu.
Kud pogleda čar i milje prosipa,
ali voli samo svoga Josipa.
I uzalud svi gurmani kušaju
jarebicu tu da operušaju.
Svi se dugog nosa retiriraju
u Maricu lijepu već ne diraju.
Al ne tako dva obrsta zlačana:
Poznate li Kleefeldu i Bačanu?
Oni šalju tajna pisma Marici,
svoga srca moćnoj gospodarici:
Kad večeras mjesec zađe za goru
nek otvori svoju malu komoru.
Poruči im ona: makar cijelu noć
čekat ću te, kad ćeš k meni doć.
Čim je mjesec blijed za goru zašao
barun Kleefeld prvi izbu našao,
malo zatim, gonjen slatkim nadama,
i Bačanu eto grofa Adama.
I u času kad su krevet pipali
neki zlobnik svijetlo naglo pripali.
I gle: nije u krevetu Marica,
neg Babika - krmeljava starica...

(*Za vrijeme čitanja Belizar prasne u smijeh, a za njim komičnim smijehom i Janko. Iznenada začuje se kućno zvonce.*)

JANKO: Neko zvoni... (*Izleti. Belizar čita paškvil dalje, ali ne na glas, kao da čeka na Jankov povratak. Međutim JANKO se vrati, ali samo da propusti malenog KAPUCINA, i onda izade zatvorivši vrata za sobom.*)

KAPUCIN: Hvaljen Isus, mladi gospodine!

BELIZAR: Na uvijek, oče Jerolime.

KAPUCIN (*izvuče iz svoje mantije kitu ruža*): Uvijek od iste ruke, mladi gospodine.

BELIZAR: Kako se ne umori?

KAPUCIN: Svakog dana: jednu Majci Božjoj, a jednu vama.

BELIZAR: Kao i ja, oče Jerolime. Dukat Majci Božjoj i dukat vama! (*Položi na stol dva dukata.*)

KAPUCIN: Bog će vas blagosloviti i osloboditi vaših dušmana, mladi gospodine.

BELIZAR: Tko je dakle ta djevojka, oče? Stotinu dukata Majci Božjoj, a drugu stotinu vama za njezino ime...

KAPUCIN: Tajna ispovijesti, gospodine kapetane.

BELIZAR: Hoćete mi reći ako pogodim?

KAPUCIN: Bi li vi odali tajnu zapovijed u vašoj službi? To bi bio *crimen laese majestatis* - je li? Ali ne izdaje se samo kralj i čovjek, nego Bog i duša. Zadovoljite se danas sa onim što vam govori ovo cvijeće. Ono dolazi od srca.

BELIZAR (*miluje one ruže*): Pravo govorite, oče Jerolime. Pozdravite mi milosrdnu neznanku...

KAPUCIN: Ne znate, kad će doći velemožni gospodin?

BELIZAR: On je negdje i čeka na vijesti iz sabora. Danas je tamo znamenit dan. Past će predlog da se pobiju svi vrapci u kraljevini.

KAPUCIN: Vrapci? Kome su oni šta skrivili?

BELIZAR: Bog bi ga znao, dragi oče! Ja se ne razumijem u veliku politiku. Al bolje da ubijaju vrapce, nego ljude...

JANKO (*uleti*): Ovaj su čas donesena ova dva pisma za vašu milost. (*Belizar uzme pisma i gleda natpise.*)

KAPUCIN: Eh, pa Bog s vama, mladi gospodine. Ja ću pričekati dolje pred vratima na velemožnog gospodina. (*Ode.*)

BELIZAR (*otvori jedno pismo i počne da čita*).

JANKO (*pokaže na ono drugo pismo, koje leži na stolu*). Dolje čeka čovjek na odgovor...

BELIZAR (*digne časkom oči na Janka*): Šta? (*Pa opet nastavi čitanjem.*)

JANKO: Pismo od baronese Amelije. (*Kad Belizar ne odgovori*): Čeka čovjek na odgovor!

BELIZAR (*plane, bijesno*): Nema odgovora! Idi! (*Janko začuđen ode. Belizar dovrši čitanje, a međutim se vidi kako u njemu raste uzbuđenje.*) Drskost! Infamna drskost! (*Kruži po sobi, onda naglo zazvoni.*)

JANKO (*uleti, očekuje zapovijed bez riječi*).

BELIZAR (*bijesno*): Dolamu, sablju, kalpak...

JANKO: Vaša milost ide van?

BELIZAR: Hitro! Žuri se!

JANKO: Vaša milost ne smije iz kuće. Vaša je milost bolesna...

BELIZAR (*uvijek bijesan*): Ja nisam bolestan!

JANKO: Vaše su stvari zatvorene, ja nemam ključa.

BELIZAR: Razlupaj bravu, čuješ li! (*Sav van sebe*): Ja moram van!

JANKOVIĆ (*uđe i sav začuđen radi toga prizora*): Belizare, šta je?

BELIZAR: Došli ste u dobar čas! Ja idem s mjesta pukovniku Kleefeldu. Tražim svoje stvari! (*Janko izade*).

JANKOVIĆ: Al ti si poludio!

BELIZAR: Meni je svega dosta! (*Uzme malo prije čitano pismo*): Čitajte! Čitajte ovu infamiju.

JANKOVIĆ (*uzme pismo*): Šta je? Od koga?

BELIZAR: Od onog ciganina...

JANKOVIĆ (*pročita potpis*): Lajtnant Šandor Szabo! Šta hoće Šandor Szabo?

BELIZAR: Šta hoće? Čitajte! Svemu ste vi krivi, što me silite na ovu komediju. Ja neću da budem bolestan!

JANKOVIĆ (*čita*): "Kapetane, sramota je da se jedan oficir otimlje sudu, radi djela, koje bi se moralo zvati viteško. Još je veća sramota sakrivati se iza ženske suknje, kao što vi činite. Davno bi vi bili osuđeni da nema lijepe Baćanke, koja je meni uskratila svoju milost radi vas. Za ovo znadu svi krajiški oficiri i preziru vas kao što vas prezirem i ja - Šandor Szabo". To je podlost!

BELIZAR: Jest. I ja toga neću više podnositi. S t a n t e p e d e idem k barunu Kleefeldu i reći ću mu: nek me stavi pred sud!

JANKOVIĆ: Ti si poludio, prijatelju!

BELIZAR (*vrlo uzbuđen*): Šandor Szabo ima pravo! Ja sam kukavica. Na viteškom megdanu ubio sam protivnika, pa moram snositi i posljedice. Velemožni, ja sam hrvatski plemić. Pustite me k Kleefeldu! Makar glavu izgubio, ja hoću pred sud!

JANKOVIĆ: Belizare, ja znam da si uvrijeđen i uzbuđen. I opraštam ti, što zaboravljaš koliko te volim i koliko za te strepim. Al ja ne dam, da postaneš žrtvom podlih intriga i gramzljivosti tuđinskih mogućnika. Zašto misliš, da sam se ja bacio u sve te spletke i visim između Kleefeldu i Baćanke i letim simo tamo kao na ljučjački?

BELIZAR (*malko blaže*): Ja sam sit te igre, velemožni prijatelju!

JANKOVIĆ: Jer si slijep. Zar ne znaš za opasnost, koja ti prijeti?

BELIZAR: Znam. Neka. Neka mi sude. Bolje i to, nego -

JANKOVIĆ: Šta nego? Zar ti nemaš za koga živjeti? Ili hoćeš živjeti da postaneš Kleefeldov zet i ovdje udomiš krvnog neprijatelja naše zemlje i naših pravica? Ili možda da se srodiš sa lijepom i lakoumnom Baćankom, kojoj ćeš biti pustim sredstvom za njezine intrige, a možda i cilj njezine lakoumnosti i pohote? Svako od njih stavlja te pred alternativu: ili da im uzmeš djevojku ili da budeš fiziliran.

BELIZAR: Radije nek me fiziliraju. Tu leži pismo baronese Amelije i htjela je odgovor; poručio sam da nema odgovora.

JANKOVIĆ: Zlo, zlo si učinio, m o n c h e r ! Ti zaboravljaš na sve ono što si mi obećao. Jesi li ti moj Belizar? Moj učenik? Zar nisi ti onaj koji će nastaviti onaj put, što sam ga ja otvorio? Put do oslobođenja, put do izvršenja? Jesi li ti Hrvat? Da se dadeš fizilirati kao oni vrapci, kojima je danas sabor zapjevao svoj "de profundis?" Al nisu Hrvati vrapci da ih se strijelja onako kad kome pane na pamet... A onda, tvoja djevojka? Kojoj si čast obranio, al ujedno i srce ranio? (*Stavi mu ruke na ramena*): Pogledaj me dobro, Belizare! Imaš li pouzdanja u me? (*Belizar ne odgovara*). Možeš li pomisliti da jedan Antun Janković, koji nema nikoga na svijetu neg ovo malo drage i svete hrvatske

zemlje, koja mu je majka i ljubovca, može išta poduzeti, što ne bi imalo jedan veliki i uzvišeni, narodni i čovječanski cilj? Reci, vjeruješ li mi?

BELIZAR (*potpuno razmekšan*): Oprostite...

JANKOVIĆ: Ja ne opraštam ništa. Samo pitam: vjeruješ li mi?

BELIZAR: Vjerujem vam.

JANKOVIĆ: Onda: ti si bolestan!

BELIZAR: Eh pa jesam, bolestan sam, ako nisam lud!

JANKOVIĆ: Živio! (*Uđe BENJAMIN*).

BENJAMIN: Vaša milosti...

JANKOVIĆ: Šta je opet, Benjamin?

BENJAMIN: Ovaj čas sam slušao razgovor Kleefelda i njegove žene. Upravo je baronesa Amélie dobila poruku gospodina Pakića, koji nije htio dati odgovor na njezino pismo...

JANKOVIĆ (*Belizaru*): Sad ćeš čuti. (*Benjaminu*): No, dalje?

BENJAMIN: Mati i kći su plakale, a Kleefeld je bjesnio. Onda su se ljuto posvadili. Kleefeldovica je predbacivala mužu, da je slabić, on je govorio da će dati strijeljati kapetana, a kćerka je vikala da njoj ne treba mrtvi kapetan, nego živi.

JANKOVIĆ (*Belizaru*): Amélie je najpametnija! (*Benjaminu*): Pa kako je svršilo?

BENJAMIN: Bit će zlo, vaša milosti.

JANKOVIĆ: Kako?

BENJAMIN: Kleefeld je obećao ženi, da će dati aretirati gospodina Belizara, pa ako se vaša milost ne odluči na ženidbu...

JANKOVIĆ: Znam, znam, a šta je rekao, kad će ga aretirati?

BENJAMIN: Barunica je rekla: *S t a n t e p e d e*, Amélie je plakala, da je gospodin Belizar bolestan, a pukovnik je govorio, kako ima i sutra vremena. Ja sam se međutim izvukao iz svog skrovišta i sad sam ovdje.

JANKOVIĆ: Hvala ti, Benjamin. To je sve vrlo važno. (*Benjamin ode*). Dakle ti ćeš sutra u zoru na moje dobro. Tamo ćeš imati svoje čuvaru i niko neće k tebi dolaziti. A ja ću ovdje raditi. Međutim baronesi ću ja odgovoriti mjesto tebe. Il radije, poći ću tamo da joj saopćim, kako je dezolatno tvoje stanje. A i Szabo će dobiti odgovor kakav zaslužuje. Još danas ćeš ovdje vidjeti Ružicu.

BELIZAR: Ružicu?

JANKOVIĆ: Samo nju. A sad idi - zatvori se u svoju sobu i ne izlazi, dok te ne zovnem. Siromah pater Hieronimus, čeka me bogzna od kada... (*Belizar ode kroz tapetna vrata, a Janković zvoni*).

JANKO (ude).

JANKOVIĆ: Nek uđe otac Jerolim.

KAPUCIN (*ude*): Hvaljen Isus, *m a g n i f i c e d o m i n e !*

JANKOVIĆ: Vi, oče? Šta želite?

KAPUCIN: Molio bih vas za nekoliko riječi.

JANKOVIĆ: Sjedite. Šta je dakle?

KAPUCIN: Pogledajte, magnifice! (*Izvadi ispod mantije jednu šatulu*). Pogledajte ovaj nakit.

JANKOVIĆ (*uzme šatulu, otvori poklopac i pogleda u čudu redovnika*): Odakle vam ovaj nakit, oče?

KAPUCIN: Dragocjen je vrlo, je li? Sami dijamanti! Ja se u to ne razumijem.

JANKOVIĆ: Prekrasno! Vanredno! Ali...

KAPUCIN: Reći ću vam. Neka plemenita gospoda u velikoj je neprilici. Treba joj novaca. Zamolila me da ga ponudim nekome tko bi ga mogao kupiti. Možebiti - reče - velemožnom Jankoviću. Dala bi ga jeftino.

JANKOVIĆ: Kako je ime toj gospođi?

KAPUCIN (*slegne ramenima*).

JANKOVIĆ (*se digne, otvori jedan sekretar, slavi šatulu unutra, a izvadi kesu novaca i stavi je na stol pred fratra*): Toliko vrijedi!

KAPUCIN (*uzme kesu i stavi je u džep od ogrlice*). Hvala vam, magnifice. (*Digne se*). Učinili ste dobro djelo! (*Pođe prema vratima*).

JANKOVIĆ: Ne, ne na glavni izlaz. Dodite sa mnom. Ispratit ću vas. (*Izađu kroz tapetna vrata. Janković je ostavio sekretar otvoren. Kratka pauza. Na zidnoj rokoko uri otkucava pet sati, a odmah zatim zasniva u uri automatska muzika neku savremenu melodiju. I još nije prestala ta svirka, kad uđe JANKO i nosi dvije velike girandole sa gorućim svijećama. Stavi ih na dva razna mjesta i onda stane pred otvorena vrata i reče nekome vani sa komičnom gestom i slavenskim naglaskom*).

JANKO: S'il vous plait, chère Madame Babika! (*Svirka prestane*).

BABIKA (*uđe plaho, a Janko izade i zatvori vrata za sobom*).

BABIKA (*ostane za čas, zgurena, žmirkava, na mjestu. Ogleda se po sobi, izvadi iz džepa malu drvenu burmuticu i zašmrče, ali pri tom pazi da je tko ne bi iznenadio. Onda dođe do otvorenog sekretera, zaviri unutra i kad vidi u pretincima naslagane kesice novaca, prestraši se i prekrži, odmaknuv se naglo za par koraka*): I ne uvedi nas u napast...

JANKOVIĆ (*naglo otvori tapetna vrata, da se Babiki pričini kao da je iskočio iz zida*).

BABIKA (*prestrašena*): Jesus Marija! (*Padne na jedan stolac*).

JANKOVIĆ: Ti si to, djevice Babiko! Šta si se prestrašila!

BABIKA: Bože prosti, milostivi gospodine, vi kao nečastivi prolazite kroza zid...

JANKOVIĆ: Dakle napokon si i ti izgubila svoje djevičanstvo, Babika!

BABIKA (*se zlobno-zadovoljno smijucka*): He! he! he!

JANKOVIĆ: Čitav Zagreb priča da su ti ga otela dva kavalira na jedanput!

BABIKA (*se zlobno-zadovoljno smijucka*): He! he! he!

JANKOVIĆ (*pođe do jedne karafe likera*): Bi l' ti gucnula malo vražje vodice?

BABIKA (*k. g.*): Zna vrag šta je dobro!

JANKOVIĆ (*napuni čašicu šartreze*): Ovu su popi izmislili.

BABIKA: Pop i vrag iz iste su škole, vaša milosti! (*Pijucne*).

JANKOVIĆ: Pazi da ne svršiš na lomači ko Grička Vještica... Al gdje su tvoji? Ja sam i po njih poručio.

BABIKA: Sad će doći, vaša milosti! Navratili se časkom kod Sv. Marka. Da ih se navijesti, nek je poslije sve gotovo.

JANKOVIĆ: A dobro si mi osramotila onu gospodu! Baš ti hvala, Babika! Sad pođi tamo do onog ormarića i izaberi za se jednu kesicu. U zelenim su dukati, a u crvenim srebrnjaci.

BABIKA (*se digne i velikim respektom priđe k sekreteru, virka u pretince i izvuče crvenu kesicu*): Za Babiku su i škude dobre! (*Brže bolje turi novac u svoj džep*).

JANKOVIĆ: A šta će tebi toliki novci, Babika? Pa ti nemaš nikoga kome da ih ostaviš?...

BABIKA: Imam, vaša milosti. Imam... (*Prošapće, skoro stidno*): Unuče... Niko i ne zna, da sam nekad imala muža. Dvije nedjelje smo živjeli zajedno, a onda odveli ga u rat i više se nije vratio. Od njega mi je ostala kćerka, koju mi ovako nekakav bečki oficir zaveo, kao što su ona dva htjela

Maricu. Umrla je od sramote i ostavila mi unuča, vaša milosti. Šesnaest mu je godina, šegrt je u Samoboru...

JANKOVIĆ (*pođe do sekretera i uzme jednu zelenu kesicu*): Eh, onda, Babika, ovo od mene za tvog unuka! Kad bude htio da postane majstor, da se uredi...

BABIKA (*poče da cjeliva ruke Jankoviću*): Vaša milosti, vaša milosti... (*U to uđu JURATOVIĆ i MARICA*).

JANKOVIĆ: Gdje ste djeco? Hitro. Očekujem goste...

JURATOVIĆ: Nek nam oprostite vaša milost, al župnik nas je zadržao... Govorio nam je radi onog paškvila, da se čuvamo...

JANKOVIĆ: Juratoviću, vi ste pošten i spretan mladić. Vidjeli ste svijeta, hrabri ste i razboriti. Ja vas trebam. Sjedite časkom. (*Babiki*): Babika, pričekaj tamo pred vratima. (*Babika izade*). Marice, vi morate iz Zagreba, Večeras ćete s mojim kolima na selo, k jednoj mojoj tetki, gdje ćete ostati sve do vjenčanja.

MARICA (*briše suze*): Bože, šta će biti iz nas!

JANKOVIĆ: Ne bojte se. Al ovdje ne smijete ostati. Kleefeld i Bačan neće mirovati. Osvetit će se. Ja sam se tako i s vašim ocem dogovorio. A vi, Juratoviću, vi ćete još noćas na put.

JURATOVIĆ: Kamo god želite, milostivi gospodine.

JANKOVIĆ: Pratit ćete tamo neku mladu plemkinju, od koje ćete saznati sve potankosti i cilj vašega puta. Ona će imati uza se sve šta vam je potrebno...

MARICA (*plaho*): Koja je to mlada plemkinja?

JANKOVIĆ (*pogleda ju i nasmije se*): Ta niste valjda ljubomorni, Marice!

MARICA (*se zastidi i pogleda zaručnika, koji ju pogleda smiješeći se*): Ne, ne... nisam - to jest...

JANKOVIĆ: To jest... jeste. (*Smijeh*). Al ne bojte se. Ja vam jamčim za nju. (*Juratoviću*): Noćas, dakle, oko ponoći čekat ćete s kolima kraj Sv. Žavera. Tamo će vam Benjamin dovesti onu djevojku, a onda nek vas jutro nađe daleko iza granice Hrvatske...

JURATOVIĆ: Razumio sam.

JANKOVIĆ: A sad podite kući, zatvorite dobro vrata i nikome ni riječi.

JANKO: Vaša milosti, došla su gospoda barun Sermage i grof Oršić.

JANKOVIĆ: Samo čas. Djeco, ovuda, pa kroz baštu. (*Juratović i Marica izadu kroz tapetna vrata. Janković slugi*): Reci Babiki da su ovi otišli, a gospodu pusti ovamo! (*Janko ode, a poslije malo uđu barun TROILO i grof KRSTO ORŠIĆ*).

JANKOVIĆ: Dobro došli, c h è r e s a m i s ! Iz sabora!

ORŠIĆ: Ne, mi smo prijatelji vrabaca!

TROILO: Mi dolazimo iz Kurilovca!

ORŠIĆ: Ti nisi održao riječi!

TROILO: Ovo je već drugi put.

JANKOVIĆ: Bolje da nisam.

TROILO: Ne rugaj se, Antoine! Svi drže da si krenuo vjerom. Branio sam te koliko sam mogao.

JANKOVIĆ: Nisi trebao. Ja sam...

ORŠIĆ (*žešće*): Jutrom pravio planove sa Kleefeldom, a na večer milovao papigu lijepu Tereze. Ja to ne razumijem!...

JANKOVIĆ: To nije nikakva zagonetka. Ja zalazim u svako društvo, da se zabavljam.

TROILO: I ništa više?

ORŠIĆ: Ti ideš kao pelivan po užetu.

JANKOVIĆ: *J u s t e m i l i e u!* Al dok ste vi kraj masne pečenke i punih čaša deklamirali o pravima kraljevine, ja sam raskopao lagum, koji nas je sve imao dignuti u zrak.

ORŠIĆ (*grubo*): Žalibože ne razumijem?

JANKO (*uđe*): Neki čovjek želi žurno govoriti s vašom milosti.

JANKOVIĆ: Šta hoće?

JANKO: Nosi jedno pismo.

JANKOVIĆ: Zašto ti ga ne preda?

JANKO: Veli na vlastite ruke.

JANKOVIĆ: Nek uđe. Oprostite, gospodo. (*Pođe k vratima. Odmah uđe KOMORNIK grofice Bačan, odjeven u crnu kadifu*).

KOMORNIK (*nakloni se duboko*): Čast mi je predati vašem gospodstvu ovo pismo.

JANKOVIĆ (*uzme pismo*): Tko ste vi?

KOMORNIK: Komornik presvijetle grofice Bačan! I čekam na odgovor. (*Oršić se i Troilo značajno pogledaju*).

JANKOVIĆ (*otvori pismo i pročita ga hitro. Onda reče*): *M o n a m i*, recite milostivoj grofici, da nemam kada da je pohodim! (*Pri tom rastrga pismo na sitne komadiće i baci ga u kamin. Komornik se nakloni i ode*).

ORŠIĆ: Je li to taj tvoj raskopani lagum?

JANKOVIĆ: Drago mi je da ste bili prisutni! Al međutim: mađarica Tereza pomirila se s Nijemcem Kleefeldom!

TROILO (*naglo*): Kada?

ORŠIĆ (*naglo*): Nije moguće?

JANKOVIĆ: Jest.

ORŠIĆ: Pod kakvu cijenu?

JANKOVIĆ: Za naše glave. Svakomu pol.

TROILO: To je izdajstvo!

JANKOVIĆ: Šta se žestiš, prijatelju? Oni rade za sebe, a mi za sebe. Vidjet ćemo čija je pamet bolja. Al ja sam bacio sjeme mržnje među njih. Jeste li čitali paškvil o noćnoj pustolovini ove gospode?

ORŠIĆ: Ti? Ti si?

JANKOVIĆ: Je li bolje da nisam išao u Kurilovac? Al vidjet ćete sutra! Sutra dolazi na red "vrapčji sabor"... Predlog za pokolj vrabaca cilja na istrebljenje svih parazita i nametnika...

JANKO (*uđe*): Vaša milosti opet je tu onaj čovjek od maloprije. Sa drugim pismom.

JANKOVIĆ (*Troilu i Oršiću, koji se čude*): Tvrda je Bačanka! (*Janku*): Nek uđe! (*Janko izade*).

KOMORNIK (*uđe i preda pismo Jankoviću*): Presvijetla grofica moli odgovor od vaše milosti. Usmeno ili pismeno - svejedno.

JANKOVIĆ (*otvori pismo, pročita ga, turi ga u džep, nasmiješi se malko*): Prijatelju, recite grofici, da se ne mogu maknuti iz svog stana! Zbogom! (*Komornik naklonivši se duboko, ode*).

ORŠIĆ: Okladio bih se, da će sad amo doći!

TROILO: U stan jednog neženje?

ORŠIĆ: I u vražju kuću, ako ustreba!

JANKOVIĆ: Ja joj to ne želim! A šta veliš da Adam Bačan predsjedja saboru?

ORŠIĆ: Kakav sabor, takav i predsjednik! Zato i nije niko od nas išao u sabor.

TROILO: Nečuveno! Kad je banski namjesnik bolestan, red je zagrebačkog biskupa da ga zastupa.

JANKOVIĆ: Bolje da je tako. Čim oni veća bezakonja prave, tim bolje za Hrvatsku. Samo nasilje i nepravda mogu osvijestiti Hrvate.

ORŠIĆ (*digne se i udari snažno rukom Jankovića po ramenu*): Troilo, ipak je on naš! A mi smo sumnjali o njemu!

TROILO: Ja nisam nikad. Samo se srdim, što je uvijek tako misteriozan i moraš ga odgonetati kao kabalu.

JANKOVIĆ: Tko mnogo govori... Al dajte mi ruku obadva. S o y o n s a m i s ! I ne brinite se za me. Držite me slobodno za pustolova, za kabalistu, za satana, ako hoćete, ali nipošto za magarca.

JANKO (*uđe naglo*): Vaša milosti, grofica Baćan hoće svakako da uđe k vama. Uzrujana je vrlo i veli: ona mora odmah govoriti s vašom milosti.

JANKOVIĆ (*Janku*): Čekaj. (*Troilu i Oršiću*): Pođite gore i čekajte me. Zaigrajte partiju piketa. (*Odvede ih do tapetnih vrata i izgura ih napolje*).

ORŠIĆ (*odlazeći*): Pazi da ti mađarska mačka ne iskopa oči! (*Oršić i Troilo odu*).

JANKOVIĆ (*Janku*): Pusti groficu unutra, a onda pođi gore, izvadi gospodi karte i daj im nešto da piju.

(*Janko ode, a on pođe u susret TEREZI, koja upane naglo na vrata*).

TEREZA (*vanredno uzrujana, skoro bijesna*): Barem da si kavalir, kad ne znaš biti ljubavnik! Zar te moram na koljenima moliti?...

JANKOVIĆ (*hladan i ozbiljan, pokaže na naslonjač*): Molim.

TEREZA (*uhvati jednu knjigu sa stola i baci je svom snagom na zemlju*): Antoine! (*I sruši se u naslonjač*).

JANKOVIĆ (*ju pogleda u čudu, digne knjigu i stavi je opet na stol*): C h è r e c o m t e s s e , vi ste malko uzrujani. Smijem li vam ponuditi čašu limonade?

TEREZA (*diše naglo, a onda kad on izreče zadnju riječ, kao da moli*): Šta sam ti učinila, Antoine, šta sam ti učinila?

JANKOVIĆ (*omjeri ju od glave do pete porugljivim okom*): Ja vam se divim, c o m t e s s e ! Šteta, što niste izabrali drugo zvanje.

TEREZA: Ne razumijem...

JANKOVIĆ: Postali bi zacijelo velikom glumicom.

TEREZA (*i ona ironično*): Kako sam sretna što to nisam!

JANKOVIĆ: Zašto?

TEREZA: Imala bi u vama nenatkriljivog rivala!

JANKOVIĆ: Al zapravo, draga prijateljice, što vas je tako žurno dovelo k meni?

TEREZA (*digne se, triumfalno*): Da vam javim, da će kapetan Pakić još ove noći biti otpraćen u Kufstein.

JANKOVIĆ: Kapetan Pakić ima u ruci bansko pismo, kojim se odgađa njegov proces na čitavu godinu.

TEREZA: Al ja imam bansko pismo, koje naređuje da se kapetan Pakić odmah zatvori u kufšteinsku tvrđavu. (*Izvadi papir iz njedara*). Čitajte!

JANKOVIĆ: Al on je bolestan! Teško bolestan!

TEREZA: Čitajte. Bansko pismo veli: bio zdrav ili bolestan...

JANKOVIĆ: On nije u Zagrebu!

TEREZA: Bit će proglašen dezertrom.

JANKOVIĆ: Vi ste na sve mislili. Ali i ja.

TEREZA: Kako to?

JANKOVIĆ (*aludirajući na njezin predlog u 3. činu*): Belizar se sada nalazi na lađi, koja ga nosi put Venecije.

TEREZA (*preneražena*): Tako!

JANKOVIĆ: Daleko od intriga vaših i Kleefeldovih!

TEREZA (*bijesna*): Zaplijenit će mu se imanja.

JANKOVIĆ (*ode do sekretara i izvadi neke papire, pa ih stavi pred Bačanku*): Čitajte.

TEREZA: Šta je to?

JANKOVIĆ: Kupoprodajna pogodba. Pakićeva sam imanja kupio ja.

TEREZA (*se zagleda u nj, uzbuđena, izgleda kao da će sad planuti, a onda iznenada primi ga oko vrata*): Antoine, je v o u s a i m e ! J e v o u s a i m e ! Antoine!

JANKOVIĆ: Ja vam ne vjerujem.

TEREZA: Antoine, zašto ste takvi? Šta sam vam učinila? Zašto me vrijeđate?... Mjesto da se opravdate...

JANKOVIĆ: Ja da se opravdam?

TEREZA (*lupi srdito nogom*): Ja hoću opravdanje!

JANKOVIĆ: Pa dobro. Izvolite. (*Sjednu*). Vi znate vrlo dobro šta ste mi sve bili. Učinili ste me svojim robom i uz vas sam zaboravio na čitav svijet oko sebe. U jednu riječ: poludio sam za vama. Vama sam htio žrtvovati budućnost mladića, koga volim kao rodenog sina, pa za vas sam htio postati oružje vaše politike - a vi, vi, lijepa prijateljice, vi ste se preko moje glave nagađali sa svojim krvnim neprijateljem Kleefeldom, a žrtva da budem ja.

TEREZA: To je bio samo čas slaboće, Antoine - i ja ga žalim od sveg srca. Al ipak nije ništa, vjeruj mi. Sve je prošlo, sve...

JANKOVIĆ: Al ne vašom zaslugom.

TEREZA: Moj se je muž ljuto zavadio sa Kleefeldom. Ne znam kako zašto, al to je sreća za me, za nas. (*Počne otkucavati šest sati*). Antoine, oprost. (*Sa suzama u očima*). Budi dobar! (*Klekne pred nj*). Uzmi me... (*U ovaj čas počne u uri svirka. Terezija se trgne, digne i bijesno se izdere na Jankovića*): Ustavi tu prokletu muziku!

JANKOVIĆ (*pođe do ure, takne jedan šaraf na njoj i svirka prestane*): Na vašu zapovijed! Ja vašu papigu nisam ušutkavao...

TEREZA (*klone u naslonjač*): Rugaj se, rugaj se. Imaš pravo. Al ja ću ti sve ispovjediti. Sto puta sam hinila ljubav radi prolazne strasti, iz hira, rad političke koristi. Al moje srce nije bilo pri tom neg usijana željezna kugla, koja se brzo ohladi. I tvoga sam Belizara htjela privući, ali...

JANKOVIĆ (*upadne joj u riječ*): Ali ja sam bio unosniji politički dobitak.

TEREZA: Ne, ne, Antoine. Ti si bio prvi čovjek, koga sam od srca zavolila.

JANKOVIĆ (*ostane hladan i nepomičan promatrajući je, a onda*): Kad vas tako gledam i slušam, skoro da vam vjerujem. Jest, vi me možda i ljubite... I ja bih vas htio ljubiti, al ja vas se bojim, jer vam je um za ženu preoštari. Takav um izjeda srce. Vjerujem vam, ali tko mi jamči da neće to što osjećate za me, sutra prestati?

TEREZA: Ja.

JANKOVIĆ: Vaše je ime "strast" - a strast nema svoje volje.

TEREZA (*skoči i divlje prama njemu*): Šta tražiš dakle od mene? Šta tražiš?

JANKOVIĆ: Jamstvo, grofice.

TEREZA: Ljubav je najveće jamstvo.

JANKOVIĆ (*osmijehne se*): Ljubav? Vi ste toliko puta ljubili i možda svakom isto govorili što i meni. Jamstvo je nešto realno, i ja želim biti osiguran po vama proti vama. (*Odlučno*): Thérèse, ja tražim potpunu pokornost. Pokornost bez prigovora. Da imam pravo ubiti vas, ako slažete...

TEREZA (*u uzbuđenosti*): Antoine! Antoine!... (*Hoće da mu se baci oko vrata, al u to uđe JANKO*).

JANKO (*naglo*): Vaša milosti, barun Kleefeld!

TEREZA: Kleefeld? On me ne smije ovdje vidjeti. Gdje da se zaklonim?

JANKOVIĆ (*Janku*): Odvedi gospođu groficu gore... Ne, ne... ovdje, u modru sobu, a ja ću sâm poći u susret barunu.

JANKO (*otvori tapetna vrata, pusti izaći Baćanku, a on za njom*).

JANKOVIĆ (*izade kroz glavni ulaz u susret KLEEFELDU i dovede ga*): Koja čast, c h e r c o l o n e l ?

KLEEFELD (*grub u gesti i tonu*): Ovaj čas je došla štafeta iz Jastrebarskog. Banski namjesnik je umro.

JANKOVIĆ (*osupnut*): Erdödy je umro!

KLEEFELD: Al nisam došao za to da vam javim tu vijest. Ova smrt znači za mene više no što vi mislite!

JANKOVIĆ (*opet na visini*): Govori se, da ćete mu vi, c h e r c o l o n e l , biti nasljednikom.

KLEEFELD (*rasjapi se*): Vi mi se rugate, gospodine Jankoviću! Kao da Karlo Baćan nije ban i kao da Tereza Baćan ne može kod njega sve šta hoće! A ona hoće da njezin muž postane lokumtenens.

JANKOVIĆ: Nema sumnje, da su Baćani danas kod dvora p e r s o n a e g r a t a e .

KLEEFELD: Meni je to svejedno. Ja sam ovdje za nešto drugo. Hoću da vas zapitam: kad će biti Pakićevo vjenčanje sa mojom kćerkom?

JANKOVIĆ: Kad Pakić ozdravi.

KLEEFELD: Ja dulje ne čekam.

JANKOVIĆ: Ta nećete bolesna čovjeka voditi pred oltar?

KLEEFELD: Mnogi se žene i na smrtnoj postelji. Moja ga kćerka voli, pa joj je svejedno...

JANKOVIĆ: Al meni nije svejedno. Belizar nije duševno zdrav.

KLEEFELD: Al još uvijek toliko zdrav, da uzme nećakinju grofice Baćan.

JANKOVIĆ (*se od srca nasmije*): Ah, t r è s b i e n ! T r è s b i e n !

KLEEFELD: Gospodine, vi ste mahnit obožavatelj moje neprijateljice Baćanke, vi samo zbijate od mene šalu. Mislite, da ne znam, kako ste dvorskom savjetniku Kolleru preporučili Adama Baćana za Erdödy-eva nasljednika?

JANKOVIĆ: Jesam. Jer imajući u rukama njegovu ženu, ja sam onda lokumtenens u Hrvatskoj. Al s vama je teško govoriti, c h e r c o l o n e l ! Samo ja nerado trošim riječi, a najdosadnije mi je tumačiti sve moje čine. Moralo bi vam napokon biti dosta to, što sam vas upozorio da je grof Baćan javio u Beč, kako vi špekulirate sa blagajnom krajiške regimente. A da ja nisam taj "mahniti obožavatelj" grofice Tereze, bi li to ikad doznali?

KLEEFELD: Al do vraga! Ja vas zbilja ne razumijem!

JANKOVIĆ (*srdito*): I opet! Al konačno: ja vas pozivljam na maskaradu, koju ću prirediti 15. prosinca. Dakle za mjesec dana.

KLEEFELD: Oprostite. Ja nisam prijatelj maskarada.

JANKOVIĆ: Al zato igrate zakrabuljenog ljubavnika... kao što se je to danas čitalo po zidovima gradskih kuća.

KLEEFELD (*prekine ga*): Pardon...

JANKOVIĆ: Ne žestite se, *cher colonel*. To je, na koncu konca vaša stvar. Ja ću na maskaradu pozvati sve stranke.

KLEEFELD: Doći će i lijepa Tereza?

JANKOVIĆ: Dakako. Sa Eufrozinom Fejervary, svojom nećakinjom. U nadi da će se te večeri obaviti svečane zaruke njezine nećakinje sa Belizarom. A mi ćemo iznenada na njezine oči zaručiti Belizara sa vašom Amélie.

KLEEFELD: Ne, ne, *cher chevalier*. Ja se više ne dam varati. Vaša je kuća opkoljena stražom, i ako mi dragovoljno ne predate Belizara, prisiljen sam da naredim nek se vaša kuća pretraži. (*Ode do vrata, daje znak i uđe jedan OFICIR sa dva vojnika*).

JANKOVIĆ (*bijesan Kleefeldu*): Kako se usuđujete...

KLEEFELD: Želite li vidjeti nalog?

JANKOVIĆ: Al vi nećete pretraživati moje kuće! Ja to ne dam.

KLEEFELD: A vi mi predajte kapetana Pakića.

JANKOVIĆ: Pa dobro. Kad želite da bude u arestu?

KLEEFELD: Odmah! Odmah!

JANKOVIĆ: Dajte mi samo uru vremena.

KLEEFELD: Da opet izmislite kakvu intrigu?

JANKOVIĆ: Ne, ne, *parole d'honneur*. Do jednu uru bit će kapetan Pakić u arestu. (*Pokaže na oficira*). Neka gospodin oficir pričeka dolje sa stražom...

KLEEFELD: *C'est bien*, nek bude tako. (*Oficiru*): Vi ćete kapetane, pričekati dok vam gospodin Janković izruči kapetana Pakića. Kad kapetan bude u arestu podnijet ćete mi raport. (*Oficir sa stražom ode*). A kad bude vaša zabava, onda ću ga pustiti, da se tamo proglase njegove zaruke sa mojom kćerkom.

JANKOVIĆ: Vi me ucjenjujete. Al nek vam bude. Odlazite?

KLEEFELD: Žuri mi se. Moram objaviti smrt lokumentenensa. Vi ste dosad jedini, koji to znate.

JANKOVIĆ: Hvala što ste mi dali tu prednost.

(*Kleefeld ode, Janković pođe u modru sobu i vrati se domalo sa BAĆANKOM*).

TEREZA: Dakle? Šta je htio?

JANKOVIĆ: Doveo je stražu da aretira Belizara.

TEREZA: A on je na putu...

JANKOVIĆ: Belizar ide u arest.

TEREZA: Kleefeld je poludio!

JANKOVIĆ: Šta poludio? Pobjesnio... Bijesan je na te, na me, na dragoga Boga!

TEREZA: *Pauvre bon Dieu!* Šta mu je taj učinio?

JANKOVIĆ: Pozvao je k sebi na istinu grofa Ljudevita Erdödy-a!

TEREZA: Šta?

JANKOVIĆ: Lokumtenens je mrtav. Ovaj čas je došla štafeta iz...

TEREZA (*prekine ga radosna*): Antoine! Erdödy umro?

JANKOVIĆ: Umro.

TEREZA: Sad je naš čas, Antoine! (*Zagrli ga mahnito*). To ti je za dobru vijest! (*Poljubi ga još jednom*). A ovo za ljubav! (*Naglo*): Ali šta ja sada ovdje radim... Bježim... Služba me zove! Kuriri moraju na put... A u r e v o i r , m o n c h e r f o u ! (*Izleti van ne okrenuvši se*).

JANKOVIĆ (*ostane nepomičan, gleda za njom, nasmiješi se, a u to uđe JANKO*): Je su li otišli vojnici?

JANKO: Jesu, vaša milosti. Ostao je samo oficir.

JANKOVIĆ: Odvedi ga u sobu gospodinu Belizaru. Ja ću odmah doći tamo. Je li još tko došao?

JANKO: Jest, vaša milosti. Tu su gospoda Škrlec, barun Malenić, grof Patačić, Kušević i još dva tri. Odveo sam ih gore, pa neki igraju, a neki gledaju...

JANKOVIĆ: Tko god dođe, pusti ga gore. Još će doći i barunica Sermage, uvedi je ovdje, i javi mi da je došla.

JANKO: Razumio sam vaša milosti. (*Janković ode kroz tapetna vrata*).

JANKO (*pođe do likera i natoči čašicu*): M u s i e Janko - a l a v o t r e ! (*Ispije. Hoće da natoči još jednu, a u to zazvoni izvana zvono. On odloži bocu, potrči k izlazu i imitira glasom zvonjavu zvona govoreći*): Jan-ko-Jan... Jan-ko-Jan... Jan-ko-Jan... (*I izgubi se a poslije malo uđe SERMAŽICA, RUŽICA i za njima JANKO, koji im oduzimlje krznene ogrtače*).

SERMAŽICA (*Janku*): A gdje je tvoj gospodin?

JANKO: Gore, vaša milosti, al rekao mi je, čim dođe vaša milost da mu javim.

SERMAŽICA: Pričekaj, sinko, par časaka. (*Sjede u naslonjač*).

JANKO (*krcat ogrtačima*): Dobro, vaša milosti. Ovdje je zvono, pa kad vaša milost bude htjela... (*Izade*).

SERMAŽICA (*Ružici*): Daj mi, dijete, onaj mali podnožnik. Tako, hvala! Čuješ, Ružice.

RUŽICA: Molim.

SERMAŽICA: Nisam te htjela pitati na ulici, jer je svaki čas neko prolazio. Sjedi ovdje kraj mene! (*Ružica sjedne uz podnožnik*). Ti znaš da te volim kao svoje rođeno dijete. Ali ti nisi dobra. Ti nešto kriješ od mene...

RUŽICA: Gospodo barunice...

SERMAŽICA: Kad smo maloprije bili u kapucinskoj crkvi, dok sam ja klečala pred Majkom božjom, ti si govorila s ocem Jerolimom.

RUŽICA: Pa ja mu često, skoro svaki dan nosim ili šaljem cvijeće za oltar Majke Božje...

SERMAŽICA: Ružice, moje su noge popustile, al oči stare Sermažice vide kao da im je dvaest godina. Kapucin ti je nešto potajno dao.

RUŽICA (*izvadi molitvenik iz džepa*): Zaboravila sam nedavno svoj molitvenik u crkvi.

SERMAŽICA: Čudnovato! Al ne mari. Može biti da je tako.

RUŽICA: Jest, može biti da je tako! (*Pauza*).

SERMAŽICA: Prekosutra ćemo se preseliti u grad. Sutra na večer proslavit ćemo tvoje zaruke. Zamoli večeras gospodina Jankovića da ti bude vjenčanim kumom. (*Zazvoni*).

RUŽICA: Gospodo barunice... (*Ona se digne - uđe JANKO*).

SERMAŽICA: Reci gospodinu, da sam ovdje. (*JANKO ode*). Ja se po stoti put pitam, zašto se tebi ne dopada naš upravitelj? Mlad, pošten, radin, Pa šta ću ja bez tebe, dijete? Zar ti nimalo ne misliš

na me? Ta ti hodaš za mene, računaš za mene, misliš za mene. Ako se baš udaš, a ono udaj se u mojoj kući. (*Ulaze TROILO i JANKOVIĆ*).

JANKOVIĆ (*poljubi ruku Sermažici*): *C h è r e b a r o n n e ...*

SERMAŽICA: Šta velite, Antoine? S ovim vjetrom iz Šestina na vaše vijeće, a još večeras vraćam se tamo.

TROILO: To nije pametno, mama.

JANKOVIĆ: Mislio sam, da ćete ovdje prenoćiti.

SERMAŽICA: Preksutra - kad bude gotova peć u mojoj sobi. U ostalom: staro se stablo ne boji vjetra.

JANKOVIĆ: Šteta, *c h è r e b a r o n n e*, što niste došli malo prije ovdje. Prisustvovali bi jednoj veseloj sceni. Kleefeld se je proslavio!

SERMAŽICA: Kleefeld!

JANKOVIĆ: Da, doveo je nekoliko vojnika i jednog oficira da odvedu Belizara u arest.

TROILO: Kojim pravom?

SERMAŽICA: Je li moguće?

RUŽICA (*krikne i problijedi*): Ah! (*Al onda se suzdrži da ne bi otkrila svoje tajne*).

JANKOVIĆ (*pogleda Ružicu, a onda nastavi*): Htio je pretražiti kuću, ako mu ga ne izručim dragovoljno. Do mjesec dana mora Belizar uzeti njegovu Amélie, inače...

SERMAŽICA: *C ' e s t u n e i n f a m i e !* Barun Kleefeld misli da se ljubav i srce mogu pozvati na raport, kao kakav kapral. *P a u v r e* Belizar!

TROILO: On će se radije dati fizilirati, nego da se oženi na ovaj način...

JANKOVIĆ: Svakako: imamo još mjesec dana vremena.

SERMAŽICA: *N o u s n e r e p a r l e r o n s , c h e r a m i .* (*Uhvati Troila pod ruku, Jankoviću*): Međutim mi idemo gore, a vi ostanite časkom sa Ružicom. Ona želi da vas zamoli za jednu uslugu. (*Odlazi s Troilom*).

JANKOVIĆ (*Ružici*): Dakle, šta je, drago dijete?

RUŽICA (*gleda na vrata kud je izašla Sermažica*). Šta će biti s njim? Šta će biti s njim? (*Zaplače, a Janković je primi u naručaj*).

JANKOVIĆ: Budite pametni, Ružice! Nema razloga suzama.

RUŽICA: Ubit će ga... odnijet će mi ga...

JANKOVIĆ: Ni jedno ni drugo, dok se ja zovem Antun Janković i dok hodam po ovoj zemlji.

RUŽICA: Oslobodite ga!

JANKOVIĆ: Zar ste izgubili vjeru u me?

RUŽICA: Oh, nisam, nisam. Samo se tako strašno bojim.

JANKOVIĆ: Nikad niste bili tako malodušni, Ružice! Gore glavu. Vi morate da me pomognete. Pred vama je velik zadatak. Ali, o kakvoj je ono usluzi govorila barunica?

RUŽICA: Naredila mi je, nek vas zamolim, da dođete sutra na večer u Šestine, na moje zaruke. Jadna gospođa barunica!

JANKOVIĆ: Ja ću ići u Šestine, al zaruka neće biti. Jer sve ostaje onako kako je dogovoreno. Pisma imate. Dokumente imate. Benjamin će vam donijeti novce za vas i Juratovića.

RUŽICA: Meni ne treba...

JANKOVIĆ: Pa dobro, što vam ostane vratit ćete mi. Sad ćete se oprostiti s Belizarom, koji, kako rekospo, ne smije znati o onom što poduzimljete za njegov spas. A kod kuće: pazite, da se ne

izdate. (*Primi je za glavu i gleda joj u oči*): Sretni Belizar! Čitav svoj život gledat će u ove lijepe oči! (*Ode*).

RUŽICA (*ostane za čas nepomična, u nekom tihom zanosu. Onda pođe do vrata kroz koja je izašao Janković i prisluškuje da li čuje korake. Malo zatim, kao da je nekog čula, odalji se par koraka, a u to naglo uđe BELIZAR*).

RUŽICA (*poleti mu u naručaj*): Dragi!

BELIZAR (*je zagrlj čvrsto*): Ružice!

RUŽICA (*otrgne se, pa ga gleda*): Kako si? Nek te vidim! Pa ti si zdrav, srce, ali čujem da te hoće zatvoriti. Šta će biti od tebe?

BELIZAR: Ostat ću uvijek i jednako tvoj! (*Zagrljaj*).

RUŽICA: Al ti ne smiješ biti moj, inače ćeš glavu izgubiti...

BELIZAR: Ja ne znam kako će gospodin Janković sve to udesiti.

RUŽICA: On je uvjeren, da će pobijediti. Al vidiš, srce - ja sam noćas dugo, dugo razmišljala. Ako se nikako drukčije ne može, a ti onda radije uzmi onu Amélie ili Fruziku, nego da te strijeljaju...

BELIZAR: Na koju si ti manje ljubomorna?

RUŽICA: Nisam, srce, ni na jednu. Bila bih samo onda ljubomorna, kad bi ti ljubio koju od njih. Ovak, uzmi koju hoćeš, samo da živiš.

BELIZAR: A ti?

RUŽICA: Ja, srce? Šta ja tu računam. Samo da si ti sretan.

BELIZAR: Bez tebe?

RUŽICA: Pa ti nisi nikad bez mene, dok te ja ljubim. Pa i onda me imaš, kad bi umrla od tuge za tobom.

BELIZAR: Sad neću dugo znati za te.

RUŽICA: Gospodin će ti Janković donijeti moje poruke.

BELIZAR: A cvijeće? Sad ga više ne smiješ slati?

RUŽICA: Znao si da je od mene? Oh, ja ću ga i dalje donositi! Majka Božja će ga čuvati za te.

JANKO (*uđe*): Hitro, hitro odavle. Poručio je velemožni, da gospoda dolaze amo... (*Sprema stolce, stavlja na stol liker, lule, a donio je i vino s čašama. Sve to ide vrlo brzo. I dok on to čini, govori*): Pođite u biblioteku... Tamo je toplo... To jest, vama je toplo i onako... Tamo možete i nešto čitati, ako vam bude dugočasno... Eto ih...

BELIZAR: Kad oficir bude htio, da idemo, javi mi. (*Ružici*): Dođi.

(Ružica i Belizar odu: zatvore za sobom tapetna vrata, a Janko, začuvši pred glavnim vratima korake, pođe i otvori ih. Ulaze SERMAŽICA držeći ispod ruke JANKOVIĆA, za njima: NIKOLA ŠKRLEC, barun MALENIĆ, ORŠIĆ, TROILO, grof FRAN PATAČIĆ, FRAN KUŠEVIĆ, ANTUN BEDEKOVIĆ, VUK ZELAČIČIĆ, KRSTO STOLNIKOVIĆ, kanonik IVAN KUKULJEVIĆ i ĐURO POGLEDIĆ. Janković stane na čelo stola, a do njega sjede Sermažica. Ostali se nepravilno poredaju po sobi. Kad su počeli sjedati najednom se oglase zvona sv. Marka i sv. Kralja i ostalih crkava. Prisutni pogledaše u čudu jedan drugoga, al niko ne progovori ni riječi. Svi su čekali da Janković počne).

JANKOVIĆ (*ostane na nogama i reče svečano*): Gospodo, molim da se dignete na noge, pa da pozdravimo novog člana "Družbe starih dobrih Horvata" plemenitu gospodu barunicu Julijanu Sermage sa usklikom, koji je naše geslo, a ujedno i naš cilj: "F e l i x C r o a t i a"!

SVI (*se dignu, s njima i Sermažica, i kliknu*): "F e l i x C r o a t i a !"

JANKOVIĆ (*nastavlja, a drugi ponovo sjednu*): Zvona sa zagrebačkih tornjeva navješćuju vam smrt banskog namjesnika (*Konsternacija.*) grofa Ljudevita Erdödy-a. Umro je čovjek, koji je zastupao onu vlast, šta drži Hrvatsku u gvozdanim šakama. Al smrt takog čovjeka ne znači mnogo. Njegov će nasljednik biti kao i on: neprijatelj Hrvatske, izrabljivač Hrvatske, tiranin Hrvatske. A naša je težnja i volja, da onaj tko s nama vlada, bude: prijatelj, otac, čuvar ove zemlje i njezinih pravica. I nije bez namjere, što sam danas vas, stare dobre Horvate, ovdje sakupio, danas baš u času kad je sabor otvoren. Sabor, u koji mi nećemo da idemo, jer se tamo skida kraljevski grimiz sa starodrevne hrvatske kraljevine, jer se tamo uništava najljepša baština naše prošlosti, jer se tamo otimlju naša dobra i kidiše na život Hrvata... (*Zagrebačka zvona neprestano zvone, a međutim pada*)

Zastor.

PETI ČIN

Svečana dvorana u Jankovićevoj kući. Maskarada. U prvoj kulisi desno i lijevo stepenice sa balustradom. U dnu: sredinu zaprema mala pozornica, sa zastorom na kome je slika Hrvatske i natpis: "C r o a t i a r e d i v i v a". Desno i lijevo od pozornice dva ulaza kroz zavjese, desno crne sa bijelim natpisom: "U P a k a o", lijevo crvene sa bijelim natpisom: "N a O l i m p". Sve je iskičeno zelenilom, cvijećem, vazama, simboličkim statuama, amorettima, mnogo girandola, kandelabra i uopće svijetla.

(Kad se dignu glavni zastor, zastor na maloj pozornici je zatvoren. Svijetla gore. Duboko dolje "Na Olimpu" ili "U Paklu" muzika, koja otkad dokad pauzira. Lijevo i desno kraj stupa od balustrade dva nepomična crnca, koji drže u obim rukama veliku srebrnu tasu, na koju svaki nadošli gost baca najmanje dukat ulaznine. Oko vrata visi im natpis: "Za dobrotvornost". Zabava je davno počela. Već je došlo mnogo svijeta, ali svak tko dođe, nakon što je platio ulazninu, gubi se kroz jedan ili drugi ulaz u dnu. Ulazi jedna grupa maskâ, neke s desna, druge s lijeva. Sve maske koje personificiraju koji tip vrlo su groteskne.)

(Ulaze AMOR i PSIHE s desna).

AMOR (s velikim trbuhom, malim krilima, velikim tobolcem, malim lukom i strijelama): Dražesna Psihe, ja ću platiti za te ulaznicu. Ja sam kavalir!

PSIHE (vrlo duga i mršava stara frajla u transparentnoj haljini, drži Amora ispod ruke): Slatki Amoriću! Hvala ti! Meni je i onako mama rekla: Tvojim ljepoti ne treba ulaznice: njoj su sva vrata otvorena! *(Ulazi s lijeva DIMNJAČAR i DEZDEMONA).*

AMOR (Psihi): Čekaj malo, nek prostrijem srce onom dimnjačaru.

PSIHE: Ova Dezdemona ima f a i b l e za crne ljude! Skandal!

DIMNJAČAR (pogođen strijelom): Hi! Dezdemona, poludit će od ljubavi!

AMOR (stupi na sredinu pozornice): Hoćemo li u pakao ili na Olimp dražesna prijateljice?

PSIHE: Ja bih htjela zaviriti u pakao!

AMOR: Ti ćeš i pakao pretvoriti u raj, slatka moja! *(Odu).*

DIMNJAČAR: Je li istina, divna Dezdemona, da je Otelo ljudožder?

DEZDEMONA: Ne, dragi prijatelju, on je mene samo ubio, al nije me pojeo.

DIMNJAČAR: A ja bih te, vidiš radije pojeo, nego ubio. *(Ulaze s desna TURČIN i KOLUDRICA).*

DEZDEMONA: Hoćemo li u pakao?

DIMNJAČAR: Ne, ne, dušice, tamo ima preveć dimnjaka. Na Olimp! *(Odu).*

TURČIN: Jesi li ikad poljubila koga fratra, sestro?

KOLUDRICA: Turčine, nekrste! Ja nisam nikad poljubila muškarca. *(Ulaze s lijeva MEDVJED i KALABREZ sa svojim bubnjem i sviralom).*

TURČIN: Sestro, ako me ne poljubiš, ne možeš sa mnom u pakao...

KOLUDRICA: Poljubit ću te koliko hoćeš, samo da vidim kako je u paklu...

KALABREZ (vodi na lancu medvjeda, svira u svoju sviralu i lupa u bubanj i činele, a onda udara nogom u Medvjeda, koji stane tancati): S a l t a , p o r c o d e o r s o !

BENJAMIN (*maskiran kao Pierrot, uleti*):

Signore Italiano,
Fa sempre baccano!

KALABREZ:

State a tacere,
Signor parrucchiere!

BENJAMIN (*pristojno mu pokazuje ulaz u Pakao*): Ja te molim smjerno: Idi u i n f e r n o !

(*Kalabrez i Medvjed odlaze. S desna uđe kapetan grof FRAN PATAČIĆ nemaskiran*).

BENJAMIN (*kad ga vidi*): Felix Croatia!

OBA CRNCA: Felix Croatia!

PATAČIĆ: Felix! Ah, Benjamin! Gdje je gospodin Janković? Trebam ga žurno. A ne bih htio gubiti vremena...

BENJAMIN: Dovest ću ga odmah! (*Ode lijevo*).

ANDROKLO (*ulazi s lijeva i vodi na uzici malog lava [igračku]*): Oh, Franciscus! Gdje je tvoja maska?

PATAČIĆ: Ovdje sam službeno. A tko si ti?

ANDROKLO: Ja sam dobri Androklo. Ovo je moj zahvalni lav. (*Pokaže na velik trn koji mu visi oko pasa*). A ovo je onaj ubojiti trn, što sam ovom lavu izvukao iz noge. V a l e t , Franciscus! (*Odlazi na Olimp. U to ulazi JANKOVIĆ - nemaskiran, - za njim nešto podalje BENJAMIN*).

JANKOVIĆ: Zdravo, dragi grofe. Sve u redu?

PATAČIĆ: Sve.

JANKOVIĆ: Jeste li predali Belizaru moje pismo?

PATAČIĆ: Jesam.

JANKOVIĆ: Pa?

PATAČIĆ: Dobro je.

JANKOVIĆ: Vi ćete ga pod stražom iz zatvora dopratiti amo?

PATAČIĆ: Da, ja.

JANKOVIĆ: On će biti odjeven kao maltez?

PATAČIĆ: Jest. Kao maltez.

JANKOVIĆ: A vi?

PATAČIĆ: Kako je ugovoreno: kao prosjak.

JANKOVIĆ: Onda se požurite i dodite odmah ovamo.

PATAČIĆ: Prije pola sata mi smo ovdje.

JANKOVIĆ: Radi veće sigurnosti, nek vaši krajišnici napune puške oštrim nabojem.

PATAČIĆ: To je i Kleefeld zapovjedio!

JANKOVIĆ: Tako? Dobro je.

PATAČIĆ: Naredio je još da sutra zorom bude četa spremna - a i svećenik.

JANKOVIĆ: Da ustrijele Belizara - je li?

PATAČIĆ: Po svoj prilici.

JANKOVIĆ: Al sada hitro - do videnja!

PATAČIĆ: Do videnja! (*Ode. Međutim dolaze s desna maske KOKOT i PATKA*).

JANKOVIĆ (*Benjaminu*): Pođi dolje i pričekaj dok dođe Kleefeld. Dovedi ga ovamo. (*Benjamin ode*).

KOKOT: B o n s o i r , c h e r Janković! A tvoj kostim?

JANKOVIĆ: Dobro došao, plemeniti kukurikavče! Moj kostim još nije gotov. (*Patki*): B o n s o i r , m a d a m e !

PATKA: Ja znam kakav je tvoj kostim? Lijepa mi je Tereza rekla...

JANKOVIĆ: No, da čujem...

PATKA: Ne, ne... c ' e s t t r è s d i s c r e t ...

JANKOVIĆ (*Kokotu*): A kako si ti došao do patke, m o n a m i !

KOKOT: M é s a l l i a n c e , m a g n i f i c e . M é s a l l i a n c e ... (*Odu u Pakao*).

(*Ulazi s lijeva DEVET PROSJAKA. To su maskirani: TROILO, ŠKRLEC, ORŠIĆ, MALENIĆ, KUŠEVIĆ, BEDEKOVIĆ, ZELAČIČIĆ, STOLNIKOVIĆ i POGLEDIĆ. Kad vide Jankovića svi kliknu u jedan glas: "F e l i x C r o a t i a !" i okupe se oko njega*).

JANKOVIĆ: F e l i c i s s i m a ! Prijatelji, kad počne spektakulum, vi ćete sjesti ondje (*Pokazuje na stepenice pred pozornicom*) jedan do drugoga.

GLASOVI: Dobro! Dobro! Šta je nova?

JANKOVIĆ: Više nego li je jutros bilo!

GLASOVI: Reci nam, Janković!

JANKOVIĆ: Imam silu senzacija. I za tebe, Škrlec!

ŠKRLEC (*pod maskom*): Radije, reci gdje je dobro vino!

JANKOVIĆ: Ne zna piti, tko ne njuši gdje je dobro vino!

DRUGI PROSJAK: Gdje su najljepše žene?

JANKOVIĆ: To nećeš nikad doznati, ako drugoga pitaš. (*Opazi na vrh stepenica lijevo nemaskiranog KLEEFELDA, i reče podglasno*): Odlazite!

KLEEFELD (*dovikne Jankoviću, koji se je pričinjao kao da ga nije opazio*): M o n s i e u r Janković!

JANKOVIĆ (*okrene se*): Dobro došli, c h e r b a r o n !

PROSJACI (*se sakupe oko Kleefeldu*): Kako zdravlje? Čujemo, da ste bili bolesni! Otkad je Baćan lokumtenens, vi ste, vele, u postelji! Koliko su vam puta pustili krv? Je li se još vidate s Maricom? Sad je lako, kad je Juratović pobjegao?

KLEEFELD (*brani se od indiskretnih zadirkivača*): Gospodo, nemojte... Pustite...

JANKOVIĆ (*Prosjacima*): Idite, - idite. (*Gura ih na Olimp. Prosjaci odu. Kleefeldu*): Oprostite... Gdje je gospođa barunica?

KLEEFELD: Sad će doći sa baronesom Amélie. (*Pokazuje na Crnce*): Jesu li diskretni?

JANKOVIĆ: P a r f o r c e . Ne razumiju nego svoj jezik.

KLEEFELD: Afrikanci?

JANKOVIĆ: Kako vam drago.

KLEEFELD: Belizar nije još došao?

JANKOVIĆ: Grof Patačić je otišao po nj.

KLEEFELD: T r è s b i e n . A kad će biti zaruke?

JANKOVIĆ: O ponoći, c h e r c o l o n e l . Sad bi bilo dobro da obučete kostim, koji sam vam namijenio. Kostim đavla. Moj ga je krojač savršeno napravio. Samo ako želite koješta čuti i doznati, morate ostati nijemi. Ja ću razglasiti da sam je taj nijemi đavo.

KLEEFELD: Da mi je samo pet minuta biti đavo uistinu!

JANKOVIĆ: Jao lijepoj Terezi!

KLEEFELD: Ni vama ne bi bilo lako! Međutim - (*Izvadi kesu novaca*): Koliko je dala namjesnikovica za vašu dobrotvornost?

CRNAC (*to je Janko*): Pedeset cekina!

KLEEFELD: Mislio sam da on samo afrikanski govori!

JANKOVIĆ (*malko u neprilici*): Novac i ljubav govore sve jezike, c h e r b a r o n !

KLEEFELD (*baci kesu Crncu*): Ja dajem šezdeset!

BENJAMIN (*dođe s lijeva i najavi Jankoviću*): Presvijetli gospodin biskup!

KLEEFELD: Tausi! Baš toga trebam! To me veseli!

JANKOVIĆ: Zašto?

KLEEFELD: Da mu rečem dvije tri... onako iskreno. Čuo sam za njegove intrige proti meni u Beču.

JANKOVIĆ: Čekajte, kad budete maskirani...

KLEEFELD: A, što! Oficir nije jezuita! (*TAUSI, biskup zagrebački, pojavi se u pratnji svoga tajnika PAXI-a. Janković mu pođe u susret, a Kleefeld stoji nepomično*).

JANKOVIĆ (*primi ruku Tausi-a*): Excellentissime, sretan sam, što je moja kuća tako počašćena...

TAUSI: Nek i biskup vidi, šta rade pogani. (*Prama Kleefeldu*). I ako se nije nadao, da će se iko naći tko bi mu otkazao respekt...

KLEEFELD (*hladno i prezirno*): Gospodine biskupe! Podučavajte vi vaše popove koliko hoćete, a pustite oficire na miru. Jer vi ste magarac! (*Okrene se*).

JANKOVIĆ (*prijekorno*): Kleefeld! (*Intervenira*): Pardon, excellentissime...

TAUSI (*digne bijesno prst*): To ćete mi platiti, tuđinski prostače! Ja idem odavle...

JANKOVIĆ: Za Boga, preuzvišeni gospodine... Umirite se...

(*U to se pojavi s lijeva general grof KAZIMIR DRAŠKOVIĆ*).

TAUSI (*opazi generala*): Generale, došli ste u zgodan čas! Uzmite me u zaštitu!

DRAŠKOVIĆ: Šta je, excellentissime?

TAUSI (*oštro*): Šta? Ovaj Nijemac, vaš obrst, nazvao je zagrebačkoga biskupa - magarcem! Ja želim zadovoljštinu na mjestu!

DRAŠKOVIĆ: Preuzvišeni gospodine, ja ću stvar istražiti.

TAUSI: Zar je zagrebački biskup vaš kapral?

DRAŠKOVIĆ: Excellentissime, ne kvarimo ove lijepe zabave našega prijatelja Jankovića.

JANKOVIĆ: Molim, molim, preuzvišeni.

DRAŠKOVIĆ (*Kleefeldu*): Čekam vas sutra u deset sati.

KLEEFELD: Na službu, gospodine generale.

DRAŠKOVIĆ: Ah, kako je tu prekrasno. (*Čita natpise*). Na Olimp! U Pakao! Kamo ćemo, excellentissime?

TAUSI (*malko ublažen, Jankoviću*): Šta misli naš domaćin?

JANKOVIĆ: Dobro bi bilo da se jedan biskup lično informira kako izgleda u paklu!

TAUSI: O p t i m e ! O p t i m e . Pa podimo u pakao, generale! Ako vas nije strah.

DRAŠKOVIĆ: Dok sam uz vas, excellentissime, ja se đavola ne bojim.

JANKOVIĆ (*koji ih doprati do vrata, digne zavjese*): Čim se maskiram, doći ću da vidim kako se zabavljate!

TAUSI (*Jankoviću*): Do viđenja, magnifice domine! (*Drašković, Tausi i njegov Tajnik odlaze u Pakao*).

JANKOVIĆ: Bilo mi je vrlo neugodno, dragi barune.

KLEEFELD: Oprostite - ali sam ispaao iz ekvilibrija. Da nije večeras tih zaruka...

JANKOVIĆ: Da ste barem bili pod maskom!

KLEEFELD: Gdje je moj kostim?

JANKOVIĆ (*pljesne rukama, uđe BENJAMIN*): Benjamin, odvedi gospodina baruna u moj kabinet, (*Kleefeldu*). On će vam pomoći kod kostimiranja. Znaš, Benjamin, onaj lijepi vražji kostim. (*Kleefeldu*): A u r e v o i r ! (*Kleefeld i Benjamin odu lijevo, a međutim pokažu se TRI GRACIJE na desnim stubama, mlade, elegantne pojave, umotane u lepršave koprene, u modernim koafirama, modernim cipelama. Janković je baš htio izaći na tu stranu, al one ga opkole*).

1. GRACIJA: Kamo, lijepi c h e v a l i e r ?

2. GRACIJA: Neodoljivi Janković!

3. GRACIJA: A t t e n d e z , c h e r Antoine!

JANKOVIĆ: Dobro došle, šarmantne maske! Vanredno!

1. GRACIJA: Ne poznaš me, Antoine? Gledaj ovu ruku! Čija je?

JANKOVIĆ (*prima joj ruku*): Sitna, gracijozna ručica! Al čija je ne znam.

2. GRACIJA: A toliko si je puta poljubio!

JANKOVIĆ: Tu ću drage volje i sada učiniti!

3. GRACIJA: I mene znaš vrlo dobro, Antoine! Pogledaj dobro ispod moga uha!

JANKOVIĆ: Madež! Pravi, nepatvoreni madež! Jesam li i njega ikad poljubio?

3. GRACIJA: Nezahvalan si, Antoine! Kako se može takvo šta zaboraviti?

JANKOVIĆ: To se da lako reparirati! (*Poljubi je ispod uha*). Imaš li još gdje ovakvih malih mrljica?

3. GRACIJA: Imam. Ako pogodiš gdje... (*Smijeh*).

2. GRACIJA: I mene poznaš, Antoine, dobro me poznaš.

JANKOVIĆ: Jest, jest... Ta usta se nikad ne zaboravljaju... (*Hoće da je poljubi u usta*).

2. GRACIJA: Ne, ne... Ako pogodiš moje ime, onda su usta tvoja...

JANKOVIĆ: Al tko ste, domaćinu možete reći tko ste?

SVE TRI GRACIJE: Pogodi! Pogodi!

JANKOVIĆ: Recite mi samo jedno: jeste li domaće ili tuđinke?

1. GRACIJA: Mi smo Gracije - iz Kroacije!

(*Smijeh, a u to izade iz Olimpa ADAM BAĆAN u maski Plutona, sa krunom na glavi*).

2. GRACIJA: Tko je ovo?

JANKOVIĆ: Pluto, kralj podzemnoga svijeta. (*Tiho*). Baćan!

2: GRACIJA: Vivat Pluto!

BAĆAN (*približi se grupi*): Fino! Fino! Ah, Tri Gracije! (*Jankoviću*): A vi, m o n c h e r ? Bez maske?

JANKOVIĆ: Još malo, vaše podzemno veličanstvo!

BAĆAN: Tko su ove dame?

JANKOVIĆ: To ih i ja pitam...

1. GRACIJA: Pluto bi nas morao poznavati! Mi smo njegove kuzine.

2. GRACIJA: A gdje je lijepa Tereza, M o n s i e u r Pluto?

3. GRACIJA: To bi ti prije morao znati, Antoine!

1. GRACIJA: A kako je ona obučena?

BAĆAN: C h è r e G r â c e , ja mislim da ona večeras uopće nije obučena... (*Smijeh. U to izade TEREZA BAĆAN iz Pakla. Maskirana kao Bahantica. Na licu polukrinka od crne svile. Niz ramena joj pada tigrovo krzno, u ruci pozlaćen štap. Tijelo grimizom umotano sa velikim dekolté-om. U kosi zeleno lišće od loze i rumene jagode. Gole ruke, sa narukvicama, gole noge sa zlatnim obručima i u sandalima. Ona pođe ravno k Jankoviću*).

BAĆAN (*Gracijama, aludirajući na polugolu Terezu*): Što sam vam rekao?

TEREZA (*Jankoviću*): Svuda te tražim, Antoine! Ovaj mirni, dosadni menuet pravi me melankoličnom!

JANKOVIĆ: A šta bi htjela naša božanska bahantica?

TEREZA: Divlje muzike, m o n c h e r ! Cigane - cigane - hoću! Ah, šta, vi Hrvati! Čovjek misli kad k vama dođe, naći će snagu i vatru, a kad tamo: čitate Voltaira i plešete menuet... (*Okrene se k Baćanu i Trima Gracijama*). Oh, M o n s i e u r Pluto! Čuvaj se Prozerpine! Ako te ona vidi sa Tri Gracije na jedanput, tri mjeseca nećeš dobiti ni jednog poljupca.

BAĆAN: Ne dobivam ga ni ovako! (*Smijeh*).

TEREZA: M o n p a u v r e Pluto! Zato se ti inače tješiš...

JANKOVIĆ: To čine svi muškarci, bili oni ljudi ili bogovi!

BAĆAN (*Baćanki*): Utješi me ti, šarmantna Bahova svećenice!

TEREZA: Baš nisi galantan, moj dobri Pluto! Kaznite ga za to, gracijozne Gracije, i odvedite ga k njegovoj ženi u Pakao! (*Baćanu na uho*): A l l e z !

BAĆAN (*koji je razumio*): Pristajem! Dakle gracijozne moje Gracije: A l l o n s a u x E n f e r s !

GRACIJE: Idimo! Dodite! U pakao! (*Uhvate Baćana i odlaze u Pakao*).

TEREZA: Ah, napokon!

JANKOVIĆ: Kako si lijepa, Thérèse! I večeras ću opet poluditi za tobom!

TEREZA: Poludi koliko hoćeš, samo ostani toliko pametan, da izvršiš obećanje.

JANKOVIĆ: Thérèse, Thérèse, šta ti sve od mene ne tražiš! Da budem lud i pametan u isti mah!

TEREZA: To ja mogu, kad hoću!

JANKOVIĆ: Pa ti si žena!

TEREZA: Lijepa žena, m o n c h e r ! A zašto se nisi još maskirao?

JANKOVIĆ: Htio sam da se s tobom razgovorim prije neg se maskiram. Jer onda do ponoći ostajem nijem.

TEREZA: Zašto?

JANKOVIĆ: Jer mi niko ne smije ući u trag.

TEREZA: A kako ćeš se kostimirati?

JANKOVIĆ: Kao Đavo! Lijepi, crveni Đavo!

TEREZA: Đavo! Nijemi Đavo! Ne, ne, Antoine! To je ružna maska!

JANKOVIĆ: Oprosti, ali sad je nemoguće da svoj plan promijenim. Dakle, m a c h è r e Thérèse, valja se pokoriti. A pomisli kakvu sam masku odabrao Kleefeldu?

TEREZA: Kakvu?

JANKOVIĆ: Masku odrpanog filozofa Diogena, koga je sudbina strpala u praznu bačvu.

TEREZA (*smije se s njim zajedno*): Ti si genijalan, Antoine!

JANKOVIĆ: Ljubav je dala krila mojoj fantaziji. Belizar će doći kao malteški vitez. Kad zatrubi trublja poći će on sa Fruzikom iza zastora, a šta će doći poslije, znaš i sama, Fruzika i Belizar bit će svoji.

TEREZA: A Kleefeld će pobijesniti, kao i nedavno kad je moj muž postao banskim namjesnikom! (*Smije se*). Poljubi me, Antoine! Na račun buduće nagrade.

JANKOVIĆ: Ne, ne, Thérèse! (*Uzme iz jedne vaze nešto cvijeća*): Ja ne Volim slasti na kapljice. Ja ispijam sve na jedanput...

TEREZA (*udari ga po licu cvijećem*): Ti si mahnit!

JANKOVIĆ: Moja se mahnitost zove: Thérèse!

TEREZA: A moja: Antoine! (*Pojavi se na stubama desno KLEEFELDOVICA kao Vestalka i AMÉLIE kao Škotkinja*).

JANKOVIĆ: Ali - a d i e u , m a c h è r e ! Već je skrajnje vrijeme da se maskiram.

TEREZA: A u r e v o i r , m o n c h e r f o u ! (*Ona ode u Olimp, a Janković lijevo. Kleefeldovica i Amélie silaze niz stube*).

KLEEFELDICA (*odjevena kao Vestalka*): Jesi li vidjela? Tko je bio s Jankovićem?

AMÉLIE: Po glasu, čini mi se Bačanka!

KLEEFELDICA: Pa ona je u potpunom négligé-u! Čudim se da nije došla kao Eva!

AMÉLIE: I morala je, kao Adamova žena! (*Smijeh*).

KLEEFELDICA: I to je žena banskog namjesnika! Skandal!

AMÉLIE: Neće se ovako triumfalno držati kad udari ponoć. Kako ćemo znati tko je papà?

KLEEFELDICA: Valjda će nam se sâm javiti. (*Opazi kako dolazi SERMAŽICA s desne strane. S njom je ANKA u šestinskom kostimu*). Gle, Sermažice! Vrlo neugodno!

AMÉLIE: Možda nas ne prepozna!

KLEEFELDICA: Držimo se kao da ih ne vidimo!

SERMAŽICA (*bez kostima silazeći Anki*): Ako me oči ne varaju... Madame Kleefeld!

ANKA: O u i , o u i , m a m a n ! Pogodili ste.

KLEEFELDICA (*Ameliji*): Prepoznala nas je! (*Pođe u susret Sermažici*): Oh, c h è r e b a r o n n e ! Bez maske?

SERMAŽICA: B o n s o i r , c h è r e b a r o n n e ! Nama je starima dobri bog već napravio masku sa naborima i sijedom kosom.

KLEEFELDICA (*Anki*): V o u s e t e z t r è s c h a r m a n t e ! U n e v r a i e p a y s a n n e !

ANKA: M e r c i , m a d a m e !

AMÉLIE: Jeste li išta čuli, gospođo barunice, za onu djevojku, što je bila kod vas?

KLEEFELDICA: Da, da, čule smo da je pobjegla sa nekim mladim kovačem.

SERMAŽICA: Ne govorimo o njoj, molim vas. *C'est la plus grande désillusion de ma vie!*

AMÉLIE: Nije zaslužila da je jedan mlad oficir radi nje nastradao.

ANKA: Ah, taj oficir, baroneso, da nije bio onako drzak...

KLEEFELDICA (*Sermažici*): Otkada se nismo vidjele, draga barunice?

SERMAŽICA: Ja se vrlo srdim na vašega muža, *chère baronne*. On je nepravedno zatvorio kapetana Pakića!

KLEEFELDICA: Takav je bio nalog!

SERMAŽICA: Ta, valjda ne mislite, da je stara Sermažica podjetinjila. Kakav nalog! Tu je drugo posrijedi. *C'est un otage, Madame la baronne!* (*Ode sa Ankom na Olimp*).

KLEEFELDICA: *Madame la baronne!*

AMÉLIE: Rasrdila se je.

KLEEFELDICA. Malo mi je stalo. I onako nas je izdala! Dođi! (*Odlaze u Pakao*).

(*Ulaze s desna BELIZAR kao Malteški vitez, a PATAČIĆ kao prosjak. Scena među njima u velikom tempu*).

BELIZAR: Rekao sam ti, da me ne vodiš amo.

PATAČIĆ: Belizar - tvoj tutor zna šta čini.

BELIZAR: Ne dam se više mrcvariti...

PATAČIĆ: Strpi se - molim te.

BELIZAR: Ne vjerujem ti, što mi veliš o Ružici... Kako je to moguće?

PATAČIĆ: Pobjegla pa pobjegla. Zar je to jedna žena učinila! Zaljubila se i otišla za čovjekom, koji joj je bio drag.

BELIZAR: Prisilili su je na to. Prevarili su je. Odvedi me k Jankoviću...

PATAČIĆ: Bogzna gdje je on. Ne boj se. On će te već naći.

(*S lijeva dolazi KLEEFELD kao ĐAVO, a JANKOVIĆ kao DIOGENES sa fenjerom u ruci*).

BELIZAR: Idimo odavle... Ne volim gledati te glupe maske.

(*Kleefeld i Janković se nasmiju. Uđe BENJAMIN i približi se Belizaru*).

BENJAMIN (*sad je Harlekin*): Viteže, dođite sa mnom! (*Belizar i Patačić prođu lijevo s Benjaminom*).

KLEEFELD (*Jankoviću*): Tko je ovaj harlekin?

JANKOVIĆ (*prst uz usta*): Pst!

(*Iz Olimpa izađu nekoje maske. KASTOR i POLUKS, MERKUR, JUPITER. Janković pođe kraj stupu od stepenica i ostane nepomičan. Otkad dokad osvjetli koju masku. I iz pakla izađu nekoje maske: BAĆAN, TRI GRACIJE, AMOR i PSIHE. Kleefeld je prešao na drugu stranu*).

BAĆAN (*Kleefeldu*): Gospodine đavole, jeste li vi ovdje kućedomaćin?

GRACIJE (*odobravaju*): Janković! Poznamo te, Janković!

ZASTOR: Đavo je Janković.

POLUKS: A ovaj ovdje sa svjetiljkom?

KASTOR: Rekla mi je Baćanka: Kleefeld.

(Ulaze druge maske: KLEEFELDICA, AMÉLIE, MARS, HERKULES, GANIMED).

AMÉLIE: M a m a n , još nema malteškog viteza?

KLEEFELDICA: Ne vidim ga, dijete. Strpi se. On mora doći.

BAĆAN (*Ameliji*): Vi ste iz Škotske, draga gospodo. Ima li u Škotskoj kakvo ispražnjeno mjesto lokumentenensa?

KLEEFELDICA: Na žalost nema; Baćani su sve okupirali.

(Ulazi TEREZA BAĆAN sa EUFROZINOM, kao Turkinjom).

MARS (*Ganimedu*): To je Baćanka.

KASTOR: Divna žena! Da je moja!

POLUKS: Ima tu više vlasnika. Ne bi te dopao nego komadić.

KASTOR: Bolji je komadić lijepe žene, nego cijela ružna.

TEREZA (*pođe ravno k đavlu*): B o n s o i r , c h e r d i a b l e ! (*Pruži mu ruku*).

KLEEFELD (*kao da ne vidi ruke, samo se nakloni*).

MARS (*Herkulesu*): Gle, đavo se čuva žene!

TEREZA (*se privine uz Đavla i povuče ga naprijed*): Oh, hvala ti, Antoine! Hvala ti za ovu zabavu, za sve što si za me večeras učinio. Sad vjerujem u tvoju ljubav. (*Đavo samo potvrđuje glavom*).

KLEEFELDICA (*koja opazi kako Baćanka vuče vrage*): Amélie: gledaj Baćanka i Janković...

AMÉLIE: Zaludu joj sve!

KLEEFELDICA: Pakić je u našim rukama!

(Opet se sakupljaju NOVE MASKE na pozornicu. U smijehu i šali. Među njima BELIZAR, koji se razgovara s Tuginjom EUFROZINOM).

TEREZA (*je dovela Đavla sprijeda do jedne niše ispod stuba, sjela tu, a Kleefeld do nje*): Od danas si moj dušom i tijelom, Antoine? Jesi li, reci? (*Uhvati ga strastveno za ruku. On kimnu glavom i stavi njezinu ruku na svoje srce. Međutim se dovuče k njima Harlekin (Benjamin) i pjevucka i sluša razgovor*).

BENJAMIN (*pjevucka još*):

L a b e l l e T h é r è s e
T o u j o u r s a m o u r e u s e !

KLEEFELDICA: Eno: malteški vitez!

AMÉLIE: Tko je ona Turkinja?

KLEEFELDICA: Nije li to Fruzika! Pođimo bliže!

BENJAMIN (*pjevucka dalje*): T o u j o u r s a m o u r e u s e !

TEREZA: Ti si impertinentan, m o n c h e r H a r l e q u i n .

BENJAMIN: To sam naučio od tvoje papige, lijepa masko! Ovaj bi tvoj vrug mogao također poći k njoj u školu. Naučio bi govoriti. (*Pođe do Kleefeldice i Amélie*).

KLEEFELD (*se treska tobože u smijehu, klima glavom*).

(*Mali orkestar, također maskiran, izlazi iz pakla. I nove maske. I jedna grupa PASTIRA i PASTIRICA, koje zauzmu sredinu i plešu, uz diskretnu muziku, menuet*).

JANKOVIĆ (*stoji u svom ćošku, rasvijetli svjetiljkom odkad dokad koga prolaznika, i mirno promatra živu zabavu. CRNCI su već davno odnijeli svoje tase sa novcem za ulazninu i javljaju se među masom*).

KLEEFELDICA: (*zauzme lijevu stranu sprijeda, Ameliji*): Jest, s njim je Fruzika. Približi se i poslušaj šta govore. (*Amélie ode. Međutim prođe PATAČIĆ kao prosjak, mimo Kleefeldice. Ona ga naglo zadrži*): Grofe, vi ne čuvate sužnja!

PATAČIĆ: Ne bojte se, barunice. Moje ga oko prati svuda. Odavle može izaći samo kao zaručnik baronese Amélie.

KLEEFELDICA: Jeste li mu pokazali smrtnu osudu?

PATAČIĆ: Jesam.

KLEEFELDICA: Šta veli?

PATAČIĆ: Ne bojte se. Sve će biti dobro.

TEREZA (*čitavo vrijeme u nijemoj igri izazivlje svoga Đavla, otkad dokad čuje se jasno po koja fraza njezina govora*): Srce mi puca od radosti..

. svi mi nervi igraju... Antoine!... Jedva sam dočekala taj dan ljubavi i osvete! Sve mi se čini kao san! Svršena je borba, a Kleefeld, mrski i gadni Kleefeld bit će preda mnom ponižen. A uništiti ću ga do kraja! Ti mi, Antoine, moraš pomoći! (*Đavo kimne glavom*). Oh, hvala, hvala, Antoine! Samo tebi moram zahvaliti za tu pobjedu. Moj muž je veliki slabić... On mi je samo maska, a ti si srce...

(*Menuet se dalje pleše. Maske poredane gledaju, smiju se i dobacuju riječi neprestano. Mora biti buka i nemir, al ipak se dijalog mora dobro čuti*).

JANKOVIĆ (*je još prije pošao dvoranom, zašao među maske i kao slučajno došao pred Kleefeldu i Baćanku, digne svoju svjetiljku u zrak i osvijetli ih*).

TEREZA (*skoči i plane*): Šta tražiš, odrpani filozofe? Zar ljude? Ovdje su samo vragovi i bogovi! Nema tu mjesta za kukavne stvorove kao što si ti. Odlazi!

JANKOVIĆ (*opet digne svjetiljku, pogleda čvrsto Baćanku i udari u paklen, grohotan smijeh*): Ha! Ha! Ha!

BELIZAR (*je opazio da Škotkinja prisluškuje njegov razgovor i provlači se sa Fruzikom naprijed, lijevo*). Ona nas Škotkinja prisluškuje... Budite oprezn!

FRUZIKA: Teta Tereza sve je priredila za svadbu. Ona će me otjerati, ako ne podem za vas.

BELIZAR: Ne bojte se. Sve će biti dobro.

FRUZIKA: Pa i vi volite vašu Amélie - je li?...

BELIZAR (*polako*): Tiho! (*Amélie prolazi mimo njih*).

AMÉLIE (*dode do majke i Patačića*): Kapetane, Pakić se dogovara sa Fruzikom. Spominju i mene. To je vrlo sumnjivo.

PATAČIĆ: Vi ste, baroneso, nemirni, razdraženi...

AMÉLIE: I jesam, grofe. Vrlo sam nemirna.

KLEEFELDICA: Nemaš razloga, m o n e n f a n t ! Pobjeda je naša.

1. PROSJAK (*pride do Jankovića*): Je li vrijeme?

JANKOVIĆ (*samo kimne glavom. Prosjak se izgubi, za čas presta glazba, jeknu zvuk, mukao i gromoran, i opetova se 12 puta. Sve se uskomeša. Žamor. Glasovi: "Ponoć". "Ponoć". "Sad će početi!" U masi se pojavije i biskup TAUSI, s njim SERMAŽICA i njihova pratnja, Sluge im donesu fotelje i stave ih pred stube lijevo, pred stube desno stvori se u čas oniski pjedestal na koji je Đavo doveo Baćanku, a on sjedne uz njeno podnožje. Maske se poredaju i sjede na balustradama, donešenim stolcima, sve okrenuto prama maloj pozornici. Svakako sjede: Kleefeldica, Baćan, uz koga su ostale Tri Gracije i još po koja uglednija ličnost. Međutim dodu DJEVOJČICE s košarama cvijeća i dijele maskama po kiticu dvije. Pred zastor male pozornice stane CRNAC [Janko]).*

JANKO: Gospodo, ponoć je. Sad dolazi posljednja i glavna točka današnje večeri. Ali prije toga u ime moga gospodara (*Okrenu se k Baćanki*) čast i slava kraljici slasti i radosti, slava ljepoti! (*Mnoštvo posu cvijećem Bahanticu, i klikne*): Slava! Slava! (*Glazba zasniva par bahantskih akorda*).

BAĆANKA (*obasuta cvijećem, digne svoj štap i baci krinku*): Evo vam kraljice!

MNOŠTVO (*klikne burno*): V i v a t T h e r e s i a ! V i v a t T h e r e s i a !

TEREZA: Hvala vam! Hvala, robovi moji! Robovi sa zlatnog Olimpa, sa dalekog istoka, sa vječitog leda, i ti, moj najvjerniji robe iz crnog pakla! Ljepota prima vaš poklon i vašu počast!

MNOŠTVO (*ju pozdravlja burno i kliče*): V i v a t T h e r e s i a !

(*Opet prihvati nježna muzika i onda sve tiše i tužnije, na što se polako diže zastor, na sred pozornice sjedi bez maske ANKA SERMAGE kostimirana kao hrvatska seljakinja. Uz nju sjedi rutav Satir i nepomično gleda preda se. Balet satira i nimfa, koji zavađaju sa darovima zarobljenicu. Ona sve odbija. Napokon dolazi mlad hrvatski seljak na čelu čete svojih drugova i oslobađaju zarobljenu ženu. Balet vila, muzika, pjevanje*).

KLEEFELDICA (*za vrijeme pantomime*): Šta je to? Ti si učena...

AMÉLIE: Ne razumijem ni ja tu dosadnu alegoriju. (*Kad pane zastor, pljesak*).

TEREZA (*Đavlu*): Ja ne znam, Antoine, odakle taj tvoj f a i b l e za seljake i seljakinje! Ovo ti baš nije uspjelo!

TAUSI (*Sermažici*): Janković se je zaletio svojom fantazijom predaleko. Šta mislite, gospodo barunice?

SERMAŽICA: Možda imate pravo, excellentissime domine! Proći će još mnogo vremena, a možda i čitav vijek, dok dode novi Matija Gubec...

TAUSI: Pa će i taj izgubiti glavu!

SERMAŽICA: Može biti. Ali tko vam kaže, da neće osloboditi svoj narod?

TAUSI: I l l u s i o n e s , i l l u s i o n e s , i l l u s t r i s s i m a d o m i n a !

SERMAŽICA: Čitava historija, excellentissime, nije nego niz iluzija, koje su postale realnost...

(Novi znak. Muzika. Zastor se digne. Preko pozornice pređe klipsajući malen DJEČARAC, u karikaturi Baćan, sa velikim ostrugama, velikom sabljom, ogromnim kalpakom, a on malen, malen).

AMÉLIE (*smijući se*): Mama, pa to je lokumtenens!

(Publika se dosjeti da je to Baćanova karikatura nemirna je i smije se).

SERMAŽICA: Ah, c'est magnifique!

1. GRACIJA (*Baćanu*): Čuješ mali Pluto, ono si ti!

BAĆAN (*se kiselo smije*).

(Još veći žamor. Zastor pada. Muzika. Zastor se opet digne: Na pozornici zlatni fotelj. Izlazi jedan GLUMAC kao karikatura Kleefeld, i sve gleda kako će sjesti na fotelj, ali se ovaj odmiče. Konačno kad hoće da sjedne, fotelj se hitro odmakne i on padne. Zastor se spušta. U publici veliki smijeh, žamor).

TEREZA (*Đavlu*): To si sjajno izmislio! Antoine!

KLEEFELD (*se nešto buni*).

AMÉLIE: Mama, to je uvrjeda...

KLEEFELDICA: A što to uistinu znači?

1. MASKA (*kraj Kleefeldice*): Pa to je jasno! Kleefeldu je izmakla stolica banskog namjesnika!

BAĆAN (*se žestoko smije kao malo dijete i Tri Gracije s njim*).

TAUSI (*Sermažici*): Janković me je osvetio...

SERMAŽICA: P a u v r e Kleefeld!

(Opet sveopći žamor. Smijeh. Muzika počne da udara bahantski ritam. Zastor se diže. Na jednom izade četa raznih MUŠKARACA koja vuče zlatnu dvokolicu na kojoj stoji razgaljena BAHANTICA slična na Baćanku. Otraga gura kola onaj mali dječarac od prije, a bahantica baca cjelove muškarcima).

MNOGO GLASOVA: Baćanka! L a b e l l e T h é r è s e ! Madžarica!

(Veliki smijeh i buka. Zastor hitro pada).

TEREZA (*zadrhta i kroz usta reče vragu*): I n f a m e ! Šta si učinio?

JANKOVIĆ (*negdje sakriven*): A t t e n t i o n ! (Tišina). R e v a n š !

(Muzika. Zastor se diže. Na pozornici: Dva mlada para zagrljena: BELIZAR u ruhu prosjaka i RUŽICA, JURATOVIĆ i MARICA. U pozadini DVANAEST PROSJAKA sa krinkom. Na jednom kraju pozornice sprijeda zgurena na stolcu BABIKA, na drugom kao pandan BENJAMIN. U sredini sjedi na stepenici JANKO. Publika u velikom čudu. Glasovi srdžbe, nemir. Najednom dođe DIOGEN (Janković) sa svojom lampom, stane na mali proscenij, baci bradu, krinku i lampu).

JANKOVIĆ: Dolje maske! (*Metež u publici, skidanje krinka*).

SERMAŽICA (*uhvati Tausi-a za ruku*): Za boga, Ružica!

TEREZA: Antoine! (*poleti k njemu*): Ti si Diogen! Prevara!

JANKOVIĆ: Révanche, Madame! (*Publici*): Gospodo, dragi gosti ove hrvatske kuće. Diogenes je tražio ljude i veli vam: Evo ljudi! Evo vam Belizara Pakića i Ružice Delićeve! Evo vam Josipa Juratovića i njegove Marice Magićeve. Pohlepa, zloba i podlost htjedoše rastaviti ova dva para srdaca, a ja sam ih sastavio za uvijek!

(*U publici pljesak i buka. Smijeh*).

TEREZA (*trgne masku Đavlu*): A tko si ti, beštijo paklena? (*Opazi Kleefeldu i krikne*).

KLEEFELDICA (*nešto više i drži onesviještenu Amélie u naručju*).

KLEEFELD (*stupi pred pozornicu i krikne*): Izdajstvo! Smrt za izdajstvo! (*Okrene se*): Kapetane Patačiću, povedite kapetana Pakića u zatvor! Sutra nek bude fiziliran!

TEREZA (*skoči bijesno pred pozornicu i siknu kao zmija*): Ne! Ne! (*Izvadi iz njedara papir*): Evo bansko pismo! Pakić je moj. On će još ove noći u Kufstein, u tamnicu...

BAČAN (*približi se k Bačanki i više kriještavo*): U Kufstein! U Kufstein!

JANKOVIĆ (*glasno, suprostavi se s pozornice protestima, buci, i nastat tišina*): Ni u Kufstein, ni u smrt - nego pred oltar! Uhvatio vas je bijes i da možete ovaj bi me čas uništiti - al ja, Antun Janković, hrvatski plemić, ja vas se ne bojim! Kapetan Pakić kaznio je drskog stranca, što je prostotom obružio hrvatsku djevojku, a vi ste ga htjeli samo onda pardonirati, ako uzme jednu od vaših kćeri. Divne li pravde! Prav je ako se proda, kriv, ako ostane čovjek! Ali ja ljubim ovog mladića, ja njegov prijatelj i zaštitnik, i nisam htio da mu ubijete srce. Tko krade srce, razbojnik je komu para nema. I započeo sam s vama nejednaku borbu. Znao sam kakovi ste i vidio sam, da bi se protiv vaše moći, zlobe i pakosti teško odhrvao u otvorenoj borbi. Vi ste silni i mogući, a mi slabi i maleni. Vi ste oružani, a mi goloruki. I lukavštinom i spretnošću duha pobijedili smo. Ulovio sam vas u onu mrežu, u koju ste htjeli saplesti ovog mladića, čije je bogatstvo bilo glavni uzrok vašoj brizi za nj. Ovamo, gledajte ovu djevojku (*Pokazuje na Ružicu*): Ona će vas naučiti kako se voli, kako se strada iz ljubavi, kako se pomoću ljubavi pobjeđuje. Šta mislite šta je ona radila, dok ste se vi trgali za Pakićevo srce i ruku, stavljajući ga pred dilemu: ili neljubljenu ženu ili smrt, i dok sam ja pisao proti vama pamflete, dizao u lagum vaše utvrde, varao vas na sve moguće načine, intrigom, licemjerstvom, kameleonstvom, ako hoćete - šta je ona radila? Sirota, bez ikoga, živeći od milosti jedne plemenite hrvatske gospođe, prodala je jedino što je imala, nakit svoje pokojne majke i pobjegla. Ali ne u sramotu, kao što ste vi bili razglasili, nego s ovim čestitim građaninom, komu ste vi, razbludnici i podlaci, htjeli odnijeti djevojku, pobjegla je preko brda i dolina, kroz buru i snijeg, u daleku zemlju da nađe zaštitu, proti kojoj sve vaše himbe i pakosti ništa ne mogu. Otišla je u Beč, klekla pred kraljicu, i ganula njezino srce suzama i svojom velikom ljubavi. Kraljica joj reče: - Pardon, pukovniku Pakiću, koga poznajem kao junaka i vojnika! - Dakle, gospodo, ni u Kufstein ni u smrt! (*Izvadi carski akt*): Evo pardona! Evo pečata. "Maria Theresia, regina!" (*U dvorani potpuna tišina, opća konsternacija*). Al ne bojte se, neće Belizar Pakić pred pukovniju. On ostaje na svome imanju, uz svoju družicu, da čuva, goji i podiže hrvatsku zemlju. A vi budite pravedni. Bog nas stavi ovamo, od Boga nam je pravo da Hrvat bude svoj. Ne mrzimo vas, al dajte nam, da možemo ljubiti svoje. Ostavite nam naša prava, naše ime, naše srce. A vi, koji ste Hrvati, a zaboraviste da ste Hrvati, vratite se među svoje, prije nego li vas vaši ne zaborave. A da ne mislite da je Antun Janković sâm, kličem da čujete odaziv: Borba do smrti za naše pravice! F e l i x C r o a t i a !

PROSJACI (*skinuše krinke*): F e l i x C r o a t i a !

(Ujedno sva masa prisutnih čvršće se okupi oko pozornice, a među njima i Sermažica i Tausi, koji svi skupa kliknuše: Felix Croatia! Kleefeld, uz svoju ženu, Baćan uz Baćanku otaše sprijeda).

MALENIĆ (*jedan od prosjaka, istupi naprijed*): Iz Beča donosim važne vijesti. Kraljica je premjestila pukovnika Kleefeldu iz Zagreba u Karlovac, a pošto izgleda da gospodinu grofu Adamu Baćanu vladanje zadaje teške muke, daje mu kraljica za suvladara sa jednakim pravima starog Horvata Nikolu Škrlec!

DRUŠTVO: Vivat Škrlec!

(Kleefeldovi su međutim izmakli. Tereza je od srdžbe pala opet u naslonjač i slomila svoj bahantski štap, a Baćan, bacivši krunu Plutonovu s glave, reče joj):

BAĆAN: Tako je to, kad čovjek ženu sluša!

JANKOVIĆ (*stupi malo bliže*): Hvala vam, gospodo moja, što ste me počastili. Hvala za vaše cekine, koje sam poklonio dijelom kao miraz Marici Magičevoj, a dijelom mojim čednim pomoćnicima, staroj Babiki i dosjetljivom Benjaminu. Laka vam noć! I sjetite se katkad hrvatskog Diogenesa!

(Mnoštvo pođe prama izlazu. Muzika. Ružica poleti do Sermažice i zagrlje se. Rukovanje i čestitke. Baćanka uhvati Baćana i gurne ga prama izlazu).

TEREZA (*Baćanu*): Idi! Šta se ne mičeš? (*Poleti prema izlazu lijevo, ispane joj tigrovo krzno*).

ORŠIĆ (*digne krzno i pruži joj ga*): Gospodo grofice! Vaše krzno... (*Al Baćanke je već nestalo*).

MALENIĆ: Ti si sjajan, dragi Diogenes! Pobijedio si!

SERMAŽICA: Hvala vam, Antoine, od srca vam hvala za ovo moje siročel!

TAUSI: Ja vam se divim, magnifice. Vi ste pošten čovjek!

SERMAŽICA: Pa i, vi, excellentissime, kao da ste i vi s nama?

TAUSI: Pa s kim ćete da bude zagrebački biskup, ako ne s Hrvatima?

(Opće odobravanje: "Vivat Croatia! " Vivat Diogenes!" Pomalo izlaze gosti, a ostanu zadnji Belizar i Ružica, a s njima Janković).

JANKOVIĆ (*ustavi ih*): Jeste li sretni, djeco?

BELIZAR (*primi ruku Jankovića i poljubi je*): Hvala, dobročinitelju naš!

JANKOVIĆ: Bog vas blagoslovio. Ljubite se, ostajte što jeste i ne dajte da vam djeca budu drugo nego što ste vi! Budite sretni! Sad se ne

ćemo vidjeti za dulje vremena.

BELIZAR: A kamo vi?

JANKOVIĆ: Hrvatski se Diogenes vraća u svoju bačvu.

RUŽICA: Da nas ostavi?

JANKOVIĆ: Nipošto. Da pazi kroz školju svoje bačve, jeste li dobri i pametni, jeste li dobri Hrvati!

(Uzme ih preko ramena i vodi preko stuba, dotle pada)

Zastor.

Zagreb, srpanj, kolovoz, 1928.

Amerikanska jahta u splitskoj luci

Komedija u tri čina, sa intermezzom

LICA:

Konte FRANČESKO DE' MILESI
Kontesa KATE DE' MILESI
Konte KEKO, njezin sin
Konte RUĐE } Kekovi stričevi
Konte MOME }
ĐIĐETA DUNDA, krojačica
PHOEBE (Fib)
FILIP J. TUDOR, njezin otac, vlasnik jahte "Stella"
LEE PRENTICE, njezin zaručnik
DON VICE
JAKO, voćarica
Mali JIM
MORNAR na jahti "Stella" - LISTONOŠA - BANKOVNI POSLUŽNIK -
MINISTRANT - ČETIRI STUDENTA

Radnja se događa: u I. i III. činu u salonu palače Milesi, na Trgu voća u Splitu; u II. činu na palubi jahte STELLA; intermezzo između II. i III. čina: na balkonu palače Milesi.

Doba sadanje.

PRVI ČIN

Veliki salon u prvom katu palače Milesi. U dnu tri velika otvora što vode na uski dugi balkon, ograničen masivnom kamenom balaustrom. Kroz njih se vidi splitska luka: najprije vrhovi jarbola od ribarskih lađa poredanih uz obalu, zatim u sredini luke usidrena bijela jahta sa američkom zastavom, a odmah iza nje lukobran, preko koga u velikoj daljini konture bračkih i šoltanskih bregova. Ljeto, koncem augusta, dopodne, oko 11 sati. Sunce puni prostore nad morem, oštro se reflektira u vodi i prosiplje se kroz balkonske otvore u salon. Pokućstva ima malo, a i ono je derutno i starinsko: jedna garnitura sa tamnocrvenim, na mnogo mjesta ispucanim, svilenim štofom, komoda na kojoj su nekakve knjige, pasijans-karte, fotografija pokojnog Bašće pod kojom gori lumin, obična bočica tinte i pero, na okruglom stolu pred sofom banalna barokna košarica od porculana i album sa fotografijama. U dnu, kraj balkona, šivaća mašina. Nad vratima, desno i lijevo, kao i nad otvorima što vode na balkon, karniše sa prašnim tamnocrvenim draperijama. Veliki zidovi potpuno prazni, samo na desnom visi u debelom zlatnom renesansnom okviru velik portret venecijanskog patricija u načinu Tiziana. Plafon sa štukaturama, među kojima: u sredini ovalna tiepoleskna "Galatea", a na krajevima dva starinska lusteri na kojima nema svijeća.

Kad se dignu zastor, vidi se kako ĐIĐETA sjedi naslonjena laktima na mašinu. Ona je tipična dalmatinska crnka kovrčaste, podrezane kose, hitra i spretna iako nešto slabunjava, od kojih dvadeset, a možda i više godina, odjevena u jednostavnu modernu haljinicu preko koje ima bijelu pregaču sa džepovima na obje strane.

U isti čas izađe zdesna, hitrim korakom, KONTE KEKO i uputi se ravno prema lijevom izlazu. On, u izgledu, ne odaje nimalo da je ogranak bornirane, dekadentne, propale porodice malih dalmatinskih aristokrata, svjež i gibak u kretnjama, obziran i fin u govoru, dok ga ne zanese njegov južnjački temperamenat, visok, tamne puti i kose, obrijan, dobro ali nipošto kicoški odjeven, u svijetlim pantalonama i tamnomodrom kaputu, sa kravatom od foularda, bijelim polucipelama, bez šešira. Bit će mu oko dvadeset i šest godina, koje je proveo u neprestanoj borbi i trganju da se održi na površini, bijen od oskudice i sitnih obiteljskih briga, jedva je svršio pravni fakultet i sad se sprema da doskora bude promoviran na čast doktora. Malko egoist, nipošto proračunan, sposoban za najljepše zanose, katkad tvrdoglav, a katkad opet popustljiv i neotporan. Susretaj sa malom Američankom PHOEBE bio je za nj kao neka fantazija o sreći i veličini koja ga je trenutačno obuzela iz potrebe da pobjegne iz skučenosti, mizerije i poniženja u koje ga je turilo postepeno duševno i materijalno propadanje njegove porodice. A možda i želja da podigne svoju krv na stari ugled i novu afirmaciju, učini da se je dao zanijeti onom fantazijom, što ga je skoro navela da postane nezahvalnik i izrabljivač žene koja je bila kadra da sve žrtvuje za nj.

KEKO pođe hitro do balkona, pogleda van i krenuvši k izlazu lijevo, dobaci ĐIĐETI hladno: Do viđenja!

ĐIĐETA prije nego je on došao do vrata, skoči naglo i zakrči mu put, uzrujana i zaplakana. Po svemu se vidi da je maloprije došlo među njima do jakog sukoba: Ne puštam te! Ne dam da ideš onamo!

KEKO sili se da bude miran: Đideta, budi pametna!

ĐIĐETA: Ja nisam pametna! Neću da budem pametna! Ne puštam te!

KEKO: O bože sveti! Ali već je sve dogovoreno... Motor je već pristao uz obalu... Pođe natrag do balkona i gleda van.

ĐIĐETA jače: Šta je meni stalo!... Zar ona egzaltirana Američanka nema nikoga drugog da joj pravi društvo osim tebe! Ti nemaš vremena da gubiš - ti moraš učiti...

KEKO: A ti si ljubomorna...

ĐIĐETA: Pa jesam... i naravno da jesam...

KEKO: Ali velim ti još jedanput: ona je zaručena...

ĐIĐETA: Pa nek ide njezin zaručnik s njom!

KEKO: Ali on ne pozna ni grada ni starina... i baš zato me je -

ĐIĐETA *upadne mu u riječ*: Stari konzervator zamolio - znam, znam - jer ti znaš engleski - i to sam čula već sto puta... Ali k vragu i Amerikanci i konzervator i Dioklecijan i latinski i engleski... *Prileti k njemu i uhvati se za nj*: Ja te ne dam! Ja te ne dam!...

KEKO: Ali niko me tebi i ne otmilje...

ĐIĐETA: Kekica! Kekica! Ti si moj! Je li da si ti moj!

KEKO *ponešto suzdržljiv, sa dosadom*: Jesam... jesam... Samo ne znam, zašto me već tri dana mučiš?... Tu se nalazi jedna strana djevojka koja... sutra odlazi. Ja joj moram za vrijeme boravka ovdje biti pri ruci - i to je sve.

ĐIĐETA: To nije sve, Kekica, to nije sve. Ja dobro vidim...

KEKO: Šta tu ima da se vidi?

ĐIĐETA: Ona je lijepa... Ne možeš reći da nije lijepa...

KEKO: Jest, lijepa je!... Pa šta za to? Zar ti nisi lijepa?

ĐIĐETA: Ona je ljepša... Bogata je, elegantna, inteligentna... Gdje se ja mogu s njome mjeriti! Ti sam kažeš da ima prekrasne ruke i fine prste... a gledaj moje! Iznakaženi i izbodeni od igle!

KEKO *rezolutnije*: Sad mi je već dosta! Pusti me!

ĐIĐETA *sa malko nježnog prijekora u tonu*: Vidiš - jedva čekaš da odeš... Maloprije htio si otići, a nisi me ni poljubio!

KEKO: Jer si me razbjesnila svojim glupostima.

ĐIĐETA *još nježnije*: Samo si mi dobacio kroz zube, kao da sam ja za te posljednji stvor na svijetu: "Do videnja!" Ali ja sam za te uvijek bila prva, je li, Kekica? Prva - prva -

KEKO *koji je međutim pogledavao kroz balkon*: Jest! Jest! *Kao da je vani vidio nešto što je očekivao*: Eno, motor je već pristao!... Na! *Poljubi je*: Sad je sve u redu. *Hoće da ide*.

ĐIĐETA *nasrtljiva, ne da mu da se makne*: Još, još jedanput!

KEKO *poljubi je u žurbi kratko dva-triput i sve teži k izlazu*: Evo. Zbogom!

ĐIĐETA *drži ga*: To ne valja. Molim: lijepo i dugo.

KEKO: Potpuno si poludjela! *Poljubi je nešto dulje*: Adio! *Pođe*.

ĐIĐETA *naglo za njim, kraj vrata*: Čekaj. *On se ustavi nestrpljiv*: Pa ti nemaš ni dinara uza se! *Izvadi iz džepa pregačice banknotu i turi mu je u džep kaputa. Materinski, tišim glasom*: Ako joj slučajno hoćeš kupiti dva-tri garofula. *Jače*: Vidiš kako Đideta na sve misli!

KEKO *poljubi je*: I na ono na što ne treba. *Ode*.

Đideta ostane začas na mjestu, onda poleti na balkon, malko počeka i nekome mahne rukom na ulici. Najednom zazvoni na kućnim vratima. To je starinsko zvono na pero kojemu se žustri zvuk gubi kroz velike prostorije drevne palače. Đideta se trgne, vrati se s balkona, poleti k vratima lijevo, izađe na koridor ne zatvorivši ih za sobom. Pozornica začas prazna. Vani se čuje živ govor i malo zatim ude sva ešofirana KONTESA KATE, a za njom ĐIĐETA. Kontesa, žena u pedesetim godinama, sijede kose, punačka i još dosta svježja, otmjena i staromodna u načinu i toaleti, sa nekakvim bjelokosnim brošem na prsima i molitvenikom s koricama od sedefa u maloj, finoj, ali ne manikiranoj ruci, bez prstenja.

KONTESA *kao da je pred nekim pobjegla*: Čini mi se da dolazi gore -

ĐIĐETA: Tko?

KONTESA: Jako! - Pogledaj je li na banku?

ĐIĐETA *izade na balkon i, držeći se indiferentno, pogleda dolje na pijacu, onda se vrati*: Nema je...

KONTESA *užurba se, stavi molitvenik na komodu*: Ako dođe, umiri je...

ĐIĐETA: Ne bojte se, kontesa Kate... Ja ću već... Imam još nešto malo, pa ću joj dati...

KONTESA: Jadna Đideta, šta bismo mi da nemamo tebe... Je li izašao Kekica?...

ĐIĐETA: Maloprije. *vani zazvoni: duga, snažna zvonjava*.

KONTESA: Ona je... Čuješ li, potegla je kao furija! Bježim. *Otkasa desno i zatvori vrata za sobom*.

ĐIĐETA *izade lijevo, čuje se njezin glas*: A, vi ste to, Jako!

JAKO *uđe direktno i neženirano u salon, kao da ulazi u kakvu kavanu. Za njom začudena Đideta mimo koje je ona ušla ne obzirujući se mnogo. Jako je vanredno krupna i visoka žena, upravo glomazna. Najpopularnija prodavačica voća i zelenja, koja ima svoj banak upravo ispod balkona palače Milesi. Reska u tonu, puna humora sa dobrom dozom malicije i sa vječnim aluzijama u riječima i mimici. Mišići njezina lica, oči, čelo, glava, ruke, a katkad i bokovi i noge stalno prate kretnjama njezin govor*: E, e ja san to, fala bogu! Lako me je vidjeti - jema me dosta! *Gleda po salonu, kao da nekoga traži*: A teško mi se i sakrit ovolikoj kolika san! Drugima je to puno lašlje... A di li je konteša?

ĐIĐETA: U crikvi. Šta ste htjeli, Jako?

JAKO: U crikvi? Ajme, kako je nikima bog dobro dâ! Mogu u crikvu kad hoće... *Opazi molitvenik*: Ča, prez molitvenika?

ĐIĐETA *kao da i ne čuje što je ona rekla*: Šta ste htjeli, Jako?

JAKO *sjedne na jedan fotelj*: Da i ja malo siden na poltronu... Znae, stojim van po cili dan...

ĐIĐETA: Pa sjedite kad vam se hoće. Mi smo vam još nešto dužni... *vadi nešto novaca iz džepa od pregače*.

JAKO: Puštite to: vi mi niste ništa dužni! Ne treba Jaki vaših pinez. Vi ne jite moje smokve ni milune...

ĐIĐETA: To mi je dala kontesa za vas -

JAKO *gleda je maliciozno*: Konteša? Dala van je za me? *Pogleda na portret na zidu*: A Tacijano još uvik visi! Nisu ga još kupili Amerikanci!

ĐIĐETA: Šta se vas tiču Amerikanci, Jako? Bilo bi najbolje da sadete dolje i pripazite na svoj banak! *Pođe k mašini i počne raditi*.

JAKO: A jemate i zašto da ji branite! Dobri ste im dok vas tribaju. Dok živu od vaše mizerije... To govori cili Split...

ĐIĐETA: Cili Split laže... Da meni kontesa ne da svoje makine -

JAKO: Njezina makina? Njezina? Je isto kâ ča je ona jahta *pokaže van kroz balkon* moja!... Makina je vaša i vi plaćate rate za nju. *Đideta ne odgovara i šije dalje. Pauza. Onda Jako iznenada*: A hoće li čagod biti s onom Amerikanicom?

ĐIĐETA *prestane naglo s mašinom*: Šta bi trebalo da bude? Šta vam svašta ne dolazi na jezik? *Šije*.

JAKO: A eto, palo m'e ojedanput na pamet. *S aluzijom*: Sve je moguće na ovon svitu. *Pauza*. A kako jon je ime?

ĐIĐETA: Kome?

JAKO: Pa onoj. Amerikanici.

ĐIĐETA: Phoebe.

JAKO: Phoebe?

ĐIĐETA: Phoebe.

JAKO: Ime od maške! *Pauza.* A jema li pinez? Puno?

ĐIĐETA *s dosadom, ujedljivo:* Još više. *Šije dalje.*

JAKO: Sirota konteša! Od srca jon želin! *Pogleda s balkona i vikne prema dolje:* Mali, donesi oti veliki milun!... *U taj čas proviri KONTESA zdesna, ne opazi JAKE i uđe.*

KONTESA: Je li otišla? *Đideta joj mahne rukom da je Jako na balkonu, ali prekasno. Jako se vrati i upravo čuje kontesino pitanje.*

JAKO: Ne, još ni. Dobro jutro, šjora konteša! Ol se jur već svršilo u crikvi?

KONTESA *zbunjena:* Jest... jest... Ali, da... vi ste došli...

JAKO *usrdno, nonšalantno:* Dobila sam jutros prekrasne milune... Ostavila sam vam jedan... Velin van *skupi svih pet prsta i stavi ih na usta - cukar!*

KONTESA: Kekica je lud za njima...

Vani zazvoni. Jako izađe lijevo i odmah se vrati držeći na dlanu krasnu dinju. Kontesa je iznenađena. Đideta u sumnji.

JAKO *preda kontesi dinju:* Recite konte Keku da mu je to donijela Jako. Za sinjorinu Phoebe! *Okrene se i trijumfalno odgega k lijevom izlazu i izađe van. Kućna vrata zalupe u koridoru.*

KONTESA *još uvijek u čudu:* Šta to znači? Zar si joj platila?

ĐIĐETA: Nije htjela uzeti. *Sjedne uz mašinu i počne da radi.*

KONTESA: To je neka njezina špekulacija -

ĐIĐETA: Amerikanci!

KONTESA: Misli da će nam kupiti Tiziana.

ĐIĐETA: I kojekakve druge kombinacije -

KONTESA: Onda bismo i tebi sve vratili.

ĐIĐETA: Meni nemate šta vraćati, kontesa Kate! Ako sam ja šta učinila, sve je to bilo samo za Kekicu. A kad jedanput bude doktor...

KONTESA: Svima će nam biti bolje. Samo nam je sada teško. Je li davno što je izašao? Jutros je rekao da će dovesti Amerikanku da joj pokaže Tiziana.

ĐIĐETA: Kad bi već jedanput otputovali! Kekica ne uči ništa otkad je ona ovdje.

KONTESA *pogleda je malko sumnjivo i ljubazno:* Meni se čini, Đideta, da si malko ljubomorna? Valjalo bi je nečim ponuditi ako dođe... Staviti ću u friško ovaj milun! *Podje lijevo, onda se vrati:* Kako bi bilo da odeš uzeti malko ružulina?

ĐIĐETA *digne se i pode:* To je najbolje. *Uzme kontesi iz ruke milun:* Ja ću ga staviti u vodu. *Izađe lijevo, a u isti čas ponovno zazvoni na kućnim vratima.*

KONTESA *se trgne:* Blaženo zvono! *Podje do vrata lijevo, tu se postavi da je ne bi dolaznik vidio iz koridora i čeka s nepovjerenjem tko bi mogao biti.*

Vani se čuju muški glasovi i malo zatim uđu Kekovi stričevi: najprije KONTE RUĐE, a za njim KONTE MOME. To su dva karakteristična tipa dalmatinskih plemića u potpunoj dekadansi. Konte Ruđe je visok, ćelav, sa ofarbanom bradicom à la Alessandro Tassoni - talijanski pjesnik iz seičenta.

Bit će mu nešto ispod šezdeset, stasit i vitak, odjeven moderno, elegantno, skoro kicoški, sa polucilindrom u jednoj, a štapom sa bjelokosnom kuglom u drugoj ruci i ima lakovane cipele sa gumbima. Na vrpici oko vrata nosi monokl obrubljen kornjačevinom, tanku zlatnu narukvicu oko desnog pulsa, velik prsten sa kamejom na lijevom kažiprstu, a neobično dug nokat na lijevom malom prstu, kojim otkad-dokad, u razgovoru diskretno kopka po uhu ili nosu, na što izvuče iz džepa rubac, u koji obriše svoj dragocjeni nokat. Superioran u tonu i načinu, geste proučene i odmjerene, govori odsječno u kratkim frazama, umećući često među riječi "velim" i potcrtavajući sve što kaže, pa i onda kad je to neznatno i nevažno. U džepu stalno nosi džepno izdanje svog pjesnika ljubimca Dantea.

Konte Mome je nešto stariji od svog brata, brbljaviji, prostodušniji, skoro buršikozan. Visok, plećat, sa malko embonpointa, odjeven u komotan crni salonrok koji nije nikad zakopčan ali je sav zalizan na širokim reverima a okrajci mu vise kao mlohava, spuštена krila. U lijevom zupučku konstantno nosi krupan cvijet: u ovaj čas omanji suncokret. U lijevoj ruci drži starinski cilindar naslonjen na prsa, u desnoj prostu zavintu batinu o koju se naslanja iako je još dosta čvrst i žustar. Raskuštrane rijetke vlasi, prilično sijede, a brada kakvu je nosio Aleardo Aleardi - talijanski pjesnik iz otočenta. Nosi veliku crnu plastron-kravatu i sprijeda široko otvoren ovratnik, u kravati ogromnu pribadaču sa kamejom, oko vrata starinski zlatni lanac koji svršava sa urom u jednom džepiću njegove šarene baršunaste veste. Jednako oko vrata svileni konopčić na kome visi otvoren starinski cviker. Na nogama jednostavne, crne zaprašene cipele sa elastikom koji je već popustio, a iz njih, kad sjedne, vire pletene, bijele končane nečiste bječve. U džepu nosi konzekventno svoj molitvenik.

Oba su brata puki siromasi i žive od kukavne pripomoći koju dobivaju od jedne stare ustanove "Bratovština splitskih plemića" u kojoj oni i obavljaju neke neznatne funkcije.

KONTESA im pođe u susret, vrlo slatka i ljubazna. Pruži ruku najprije Rudi koji joj je kavalirski poljubi, a onda Momi koji joj pruži dva prsta one ruke kojom drži batinu: Što znači ovo iznenađenje? Komu da zahvalim za ovu vizitu?

RUĐE okrene se Momi: Vidiš, ona i ne zna - O, donne ingrate!

MOME: Mi smo dobro učinili što se nikad nismo htjeli ženiti.

RUĐE: Nema nas tko zaboraviti!

KONTESA: Ruđe, ti si uvijek u metafori, kao i Sveto pismo. Govori jasnije.

RUĐE Momi: Šta veliš: jasnije?

MOME kontesi: A kakav je danas dan, draga Kate?

RUĐE: Dan smrti našega brata, velim!

MOME kontesi: Tvoga muža.

KONTESA: Znam ja to vrlo dobro i bez vas.

MOME: Danas je dvanaest godina što je umro.

RUĐE: Ti znaš, jer vodiš memorijal u bratovštini.

KONTESA: Danas je trinaest godina što je moj Bašće umro. Ja sam se ovaj čas vratila s mise koju sam dala čitati za pokoj njegove duše. Ali kao svake, tako ni ove godine nije vas bilo tamo. Ni tebe, Mome, koji si sigurno jutros oblizao oltare u pet drugih crkava...

RUĐE: Nije bilo tamo, velim, ni tvoga sina!

MOME malko razdražen: On se vozika po luci u motoru s nekom Amerikankom -

RUĐE: Koja se hrani konzervama -

MOME: I pije naftu!
RUĐE: A na ulici zviždi kao fakin -
MOME: I kupu se, sama s Kekicom, na mjeseci!
RUĐE: U trikou... koji, velim, više otkriva nego pokriva!
KONTESA *izazívno*: I šta još?
MOME *okrene se bratu*: Čini mi se da je dosta?
RUĐE *kratko*: Dosta!
KONTESA: I zato ste dolazili amo?
MOME: Ne samo zato.
RUĐE: Za još nešto! *Digne se, pođe par koraka, ustavi se pred Tizianom i nakon pauze pokaže štapom na sliku*: Jedan Englez davao je našem papi 300 sterlinga za nju.
MOME: Da mu je davao 3000, ne bi je bio dao!
RUĐE: On je, velim, znao rišpetat obiteljske relikvije.
KONTESA: Jest, sinu je ostavio samo hipoteke i onog Tiziana koji je falšan.
RUĐE *naglo se okrene, u isti čas s Momom, kontesi, i oba kao da joj hoće zaustaviti riječ na ustima*: Pst! To se ne govori!
KONTESA: Šta vam je? Pa valjda znate da je to od nekog drugog pitura -
RUĐE *kratko*: Basta, velim!
MOME: Onaj profješur iz Beča mogao se je i prevariti.
RUĐE: Uostalom, za to ne zna nitko. *Kontesi*: Jesi li rekla Keku?
KONTESA: Nisam. Reć ću mu kad postane doktor.
RUĐE: Bolje nikad!
MOME: Ako mu uspije da je proda, nije barem učinio ništa nepošteno.
RUĐE: Jer je, velim, radio: bona fide!
KONTESA *koja osjeća da oni spremaju nekakvu ataku na nju*: Već bi bilo dosta ove igre! Govorite jasno: šta hoćete?
RUĐE: Došli smo na izvrsnu ideju.
MOME: Ako pristaneš - bit će dobro za sve nas.
KONTESA: Htjela bih i ja, napokon, doživjeti nešto dobro.
RUĐE: I doživjet ćeš.
MOME: Sve ovisi o tebi i o Keku.
KONTESA *nestrpljivo*: Govorite... jer ja bih morala pripaziti na ono malo ručka -
RUĐE: Ako zakasniš, možeš žrtvovati jednu pjatancu...
MOME: Onda će ostati bez ručka -
KONTESA: Govorite - govorite -
RUĐE: Znaš, Kekovo prijateljstvo sa onom Amerikankom -
KONTESA *sa ponešto zlobnom aluzijom*: Koja pije naftu...
MOME: To ne valja uzeti ad litteram!
KONTESA *k. g.*: Ali jede konzerve...
RUĐE *prelazi uzvišeno preko njezinih aluzija*: U zgodnom momentu, velim, Keko bi joj mogao spomenuti Tiziana

MOME: Kako bismo ga i prodali -

RUĐE: Kad bi se netko našao tko ima smisla za takve stvari -

MOME: I tko ima ambicije da mu na zidovima vise Tiziani ili Rafaeli. Za nas je to svejedno!

RUĐE: Mi ionako nemamo zidova!

KONTESA: Ali imam ih ja! Ovo je moja kuća.

MOME: A hipoteke?

RUĐE: A do kada, velim, do kada?

KONTESA: Po pogodbi imam pravo uživanja do smrti.

MOME: Od jedne sobe!

RUĐE: Koja može biti i u šufitu, gdje se ne mogu ni čavli zabiti a kamoli objesiti Tiziani!

KONTESA: Mene neće nitko izbaciti iz ovog stana... Hipoteke su već u ruci jednog svećenika!

RUĐE *sretan što može dati oduška svom ateističkom snobizmu*: To su najokrutniji vjeronici. Okrutni kao i njihov bog!

MOME *koji je pobožan, sad, za prvi put, odriče se svoga kompanjona i protestira okrenuvši se kontesi, koja se prekriži na Ruđinu psovku*: Oprosti mu, Kate, njegove volterijanske blasfemije!

RUĐE *pojačano*: Velim: kao i njihov bog! *Pauza*. Ali da zaključimo. Šta ćeš nam dati ako prodaš Amerikancima Tiziana?

KONTESA *malo uzrujana*: Tizian je Kekičin. Vi znate da mu ga je darovao, kad se je krstio, otac moga muža i vaš. Akt je kod notara.

RUĐE: Si, si! Giusto!

MOME: To je tačno!

KONTESA: Dakle Tizian je Kekičin.

RUĐE: Jest - falšni! Ali pravi, velim, a to zavisi o nama - pravi je naš. Tvoj, njegov *pokazuje na Momu* i moj

KONTESA: Pa valjda nećete -

MOME: E perche no? Zašto ne?

RUĐE: Ako ga prodaš za pravog, autentičnog, onda, velim, i mi zaslužujemo naš dio. Nas smo četvero: polovicu tebi i Kekici, a polovicu meni i Momi.

KONTESA *konsternirano, plane*: I zato ste dolazili amo, baš na dan Baščine smrti!... Lihvari! Učjenjivači! Bezdušnici!

RUĐE i MOME *koji se nisu nadali toj erupciji, u prvi čas se zbune, a onda se hitro snađu*: Ali, Kate... Che parole! Zar nama nije potreba kao i tebi?

KONTESA: Ja ću sama reći Amerikancima da je to falsifikat.

RUĐE *opet u svojoj pozi*: I dobit ćeš, velim, dva dolara za nj!

MOME: Upravo jedna misa za dušu pokojnog ti muža -

RUĐE: I kvartin ulja za lumin pred njegovom fotografijom... Idimo, Mome. *Pođe k izlazu lijevo*.

MOME *polazeći za njim, kontesi*: Adio, Kate!...

KONTESA: Čekajte!

RUĐE *okrene se, a i Mome s njim, oba u stavu očekivanja*: Dakle?

KONTESA: Previše tražite, popustite -

RUĐE: Polovicu, velim. Ni dolara manje!

Uto zaszvira ispod balkona harmonika, a uz njezinu pratnju zapjeva ženski glas neku sentimentalnu pjesmu. Velika se dvorana napuni pjesme. Njih troje ostanu začas mirni, a onda se RUĐE uputi k balkonu, gleda dolje, sluša svirku i kucka po tlu štapom u ritmu. MOME pođe za njim, ustavi se malko dalje od balkona i sluša u tihom zanosu. Dva koraka od njega stoji nepomično kontesa, ne toliko interesirana muzikom koliko iz nekog respekta prema njihovom muzikalnom spleenu, pogotovo u onom momentu kad bi htjela da ih ublaži. Prije nego svrši svirka, uđe ĐIĐETA noseći na tasi malu bocu maraskina sa nekoliko čašica, stavi je na stol, pri čemu napravi malu buku, na što joj MOME dade znak prstom da miruje. Pauza. Kad svrši svirka, vidi se kako RUĐE lagano aplaudira, a onda se okrene MOMI.

RUĐE: Mome, posudi mi dva dinara...

MOME stavi palac i kažiprst desne ruke u džep od prsluka, kao da traži novac, a lijevu pruži kontesi: Molim te, posudi mi dva dinara.

KONTESA *Đideti*: Imaš li, *Đideta*, dva dinara?

ĐIĐETA *promiješa oba džepa na svojoj pregači i dade kontesi novac*: Upravo imam dva.

KONTESA: Hvala! *pruži novac Momi*.

MOME: Hvala! *Pruži novac Ruđi*.

RUĐE *uzme novac i baci ga kroz prozor sviračima. Poslije malo svirka i pjevanje započne opet, i to jedan poznati moderni ples. Na kućnim vratima zazvoni dvaput vrlo jako. Svi se trgnu.*

ĐIĐETA: To je Kekica!

KONTESA: On ima svoj ključ, ali kad tako zvoni, onda netko dolazi s njim.

RUĐE: Možda i Amerikanci... Dobro bi bilo da se uklonimo... *Pokaže desno.*

KONTESA: Jest. Neka ih Kekica primi. Zvat će nas ako ustreba! *Ona pođe, i pruži Ruđi pasijans-karte što su na komodi. Za njom Đideta i oba konta noseći sa sobom svoje stvari: Bude li vam dosadno, tu su moje pasijans-karte.*

Svi izadu desno. Mala pauza. Pred kućom svirka i pjevanje. Najednom uđe PHOEBE, a za njom KONTE KEKO. Ona ga vodi za ruku, vrlo vesela, stane pred vratima, čuje svirku, pogleda po sobi i kad vidi da nema nikoga, okrene se k njemu.

PHOEBE: Nikoga! Sad ćemo vidjeti kako plešete! *Primi ga i zapleše nekoliko taktova, ne govoreći ni riječi.*

Phoebe je tip moderne, elegantne američanske djevojke, rođene i odgojene u bogatstvu i raskoši, navikle da joj se sve želje ispunjavaju i sve zapovijedi izvršuju. Bit će joj nešto preko osamnaest godina, okretna, otvorena, superiorno naivna, akcentuirano bezobzirna, naoko egoistična, ali u duši dobra i nepokvarena, a što je glavno: mekana i osjećajna. U neprestanoj borbi sa samom sobom da sakrije tu mekoću i osjećajnost, rado se prikazuje tiranskom i nepomirljivom, osobito ako joj tko prkosi ili je izaziva. Plavuša, sa razbarušenom, kratkom kosom, skoro polukružnim obrvama, tamnijim od kose i modrim očima. Vrlo malena usta, oštro pocrvenjena, koja se u momentima dosade, nervoze ili razmišljanja skupe na potihom zviždanje. Govori s lakim engleskim akcentom, upotrebljuje i pokoju englesku riječ. Na sebi ima sportsku trikotastu haljinu, na glavi francusku kapicu, a u ruci nosi elegantan štapić.

PHOEBE *ustavi se iznenada i otrgne se od plesača*: Plešete izvrsno! Kad biste htjeli, mogli bismo nas dvoje udesiti jedan mali aranžman?

KEKO: Ja bih svaku vašu želju ispunio!

PHOEBE: Koliko sam god Evropejaca srela, nije bilo ni jednoga koji me nije uvjeravao da bi svaku moju želju rado ispunio.

KEKO: Ali ja to velim iskreno i s uvjerenjem...

PHOEBE: I to svi kažu. *Pođe do balkona i baci sviračima novac. Svirka prestane; poslije se čuje negdje u daljini, a onda se potpuno izgubi*. Pazite da vas ne stavim na kušnju!

KEKO: Pa ćete vidjeti kako svi Evropejci nisu jednaki.

PHOEBE *na balkonu, pogleda van*: Prekrasno voće! *Vrati se u sobu*: Šta velite?

KEKO: Hoćete da vam nešto donesem?

PHOEBE: Moj little konte, jedan američki gentleman, ne bi stavljao nikakva protupitanja. On bi skočio sa ovog balkona i donio bi najljepše.

KEKO: Što mogu Amerikanci, to mogu i Dalmatinci... Poleti k balkonu, ali ona ga ustavi.

PHOEBE: Ho! Stop! Ako prelomite nogu, onda je propao naš aranžman. *Sjedne na fotelj*.

KEKO: Kakav je to aranžman, miss Phoebe?

PHOEBE: U oktobru i novembru bit ću u Parizu, na svadbenom putovanju. I ja ne volim one pariške profesionalne plesače po dancinima. Proračunani su, nemaju temperamenta, znoje im se ruke. A ja bih dakle htjela nešto doživjeti i imati uza se nekoga koji pleše iz idealizma, koji je samo za me, ima suhe dlanove... Šta velite na to, little konte?

KEKO *ironičan*: Zahtijevate previše, miss Phoebe!

PHOEBE: Ali je i honorar prema zahtjevima. Za dva mjeseca 5000 dolara, putni trošak i novi frak naručen kod najboljeg pariškog krojača. Pristajete li?

KEKO: Kako bi bilo da vi napravite taj aranžman sa misterom Prenticeom?

PHOEBE: Mojim zaručnikom? Never! Lee je uopće netalentiran, a za ples mu fale i vanjski i nutarnji rekviziti. S njim se ne da ništa doživjeti, pa makar to bilo i na svadbenom putovanju. Osim toga on ne voli moje društvo. Ja sam mu previše pametna, a njemu to ide na nerve. A uz to ja ga rado sekiram i blamiram gdje god mogu...

KEKO: Vi ste takvi sa svima, miss Phoebe.

PHOEBE: S vama nisam. Vas vrlo volim. I htjela bih da ste uvijek sa mnom.

KEKO *mekši i topliji*: I ja da ste vi uvijek sa mnom.

PHOEBE: Grehota što to ne može da bude! Vi ste krivi, kad ne pristajete na moj aranžman. Eh, onda, little konte, kušat ćemo da izmislimo nešto drugo. *Digne se*: Pokažite mi sada vašu palaču. Ovdje su dakle stanovali vaši plemeniti oci i praoci!

KEKO: Jest. Kuću je u XVI vijeku dao sagraditi neki moj šukundjed koga je Venecija poslala u Split za gradskog kapetana. I on se je zvao kao i ja. Frančesko. Familijarno Keko - Kekica. *Pokaže na portret*: To je njegov portret. Od Tiziana.

PHOEBE *pred portretom*: Oh? Yes - Tizian. I know. Original?

KEKO: Autentično signiran. Na donjem uglu stoji napisano crvenom bojom: T i t i a n u s
V e c e l l i u s .

PHOEBE: Very nice! Htjela bih ga imati.

KEKO: To je lako. Moj je.

PHOEBE: Moram onda i vas kupiti?

KEKO: Mi nismo na prodaju. Ni ja, ni moj pradjed.

PHOEBE: Ja bih radije pradjeda. Koliko stoji? Je li jeftiniji od praunuka?

KEKO: Ako zaželite - vaš je.

PHOEBE: To bi mi bila najljepša uspomena na vas.

KEKO: I ja bih rado imao nešto što bi me na vas sjećalo!

PHOEBE: Također nešto originalno?

KEKO *šaljivo i galantno*: Autentično i signirano.

PHOEBE *koketno*: Signirano - crvenom bojom? Evo! *Poljubi ga*: Phoebe. *Poljubi ga još jednom*: Tudor.

KEKO *oduševljen hoće da nastavi*: Miss Phoebe!

PHOEBE *otme mu se*: Stop!... u imenu su samo dvije riječi.

Zvono na kućnim vratima, snažno zazvoni. Začas pauza. KEKO, koji je, sav uzbuđen, namjeravao da izrabi dobru Phoebinu dispoziciju, ostade nepomičan i neodlučan bi li pošao da otvori vrata.

PHOEBE *se okrene prama strani odakle dolazi zvonjava*: Ne ide vam ta zvonjava na nerve?

KEKO: Svakako. Netko će doći, a ja bih radije ostao s vama nasamu.

PHOEBE *maliciozno*: Malo bi vam koristilo kad nemate drugih Tiziana!

ĐIĐETA *uđe polako zdesna*: Oprostite! Netko je zvonio. *Prijede hitro nalijevo i izade*.

PHOEBE: Tko je ova djevojka?

KEKO *malko zbunjen*: To je moja... krojačica.

PHOEBE *začudena*: Vaša?

KEKO: Da, moja... naša. Ona meni šije kravate, a mami oprave. *Đideti koja se vratila slijeva*: Tko je?

ĐIĐETA *ustavi se kraj vrata*: Nekakav mali crni dječak... Želi, čini mi se, govoriti s gospodicom...

PHOEBE: Jim!

KEKO: Nek dođe ovamo. *Pođe k izlazu i mahne prstom prema van*: Jim, dodi ovamo!

Uđe JIM, crnački dječak od kojih deset-dvanaest godina, odjeven u bijelo mornarsko odijelo.

JIM: Miss Phoebe, ja došao!

PHOEBE: Vidim, Jim. A po što si došao?

JIM: Poslao me mister Tudor, miss Phoebe.

PHOEBE: Šta hoće moj dobri tata, Jim?

JIM: Mister Tudor vam je, miss Phoebe, poručio da će on sada poći na brod, a motor će se kasnije vratiti po vas. Mister Tudor je vrlo gladan.

PHOEBE: Ne, Jim. Tata mora prije doći ovamo da nešto vidi. *Keku*: Požurite se, little konte, i ulovite moga tatu prije nego se ukrca u motor. Dovedite ga ovamo... *Sjeti se Đidete koja cijelo vrijeme stoji tu i čeka*: Samo me prije predstavite gospodici...

KEKO: Ovo je gospodica Đideta Dunda - miss Phoebe Tudor. *Djevojke se rukuju, a on reče Phoebi*: Pravit će vam društvo dok se vratim...

ĐIĐETA *Keku*: Onamo su konte Ruđe i konte Mome sa kontesom, hoću li ih predstaviti gospodici...

KEKO: Naravno. Moji će se stričevi vrlo veseliti. *Ode lijevo.*

ĐIĐETA: Odmah ću ih pozvati. *Uzme bocu s maraskinom.*

PHOEBE: Ne, ne. Najprije bih se htjela malko bolje upoznati s vama.

ĐIĐETA: Vrlo ste ljubazni. *Toči maraskino:* Izvolite čašicu maraskina. To je dalmatinski specijalitet.

PHOEBE: Vi ne pijete?

ĐIĐETA: Nikad.

PHOEBE *ispije i okrene se Jimu koji požudno gleda na liker:* Jim, to je izvrsno! *Đideti:* Vama bi se onda svidio život u Americi!

ĐIĐETA: Zašto?

PHOEBE: Tamo je zabranjeno svako piće. *Jimu:* Je li, Jim, kod nas je zabranjeno svako piće.

JIM *filozofski:* Svako, miss Phoebe - osim vode.

PHOEBE *pruži čašicu Đideti:* Molim, još jednu.

ĐIĐETA *nalijeva:* Pazite, to lako udari u glavu.

PHOEBE: Ne mari ako se i napijem. U Americi strpaju pijane ljude u arest.

ĐIĐETA: Ovdje samo u postelju.

PHOEBE: Divna je ovo zemlja! *Ispije još jednu čašicu, a onda se okrene Jimu:* Jim, to je izvrsno!

JIM: Jim mora vjerovati, miss Phoebe!

PHOEBE *nudi Đideti da joj nalije još jedanput:* Molim još jednu. *Jimu:* Ti si hulja, Jim!

JIM: Yes, miss Phoebe!

PHOEBE *drži čašicu u ruci:* Ti bi zbilja ovo ispio i prekršio zakone svoje drage domovine?

JIM: Draga domovina - vrlo daleko, miss Phoebe. Zakoni - također vrlo daleko.

PHOEBE: Ti si uistinu hulja, Jim!

JIM: Oh, yes, miss Phoebe!

PHOEBE *pruži mu čašicu:* Onda ispij i nestani!

JIM *uzme čašicu, malo se zaljulja gledajući u zamamljivo piće, onda pogleda zaljubljeno najprije Phoebe, a zatim Đidetu:* U vaše zdravlje, miss Phoebe, a nek vam ne bude žao, i u zdravlje ove lijepe dame! *Ispije, nakloni se i izade.*

PHOEBE *izvadi dozu iz džepića svog sportskog kaputa i ponudi Đidetu:* Pušite li?

ĐIĐETA: Ne, hvala.

PHOEBE *izvadi iz drugog džepa benzinski upaljač i pripaljujući cigaretu:* Vi se zacijelo podajete samo trećoj mani modernih djevojaka - kad ne pijete i ne pušite?

ĐIĐETA: Koja je to treća mana?

PHOEBE: Ljubav.

ĐIĐETA: Ljubav kod nas nitko ne drži za manu, gospođice. To je nešto vrlo prirodno.

PHOEBE: To je otrov kao i alkohol i nikotin. Ja se čudim kako se države i u tom ne odluče na prohibiciju.

ĐIĐETA: Ne bi imale sredstava da se brane od krijomčara. *Smije se.*

PHOEBE: O well! Vi poznajete ljude.

ĐIĐETA: Ja poznam sebe, gospođice.

PHOEBE: I vi biste onda s uspjehom vodili takvu kontrabandu?

ĐIĐETA: To znamo mi sve, a i dokazale smo ako smo samo i jedanput nekog voljele.

PHOEBE: Treba za to baš voljeti?

ĐIĐETA: Ja barem mislim.

PHOEBE: Volite li vi nekoga?

ĐIĐETA: Pa djevojka sam.

PHOEBE: I ja sam djevojka, pa ne volim nikoga, niti sam ikad ikoga voljela. Never!

ĐIĐETA: Ne bojte se, doći će već. Premda - vi ste zaručeni, kako čujem.

PHOEBE: Biti zaručena ne znači biti zaljubljena. Znači samo da je netko u nas tako zaljubljen da bi želio postati našim mužem. A recite mi je li tko u vas zaljubljen?

ĐIĐETA: Zar sam tako ružna da me to pitate? Ali da je netko ne znam kako u me zaljubljen, ja ga ne bih uzela kad ne bi i on meni bio drag.

PHOEBE: Oh, ima ih mnogo koji bi nam mogli biti dragi, ali ipak svi nisu prikladni za muža. Dapače oni koje najvolimo katkad su najmanje dobri za tu svrhu. Radite li već dugo za gospođu Milesi?

ĐIĐETA: Prošlo je pet godina.

PHOEBE: Milesijevi su dobri ljudi?

ĐIĐETA: Vidi se po onom što meni čine. Kao da sam njihova.

PHOEBE: Je li konte Keko s vama dobar?

ĐIĐETA: O jest, i on.

PHOEBE: Izvrsno pleše! Preporučili su nam ga kao čičerona da nam pokaže splitske znamenitosti! Treba li mu šta platiti za to?

ĐIĐETA: Ali gospođice! Šta mislite! Mladi je konte aristokrat u pravom smislu te riječi...

PHOEBE: Ja nisam znala da se aristokratima ne mora plaćati za njihove usluge.

ĐIĐETA: On ne bi nikad ništa primio.

PHOEBE: Ne čini li vam se da je malo lakouman?

ĐIĐETA *izazvana proračunanim Phoebinim sudovima o Keku, replicira živo braneci ga i zauzimljući se za nj*: O ni govora. Samo je vrlo veseo!

PHOEBE: Čini mi se da on samo markira svoj temperament.

ĐIĐETA: Šta ne velite! Da ga samo vidite kad ga primi...

PHOEBE: Iz početka djeluje prilično nesimpatično.

ĐIĐETA: Čudnovato! On inače pravi na svakoga već u početku najbolji dojam.

PHOEBE: Može biti. Sad sam se na nj privikla.

ĐIĐETA *malko zlobno*: Vi ste njemu odmah iz početka bili simpatični.

PHOEBE: Oh - ja! Ja sam svakome simpatična - i prije i poslije. Vama ne?

ĐIĐETA: Lako bih se na vas privikla.

PHOEBE: Nećete imati prilike. Mi odlazimo sutra. Šta vam se najviše sviđa na meni?

ĐIĐETA: To što se nećete dugo ovdje zadržati... Oh, pardon, htjela sam reći...

PHOEBE *smije se*: Molim, molim. Bilo je iskreno.

KONTESA *iza kulisa*: Đideta! Đideta!

ĐIĐETA *digne se naglo. Phoebi*: Oprostite... Kontesa me zove. Potpuno sam zaboravila da tamo čekaju na me! *Izađe hitro desno.*

PHOEBE ostane sama. Pođe malo po sobi, potihom fućkajući pogleda još jednom Tiziana, pa namještaj po sobi, udari svojim štapićem po jednom fotelju, sa koga se digne oblak prašine, na što izade na balkon. Uto se pomalo otvaraju vrata desno, proviri glavom KONTE RUĐE, ogleda se da li je tko na pozornici, ne vidi nikoga i uđe. Za njim jednako oprezno KONTE MOME. Ne govore ništa, pođu prema izlazu lijevo. Kad su došli nasred sobe, pokaže se na balkonu, sa cigaretom u ustima, PHOEBE.

PHOEBE koketno: Kamo tako žurno, gospodo? Oba se konta malko iznenade, a onda se naklone kavalirski, na starinsku, a ona im također napravi ponešto afektiran naklon: Ja sam Phoebe Tudor iz Amerike.

RUĐE: Mi smo konti Milesi iz Evrope.

MOME: Iz Dalmacije!

RUĐE kratko: Iz Splita!

PHOEBE: A inače šta radite?

RUĐE: Mi?... Govorimo s vama.

PHOEBE: Ali ne sada. Uopće - u životu...

RUĐE: Moja je glavna pasija: muzika.

PHOEBE: Oh, vi ste muzičar?

RUĐE: Da. Sviram harmoniku.

PHOEBE Momi: A vi?

MOME: Ja slušam kad on svira. *Smijeh. Pauza.*

PHOEBE: Veseli me što mi se desila zgodna da upoznam Kekove stričeve.

RUĐE: I mi smo vrlo sretni -

MOME: Toliko se o vama pripovijeda u gradu, da smo upravo bili željni da se s vama sastanemo.

PHOEBE: Pa ja sam tek tri dana ovdje!

RUĐE: Dosta bi bio, velim, i jedan dan!

MOME: I jedan sat.

PHOEBE: Pa šta je to tako zanimljivo na meni?

MOME: Sve.

RUĐE: Vi ste neobično lijepi.

PHOEBE: Vidjela sam ovdje vanredno lijepih djevojaka.

MOME: Ma che! Nijedna ne zna engleski.

RUĐE: Nijedna ne zviždi.

MOME: A koja od njih ima jahtu?

RUĐE: A dolare?

MOME: Ja uopće u životu nisam vidio ni jednog dolara.

PHOEBE: To nije teško. *Izvadi iz svog džepića malen portfelj i izvuče dvije dolarske banknote: Izvolite! Pruži svakome po jednu. Oni se dignu, polože šešire i štapove svaki na fotelju na kome je sjedio.*

RUĐE Momi, promatrajući kroz monokl banknotu: Momolo, da imaš nekoliko ovakvih mjesto svetaca u molitveniku?

MOME stavlja na vrh nosa cviker: I ti bi onda iz njega molio, bezbožniče!

PHOEBE *gleda s komičnim izrazom te originalne starce, sine joj jedna ideja, sjedne i reče*: Imate li jedno pero?

MOME: Ima, ima... *Pođe hitro do komode i donese tintu i pero.*

PHOEBE: Dodite ovamo! *Konti pridu k stolu, stanu jedan s jedne drugi s druge strane, ona oduzme najprije jednom banknotu, napiše nešto na njoj, pa mu je vrati, a onda isto učini drugom. Rudi: Mjesto fotografije!*

RUĐE *čita*: Na uspomenu od Amerikanke Phoebe. Oh, grazie, grazie molte! *Izvadi iz džepa svoga Dantea i stavi među listove*: Nosit ću ga uvijek u svom Danteu, koga, velim, čitam svaki dan!

PHOEBE *svršivši pisanje na drugoj banknoti. Momi*: Mjesto sveca!

MOME *čita*: "Za vaš molitvenik od Amerikanke Phoebe". *Vadi iz džepa molitvenik i stavi dolar među listove*: Sjećat ću se vas kad god se budem iz njega molio!

PHOEBE: Zašto ne sjednete?

MOME *vidi da je fotelj zapremljen njegovim šeširom i štapom*: Molim, gdje?

RUĐE: Gdje? Gdje?

PHOEBE: Pa naravno ovdje. *Pokaže objema rukama na obje strane kanapea, kraj sebe*. Jedan s jedne, drugi s druge strane. *Oni sjednu*: Sad mi je dobro. Među dvije vatre...

MOME: Koje vam ne mogu naškoditi!

RUĐE: Premiju ste već platili! *Smijeh.*

MOME: Čudnovato, mi kao da smo stari prijatelji.

RUĐE: I baš grehota što nas sutra ostavljate.

PHOEBE: Meni je vrlo žao. Bili ste mi oba simpatični, na prvi pogled.

MOME *široko, ponešto zaneseno*: A mislite li, vi nama ne?

RUĐE *popravi malko svoju kravatu i protegne vrat*: Nikad ne bih pomislio da toliko poezije može doći iz prozaične Amerike.

PHOEBE: Ne znam baš u čemu leži sva ta poezija!

RUĐE *primi je za ruku*: Na primjer, velim: ova ruka. Fino modelirana, topla, bijela. *Zanesenije*: Pa to i nije ruka - to je pravo pravcato krilo! *Poljubi joj ruku i drži je u svojoj.*

MOME: Per Dio! Da mi je trideset godina, sutra bi vaša jahta bez vas otplovila... *Primi je za drugu ruku.*

RUĐE: Više vas uopće ne puštamo...

MOME: Zarobili smo vas! *Konti se postepeno zagrijavaju, a ona ih u šali sve jače provocira.*

PHOEBE: Ali ipak ne mogu pripadati dvojici gospodara. *Oslobodi ruke.*

MOME: Mi ćemo se lako nagoditi.

RUĐE: Stariji će popustiti mlademu.

MOME: To je dužnost mladega!

PHOEBE: Ja uopće i ne vidim mladega među vama.

RUĐE: Ja sam mladi!

MOME: Za same dvije godine!

PHOEBE: Tu se je uistinu teško odlučiti.

RUĐE: Moji su zubi potpuni.

MOME: A moje noge? Dnevno prevalim pet kilometara!

PHOEBE: To su mi vaše cipele već davno saopćile. A konte Kekica? A što bi rekao konte Kekica?

RUĐE: On je još dječak.

MOME: Nije ni škole svršio.

PHOEBE: Ali je, sudeći po vama, u dobru školu išao.

RUĐE: Doduše, velim, kad ste se svidjeli nama, morate se svidjeti i njemu.

MOME: Naša familija ima samo jedne oči.

RUĐE: I jedno srce.

MOME: Mi danas uopće ljubimo prvi put.

PHOEBE: I ja vjerujte, i ja!

RUĐE *zanesen govori joj na uho*: Uzmite me sa sobom...

MOME *zanosnije*: Poći ću s vama do nakraj svijeta...

PHOEBE *digne se a oni za njom*: Jedan od vaše familije svakako će sa mnom...

RUĐE i MOME *s velikom napetošću pitaju i očekuju odgovor*: Koji? Koji?

PHOEBE *dvolično i malko zlobno*: Najstariji. Evo. *Pokaže na Tiziana*. On će sa mnom! Konte Frančesko de' Milesi, nekadanji splitski kapetan. *Oba brata ostanu začas osupnuti, onda se dosjete da je ona možda odlučila kupiti Tiziana i najednom sav se njihov interes koncentrira na tu mogućnost koja za njih znači spas.*

MOME: Vi ćete ga kupiti?

RUĐE: On drugdje nije mogao ni svršiti nego u Americi!

MOME: Najvredniji član naše porodice!

RUĐE: Mi svi u naravi ne vrijedimo toliko koliko on u slici!

PHOEBE *se brani od njihove nasrtljivosti*: Ali on je moj... On je moj...

Uđu zdesna KONTESA i DIDETA.

KONTESA *začudena bučnim prizorom*: Šta je? Šta je?

PHOEBE: Igramo se biblijske igre? "Suzana i dva starca"!

KONTESA *šaljivo*: To su im najbolje uloge! *Predstavi se*: Ja sam Kekova majka -

PHOEBE: Odmah sam vas prepoznala! Vrlo me veseli!

RUĐE: Šta veliš, gospođica iz Amerike hoće da kupi našega Tiziana?

KONTESA *ugodno iznenađena*: Je li moguće?

DIDETA *zasjaji*: Ah!

MOME: I ne pita šta stoji!

PHOEBE: Suvišno je da ga kupujem. On je već davno moj.

SVI *se u čudu pogledaju*: Šta? Šta?

DIDETA: A Kekica nam nije ništa rekao.

KONTESA *Phoebi*: Vi ste zacijelo sa Kekicom stvar uredili?

PHOEBE: Jest. Sve je već uređeno. Sad će doći moj tata i odmah ćemo ga prenijeti na jahtu.

MOME *u općem nemiru, uhvati jedan stolac i stavi ga pod sliku*: Možemo ga onda i skinuti dolje... *Popne se na stolac koji se bučno raspadne pod njim. Svi se obrate k njemu.*

KONTESA: Momolo, zaboga, mogao si slomiti nogu -

MOME: Niente! Niente!

RUĐE: Malum omen!

PHOEBE: Ne lome se lako noge što prevale dnevno pet kilometara! *Smijeh.*

RUĐE: Za penjanje po katrigama, trebaju velim, druge godine i drugi elasticitet... *Uzme drugi stolac, skine Tiziana, silazi: Uh, prašine! Đideta!*

ĐIĐETA *uzme hitro neku krpu s komode i obriše prašinu sa slike da se sve puši: Ima puna četiri vijeka da se nije oprao.*

KONTESA: Stavi tamo, na komodu. Neka gospođica bolje vidi.

ĐIĐETA i MOME postavljaju portret na komodu, PHOEBE ga promatra, ostali se također sakupe oko njega.

PHOEBE: Famozno!

MOME *pljune na prste i smoči sliku u desnom uglu: Evo, ovdje je potpis: Titianus Vecellius, pinxit Anno Domini 1530. Vidite li?*

PHOEBE *gleda: Vidim, vidim...*

RUĐE: Povero Frančesko! U obiteljskim analima piše, da je, vozeći se iz Venecije u Split, skoro umro od morske bolesti. A sad mora preko Atlantika!

MOME *opet pljune na prste i smoči lice na portretu. Phoebi: Pogledajte samo ovo lice... To je majstor!*

PHOEBE: Vanredno! Kolosalno!

KONTESA *dok Phoebi promatra sliku, polako konte Ruđi: Koliko će dati za nj?*

RUĐE: Ne znam, ali mislim: mnogo.

ĐIĐETA: Zna Kekica šta radi! *Na kućnim vratima snažna zvonjava.*

PHOEBE: Eto ih!

ĐIĐETA izđe lijevo, otvori vrata i domalo uđu: Phoebin otac MISTER PHILIPP J. TUDOR, njezin zaručnik MISTER LEE PRENTICE, zatim KONTE KEKO i ĐIĐETA.

PHOEBE: Napokon! Najprije dozvolite meni, koja poznam sve, da predstavim jedne drugima. Moj otac, moj zaručnik mr. Lee Prentice - gospođa kontesa de' Milesi, Kekova mama, gospođica Đideta Dunda, koja pripada porodici i šije Kekove kravate, Kekov stariji stric konte Momolo, koji prevale dnevno pješice pet kilometara *pokaže na njegove cipele*, ut crepidae docent, Kekov mladi stric konte Rudero, kome, velim, ne fali ni jedan zub, velim, virtuoz na harmonici, napokon *pokaže na Tiziana: Najstariji član porodice konte Frančesko de' Milesi, splitski kapetan, trpi od morske bolesti, momentano lično odsutan, ali trajno prisutan in effigie, ovjekovječen autentičnim Tizianovim kistom, kao što je to ovdje napisano: Titianus Vecellius, pinxit Anno Domini 1530. Godinu ne kaže latinski. Rukovanje, žamor, pozdravi, promatranje portreta.*

Mr. TUDOR *visok, elegantan, obrijan, u mornarskom oficirskom odijelu, četrdesetih godina, pristupi i poljubi ruku kontesi: Veseli me što vas, nakon toliko godina, opet vidim, kontesa Kate! Sjećate li me se?*

KONTESA *gleda ga neko vrijeme i ne prepoznaje ga: Ne sjećam se...*

Mr. TUDOR: Dugo je to, doduše! Ali ja bih vas prepoznao među stotinama. Bili ste mlada gospođa kad sam otišao u Ameriku...

KONTESA *dosjeti se: Filip? Mali Filip? Bože moj!...*

Mr. TUDOR: Da Filip! Onaj mali Filip koji je ovdje služio za najniže poslove, trčkarao neprestano sad za ovo sad za ono, spavao gore u nekoj uskoj mansardi sa miševima i dobivao mjesečno forintu a dnevno batine od slugu i sluškinja i ondašnje mlade gospode... *prema Momi i Rudi.*

RUĐE *začuden*: Je li moguće? Vi ste onaj nekadanji neposlušni...

Mr. TUDOR *upadne mu u riječ*: Deran... recite slobodno, jest ja sam onaj deran *Momi* koji vam nikad nije znao očistiti cipele - uvijek ste imali tako strašno zaprašene cipele -

KONTESA: Onda, kao i danas!

Mr. TUDOR: Kako vidite, život je katkad nevjerovatniji od kakvog romana.

PHOEBE: Jest, tatice, život je katkad prava opereta. Ali nemoj odmah postati sentimentalni! Zato nismo došli ovamo. Sad ste, hvala bogu, konstatirali vaše porijeklo i fiksirali vaše nacionale, i ja predlažem da prijedemo na važnije stvari. Ti, old boy, možeš doći popodne ovamo i isprazniti s kontesom sve sarkofage vaše prošlosti.

RUĐE: Izvrsno! Mala je božanstvena!

MOMO: Un tesoro!

PHOEBE *Prenticeu*: Je li tako, Lee?

Mr. PRENTICE *visok, suh Amerikanac, obrijan, u bijelom ljetnom odijelu, kao da je slomljen u zglobovima, hladan i apatičan, promatra sliku i gleda u svoj bedeker. Na Phoebin upit, malko se okrene i reče poslovno, bez akcenta*: Yes, my darling! *Gleda opet sliku.*

PHOEBE *ocu*: A navečer možeš pozvati čitavu familiju na jahtu, na diner!

Mr. TUDOR: Ti imaš uvijek najbolje ideje! Onda, molim, moje dame i moja gospodo, večeras ste moji gosti. Motor će vas čekati na obali.

PHOEBE *Prenticeu*: Lee, večeras su svi kod nas na dineru. Veseliš li se?

Mr. PRENTICE *okrene se malko*: Yes, my darling! *Opet se zadubi u svoj posao i ne mari za ono što se oko njega zbiva.* KEKO *Momi*: Ne smiješ doći sa zaprašenim cipelama!

Mr. TUDOR: A sada da čujemo što si htjela?

PHOEBE: Ti zacijelo još iz svojih mladih dana poznaš ovaj portret?

Mr. TUDOR: Pa naravno! Još u moje doba dolazili su Englezi da mu se dive...

PHOEBE: On će također s nama na jahtu. Konte Keko mi ga je darovao. *Čitava se porodica Milesi prenerazi.*

MOME: Darovao!

ĐIĐETA: Je li moguće?

KONTESA: Darovao? Zašto darovao?

RUĐE: Kraljevi i pape darivaju Tiziane...

Mr. TUDOR *ublažuje situaciju*: Phoebe je trgovačko dijete, a kad trgovac nešto kupi, pa ne preplati, uvijek se tako izražava...

KEKO: Portret je moje vlasništvo i ja ga nisam prodao nego darovao! *Familija se opet uzbuni.*

Mr. TUDOR *Phoebi*: Mi to ne možemo primiti...

PHOEBE: Zašto ne? Cijela će nam Amerika biti zavidna... Tko ima tamo autentičnog Tiziana?

Mr. TUDOR: Konte Keko će primiti od nas adekvatnu svotu.

RUĐE: To je pravo!

KONTESA: Jasno je!

MOME: Eccellente!

} *Ujedanput*

KEKO: Nipošto. Što je darovano - darovano. *Žamor i uzrujanje.*

KONTESA *Đideti*: Poludio je!

ĐIĐETA: Znala sam ja da će biti tako.

PHOEBE *Prenticeu*: Šta ti veliš na to, Lee?

Mr. PRENTICE *u općem žamoru pruži joj svoj bedeker i reče*: Yes, my darling!

PHOEBE uzme knjigu iz Prenticeove ruke i pročita ono mjesto koje joj je pokazao, onda se stane tako glasno smijati, da je svi u čudu gledaju. Prentice se također groteskno smije.

Mr. TUDOR *Phoebi*: No, šta je?

PHOEBE *prestane se smijati i reče glasno*: Ravno poslije 400 godina otkriva se da je Frančesko de' Milesi *pokaže na portret - bastard! Začudenje.*

RUĐE: Kako?

MOME: Gospođice!

KEKO: Naš praotac - bastard?

} Ujedanput

PHOEBE: Yes! Najnovije izdanje bedekera veli *čita prevodeći*: "U lijepoj renesansnoj palači Milesi, na Trgu voća, nalazi se jedan portret za koji se je dugo držalo da je Tizianov original, pogotovo zato jer se na slici nalazi falsificirani majstorov potpis. Slika je samo uspjeti falsifikat iz kasnijih vremena." *Dok ona čita, vlada opća konsternacija.*

Zastor

DRUGI ČIN

Na palubi jahte "Stella" koja je u ovaj čas usidrena u splitskoj luci. Ograda palube ide s jednog kraja pozornice na drugi, tako da se more zamišlja sprijeda gdje je gledalište. Otraga, iza druge ograde, vidi se u daljini Split u noćnoj rasvjeti i njenim odrazima u moru. Dalmatinska ljetna mjesečna noć puni prostore transparentnom sivomodrom maglicom koju režu konture jahtinih detalja. Oko ponoći. Na palubi ne gori u ovaj čas ni jedna električna svjetiljka. Nekoliko udobnih sjedala, ležaljki i stolić stoje porazmješteni na slobodnom prostoru.

Kad se dignu zastor, započne ispod jahte serenada: nekoliko muških, dobro intoniranih glasova, uz pratnju gitare zapjevaju toplu dalmatinsku pjesmu. Zrak dršće od sentimenta i mjesečine: romantika, romantika...

U jednom od fotelja sjedi, nevidljiv, JIM. Vide se samo gusti koluti dima njegove cigare koju on požudno srče, podajući se čaru noći, samoće i ganutljive pjesme. Pauza. Najednom začuje se kako netko dolazi na palubu. JIM se uspravi, utrne hitro cigaru i turi je u džep. Uto se pojavi: PHOEBE u večernjoj toaleti i KONTE KEKO u fraku.

PHOEBE *ulazeći*: To ste vrlo lijepo izmislili, little konte! Vrlo lijepo! Ja to strašno volim... *Poslušaj časak.*

KEKO: Znao sam da će vam biti drago...

PHOEBE: Mene to zna tako zanimati, da mi suze dođu na oči.

KEKO: Je li moguće?

PHOEBE *opazi Jima*: A gle - i Jim je ovdje!

KEKO: O Jim!

PHOEBE: Što radiš, Jim, na mjesečini?

JIM *koji se već digao i čeka na zapovijed*: Miss Phoebe, čekam da pobijelim! *Smijeh.*

PHOEBE: Odleti hitro dolje i donesi mi jedan šal! *Prestane pjevanje.*

KEKO *uhvati Jima, koji je već poletio, za rame*: Čekaj - idem ja. *I prije negoli je Phoebe mogla što reći, Keko iščezne.*

PHOEBE: Ti se uvijek daješ istisnuti! *Pođe k jednom fotelju i sjedne.*

JIM: Ja uopće i ne znam, miss Phoebe, čemu vi držite tolike sluge? Ima toliko drugih ludaka koji vas služe zabadava...

PHOEBE: Valja da budeš spretniji, Jim! Mister konte ne zna gdje su moji šalovi... Možda ga ipak pretekneš!

JIM *poleti hitro, ali u isti čas izađe LEE PRENTICE i nosi Phoebin šal*: Šta sam rekao? Ako nije nitko drugi, onda je mister Prentice tu! *Phoebe se smije*: Good night, miss Phoebe, I will go to sleep... *Nakloni se i hitro izađe. Serenada počne opet.*

PHOEBE *kojoj je Prentice međutim stavio šal na ramena*: Hvala ti, Lee! Ti uvijek pogodiš moje želje. Jesi li dobro jeo večeras?

Mr. PRENTICE *sjedne joj vis-à-vis*: Yes, my darling!

PHOEBE: Pošto si sjeo u taj fotelj, izgleda da bi ti rado ovdje ostao?

Mr. PRENTICE: Yes, my darling.

PHOEBE: Da, ali tebi ni najmanje ne pristaje ova mjesečna noć i ova serenada. Zacijelo tvoj sir još uvijek čeka na te?...

Mr. PRENTICE: Yes, my darling.

PHOEBE: Onda podi i pojedi svoj sir, Lee!... Ne bih htjela da preuzmem odgovornost za tvoju duševnu ravnotežu.

Mr. PRENTICE *digne se*: Yes, my darling. *Pođe, onda se ustavi, dođe do nje i prigne se da je poljubi.*

PHOEBE *obrani se diskretno*: Ne, ne, Lee! Nemoj da mi pokvariš lijepu romantiku koja u ovaj čas oko mene vibrira!

PRENTICE ode bez i najmanjeg protesta. Ona ostane sama i sluša pjevanje koje se je malko odaljilo. Uto se vrati KONTE KEKO.

KEKO: Čujem da vam je mr. Prentice donio šal?

PHOEBE *zaljuljana sentimentom tiho*: Sjedite i mirujte. *Keko sjedne i šuti. Pauza*: Tko to pjeva?

KEKO *reagira*: More, miss Phoebe! Vino! Dalmacija!

PHOEBE *u jednakom nastrojenju*: Ovdje bi trebalo ostati i živjeti...

KEKO *govori tiho, s toplim akcentom*: Očekivao sam da ćete to osjetiti. Jer ste porijeklom odavde. Istina, rodili ste se daleko, negdje tamo preko oceana. Živite u drugom životu i među drugim ljudima. Na drugim morima plovite i druge pjesme slušate. Ali - ova naša dalmatinska krv i čud ne daju se izroditi dokraja. Prevru, miss Phoebe - prevru prije ili kasnije...

Pauza. Pjevanje slijedi u jecanju i treperenju.

PHOEBE *potpuno u ekstazi*: Govorite, samo govorite...

KEKO *bez deklamacije, ali iskreno i toplo*: To mi svi nosimo u sebi, pa bilo kako da nas prevrću i premještaju... Zato nas Zapad nije znao pripitomiti, niti Istok ukrutiti... Mala, uska pruga između dva svijeta, između Venecije i Bizanta, a na toj pruži, miss Phoebe, mi... stisnuti među more i planinu, bijeni s juga i sjevera od dva različna vjetra, polijevani od sunca i vina, ljuljani od osjećanja, uzburkani od temperamenta... čudna jedna mala rasa ili - kako nas oni koji nas ne vole ili nas ne razumiju ili nas se boje - zovu u šali i poruzi: rasica... mi, Dalmacija, vi i ja i ona moja majka bogomoljka i mala požrtvovna krojačica i ona moja dva strica čudaka i oni ljudi studenti što pjevaju i malo dalje oni ribari i taj mjesec što šapće nad morem svoju srebrnu gluhu molitvu... *Pauza. Pjevanje se sve više gubi u daljinu, ali se još uvijek jasno čuje*: Eto. Da li se sad snalazite, miss Phoebe, da li se snalazite?

PHOEBE *meko*: Kao da sam ovdje rođena...

KEKO: Sad jasno osjećate gdje biste mogli biti najsretniji. Vi što ste vidjeli čitav svijet i pretražili sve kontinente... Šta su vam sada užurbane i bučne njujorške ulice sa kućama od stotine spratova, pariški bulvari, i ekspresi, i luksusni hoteli, i ekstaze zadimljenih dancinga i sve želje uslišane i sve zapovijedi ispunjene... Svuda i sve je jednako dosadno...

PHOEBE: Očajno, očajno...

KEKO: A kad vam je napokon palo na pamet da dođete ovamo...

PHOEBE: Ja nisam ni htjela dolaziti ovamo... Otac je htio...

KEKO: Eto - niste ni htjeli doći ovamo! A možda biste bili i otišli odavde, da niste sreli ovog siromašnog konta, kod čijeg je djeda vaš otac bio ono što je danas kod vas onaj lukavi crni dječak.

PHOEBE: I čija mu je baka dala, prije trideset godina, novce da uzmogne poći u Ameriku...

KEKO: Po kojoj i ova jahta nosi svoje ime Stella. Da, Stella, moja baka, za koju se kaže da je imala deset ruku i deset srdaca!... Davala je svima i svakome: obogatila siromahe, napunila crkve

paramentima, srebrnim kadionicama i kandelabrima, davala ljudima koji su trebali, i bogu koji ne treba, a unuku je ostao samo onaj falšni Tizian...

PHOEBE: Ja vam to nisam uzela za zlo, little konte!

KEKO: Znam, miss Phoebe. Ali da sam znao da nije pravi, ne bih vam ga bio darovao... *Pauza:* A ipak, vidite, isplatilo se dolaziti ovamo. Otkrili ste izvore iz kojih izbija vaš puls, saznali ste otkle je poteklo sve ono što je u vama nemirno, prevrtljivo, nezasitno i pustolovno, upoznali ste mali kutić iz koga je vaš otac ponio svoju i vašu sreću... *Pjevanje se potpuno izgubilo.*

PHOEBE: I upoznala sam vas...

KEKO: Ah, mene ćete zaboraviti?

PHOEBE: Nikad, little konte... nikad.

KEKO *s tužnim posmijehom:* Koliko bi mi vrijedilo to nikad kad vi ne biste bili od ove rase! Ali to i jest ono! Malo mjeseca i malo sentimenta, pa vjerujemo u nepromjenljivost srca i hvatamo se za vječnost kao za nepretrgljiv konop. Nikad - uvijek - nikad - uvijek: lijepe vječnosti, koje traju samo sekunde... Mi vjerujemo u njih, ali one bježe od nas... Ura ljubavi, miss Phoebe... Nikad - uvijek - nikad - uvijek. - A vječnost se mijenja i prolazi tako divno hitro... hitrije i prolaznije nego život...

PHOEBE: A ipak: ja vas neću zaboraviti!... To jest, po vašemu: ne bih htjela da vas zaboravim! *Pruži mu ruku.*

KEKO *primi njezine ruke:* To je mnogo. To je najviše što se može reći kad se hoće reći istina, kad bih ja smio vama ispovijediti što u ovaj čas mislim... *Odmahne rukom.*

PHOEBE: Smijete, razumije se da smijete...

KEKO: Ne, ne, miss Phoebe! Tri se dana već borim s tim...

PHOEBE: Tri dana! I vi?

KEKO: I vi?

PHOEBE: I ja. Prvi put u svom životu. Prvi put, little konte... Govorite dakle - ili *digne se* sadimo dolje.

KEKO *primi je za ruku:* Počekajte, miss Phoebe! Možda je bolje da govorim. Vi ste upali u moj kruti život kao kakva fantazija... Sa svim čarima i primamljivostima što mogu da zgrabe nekoga koji tek postaje čovjek, koji se bori, ponizuje, gmiže da postane čovjek, miss Phoebe, biti čovjek, a ne fantom, ni sjena, ni apsurd, kao što su oni moji stričevi... Samo ne onako - samo ne onako!... I vi ste došli: ljepota, bogatstvo, svijet je u vama... egzaltacija i oslobođenje sa vama... Pa sam vas zavolio... I volim vas *primi je oko pasa i privuče je k sebi* i ljubim vas, kao da nema ništa više i nikoga drugog na svijetu nego samo: vi i ja... vi i ja... *Zastane čas i gledaju se oči u oči.*

PHOEBE *sretna i fascinirana:* Još jedanput, little konte! To se ne čuje svaki dan! Recite mi to još jedanput, little konte! Još jedanput!

KEKO *vibrira mu glas kao struna:* I ljubim vas, kao da nema ništa više i nikog drugog na svijetu...

PHOEBE: Nego samo vi i ja. *Ona podigne svoju ruku oko njezina zatiljka i poljube se. Pauza. Onda mu stava ruku na glavu i reče nježno:* Little konte, jutros ste mi bili rekli da biste svaku moju želju ispunili, ali ja sam bila s vama frivolna i proigrala svoje šanse. *Još nježnije:* Sad vas samo pitam: biste li učinili za me sve što bih od vas zahtijevala? Usprkos svemu i svima?

KEKO: Sve, miss Phoebe! U ovaj čas sve bih za vas učinio!

PHOEBE: I pošli sa mnom u Pariz?

KEKO *zanesen:* U Pariz i preko svih oceana, do nakraj svijeta...

PHOEBE *gleda ga u oči:* Kako ste sada lijepi, little konte, kako ste lijepi! *Obujmi ga rukama i poljubi.*

Iznenada plane jedna električna lampa. Oni se naglo otkinu jedno od drugoga. Poslije malo uđe jedan MORNAR noseći pribor za crnu kavu: na srebrnoj tasi posuđe od tučenog srebra i dozu za šećer.

MORNAR *ustavi se*: Da natočim kavu, miss?

PHOEBE: Ne, ne, John. Ostavite tamo, ja ću sama. *Mornar pođe desno, a ona reče za njim*: Hoće li oni skoro gore?

MORNAR *ustavi se*: Mislim, miss. Još su za stolom.

PHOEBE: Donesite cigarete. *Mornar ode desno*: Kako je sve to čudno!

KEKO: Šta, miss Phoebe?

PHOEBE: Iznenada se upali jedna žarulja... i život opet teče svojim tokom!

Iza kratke pauze istupi na palubu ĐIĐETA. Na sebi ima jednostavnu ukusnu haljinu, možda jedinu što posjeduje. Plaha je, kao da se boji da ne smeta, i ustavi se čim ih je ugledala.

ĐIĐETA: Oprostite što smetam...

PHOEBE *Ljubazna u tonu*: Molim, gospođice, nipošto... Sjedite k nama!

ĐIĐETA: Vaš gospodin otac moli konta Keka da dođe dolje.

PHOEBE: Idite, konte Keko... mi ćemo vas pričekati ovdje...

Međutim je ušao MORNAR i donio na tasi cigare i cigarete. Ponudi redom svima. PHOEBE i KEKO uzmu po cigaretu.

PHOEBE *Keku, koji baš hoće da pripali svoju*: Ne vjerujem da ćete dolje smjeti pušiti. Tata je u tom nepopustljiv.

KEKO *turi cigaretu u džep*: Onda, kad se vratim. *Pođe u lađu a mornar za njim.*

PHOEBE: Kako vam se sviđa ovdje?

ĐIĐETA: Ovdje je vanredno lijepo!

PHOEBE: Uistinu, naša je jahta jedna od najljepših što plove po vodama cijeloga svijeta. Ali ja sam htjela pitati kako se vama sviđa ovdje?

ĐIĐETA: Šta da vam kažem? Ja se tu nekako bojim... Čini mi se kao da mi fali daha...

PHOEBE *se nasmije*: Pa nismo u džungli, gospođice! Nema opasnosti da vas zaskoči kakva divlja zvijer iz zasjede...

ĐIĐETA: Ja ne mislim tako, miss Phoebe! Iako nije samo džungla u kojoj ima zasjeda... Nije to, što izazivlje u meni ovo raspoloženje...

PHOEBE: Nego što?

ĐIĐETA *s bolnom rezignacijom*: Ah, šta vi znate! Da ste vi poput mene, od svoje dvanaeste godine stajali zgrbljeni sa iglom u ruci, spasavali svoju mladost koju je bijeda lomila i trošila, sa strahom i naporom izgrađivali svoju sreću... bilo bi vam isto tako kao sada meni... Ova tri-četiri sata što se nalazim na ovoj vašoj čarobnoj lađi uvjerala su me da mi ne možemo sreću vezati uza se. Sreća nam se mora nametnuti sama.

PHOEBE: Vi, dakle, držite da je bogatstvo sreća?

ĐIĐETA *osmjehne se*: To ne. Ali, slučajno, za mene bi bila. Da sam bogata, onda se ne bih bojala.

PHOEBE: Čega?

ĐIĐETA: Čega? *Malko se zamisli, a onda uvjerljivo:* Da ne izgubim ono što je moje.

Ulaze KONTE RUĐE i KONTE MOME. Obojica su ponešto pijani od dobre večere, izvrsnih vina i raskošna milieua. Njihovo je pijanstvo blagohotno, brbljavo, nasmijano, ne buncaju i ne teturaju ni najmanje. Ruđe ima na sebi staromodni, malko tijesni frak, a Mome je odjeven kao u prvom činu, samo su mu cipele čiste. Oko ovratnika ima još uvijek servijetu. U zapučku veliki karanfil.

RUĐE *ulazeći:* Stidio sam se za te. Jeo si, velim, kao da nisi večerao mjesec dana!

MOME *za njim, zagrižljivo:* A zar - jesam? A zar - jesam?

RUĐE *opazi prisutne:* Pst! Ovdje sjedi neko...

MOME *široko, prema damama:* Pa to su naše sirene!

PHOEBE: Napokon su došli na površinu i naši Tritoni!... *Ponudi im da sjednu:* Izvolite gospodo!

MOME *sjedne:* Najvolio bi se sad prošetati.

RUĐE *sjedne i on:* Previše je jeo -

PHOEBE: Drago mi je da vam je išlo u tek!

MOME: Imate izvrsna kuhara. Bolji nego kod naše Kate, je li Đideta?

ĐIĐETA *povrijeđena:* Glavno je dobar apetit, konte Mome!

MOME: Ali tebi ga je, Đideta, netko pokvario.

PHOEBE: Šta je dražite večeras? Nemojte da ja počnem! Ja znam biti vrlo zlobna!

MOME: Podnijeli smo vaš šampanjac, miss Phoebe, pa možemo i vašu zlobu...

RUĐE: Samo, velim, ako i ona tako dobro muzira...

PHOEBE *pritisne na zvonce:* I te kako muzira! Posudite mi časom vaš molitvenik, konte Mome!

MOME *u neprilici, opipava se:* Moj... šta, moj molitvenik? Ono, da... ostavio sam ga kod kuće...

Uđe MORNAR.

PHOEBE *Rudi:* A gdje je vaš Dante, konte Ruđe? *Mornaru:* John, donesite mi odozdo moju torbicu.

MORNAR ode.

RUĐE: Šta ste rekli, velim?

PHOEBE: Čuli ste, velim, vrlo dobro! Posudite mi malo, velim, vašeg Dantea.

RUĐE: Ostao mi je u drugom odijelu...

PHOEBE *Đideti:* Šta mislite, govore li istinu ova gospoda?

ĐIĐETA: U neprilici su, kao da ih pitate za krsni list!

RUĐE *protestira:* Zašto u neprilici?

MOME *također:* Molim - ja ne!

Uđe MORNAR i preda PHOEBE torbicu. Onda izade desno.

PHOEBE: Sad ćemo vidjeti. Popodne sam pošla u jednu mjenjačnicu da promijenim nešto novaca. Mjenjač mi je tom zgodom pokazao dvije vrlo interesantne dolarske banknote. *Oba konta u neugodnoj situaciji. Ona izvadi iz torbice dvije dolarske banknote: S mojom posvetom i potpisom, gospodo! Da ste barem počekali dok "Stella" digne sidro i izade iz luke... Šta velite na to?*

RUĐE *muca*: Znete, to vam je bilo tako...

PHOEBE: Ali ja se ne srdim za to. Ja bih vam ih dragovoljno vratila...

RUĐE: Ne, ne, mi to ne bismo mogli primiti -

MOME: Jedanput prodani - prodani!

ĐIĐETA: Kako bi bilo da ih opet kupite od gospođice?

PHOEBE *gestom, kao da će ih razderati*: Onda najbolje da ih razderem!

MOME: Ne, ne. Radije ih dajte meni, da ih predam crkvi.

RUĐE *skoro srdito*: Moj ne! - Moj: siromasima!

PHOEBE: Da ste mi dali molitvenik i Dantea, ja bih vam ih lijepo ponovno stavila među listove... *Konte Ruđe i konte Mome istodobno izvade jedan svoga Dantea a drugi molitvenik: Izvrsno! Stavlja jedan dolar Momi u molitvenik što ga ovaj drži pred njom: Ovaj - crkvi! Jednako Ruđi koji pruža Dantea: A ovaj siromasima!... A sad molim, dođite na crnu kavu! Primi Đidetu ispod ruke i pođu desno. Konti pođu za njima, ali malko zaostanu.*

RUĐE: Hoćeš li ti svoj dati crkvi?

MOME: Ja sam u testamentu sve ostavio crkvi. Mislim da je dosta! A ti ćeš svoj dati siromasima?

RUĐE: Dat ću ga sebi! Zar ja nisam najveći siromah?

MOME: Yes, my darling!

RUĐE: Šta misliš, jesmo li se blamirali?

MOME: Yes, my darling! *Pauza. Mome primi Ruđu ispod ruke: Uostalom, morali smo ih mijenjati; inače ne bismo mogli biti posluži dobre ruke!*

RUĐE: Yes, my darling!

MOME: Da nam barem sluge ne kažu da smo škrtice!

RUĐE: Yes, my darling! *Izađu desno.*

Poslije malo uđu vrlo uzbuđeni KONTE KEKO i KONTESA. Oni govore hitro, u velikom tempu, prigušeno. Kontesa je odjevena u crnu, staromodnu, svilenu opravu.

KONTESA *kao da joj fali daha*: Bože, bože... Pusti me da sjednem... *Padne u prvi stolac, tražeći riječi i daha*: I ti to meni tek sada kažeš!...

KEKO: Pa nema ni deset minuta što mi je rekla.

KONTESA: Čisto otvoreno ti je rekla?

KEKO: Bez ikakvih preambula, majko! Baš ovdje, na ovom mjestu! Studenti su pjevali i ta mjesečina...

KONTESA: Znam, znam kako to djeluje!

KEKO: Bila je sva izvan sebe! Da sam je digao na ruke i odnio bogzna kamo, ne bi bila ni riječi rekla!

KONTESA *uhvati ga za glavu i poljubi par puta*: Kekice! Kekice!

KEKO: Umiri se, mamice. -

KONTESA *začas se zamisli, i onda u posve drugom tonu, vrlo realno, rezignirano*: Ali sve to nema smisla! Sve to nije ozbiljno!

KEKO: Zašto ne bi bilo ozbiljno? Čitavo ovo vrijeme što je tu, osjećao sam neprestano kako je vrlo rado sa mnom. Jutros mi je predložila da pođem s njom u Pariz - na dva mjeseca - da joj budem plesač po dancinima... To je samo da me ima kraj sebe...

KONTESA: Pa gdje su tebi novci za Pariz!

KEKO: Davala mi je 5000 dolara -

KONTESA *osupne se, onda naglo*: Čuješ, čini mi se da je to vrlo mnogo u našoj moneti?

KEKO: Četvrt milijuna!

KONTESA: A ti? A ti?

KEKO: Rugao sam joj se... Gdje bih se ja dao najmiti kao plesač... Zapravo sve je to šala!

KONTESA: Četvrt milijuna! Toliko smo dužni don Vici! *Ne vjeruje sama sebi*: Pa naravno da je šala!

KEKO: Na koncu konca čovjek ipak ne zna na što se sve ne kapricira jedna ovakva ekstravagantna i razmažena bogatašica... kad je uhvati spleen...

KONTESA: Čuvaj se ti, sinko moj, takvih spleenova!... To ti se začas zaspleen, a onda se malo zatim isto tako odspleeni!... Ali nije ni čudo, kad dobro promislim! Ti s jedne strane, a onaj njezin darling s druge... Onako dug, sa malom klimavom glavicom... kao telegrafski stup sa svojom porcelanskom čašicom! Samo ona... zna ona što čini!... Kad ga više ne bude htjela, dogodit će mu se što i telegrafskoj čašici: deran uzme kamen i čašica odleti...

KEKO *koji je stao da šeće, a onda se ustavio i u čudu slušao kontesu*: Ti si dobre volje danas, mamice!

KONTESA: Od dišperacijuna, sinko moj! Evo, sreća se nudi, a vezan si i ne možeš da je prihvatiš! Šta misliš šta bi to značilo za nas? Samo kad pomislim kako bi prestala ona bezobrazna zvonjava na vratima i vječni računi i inkasatori i liferanti i sudbeni podvornici!

KEKO: Vidiš - nisam ti trebao ništa govoriti!

KONTESA: Bez dugova - ah, Kekice, bez dugova!... Kako bih samo slatko spavala! Da mi je samo jednu jedinu noć prospavati onako in continuo... onako: kako legnem tako se i probudim! Pa ujutro sjesti na balkon, gledati kako dolje svijet prolazi i samo slušati: - Ljubim ruke, kontesa! - Sluga vam se, kontesa! - - Kako ste spavali? -

KEKO: I nikako nije moguće da bude drukčije?

KONTESA: Nemoj me tako pitati, molim te! Ako me samo još jedanput što takvo upitaš - *digne se - idem ravno u more!* Šta misliš?... Šta sanjaš! *Mala pauza.* Ah kako je ovdje divno! Jesi li samo vidio ono srebro, onaj kristal... A Phoebina kabina? Sa onim toaletnim stolićem i garniturom od tartaruge... I još te zovu na večeru i onda ti kažu: vaš sin nek uzme našu kćer... i naše dolare... i naše automobile... i naše jahte... A kad tamo: sve na što možeš računati, to je jedna šivaća makina -

KEKO: I jedno srce!

KONTESA: To i jest ono! Upravo da poludiš!

Dolazi zdesna ĐIĐETA.

ĐIĐETA: Konteso, mi vas čekamo s kavom...

KONTESA *zlovoljno*: Baš mi je do kave!

ĐIĐETA *Keku*: Šta joj je?

KONTESA: Šta mi je? Šta mi je? Hoćeš da zapjevam i zaplešem? Kad imam takvu jahtu i mogu s njom kud hoću -

Uto se pojavi zdesna PHOEBE. Uhvati straga ispod ruke Keka koji je stajao okrenut leđima prema strani otkle je ona došla. Keko se trgne.

PHOEBE: Gdje ste tako dugo, konteso? Kava...

KONTESA *razvedri se, poleti k Phoebi i poljubi je*: Kako ste vi večeras sjajni, miss Phoebe! Božanstvena - ova vaša toaleta! A te čipke! *Đideti*: Đideta, pogledaj samo ove čipke! Mjesečevo svjetlo - a ne čipke...

Ona je još u riječi kad izađu na palubu MISTER TUDOR i MISTER PRENTICE, obadva u fraku. Čim ih kontesa opazi, približi im se.

KONTESA *zaneseno*: Ovdje je divno! Upravo čarobno!

Mr. TUDOR: Prava dalmatinska noć! Sretan sam što smo se ovdje našli baš kad je tako lijepa mjesečina!

PHOEBE: Ne znam zašto ste zapalili svjetlo? *Mr. Prenticeu*: Molim te, Lee, budi tako dobar i ugasi! *Mr. Prentice izade začas, ugasi svjetlo i vrati se odmah*. Mjesec i električar to je nepodnošljiv konkubinat! *Svjetlo se ugasi*: Tako!

KONTESA: Sad je mnogo ljepše! *Nasloni se o ruku Đideti*.

Mr. TUDOR: A gdje su naši dragi konti?

PHOEBE: Kod crne kave -

ĐIĐETA: I likera!

PHOEBE: Kušali su redom sve likere i zadnji im se uvijek čini najbolji!

Mr. TUDOR *koji je još kod dolaska uzeo i pripalio jednu cigaru, a mr. Prentice svoju lulu*: Kako bi bilo da i mi dobijemo malo crne kave? *Ponudi kontesi ruku*.

KONTESA *ga primi pod ruku*: To je moja najveća pasija! *Đideti*: Primi i ti ispod ruke gospodina Prenticea! *Odlazi sa mr. Tudorom desno, a za njima mr. Prentice sa Đidetom ispod ruke. Đideta odlazeći okrene se za Kekom i Phoebom, koji su zaostali*.

PHOEBE: Izgleda da Đideti nije pravo što smo zaostali! *Uzme cigaretu i pripali je*.

KEKO: Pođimo i mi, miss Phoebe!

PHOEBE: Odmah ćemo! *Turi mu zapaljenu cigaretu u usta*: Ako vam se ne gade moja usta!

KEKO *s prijekorom*: Ali, miss Phoebe...

PHOEBE *smije se i pali sebi cigaretu*: Tko zna... tko zna!...

KEKO *hoće da je poljubi*: Dokazat ću vam odmah...

PHOEBE *koketno*: Ne, ne, little konte. Sutra.

KEKO: Sutra?

PHOEBE: Jest, sutra. Mi ne odlazimo sutra rano, nego tek u podne. Čekajte me oko jedanaeste kod kuće. Vi zaboravljate da mi još moramo udesiti jedan aranžman među nama? Ja imam već gotov plan...

KEKO: Kako izgleda taj plan?

PHOEBE: Vidjet ćete sutra. Uvjerena sam da će vam se svidjeti. *Poljubi ga dugo. Onda frivolno: A sada dođite, inače će mala Đideta prsnuti kao pneumatik!*

Pojavi se zdesna ĐIDEETA i nosi šalicu kave.

ĐIDEETA: U čitavoj toj konfuziji ostao je konte Keko bez crne kave...

KEKO *prileti i primi šalicu*: Oh, to je lijepo od tebe!

ĐIDEETA *Phoebi*: Zna, on će vam radije ostati bez ručka nego bez kave...

PHOEBE: Dobro da ima netko tko se brine da se to ne dogodi!

KEKO: Ti pretjeruješ, Đideta! Nisam više ni mislio na kavu.

ĐIDEETA: To on samo tako kaže, miss Phoebe, radi vas...

PHOEBE: Konte Keko je uopće vrlo galantan. On bi meni žrtvovao i više nego kavu...

KEKO *srče pomalo kavu*: Svakako, miss Phoebe.

ĐIDEETA: Galantan... da! Ali ako mu kod kuće kava nije dobra i ako mu je ja ne skuham i vlastoručno ne donesem... Trebalo bi da vidite kako je onda galantan!

KEKO: Đideta, šta govoriš!

ĐIDEETA: Zna li vi skuhati dobru kavu, miss Phoebe?

PHOEBE: Nisam još nikad pokušala... ali u potrebi, naučila bih...

KEKO: Kako bi bilo da odemo tamo?

PHOEBE: Ovdje je mnogo ljepše...

ĐIDEETA: A i šta ćemo tamo? Tamo se produciraju tvoja dva strica.

PHOEBE: Šta rade?

ĐIDEETA: Onaj mornar miješa sve likere zajedno, a oni piju čašicu za čašicom.

PHOEBE: Oh, John je izvrstan mikser...

ĐIDEETA: Ja sam popila čašicu, pa mi je već udarilo u glavu... Dozvolite da sjednem... *Sjedne: Sjednite i vi, miss Phoebe! Keko je ispio kavu i stavio šalicu na stol.*

PHOEBE *sjedne, smiješeći se*: Kad baš zapovijedate!

ĐIDEETA *Keku*: Ah, ti si već ispio! *Uzme i pripali cigaretu*: A sad ćeš dobiti svoju cigaretu... *Pruži mu pripaljenu cigaretu, a onda reče miss Phoebi*: Zna, uvijek vam je čitav skandal ako mu ja ne pripalim cigaretu...

KEKO *vrlo ženiran i srdit*: Kakve su to gluposti. To ni najmanje ne zanima miss Phoebe! *Pođe sprijeda prema rubu lađe i baci bijesno cigaretu u more. Ostane neko vrijeme na mjestu, a onda se šeta gore-dolje, malko podalje od njih.*

ĐIDEETA *kao da nije vidjela šta je on učinio s njezinom cigaretom. Phoebi*: Čine li to katkad i Amerikanke?

PHOEBE: Vrlo često! Ali teško onom muškarcu koji ne bi dokraja ispušio takvu cigaretu. *Uzimlje novu cigaretu iz doze na stolu.*

ĐIDEETA: Šta ćete? Naši nisu s nama tako nježni i ljubazni. Moramo koješta progutati...

PHOEBE *pripali cigaretu*: Krive ste same! *Keku*: Dođite, little konte! Budite dobri! *Pruži mu pripaljenu cigaretu*: Ovo je najbolja marka što imamo na brodu.

KEKO *uzme cigaretu i puši*: Hvala! *Sjedne. Sad sjede sve troje oko stola tako da on sjedi u sredini, vis-à-vis publici, a one vis-à-vis jedna drugoj. Mala pauza. Phoebe malko nijansira svoj trijumf. Đideta se sili da ne plane.*

PHOEBE *s izazivnom ironijom*: Prije nego otputujemo, dat ću vam čitavu škatulju ovakvih cigareta.

Duel se između obiju žena zaoštruje. Svaka replika znači jedan novi udarac. KEKO se nalazi među dvije vatre, kratkim odgovorima ne daje nikakva akcenta, samo da ne poveća opreke koja se i sama od sebe sve to jače razvija.

KEKO: Hvala, miss Phoebe!

ĐIĐETA: Hoćete li ih također prije pripaliti?

PHOEBE: Pa naravno! Tako će dobiti na aromi!

ĐIĐETA: Onda se valja požuriti još danas! Sutra niste više ovdje.

PHOEBE: A možda i jesmo. Mi se ne držimo voznog reda, gospodice!

ĐIĐETA: A kakvog se vi reda držite, miss Phoebe?

PHOEBE: Onoga koji mi diktira moj jedini zakon.

ĐIĐETA: A to je?

PHOEBE: Moja kaprica! *Pauza, kao mali odmor prije novih navala*: Zašto šutite, konte Keko? Bi li vam bilo pravo da ostanemo ovdje još koji dan?

KEKO: Razumije se, miss Phoebe!

ĐIĐETA: Znaite li vi da on ova tri dana šta ste ovdje nije ni zavirio u knjigu?... A do nekoliko nedjelja ima ispit!

KEKO *srdit*: Šta se koga tiče moj ispit! Vrlo je neumjesno opominjati me na to u ovaj čas...

PHOEBE: Ispit može i čekati...

ĐIĐETA: Ali Kekica ne može!

KEKO: Ako treba, mogu i ja!

PHOEBE: Možda netko drugi ne može čekati!

ĐIĐETA: Pa i netko drugi!

Ispod jahte započne opet pjevanje kao na početku čina. Prođe nekoliko taktova bez razgovora.

PHOEBE *trijumfira*: Hvala vam, little konte, za tu serenadu! To je najnježnija pažnja koju mi je ikad jedan gospodin iskazao.

KEKO: Drago mi je, miss Phoebe, da ste zadovoljni!

PHOEBE: Zahvalite se i onim studentima u moje ime... i odnesite im moj pozdrav...

KEKO: Hoću, hoću...

ĐIĐETA: Hoćete li ponijeti sa sobom i onog Tiziana, sada kad znate da nije više Tizian?

KEKO: Šta ti opet pada na pamet!

PHOEBE: Naravno da hoću. Bio mi je darovan kao da je pravi, i bit će mi jednako draga uspomena kao da je pravi. *Sukob dolazi do kulminacije.*

ĐIĐETA: Kao da i nije bastard - kako ste ono jutros rekli?

KEKO: Dideta...

PHOEBE: Tačno. I sutra ću doći da ga uzmem. Uostalom, ja sam ga već i platila!

ĐIĐETA: Platili ste ga?

PHOEBE: Da, u najzdravijoj valuti. Konte Keko je vrlo zadovoljan. Je li, little konte?

KEKO *s molećim izrazom*: Ali, miss Phoebe...

ĐIĐETA *Keku*: O tom nam nisi ništa rekao...

KEKO *uzrujan*: Đideta, prestani već jednom! Miss Phoebe se šali -

PHOEBE: To nije bila šala, little konte! Vi ste za vašeg krivog Tiziana dobili od mene jedan pravi... dapače dva prava poljupca...

ĐIĐETA *skoči*: Šta? *Zgrabi šalicu od kave s tanjurićem i udari njima o tle tako, da su se crepovi razletjeli na sve strane. Preneraženom Keku*: Sutra ćeš me uzalud čekati... ti... ti... *Pogleda izazivno Phoebe koja je ostala mirna pušeci svoju cigaretu*: I sve to ima da vama zahvali...

U taj čas dolaze zdesna KONTESA, KONTE MOME, KONTE RUĐE, MISTER TUDOR, MISTER PRENTICE, a za njima MORNAR. PHOEBE se digne kao da se nije ništa dogodilo i pride ĐIĐETI. KONTE RUĐE oponaša lagano sviranje gitare i kreće u ritmu glavom, pjevuckajući ispod glasa pjesmu studenata. I on i KONTE MOME prilično su u vlasti alkohola ali se još uvijek dobro drže. Kad se čitava grupa pojavi i kad su djevojke opet sjele, reče:

PHOEBE *Đideti, s ljubaznim tonom*: Nije li vam hladno, gospođice?... Hoćete li jedan šal?

ĐIĐETA *naoko jednako mirno i vrlo ljubazno*: Lijepa vam hvala, miss Phoebe, ja sam navikla na ovaj zrak.

Mr. TUDOR *dolazeći*: Nek i mi malo čujemo tu serenadu -

PHOEBE: Jest, tatice, divno pjevaju.

KONTESA: To su Kekovi prijatelji! *Pauza, u kojoj svi slušaju. Onda svrši pjesma.*

PHOEBE: Konte Keko, kako bi bilo da ih zovnete gore? Na čašu šampanjca?

KEKO: Ako želite... ali vam odmah kažem da ih se nećete riješiti do zore...

PHOEBE: Kolosalno!

Mr. TUDOR: Ne, ne, ja mislim da je ipak prekasno. Šta mislite vi, konteso?

KONTESA: Ja bih doduše ostala ovdje do smrti, ali mislim da je zbilja vrijeme da vas ostavimo. Bilo je divno večeras!

MOME: Božanstveno!

RUĐE: Ja sam se zaljubio u vašeg miksera! *Mornar koji stoji podalje, malko se nasmiješi.*

Mr. TUDOR: Sretan sam što sam još jednom vidio svoje nekadanje gospodare! Nadam se da ćete skoro opet čuti za nas...

KONTESA *dosta deprimirano*: Dakle uistinu odlazite sutra rano?

Mr. TUDOR: Bezuvjetno.

PHOEBE: Mi odlazimo sutra u podne!

Mr. TUDOR: Nemoguće. Sutra navečer čeka me u Dubrovniku moj poslovni prijatelj mister Pauker...

PHOEBE: Mister Pauker će pričekati nekoliko sati.

KONTESA: U Dubrovniku je boravak vrlo ugodan.

Mr. TUDOR: Ne mora uvijek sve biti na tvoju, Phoebe!

PHOEBE: Uvijek - ne, ali ovaj put: da! Ja sam danas ostavila kod draguljara svoje bisere da mi ih naniže na novu nit. Sutra popodne bit će gotovi.

KONTESA: No, eto...

PHOEBE: I tako ćemo, konteso, doći sutra k vama da se oprostimo i uzmemo našega Tiziana...

Mr. TUDOR: Kako vidim, ipak će mister Pauker morati još malo pričekati.

KONTESA: Onda - do viđenja! *Uhvati Đidetu ispod ruke.*

Mr. TUDOR: Izvolite s ove strane... *Mornaru: Je li motor spreman?*

MORNAR: Jest, mr. Tudor, sve je u redu.

Čitava grupa izlazi pomalo u razgovoru. Najprije MISTER TUDOR, koji pokazuje put, u dnu preko palube lijevo, za njim KONTESA, ĐIĐETA i MISTER PRENTICE, onda PHOEBE i KONTE KEKO. Zaostanu KONTE RUĐE, KONTE MOME i MORNAR. Plane električna, koju je MORNAR zapalio dok su gosti odlazili.

RUĐE *dođe do stola, zagrabi šaku cigareta iz velike doze i pruži ih mornaru: Da ih popušite u moje zdravlje!*

MORNAR *uzme, sa smiješkom, cigarete u šaku i drži ih iza leđa: Najljepša hvala, mister konte!*

MOME *koji je već tražio po džepovima novac, kad je vidio šta je učinio konte Ruđe, zagrabi iz škatulje šaku cigara i pruži ih mornaru: I od mene, dvije-tri cigare! Laku noć! Pođe za bratom.*

MORNAR *istom gestom uzme cigare u drugu šaku i reče: I vama, mister konte, lijepa hvala!*

KONTI odu ponešto nestalnim korakom za ostalima, a MORNAR baci cigare i cigarete na stol na tasu. I izađe. Pauza. Pjevanje počne opet, ali ne tako blizu kao prije. Poslije malo vraćaju se: PHOEBE, MISTER TUDOR i MISTER PRENTICE.

PHOEBE *ulazeći: A sad dođite ovamo i sjedite. Hoću da vam saopćim nešto vrlo važno.*

Mr. TUDOR: Ja sam vrlo umoran, Phoebe. Ne bismo li mogli to ostaviti za sutra?

PHOEBE: Ne, ne, rekla sam ti da je vrlo važno.

Mr. TUDOR: Kako bi bilo da to prije prespavaš? Ti znaš da je uvijek dobro kad ti svoje važne stvari prespavaš!

PHOEBE: Tatice, ne budi u ovakvim časovima površan i frivolan! Vidiš, Lee je shvatio ozbiljnost momenta i čeka s napetošću moju izjavu. Je li, Lee?

Mr. PRENTICE: Yes, my darling!

PHOEBE: Radi se o mojoj sreći.

Mr. TUDOR: Ako je tako, onda se stvar ne može odlagati. Inače sreća ne čeka.

PHOEBE *poljubi ga: Drago mi je što vidim da si svaki dan razboritiji. Znači da još ne stariš. Sjednimo dakle. Svi sjednu, ona u sredini, a njih dvojica sa strane, jedan drugome vis-à-vis. Sutra kad budemo kod Milesijevih, zapitat ćeš konte Keka ima li kakvu želju da mu ispuniš!*

Mr. TUDOR: A on?

PHOEBE: On će onda od tebe zaprositi moju ruku.

Mr. PRENTICE izvadi lulu iz usta i malko se trgne iz svoga mira.

Mr. TUDOR *u čudu: Šta? Šta veliš?*

PHOEBE: Čemu ta pitanja, tatice? Pošto imaš još vrlo dobar sluh, dobro si razumio što sam rekla! Ti ćeš konte Keku reći da pristaješ.

Mr. TUDOR *skoči*: Nikada!

PHOEBE: Ali ja ti ponavljam: ti ćeš reći da pristaješ, i to bez ikakvih ograničenja!

Mr. TUDOR: Lee ima našu riječ i mi je moramo održati.

PHOEBE: Šta se tebe tiče Lee, tatice? To ćemo nas dvoje međusobno udesiti. Je li tako, Lee?

Mr. PRENTICE: Yes, my... *zapne mu riječ u grlu.*

Mr. TUDOR: Sutra ćeš se zacijelo predomisлити...

PHOEBE: Pa šta se onda uzrujavaš? Ali ja ti samo velim: ako ti ne ispuniš moje želje, onda ću je ja sama ispuniti i bez tebe.

Mr. TUDOR *šetajući se gore-dolje oko stolaca*: Ali to ne ide... to nikako ne ide...

PHOEBE: To ide izvrsno.

Mr. TUDOR: Ja te uistinu ne razumijem, Phoebe. Ti si uvijek nastojala da budeš originalna, mrzila si banalnost, bježala od kiča. A sada hoćeš da udesiš svoj život kao kakav najobičniji film. Siromašni konte - bogata dolarska princesa... mjesečina, serenada. No, gotova opereta u tom filmu.

PHOEBE: Pa to danas privlači čitav svijet.

Mr. TUDOR: Mene ne...

PHOEBE: Ali što ćeš kad je takav život! Ja ga i volim što je takav! Inače bi bio literatura... A protiv toga bi se još više bunio... toga danas nema ni u teatru...

Mr. TUDOR *srdit*: Ah, šta mi je stalo!... Radi šta te volja! *Ode razljučen u lađu.*

PHOEBE *ostane potpuno mirna i vikne ležerno za njim*: Molim te, ugasi ono svjetlo! *Odmah pošto je nestalo mister Tudora, ugasi se lampa. Phoebe i Mister Prentice ostanu na svojim mjestima. Duga teška pauza koju prekine Phoebe nježnim toplim tonom*: Lee, ti si zacijelo zadovoljan što sam i ja napokon našla svoju pravu sreću?

Mr. PRENTICE: Yes, my darling!

PHOEBE: I ti ćeš upotrijebiti čitav svoj govornički dar da uvjeriš mog oca da je to najbolje za me - je li?

Mr. PRENTICE: Yes, my darling!

PHOEBE: I ja ću i nadalje ostati u tvojoj fabrici kompanjon sa 75% svoga kapitala. A ti mi obećavaš da ćeš ostati neženja dok si živ!

Mr. PRENTICE: Yes, my darling!

PHOEBE *toplo, iskreno*: Poljubi me onda, za posljednji put - *On se digne, pride k njoj, poljubi je u usta, na što ona reče*: A sada idi spavati, Lee! Laku noć! *Mister Prentice ode bez riječi. Ona ostade mirno sjedeći, sluša pjevanje koje se gubi u romantičnu noć, a dotle pada*

Zastor

INTERMEZZO

U ovom intermezzu vidjet će se na pozornici samo isječak izvanje fasade palače Milesi i upravo sredina s velikim balkonom, čitava balkonska balaustra i odgovarajući dio ispod balkona, tako da se pločnik podrazumijeva negdje ispod pozornice, a ljudi, koji prolaze ispod kuće, vide se samo do polovice, tj. samo gornjim tijelom. Taj balkon je onaj isti koji smo u prvom činu vidjeli iznutra, u salonu. Na njemu, na jednom fotelju, sjedi u svojoj svilenoj toaleti koju je imala na sebi kad je bila na Tudorovoj jahti, kontesa Kate i spava. To je ona, vrativši se kući s večere na jahti, sjela da se malko okrijepi svježinom lijepe noći, nakon što je bila omamljena izvrsnim jelima i pićem, raskošjem one američanske divote i nevjerojatnim saopćenjem svoga Kekice. Pa nešto ta omama, nešto umor, a onda i teška, sita, lijena mjesečina koja ju je čitavu obujmila i posrebrila, učiniše da je zadržemala i zaspala. Dojmovi one večeri nisu mogli da se pretrgnu sa javom, oni su se, čudno iscereni i groteskno izvrnuti, produžili u njezin san.

I jedan dio toga sna prikazan je u ovom intermezzu gdje sve ličnosti, koje istupaju, imaju na sebi nešto fantastično, prozirno, deformirano; pravi produkti polubudne, izmrcvarene svijesti kojoj ne daju mira čežnje i želje, naglo nametnute jednom jadnom i umornom ljudskom srcu. Do režisera je da čitavoj slici dade taj izraz, ne ističući previše konture i ne osvjetljujući preveć jasno detalje. U velikoj daljini, negdje u luci koja je zamišljena da se proteže pred tim balkonom, sa usidrenom usnulom jahtom američkoga gavana, još uvijek odzvanja pjesma studenata koji lutaju po moru i lutat će možda do zore.

Kad se digne zastor, KONTESA mirno spava, ponešto prignute glave, s rukama složenim u krilu. Pauza, koju ispunja samo daleko pjevanje. Najednom se polako otvori treći izlaz na balkonu i istupi JIM. On nosi veliku srebrnu tasu sa ručicama, na kojoj stoji šampanjska čaša sa sladoledom i druga jedna od kristala sa nekoliko holipa, što lijepo poredani strše uvis kao prsti nekakve sablasne ruke.

JIM odjeven kao obično, malko karikiranim gestama pristupi kontesi i ponudi joj tasu: Izvolite sladoled, madame!

KONTESA se malko trgne i s velikim gurmanskim zadovoljstvom pogleda na tasu: Oh, moj sladoled! Uzme čašu i izvuče elegantnom gestom jedan holip: Šta je to danas?

JIM: Ananas i vanilija, madame!

KONTESA: Rekla sam ti, Jim, da se meni govori: madame la comtesse!

JIM: Ananas i vanilija, madame la comtesse!

KONTESA zabada holip u sladoled i jede s užitkom: Otkad se je Kekica rodio, pa sve dok se nije oženio, nisam jela đelata! A ništa nisam voljela tako kao đelat!... Čitav grad je, u ljetu, srkao đelat, pa i Jako - a ja ne!... Upravo se je crkavalo od vrućine i bila bih dala ne znam što, da sam mogla rasfriškati malko jezik...

JIM neprestano nepomičan sa tasom u ruci: Pa zašto niste, madame la comtesse?

KONTESA uzimlje novi holip, a kako ga hitro pojede, uzimlje druge redom: Nije se moglo, Jim!... Nije bilo novaca za to! A tako sam se stidjela pred svijetom što smo na to spali da nismo mogli uzeti ni đelata. Ali nisam htjela pokazati kako nam je zlo. Sjela bih ovdje svako popodne i djevojke bi mi donijele nešto na tanjuriću... Jim, to ti je izgledalo kao da je pravi pravcati đelat. Žuto kao vanilija i crveno kao malina. Ali to nije bio đelat. Jim - to je bila samo vata. Dva čuperka žute i crvene vate! Stane se smijati, a Jim se groteskno smije za njom.

JIM se treska od smijeha: Izvrsno! Izvrsno!

KONTESA: A dragi su susjedi pucali od zavisti! *Još se uvijek smije: Varala sam ja njih i drukčije!* Bilo je dana, Jim, kad se u kući nije ništa kuhalo jer nije bilo ništa osim suha kruha. Onda sam vadila stare knjige iz biblioteke, nekakve ovako debele Arioste i Machiavellije, i bacala ih na kamin a iz dimnjaka se pušilo kao da pečemo najvećeg tukca. A dragi su susjedi crkavali... *Stavlja praznu čašu na tasu Jimu.*

JIM: Zapovijeda li madame la comtesse još štogod?

KONTESA: A podnožnik, Jim, a gdje je moj škanjet?

JIM *pođe unutra i odmah se vrati, bez tase, sa malim podnožnikom od štofa: Evo i škanjet, madame la comtesse! Stavi joj pod noge podnožnik, onda se uspravi i hitro izađe otkuda je i došao.*

Međutim se je već otprije čulo kako se približuje kuckanje tankog zvonca, onako po prilici kao kad prolazi svećenik sa sv. pričesti. Onda se pojavi zdesna, ispod balkona, mali crkveni dječak, MINISTRANT, u svojoj haljinici i brecka zvoncem. Za njim dolazi DON VICE, i on odjeven u bijeloj haljini sa štolom preko ramena, a u ruci mu, na dugačkoj motki, kožnata kesica, s poklopcem od željeza i željeznim katančićem, za sakupljanje lemuzine, i treska njome. Kako je već spomenuto, oni, kao i svi ostali prolaznici ispod balkona, vide se samo gornjim tijelom. Noge im se gube u podzemlju. KONTESA začuje zvonce, ali se pritaji. Kad DON VICE dođe ispod nje, produži se njegova motka do groteskne dužine i on treska njom kraj kontesina uha. U kesici zazveči novac - KONTESA se prestraši.

KONTESA: Gospe sveta!

DON VICE *lukavo i smjerno: Kontesa, za novu kapelicu u Sv. Filipu!*

KONTESA *se nagne nad balaustru: Vi ste se, don Vice, kroz dvadeset godina tako naučili cijediti iz mene novce da mi ni ovdje ne date mira...*

DON VICE: Za crkvu, kontesa! Za sv. Filipa! Za svetoga protektora Kekova tasta...

KONTESA *vadi jedan novac i turi ga u kesicu: Sv. Filip je, ukoliko ja znam, protektor siromaha...*

DON VICE: Zna on pomoći i bogatima. Samo kad hoće. Šta pišu oni iz Amerike?

LISTONOŠA *se pojavi zdesna i upadne Don Vici u riječ: Dobro jutro, šjora kontesa! Rekomandirano - iz Amerike!*

KONTESA *živo: Je li teško? Je li teško?*

LISTONOŠA: Jest, jest...

KONTESA: Zazvonite i predajte ga Đideti i nek vam dade dvadeset dinara. *Listonoša se izgubi lijevo, a poslije malo začuje se bučno zvono na kućnim vratima kod Milesijevih.*

DON VICE *uvrijeđen: Poštaru deset puta više nego sv. Filipu! A šta će reći dragi bog na to, kontesa Kate?*

KONTESA: I dragi bi se bog veselio kad bi dobio ček iz Amerike!

DON VICE odlazi, a za njim i MINISTRANT, kuckajući u svoje zvonce. Poslije malo uđe kroz srednji otvor balkona ĐIDETA, noseći u ruci već otvoreno Kekovo pismo. Ona je odjevena u jutarnju modernu haljinu, oko ruku ima nekoliko modernih zlatnih narukvica, na prsima malen zlatan broš: uopće ne daje utisak djevojke podložne i izmorene od posla, nego gospodice koju ne muče svagdanje brige i koja je tu u kući u svome i na svome.

ĐIDETA: Pismo od Kekice.

KONTESA: A šta šalje?

ĐIĐETA: Ček... Hiljadu dolara.

KONTESA: Dobri moj Kekica. Piše li šta?

ĐIĐETA: Piše.

KONTESA: Čitaj mi, čitaj...

ĐIĐETA *sjedne na balastru, okrenuta leđima, licem u profilu, prema publici. Razgrne pismo:* Ih, koliko! Čita: - Draga moja mamice, prije svega šaljem ovdje jedan ček za te i za dobru Đidetu...

KONTESA: Nikad te on neće zaboraviti, Đideta... *Briše suze.*

ĐIĐETA: Ah, šta će mi sve to!

KONTESA: Nemoj biti nezahvalna! Šta piše još...

ĐIĐETA čita: ... od ovoga novca šaljem mojim stričevima, svakom po sto dolara...

KONTESA: Vidiš... kakvo srce!

ĐIĐETA: Da, da, za svakoga - za svakoga -

KONTESA: Dalje, dalje -

ĐIĐETA čita: ... sve bih vas tako rado vidio...

KONTESA: A šta veliš na to?

Ispod balkona se pokaže JAKO.

JAKO *pogleda gore i reče glasno:* Dobro jutro, šjora konteša! *Kontesa se nagne nad balastru.* Imam jedan krtol finega muškata...

KONTESA *milostivo:* Pošalji, Jako, pošalji...

JAKO: I krupni' friški' orija... skida se kožica s nji', kâ s ruke gvanat!

KONTESA: Je li?... Izaberi najveće... Adio, Jako! *Đideti:* Čitaj dalje -

JAKO: Bit ćete služeni. *Podje.*

KONTESA *se presjeti, nagne se nad balastru:* Jako! Gledaj, da nisu crvljivi!

JAKO *već iza kulisa:* Sve ću ja ekstra za vas!

ĐIĐETA *nastavlja s čitanjem:* "- Nadali smo se da ćemo ovaj put s vama božićevati..."

KONTESA: Kad bi došli! Kad bi došli! Promisli kakve bi nam darove donijeli!

ĐIĐETA: Onda bih ja morala iz kuće...

KONTESA: Kakve su to ideje?

Dolaze s lijeve strane, držeći se ispod ruke, KONTE RUĐE i KONTE MOME, ustave se ispod balkona. RUĐE drži bjelokosnu glavicu svoga štapa na usnama, a MOME zvižne gore prema balkonu:

MOME: Kate, Kate!

KONTESA *Đideti:* Tko je?

ĐIĐETA: Konte Ruđe i konte Mome.

KONTESA *se digne i nasloni se laktovima na balastru:* Imate nos kao dva prepeličara!

RUĐE: Došlo je što god?

KONTESA: Jest, jest, za svakoga ponešto.

MOME: Kakvo srce!

RUĐE: Mislio sam, izrodit će se u Americi!

KONTESA: Dodite poslije, kad razmijenim!... Večeras imamo bal... da mi svakako dođete...

MOME: Bravissimo!

RUĐE *kontesi*: Pa ćemo, velim, ja i ti jedan valcer...

KONTESA: Hoćemo, hoćemo... Do viđenja! *Sjedne, Đideti*: Čitaj.

MOME: Otkad se je Keko oženio, večeravam. A ti?

RUĐE: Ja, velim, pijem svako jutro, mjesto kave, čokoladu. *Iščeznu*.

ĐIĐETA *čita*: "- Mister Prentice dolazi često k nama. Nikad se nije oženio, a i neće. Sve iz ljubavi za Phoebe..."

KONTESA: Vidiš - kao i ti! Takve su ljubavi najljepše...

ĐIĐETA *rezignirano*: U romanima, kontesa Kate... *Čita*: "- A Phoebe se je potpuno promijenila. Više ne puši. A i ne zviždi više. Mi smo vanredno sretni jer ćemo doskora biti utroje..."

KONTESA *radosno*: Šta veliš? Šta veliš? Pročitaj još jedanput...

ĐIĐETA *najednom zagrcra, pokrije lice podlakticom*. KONTESA: Nije ti valjda žao što su sretni!

ĐIĐETA *skoči, pusti pismo na tle i pobjegne u kuću*.

KONTESA *za njom, ganuta, protegne ruke*: Đideta! Đi...

Ona ne dovrši riječ jer se naglo otvore desna vrata balkona i uđe sablastan: KONTE FRANČESKO de' MILESI. On je odjeven u renesansni kostim kao na portretu iz prvog čina. Provukao je tijelo kroz svoj okvir koji mu visi o ramenu. Postavi hitro na balastru jednu nogu i upravo hoće da skoči dolje.

KONTESA *raskolači oči kad vidi tu sjenu iz prošlosti, a onda naglo*: Frančesko, kamo ćeš?

FRANČESKO de' MILESI *ustavi se s jednom nogom preko balaustre, pa reče srdito i zagrižljivo*: Čuo sam kako hoćete da me prodate u Ameriku...

KONTESA: Pa što se buniš? Tamo se divno živi...

FRANČESKO de' MILESI *reži*: A vino? A vino? Tamo se ne dobije vina... A jedan Dalmatinac bez vina...

KONTESA: Pa ti ni ovdje nisi mogao piti vina!

FRANČESKO de' MILESI *pobjedno*: To misliš ti! Vi ste svi spavali kad sam ja išao tamo prijeko na svoj kvartin! A onda vi znate da ja ne volim mora! Nezahvalna banda!

KONTESA: Zašto da ti budemo i zahvalni! Da si bio pravi čovjek, bio bi se dao portretirati od Tiziana, da mi imamo nešto od tebe.

FRANČESKO de' MILESI: Sva sreća što nisam. Jer da jesam, zacijelo bih bio kod kakvoga staretinara... ako ne bih već davno crkao na putu u Ameriku... Ah, zlatna ste vi rodbina... vrag vas odnio!

Za tren skoči i propadne u zemlju. U isti čas još se KONTESA nije ni sabrala, stvore se ispod balkona ČETIRI STUDENTA od kojih jedan sa gitarom, i započnu gundati neki starinski valcer. Orkestar iza kulisa prihvati melodiju. Iza malo taktova osvoji kontesu ritam i ona počne da igra diskretno ramenima, sva pod dojmom davnih sjećanja iz mladosti. Uto se sva tri balkonska ulaza

pretvore u transparent i vida se veliki salon iz prvog čina, a u njemu gore lusteri i nekoliko parova pleše valcer. To potraje kratko vrijeme, a onda se na srednjem balkonskom otvoru pokaže KONTE RUĐE i ritmičkim gestama istupi na balkon.

RUĐE nakloni se kavalirski pred kontesom: Kontesa Kate, hoćemo li ovaj valcer? Ona malko podigne ruke prema njemu i prije nego se dignu, smrači se pozornica. Zastor ne pada.

TREĆI ČIN

Pozornica kao u prvom činu. Namještaj nepromijenjen: sve je kao i juče dok su ovdje bili Amerikanci. I liker je još uvijek tu. Samo portret Frančeska de' Milesi nije na istom mjestu, nego na podu, prislonjen uz komodu, a uz njega okvir iz koga je, možda premještanjem, ispao. Jutro je, oko devet sati. Vani je sunce. Kroz balkon se vidi dio luke i jahta, još uvijek na svom mjestu, a iz dimnjaka joj suklja gust dim.

Kako se iza intermezza nije spuštao zastor nego se pozornica pomračila, sad se ona malo pomalo rasvjetljuje. Kad se potpuno rasvijetli i sunčano svjetlo upadne u salon, nema još nikoga na njoj, kao da sve spava u kući. Kako su na balkonu neka vrata otvorena, tako se čuje žamor sa Trga voća: žamor voćara, kupaca i prolaznika. Čuje se jaki glas voćarice Jake koja izvikuje svoju robu, jer njezin je banak upravo ispred Milesijeve palače. Ali i pokoji drugi jasniji uzvik miješa se u toj buci.

GLAS JAKE ispod balkona, na mahove, sa pauzama: Kruške, slatki' krušak! - Muškata, finega muškata! Veliki' prasak. - Prasak, prasak, prasaaaaak!

Međutim je dugo i žestoko zazvonilo na kućnim vratima. Zdesna izade skakutavim i sitnim korakom KONTESA i pođe prema lijevom izlazu. Prolazeći kraj komode, lecne se kad ugleda Frančeskov portret koji je iskočio iz okvira, kao što ga je ona usnila. Pride mu bliže i zagunda prezirno.

KONTESA: Neće ti se u Ameriku, maškaro falšna! Okrene ga naglavce: Ne boj se, ionako te ne bi nitko uzeo! Zvono opet nestrpljivo zazvoni, a ona poleti k izlazu govoreći sama za se: Eto me, eto! Izade, vani: Hvaljen Isus, don Vice!

GLAS DON VICE: Vazda budi!

KONTESA ulazeći: Udite, udite... Za njom uđe Don Vice.

DON VICE: Poslali ste po me...

DON VICE je sekularni svećenik sa dugom vestom i triangularnim šeširom, kako to nose popovi u Dalmaciji. U njega je malo, crveno lice, nipošto jezuitskog izraza, radije lukavo-seljačko sa žmigastim sitnim očima, punim obrazima i tupim nosom. Poslovan i temperamentan u riječima i gestama koje su raznolike i odsječne. Voli da računa na prste i onda kad nije baš govor o brojevima. Bit će mu oko pedeset godina, ali je tek malo posijedio i uopće izgleda mlađi no što uistinu jest. Govori vrlo glasno, kao da je gluh onaj s kim govori, i s brutalnim akcentom bez ikakve mekoće. Ne birajući mnogo izraze, katkad je i prost, a čitav njegov način debatiranja je grub. Kontesa mu je moralno i materijalno potčinjena, a za nj su obadvije te relacije samo posao i ništa više. Nemilosrdan i okrutan kod obavljanja jednog i drugog: posuđene se pare vraćaju s kamatama i s kamatama na kamate, a duša se predaje bogu bez rezerve. Inače: amo sud, a tamo pakao - za ubogu kontesu dva najteža strašila.

KONTESA pobožno: Jest - nešto važno. Sjedite!

DON VICE ogledava se: Nema nikoga?

KONTESA: Noćas smo bili svi kod Amerikanaca, na jahti... došli smo tek pred zoru kući...

DON VICE: A? Šta velite!

KONTESA: Jest... Kakav luksus, moj don Vice! Divota! Meni se još vrti u glavi od svega toga!

DON VICE *pokazuje na portret*: Jesu li se odlučili?

KONTESA *prezirno*: Ah, ne spominjite mi onu maškaru! Nije vam to nikakav Tizian, don Vice! Imaju oni čak i neku knjigu u kojoj stoji štampano da je falšan.

DON VICE *kao da mu je pravo što je tako*: Da vam pravo kažem, ja nisam nikad vjerovao da to štogod vrijedi. Bacite đubre na đubar, a u onaj okvir stavite koga sveca!

KONTESA: Ali, dragi don Vice, pa to je praotac familije Milesi...

DON VICE: U svakoj vam familiji ima neko ko joj je na sramotu. A ovaj ovdje je prosta varalica...

KONTESA: Varalica! Da vas čuje Kekica...

DON VICE: Neka čuje! Zar on ne vara familiju, ima već četiri stoljeća, da ga je slikao Tizian? Hvala bogu, da je taj lupež već jednom raskrinkan...

KONTESA: Ali to je očajno za nas, don Vice!

DON VICE: I te kako! I za me, kontesa Kate. To znači da ja neću dočekati svojih kamata do Sudnjega dana... Da, što sam ono htio reći... *Opazi liker*: Kako se vi lijepo traktirate!...

KONTESA *hoće da mu natoči*: Uzeli smo malo za Amerikance... Jednu čašicu?

DON VICE: Pa možete. To je ionako od moga novca... *Ispije*: Da, što sam ono htio reći... Mora se nešto radikalno učiniti, kontesa Kate! Ja sam dosta dugo bio dobar... Šta, dobar - bio sam magarac! *Zvono zazvoni jako na kućnim vratima*. K vragu i to prokletu zvono! Kod vas ne može čovjek sjediti na miru ni dva minuta! Uvijek ta odurna zvonjava, kao na vratima od ošpitala...

KONTESA *digne se*: Bit će Đideta...

DON VICE *vikne za njom*: Ne puštajte nikoga unutra! *Kontesa izade, on se digne, dođe do Frančeskova portreta, okrene ga uspravno i pogleda ga, onda ga iznenada gurne nogom*: Lupežu venecijanski! *Zatim se vrati na svoje mjesto, nalije opet čašicu maraskina i ispije. Uto se vrati kontesa*: Tko je bio?

KONTESA: Mali mesarov, donio je meso.

DON VICE *najapuri se*: Meso? Danas, meso?

KONTESA *kao da se ispričava*: Samo malo džigerice, don Vice...

DON VICE: Danas? U petak! Kakvi ste prema meni, takvi ste i prema bogu, kontesa Kate!

KONTESA: Riba mi je preskupa -

DON VICE: I ne treba žderati ribu kad nema u kući ni prebijene pare! Ali... Kad se ide na soareje k Amerikancima... Da, šta sam ono htio reći... *Pauza*.

KONTESA *prestravljena*: Pa recite, samo recite, don Vice.

DON VICE: To ne može dalje ići ovako! Ja ne moram imati obzira prema onima koji boga vrijedaju... Mesa - u petak!

KONTESA: Džigerice, don Vice! Kako ste danas nervozni, don Vice! *Zazvoni na vratima. Kontesa se ne usuđuje dići*: Kako ste danas nervozni, don Vice!

DON VICE: Imam i razloga da budem nervozan! *Opet zvono, samo jače*. I sveti bi Job izgubio strpljivost! *Kad vidi da ona ne ide otvoriti vrata*: Kad vi nećete, otvorit ću ja. *Izade lijevo*.

KONTESA u prvi čas deprimirana, onda odmah dođe k sebi, uzme tasu s likerom i čašicom pa je hitro stavi ispod kanapea, zatim sjedne na svoje mjesto kao da nije bilo ništa; nato proviri don Vice na vrata.

DON VICE: Jedan prosjak je tu -

KONTESA: A Đideta još nije došla...

DON VICE: Imate li dinar?

KONTESA: Nemam sitno. Recite mu nek se vrati. *Don Vice nestane. Ona se skupi u se, očajna. Poslije malo začuje se snažan udarac vratima, da se je kuća zatresla. To je don Vice zalupio kućnim vratima. Odmah zatim dođe natrag.*

DON VICE: Šta sakupljate te ušivce u kuću?

KONTESA *ispričavajući se*: Samo petkom dolaze njih dva-tri, stara i bolesna...

DON VICE: Svejedno. Radije dajte crkvi. Dao sam mu u vaše ime dinar. Ali neka vam bude - neću vam ga zapisati u račun. Ja ne dajem prošnjacima iz principa... Šta dobiju, to zapiju... *U taj se čas dosjeti da je nestalo boce s maraskinom i pogleda naokolo: Gle - a gdje je maraskino?*

KONTESA *u neprilici*: Zaklonila sam ga da se ne kupe muhe! *Prigne se i iznese bocu i čašice.*

DON VICE: Sakrili ste ga od mene, da ostane za Amerikance! *Toči*: Ali sad vam ionako ne treba da ih mitite kad Tizian nije više Tizian...

KONTESA *lukavo*: Može biti da i treba...

DON VICE *spusti čašicu, ne ispivši usuti maraskino*: Zar su vam što obećali?

KONTESA: Pa ima poneki izgled...

DON VICE: Tako?... Eh, onda... *Izlije iz čašice maraskino natrag u bocu.* Nek vam nešto ostane i za njih... *Pauza.* Dakle, da konkretiziramo. Kontesa Kate, vi morate isprazniti ovaj stan, i to što prije...

KONTESA *preneražena*: A ja? A kamo ću ja?

DON VICE *kruto*: U šufit.

KONTESA *probljedjela*: U šufit?

DON VICE: Jest. Ovaj se kat može gospodski iznajmiti. Sa ovom vištom... sedam soba... Uzet će ga kakav konzul ili neko taki...

KONTESA *još uvijek nije došla k sebi*: U šufit... U onu rupu, don Vice!

DON VICE: Drugi vam ne bi ni ono dao... drugi bi iznajmio i ono...

KONTESA *malena, jadna, kao što nije bila nikada*: Pustite me da umrem ovdje... Ne tjerajte me... Ah, bože moj!... A Kekica?... Šta će moj Kekica u šufitu?...

DON VICE: Šta i drugi? Koliki su kraljevi i carevi izgubili dan-danas svoje palače! Nek radi, nek zasluži... Da, šta sam ono... Da barem platite kamate što se vuku evo peta godina!

KONTESA *sa suzama u očima*: Platit ćemo - platit ćemo -

DON VICE: De quibus, kontesa Kate, de quibus? Nešto ste malo prije spomenuli - zar Amerikanci?

KONTESA *kao da joj je sinula zadnja nada*: Jest, Amerikanci.

DON VICE *interesiran, povuče bliže svoju stolicu*: Šta - posudit će vam štogod?

KEKO *iz treće sobe, desno, više*: Đideta! Đideta!

DON VICE *obrće se*: Šta je to? U toj je kući uvijek nešto...

KONTESA *se opet vratila u realnost*: Kekica se probudio... oprostite... *Pode do vrata desno i zaviče prema vani*: Još nije došla. Čekaj malo. *Više za se*: I ona je zaspala. *Vrati se. Don Vici*: Kad dođe, svako jutro donese Đideta kifle -

DON VICE *zajapuri se*: Kifle?... U ovoj mizeriji kifle? A kruh nije dobar - a?

KONTESA: Đideta uzme dva kifla za svoga Kekicu -

DON VICE: No, ben, znate, i ovo njezino vječno ševrdanje po vašoj kući...

KONTESA: Radi makine... dolazi radi makine...

DON VICE: Da... šta sam ono... A čija je makina?...

KONTESA *da opravda Đidetu*: Moja -

DON VICE: Vaša? Nisam znao. I to bi se dalo dobro prodati... Da, šta sam ono htio reći... Ah da! Spomenuli ste kako će Amerikanci nešto...

Otvore se vrata desno i uđe KONTE KEKO, u pidžami.

KEKO: Dobro jutro, don Vice! *Kontesi*: A gdje je ta Đideta danas?

KONTESA: Bit će da još spava. Bilo je tako kasno kad smo se vratili...

KEKO: Ali ona nikad ne zakasni! Da je bilo i kasnije, ona bi već bila tu...

DON VICE *koga sve to nervozira*: Šta si se toliko uzbrinuo? Možeš popiti kavu i bez kifla! *Sa sarkazmom*: Ne može mladi konte bez kifla!...

KONTESA *ublažujući*: Don Vice, on je tako naučen iz djetinjstva...

KEKO *u kome se je već probudio prkos*: Šta se to vas tiče, don Vice?

DON VICE *brutalan*: Tiče. I te kako! Ja sam interesiran na svaku paru šta se ovdje potroši!

KONTESA *ne zna što bi, boji se da ne dođe do sudara između dva temperamentna čovjeka koji su se već suprotstavili kao dva kokota*: Don Vice, molim vas... Kekica...

KEKO *žestoko*: Šta se tako razmećete? Ako vam je majka dužna, nismo zato vaši kmetovi. A za dug ste osigurani...

KONTESA *neprestano intervenira*: Kekica! Mir, Kekica!

DON VICE *strašan*: A kamati? A kamati?

KEKO: Znae, don Vice, šta ću vam reći! Čitav ovaj vaš posao nije osobito čist...

DON VICE *žesti se sve više*: Sad nije čist!... Sad nije čist!... A kad je trebalo za školu, za ispite, za univerzu - onda: Don Vice dragi... don Vice slatki...

KEKO: Naš biskup je svet čovjek, upitajte njega je li to lijepo da vi...

KONTESA *prekine ga*: Dosta, Kekica, dosta... Don Vice nam je uvijek pomogao...

DON VICE *u srdžbi*: Pustite ga... pustite ga neka govori. Pravo mi je!... Ingrata progenies!...

KEKO: Vi kao pop -

DON VICE *izvan sebe*: Nisam ja pop - magarac sam ja...

KEKO: Ja ću vam doskora dokazati što ste vi. Pregledao sam ja sve te papire... Svršio sam i ja jus... I tko se takvim poslovima bavi, taj svršava - znate gdje?

KONTESA: Keko, Keko...

DON VICE *u najvećem bijesu i razdraženosti*: Šta?... I još mi prijeti?... Ovaj... ovaj... Ne bojim se ja ni drugih advokata! *Malo odahne*: Pa dobro! Kad ćeš ti tako, onda ću i ja drukčije. Ovaj čas sam rekao tvojoj materi da se ovaj kat mora iznajmiti. Franceski konzul hoće da ga uzme...

KEKO *u stavu*: A mi? Kamo ćemo mi?

DON VICE *u trijumfalnoj zlobi*: U šufit!

KEKO: Šta? Ja i moja mati... I vi se usuđujete da nam to predložite?

DON VICE: Ja sam ovaj stan već iznajmio. Vi, vi - u šufit

KEKO: Još danas idem k biskupu... prijavit ću vas za lihvarstvo...

DON VICE *spreman da ide*. *Pobjesnio*: U šufit! *Odlazeći*: U šufit!

KEKO *rukom prema izlazu*: Van! Van odavle!

DON VICE *na vratima se okrene i trijumfalno: U šufit!*

Izade i lupi vanjskim vratima žestoko. KONTESA se sruši u sofu i zaplače. KEKO kad čuje da su zalupila vrata, poleti za don Vicom. Pauza. Uto se opet začuje izvikivanje voćarice JAKE:

GLAS JAKE *sonorno i vedro: glas poštenoga truda kao kontrast zagrižljivom i štektavom kriještanju don Vice: Fini' krušak, fini'! - Muškata slatkega! Veliki' prasak! Prasak, prasak, prasaaaaak!*

KEKO *se međutim vrati. Kad opazi majku prignute glave, pristupi k njoj, pomiluje joj toplo glavu: Mama, mamice... gore glavu?*

KONTESA *digne glavu, zaplakana: Šta ćemo, sinko, šta ćemo?*

KEKO *sjedne uz nju, nasloni svoju sljepočicu na njezinu, tješeci je: Bit će dobro, mamice! Samo nemoj plakati! Mala pauza.*

KONTESA *uvijek u istoj pozici: Sve je tako očajno! Pomalo ljuljaju oboje glavama, sljepočicu uz sljepočicu: Šta će biti iz nas!... Opet mala pauza. Onda se naglo trgne: Pa ti još nisi ni kave popio! Ali nema kifla...*

KEKO: Šta je to sa Đidetom?...

KONTESA: Možeš jedanput uzeti kavu i iz moje ruke.

KEKO: Počekajmo još malo. Meni se još ne pije kava...

KONTESA: Da nije bolesna? Kad smo je noćas otpratili bila je nešto zlovoljna...

KEKO: Srdila se na me -

KONTESA: Radi Amerikanke?

KEKO: Hvala bogu, danas idu... *Pođe do balkona: Imaju lijepo vrijeme...*

KONTESA: Imaju oni uvijek lijepo vrijeme!

KEKO *gleda prema jahti: Krasna je!*

KONTESA: Tko? Phoebe?

KEKO: Jahta! Ah, imati je i ploviti... ploviti, mamice, i više se ne vratiti...

KONTESA: A mene bi ostavio -

KEKO: Ne, mamice. Ti bi došla sa mnom.

KONTESA: A Đideta? Ja nju ne bih mogla ostaviti samu...

KEKO: Pa naravno, i ona bi došla!

KONTESA *pogleda ga u čudu: I ona... Ah, da... znaš, kad smo se noćas vratili i kad si ti otišao u svoju sobu, ja sam sjela malko na balkon. Neko vrijeme sam sjedila, a onda zaspala. I sanjala sam... ah... Pila sam delat... vanilija i ananas! Sa friškim holipima!... A znaš tko me je služio?... Jim! - Ti si nam slao novaca - Meni i Đideti, mnogo novaca? Platila sam sve dugove, a davali smo i balove i tratamente... Đideta je uopće ovdje stanovala - upravo smo čitale tvoje pismo -*

KEKO: A gdje sam ja bio?

KONTESA *malko zbunjena: Gdje... Bože moj, tamo prijeko... U Americi - oženjen...*

KEKO: Kakvi su to sni!

KONTESA: Jest, oženjen... sa Phoebe.

KEKO: Još te nisu prošle sinoćnje fantazije...

KONTESA: Pa sâm si nešto tako govorio... da ti je ona rekla...

KEKO: Tko još na to misli... *Pauza.*

KONTESA: Grehota što je sve tako!

KEKO: Pusti, majko, ne govorimo više o tom. I ja sam sinoć tamo, na onoj jahti sanjao nešto tako, kao i ti na balkonu... ali jutros nema više sna. Život je tu.

KONTESA: I šufit!

KEKO: I šufit. *Pauza. On pođe k majci, stavi joj dlan na tjeme i povuče joj natrag glavu, pogleda je u oči i reče tužno i uvjerenost: Zar bi ti mogla podnijeti da ti je sin najveći lopov na svijetu?*

KONTESA *gleda ga u oči*: To ne - ali da si najsretniji čovjek na svijetu! *Primi ga rukom oko vrata i izljubi.*

KEKO: Ali gdje je ta Đideta! Ona uistinu neće doći.

KONTESA: Možda čeka dok Amerikanci odu -

KEKO: Ne, ne, ne smijemo je tako pustiti... Podi ti po nju dok se ja uredim... Skoro će i oni biti tu.

KONTESA *se digne, uzdahne*: Šta će biti od nas!

KEKO: Ne možemo postati siromašniji nego jesmo. *Primi je oko ramena i pođe s njom par koraka desno*: Preselit ćemo se u šufit, mamice! Baš u onaj u kojem je spavao Phoebin otac kad je ovdje služio kao malen deran. Pa eto vidiš, danas je američki milijunaš! *Ostavi je, pođe desno, a sa vrata se još jednom nasmiješi materi i reče*: Ono je sretan šufit!

Ode. KONTESA se nešto okrene po sobi, prijeđe rukom preko čela i izade lijevo. Iza nekoliko trenutaka uđu naglo u sobu ĐIDEĆA i KONTESA, obje sa šeširom na glavi. Đideta je uzrujana i zaplakana:

ĐIDEĆA: Za mene je sve to svršilo! Sad će doći čovjek i odnijet će makinu...

KONTESA *uzbrinuta i iznenađena*: Ti si poludjela... upravo si poludjela...

ĐIDEĆA: Ja idem za svojom makinom - a on, eno mu, neka plovi za onom jahtom... Sretan mu put! *Sjedne i zaplače.*

KONTESA: Ti to nećeš učiniti...

ĐIDEĆA *tvrdo*: Hoću! Hoću!

KONTESA: Samo si ljubomorna i ništa više... A kad Amerikanci odu, bit će sve u redu!

ĐIDEĆA: To vi mislite! Ali trebali ste vidjeti šta je bilo sinoć tamo -

KONTESA: Šta je bilo? Bože moj, Kekica joj je nešto simpatičan...

ĐIDEĆA: Nešto... nešto... Ima tri čitava dana da joj je on mnogo simpatičan, a i ona njemu! A onda, tako me je bezobrazno pred njim izazivala, a on je šutio i branio je... *Digne se*: Nek uredim i ostale svoje stvari, pa vas neću dugo smetati. *Otvori gornju ladicu od komode, izvadi neke započete haljine, komadiće štofova i svoju pregaču, pa mota sve u nekakav papir*: I to ide sa mnom! Sve ide sa mnom!... Šit ćemo... radit ćemo... *grca...* i umrijet ćemo, a nećemo nikome biti na putu...

KONTESA: Ali kome si ti na putu, Đideta?

ĐIDEĆA *stavlja paket na mašinu*: Svima! I vama! *Zazvoni na vratima. Ona, kako je već navikla, hoće da izade, no onda se presjeti*: Ah, šta - to se mene ne tiče!

KONTESA: Zar nećeš više ni pogledati tko to zvoni?

ĐIDEĆA: Pa mogu i to - još jedanput. *Izade i vrati se odmah.*

KONTESA: Tko je?

ĐIDEĆA *ujedljivo*: Onaj mali crni! *U isti čas se pojavi Jim na vratima, s jednim pismom u ruci.*

KONTESA: Šta je, Jim?

JIM *pokaže pismo*: Miss Phoebe za mister konte. *Pređa pismo kontesi.*

KONTESA: Dobro, Jim. Sve je u redu. *Jim se začudi malko što su one nekako zlovoljne, nakloni se i ode.*

ĐIĐETA: Umalo ga nisam bacila niza sve stepenice. A gdje je Keko?

KONTESA: Sad se je digao. Pravi toaletu.

ĐIĐETA: Ja ga neću čekati. *Izvadi iz džepa paketić cigareta*: Tu su cigarete za nj. *I još jedan omot*: I kifli! Ako već nije popio kavu!

KONTESA: Nije htio bez tebe.

ĐIĐETA: Nek mu donese Amerikanka kad dođe amo. Bit će mu slada! Ona će mu i cigaretu pripaliti! Trebali ste sinoć vidjeti... Samo kad se toga sjetim... Ne, ne... *Uzima svoj paket*: Ja idem. Ako dođe onaj čovjek predajte mu, molim vas, makinu. Zbogom! *Prigne se da kontesi poljubi ruku, ali je ona primi ispod ruke i povede je do sofe.*

KONTESA: Ne, ne... ja te ne puštam! Ni onda kad biste se vas dvoje uistinu razišli... Sjedi ovdje.

ĐIĐETA *mekša*: I meni bi bilo teško bez vas...

KONTESA: Đideta, budi pametna. Poslije podne oni nisu više tu... Odlaze, a mi ostajemo... Šta misliš da bi tebe Kekica ostavio kad bi ona htjela da ga uzme?

ĐIĐETA: Ne bi se dvaput premissljao. A ne bi ni čudo bilo. Onakva bogatašica!

KONTESA: Kako ga slabo poznaš! A bi li ti ikad njega ostavila i pošla za kakvog milijunaša?

ĐIĐETA: Ne bih.

KONTESA: A šta bi rekla kad bi znala da je ona Kekici sinoć otvoreno izjavila kako je spremna ostaviti svoga vjerenika i udati se za nj?

ĐIĐETA: Šta? Kontesa - ona bi... Kekicu...

KONTESA: Jest. A ti znaš šta bi to značilo za nj, biti Tudorov zet!

ĐIĐETA: A on... šta je on rekao?

KONTESA: Da bi bio maškalcun kad bi to učinio. *Pauza*: I to sve danas, kad se nalazimo u takvoj situaciji da moramo ostaviti ovaj stan...

ĐIĐETA: Šta?

KONTESA: Malo prije bio je ovdje don Vice. Došao mi je reći da je iznajmio ovaj stan franceskom konzulu, a mi moramo gore, u šufit.

ĐIĐETA *skoči*: Šta? Moj Kekica u šufit? Moj Kekica u potkrovlje svoje vlastite kuće? U šufit, sa miševima? Ne, nikada, dok sam ja živa! *Skine šešir, stavi pregačicu, odmotavši je iz paketa koji je prije bila zamotala, poleti prema vratima desno, onda se presjeti, vrati se, pođe k vratima lijevo.*

KONTESA *prateći je začuđenim pogledom*: Kamo ćeš?

ĐIĐETA *ne odgovori ništa i izađe lijevo.*

KONTESA *gledajući za njom*: Gospe sveta, pomози nas!

Opet zazvoni zvono. Ona se trgne i digne. Malo zatim uđu KONTE RUĐE i KONTE MOME, jednako obučeni kao u prvom činu. Prvi drži u ruci veliku ružu, a drugi prekrasnu breskvu. Konte Mome, naravno, ima zaprašene cipele, a u zupučku krupnu crvenu georginu.

RUĐE: Dobro jutro, Kate! *Pruži joj ružu*: Da se nakitiš!

MOME: Čao, Kate! Da se osladiš! *Pruži joj u ruci kojom drži batinu, breskvu. U drugoj drži cilindar.*

KONTESA: Čemu imam da zahvalim tu neočekivanu pažnju?

MOME: Đideti. To smo htjeli njoj darovati.

RUĐE: Ali poslala nas je k vragu!

MOME: Rekla je da nema vremena za gluposti.

RUĐE: Sa suzama u očima, velim. Šta joj je jutros?

KONTESA: Svak zna za svoje.

RUĐE: Ti si danas filozof, Kato!

KONTESA: Šta bi od tebe bilo da si u mojoj koži, ne znam. Ali znam da ti sva tvoja filozofija ne bi pomogla. Ni tvoj Dante, dragi Ruđe!

MOME: Pa šta je? Šta je?

RUĐE: A ipak sinoć je večera bila comme il faut!

KONTESA: I moj je ručak danas comme il faut. Hoćete li doći?

MOME: A meni, Kate, kako glasi tvoj meni danas?

KONTESA: Džigerica sa palentom!

Oba namršte nosove. U isti čas vraća se ĐIĐETA slijeva. Ona je spremila kavu za Keka i sad je nosi na tasi, ne obazirući se na prisutne, položi je na stol, izvadi iz papira dva kifla, stavi ih na tasu, onda otvori paketić s cigaretama, uzme jednu, pripali je, a paketić i šibice turi u džep, stavi još na tasu i pismo što je malo prije donio Jim. Onda uzme tasu i sa zapaljenom cigaretom u drugoj ruci uputi se desno.

ĐIĐETA: Već je deset sati, a siromah još nije dobio svoje kave!

Otvori laktom kvaku desnih vrata i izađe, zatvorivši nogom vrata za sobom. Prisutni gledaju za njom. Pauza.

MOME: Da nije bolestan Kekica?

KONTESA: Ne, ne, kasno je ustao.

RUĐE: U jedanaest će doći amo Amerikanci...

KONTESA: A u dvanaest će otići -

RUĐE: Bon viaggio! Vento in puppa.

MOME: Kad bi nam barem ostavili nešto dolara!

RUĐE: Ja sam rekao Filipu, onako in parentesi, da toga nema baš u izobilju kod nas -

KONTESA: Kako se ne stidiš?

MOME: Uopće: usve, četiri dolara.

RUĐE: Dva, velim, dva.

MOME: Dva što smo promijenili, a dva što smo opet sinoć dobili...

RUĐE: To su oni isti, velim, što smo ih promijenili...

MOME: A što ti je rekao Filip? Je li razumio tvoju parentesu?

RUĐE: Rekao je, onako generalno, kako je poznata stvar da je čitava Evropa poslije rata osiromašila.

MOME: Ja nisam imao srca da ga zamolim za kakvu pomoć, jer kad je ono služio kod nas, toliko sam mu puta potegao uši radi mojih cipela...

RUĐE: Mogao si ipak biti malko humaniji... Vidiš, sad nam se to osvećuje...

MOME: Da sam ja znao da će postati takav milijunaš, bio bih mu milovao uši kao što ih milujem svome mačku.

Naglo se otvore vrata desno, ulete KONTE KEKO u sako-odijelu, a za njim ĐIĐETA. Vrlo su uzbuđeni oboje i očito je da su, malo prije nego su ušli, živo raspravljali.

KEKO *ulazeći*: Neću da čujem za to... pusti me na miru...

ĐIĐETA: Kekice, Kekice, slušaj...

KONTESA: Šta vam je opet?

KEKO *kontesi*: Reci joj nek me pusti na miru! *Sjedne.*

RUĐE: Danas je Đideta zlo spavala - velim!

ĐIĐETA *izbeći se na njega*: Velim, velim, ja spavam kako spavam - velim!

MOME: Sve dolazi od stomaka.

ĐIĐETA *zajapurena*: Jest, da sam sinoć pojela ono što vi...

KONTESA: Šta se svadate, djeco! Kao da nam nije dosta i drugih nevolja!

ĐIĐETA: To i ja kažem. Valja se najprije osloboditi tih nevolja, a onda ćemo se svadati... Ja sam odlučila -

KEKO: Ako ne prestaneš, uzet ću šešir i idem van -

MOME: A Phoebe?... Šta će reći Phoebe?

KEKO *zagrižljivo*: Pazi ti šta će biti kad te zapita za onaj dolar!

MOME *udara se po džepu gdje drži molitvenik*: Ovdje je... ovdje, između svetaca...

ĐIĐETA: Pustimo već jednom ludorije i govorimo ozbiljno. Maloprije pisala je Kekici miss Phoebe da će doći amo malo ranije jer bi htjela govoriti nasamu sa mnom.

KONTESA: A!

ĐIĐETA: I prije nego dođe, valja da znate o čemu se radi.

KEKO: I ja sam tu - i ja valjda imam riječ...

ĐIĐETA *odlučna, svjesna onoga što hoće*: Molim, samo ja!

KEKO *se digno i hoće da prođe k najbližem izlazu*: Ja to neću da slušam...

ĐIĐETA *poleti i stane preda nj*: Kekica, ako si me ikad imalo volio, ostani i slušaj...

RUĐE: Baš ste kao djeca.

MOME: Slušaj je kad hoće.

KEKO: Ne, ne -

ĐIĐETA *dovuče ga do fotelja, a ona sjedne na ručni naslon*: Dakle - svi znate kakve su prilike u vašoj porodici. Ovako se dalje ne da! Brige, dugovi, mizerija... Prosjaci ste! *Kretanje među ostalima.* Da, nemojte se bojati te riječi, priznajte je, jer ako je i ne priznajete: prosjaci ste! Živite od milostinje... jer tko god vam nešto posudi, zna da to neće nikad dobiti natrag...

KEKO: Kakve su to tvrdnje -

MOME: Molim -

RUĐE: Čuješ li je? -

ĐIĐETA: Zašto se bunite, zašto protestirate, kad je tako. Je li, kontesa Kate?

KONTESA: Purtroppo!

KEKO: Znam šta misliš, znam -

ĐIĐETA: Ne, Kekice, ne mislim ja ništa što ne bih jasno i otvoreno rekla. Uvjerenam sam ja i znam da se ti nadaš osloboditi s vremenom i sebe i svoju majku i svoje stričeve svih obveza... Ali ljudskoj gramžljivosti vrijeme ide prepolako... Istina, mlad si, bit će nešto iz tebe, budućnost je tvoja... ali i sada, šta ćeš sada...

KONTESA *zajeca*: Jest, jest...

ĐIĐETA: Do nekoliko dana bit će ovaj stan iznajmljen, morat ćete se zbiti gore, u šufit, gdje ćete u ljetu izgorjeti od vrućine, a zimi crknuti od leda...

RUĐE: Znao sam ja da će tako biti!

ĐIĐETA *Keku*: Zar ćeš dozvoliti da ti mati, prije nego što se smrzne u potkrovlju, potraži spas u ubožnici?

KEKO: Kad ja svršim...

ĐIĐETA: A onda, a kad svršiš? Šta možeš sa kukavnom plaćom koju će ti ionako plijeniti? Svi ste se uzdali u onog vašeg pradjeda, mislili ste zlata je vrijedan, a sada vas je i on izdao...

MOME: Stari renomist!...

ĐIĐETA: Kamo ćete, dakle? Šta ćete? *Primi Kekicu za glavu*: Kekica, ja bih za te i za tvoje sve učinila, ja bih rado spasila i tebe i sebe, i sve ono lijepo što sam htjela i sve ono lijepo što sam sanjala -

KEKO *šane joj u lice*: Đideta - Kontesa briše suze.

ĐIĐETA *beznadno*: Samo, moja makina zna da šije bluze i kravate, a ne zna tiskati banknote.

MOME: Na žalost!

ĐIĐETA: Ali ipak - još nije sve izgubljeno! Još ima jedan izlaz!

MOME: No, hvala bogu!

ĐIĐETA *Keku, koji hoće nešto da reče*: Čekaj, Kekice, sad ja govorim! Znae šta hoće Amerikanka od mene?

KEKO: Ali ja se ne dam -

RUĐE *stavi monokl*: No? No?

ĐIĐETA: Ona je zavoljela Kekicu. Ona hoće da se Kekica njom oženi?

Iznenadeni dignu se na noge stari konti, kontesa se skupila i zavukla u ćošak svoga kanapea.

RUĐE: O!

MOME: I to nam velite tek sada?

ĐIĐETA: A ja kažem: tako će i biti! Je li, kontesa Kate, vi se tome ne protivite?

KONTESA: Kako god Kekica hoće...

MOME: Kad hoće Đideta, hoće i Kekica!

RUĐE *Kekici*: Dakle?

KEKO *skoči, uzrujano*: Šta mene pitaš? Evo - prodajte me, izvikujte me... na inkanat sa mnom... Tko da više!... Tko da više!... Ne prodaje se ovdje više Tizianov portret, nego jedan živi Milesi... Prodajte me... Svi ste mi odurni... *Izleti desno. Svi se dignu i usupnuti gledaju u Keka.*

ĐIĐETA *poleti za njim*: Kekica, Kekica! *Izađe desno.*

KONTESA *za njim*: Bože, bože... *Izađe i ona. Konti ostanu za trenutak u čudu, bez riječi. U isti čas začuje se opet izvikivanje voćarice Jake.*

GLAS JAKE *ispod balkona*: Muškata, slatkega, muskata! Fini' prasak. Prasak, prasak, prasaaaaak!

MOME: Šta veliš na to?

RUĐE: Velim, interesantno! Radije ide u šufit nego na jahtu!

MOME: Popustit će već! Promisli, naš će Kekica postati: my darling! *Uzme breskvu što je čitavo vrijeme ležala na stolu i zagriže.*

RUĐE: A jesi li čuo Đidetu? Pravi advokat!... Pa ti jedeš Katinu prasku!

MOME: Pa neko valja da je pojede! *Zazvoni na kućnim vratima. Oho!*

RUĐE: To je ona. Kud ćemo sad?

ĐIĐETA *uleti zdesna i gestom kontima*: Hitro! Hitro tamo! *Gurne ih prema vratima desno: Zatvorite vrata za sobom.*

Oni izađu desno, a ona lijevo. Pauza. Zatim uđe PHOEBE u elegantnoj haljini za ulicu, a za njom ĐIĐETA. Obje su nasmijane i jedna prema drugoj vrlo ljubazne i obzirne. Vidi se da jedna i druga traže neko približenje i nastoje da se potpuno izbrišu tragovi sinoćnjega sukoba.

PHOEBE: Htjela sam vam reći nasamu nekoliko riječi...

ĐIĐETA *uzrujana, nudi joj da sjedne*: Vrlo mi je drago. Izvolite.

PHOEBE *sjedne*: Je li Kekica kod kuće?

ĐIĐETA: Naravno. Očekuje vas nestrpljivo.

PHOEBE *skoro ne vjeruje tonu i iskrenosti tih riječi i ne zna kako da ih shvati*: Mi smo brzo gotove. *Đideta sjedne*: Dakle -

ĐIĐETA *nenadano izvadi iz džepa svoje pregačice paketić sa cigaretama, odmotava ga i ponudi joj*: Smijem li vam ponuditi?

PHOEBE *uzme cigaretu*: Vrlo rado.

ĐIĐETA *izvadi iz drugog džepa šibice i pali nervozno šibicu*: Malo vatre - *Kako se prva ne upali, pokuša drugu*: Prokleti šulferini! *Ona joj drščućom rukom pripali cigaretu*: Jedva čekamo da dođe švedski trust...

PHOEBE: Hvala! Kako vam dršće ruka!

ĐIĐETA: Katkad titram kao električno zvonce, a ne znam ni sama zašto...

PHOEBE: Dakle, draga gospodice, ja sam htjela da vas zamolim za oprostjenje.

ĐIĐETA: Vi - mene? A ja sam upravo htjela da vas zamolim za oprostjenje. Sinoć sam se ponijela kao kakav deran.

PHOEBE: Sva je krivnja na meni. Ja sam vas izazvala, i vjerujte da mi je vrlo žao!

ĐIĐETA: O tom nije vrijedno govoriti, miss Phoebe. Ja sam već sve zaboravila -

PHOEBE: Kad biste me bolje poznavali, vidjeli biste da nisam takva iz zlobe.

ĐIĐETA: Vjerujem vam, vjerujem vam...

PHOEBE: Katkad vam uđe vrug u me -

ĐIĐETA: Tješite se: i u me!

PHOEBE: Pogotovo kad vidim da mi koja druga žena osporava moj flirt... Onda ne znam što činim.

DIĐETA: Ja mislim da smo sve takve.

PHOEBE: Samo se neke znadu suzdržati... a ja sam baš onda zla i brutalna. Najvoljela bih u taj čas išibati svoju suparnicu!

DIĐETA: I ja bih joj kose iščupala... ali ne može se sve što se hoće!

PHOEBE: Za to pruži joj ruku oprostite i zaboravite!

DIĐETA *primi je za ruku, toplo*: Oprostite i vi, i zaboravite!

PHOEBE: Sad je sve u redu. *Pauza. Malko intimnije*: Zna, meni se Kekica neobično sviđa... Ima u njemu nešto odlučno, samopouzdanost... nešto, nešto, kako da vam rečem...

DIĐETA: Vidjet ćete još kad ga bolje upoznate -

PHOEBE: Upoznala sam ga ja već dobro. Niste opazili, kad je nježan, kako mu se ruke upravo smiju...

DIĐETA *iznenađeno*: Nisam...

PHOEBE: A iza svakog trećeg kucaja njegovo srce napravi malu pauzu -

DIĐETA *otvorenih usta*: A?

PHOEBE: Jest, jest. Vidite na primjer: kod mr. Prenticea ne smije se ni lice, a srce mu kuca stereotipno kao aparat na taksiju.

DIĐETA: Strašno!

PHOEBE: Ali šta sve to koristi! Tri su dana prošla, Kekica ostaje ovdje, a moj aparat za taksi ide sa mnom!

DIĐETA: To ste mogli i drugačije udesiti. Ja bih na vašem mjestu znala šta bih činila!

PHOEBE: Kušala sam. Zvala sam ga da pođe sa mnom na par mjeseci u Pariz. Divno bi bilo provesti neko vrijeme s Kekicom u Parizu! Ali nije htio!

DIĐETA *rezolutno*: Pravo je učinio! U Pariz na nekoliko mjeseci! To ne. Nikako!

PHOEBE: Eto, vidite! Šta biste vi tek onda rekli, kad bih vam kazala da sam htjela da se oženi sa mnom?

DIĐETA *se razvedri i umiri*: To je druga stvar. To je jedno solidno, pametno rješenje, komu se nitko razborit ne bi mogao protiviti. *Phoebe je gleda iznenađena i kao da ne vjeruje svojim očima. A Diđeta nastavlja u velikom tempu*: Kekica nije kakavgod posudbeni predmet da se uzme ovako na dva-tri mjeseca, kao... kao... kakav roman iz pučke biblioteke, ili kao frak za ples iz kakvog magazina za iznajmljivanje svečanih odijela...

PHOEBE: To je bilo i moje mišljenje... I pokušala sam da i oca predobijem za to. Ali da se vi tome ne protivite?

DIĐETA: Ja? Ja? Šta se ja tu mogu protiviti? To bi bilo vrlo glupo od mene! Kako da se ja mjerim s vama? Šta ja mogu dati Kekici? A onda gdje bih ja, i kad bih imala prava na nj, mogla da stanem na put njegovoj sreći? Šta je među nama bilo, sve je to neozbiljno, prijateljstvo iz djetinjstva, navika... Ako baš hoćete i jedan flirt, koji traje više godina i postaje s vremenom rodbinstvo... Ja i Kekica - pa gospođice, mi smo brat i sestra...

PHOEBE *sve to začuđenije*: Vi ga, dakle, ne ljubite? Recite iskreno: ljubite li ga?

DIĐETA *vidi da je nastupio odlučan čas. Pitanje je iz početka smete, počeka trenutak s odgovorom, a onda malo nesigurno, pa sve jačim tempom i naglaskom, zatim nervoznije, histeričnije, dok ne prijede u paroksizam i konačno u grcaj*: Da li ga ljubim? Pa to se razumije, gospođice, kad smo brat i sestra. Sestre uvijek vole svoga brata onako kao da im je on neka tajna neodređena, neobjavljena ljubav... Ali da ga tako ljubim, da bih ga samo za sebe htjela... to ne, to ne... Da se radi mene odrekne svijeta, života, sreće... da postane kukavan činovnik, da služi gorima od sebe, da pravi

dugove, da se ubija i troši i postane jadan i ružan... Ne, ne - ja ga tako ljubim, da mu želim da se digne, da bude čovjek među prvima, među najboljima... I tko god mu pri tom pomogne, tko mu otvori staze i izravna zapreke, tko ga izvede iz svega što ga ponizuje... taj... taj... onda... ja... Ne mogu više... *Zagrca, zajeca, i izleti desno. Phoebe ostane silno potresena Didetinom uzbuđenošću. Za par trenutaka se ne makne, onda pođe do balkona, pogleda van i zazviždi pomalo melodiju sinoćnje serenade. U taj mah izade zdesna KONTE KEKO.*

PHOEBE *prekine zviždanje, pođe mu u susret i, kao da nije bilo ništa, reče mu ležerno: Dobro jutro, little konte! Jeste li se ispavali?*

KEKO *poljubi joj ruku, malko u neprilici: Malo, malo. - A vi?*

PHOEBE: Ja, izvrsno. Večer je bila puna kojekakvih uzbuđenja... onda se spava dobro!

KEKO *bi najvolio da zna za ono što su maloprije govorile obje djevojke: A inače, miss Phoebe?*

PHOEBE: Inače, moj little konte... putuje se... Odavle ravno na brod... i zbogom! Je li vam žao?

KEKO: Jest, vrlo. A vama?

PHOEBE: I meni. Silno mi je žao. Tako mi je žao, da bih najvoljela da nisam ni dolazila amo. A ipak... *zastane i mahne rukom.*

KEKO: A ipak, miss Phoebe?

PHOEBE: Bolje da sam bila ovdje. Bolje da sam vas upoznala. Nije mi lako odlaziti, ali dobro da je tako. Jedna mala bol u srcu nosi se katkada dragovoljno kao dragi kamen na prstenu. Svijetli u nama i usrećuje nas.

KEKO: Ne žalostite se dugo -

PHOEBE: Ne bojte se. Kad "Stella" zađe za onaj rt, smijati ću se opet. Pogotovo, jer mi je uspio jedan plan... ne možda onaj o kome sam prvobitno sanjala, ali jedan drugi...

KEKO: Obećali ste da ćete mi ga danas otkriti...

PHOEBE: Saznat ćete ga kasnije. Ali jednu jedinu stvar neću nikad zaboraviti...

KEKO: Šta, miss Phoebe?

PHOEBE: Koliko vas voli ona mala krojačica! Nisam nikad mogla pomisliti da je moguće nešto takvo. Vidite, ja bih vas svakoj drugoj bila otela, ali... *Vani zazvoni: To je otac!*

Konte Keko izleti lijevo, a poslije malo uđu: MISTER TUDOR, MISTER PRENTICE, za njima KONTE KEKO i JIM. S desne strane ulaze istodobno: KONTESA, DIDETA, KONTE RUDE i KONTE MOME. Pođu jedni prema drugima. Žamor, usklici i pozdravljanje. Milesijevi su, naravno, u najvećem očekivanju, a Amerikanci ljubazni i srdačni.

KONTESA *pođe u susret mr. Tudoru: Dobro došli! Izvolite!*

PHOEBE: Dobro jutro!

MOME *užurba se: Sjednite, sjednite!*

RUDE: Zašto ne sjednete?

Mr. TUDOR: Ne, ne, hvala. Ne možemo se zadržavati...

MOME: Ali samo malo -

KONTESA: Pa nećete valjda odmah odlaziti?...

Mr. TUDOR: Na žalost, odmah.

KONTESA *Phoebi: Nagovorite vi, draga miss Phoebe, gospodina oca...*

PHOEBE: Radi mene je ostao dulje nego što je htio...

Mr. TUDOR: Ona zna da je moj poslovni prijatelj ponovno tražio da pođem što prije... I mi idemo odmah. Ali prije nego se rastanemo za bog zna kako dugo, moram vam reći da mi je bilo neobično milo vidjeti moje nekadanje gospodare kojima sam toliko dužan. Bez vaše blagopokojne majke *okrene se kontima*, veledušne gospođe Stelle de' Milesi, ja bih danas može biti bio ovdje negdje siromašan fakin ili užigač plinskih svjetiljaka po ulicama. *Protesti među Milesijevima*.

MOME: O, o!

RUĐE: S vašom srećom!

Mr. TUDOR: Moja je sreća bila samo u ruci gospođe Stelle! Dakle: svejedno što bih postao, ali ne bih nikako ono što jesam. I, kad ne mogu da se njoj zahvalim, osim onim cvijećem što sam ga maloprije položio na njezin grob - onda primite vi svi zajedno moju veliku hvalu! *Mala pauza. Nitko se ne miče. Sveopće očekivanje.* Napose vam hvala što ste nas primili i dočekali tako srdačno, ne kao davnog slugu nego kao prijatelja. *Konte Mome i konte Ruđe se pogledaju, kao da se sjećaju davnih vremena kad su malog Filipa batinali i za uha potezali.* I još jedno. Držim da mi neće zamjeriti *okrene se konte Keku* ljubazni trodnevni pratilac moje kćerke, koji joj je uljepšao boravak u ovom divnom gradu i otkrio joj očev zavičaj, ako ga zapitam da li ima kakvu posebnu želju. Ja ću mu je ispuniti, pa kakva bila da bila! *Milesijevi čekaju napeto na odgovor konte Keka i drže se kao da bi ga htjeli gurnuti da izrabi veledušje milijunaša.*

KONTESA *pošto ne može da reče otvoreno šta misli:* To ti je naš Filip, Kekice!

RUĐE *kad vidi da Keko oklijeva:* Tu nema šta misliti, velim!

MOME *nestrpljivo:* Reci, reci... *Đideta napeto očekuje. Phoebe mirna i nehajna. Mr. Tudor, kao uvijek, kao da ne razumije što se događa.*

KEKO *nakon što je nekoliko sekunda oklijevao, odlučno:* Ja nemam nikakve želje, mister Tudor. Meni će ovo malo dana proživljenih u društvu sa miss Phoebom ostati u neizbrisivoj uspomeni. *Nemir kod Milesijevih. Đideta uzbuđena.*

Mr. TUDOR *okrene se Phoebi:* Uvjeren sam, i tebi, Phoebe?

PHOEBE *toplo:* I meni.

Mr. TUDOR: Hoćeš li uzeti onaj portret što ti je darovao konte Keko?

PHOEBE *okrene se Keku:* Ako mi ga konte Keko prepusti.

KEKO: On je vaš, i ako ima za vas kakovu vrijednost, uzmite ga!

RUĐE *još uvijek u nadi da bi mogao što vrijediti:* Kad nije Tizianov -

KONTESA: Pa da i jest, kad je Kekica tako raspoložio...

Mr. TUDOR: Kroz četiri stoljeća držali su svi da je Tizianov, pa zašto da mi opovrgavamo ono što su utvrdile tolike generacije? Mi ga nosimo u Ameriku kao pravog, i mnogi će nam na njemu zavidjeti. A neće nam ni pasti na pamet da zovemo stručnjake da ispitaju njegovu autentičnost. To ne čine tamo ni drugi, a, vjerujte, ima tamo dosta krivih Tiziana i Rafaela. *Okrene se Jimu koji stoji nepomičan kraj vrata:* Jim! *Jim se trgne, a mr. Tudor pokaže na portret:* Ovaj gospodin putuje danas s nama! *Okrene se Phoebi:* Phoebe, imaš li ti još šta da kažeš?

PHOEBE: Ništa više. *Opet nemir kod Milesijevih.*

Mr. TUDOR: Onda: oprostite se, krajnji je čas.

PHOEBE *Keku, pruživši mu ruku:* Dakle, little konte, hvala i zbogom! *Drže se trenutak za ruku, bez riječi, a onda:* Nećete me poljubiti? *Okrene se Đideti:* Dozvolite ćete mi, jedanput?

ĐIDETA: Samo hitro - samo hitro...

PHOEBE *mr. Prenticeu:* A i tebi je pravo, zar ne, Lee?

Mr. PRENTICE: Yes, my darling!

PHOEBE *primi visoko rukom oko vrata konte Keka i reče mu, s toplinom i ganućem, na usta: Moj little, little konte! Poljubi ga, zajeca i izleti van lijevo. Svi su ganuti. Mala pauza.*

Mr. TUDOR: *Za osamnaest godina svoga života ovo je prvi put što je zaplakala! Zbogom, prijatelji! Ode naglo i on, za njim mr. Prentice, a Jim stavi okvir oko tijela, preko ramena, uzme portret.*

JIM *prisutnima glasno, odsječeno u tonu mr. Tudora: Zbogom, prijatelji!*

Izađe lijevo. Milesijevi ostanu u prvi mah poraženi i bez riječi, kao okamenjeni. DIĐETA gleda očajnim pogledom u KONTESU, koja se prva makne, uzdahne, pođe teškim korakom i padne u najbliži stolac. KEKO, koji je i prije bio najbliži balkonu, okrene se prema moru i gleda van. MOME i RUĐE, iza prve konsternacije, naprave jednu ili drugu mimičku gestu, koje izazivaju i začuđenje i negodovanje u isti mah. Sve to potraje nekoliko sekunda. Prvi otvori usta

MOME *žučljivo ironičan: Kekica, zvižni joj još jedanput, možda se vrati!*

RUĐE: *Soli na rep!*

KONTESA *s rupcem na ustima, skoro da je ne zaguši jecaj: Bože moj! Bože moj! Dideta pride kontesi.*

RUĐE: *Kako je samo deklamirao, velim! Mislio sam da će nam najmanje darovati jahtu.*

MOME: *A kad tamo, odnio je i ono što ste imali! Mjesto mladoga, uzeli su staroga Keka!*

RUĐE: *Staroga ne treba hraniti!*

DIĐETA *srdito kontima: Kako bi bilo da prestanete?*

RUĐE *kontesi: Kad prijedeš u šufit, neću ti tako lako dolaziti. Moje noge nisu naučene na više od prvog kata...*

KEKO *naglo: I ne trebate!*

MOME: *O! O! I još se javljaš!*

RUĐE *konte Keku: Umjesto da šutiš!*

KEKO *spreman na navalu: Zašto?*

RUĐE *konte Momi: I još pita: zašto?!*

MOME *kontesi: Reci mu ti, Kate!*

KONTESA: *Pustite, pustite...*

KEKO: *Ja znam šta ste vi htjeli... Žesti se sve više: Da prosjačim... Da se prodam...*

RUĐE: *Pa nitko te, velim, nije ni htio kupiti...*

MOME: *Mogao si samo riječ reći...*

KEKO *plane: Čovjeku se gadi kad vas čuje...*

DIĐETA *poleti Keku, uhvati ga za ruku i umiruje: Kekice, Kekice -*

KEKO: *A šta, to im valja reći jedanput... Zašto vi niste pružili ruku. Prosjačili ste očima, jer ste mislili: dobit ćete više...*

RUĐE: *Bolje je biti prosjak nego budala...*

KEKO *odlučan: Ali sad mi je svega dosta. Odlazite!*

MOME: *Mi nismo krivi što te nije htjela!*

KEKO: *Odlazite... Ide prema njima, a oni se odmiču k izlazu.*

RUĐE: *Ići ćemo kad nas bude volja...*

MOME *ruga se: Zar me nećeš poljubiti, little konte?...*

RUĐE: Za zadnji put, my darling!

Uto zazvoni na kućnim vratima. Svi se pogledaju. Đideta se trgne i poleti lijevo.

MOME: Da nije Amerikanka!...

RUĐE: Dobro došla!

MOME: Ili don Vice - s fakinima.

ĐIĐETA *se pojavljuje na vratima*: Kekica, traži te nekakav gospodin...

Za njom se pojavljuje PODVORNIK "Pučke banke" u nekakvoj modroj uniformi sa svijetlim dugmetima i kapom sa slovima P. B. On drži u ruci prijamnu knjigu.

PODVORNIK: Gospodin konte Keko de' Milesi?

KEKO *stupa mu bliže*: Ja sam.

PODVORNIK *otvori knjigu, izvadi iz nje jedno pismo i reče*: Imam ovdje jedno pismo za vas iz "Pučke banke". *Pruži mu pismo, a ujedno otvorenu knjigu i olovku*: Molim, potpišite! *Kad Keko potpiše, podvornik izade, a svi se skupe oko Keka.*

KONTESA: Šta hoće banka, Kekice?

MOME: Traži da uložiš u nju svoje dolare!

RUĐE: Zakasnila je, velim!

KEKO *otvori kuvert, u kome se osim pisma nalaze dva čeka i jedan manji kuvert, preleti hitro očima pismo i pruži Đideti sve zajedno*: Pročitaj naglas.

ĐIĐETA *uzme i najprije čita pismo upravljeno Keku*. Dragi konte Keko, ne mogu da ostavim ovaj grad prije nego izravnam svoj stari dug prema Vašoj porodici. Prije trideset godina posudila mi je vaša baka, gospođa kontesa Stella de' Milesi, jednu svotu novaca za prijevoz u Ameriku i neki suvišak za prve dane mog boravka u toj zemlji. Izračunao sam tačno koliko bi iznosila ta svota sa kamatama i prilažem vam ovdje ček na isplatu svoje obveze. Od te svote pripada po jedna četvrtina vašoj gospođi majci, vama i vašim stričevima... *Žamor među prisutnima, pogledi, izrazi veselja.*

MOME *konte Rudi*: Šta veliš Ruđe?

RUĐE: Velim da mu se in corpore zahvalimo telegrafski -

KEKO: Mamice! *Zagrli majku.*

ĐIĐETA: Pst! Mir - molim! *Čita*: - "Drugi ček što glasi na iznos od 20.000 dolara lično za vas, kao otkupnina za Tizianov portret... *Opće iznenađenje. Čita dalje*: Osim toga moja kćerka šalje ovdje gospođic Đideti jednu cedulju kojom će podignuti kod draguljara njezin niz bisera i moli je da to primi od nje kao... vjenčani... dar... " *Dok čita posljednji stavak, lome joj se riječi od uzbuđenja, poleti Kekici u naručaj*: Kekica! *Konti se rukuju s kontesom, koja sva sja od sreće, a uto zazviždi sirena sa jahte.*

RUĐE *okrene se k balkonu i pogleda van*: Odlaze!

MOME *pride k njemu, onda se okrene*: Kate, dođi... dođi... Eno pozdravljaju bandijerom *Izade on i Ruđe na balkon.*

KONTESA *Keku i Đideti*: Dođite, pozdravljaju nas... *Mašu rupcima prema luci.*

RUĐE *pojavi se na vratima balkona*: Čini mi se, mašu i oni šudarima... Đideta, durbin - hitro - gdje je durbin?

ĐIĐETA: Gdje je? - Gdje je? - U zalagaonici! *Poleti s Kekom van na balkon, vade rupce, a dotle pada*

Zavjesa

Topusko, 1929.

Srpski književni glasnik, 1930.

Bez trećeg

drama u tri čina

OSOBE

MARKO BARIĆ

GIGA, njegova žena

Radnja se zbiva u Zagrebu, koncem februara 1926. godine, u jednoj jedinoj noći, u jednoj prostoriji male barokne jednokatnice sa visokim parterom i mansardom, u Kuševićevoj ulici u Gornjem gradu.

PRVI ČIN

Večer je, nešto iza devet sati, koncem februara. Salon Gige Barićeve osvijetljen je samo od uličnog fenjera čije slabo svijetlo pada koso na uski prorez zida kraj prozora. U polumraku jedva se vide konture pokućstva što se naokolo poredalo crno i sablasno: klavir se protegao kao tamna masa kakvog mamuta, a visoki se tabernakl uspravio kao golem medvjed što čuči uza zid. Kiša udara krupno o stakla na prozorima, a izvana dopire šum kišnice što curi sa krovova i prosiplje se možda u kanal ili teče ulicom. Atmosfera je teška, sumorna, puna gnjiloće i jugovine. Najednom se začuje kako je netko snažno i nestrpljivo potegao starinsko zvono na kućnim vratima: dug, isprekidan zvuk prosuo se kroz čitavu kuću. Gore, u mansardi, užurbaše se laki koraci, a kristali na lusteru zazveckāše, kao da se nešto dogovaraju. Gore je zacijelo netko otvorio prozor. I začu se

ŽENSKI GLAS: Šta želite? Odozdo, sa ulice odgovori:

MUŠKI GLAS: Je li gospoda Barićeva kod kuće?

ŽENSKI GLAS *odgovara*: Nije, ali mora doći svaki čas.

MUŠKI GLAS: Pustite me u kuću. Pričekat ću.

ŽENSKI GLAS *iza nekoliko sekunda, kao da oklijeva*: Ja vas ne poznam. Ne biste li se mogli navratiti malo kasnije?

MUŠKI GLAS *ražesti se*: Pa kud ću sad, po tom vremenu? Otvorite! *Onda nadoda nešto blaži u tonu*: Gospoda me zna vrlo dobro. *I nastavi iza male pauze*: Zar nije primila moj telegram?

ŽENSKI GLAS: Jedan je telegram došao; ali gospoda je već bila izašla.

Nad plafonom se opet začuše kratki, hitri koraci. I opet zveket kristala. Zatim mir od nekoliko minuta. Onda se naglo u dnu otvoriše lijeva vrata, a unutra upade svijetlo iz predsoblja. U pačetvorini vrata stajao je, osvijetljen vanjskim svijetlom, krupan, visok čovjek, u kabanici, sa mekanim, širokim šeširom na glavi, držeći u svakoj ruci po jedan putni kovčeg. To je Marko Barić. Iza njega kao da se prignula neka žena da mu prihvati jedan od kovčega.

MARKO *zakrene ramenom kao da se otimlje*: Ne, ne. Nek to zasada ostane sa mnom.

ŽENSKI GLAS *iza njega, u predsoblju, s plahim i devotnim akcentom*: Ako je gospodin gladan, mogu nešto donijeti. *Prihvati odmah nešto naglije*: Ili će gospodin radije pričekati gospodu?

MARKO *još uvijek na vratima*: Radije pričekajmo gospodu. *Nakon kratkog premišljanja nastavi*: A ne znate točno kad će se vratiti?

ŽENSKI GLAS: Malo prije je telefonirala da čeka negdje tamo dok kiša popusti.

MARKO *se malo pomakne kao da će ući. Pri tom reče*: Vraga će to popustiti! *I okrene se opet prema predsoblju*: Kako se vi zovete?

ŽENSKI GLAS: Franciska.

MARKO *prihvati ponešto žovijalno*: Harašo, Franciska! Ja ću sjesti ovdje i pričekati. Međutim: uzmite ovo! *Spusti kraj sebe kovčege, svučē sa sebe kabanicu i preda je Franciski. I šēšir. Pograbišī nato opet svoje kovčege, stupi za jedan korak naprijed, pa kao da pogledom traži po zidu, kraj vrata, kontakt*: Aha, tu je kontakt. *Spusti jedan kovčeg na zemlju, zavrne kontakt, a kristalni luster plane. Tad se okrene prema predsoblju*: Sad vas više ne trebam. Hvala. *Zatvori vrata, ponese oba svoja kovčega i stavi ih lijevo kraj verande, iza klavira i tu stane. Držeći malko otvorena usta, prijede mirnim ispitivalačkim pogledom od komada do komada pokućstva, sve*

unaokolo, onda još jedanput od slike do slike, pa spusti oči na veliki ćilim perzijski kao da ispituje šare na njemu, a najzad ih diže k lusteru što je pun svjetla i odraza u kristalima. I tiho, više sa akcentom žalbe nego zadovoljstva, reče sam za se: Tu je dobro. Naslonivši se tijelom na klavir, prijeđe polako preko čela dlanom koji spusti najprije preko jednog, a onda preko drugog oka, zatim licem, i najzad zaokruži podbradak. Kao da se ne snalazi, kao da ne vjeruje da je tu gdje sada stoji. Konačno, gledajući neprestano oko sebe, uputi se sporim korakom nadesno, prema stolu. I kad dođe do najbližeg fotelja, uvali se komotno u nj, prebaci jedno koljeno preko drugog, pa, kao da odavna nije tako sjedio, reče, malo zadovoljniji nego prije: Harašo! Tu je direktno izložen svjetlu sa lusteru i sad se jasno vidi njegovo zagasito, ponešto brutalno lice, ispresijecano krupnim naborima koji su se na čelu lomili jakom poprečnom brazgotinom što se protegla od vrha luka lijeve obrve do ruba kose nad desnom slijepočicom. Obrastao crnom, nešto prosijedom bradom i dosta dugim kosama, počehlanim preko glave, daje u svojoj ruskoj crnoj bluzi dojam ruskog čovjeka, što se povećava njegovim jako izbočenim ličnim kostima. Obuven je u visoke čizme, mutne i dulje vremena neosvjetlane, ali ne blatne. Uopće vidi se da dolazi s puta, sa dugog odsustva. Kad se malo razdragao u fotelju, stisnuvši mišićama tijelo i maknuvši dvaput ramenima, izvadi drvenu dozu i pripali benzinskim upaljačem cigaretu. Iza nekoliko dimova diže se i pođe do jednog od svojih kovčega, otvori ga, izvuče iz njega ciharmoniku, uhvativši je za tipke da se protegla i sa nekoliko neskladnih tonova jeknula. I vrati se natrag na fotelj gdje je prije sjedio. Držeći cigaretu u ustima, zapreludira neku poznatu rusku pjesmu. Uto zazvoni telefon. On se digno, baci instrumenat u fotelj, skine slušalicu s aparata, sluša radoznavo i napeto, odgovara kratko: Ne, gospođa nije kod kuće. Šta želite? - Tko sam ja? No da... Jedan gost. A vi molim? Profesor... Kako ono rekoste? - Profesor Simeoni, razumijem. - To bih i ja htio znati. Ali mislim da neće dugo. - Drage volje. Koji broj? 34-57. On izvadi iz džepa olovku i potraži po stolu kakvu hartiju da napiše broj. Pograbi jedno pismo što je bilo tu, pogleda kuvert, prevrćući ga hitro s jedne i s druge strane; kuvert je za tren zauzeo svu njegovu pažnju iz koje ga ponovno istragne glas iz telefona. On odgovara: - Jest, još večeras. Koji ste ono broj rekli? - Da, 34-57. Napiše broj na kuvert koji uzme u ruku prije nego li je objesio slušalicu. Zapali lampu na stolu, promotri još jednom kuvert na kome je otraga gravirana zlatna grofovskina kruna. Zaklimala ironično glavom: Grofovskina kruna! Baci prezirno ono pismo na stol i reče: - Još toga ima danas! Sad opazi na stolu telegram. Otvori ga, gleda neko vrijeme u nj kao da traži u njemu čas kad je prispio. Spusti ga opet nehajno na stol, digno glavu i uputi se prema vratima desno i pokuša da ih otvori. Zaključana su. Tu se malo zadrži, neodlučan onda pođe do verande kojoj su unutarnja stakla zastrta bijelim batistenim vitražama, odgrne jednu i pogleda kroz staklo. Tamo kao da je opazio nešto što je izazvalo u njemu jak interes. Otvori naglo vrata verande i uđe u nju. Nakon nekoliko trenutaka zazvoni telefon. On izleti iz verande, držeći u ruci velik buket cvijeća, na kome se ljučkava malen kuvert za vizitkarte. Pođe hitro k aparatu, digno slušalicu: - Halo. - Jest, ali gospođa nije kod kuće. - Mora doći svaki čas. Ko je tamo? - Moj vam je glas nepoznat? To vam vjerujem. Šta da joj kažem, tko je nazvao? - Doktor Mika. Dobro je. Dok je telefonirao, druga mu je ruka visjela niz tijelo sa buketom koji je sezao do zemlje. Na zemlju se spustio i onaj mali kuvert. Objesivši slušalicu na aparat, stavi on buket na stol, ispod lampe, i izvuče iz malog kuverta jednu vizitkartu. Ispruži je prema svijetlu, pogleda s jedne strane i pročita poluglasno: - Dum spiro, spero. Zamisli se nad tim latinskim riječima, kao da im odgoneta značenje. Gledajući neprestano u ona slova, šane ponovno: - Dok dišem, nadam se. - Sad obrne kartu i pročita s uzbuđenim naglaskom: - Simeoni! Pa nadoda tiše: I kruna! Odbacivši kartu bez velike geste preko buketa: ona upadne među dva stručka kao otrgnuto krilo maloga aviona. Odmah zatim posegne za onim velikim kuvertom na stolu, izvadi pismo koje ga je vrlo zainteresiralo. Držeći pismo rastvoreno, sjedne polako na divan i poče da ga nijemo čita. Svaka fraza djeluje na nj kao dodir električne struje: kad god pročita novu, trzne pomalo glavom i ramenima. Na mahove zastruže grlom, što je sličilo na lako praseće roktanje, izrazujući tako svoj gnjev i sarkazam u isti mah. Dočitavši pismo, uperi odsutni pogled negdje u prostor, spusti ruku na bedro, a pismo, držano lako od sama dva prsta, visilo je dršćući među

koljenima, dok konačno nije palo na zemlju. Iza toga prijede onom istom rukom preko čela, uzdahne, reče: No, da! na što zaklima glavom i tihim glasom izusti: Simeoni. Trgne se, dohvati sa stola telefonsku knjigu, počne da je lista i u njoj traži, govoreći hitro, bez akcenta: Simeoni, Simeoni, Simeoni - kad je našao to ime, zamumlja: Hm! Pa pročita: Simeoni, konte Šime, doktor, profesor univerziteta, Mihanovićeve - Zvono na kućnim vratima zazvoni jako i dugo. On skoči, poleti do prozora gledajući dolje s interesom. Nadigao se na prste, vidio doduše jedan automobil, ali kako nije mogao vidjeti tko stoji pred vratima, otvori jedno krilo prozora, hitro i bez buke, pa se oprezno nadviri. Odozdo se čuje razgovor: muški i ženski glas naizmjenice, ali se ne razabire šta govore. On se povuče malo s prozora, prisluškujući radozvalo. Međutim je netko iznutra otvorio kućna vrata. On se opet nagne da vidi. Sad se čuje dobro kako veli onaj ženski glas: Onda, doktore, sutra. U isto vrijeme. A muški odgovori: Kao i danas. Laku noć! Sad se čuo udarac vratašca na automobilu, istodobno škripa ključa u bravi na kućnoj kapiji, šum odlazećeg automobila što se utišao kad je Marko zatvorio prozor. A zatvorio ga je naglo, kao da se žuri da ne bude zatečen. Ostao je nepomičan tu, uz bijelu zavjesu, sličan nekome što stoji u zasjedi. Pauza uzbuđenog očekivanja. Najedanput začuše se ženski krikovi koji su se postepeno približavali:

GIGA iza kulisa, jako: Marko! Marko! Marko! Upadne na pozornicu, sva u zaprepaštenju i iznenađenju, i radosnom nekom drhtanju i ludilu. Na sebi ima otkopčanu krznenu kabanicu, u ruci šešir i rukavice, a na nogama čizme kaljače. Ona ne opazi odmah Marka jer ga sakriva lampa na stolu svojim širokim abažurum; zato se ustavi kraj ulaza, pogleda po sobi i tišim, nešto ganutim glasom ponovi: Marko! Misleći da se je možda sakrio, poleti k verandi kojoj su vrata ostala otvorena, zaviri u nju, onda se okrene naglo i opazi ga uz prozor gdje je stajao nepomičan. Ona rastvori široko oči, ostane zapanjena, kao da ga ne prepoznaje, digne ruku k ustima i reče: Jesi li ti to, Marko? I prepoznavši ga u isti čas, poleti k njemu raširenih ruku.

MARKO videći da mu se ona približuje, makne se od prozora i zakloni se za najbliži fotelj. Pa reče hladno, stvarno: Jest, ja sam Marko. Onda nastavi ironično, mekšim glasom: A vi, gospodo, ko ste vi, ako smijem pitati?

GIGA sa nešto prijekora i mnogo dobrote u glasu: Kakve su to šale u ovaj čas? I bacivši rukavice i šešir na fotelji, pođe za njim i uzdigne ruku da ga dohvati.

MARKO se pomakne tako da je fotelj među njima: Ja se ne šalim i nije mi do šale. Vrlo lako da si bila ona koju tražim, ali sada nisi više ona.

GIGA nije mnogo marila za ovo njegovo diferenciranje. Činjenica da je on tu, ustalila se sada u njoj, i stala je prema njoj bez ikakve kritike ili dvoumice, pozitivno, kako već biva kod žena koje uđu lako u realnost, kao iz jedne sobe u drugu ili iz tamnog prostora u svijetli. Oči se malo zablješte, trenu nekoliko puta: i sve je opet u redu. I pruži mu ruku preko fotelja koji ih je dijelio.

MARKO kao da ne vidi te ruke, samo reče: Jest, potpuno si druga.

GIGA kao da moli: Zar mi ni ruke nećeš dati?

MARKO ne obazire se na ono što ona veli, s jačim akcentom i naglo: Gdje su ti kose? Zašto si odrezala kose?

GIGA se malo iznenadi, ali odmah se nasmije kao da želi ublažiti važnost te okolnosti: Ah, to je, dakle, što te je uzбудilo!

MARKO sarkastički: Eh, da, to je danas u modi! Zaobiđe divan, ustavi se naglo i nadoda grubo: U bordelima od Amura pa do Volge nema ni jedne kokote sa dugim kosama!

GIGA se uozbilji, pa reče s blagim prijekorom: Marko, kako to govoriš!

MARKO kratko: Kako jest.

GIGA se sada sjeti kako je on strahovito volio njene kose, pa, kao da se opravdava, reče: Znam, znam. Bio si lud za mojim kosama. Ali morala sam ih odrezati. To jest, ispale su same.

MARKO *se nasmije jako, porugljivo, grubim, teškim smijehom*: Valjda ne misliš da vjerujem u to?

GIGA: To je lako dokazati. Liječnik i bolničarka mogu posvjedočiti. *Nakon jedne kretnje nadoda*: Uostalom, znaš vrlo dobro da ja nikad ne lažem.

MARKO *oporo*: Možda si se u ovih osam godina privikla i na to. Kao i na koješta drugo.

GIGA *klikne sa akcentom prijekora i molbe u glasu*: Marko! *Onda kao da se prisjetila, življe i ležernije*: Ah, šta, ostavimo za poslije te diskusije. *Sjedne na divan i svlači kaljače*: Poslije večere.

MARKO: Ja neću ovdje večerati.

GIGA *pogleda ga, prignuta zbog svlačenja kaljača*: Nego gdje? A Franciski si rekao da si gladan. *Digne se, pođe k njemu i uhvati ga za lakat*: Nisi me još ni poljubio.

MARKO *je grubom gestom odalji od sebe*: Stanuje li otac još uvijek tamo dolje? Idem k njemu.

GIGA *se potpuno zbuni, lice joj se zgrči u grimasu, usta traže riječ*: Ne, on nije više tamo.

MARKO: A gdje je?

GIGA *oklijevajući*: U bolnici.

MARKO *trgne se zabrinuto, naglo*: Šta mu je? Što mi nisi odmah rekla da je bolestan! Otkada je bolestan?

GIGA: Četiri godine već. U ludnici je.

MARKO *ostane u prvom času bez riječi, ali samo za trenutak, jer odmah se trgne i zavruda po sobi, kao da nešto traži, govoreći naglo, sav bez daha*: Idem k njemu! Odmah idem k njemu! Odmah k njemu! *Pa dohvati, u nelogici svoga uzbuđenja, svoje kovčege, spremajući se da ode*.

GIGA *prilazi k njemu*: To je nemoguće. Tako daleko. Sad ne ide nikakav voz. *Obuhvati ga oko vrata i nasloni glavu na njegovo rame*: Sutra ćemo poći zajedno. Umiri se.

MARKO *je odgurne laktom i spusti kovčege na zemlju. Razočarano*: Bolje bi bilo da sam ostao tamo gdje sam bio dosada! *Uputi se k fotelju, sjedne, prigne glavu i tiho nadoda*: U ludnici, dakle!

Pauza.

GIGA *polako, dotičući se jedva zemlje, dođe iza njega i položi ruku na njegovu glavu*: Čovjek uistinu ne zna nije li to najbolje rješenje. Strašno je bilo s njim.

MARKO *se okrene k njoj i iskesi se*: Ni u kojem slučaju ne može da bude ludnica najbolje rješenje. Samo se u ženskoj glavi može roditi takav sofizam! *Još agresivnije*: Bio je pijanica, jest, pa šta onda? Koliko ima pijanica na svijetu! Tko pije, ima nešto od života. Uživa u nečemu. I zaboravlja. Taj je našao svoje rješenje. *Okrene se i zamisli*.

Opet pauza.

GIGA *u očitoj namjeri da ga makne iz toga raspoloženja i da on vidi kako je ona stradala jednako kao i on, reče*: I ja sam izgubila oca. *Pri tom digne ruku hoteći mu je položiti na glavu, ali se prisjetiti i spusti je na naslon fotelja*.

MARKO *mirno*: Znam. Pitao sam djevojku za nj.

GIGA *kao da ga tješi*: Oboje smo stradali. *Stavi mu ruku na rame koje on spusti jedva vidljivo da se ugne tom dodiru. Ona pođe da sjedne na drugi fotelj, ali opazi na njemu harmoniku. Začudi se*: Šta je to? *Okrene se prema njemu i upita ležerno*: Naučio si harmoniku? *Kad on ne odgovori, nastavi ona u istom tonu*: Dobro? *On ne odgovara, a ona stavi harmoniku na zemlju, kraj fotelja i sjedne prema njemu. Pa reče*: Baš se veselim! Tako volim harmoniku! *Marko je dalje šutio, ona ga je*

promatrala i tek sada opazi kako je odjeven, pa samo da nešto kaže, reče prijatno, skoro veselo:
Izgledaš kao kakav boljševik!

MARKO *zagrižljivo:* Smeta te to?

GIGA *dobročudno usklikne:* Ni najmanje! Ni najmanje, pa da si i uistinu boljševik!

MARKO: I jesam!

GIGA *skoro veselo:* Svi smo mi danas pomalo boljševici.

MARKO *prezirno:* Biti pomalo boljševik, to je koketerija za aristokrate. Poznam ja to. Možda je i tvoj konte pomalo boljševik.

GIGA *se lecne iznenađeno:* Kakav konte?

MARKO *uzbuđeno:* Pa onaj tvoj što ti šalje bukete. *Pokaže prstom prema stolu:* I pisma u velikim kuvertima sa grofovskom krunom! *Onda pođe do pisma što je ležalo na tlima, digne ga, izvuče vizitkartu iz buketa i baci to prema njoj:* Evo, ovaj!

GIGA: Nemaš razloga da budeš ljubomoran.

MARKO: Hoćeš valjda reći da nemam prava!

GIGA *uporno:* Velim: razloga.

MARKO *još upornije:* Ni prava! Ako rečeš da nemam prava, to je nešto što se da razumjeti. Jer osam godina odsustva -

GIGA *prekine ga žestoko:* Ne, ne, nemaš razloga, a i ne bi ga nikad imao, pa da si bio odsutan jedan dan ili osam godina. Svejedno.

MARKO *se gorko, glasno, neiskreno nasmije, udari se po koljenu, digne se, istisne kroz zube:* Besramna si kao svaka ona koja je kao ti! *I pođe prema drugoj strani sobe.*

GIGA *se trgne kao da ju je udario šakom u lice, krikne:* Marko!

MARKO *se naglo okrene:* A Trogir? Koliko si nedjelja bila kod njega u Trogiru? *Pokaže prstom na ono pismo što sada leži kraj njenih nogu:* U tom je pismu sve napisano. To je barem jasno. - "Otkada ste bili u mojoj kući, ne marim više ići tamo dok se ne vratite i zauvijek tamo ne ostanete." *Žestoko:* Dakle, imam li razloga? *Dođe do nje i, sav razobličen od prezira, licem u lice:* Imam li razloga?

GIGA *gleda ga otvoreno u oči:* Nemaš nikakva razloga. Jest, ljetovala sam u Trogiru, ali čitavo vrijeme njega nije bilo tamo. Ni onda kad sam tamo došla, ni kad sam odanle odilazila. Krivo činiš što iz ovog ili onog izvadaš neke zaključke, umjesto da najprije čuješ šta sam sve pretrpjela i doživjela kroz ove godine što te nije bilo, što uopće nisam znala jesi li živ ili mrtav.

MARKO *žestoko i agresivno, sa tonovima ironije, sarkazma, mržnje, velikim gestama i nemirnim, nervoznim koračanjem naokolo:* Naravno, najprije da čujem tvoja opravdanja, uljepšavanja, da se iskitiš mučeništvom. Znam ja to. Pogađam već unaprijed svaku tvoju riječ. Čujem je u ušima kako se previja i zavija kao fabrička sirena. Ali meni ne treba sve te tvoje muzike ni tvoga konfiteora. Meni su, hvala bogu, moje oči i moja pamet dosta. Nisam ovdje sjedio ni pet minuta, dvaput je zazvonio telefon i dva gospodina pitaju za te. Mene pitaju dva gospodina za te. I meni daju poruke za te. A s trećim si došla kući! Kako vidim, oko tebe je vrlo živo. Poduzeće radi!

GIGA *ga je bespomoćno slušala, osjećajući da će svako njeno pobijanje biti ne samo uzaludno nego i izvor novih predbacivanja s njegove strane. A htjela je samo jedno: da se on smiri i da se počnu jedno drugom saopćavati dolično i razložito. Bila su joj donekle shvatljiva njegova sumnjičenja jer su indicije za njih bile tu. Ali je bilo teško reagirati na optužbe koje bi same po sebi otpale da je mogla da se s njim razgovori. Iz početka ih je snosila, u uvjerenju da će ih lako obeskrjepiti, sad su je počele vrijeđati. Stoga reče rezolutno:* Marko, ja te molim da prestaneš s predbacivanjima i uvredama. Ovako nećemo doći ni do čega. Ti veliš da vidiš i znaš sve, ali ja ti velim da si od sumnje

slijep i nerazborit. Dozvoli mi, prije svega, da ti ispričam šta se sve desilo kod mene kroz ovih dugih osam godina.

MARKO *zvižne dugo i posprdno, pa, infaman u akcentu, reče*: Zacijelo imaš i svoj žurnal primitaka i izdataka. To će mi biti dosta.

GIGA *skoči i uhvati ga sa obje nadlaktice*: Šta si rekao! Šta si rekao!

MARKO *ublaži ton svoga glasa*: Ja sam profesor matematike, za me su brojke ono što su drugima riječi. *I otkine se od nje. Prolazeći mimo tabernakla reče*: Ovdje čuvaš svoje uspomene? Tu mora biti koješta!

GIGA: Sve ćeš vidjeti, sve možeš pregledati.

MARKO: Hvala! *Zlobno*: Ionako mi tajne pretince nećeš otkriti.

GIGA *izmučena već i rezignirana*: Dat ću ti nacrt, pa ćeš moći sam naći i najskrovitiji pretinac.

MARKO: Absurd! Za skrovitosti ljudsko srca nema nacrt. Iz njega se ne da čitati.

GIGA: Točno, ali ti ćeš ipak iz moga čitati koliko ti drago.

MARKO *ironično*: Uz prethodnu cenzuru, molim! Da ne bude sablazni.

GIGA *ne može da se savladava, plane*: Infamno je kako govoriš sa mnom. Ja to ne mogu podnijeti.

MARKO *gleda mirno kako se ona šeta nervozno gore-dolje, onda reče ravnodušno, poslovno*: Zaboravio sam ti reći da te je konte zamolio da ga nazoveš kad dođeš kući. Broj je tamo, na onom kuvertu sa zlatnom krunom.

GIGA: Ah, šta mi je stalo!

MARKO *s veledušnim sarkazmom*: Ako te ženiram, ja ću otići u drugu sobu, ili van, na stube.

GIGA *poleti k stolu, nađe kuvert, digne slušalicu, vrlo uzbuđena*: Molim, gospodine, 34-97. *Pauza*. Da. Halo. - Giga, jest. - Primila sam. - I pročitala. - Pa ništa. Ostaje kod onoga što sam rekla: neću da vidim više nikoga. - Ni vas. Pogotovo ne vas. Ali možda ipak: ako moj muž na to pristane. - Bože, pa moj. - Ne, ne, varate se. Moj muž, Marko. - Jest, iznenada. - Da, onaj muškarac što je prije s vama govorio na telefonu i sada sluša kako razgovaramo. - Da, da, senzacionalno! *Vedro*: Tako sam sretna! *Spusti slušalicu i lako nasmijana reče Marku s finom ironijom*: Eto, to je taj strašni konte iz Trogira! Ali da ti sve bude potpuno jasno, reći ću ti šta je na stvari.

MARKO *je, dok je ona telefonirala, slušao nepomičan, okrenut na drugu stranu, tako da mu ona nije mogla vidjeti lica, i trgnuo se samo jedanput i to kad je ona rekla: ... "i sada sluša kako se razgovaramo". Kad je svršila, reče on kroz stisnute zube*: Doduše, lukava si. Vrlo lukava. Ali ne treba bogzna kakve pameti da se odgonetne taj tvoj nedužni razgovor. Kako si oprezno zaobišla stvar. I dala mu razumjeti da se ne možeš saopćavati jer sam ja tu i slušam kako se razgovarate. *I klikne sa žestokim klimaksom*: Divno! Divno! Divno! Divno!

GIGA: I ti, dakle, misliš da je konte moj ljubavnik?

MARKO *se zajapuri i razbjesni, fanatičan i ogorčen*: Pa vidim, čujem, znam, osjećam, čitam, pipam, njušim, do vraga! Šta me pitaš tako idiotski! Sva mi čula to potvrđuju, sva u jedan glas!

GIGA *tužno*: I nema ni jednoga među njima što bi imao malo razbora? *Pa nadoda rezignirano*: Kako si siromašan! *Pauza*. *Oboje šute, on gledajući preda se, ona ravno u nj. Ona progovori prva*: Dok sam se nadala, a i poslije kad se više nisam nadala, često sam mislila: kakav bi izgledao naš prvi susret da se vratiš. Kombinirala sam ovo i ono, pitala se šta ćeš reći najprije, kakav ćeš izgledati, kako ćeš me uzeti, ispitivati, govoriti o svemu šta si doživio, koliko si stradao, zašto se nisi nikad javljao, kako si se ono izgubio u Galiciji gdje sam skoro s uma sišla tražeći te - ali na ovako nešto nisam pomišljala nikad! Da ćeš po jednom telefonskom pozivu, po jednom smiješnom buketu, po pismu iz kojega se najjasnije vidi da to piše jedan neuslišani molitelj, izgraditi čitav jedan toranj nevjere, brakolomstva, sumnjiva života, ne, toga nisam očekivala. Ali jedno ti mogu reći: varaš se.

Varaš se ti i ta tvoja čula, koja mi izgledaju kao kakvi deformirani precizioni aparati što krivo funkcioniraju.

MARKO *je slušao, gledajući izazovno u nju, s podbočenim laktom o koljeno, s podbratkom na zatvorenoj šaci. Kad je svršila, reče on s podrugljivim akcentom: Harašo!*

GIGA *reagirajući jačim tonom na njegovu porugu, nastavi: Oh, da znaš, šta sam se napatila, načekala, namrcvarila, ne bi se tako rugao! Da me nije stid pred našim sutrašnjim življenjem, navela bih ti stotine dokaza, stotine svjedoka: i ljudi i događaja i stvari, koji bi ti rekli kako je sve drukčije nego što ti misliš. Žalosno je što u prvom času našeg tako dugo očekivanog sastanka moram da ti podastrem potvrde i uvjerenja i priznanice na se i na svoje osjećaje, da ih ispitam, kao da je ljudsko srce kakva blagajna kojoj treba računospitač.*

MARKO *krut i nepomičan u svojim uvjerenjima: Uvijek si znala dobro govoriti.*

GIGA *skoči naglo, poleti nadesno, do onih zatvorenih vrata, skinje ključ što je visio na drvenom pragu sa strane, otključa i otvori vrata, poleti k Marku, primi ga za ruku i povuče ga: Dođi. Dođi da vidiš. On se jedva odluči da se dignje. Dovukavši ga do pred vrata, pokaže mu onu sobu tamo i reče: Pogledaj. To je moja i tvoja bračna soba. Osam godina svake večeri otkrivaju se obje postelje, osam godina svako jutro se pokrivaju. Uvijek spremne, ako se ti vratiš. Ja spavam na onom divanu. Ona pokaže na divan na kom je maloprije sjedila. Izgledalo je u prvi čas da se sve ispravilo, da u Marku, koji je sada stajao nijem pred onim vratima, prema njoj koja je u nj gledala, nastaje neko smirenje, osvještenje, i kako ne treba nego samo jedna kretnja, bilo njena ili njegova, pa da se nađu jedno drugome u zagrljaju. Uto zazvoni telefon. Oni se pogledaju u oči i ostanu trenutak nepomični. Telefon zazvoni ponovno.*

MARKO *pokaže izvrnutim dlanom prema aparatu, dijabolično iskešen, reče: Voilà.*

GIGA *ne znajući šta bi, nakon kratkog kolebanja, napravi rukom gest, kao da joj nije stalo više ni za što: Ah, šta, neka zvoni!*

MARKO *se makne s vrata, pođe k telefonu koji je međutim zacinkao i po treći put, dignje slušalicu i pruži je Gigi s karikiranom elegancijom: Gospodin je nestrpljiv.*

GIGA *prihvati slušalicu s nekom plahošću: Halo! - Ah, to ste vi, doktore! - Gdje ste sada? - Sjediti u kancelariji i radite na pledoajeu za sutra. - Do zore? No, onda ćete zaspati u sredini vašeg govora. Okrene se povjerljivo prema mužu i reče mu: To je moj advokat.*

MARKO *se ne gane. Samo sluša.*

GIGA *govori dalje u telefon: Da, nisam bila cijelo popodne kod kuće. - U bolnici. Upravitelj me pozvao da dođem jer da je mome svekru zlo. Sad se okrene k Marku i reče nešto tiše: Večeras mu je nešto bolje.*

MARKO *odmahne nestrpljivo rukom kao da joj veli neka dalje razgovara.*

GIGA *dalje u telefon: Zamolila sam svoga liječnika. On je bio sa mnom. Kako ste uredili sa Piroškom? Opet prema Marku: Nekadanja tatina domaćica. Sjećaš se? Markova se radoznalost pojača; njegov je izraz izgubio svaki trag ironije. Ona se vrati k razgovoru sa onim u telefonu: Večeras ide? - No, hvala bogu! - Koliko mjesečno? To ću drage volje dati. Opet se obrati Marku: Moramo joj pomoći. Inače bi ostala u Zagrebu i pravila skandale. Govori dalje u aparat: S kim govorim? - Nasmije se. - Pogodite! - O, ne, ne, šta vam pada na pamet. Ni jedan od njih. - Vama iza leđa? Ali doktore Mika! - Smiješno! - Jest, točno, prije je govorio s vama neki muški glas. - Jest, jest, to je onaj koga ću uzeti. On će uopće ostati tu kod mene. - Spava noćas ovdje. I sutra. Smije se. Ali, doktore Mika, kako da ne pogadate? Ja sam vam danas najsretnija žena u Zagrebu! Pogleda u Marka: Ne, ne, pogodite, pogodite! Smije se skoro raskalašeno od radosti: Dakle? - No, konačno. - Hvala bogu. Jest, Marko je tu koga ste toliko tražili po čitavom svijetu. - Naravno, odmah sutra ako hoćete, na crnu kavu. - Laku noć. Spusti slušalicu na aparat.*

MARKO *čim je ona svršila, reče kao da nastavlja neku misao što je u njemu otprije laborirala:* Sutra, čim ustanem, idem k ocu. *Sjedne na fotelj.*

GIGA: To sam i ja mislila. Liječnika s kojim sam se dogovorila za sutra popodne, valja obavijestiti da ne treba ići.

MARKO: Šta je to s Piroškom?

GIGA *govori nekim čudnim tempom i akcentom, kao da je sretna što se je našao argument za razgovor, koji ublažuje napetost među njima, koji ih udaljuje od bezrazložnih i mučnih debata od maloprije:* Živjela je s tvojim ocem sve do njegova oboljenja. Oboje dvije bijede. Povazan su pili zajedno, mučili se zajedno, zagriženi jedno u drugo i u svoju strast. Ja sam im davala za život. I za piće. On je vrlo često dolazio amo. Skoro svaki dan. Na jednu riječ razgovora i na dvije čašice rakije. Kad je obolio, ona je otišla u svoje mjesto. Preпустиh sam joj ono malo njegova pokušaja i pomogla joj da ode. Sad se vratila opet, nema od čega da živi.

MARKO *je slušao vrlo interesirano, najednom reče neočekivano prijazno:* Moguće imaš i za me čašicu kakve rakije?

GIGA *se užurba, zadovoljna što može da mu u nečem ugodi, pođe do tabernakla, otvori donja vratašca, izvadi tasu, nekoliko boca sa likerom i dvije čašice. Dok to čini, govori:* Imaš pravo! Baš sam bez glave! Kako sam to mogla zaboraviti! *Stavljajući likere na stol:* Ali ti si kriv! *Prihvati jednu bocu:* Slatku ili ljutu?

MARKO *nešto oporije:* Najljuću. Onakvu kakvu je i moj otac pio.

GIGA *natoči:* Ovu je pio, baš iz ove boce. *Sebi nalije iz druge, zatim sjedne na ručni naslon njegova fotelja, digne malo čašicu i reče koketno:* Dakle, dobro mi došao! *Srkne jedan gutljaj.*

MARKO *ispije nadušak, pa, stisnuvši oči od ljutine pića reče:* Harašo! *Poslije malo zapita:* A gdje su tatine knjige? Papiri, rukopisi?

GIGA *mahne neutješno rukom:* Knjige je prodao, malo-pomalo. U antikvarijatu, kad je prodao svoje posljednje egzemplare, one što je najvolio, napalo ga je ludilo. Sav je dućan razvalio i razbacao. A papiri su gore, u jednom kovčegu.

MARKO *pruži čašicu* Još jednu.

GIGA *diže ruku sa sporim oklijevanjem; kad je natočila, reče:* Još samo jednu. *U tim je riječima bilo nešto blage zabrinutosti. Sjećala se, možda, njegova oca i pomislila da bi i on mogao poći onim putem. Podigne svoju čašicu u kojoj je ostalo otprije nešto likera i kucne se s njime, rekavši toplo, skoro strasno:* Sad počinje ono što se nekad prekinulo. *Stavi čašicu iz koje nije pila na stol, počeka da on ispije, baci se preko njega, objumi ga čvrsto rukama i upije se u njegova usta. To je sve išlo hitro, nenadano i potrajalo nekoliko sekunda.*

MARKO *se stade otimati, da ju je skoro bacio sa sebe, diže se, udari bijesno čašicom, koja mu je čitavo to vrijeme ostala u ruci, o zemlju, i zareži:* Misliš da sam idiot! Misliš da sam idiot! *Pa pođe, sav strašan, prema njoj.*

GIGA *se odmakne prestrašena i krikne:* Što ti je?

MARKO: Počinje ono što se nekad prekinulo! Koliki cinizam! *Nasmije se s inferalnim akcentom:* Misliš da ne opažam šta se sve događalo između našeg posljednjeg poljupca i ovog današnjeg? Zato, valjda, jer je odonda prošlo toliko godina? Kao da ja nisam neprestano osjećao onaj nekadanji dodir tvojih usta, suzdržljiv i nevješt! A kakva su ta usta danas? No, da, tako ljube sve kokote od Amura do Volge, a da ti ne bude krivo, i od Volge do Save. Jer i ja sam prošao svoju školu. Htio sam da naučim sve, da saznam sve, samo da te mogu izmjeriti kad se vratim, da, izmjeriti na svojim iskustvima kao na najosjetljivijoj vagi. I sve se slaže, točno, na tisućinu miligrama. Draga moja, mene se ne vara!

GIGA je ostala zapanjena od ove njegove iznenadne brutalnosti. U prvi čas je pomislila da je poludio kao i njegov otac. Ali onda se u njoj počelo buniti. Uvrijeđena, ponižena, uspravi se na otpor i krikne sva izvan sebe: Prestani već jedanput! Ti si poludio!

MARKO *prividno miran, prihvati*: Točno, ja i jesam od lude familije. Od pijanica. Od proletera. Neizdjelan. Ne istesan. Surov. Prost. Pa nije čudo, pred činjenicama koje sam ovdje našao, nije čudo da se to ispoljuje nešto grublje i radikalnije. *Ironično*: Drugi netko, nervno suptilniji, našao bi, može biti, diferenciranije riječi, zgodnije definicije, superiornije stavove, ali ja, ja ne mogu iz svoje kože ni iz svojih atavizama. Takav sam kakav sam bio uvijek. *Stvarnije i iskrenije*: A život posljednjih nekoliko godina samo je potencirao grubosti i naprasitosti u meni. *Mahne rukom*: Kad bi samo znala - *zagriže se u frazi i prekine se*.

GIGA *jako*: Znam, znam, sve znam, jer sam i sama svašta podnijela i sve pretrpjela, i za se i za te. Ali sve to meni nije teško, ni tvoja surovost ni naprasitost, nego tvoja uska sljepoća.

MARKO *pun topline*: Ili moja vidovitost, hoćeš da kažeš.

GIGA *se nasmije bolno, htjede nešto odgovoriti, ali kao da hoće da ublaži tu nesnosnu napetost među njima, prijeđe mimo svega i reče opet blago i saosjećajno*: Pa kaži mi gdje si sve bio, što si sve podnio?

MARKO *se izdreci*: U paklu! U jednom sam paklu bio, u drugi došao. *Iza male pauze nadoda*: Tebi je bilo ovdje lijepo! *Pogleda naokolo*: U mirnoj svojoj kući, stisnutoj među drugim kućama, kao među dobrim sestrama, na ćilimima, na pojestučenim stolcima, gdje je svijetlo kad hoćeš da je svijetlo, gdje je toplo kad hoćeš da je toplo, gdje tvoj prst, kad ti nešto treba, zove, gdje ne vrebaju na te ljudi, životinje, gamad, sunce, vjetar, dosada, ludilo, gdje i sama smrt, kad dođe, oprezno očisti na ulazu noge, zakuca, uđe pristojno, u rukavicama i elegantnom gestom učtivo reče: Madame, s' il vous plaît. - *Giga se polako približuje k njemu, sve na mahove kako on govori, i stane najzad iza njega, kao da ga hoće zaštititi. On nastavlja*: Lijepo je tebi bilo ovdje! Čak i luksus da spavaš na širokom divanu, a dvije čiste uredne postelje čekaju tamo kad dođe netko, da možeš leći uza nj.

GIGA *ga prekine, prijekorom u glasu*: Ti kad dođeš -

MARKO *jednostavno, bez akcenta*: Ja ili tko drugi, svejedno! *Jače*: Meni nije bilo tako. Ja nisam imao telefon da mi ugodno zveckea kraj uha i da mi se najavljuju gosti što će me utješiti, razveseliti; ni pošte koja će mi donositi i donositi pisma, barem jedno jedino, da čujem tko je od mojih živ i je li još moj, da mu javim da sam i ja još živ i još njegov. *Sa nešto sarkazma*: Da mu napišem, kao tebi onaj tvoj konte: - "Dok dišem, nadam se!" - *Opet u tonu od prije*: A ako je zemlja ne samo da se leži u njoj, nego i na njoj, onda sam i ja imao bezbroj postelja. Divno širokih, da se možeš protegnuti od pola do pola, i rastegnuti od Urala do Kamčatke. Pa kad ležiš, ne osjećaš da si čovjek, nego golem krst, dug i širok, što veže međusobno četiri vjetra, i imaš božanstven užitak da jednim krakom pipaš ledene sante na Arktiku, a drugi guraš u užareno ždrijelo Ključeva, ovim škaklješ Adamovu jabučicu svemoćnom komesaru na Kremlju, a onaj drugi držiš na krilu kakve birmanske djevice. *On se s bolnim entuzijazmom zanio u dugogodišnje svoje patnje i kida se na krstu svojih uspomena*.

GIGA *s radoznom je strepnjom slušala da dozna šta je bilo s njime kroz sve te godine, pa kad je svršio, upita*: A gdje si bio sve te godine, u čijoj vlasti? Tko ti je zapovijedao, i zašto te je mučio?

MARKO *nije sada odgovarao, samo se zagledao negdje, preda se, sa dlanovima na koljenima*.

GIGA *ga upita ponovno i jačim glasom*: Kako to da se nisi mogao osloboditi?

MARKO *još uvijek u onom tonu od prije*: Znaš li, molim, šta je pustinja Gobi? Zvijer jedna strahovita koja je bez zubi, bez čampre, a davi te, izjeda, siše kao da su u njoj sve životinje svijeta. Nikakvo oružje ne može od nje obraniti, nikakav zaklon zaštititi. Ulazi i uvlači se kroz sve pukotine i rasiplje se na milijarde zrnaca da prodre u najzatvorenija skrovišta. *Zastane malko, kao da ga nešto guši, pa se diže, natoči čašicu rakije i naglo je ispije*.

GIGA *sjedi na ručnom naslonu fotelja, nijemo, prestravljeno ga slijedi očima nabrekli od mokrine.*

MARKO *kad je ispio, nastavi: Pokriješ se gunjevima, kožama, ali da se uvučesh pod stakleno zvono, pijesak prodire za tobom. Zasiplje ti uši i nozdrve, probija se kroz zaprte usne i stisnute vjeđe, naslaže se u nabore mozga, od krvi ti pravi blatnu kašu, od misli prhko jedno ludilo, a od osjećaja bešćutne mogile, pod kojima je sve mrtvo što ti je nekad bilo najdraže. Opet ispije čašicu, pa nadoda spustivši glas: Sad znaš gdje sam bio! Pođe divanu, sjedne i primi se rukama za glavu. Pauza.*

GIGA *plaho: A ljudi s kojima si živio?*

MARKO *iscerivši se u nakaznu grimasu: Ljudi! Harašo, ljudi! Nema tamo ljudi, ako nećeš tako nazvati ona čudna stvorenja što hodaju uspravno kao ti i ja i ostali ovdje, i govore nešto što sličići jeziku, ali ništa u njima osim golog instinkta. Nada u nešto, vjera u nekoga, žudnja za nekim, ah, gdje je to! Ni pojma od sutra nema u njima! Vječnost prazne jedne sadašnjice, iz koje se ne izlazi. Tamnica vremena, koja nema nego jednu dimenziju: danas. Strašno! Strašno! Strašno! Strašno! Pokrije dlanovima lice.*

GIGA *pride k njemu, klekne na divan uz njega, nasloni svoju glavu uz njegovu i reče neobično dobra u akcentu: Sad si tu, dragi. I našao si opet svoje sutra. Njoj se rone suze niz obraz.*

MARKO *se ne otimlje. Skoro izgleda da se izgledio i izravnio. Najednom mu se opet ureže sarkazam na krajevima usta i reče: Ali u svoj toj njihovoj strahoti nema one najužasnije, one što je gora od svih samoća i beznada i nevjerovanja!*

GIGA *uvijek s glavom uz njegovu, upita nježna kao paučina: Šta misliš time reći, dragi?*

MARKO *opor kao grubo sukno: Nema laži! I nadoveza za nijansu blaže: Njihov neukročeni instinkt sličan je viorima u onoj pustinji u kojoj žive: nasrće, a ti ili se braniš ili se spuštaš na koljena, zamatajući glavu kabanicom da ga ne vidiš. Ali šta da učiniš prema našoj pitomoj laži? Ne da ti da se braniš, ni da se predaš.*

GIGA *za vrijeme ovih Markovih riječi poodmakne malo svoju glavu od njegove, onda se i njena ruka makinalno spusti s njegova ramena. A kad je on svršio, nakon male pauze reče ona bolno: Ništa nije tako tužno kao ova moja velika sreća danas!*

MARKO *nije čuo šta je rekla, ostao je u svojim mislima i nastavi da ih razvija: Evo tebe, uzmi, na primjer, tebe. Mjesto da se prostreš preda mnom kao ćilim, onakva kakva jesi, da vidim šta je na tebi vrijeme ubilježilo, šta su ljudi raznijeli dlanovima i koljenima, a ti od časa do časa nešto priznaš, nešto zatajiš, nešto opet prevrneš, da mi izgledaš poput kabanice jedne, sašite od tisuće krpa, što se iskazuje da je kraljevski plašt, jer je u nju zalutalo parče grimiza. Jer, eto, otkada sjedimo ovdje, pa šta si mi rekla o sebi? Šta si mi iskreno priznala? Puštaš me da plovim za nekim čudnim tragovima koje brkaš mekim riječima i posmijesima, ostavljaš me da lovim magle neke neizvjesne, koje rastjeruješ uzdasima da ih ne dohvatim. A ja se bojim da te otvoreno pitam, jer je pitoma laž među nama. Jer sumnja je uvreda jer pitanje je nedostojnost. Kao da ti nisi žena kao svaka druga, izložena svojim nemirima i nasrtajima onih koji te hoće.*

GIGA *iskreno, toplo: Pa upitaj, dragi, pitaj za sve, otvoreno, bez zaobilaženja.*

MARKO *naglo, nestrljivo: I na sve ćeš mi odgovoriti?*

GIGA *pođe dva-tri koraka i okrene se: Na sve. Kako bolje znam i mogu.*

MARKO *tepa, tražeći ime: Jesi li bila od onoga, od onoga -*

GIGA *prostodušno: Od koga?*

MARKO: *Od onoga, Simeonija?*

GIGA *se nasmije materinski: Opet si kod njega. Izgleda -*

MARKO *prekine je, s upornijim akcentom: Odgovori: jesi li bila njegova?*

GIGA: Nisam.

MARKO: Ni poljubio te nije?

GIGA: Nikada. Nijedanput.

MARKO: Istina?

GIGA: Istina.

MARKO: Harašo!

Nasta mučna pauza.

GIGA *se prihvati stolca da se ne bi srušila, pa ga pomalo zaobiđe i sjedne na nj kao da je premorena.*

MARKO *iza pauze, definitivno, stvarno:* Kad je tako, ne treba da pitam dalje. *Digne se i pođe nekoliko koraka.*

GIGA *podložna, reče za njim:* Pitaj, dragi, pitaj.

MARKO *hitro se okrene, upita naglo, na mahove, svaki put sa drugom intonacijom.* A advokat? A advokat Mika? Tvoj advokat?

GIGA *s omalovažavajućom gestom:* Bože, moj advokat! I on je htio da podem za nj.

MARKO *uzbuđen:* Pa ti si udana! Imaš muža!

GIGA *prihvati nedužno, kao da govori sa stanovišta onih koji su se otimali o njenu ruku:* Koga je, prije osam godina, nestalo.

MARKO *jače:* Ali nije ga nestalo, kako vidiš! Živ je!

GIGA *prestrašeno, pojačanim tonom:* Jest, živ je, hvala Bogu! *Pa nadoda tužno:* U meni si uvijek bio živ.

MARKO: A ipak, htjela si se udavati!

GIGA *s akcentom:* Oni su me htjeli uzeti.

MARKO *ražesti se:* Oni! Koji oni? Koji su to oni?

GIGA *oklijevajući:* Pa konte, kako već znaš -

MARKO *zaintači perverzno:* I advokat?

GIGA *kao pred sucem istražiteljem:* Jest, i advokat.

MARKO: Je li te poljubio tvoj advokat?

GIGA *s lakim oklijevanjem:* Nije.

MARKO *oponaša njen ton:* Niiiije? Onda jest. *Pristupi srdito k njoj, jako:* Onda jest!

GIGA *opravdavajući se:* Jedanput, i to bez moje volje.

MARKO: I dolazio je k tebi, poslije toga?

GIGA: Jest, svakog utorka, kad sam primala.

MARKO: Aha, razumijem! Utorkom je bio tvoj žur. To je ovdje još u modi. Ko je još dolazio k tebi?

GIGA: I ostali.

MARKO: Koji ostali? Oni koji su te htjeli uzeti?

GIGA: Jest, advokat, konte, i još njih dva-tri. I sve sam odbila. Definitivno, prije nekoliko dana. A kako si vidio iz onog pisma, nisu više ni dolazili amo. Niti ne telefoniraju. Konte se večeras javio jer je htio odgovor na pismo. Čuo si ga i sam. Advokat ima da uredi stvar sa Piroškom. I to si čuo. *Odahne i zašuti.*

MARKO *dođe do tabernakla i ustavi se kraj njega. Onda upita naglo: Jesu li pojedince dolazili amo? Po danu? Po noći?*

GIGA *se uspravi i krikne očajno: Ne pitaj me više! Ne pitaj me više! Onda klone natrag u fotelj, ponovi tihim, skoro iznemoglim glasom: Ne pitaj me više.*

MARKO *digne ruke i ramena i spusti ih rezignirano: Mora da je strašno ono što od mene tajiš. Pođe prema klaviru i sjedne tamo na taburet. Nasloni čelo na rub klavira i ostane nepomičan i dalek.*

GIGA *je međutim sjedila apatična, zdrobljena na svom mjestu, s izgubljenim očima, bez misli. Duga pauza. Najedanput zazvoni vani, na stubištu, gong.*

MARKO *se trže, i iznenađen, skoro prestrašen, zapita: Šta je to?*

GIGA: Večera, dragi. *Uputi se k njemu, kao da su maloprije razgovarali o najindiferentnijim stvarima: Franciska je nešto spremila, na brzu ruku. Uzme ga ispod ruke i podoše prema izlazu. Ona nadoda još: Ali ti si kod kuće i nećeš zamjeriti. Već su otvorili vrata, gotovi da izidu, kad se javi telefon. Oni se ustave i pogledaju. Giga ne reče ništa, samo otpusti Markovu ruku, ode hitro k telefonu. On učini dva-tri korača za njom. Ona diže slušalicu, ali ne poslušala nego je položi kraj aparata i, vrativši se Marku, reče: Idemo na večeru!*

MARKO *otimlje se: Njet, njet. Zašto se bojiš? Pitaj, ko je.*

GIGA *se preko volje odluči i digne slušalicu: Halo! - Ovdje gospoda Barić. S mučnim izrazom: Ah, vi ste! Okrene se k mužu, i, nervozno saopćljiva, reče: Jedan od one gospode.*

MARKO *kao da je nuka da govori dalje, ne bez satire: Harašo, harašo -*

GIGA *telefonira: Halo. Pa šta vam pada na pamet da telefonirate? - Kakvu senzaciju! - Jest, jest, došao je. Tko vam je rekao? - Konte. I nije imao prečeg posla nego da vam saopći veliku novost. - I vi ste već i ostalima telefonirali! No, znate, gori ste nego babe. - Ne, hvala. Meni se žuri. Laku noć!*

MARKO *je međutim došao do nje i, prije nego je spustila slušalicu, ustavi joj ruku i reče ironično: Zaboravila si mu reći koliko si sretna.*

GIGA *s usiljenom ležernošću, da ublaži situaciju: To on zna vrlo dobro. Glupan jedan! Prije nego prođe jedna ura, znat će čitav Zagreb da si se vratio. Uhvati ga pod ruku: Idimo, idimo. Moramo još i ruke oprati. Pođu.*

MARKO *se ustavi: Je li ikada dolazilo k tebi kakvo žensko? Kakva prijateljica?*

GIGA *bez premišljavanja: Pa dođe pokoja. Ali ja ne volim prijateljica. Ustukne, dosjetivši se da to nije trebala reći.*

MARKO *ironično: Samo prijatelje?*

GIGA: Idimo, jer se inače Franciska srdi.

MARKO *se opet ne da: Mora da je vrijedna ta tvoja Franciska. Ona zacijelo zna koješta o tebi.*

GIGA *se uzruja i povuče ga odlučno prema izlazu: Možeš je pitati ako te to ne ženira.*

Izidu, zatvore za sobom vrata. Nekoliko sekunda za tim zacinka telefon.

ZAVJESA

DRUGI ČIN

Na stolu stoji francuska mašina za kavu sa upaljenom špiritnom lampicom. Stakleni njen klobuk omagljen je iznutra parom i posut kapljicama, a u trbuhu mašine komeša se i vari kao da prede kakav mačak. Uz likerske boce nalazi se sada i karafa sa vinom, mala tasa sa dvije šolje za crnu kavu i srebrnom dozom za šećer. Šolje su starinske dvije majolike iz Derute sa plavim i žutim renesansnim ornamentima i arabeskama što se jasno vide pod svjetlom lampe sa abažurum. Druga su svjetla utrnuta. Vani još uvijek pada kiša i udara o stakla i curi s krova na ulični pločnik.

Nekoliko sekunda traje ovaj žamor neživih stvari, zatim se začuje iz prizemlja najprije Markova harmonika, a onda i njegova ruska pjesma, što se pomalo pojačavaju i približuju. Najzad se otvore vrata i prva uđe Giga, držeći ih začas otvorena da propusti Marka, ali on još malko zastaje u predsoblju gdje završi svirku i pjevanje, pa tek onda uđe, sa harmonikom u ruci i čikom u ustima, udobrovoljen i ponešto raspojasan, kao da se nakon site večere i ženinih uvjeravanja snašao već u čudnoj atmosferi u koju je upao. Ona, naprotiv, kao da je nesigurnija, zabrinutija, poput finog, opreznog, staklenog predmeta što se boji da se ne bi o nešto tvrdo i uglasto spotakao.

GIGA kad je on prestao svirati, opazi da mašina vri: Moja kava! I pođe k stolu i ugasi špiritnu lampicu.

MARKO ulazeći stavi harmoniku na klavir, pa pođe i on k stolu. Nalije čašicu rakije, ispije.

GIGA mu stavi ruku na podlakticu i reče oprezno: Nemoj više. Dosta za večeras.

MARKO: Ah, šta, spava se bolje! Primi jednu od šolja za držak, podigne je i ogleda: Sve je to kod tebe tako fino.

GIGA dobroćudno: Nemoj da sve kritiziraš. Primi ga za rukav, povede do divana i, tobože energično: Sjedi radije tu i čekaj. On sjedne, a ona pođe u drugu sobu, u onu sa bračnom posteljom, i vrati se odmah, noseći par papuča. Baci ih kraj njegovih nogu i klekne preda nj: Ne mogu te vidjeti u tim čizmama. Sve mi se čini kao da se spremaš da opet odeš! Hoće da mu svuče čizme: Daj, digni nogu!

MARKO ispruži nogu, potpuno udobrovoljen: To sam mogao i sam.

GIGA veselo: To ti zacijelo mora praviti veliko zadovoljstvo kad vidiš jednu buržujku kako izuva boljševičke čizme! Nato mu izvuče jednu čizmu: Sad drugu!

MARKO: Tako mi je moja gazdarica u Mongoliji izuvala čizme kad sam se s blagom vraćao s paše.

GIGA izuvši mu i drugu čizmu: Šta ne veliš!

MARKO: Jest: najprije bi protrla slamom magarca na kome sam dokasao, a onda bi mene izula.

GIGA mu navlači papuče, smijući se: Najprije magarca?

MARKO potvrđi: Jest, jest. Među svim njezinim blagom, među devama, konjima, mazgama, magarcima, ja sam bio najnevrjedniji.

GIGA mu je već navukla papuče i sluša šta pripovijeda: A?

MARKO: Najviše je uživala kad bih je, nakon što me izula, gurnuo nogom, da je morala sjesti na zemlju.

GIGA radoznalo: Kako to?

MARKO: Ovako! I gurne Gigu nogom sprijeda pod ramenom, da je skoro izgubila ravnotežu, na što se oboje nasmiju.

GIGA *sa šaljivim prijekorom*: Ne može se baš reći da je to bilo osobito ljubazno s tvoje strane.

MARKO: Što je bilo surovije, to je baba više uživala. *Digne se i pruži Gigi ruku da je digne*: Dođi.

GIGA *prihvati njegovu ruku, digne se, pođe do mašine i siplje kavu u šolje*: Dobit ćeš kavu kakvu malo ko pije u Zagrebu.

MARKO *sjedne na fotelj kraj stola i upita*: Kakva je to mašina?

GIGA: Francuska. To su tata i mama donijeli kad su bili posljednji put u Parizu. *Pogleda ga toplo i nastavi*: Nekako u ono vrijeme kad smo se nas dvoje počeli sastajati. Posljednje proljeće prije rata. *Uzme jednu šolju i pruži mu je*.

MARKO *miješajući kavu*: Sjećam se. Kad su se vratili, išlo je teže sa našim sastajanjem.

GIGA *veselo*: Da, onda je došla ta mašina. *Digne poklopac sa doze*: Još malo šećera?

MARKO *odbije*: Dobro je.

GIGA: Pamtim dobro kako su ono isto večer kad su došli kuhali kavu u njoj. Pravili su takvu senzaciju iz mašine kao da su donijeli kući čitavu lokomotivu. *Pričajući ona pije polako kavu*. Ali mene je to sve malo zanimalo.

MARKO *pruži šolju da mu uspe još jednu kavu*: Još jednu.

GIGA *sipljući kavu*: Onaj dan živjela sam od druge senzacije. U meni je vrelo jače nego u onoj mašini.

MARKO *primajući šolju*: Zašto?

GIGA: Ti si bio sa mnom prije dolaska njihova voza u Botaničkom vrtu. Pet minuta prije pet sam otišla na stanicu, rekao si: - "Mala gospođice, ako ste s time sporazumni, ja ću vas oženiti."

MARKO *se povada za njenim sjećanjima*: Jest, jest. Ti si me na to upitala: - "A ako nisam?"

GIGA *življe*: A ti si rekao: - "Onda ću vas oteti".

MARKO *potpuno u igri*: I mislio sam vrlo ozbiljno na to.

GIGA: - "Radoznala sam kako ćete to izvesti" - odgovorila sam ti i pobjegla na stanicu. *Nastavlja sretna u akcentu*: Uvijek si bio tako zgodan! U onim našim dugim razgovorima, govorio si o svačemu: o sferičkim računima, o integralima, o astronomiji. Jedanput, sjećam se, cijelo bogo podne, tumačio si šta su to planetoidi. Ali ja sam od svega toga jedva upamtila da se prvi otkriveni planetoid zove Ceres, najsvjetliji zove se Vesta, a neki su daleko od sunca do 600 milijuna kilometara i moraju se mučiti osam godina dok se jedanput oko njega okrenu. *Malo zastane, a onda nadoda ponešto tužno i šaljivo u isti mah*: Po tome smo nas dvoje čekali jedno na drugo jednu punu planetsku godinu! *Iza kratke pauze nastavi*: Tako si govorio, govorio sve dok nije došao čas da se rastanemo, a kad smo se rastajali, sjetio si se tekar onda da niti si ti moj korepetitor ni ja tvoja učenica, pa si prešao *sa nešto malicije* na zabavniji predmet. *Vidi se da se ona raspricala o svim tim stvarima sve u namjeri da ga izvede iz posljednjih sumnja i da oživi u njemu ta raspoloženja, da ga uvede u ono što je tako dugo bilo prekinuto među njima*.

MARKO *se podavao*. *Večera, piće, uredna udobna kuća kao da su ga nešto smirili i rastresli, i kako je ona nastavljala da ga zadrži na tome, to joj je i uspijevalo: jer on je uživao u tim sjećanjima kao kostobolnik u masaži koja mu umiruje boli. Odahnjivao je, prsa mu se širila, olakoćena. I otme se iz njih usklik*: Eh, da! Ono je bilo vrlo lijepo!

GIGA *se ganula i dolazilo joj da mu priđe i da ga zagrlji, ali bojala se da to opet ne izazove u njemu kojekakve komentare i paralele, pa se otimala i izvlačila iz vlastitog sentimenta kao iz tijesne košulje. I mjesto da uhvati njegov ton, nastavi ona svoj od prije, nešto malo prostodušan i nešto malo frivolan*: Bit će opet lijepo, samo kad si ti tu.

MARKO *nije odgovorio*. *Stavi praznu šolju na sto. Puši i šuti*.

GIGA *u strahu da se raspoloženje ne prevrne, dohvati njegovu šolju i upita*: Hoćeš još jednu?

MARKO *kao da nije vidio njene kretnje i čuo njenog pitanja, nadoveže na njenu prijašnju repliku:* Bilo je lijepo i kad mene nije bilo tu!

GIGA *obuzeta panikom na te riječi, otvori oči i usta, kao da će zavapiti u pomoć.*

MARKO *međutim nastavi:* Tu su se držali žurovi, svirale Beethovenove simfonije na četiri ruke i bilo je radosti što planetoidske godine tako dugo traju.

GIGA *sa strahom u glasu:* Marko, nemoj opet početi!

MARKO *uzbuđeno:* Pa sama si mi maloprije govorila o tim produkcijama na četiri ruke. Kao da nije napisano dosta muzike za klavir za dvije ruke!

GIGA *rezolutnije, kao da se brani:* Ja sam ti rekla sve što sam radila dok te nije bilo ovdje. Slušao si mirno, večerao i nisi ništa prigovarao. Bilo ti je sve jasno, a sada te ponovno nešto muči.

MARKO *se malo uznemiri:* Ne znam da li još pamtiš, ali nekad sam ti rekao kako sam iza posljednjeg svoga ispita dobio svjedodžbu na kojoj je bilo napisano: - "Kadar da riješi svaki problem više matematike". - Pa dobro, sva ta viša matematika nije nego obična glupost. Šta ima čovjek od toga što može da riješi svaki problem više matematike, a ne zna da zaviri drugom čovjeku ni za desetinu milimetra ispod kože? Nekada sam mislio da mi je otvoren čitav svemir, a sada stojim tu i ne shvaćam ni ono što sam uvijek mislio da mi je najbliže i što najviše volim.

GIGA *se digne, približi mi se:* To nam i jest uvijek najmisterioznije i najnedokučljivije. Mislim baš zato, jer težimo da ono što najviše volimo bude do krajnjih granica ono isto što smo i mi sami. Ti bi, dragi, izgleda, bio najsretniji kad bi svaka moja kretnja bila refleks tvoje volje, i da svoju misao posudim iz tvoje glave. Ili kad bi ti, u svaki čas kad ti se prohtije *ona se nasmiješi blagom ironijom,* mogao dignuti, kao kakav poklopac, moj skalp i poput urara staviti ono nekakvo staklo na oko, pa promatrati funkcije moga mozga. Onda bih ja, dragi, bila aparat, a sav moj osjećajni život mehanizam.

MARKO *nije prozreo njenu verbalističku taktiku kojom ga je neprestano nastojala skrenuti sa fiksne ideje za koju se zakvaćio, i nasjedao je njenim zabašurivanjima. Tako i sada prihvati, tobože u šali, ali stvarno milujući tu ideju:* Kamo sreće da je tako!

GIGA: Misliš, valjda, za kratko vrijeme, dok me razgledaš, raščlaniš, vidiš kako sve funkcioniра, a onda da sam opet čovjek. *Stavi mu ruku na glavu i reče neobično nježno:* Ti si moje veliko ludo dijete, Marko!

MARKO: Moguće.

GIGA: Premda, vrlo lako i da je onako kako ti veliš - *pokuša ona da ga slijedi,* možda i nije ljubav ništa drugo nego nekakav obretnički fanatizam, nekakav Kolumbus ili Vasko da Gama - *ona izgovara ova imena sa nekim komičnim potcrtavanjem* što neprestano hoće da nešto pronade i otkrije.

MARKO *se nije dao zavesti lakoćom njenog tona, nego je naglo prekine:* Jest, jest! Znati, samo znati! Sve ove godine to je bila moja najveća muka. Znati! Sve se ostale patnje dadu izdržati i sve bih ih mogao još jednom doživjeti i predurati, ali samo da mi je: znati. I kad su me Rusi odveli u zarobljeništvo i duga, duga bolest, i Sibirija, i revolucija kojoj sam služio jer sam mislio da je najkraći put do rješenja, i borbe sa caristima i čehoslovačkim armijama: sve bi to bilo lako, samo da je bilo: znati. Prokleta ona zagonetka: ujutro, naveče, u noći, u svaki čas, i kad život nestaje i kad se vraća. Samo zato pobjegao sam iz zarobljeničkog logora. Pa nisu moje noge hitile jer su za mnom straže pucale, nego jer me je vukla naprijed želja da bilo kako doznam: šta ti radiš i kako živiš i koliko si još moja.

GIGA: Isto kao i ja.

MARKO *skoči kao da je uboden od stršljena:* I ti isto. To sam trebao znati! Baš to sam trebao znati. To sam i pitao neprestano: i vjete i zvijezde i onaj pustinjski pijesak što sam ga ure i ure prosipao iz šake u šaku kad bih sjedio na njemu, premoren i izmrcvaren od dugih putovanja po

beskrajnostima u kojima nema staza ni puteva osim zvjerinjskih tragova. Radi toga saznanja služio sam nomadima i razbojnicima, radi njega sam se prodao onoj Mongolki i najmio se kod nje, odrekavši se slobode i svakog ljudskog dostojanstva. *On je nemirno, sad hitrije, sad polaganije, sad pođi, sad se ustavi, vrludao okolo kao pijan zvrk. Sve je bilo uzalud što je Giga pokušavala da ga oslobodi onoga što se u njegovim fantazijama mijesalo i komešalo, on se, eto, ponovo k njima vratio.*

GIGA je sve to više gubila ravnotežu i teško snosila dojam njegova pričanja koje nije ništa određeno kazivalo, ali je davalo naslućivati sve strahote što ih je proživio. Tako da je njen strah od njegovih uvreda i sumnjičenja popuštao saučešću što ju je držalo zbog njegovih stradanja. Pa čim je on malo stao da odahne, upita ga začuđeno i plašljivo: Kako si se to prodao?

MARKO zareži: Kako se već čovjek prodaje! Ona meni komad zlata, a ja njoj sebe. Čuvao sam joj blago, mijesio kruh, kuhao čaj, branio je od razbojnika, bio zadnji njen sluga i zadnje njeno živinče. A u kasnim noćima svirao sam joj u harmoniku, da bi se čitavo naselje skupilo oko nas, dok ne bi zaspala, a kad bi zaspala, gonio sam sa njenog oznojenog mongolskog lica komarce i uholaže. Divna služba za nekoga tko je kadar da riješi najteže probleme više matematike! *U taj čas on je stao kraj nje.*

GIGA mu dohvati ruku i povuče ga k sebi: Marko, sjedi tu, umiri se. *Dovuče ga k fotelju na kome sjedi. On se spusti na ručni naslon fotelja, zadihan, iznemogao. Ona prebaci svoje ruke preko njegovih koljena i nastavi:* Obecao si mi kod večere da se nećeš više vraćati na ono što je bilo, da ćeš kušati da zaboraviš. Jest, teško je bilo, strahovito, ali ipak sve je i prošlo.

MARKO *zagradi opet:* Ali nije prošlo, ništa nije prošlo! Sve je ostalo točno onako kao što je bilo tamo. Tamo sam pisao pisma i kušao ih slati za tobom, otkidajući ljusku po ljusku od onog zlata za koje sam se prodao, dajući ga gonjačima deva, vođama karavana, kineskim lupežima, da ih dadu iz svoje ruke u ruke nekoga ko može doći do kakve pošte ili voza, ili kurira, ali nijedno nije došlo do tebe. A i da je došlo do tebe, bilo je sigurno da tvoj odgovor ne može doći k meni i da neću znati ono što sam trebao znati. A sada kad sam tu, kad, evo, sjedim s tobom na jednom stolcu *digne se, primi je žestoko za ruke, za ramena* i hvatam te za ruke, za ramena, vidim ti usta što govore, i glavu što misli, a ipak ništa ne mogu doznati! Dan po dan proteklo je ovo osam godina, a meni nije ni jedan pred očima, meni je svaki crnji nego noć, jer ne znam, ne znam ni za jedan kako si s njime raspoložila, šta si sobom u taj dan radila.

GIGA *krikne očajno:* Ništa, dragi, samo tebe čekala.

MARKO *fanatično:* Ništa, pa kud ćeš nešto strašnije negoli je to ništa: puno svih mogućnosti, svih prevara, zasjeda i pakosti. Ništa: odgovara lupež za koga se zna da je ukrao, a nema dokaza; ništa: veli razbojnik koji nije na djelu uhvaćen; ništa: kriči preljubnica kojoj je tijelo puno tragova ljubavnikovih ruku, ali nema takvih daktiloskopa koji bi to mogli ispitati. Eto, tako je i tvoje ništa: obrana svih krivaca, zaštita svakog prestupka. *Klone na divan.*

GIGA *mu se približi i s beznadnim akcentom:* Kako moram izgledati strašna u tvojim očima! *Mala pauza, a onda u paroksizmu:* Ubij me onda! Ubij me!

MARKO *mučeći se:* Šta ja znam, šta ja znam! Da ubijem i da ti srce izvadim, šta bi koristilo? *Jače:* Onda bih ti zauvijek usta zatvorio, a u prsima ti našao, izmeljano u sukrvici, nijemo, okrutno ništa. *U klimaksu afekta:* A ja hoću nešto što se da vidjeti, uhvatiti, nešto ovako *digne se, pipka nervozno prstima naslon od fotelja* ili ovako *još nervoznije grabi prstima stol* sa prstima, sa prstima *pri tom je pružio ruku prema njoj i leti hitro palcem preko vrhova ostalih prstiju*, kao onaj mudri apostol Toma, koji je tekar onda vjerovao u uskrsnuće Krista kad je dotaknuo njegove rane. Bog je istina, pa ipak uskrsnuvši od mrtvih, nosio je svjedočanstvo svojih rana. Za svako čudo treba svjedočanstvo. A ti hoćeš da vjerujem u čudo za koje nemaš svjedoka ni dokaza.

GIGA je postajala sve to neutješnija. Nije znala šta bi rekla ni počela. Premorena, iznervirana od pustih traženja i uvjeravanja, od mjerenja riječi i obzirljivih zaobilaženja, jedva je dahнула nešto kao neki odgovor: Ali, dragi, ljubav nije nikakvo čudo; samo pravi čudesa.

MARKO *grub i trivijalan*: Pogotovo kad njom manipulira dobar iluzionista ili okretan šarlatan! Eto vidiš, kod večere ti je uspelo da me na trenutak uvjeriš kako su tvoji odnosi sa svim onim ljudima koji su te salijetali bili samo kušnja koju si sjajno izdržala. Moram ti priznati da je upravo veličanstven taj tvoj trik.

GIGA *zaprepašteno*: Trik?

MARKO *upane u sarkastičan klimaks*: Da, sljeparija, švindl!

GIGA *skoči sva izvan sebe*: Šta je švindl? Šta je švindl?

MARKO *istom kretnjom*: Šta je švindl?

Nastane duga pauza koja je počela pogledima izazova i mržnje, a svršila time da su se oboje okrenuli jedno od drugoga i učinili nekoliko koraka na različite strane. Ona je pošla do tabernakla i naslonila se uza nj kao stup. On do prozora, naslonio čelo na staklo i, posut svjetlom uličnog fenjera, gleda u kišnu noć.

GIGA se najzad makne, umornom kretnjom otvori tabernakl spustivši njegova srednja vratašca u horizontalan položaj i izvuče iz pretinca snop pisama. Zatim se polako okrene k njemu i reče mirno: Marko. Dođi malo amo.

MARKO se okrene lijenom kretnjom.

GIGA nešto glasnije: Dođi, kad ti velim.

MARKO se uputi sporim korakom, i kad je došao i stao do tabernakla, reče: Čemu to?

GIGA sa nešto oporosti i gorčine u glasu: Da nastavimo švindl do kraja. Pokaže na stolac što je stajao s lijeve strane tabernakla: Sjedi. Kad je sjeo, ona pokaže na onaj snop pisama i nutrinu tabernakla, i reče još uvijek gorko: Molim, to su corpora delicti. Moju historiju znaš, a sad, evo, da ispitamo dokumente. Stvarno, ali ne bez malko mekoće: Ovo gore, cijeli ovaj fah, to je tvoja korespondencija sa fronte. Ali to te ne zanima. Mekše: Ili možda ipak? Potraži u jednom pretincu malen snop pisama, izvukavši ga reče stvarno: Ovo su pisma onog kapetana koji me je u Galiciji uzeo u svoj automobil i izveo iz opasnosti.

MARKO *neakcentirano ironičan*: Veledušan čovjek!

GIGA: To nisam rekla, jer to nije bila nikakva veledušnost. Običan muški račun, ali taj mi se činio manje opasan od onog meteža soldateske i svakoga svijeta. Kupila sam onda onaj revolver pokaže revolver što leži u jednom fahu tabernakla i mislila sam: bude li nasrtljiv, branit ću se.

MARKO: I, naravno, on nije bio nasrtljiv. Nije ni pokušao - ništa?

GIGA: Ništa.

MARKO *zajedljivo*: Sublimno je ovo tvoje ništa. Sveopća tvoja poenta. Ništa. Nichts. Njičevo.

GIGA *kao da ne mari za ono što on govori, nastavi*: A da je i htio, ne bi mogao biti nasrtljiv.

MARKO *sarkastično*: Jer, si ti, naravno, imala revolver!

GIGA: Kapetan se u svakom pogledu ponio kavalirski. U Stanislavovu je skoro provocirao jednog štapskog potpukovnika jer se napadno za me interesirao. U vozu punom samih vojnika i oficira, usprkos svojoj prelomljenoj ruci, iskazao mi je stotinu usluga. Brinuo se za svaku sitnicu -

MARKO *prekine je porugom*: I sve to ovako iz samaritanske ljubavi.

GIGA: Ja sam onda bila teški ranjenik, iako je moje tijelo bilo zdravo. *Pauza, koja se produžila i počinjala biti neugodna. Giga da olakša raspoloženje, započne u drugom tonu:* Zgodan je bio na stanici Šatoralja-Ujhelji, gdje smo se opskrbili tokajcem.

MARKO *usklikne:* Išao ti je u tek tokajac!

GIGA *malo zakasni s odgovorom, onda oprezno:* Bože moj, u tek, ne mogu baš reći da mi je išao u tek u onom raspoloženju u kome sam se nalazila, ali znam da me je okrijepio. Mogla sam barem zaspati kad sam ga se napila.

MARKO: A ja sam u onaj isti čas ležao u nekakvoj ruskoj baraki, sa groznicom od 40 stupnjeva; a slijeva i desna po jedan mrtvac. Tebi je bilo dobro! Ti si pila tokajsko vino sa austrijskim kapetanom i uživala karpatski pejzaž. Divno! Divno!

GIGA *klikne prijekorno:* Marko, ja sam onda bila puna jada, a oko mene pejzaž moje nesreće!

MARKO *neumoljiv i neutrudiv:* Što te nije smetalo, da zaludiš onog oficira koji ti poslije piše vatrena ljubavna pisma koja čuvaš jednako kao i moja.

GIGA *se uzbudi i turi ona pisma k njemu:* Čitaj ih, čitaj ta vatrena pisma!

MARKO *jednim zamahom rasprši pisma po zemlji:* Ne treba da ih čitam. *I razmaše se žestoko:* Neću da ih čitam! *Još jače:* Neću da ih čitam! Do vruga već jedanput i ti i kapetan i vaše orgije u vozu sa tokajskim vinom. *Uzšeta se nemirno po sobi.*

GIGA *vikne očajno za njim:* Pila sam ja i prijavu vodu u Galiciji, a kad sam se vratila kući, legla sam u postelju od tifusa.

MARKO *surovo sarkastičan:* To sam čuo već. Kod večere si tri puta spomenula taj tifus. I kose su ti otpale od toga tifusa. Sjajan frizer taj tvoj tifus!

GIGA *potpuno iscrpljena:* S tobom se ne može govoriti, ti sve iskrivljuješ. Čovjek se boji za svaku riječ koju bi da kaže. Najbolje bi bilo da pođeš spavati.

MARKO: Ja ne mogu spavati. Ja se nisam napio tokajca.

GIGA *sjedne kraj tabernakla i šuti.*

MARKO *se još malo šetao, došao k njoj, zapita je mirnije:* Šta ima još da se vidi?

GIGA *je, izmrcvarena, pala u apatiju i reče teško:* Pogledaj sam, dragi. Ja više ne mogu.

MARKO: Ja nisam policijski činovnik, i ne njušim po tuđim hartijama.

GIGA *uzdahne jednako teško:* Ne, dragi, ti na žalost nisi policijski činovnik. Ti si moj muž.

MARKO: Šta znači to na žalost?

GIGA: Jer bih laglje podnijela da odgovaram zakonu za bilo kakav zločin za koji sam svjesna da sam ga učinila, nego tebi ovdje za nešto što si ti u sebi iskonstruirao, a ja ne mogu da priznam, jer nemam što da priznam. Čini mi se da bih u ovaj čas bila najsretnija kad bih na svakoj onoj stranici *pokaže na razbacana pisma* stajalo napisano kako sam bila nečija, ali, kad eto nisam. Ja ne mogu da kažem da jesam, kad nisam.

MARKO: Tako se brani svaka.

GIGA *mirno:* Moguće svaka, osim mene. To jest, ja se i ne branim. Mogla sam prešutjeti koješta, a mogla sam naći i načina da ti ne moram pokazati sadržine ovih pretinaca gdje doduše nema ni retka koji bi protiv mene svjedočio, ali ipak ima nešto u čemu jedna ljubomorna fantazija, kao što je tvoja, može loviti indicije i praviti kojekakve konkluzije, ima ono što se događa sa svakom mladom ženom, a ne samo sa onom kojoj je muž godinama odsutan i za koga se odavna ništa ne zna, a to je činjenica da je salijeću muškarci i kušaju da je predobiju. Ja sam i to mogla zatajiti. Mogla sam jednostavno uputiti Francisku da izvadi, dok mi dolje večeramo, iz tih pretinaca štošta što ti ne treba da vidiš. Ali ne, ja baš hoću da vidiš i znaš sve, ja hoću da se tvoja ljubomora zasiti i istroši na tvojoj nelogici i dođe do apsurd.

MARKO *uvjeren*: Sve su moje konkluzije logične i opravdane. Svi ti ljudi oko tebe ne bi bili nikad tako uporni da im nisi dala povoda za to. Moja ljubomora nije produkt jedne aberacije, nego činjenicâ kojima sam našao tragova ovdje, gdje se tvoj život odvijao.

GIGA: Doduše: tragove mojih uzdisaja nisi mogao naći, jer su se rasplinuli. Ni mojih suza jer ih nisam, kao nekada stare Rimljanke, sakupljala u suzne bočice. A da sam ih sakupljala i ovdje ih sada iznijela preda te, ti bi, dragi, kako si sumnjičav i malovjeran, ustvrdio da sam u bočice usula vode ili bi rekao, nakon što bi se kemijskom analizom uvjerio da su to prave suze, da sam ih isplakala za nekim drugim. Bilo bi za te potpuno svejedno da i nisi našao svih tih, kako veliš, činjenica, da i ne znaš za sve te ljude što su se za me zanimali, ti bi jednako bio ljubomorani. Ti si bio ljubomorani od prvog onog časa kad me nisi više imao uza se, pa sve do sada dok se nisi vratio.

MARKO *jače*: Na što? Na koga?

GIGA *se osmjehne*: Na mogućnosti koje postoje i onda kad dvoje ljudi žive zajedno, a nekmo li kad su odijeljeni vremenom i prostorima. Ljubomora nije posljedica jednog fakta nego jedne dispozicije. Za ljubomor između dvoje ljudi ne treba da postoji onaj treći, nego mogućnost - a ta postoji uvijek u mislima onoga koji strepi za nekoga koga voli - da bi mogao stupiti u akciju bilo ko, ko bi mogao biti onaj treći. Ljubomor je, dragi, kao i ljubav. Tu ne treba trećeg. Dvoje je dosta.

MARKO: A šta je kad ipak stupi u akciju onaj treći?

GIGA: Onda nema više ljubomora. Onda je to bijes, srdžba, osveta, razočaranje, povrijeđena taština ili kako god hoćeš. Kad likvidira ljubav, likvidira i ljubomor.

MARKO: A ako stupi u akciju ne samo treći nego i peti i šesti i deseti?

GIGA *ostane zbunjena trenutak. Htjela je da reče nešto gorko, ali presjeti se. Najprije započne da traži odgovor*: Onda, onda... *Najednom se nasmije i završi ležerno*: Onda se veli: "Harašo!" - uzme svoj šešir i ode svojim putem.

MARKO *se digno naglo*: To i jest najbolje. Dakle: harašo! *Pođe hitro k svojim čizmama, navuče ih, onda ka kovčezima, uzme ih i uputi se prema izlazu*.

GIGA *je gledala za njim; kad je došao pred vrata, poleti preda nj, primi ga za prsa i reče žestoko i odlučno*: Marko, ako odeš odavde, uzalud ćeš me više ovdje tražiti.

MARKO *mirno i kruto*: Draga moja, ovdje je ionako pretijesno. Da ostanem, bilo bi nas previše.

GIGA *ga još uvijek drži za prsa. Očajno ga povuče za onu rusku bluzu šta ima na sebi*: Znaš li šta govoriš? Znaš li šta govoriš?

MARKO *je gleda prezirno, držeći još uvijek kovčege u rukama*: Ja sam potpuno priseban.

GIGA *mu krikne u lice, sva izvan sebe*: A dokazi? Gdje su ti dokazi?

MARKO *se makne tijelom, odgurne je, spusti kovčege na zemlju i viče kao mahnit*: Svagdje gdje god pogledaš, šta god vidiš, u meni, u tebi, na onom divanu, u svim ovim ćoškovima, na tipkama onog klavira. *Poleti k stolu, prevali šolje*: Na rubovima ovih šolja, na istrošenom štofu ovih fotelja *gurne jedan fotelj, u ovim pismima počinje da prevrće pretince razbacujući njinu sadržinu, u ovima, i u ovima, i u ovima* -

GIGA *je u prvi čas pomislila da je poludio. Sjetila se valjda njegova oca i prestravljenim pogledom gledala šta čini. Tako je njegov otac razbacivao knjige i predmete u dućanu onog antikvara, kad ga je napalo ludilo. Kad je Marko stao prevrtati i istresati posljednje pretince, poleti ona k telefonu. Drhtavim rukama pogradi slušalicu*: Halo, 82-17.

MARKO *prije nego je dorekla broj, uhvati je čvrsto za ruku, dršćući od uzrujanosti i zadihanosti*: Šta je? Koga zoveš?

GIGA *pokuša da se otrgne*: Pusti me!

MARKO: Koga zoveš? Hoću da znam koga zoveš!

GIGA: Mog advokata. Nek odmah dođe amo.

MARKO *joj istrigne slušalicu i stavi je na aparat, pa reče odlučno: Ne treba tu sada nikoga. Malo blaži u glasu: Dosta smo nas dvoje. Ostanu trenutak oči u oči, bez prijetnje, bez prkosa, na što on prvi napusti svoje držanje i uputi se k jednom fotelju i sjedne teško kao da je iznemogao, podboči laktove o koljena, nasloni lice o dlanove, gledajući nehajnim pogledom u onaj nered na podu. Giga je ostala nepomična kraj stola, zamišljena i iznurena, prema njemu ledima okrenuta. Iznenada opazi on na onom dijelu poda koji je bio osvjetljen svijetlom ispod abažura među masom listova i hartija, veliki kuvert što se prebacio preko jednog složenog komada hartije. Pogleda intenzivnije i nakon nekoliko sekunda prigne se i podiže jednim zahvatom prstiju i kuvert i hartiju. Pogleda još jednom kuvert koji je na donjoj strani bio zatvoren sa nekoliko krupnih pečata i reče okrenutoj Gigi: Šta je ovo? Tu je jedno zapečaćeno pismo, adresirano na me.*

GIGA *se naglo okrene, uzme kuvert iz ruke: Da, to je za te. Kad je moj otac pravio oporuku, napisao je i ovo pismo. Nakon njegove smrti dao mi ga je javni bilježnik, saopćivši mi da ti ga predam, ako se ikad vratiš, ovako zapečaćeno. Ako se ne vratiš, da pismo nečitano bacim u vatru. Evo ti ga. Pročitaj ga poslije kad budeš sam.*

MARKO: Ti ne znaš što je u njemu?

GIGA: Pa vidiš da su bilježnikovi pečati netaknuti.

MARKO: Dobro je. *Turi kuvert u džep od hlača, a u drugoj mu je ruci još uvijek ona složena hartija koju Giga tek sada opazi.*

GIGA *radoznalo: Kakva je to hartija?*

MARKO *nehajno: Ne znam. Digao sam je maloprije zajedno sa pismom. Pruži joj je.*

GIGA *rastvori hartiju, ali jedva je bacila pogled u nju, odmah se lecnula, no ubrzo se i snašla, pa je počela opet prebirati, tobože kao da je nešto potpuno nevažno.*

MARKO *je opazio njenu zbunjenost i odmah je posumnjao da je to nešto što ona ne bi htjela da on vidi, pa upita: Šta je u toj hartiji?*

GIGA *se još više zbuni, ali se sili da prekrije to svoje stanje: Ah, ništa. Nekakav službeni akt.*

MARKO *postajući sve to više radoznao: Naš?*

GIGA: Da, ali nije ništa važno. *Onda kao da hoće da zabašuri, poče da govori hitro, i u falšnom akcentu, pokazujući na razbacane stvari na zemlji: Tamo mora da je i naš vjenčani list. Samo to nije nikakav pravi vjenčani list nego nekakva službena potvrda, jer u Galiciji nismo dospjeli da dobijemo onaj pravi. Dok govori, nervozno gužva malo-pomalo onu hartiju u šaci. Srećom našla sam jednog oficira što je bio prisutan kod našega vjenčanja, pa je on, zajedno sa tvojim buršom, svjedočio da smo se uzeli. To ti je vrlo interesantno. Ja ću ga već naći. I ona htjede da prođe mimo Marka, k razbacanim stvarima, da nađe, tobože, vjenčani list.*

MARKO *je opazio i shvatio njenu igru, uhvatio ju je u taj čas za ruku u kojoj je držala hartiju, i reče strogo: Daj amo tu hartiju!*

GIGA *u prvi mah pokuša da se otme: Pusti me.*

MARKO *je drži čvrsto za puls: Daj amo to.*

GIGA *se nije mogla istrgnuti i zajauka: Sve ću ti reći, pusti me. Pri tome je samo čvršće stiskala prste. On savije njenu ruku da je kriknula i počela da otvara šaku: Boli me! Konačno raširi prste.*

MARKO *uzevši hartiju: Tako. Dakle: šta je to?*

GIGA: Nemoj čitati! Poslije ću ti protumačiti.

MARKO *naglašujući: Sad hoću da znam.*

GIGA *nasrne na nj da mu otme hartiju: Ne čitaj! Neću da čitaš! Marko! Neću da čitaš!*

MARKO *se digno i odgurne je polako od sebe.*

GIGA *pođe za njim, sva razobličena od strave, opetujući neprestano: Nemoj čitati. Nemoj danas čitati. Samo ne danas. A kad je Marko počeo rastvarati zgužvanu hartiju, ona se ustavi udaljena dvatri koraka od njega, čekajući užasnuta.*

MARKO *razgrne polako hartiju kao da pri tome uživa, pogleda bez žurbe u nju, i kako više gleda, tako se malim kretnjama glave i širenja očiju snebiva. Kad je dočita, još uvijek gleda u ona slova pred sobom, nasmiješi se gorko-prezirno, klimne kratko glavom i reče mirno, bez akcenta: Aaah tako je to! Nakon male pauze nadoda: Vrlo važno. I uputi se k jednom fotelju: Vrlo važno.*

GIGA *se odmicala sve do u ćošak iza divana, gledajući jednako prestrašeno u nj.*

MARKO *poravna onu hartiju na koljenu, diže je prema svjetlu i čita, izgovarajući samo na mahove neke izreke, skoro ravnodušnim, službenim tonom: - "Uvjerenje. Uzevši u obzir okolnost da je profesor Marko Barić... otkuda se nije više javljao... usprkos sveopće, dugogodišnje potrage... i po svjedočanstvima koja daju slutiti... na zahtjev njegove žene Margite... proglašuje se Marko Barić mrtvim." Duga teška šutnja od nekoliko sekunda. Markova je ruka, sa hartijom u šaci, visila preko ručnog naslona fotelja, on je buljio preda se, a Giga je ukamenjena stajala u svom ćošku, bez riječi, bez izraza. Najzad on, i ne gledajući u nju, reče mirno, bez ironije, strašno, kao da konstatira jednu činjenicu koja ga se ne tiče: Sad konačno znam šta je sa mnom. To je redovit službeni akt. Sa pečatom i potpisom. Ja sam mrtav.*

GIGA *je obuzeta grozom. Podigla je k ustima zgrčene prste i ne miče se s mjesta.*

MARKO *poslije kratke pauze nastavi, malo jačim glasom, ali jednako bez uzbuđenja kao i prije: Taj akt ne smijem izgubiti. To je moj pasoš za ovaj svijet. Za svaki slučaj. Da me ne bi policija izagnala u onaj drugi iz koga sam upravo doputovao. Dok je ovo govorio, složio je onaj akt učetvoro i uosmoro, i turio ga u džep od hlača. Opet počeka trenutak onda prosljedi u istom tonu: Takvog turista davno nije bilo na ovoj staroj zemlji. Svakako bilo je već i vrijeme da se i to čudo dogodi. Da se jedan mrtvac malko prošeta po asfaltu koji je samo za žive rezerviran. Uživajući: Uistinu, vanredan je to osjećaj!*

GIGA *gleda u nj izgubljenim očima, i jedva dahne: Marko!*

MARKO *kao da nije ništa čuo, započe opet, samo ovaj put s nekom zanesenom zluradošću: A ipak veselim se što ću se noćas, umjesto da sam stisnut među mokrim i gnjilim stijenama svoga groba, protegnuti i razbaciti na toploj i čistoj postelji koju su mi priredile susretljive ruke moje žene. Bože moj, kako je ona na sve mislila! I na papuče i na pidžamu i na svjetlo nad glavom! Znala je ona vrlo dobro da mrtvaci leže u grobu bez komfora i da tamo još nije uvedena električna.*

GIGA *prijede nervoznim rukama kroz kose, privuče se uza zid i krikne: Marko!*

MARKO *se i ne gane na njen krik, samo produži svoj monolog: I uživam kako će leći uza me. Ljubiti će me, grliti će me. Izdovoljiti će se na mom mrtvom tijelu.*

GIGA *se ušetala gore-dolje na uskom prostoru iza divana, hvatala se očajno za glavu i neprestano govorila: To se ne da slušati! To se ne da izdržati! Poludjet ću!*

MARKO *okrene se polako k njoj: Ti si, izgleda, nešto nervozna? A i razumljivo je da si nervozna. Nije baš ugodno osjetiti na svom tijelu hladni mrtvački dodir, ni udisati poljupcima dah raspadanja. Ali to je samo iz početka.*

GIGA *ne može više da izdrži, pođe, zaobide divan i stane pred Marka: Molim te, prestani! Nemoj me mučiti, slušaj me!*

MARKO *pruži ruku prema njoj, hladno: Popipaj moju ruku kako je hladna. Kao daždevnjak.*

GIGA *ne dohvati njegove ruke, nego, kao da je i ne vidi, nastavi: Marko, poslušaj me. Ne muči me. Moraš znati kako je sve bilo. Ne možeš me suditi, ne smiješ me osuditi. Jest, dala sam te proglasiti mrtvim, ali nisam te zakopala, oživila sam te. Marko, čuješ li, oživila sam te. U zadnji čas. Bože moj, šta mi je, ja ne znam da mislim. Slušaj me. Rekla sam ti kako su me oni ljudi salijetali, kako su me*

nagovarali da se odrečem svoga samovanja, da živim svoj život. Govorili su mi da uzalud čekam na te. Da se ugledam na ovu, na onu, kojima se muževi nisu vratili, a one se već davno preudale. Čitav svijet mi je tako govorio, osim moga oca i moga srca. Marko, slušaj me, gledaj me. Istinu govorim, čistu istinu. Kad mi je umro otac, ostalo je oko mene sve prazno, samoća jedna strahovita, u kojoj se bojiš riječ reći, jer čuješ kako se ona opetuje odjekujući u praznim prostorijama, pa izgleda luda, besmislena. Užas je to, Marko, riječ na koju nitko ne reagira, koja nije nego pusti jedan zvuk što nikoga ne zanima, što nikome ništa ne znači. Onda sam odlučila poći za bilo koga od onih koji su me molili za to. Nikoga nisam voljela, ni k jednom me nije srce vuklo, mjerila sam ih po njihovoj dobroti i prema tome sam se htjela odlučiti. A ipak, kad je došao čas odluke, kad je sve bilo priređeno, kad si i ti bio službeno proglašen da više ne živiš, onda sam odustala od svega. Rekla sam im: "Gospodo, ne mogu!" - i nisam ih više primala. Da se nisi vratio, bila bih se zavukla ovdje među ova svoja četiri zida i pomalo starjela i nestajala. *Ona klekne kraj njega, primi ga za ruku i, gledajući ga u apatično, bezizrazno lice, viče: Jesi li razumio? Je li sada vjeruješ? Marko, Marko, ničija nisam, ni sada niti ikada prije nego tvoja. Govori, uzmi me, tvoja sam. Žestoko zaplače, milujući obrazom njegovu ruku, na njegovim koljenima.*

MARKO *se najzad makne, stavi joj svoju drugu ruku na glavu i reče mirno kao kakav liječnik: Nemoj plakati. Mi mrtvi ni za što nemamo tako malo smisla kao za suze živih. Pogleda na uru što nosi na ruci i reče: Sad će jedan sat. Vrijeme kad se mrtvi, što se skitaju po svijetu, vraćaju natrag u svoj konak. Onda je pomalo makne sa svojih koljena, i dignu se sa fotelja u koji upadne njena glava sva u trzajima od jecanja. On se sada protegne i reče skoro zadovoljno: Divna će biti ova noć u mekoj toploj postelji. To je nešto za moj kadaver! Pođe prema vratima bračne sobe otvori ih, okrene se, sablastan i blijed, ka Gigi i reče tiho. Laku noć. Izide, zatvorivši za sobom vrata, misteriozno polako, kao da zatvara jednu grobnicu.*

GIGA *klečeći dalje pred foteljem u koji je uronila glavu, gorko plače.*

Polako pada

ZAVJESA

TREĆI ČIN

Divan je pretvoren u postelju sa jastucima i plahtama i jorganom Giga ne leži nego skupljena sjedi. Obuhvatila preko jorgana koljena na koja je naslonila čelo. Lampa na stolu gori, ne čuje se vani štropot kišnice, naokolo je nepomičan mir. Iza zatvorenih vrata kroz koja je Marko prije jedne ure izišao, također je mir. Tabernakl otvoren, na podu nema više razbacanih pisama ni hartija. Sa stola je uklonjeno sve što je iza večere bilo doneseno: i mašina za kavu i šolje i boce sa likerima. Markovi su kovčezi ostali, samo su uklonjeni iza zid. Harmonika je još na klaviru. Na stolu, na dohvatu Gigine ruke, jedna knjiga, otvorena, sa hrptom prema gore, kao da je maloprije bilo u njoj čitano.

Najednom se začuje iz bračne sobe kratak, jasan, ali ne jak poziv: - Giga! - Ona uspravi glavu, oprezna i iznenađena, ali ne odgovori, kao da čeka da se poziv ponovi i uistinu začuje se opet: - Giga! - Ovaj put jače, sa tonom u kome je nešto vedrine i usrdnosti. Ona hitro ugasi lampu, ali ne zaokrene kontakt, da ne pravi žamora, nego polako odvrne žarulju i ispruži se kao da spava. Jedino svijetlo u taj čas jest ono od fenjera sa ulice. Sad se polagano otvore vrata desno, a kako se god otvaraju, tako se pojačava svijetlo što upada iz one sobe i osvjetljava otraga Markovu figuru, koji se obzirno pojavi u kvadratu vrata.

MARKO sa nešto jačim glasom, punim srdačnosti: Giga!

GIGA se trgne kao da se budi iz polusna i ne odgovori ništa.

MARKO približujući se onom kraju divana gdje je njena glava, upita živo: Spavaš li?

GIGA pospano: Drijemala sam, a možda sam već i spavala. Prihvati nešto hitrije: Zašto ti ne spavaš?

MARKO je uto zaokrenuo kontakt, ali se lampa nije upalila jer je žarulja bila odvrnuta: Ne gori. Žarulja je pregorjela.

GIGA: Ne, ne. Digne ruku k lampi gdje su im se ruke nehotice dotakle i nadoda: Odvrnula sam žarulju da ne čuješ kad kvrcne kontakt. Lampa se zapali.

MARKO prostodušno: Zašto da ne čujem?

GIGA: Da misliš da spavam.

MARKO vedar, pitom: Ja sam i mislio da spavaš.

GIGA: Koliko je sati? Ona je, podbočena laktom o uzglavlje, osvjetljena od lampe, podigla k njemu lice.

MARKO stojeći još uvijek gore kraj divana i gledajući u nju: Dva su prošla. Onda stavi ruku na njenu glavu i, milujući je, lagano spusti prste preko njenog lica, međutim govori sav uravnotežen, srdačan, topao, kao da nije ni najmanjeg sukoba bilo među njima: Ne znam pamtiš li još, ali onda u Galiciji kad su Rusi prekinuli našu prvu bračnu noć, onda je također bilo nešto oko dva sata.

GIGA je dohvatila njegove prste i ljubila ih i pritiskala uz lice: Kako da ne pamtim!

MARKO nastavlja, prijatno uzbuđen, svijetao u licu i očima: Kako je život apsurdan! Namješten kao kakav komad u teatru. Nijedan dramaturg ne bi mogao izmisliti onako efektan deus ex machina kako smo ga mi doživjeli, a onda smo se, u onom metežu, izgubili, da se opet poslije toliko godina nađemo i nastavimo prekinuti život. Da sve to nije bilo tako tragično, dala bi se iz toga motiva napisati: komedija. Način kako je govorio, odaje da se u njemu, kroz ovo vrijeme što je bio u drugoj sobi, nešto promijenilo, nastalo neko izravnjanje, preokret neki, i on sada zaobilazi ono glavno što ga u taj čas zaokuplja. Svakako nema više u njegovu držanju i akcentu ni traga one sumnjičavosti i nepovjerljivosti što su ga prije mučile, a njegov usrdni ton nije nikakva taktika.

GIGA nije prihvatila taj ton, ona je, uprkos što je on sada tako nastupio, neobično tužna. Milovanje kojim je ona obdarila njegovu ruku imalo je u sebi radije prijekora nego nježnosti. I njen pogled kao da mu hoće reći: - "Vidiš, to nisi zaslužio, ali ja te ipak volim." - Nije skoro ni slušala što govori, pa ga i zapita, kad je svršio: Šta si radio tamo kad nisi spavao?

MARKO počeka malko s odgovorom kao da premisslja. Onda reče: Nisam mogao da zaspim. Počeka tren, pa nastavi prirodno, toplo, bez imalo emfaze, sa nešto humora: Gledao sam na onaj drugi jastuk kraj sebe što se bijelio u tmini kao kakva lijepa sablast i mislio kako je besmisleno što tvoja glava ne leži na njemu. Nekoliko sam puta digao ruku da te potražim, ali ona se bojala da ne nađe nikoga, pa se svaki put opet vraćala natrag. Digne ruku s njene glave, zaobide divan i sjedne na nj kraj njenih nogu. Onda sam ponovno zapalio svjetlo i čitao.

GIGA je sve to začuđeno slušala šta on govori. Kao da ispituje šta se to s njim događa i šta namjerava. Ima i zabrinutosti u njenom pogledu. Prijelaz u njemu preveć je nagao i bojala se da ne počne ponovno sa svojim uvredama i ekscesima. Nakon kratke pauze upita ga, više da zadrži nit govora nego što bi joj to bilo bogzna kako važno: Šta si čitao?

MARKO ne odgovori na njeno pitanje, nego, sav u drugim mislima, zapita sa svoje strane: Kad je umro tvoj otac?

GIGA: Bit će nešto preko dvije godine? Zašto pitaš?

MARKO: Dvije godine. Zamisli se, pa poslije malo, opetuje: Dvije godine. Onda nadoda tiše i jednostavno, kao da veli sam sebi: Dugo je što živiš tako sama.

GIGA žalosno: Meni je uistinu neobično dugo. S uzdahom: Strašno je to, biti bez ikoga!

MARKO je međutim gledao u nju kao da nešto ispituje na njoj, pa reče: Kad te ovako gledam, čini mi se da si ista onakva kao što si bila kad smo počeli ići zajedno. Godine su prošle preko tvoga lica, ne ostavivši nikakva traga. Zadržala si još uvijek ono nešto djevičansko što je bilo najljepše na tebi.

GIGA se malo trgla na onu riječ "djevičansko" i s nepovjerenjem je tražila razloga ovim njegovim izjavama. Kad je svršio repliku, nasmiješi se ona s umornim izrazom i zaklima malo glavom: Ne vjeruj, dragi, svojim očima.

MARKO usklikne radostan: A ipak je tako! Nesumnjivo da je tako! Što dalje u te gledam, sve mi je to jasnije i vidljivije. I samo se čudim kako je moguće da toga nisam vidio odmah čim sam te večeras ugledao. Bio sam slijep, uistinu sam bio slijep.

GIGA sa nešto jačim posmijehom: Ili si sada najedanput postao slijep.

MARKO se privuče divanom malo bliže k njoj, uhvati je za lice i dva-tri puta ga kratko pomakne simo-tamo, promatrajući ga prema svjetlu; onda usklikne sa nešto emfaze: Sve kao nekada! Nježno: A oči jasne i prozirne i malo začuđene kao onda kad su slušale šta rade planetoidi u prostorima.

GIGA koju je boljelo lice od pritiska njegovih prstiju, otrgne se iz njih, i, primivši se rukom za lice, reče: Marko, najbolje bi bilo da pođeš spavati. Kasno je, a i ja sam vrlo umorna.

MARKO se digne: Ja bih radije nešto pio. Malo vina.

GIGA se začudi, ali ipak reče: Znaš gdje je vino, pa uzmi.

MARKO: Znam. Pođe do tabernakla, otvori donja vratašca, uzme dvije čaše i karafu s vinom i stavi ih na stol. Natoči u obje čaše, pa reče: Znaš, sutra ujutro nećemo ići u bolnicu, nego popodne. Ujutro ćemo se izvesti na Mirogoj. Odnijet ćemo malo cvijeća na grob tvoga oca. Kad je to rekao, ispije čašu nadušak i pripali cigaretu.

GIGA je posmatrala svaku njegovu kretnju i čudila se njegovim riječima. Ali ipak reče, kao da joj je sve to potpuno shvatljivo: Tvoja je namisao vrlo nježna. Hvala ti za to!

MARKO usklikne velikodušno: Ne ideš li ti da posjetiš moga oca svako malo vremena? Natoči opet svoju čašu Hoćeš i ti malo? Uzme i pruži joj drugu čašu.

GIGA: Ne, ne, hvala. Ne pije mi se tako kasno.

MARKO: Da se kucnemo. U tvoje zdravlje.

GIGA *primi čašu i pruži je prema njemu*: Na tvoju sreću!

MARKO *se kucne s njom*: Na tvoju i moju! *Ispije i nastavi prijašnji razgovor*: Ja sam volio tvoga starog iako on nije bio oduševljen da mu postanem zetom.

GIGA: On je bio vrlo zabrinut za tvoj udes. Od samog početka stao se za te propitkivati kod svih biroa Crvenog krsta i nije prestajao da te traži sve do posljednjih dana svog života. Dan-dva prije nego je umro, rekao mi je kako bi najvolio da se nikad ne preudam ako se za te ne dozna.

MARKO *zaleti se*: Znam, znam - *Ali odmah skrene kao da se presjetio*: Kao da je slutio da ću se vratiti.

GIGA: Čvrsto je vjerovao u tvoj povratak, i dok je god on bio živ, ja nisam ni trenutka sumnjala u to. On te je podržavao u životu u mojim predodžbama, ustrajnije, upornije negoli sam ja to činila. Njegovim odlaskom kao da si se i ti još više od mene udaljio.

MARKO: Dvije godine, veliš, što je umro?

GIGA: Preko dvije.

MARKO *kao da nešto u sebi promozgava i prekuhava, pa, kao da govori sam za se*: Preko dvije godine. Dugo je to.

Pauza.

GIGA *šuti. Osjetila je da se u njemu ponovno bude sumnje i gleda u nj nervoznim očima.*

MARKO *iza nekoliko trenutaka izide iz svoje uzbrinutosti*: Ali to je prošlo. Sve je prošlo. Znaš, moći to reći i biti uvjeren da govoriš nešto što je uistinu tako, što nije ni želja, ni san, ni nada, nego stvarnost, neokrnjiva, nesuziva, široka stvarnost, onda mi dođe da poludim od veselja!

GIGA *se samo čudi ovim njegovim izljevima i pokušava da ga slijedi*: Nije ti bilo lako snaći se u njoj.

MARKO *pride k njoj otraga, iza divana i, ne mareći šta ona kaže, počne da je miluje po glavi i ramenima, a pri tom nastavlja s jačim akcentima*: Imati te pod svojim rukama i osjećati da je ovo tvoja glava, tvoja ramena, da si tu preda mnom nepromijenjena, onakva kakvu sam te nekad izgubio, uprkos ljudima, uprkos godinama, uistinu čovjeku dolazi da rastvori sve prozore i da se razviče od sreće! *Ušeta se potpuno zanesen po sobi, ali ne daleko od nje, nego sve uz divan i okolo njega*: Htio bih učiniti nešto tako bezumno, razmahati se, raspjevati, rasplesati - *Poleti do klavira, zgrabi harmoniku, i zasvira i zapjeva raskalašenu rusku pjesmu, najzad i zapleše na ruski način, da mu je široka košulja frcala oko tijela.*

GIGA *se potpuno zabezegnula gledajući Marka u tom njegovu čudnom entuzijazmu. Izvukla se hitro iz jorgana, navukla papuče i prebacila preko sebe kućnu haljinu. Zatim pođe do jednog fotelja, sjedne na ručni naslon, promatrajući Marka najprije s nekom zabrinutošću kao da ispituje nije li poludio, ali onda kao da se privikla i uvjerila da je to samo pusta neka radost koja ga je obuzela, stane da prati zadovoljnim interesom njegovo groteskno skakanje i razmahivanje. Osmjehivala bi se katkad, a katkad i glasno nasmijala. I najzad reče s blagom ironijom*: Harašo!

MARKO *konačno odbaci harmoniku i pleše dalje čučnuvši, pjevajući, potcikujući, i izbacujući noge.*

GIGA *kliče, i ona nešto zanijeta*: Harašo! Harašo!

MARKO *se najednom ustavi, zaljulja se kao smantan gledajući u nju nekoliko sekunda, zatim poleti do kontakta i zapali luster. Istodobno klikne*: Svijetla! Mnogo svijetla! Da te dobro vidim! *Gleda u nju sav uznesen, nenadno skoči k njoj, digne je naglo na ruke, zavrti je hitro kao da je malo dijete,*

sve kličući: Imam te! Moja si! *I sjeda na fotelj zadržavši je na koljenima: Moja si! Najzad uroni svoje lice u njena prsa.*

GIGA *je, razdragana, naslonila svoja usta na njegovo tjeme.*

MARKO *nato diže glavu, prisloni svoje lice uz njezino i, zadihan, govori: Mislit ćeš da sam lud. Ali nisam. Sretan sam.*

GIGA *ga pomiluje po licu: Samo budi sretan, dragi.*

MARKO: A ti nisi?

GIGA *tiho: I ja sam. Sretna sam.*

MARKO *joj zatvori usta poljupcem koji je strastan i jak da se čitavo njeno tijelo previlo preko njegove ruke.*

GIGA *kao da joj nedostaje daha, stavi mu ruke na čelo potiskujući natrag njegovu glavu. Kad je on digao svoja sa njenih usta, reče ona odahnuvši: Slomit ćeš me.*

MARKO *nad njenim ustima: Bojiš se?*

GIGA *tiho, skoro iznemoglo: Ne bojim se, dragi. Ali štedi me. Malo jače: Hoću da me imaš dulje nego jedan dan.*

MARKO *je pogleda kao da ga je tim riječima na nešto sjetila. Uspravi je na svojim koljenima i reče: Kao da si čitala ono pismo što mi je pisao tvoj otac. I on veli to isto.*

GIGA *začudeno: Šta veli?*

MARKO: Veli jednako kao što si i ti rekla maloprije: - "Nemoj nikad zaboraviti da ona nije tvoja samo za jedan dan nego i za sve ostale što dolaze".

GIGA: Rekla sam ti da uopće nisam znala da je ostavio ono pismo za te, sve dok mi ga javni bilježnik nije predao. On je onda bio mrtav. Uostalom, nije teško naslutiti šta ti je morao pisati.

MARKO: Šta misliš?

GIGA: Šta već može pisati otac mužu svoje kćeri! Preporuke, savjeti, molbe, sve u stilu onih riječi koje si maloprije citirao.

MARKO *zadovoljno zaljulja glavom: Ne, ne, nikakvih preporuka, još manje savjeta. Zapravo ništa banalno i svakodneвно. Tvoj je otac bio čovjek koji je znao što je čovjek i što je život. One riječi što sam ti rekao, izgledaju, same po sebi, nešto obično i izrečeno tako, bez onoga što je pred njima napisano, zvuče kao fraza. Ali nisu fraza. Istina su.*

GIGA *je s velikim interesom slušala što Marko govori, a on je govorio uvjereno i s važnim akcentom, pa upita: A šta je napisao pred njima?*

MARKO *se malko zamisli, oklijevajući s odgovorom. Onda počne tražiti riječi: Vidiš, kako da ti kažem, on piše, jest, piše nešto što mi je potpuno otvorilo oči, što me je izliječilo. Jest, izliječilo. On je primi za glavu, pritisne je k sebi, razmuca se u usklicima: Sad vidim sve! I znam sve! I nisam više ljubomoran! Niti mi je išta stalo za one tvoje satelite što su se uzalud okretali oko tebe!*

GIGA *nasmije se i reče: No, hvala Bogu! Nastavi ozbiljnije: Samo nikako ne razumijem što li je moj otac mogao napisati što ti i ja ne bih bila mogla reći.*

MARKO *se nasmije zadovoljno: Eh, draga moja, to i jest ono. Da si mi samo dala ono njegovo pismo iz početka -*

GIGA *čudeći se sve to više: Pa što je to tako važno što stoji u njemu?*

MARKO *s frivolnim akcentom: Jedino šta je važno! Približi usta do njenog uha i prišapne joj nekoliko riječi.*

GIGA *naglo pokrije laktom lice. Iza nekoliko sekundi dignu se s njegovih koljena. Bez riječi, kao da je uvrijeđena, osramoćena, sa nešto ukrućenim izrazom u licu, pođe prema divanu i, prešavši*

rukom preko čela, posrne dva posljednja koraka i klone na divan. Tu uroni lice u dlanove, kao da propada u zemlju od stida, i zaplače tiho, skoro bezglasno.

MARKO *ostane zabezeknut, gledajući za njom, nepomičan, sa izrazom u očima kao da žali što ju je možda uvrijedio. Rapidni ovaj prijelaz iz ležerno-frivolnog raspoloženja u ozbiljno i ženirano, dao je njegovu licu, sa posljednjim tragovima posmijeha, nešto groteskno-usiljeno. Opazivši da ona plače, digne se, uputi se k njoj: No, znaš! Kad je došao do nje, primi je za glavu da joj vidi lice, ali ona se otima. Tad je zapita: Šta ti je? Zašto plačeš? Nježnije: Giga, to nema nikakva smisla. Ona je dalje jecala, a on je primi za ruku. Dobročudno: Kakve su to ludorije. Nisam ti ništa zlo rekao. Ni zlo mislio.*

GIGA *se digne i istrgne ruku iz njegove: Radije da nisi ništa govorio. Stoputa radije.*

MARKO: Zašto da ti ne rečem što stoji u onom pismu? Tvoj ga je otac pisao. On je znao što piše.

GIGA *jače: Ali nije znao kome piše! Nije znao da ću ti ja tekar onda nešto vrijediti kad imaš u ruci nekakav dokument da sam onakva kakvu si me ostavio. Da ti je moje srce ostalo sačuvano i intaktno, bilo ti je svejedno. Kako je sve to jadno! Hoda gore-dolje na drugoj strani sobe: Kako je sve to jadno!*

MARKO *je ostao kraj divana, još uvijek s osjećajem i izrazom krivca. Obzirno i plaho: Sve je to pretjerano što govoriš!*

GIGA: Najvoljela bih da sam negdje duboko ispod zemlje, tako me je stid od svega toga. Stid i za me i za te.

MARKO *potpuno predan: Nisam, vjeruj mi, tako mislio.*

GIGA *uzbudi se: Ah, šta ne bi tako mislio. Odurno si mislio. Čitavo tvoje držanje, otkad si izašao iz one sobe, nije ništa nego izraz tvojih misli. Tvoje veselo, objesno, frivolno raspoloženje. Tvoj insolentni smijeh, tvoje djetinjsko tepanje! Stao si svirati i pjevati i plesati kao, možda, oni tvoji Mongoli kad se vesele dobrom plijenu što im je nenadano dopao ruku. Osjećala sam to dobro i slutila sam da je nešto iza onog tvoga potcikivanja i poskakivanja. Oh, koliko si mi više vrijedio kad si me u svom ljubomoru vrijeđao i ponizivao, kad si me mučio sumnjama i brutalno i indiskretno ispitivao, kad si mi govorio da sam kao koja god po bordelima što se nalaze između Amura i Volge -*

MARKO: Tvoja je logika smiješna i apsurdna! Najednom si postala osjetljiva na nešto što sam ionako morao sam otkriti i doznati.

GIGA *krikne: Pa to i jest ono! Morao si još iz početka vjerovati meni, a ne onim suhim i prašnjavim buketima i telefonskim signalima. Ništa nisi želio znati što se je sve u meni prevrtalo kroz ove godine, ni kolike su bile moje muke ni kako sam ih izdržala, ni kako sam se otimala: samo jedna jedina misao živjela je u tebi: je li me ko imao ili nije.*

MARKO *opravdavajući se: To je prirodno svakome tko nekoga voli, to mi ne smiješ zamjeriti. To me je osam godina progonilo u mome progonstvu.*

GIGA: Da, ali se pri tom nisi nijedanput upitao: bog zna je li ona kriva ako je neko stavio ruku na nju i uzeo je? Nije ti palo na pamet kako sve vreba na jednu mladu ženu kao na nezaštićenu divljač? Kako su svuda zasjede, himbe, kukavičluci, na svim našim stazama i kako u njih upadnemo i prevarene i zavedene iz neopreza, nesmotrenosti, iz slaboće, jer i mi smo kao i vi, i mi smo katkad neodgovorne baš jednako kao i vi. Zašto tražite od nas da budemo ono šta vi niste? Zašto vi možete da nas mjerite vagom vaših iskustava na miligrame, a nama mora biti dostatan naš instinkt? Zašto vi znate kakve su nošnje i običaji po bordelima između Amura i Volge, a mi ne smijemo dozvoliti da nas pomiluje jedna muška ruka kad smo već izgubile nadu da će nas doseći ona koju tako dugo čekamo? Tvoja je logika apsurdna i egoistična -

MARKO *uzbuđeno: Meni u ovaj čas nije ni do kakvih socijalnih problema. To je nešto za moraliste, sociologe i ostale usrećitelje čovječanstva. Neka oni idu svi do đavla! Meni je sada do moje žene.*

GIGA *upadne mu u riječ*: Hoćeš da rečeš do tijela tvoje žene. Glavno je da ti je ono sačuvano. Šta se inače s njom događalo, to je za te potpuno irelevantno. Oh, kako si slijep, kao krtica! Kao da živiš u zemlji, a ne na njoj gdje je svjetlost. Jer da vidiš, ne bi se oslanjao na krhko svjedočanstvo što ti ga je ostavio jedan lakovjerni otac koji je isto tako mogao biti prevaren kao i ti.

MARKO *još uvijek nepokolebljiv u stečenom uvjerenju*: On je tako precizno istaknuo sve momente tvoga života i tako jasno prikazao tvoj karakter, da se ne može sumnjati u ono što je napisao.

GIGA *se nasmiješi izazovno i frivolno*: Kako si smiješan, dragi! Za preciznost svoje džepne ure mogao ti je dati najveće garancije, ali kako u meni kucaju sekunde moje krvi, to nitko na svijetu ne može da vidi ni zna. Uostalom, ti si sam maloprije pitao koliko je vremena što je moj otac umro. I tako si osjetio da u tom razmaku vremena postoje kojekakve mogućnosti, da si to dva puta upitao. Dakle, što veliš za te dvije godine za koje nemaš pismenih informacija ni svjedodžbi ponašanja?

MARKO *se najednom uzbunio. Vidi se da ga je smelo njeno rezoniranje. Njegova se sumnja opet izvlači iz svoje uspalosti. I, manuvši rukom, reče sav u nekoj dvoumici*: Ah, koješta! Ti to samo tako govoriš!

GIGA: Ali ti si tako vjerovao sve dok nisi pročitao ono pismo.

MARKO: Nisam vjerovao, samo sam se bojao.

GIGA *nešto mirnije*: Marko, kako bi bilo lijepo da se nisi bojao a da si vjerovao! Ljepše se ne može početi jedna nova sreća.

MARKO *počeka nekoliko sekunda, onda reče potpuno podatan*: Možda imaš pravo.

GIGA *ne može a da ne odgovori ironično*: To je samo polovica onoga šta hoćeš da kažeš. Ti zapravo misliš: - "Možda imaš pravo, a možda i nemaš". - *Ona je došla do njega i stavila mu ruku na rame*: Ali ostavimo sada to. *Blaže*: Pođi spavati. Ja više ne mogu.

MARKO *snimi njenu ruku sa svoga ramena, pomiluje njom svoj obraz, poljubi je u dlan i reče molećim glasom kao dijete*: Je li da nije ništa istina sa onim dvjema godinama?

GIGA *se nasmije, humorom*: Dvjema godinama i još nešto preko, molim! *Materinskim tonom*: Nije, nije. *Primi ga ispod ruke i povede ga lijevo, do pred vrata bračne sobe. Vodeći ga, govori*: Ništa nije istina. Ne misli više na to. Glavno je da se ispavaš. *Kad su došli i stali kraj vrata, pruži mu ruku i reče*: Laku noć.

MARKO *joj zadrži ruku i pogleda je u oči. Pa reče tiho*: Dođi.

GIGA *se ležerno otrgne i malko kapriciozno reče*: Ne, ne, ne. Laku noć.

MARKO *se okrene k njoj*: Molim te.

GIGA *tvrdoglavo, ali ne prkosno*: Ne, ne, danas ne.

MARKO *molećim glasom*: Zašto?

GIGA *prirodno*: Ne mogu. To sad ne bi značilo ništa.

MARKO *pođe korak za njom, primi je naglo za lakat, upornije*: Dođi, molim te.

GIGA *odlučno*: Pusti me.

MARKO *drži je uvijek za podlakticu i klikne uzbuđeno*: Oprosti mi!

GIGA: Sve ti je oprosteno, samo idi spavati.

MARKO *kao tvrdoglav dječak*: Odvedi me ti tamo.

GIGA *nasmije se*: Ni to. Pusti me.

MARKO *otпусти njenu ruku. Kapriciozno*: Ako me ne odvedeš, ne mičem se odavde.

GIGA *odrješitije*: Ja ću otići gore k Franciski i spavat ću kod nje. *Pođe k izlazu*.

MARKO *joj zakrči put*: Ne puštam te. Ostani. Dođi.

GIGA *se rasrdi*: Rekla sam ti: ne. I kod toga ostaje!

MARKO je jednim pokretom pogradi i dignu u naručaj, pa klikne: Pa vidjet ćemo. Nosi je prema bračnoj sobi.

GIGA se otimlje i viče: Pusti me! Odmah me pusti!

MARKO je odnese unutra. Vidi se kako ju je bacio na postelju, onda hitro poleti k vratima, zatvori ih i zavrne ključ u njima.

Iznutra se čuje kako GIGA viče: - Otvori! Pusti me van! Odmah me pusti van! - I Markov glas sa nerazumljivim riječima. Onda opet njeno: - Ja se ne dam! Ja se ne dam! - Najzad se nešto razbilo, valjda lampa, pa buka jednog prevrnutog stolca, i drugog, pad jednog čovjeka, a nato škripa ključa. Vrata se otvore, Giga izleti sva usplahirena, u noćnoj košulji, sa poderanim rukavom.

GIGA izletjevši iz sobe, bez daha: Ja se ne dam! Živa se ne dam!

MARKO je preteče i stane preda nju. Od uzbuđenja i srdžbe skoro iznakažen, izobličen. Držeći je za ruke reče: Sad te ne puštam!

GIGA bijesna: Rekla sam ti: ne dam se!

MARKO: Ja sam ti muž, ja imam pravo na te.

GIGA se nasmije s užasnim sarkazmom: Pravo? Tko ima pravo na me? Gdje je taj čovjek koji to može reći? Nitko nema prava na me dok mu ga ja ne dam!

MARKO: Kako govoriš! Kao da je već netko imao to pravo!

GIGA u sarkazmu: Oh, da, bilo ih je više!

MARKO tresu je čitavu držeći je za ruke: Šta? Šta?

GIGA izazivna: Šta se buniš? Čitavo veče čekaš samo na to priznanje.

MARKO: Je li tako? Je li tako?

GIGA: Pa da, zar još sumnjaš? S fantastičnom nasladom mučenja: Šta misliš da je Simeoni bježao iz svoje kuće dok sam ja bila u njoj? Je li moguće da si tako naivan pa možeš u to vjerovati?

MARKO je odgurne: Dakle sam dobro slutio -

GIGA: Pa naravno da si dobro slutio! To je već poznato kako vi muškarci imate za to izvrstan osjećaj. Zacijelo si pogodio da je i onaj advokat Mika moj ljubavnik. A ljekar koji se dovezao večeras sa mnom? A tekar ljekar! Još kao mala djevojčica ludovala sam za njim. Ljubila sam se s njim na jednim ferijama i kakve me je samo perverzitetete naučio.

MARKO viče: Lažeš! Lažeš!

GIGA: Zar nisi ti sam o meni tako mislio? Zašto ti najzad ne bih priznala istinu? Onaj Pero znaš onaj koji je još kao gimnazijalac dolazio k nama, s kojim si me sreo na ulici kad si me počeo gledati i na koga si poslije bio ljubomoran, on me je imao prvi. Čuješ li: prvi! A ti si mislio da ćeš ti noćas biti moj prvi! Dobro sam ti rekla kad sam ti rekla da si slijep, da si krtica. Idiot jedan, kako si se samo veselio! Zaspirao si u harmoniku, zapjevao i zaplesao, radujući se ne meni, svojoj ženi, tako dugo nevidenoj, nego fiziološkom jednom apsurdu zbog kojeg si osam godina strepio više nego za svoj život. Ciničnom porugom: Šta si se ukamenio? Šta sada ne govoriš? Šta ne zapališ još deset lusteru da me bolje pregledaš? Zašto ne zaplešeš svoj ruski ples?

MARKO je gleda obezumljen. Najednom, kao da mu se sve to učinilo jedna igra, jedno besmisleno pretjerivanje, udari u grohotan smijeh. Sjedne, smijući se, u fotelju, kličući i udarajući dlanovima po koljenima: Izvrsno! Izvrsno! Nešto slično vidio sam negdje u teatru. Uistinu, ti si kolosalna glumica! S nekim čudnim zadovoljstvom koje odaje da on sebi saspa protivno sugerira od onoga što ona tvrdi: Da kad bih ti ja vjerovao! Kad to ne bi bila samo taktika! Zašto bi se, onda, baš meni otimala? Žovijalno, široko: Da, da, odgovori sad: zašto bi se baš meni otimala?

GIGA *kruta, iskreno brutalna*: Jer mi se gadiš!

MARKO *pogođen od te riječi i akcenta diže se, gledajući u nju, sav jedna užasna prijetnja. Polako se povlači k njoj, spreman da je zaskoči*: Da vidimo -

GIGA *se odmiče sve do tabernakla, ne gubeći ga s vida, kao tigrica svog napadača, i hitrom kretnjom dohvati revolver iz jednog pretinca, uperi ga u nj i krikne*: Ne približuj mi se!

MARKO *ustavi se samo tren*: Ah, šta, ne bojim se ja toga. Ja te hoću i imat ću te! *S podivljanim licem i ispruženih ruku poleti prema njoj. Međutim plane revolver u njenoj ruci, a Marko se sruši udarivši u padu o fotelj koji ih je još dijelio.*

GIGA *ostane nekoliko trenutaka ukrućena od užasa. Revolver joj se spusti niz tijelo na zemlju. Najzad se teškim koracima odvuče do telefona, najvećim naporom dignu slušalicu, pa, dršćući sva na čitavom tijelu, reče muklo, isprekidano*: 82-17. - Jest. - Doktore Mika. - Da, ja sam. - Ubila sam svoga muža. *Zadnja joj se riječ prekine u grlu. Slušalica joj ispadne iz ruke. Onda se polako i teško ljulja kao da će se srušiti, međutim pada*

ZAVJESA.

Ero s onoga svijeta

KOMIČNA OPERA U TRI ČINA

MUZIKA: JAKOV GOTOVAC

*PREMA NARODNOJ PRIČI SPJEVAO
MILAN BEGOVIĆ*

MARKO, bogati seljak
DOMA, njegova druga žena
ĐULA, Markova kći iz prvog braka
MIĆA (Ero)
SIMA, mlinar
ČOBANČE
JEDAN MOMAK

I ČIN: NA GUMNU
II ČIN: U MLINU
III ČIN: NA DERNEKU

Djevojke, žene, momci, čobani, trgovci, voćarice, djeca i ostali seoski svijet. Radnja se zbiva u maloj varoši, negdje u ravnici ispod Dinare, u ranoj jeseni. Vrijeme današnje i ono prije sto godina.

PRVI ČIN

N a g u m n u

Gumno kraj Markove kuće, koja se nalazi lijevo, ali se na pozornici vidi samo njezina pozadina. U dnu otvoreno polje, s Dinarom u daljini. Otraga, uz gumno, dva plasta sijena; jedan veći, a drugi manji. Desno veliko stablo s jabukama, lijevo bunar. Gumno zauzima prednji dio sredine pozornice. Ono je desno i lijevo, i pod plastovima, u dva polukruga krcato stogovima požeta kukuruza. Sunčani dan je, blizu podne. Jednako u polukrugu, uz stogove, sjede DJEVOJKE, među njima i ĐULA, trgaju i komušaju klipove, bacaju ih prema sredini gumna i pjevaju

DJEVOJKE

Duni mi, duni lađane,
dodi mi, dodi dragane!

(Prestanu da rade)

Dodi u baštu zelenu
pod moju ružu rumenu,
tamo ja vezem darove,
sve bijelu svilu i zlato,
svakome svatu po jagluk,
a mome dragom boščaluk.

(Dok djevojke pjevaju Đula ustavi se u poslu, zamisli se, gleda preda se, ponekad obriše rukom oči i šmrcne kao da ustavlja plač.)

1. DJEVOJKA

(stavi ruku na Đulinu ruku):

Tebi se, Đule, oči nešto mute?

2. DJEVOJKA

I ruke su ti klonule,
a jagodice žute.

3. DJEVOJKA

Sve za nekim kog ne poznaš.

6. DJEVOJKA

Ni za ime da mu doznaš!

4. DJEVOJKA

Možda prosjak!

5. DJEVOJKA

Lupež? - Luda?

1. DJEVOJKA

Kakav kljasti?

6. DJEVOJKA

Možda i glupavi!

ĐULA

Nije, nije, znam da nije.

SVE DJEVOJKE

To je, misliš, sve iz ljubavi?

ĐULA (u zanosu):

Doć' će dragi, znadem, doći će!
Il' s istoka ili sa zapada,
iz šume, odakle sokô dolijeće,
iz ravni, gdje jelen na izvor pada,
il' iz gore, iz šikarnog spleta...

DJEVOJKE (*sarkastično upadaju*):

Il kô Ero, sa onoga svijeta! (*Smijeh*)

ĐULA

Neka, neka; rugajte se vi!
Al' će Đula doći do svog dragog,
makar s lista samu rosu pila.

(*komuša kukuruze prkosno pjevajući*)

"Đula pred kućom sjedila,
dragoga svoga čekala. -
-- Oj, oj, dođi dragi moj,
i odvedi mene mladu u dvor svoj!

(*komičnom žalošću*)

Al ako dragi ne dođe,
i mimo dvora ne prođe,
venut će Đula mlađana
bez svoga dragog slađana.
Gorkom će suzom plakati
o dragom svome sanjati.
Đula pred kućom sjedila,
dragoga svoga čekala.
-- Oj, oj, dođi dragi moj,
i odvedi mene mladu u dvor svoj!"

ĐULA i DJEVOJKE

(*u tihom zanosu*):

"Oj oj, dođi dragi moj,
i odvedi mene mladu u dvor svoj!

(*Djevojke se trgnu iz svog snatrenja i nastavljaju užurbano rad pjevajući*):

- Duni mi, duni lađane dođi mi, dođi dragane."

(Iznenada sa velikog plasta naglo dopuže MIĆA, kao da je s neba pao, prašan, odrpan bez kape, raščušljan. Upane između Đule i 1. djevojke i sjedne uhvativši obje preko ramena. Djevojke prestrašeno kriknu, neke se dignu kao da će da bježe.)

DJEVOJKE

Oh, bože! - Šta je? - Jao meni, jao!

MIĆA

(tobože ugodno iznenađen):

Iz jednog raja u drugi sam pao!

ĐULA *(otimlje se):*

Odlazi, vraže!

DJEVOJKE

Pusti, daj nam mira!

MIĆA

(skine ruku s djevojačkih ramena i reče Đuli, hineći da je umoran i bez daha):

Kap vode!

ĐULA

(kraj koje stoji vrč s vodom, ponudi mu da se napije):

Evo!

MIĆA *(začuden i nježan):*

Vrijedaš običaje!
Ne nudi vodu cura iz kondira,
okrepu momku iz pregršti daje.

ĐULA

(pruža vrč djevojci do sebe):

Pa nek ti bude!

(kad joj djevojka napuni pregršt, ponudi Mići vode)

MIĆA

(ispije pohlepno vodu iz Đuline pregršti):

To, bogami, krijepi!

(pritisne njene dlanove na svoja usta, pa reče gledajući njene ruke):

Dlanovi tvoji, kô dva krina, lijepi!

3. DJEVOJKA

Bolje zbori, nek se nosi!

4. DJEVOJKA

Ljepše gleda, neg' izgleda.

DJEVOJKE

Čudan svat!

ĐULA

Sad reci: ko si?

6. DJEVOJKA

Imaš ovdje nekog od tvog svijeta?

DJEVOJKE

Odakle si? - Iz kojeg vilajeta?

MICA (*digne se naglo*):

Vidjele ste, sidoh odozgora,
iz krajeva što su iznad gora,
sa oblaka, s mjeseca, sa zvijezda,
s božjeg dvora s andeoskih gnijezda.
Gdje Ilija svoja kola gura,
gdje sve vrvi od božjih pandura,
da se red u raju ne ometa
- Ja sam E r o sa onoga svijeta! -
Jer mi smo svi na svijetu onome
baš isti kao i na ovome.
Jedan bi rado pio, drugi bi da kocka,
trećega želja za ljubavi bocka,
četvrta bi se gizdala, ašikovala peta, -
ali ašik svetom bogu smeta!

ĐULA

(*digla se i ona, a za njom ostale djevojke*):

A šta te vodi natrag u naš svijet?

MICA

Dosadio mi onaj, jer je preveć svet!

ĐULA

Zar tamo nema radosti ni smijeha?

DJEVOJKE

Šta vrijedi raj bez ašika i grijeha!

MIĆA (šapatom):

Ah, ašik - ljubav - cjelov - uzdisaj -
pogled - šapat - žarkog oka sjaj,
toga ti ne pozna tamo onaj sveti kraj.
I nigdje ruke da je ogriješ,
ni struka tankog da ga oviješ.
Zaludu tražiš grudi mirisne
gdje lice rad bi da se utisne,
il bijelo grlo da zagrizu zubi,
il usne da ih tvoja usna ljubi...
Ko je mlad i živ, taj voljet mora,
i ja zato sidoh odozgora,
da potražim koju volim više
nego dušu, što pod grlom diše.
Za njom ginem, bez nje biti neću,
rad nje živim, rad nje ja umrijet ću.
Ko ikona ona mi je sveta.
- Ja sam Ero sa onoga svijeta!
Ravno s neba stigoh ja!

DJEVOJKE

Da l' od naših nekog tamo vidje?

MIĆA

Kad podoh dolje, mnogi k meni pride,
i dadoše mi poruka toliko
za muško, žensko, malo i veliko.

1. DJEVOJKA

Ja imam brata -

MIĆA

Pozdravlja te, seko.

8. DJEVOJKA

Ja vjerenika -

MICA

On te se odrekô.

6. DJEVOJKA

(mlada udovica):

Ja imam muža -

MICA

Kog si varala
dan poslije što ga smrt poharala!

ĐULA

A moja mati?

MICA *(značajno):*

Eh, tvoja mati - - -
U rajskome blaženstvu sjedi,
al misli na te, uzdiše i pati,
pa samo dolje, na svijet ovaj gleda.
Kad vidje mene da se spuštam amo,
rukava se moga takla,
- a njene oči kô dva rosna stakla:
"Pogledaj, Ero, tamo...
na gumnu Đula, ko skršena grana,
Al, reci da joj poručuje nana:
Nek ne tuži, nek ne žaluje,
nek u svom se srcu raduje,
jer još prije nego sunce zađe,
neznan dragi doć' će da je nađe.
Donijet će joj pozdrav od mene
i ružmarin koji ne vene."

ĐULA i DJEVOJKE

"Donijet će joj pozdrav od mene
i ružmarin koji ne vene."

DJEVOJKE

(objesno i radosno raskalašene, pjevaju i plešu oko Miće i Đule):

Skoči Jovo u džardin,
bere dragoj ružmarin.
Dok ružmarin miriše,
Jovo bolno uzdiše!

(Uleti s lijeva DOMA, zasukanih rukava, sva crvena od vatre i posla u kuhinji, užurbano.)

DOMA *(gleda ih bijesno):*

Koji vam je jutros vrag?
Mjesto posla smijeh i dreka.
Kô da nije kratak čas, a novac drag.
Žurite se, ručak čeka! -

(Djevojke se polako upućuju lijevo gundajući dalje svoju pjesmu)

DJEVOJKE *(odlazeći):*

Skoči Jovo u džardin itd.

DOMA *(Đuli):*

Zašto tebe čovjek ima?
Cerekaš se skupa a njima,
badavadžiš i dokoniš,
mjesto da ih na rad goniš.
Zar to je sreća, zar to je hator?
Pastorka lijena, a suprug mator.
Uzmi krčag i vode donesi!

ĐULA

(uzme krčag i pride bunaru)

Odmah!

DOMA (*dobaci joj torbu*):

Jabuka natresi!

ĐULA

Odmah, odmah!

MICA

(priskoči, dignu torbu sa zemlje, stavi je pod pazuh i pomaže Đuli crpsti vodu iz bunara):

Pomoć ću ti ja.

ĐULA

Hvala.

DOMA

Ona to i sama zna.

(Mici):

Odakle si amo nabasao?

MICA

Na tabanima svojim dokasao!

DOMA (*Đuli*):

Pazi ti, da ne bi štogod smakô?

MIĆA (*prevrne prazne džepove*):

Kukuruza nijednog nisam takô!

DOMA

Idi, jer dođe li gospodar,
otić ćeš prebit sav i modar.

MIĆA

Ja odoh čim bude puna ova torba,
Hajd' požuri, jer prekipjet će ti čorba.

(Đula se međutim uspne pod jabuku i bere jabuke)

DOMA (*kao da odlazi lijevo*):

Bogme hoće!

(okrene se naglo Mići):

Još se nisi makô?

(Đuli):

Ne vidjeh nikad derište ovako!

MIĆA (*porugljivo*):

Požuri, prekipjet će ti čorba!

DOMA (*srdito*):

Neka čorba! - Čuješ!
Zacijelo kakvu mušavedu snuješ?

MIĆA (*kao prije*):

Požuri, prekipjet će ti čorba!

(hoće da ode lijevo, onda se opet okrene):

Samo da te tu ne nadem
kada amo opet sađem.

MIĆA (*dražeći je*):

Zaboga, čorba! - Zaboga, čorba!

DOMA

Koga vraga zvrndaš?

MIĆA

Sad ti kipi čorba!

DOMA

Ti se sa mnom sprdaš!

MIĆA i ĐULA

Čorba, čorba, čorba!

DOMA

Čekaj vraže, ja ću da se svetim!

MIĆA i ĐULA

Čorba, čorba, čorba!

DOMA

Jao, čorba! - Eto me; već letim!

MIĆA i ĐULA

Čorba!

(Doma bijesna odlazi hitro lijevo, a Mića i Đula prasnu u smijeh)

MIĆA

(rastvori torbu i pođe pod jabuku):

Evo torba!

(gledajući Đulu pod jabukom):

Lijepoga li voća!

ĐULA *(trese granom):*

Ne pristupaj bliže!

(Jabuke padaju na Miću)

MIĆA *(prekrije se rukama):*

Jao, moja glava! - Ne tresi više!
Neg u njedra turi najljepšu,
pa da ti je izvučem iz rukava...

ĐULA

(izabere lijepu jabuku, otrgne je, pomiriši, stavi je u njedra, pa mu pruži ruku):

Izvuci, Ero, sa onoga svijeta!

MIĆA

Prigni se, ružo, sa ovoga svijeta!

ĐULA

U koga su kratke ruke:
neće doseć do jabuke.

MICA

A ko sađe sa visina
njegov struk je ružmarina.

(Izvadi iz njedara struk ružmarina)

ĐULA

(začudena izvuče jabuku iz njedara i hitro sađe):

Ti si, dakle, onaj -

MICA

Ja sam, ja!

ĐULA

Zbilja, ti?

(sjedne u prikrajku razočarana)

MICA

Ja sam ti o Đurdevu dne
kitio pendžere.
Ja sam ti slao burmu i kovču,
maramu šaru i bijelu bošču.
Ja sam urezao srca dva
na tvoja kućna vrata,
a od mene došla vračara
da o meni ti gata:
Za tobom čeznuo, o tebi snivao,
svuda te tražio, a od tebe se skrivao.

DULA (*ustaje polako*):

Ti si mi o Đurđevu dne
kitio pendžere?
Ti si mi slao burmu i kovču
maramu šaru i bijelu bošču?
Ti si urezo srca dva
na moja kućna vrata,
i od tebe došla vračara
da o tebi mi gata?

DULA i MIĆA

Za mnom si čeznuo, veliš, i snivao?
Za tobom čeznuo, o tebi snivao.

DULA

Za zašto si se ti od mene skrivao?

MIĆA

Strah me je oca tvoga,
prkosit, ponosit, bahat!

DULA

Strah me je maćeje kivne,
što krije dukate i grivne!

MIĆA

Ne boj se, curo, maćeje ni vraga,
kad voliš onog, kom si i ti draga.
A ko bi htio da ti sreći smeta,
nadmudrit će ga Ero - sa onoga svijeta!

DULA i MIĆA

Nek se dragi moj (tvoj)
i potuca i skita.
Nek je ubog on,

zar ljubav za što pita?
Samo jedno boga molim,
da me voli kog ja volim!

ĐULA

(kao da je vidjela nekog gdje dolazi)

Moj otac! - Zbogom, do viđenja!

(Pokupi torbu s jabukama, krčag s vodom i pođe lijevo)

MIĆA *(dovikne joj):*

Kada? - Gdje?

ĐULA

Kod mlina poslije bdijenja!

MIĆA

E, pa zbogom!

ĐULA i MIĆA

Zbogom hajd!

(Đula ode lijevo, a s desne se strane pojavi MARKO okružen od svojih MOMAKA, gledajući za kćerkom, a upirući dobro kamiš prema Mići, reče):

MARKO

Šta radi ovdje ovaj stranac?

MOMCI

Ej, ko si? - Što si? - Što ćeš tu?

MIĆA (*hitro*):

Prolaznik samo, gost.

MARKO (*gleda ga sumnjivo*):

Il' skitnica i odrpanac!

MIĆA (*istim tonom*):

Siledžija, surov, prost!

MARKO (*momcima*):

Jeste l' čuli?

MOMCI

Zaprđica drska!
Sve mu zube u grlo bih sprska!

(*Mića ih nepomično gleda*)

MARKO

Još si tu? - Šta čekaš, more?

MIĆA

Što gostu treba? Soli, hljeba.

MARKO (*sarkastično*):

I za noć izbu gore?

MIĆA

I to, i to!

MARKO

I krevet da s djevojkom dijeliš?

MICA

I to, i to, da si gazda pravi!

MARKO (*nasmije se široko*):

Zgodno momče!

MOMCI (*u istom tonu*):

Vrlo zgodno!

MARKO

Kog si roda, momče blagorodno?
Jesi li jedini možda u svog ćaće,
il' još imaš takve braće?

MICA

Pa u familiji dosta samo jedan,
kad je jedan tako vrijedan.

MARKO

Ne bih rekô
da što valjaš!

MOMCI

Bar haljinu pristojnu bi stekô
i obuću da taban ne kaljaš!

MARKO

Ne bi išo gologlav ko sova
već sjedio ispod svog krova. Je li?

MIĆA (*pristupi bliže*):

He, he! Da je tvoje, što je moje,
ti što mjeriš ljude parom,
dno bi kazô kape svoje
preda mnom kô pred gosparom. -
Njive, doci, polja pusta,
vinogradi, šuma gusta,
gumna i bunari,
pojate, hambari,
dugi drumi, staze vitke,
bučne rijeke, vode plitke,
nebeska vedrina,
ponoćna tišina,
sunca žega, kiše mlaz,
rosa, snijeg i ljuti mraz:
sve baština mog babajke
il' prćija moje majke!
Da je tvoje što je moje!

MARKO

Čudno momče!

MOMCI

Vrlo čudno!

MARKO

Onda zašto uzaludno
objiaš se svijetom ovim?

MIĆA

Tražim ženu - sreću lovim!

MOMCI

Oho, gledaj vraga!

MARKO

Još ćeš dosta izderat opanaka.
Koja luda da uzme bezgaćnjaka.

MOMCI

Već i curu imaš zar?

MICA

Nać će se i za me par!

MARKO

Ne bih takvog zeta htio.

MICA

Al' kad bi ipak tvoj zet bio?

MARKO (*rasrđen*):

Gle čovjeka sumanuta!
S puta da si se makô!

MICA (*makne se*):

Dobro, dobro, to je barem lako.

MOMCI (*prijeteći se Mici*):

Praši pete,
Hvataj svoj put,

inače znat ćeš
za štap i prut!

MARKO

(prolazi mimo Miće pogleda ga mrko, vraća se i dovikne mu):

Ne pristupi više pragu mome!

MIĆA *(odvratu mu):*

Sve dotle ne, dok ti ne dođeš po me!

MOMCI

Hvataj put!

(Marko odlazi sa momcima srdit lijevo, a Mića gleda za njim klimajući glavom i smijući se)

DOMA

(ulazi s lijeva i povjerljivo stupa prema Mići, polako):

Ero! *(jače)* Ero!

MIĆA *(naglo se okrene):*

Ko je?

DOMA

Ja sam.

MIĆA

Mene tražiš?

DOMA

Čuj, doznala sam,
cure naše tako zbore,
da s vilama ljubav vodiš,
vukodlaci da te dvore,
da čitavu noć provodiš,
dok ne kriknu prvi pijetli,
s vješticama jašeći na metli.

MICA

S vješticama - baš na metli?

DOMA

Jest! - I vele,
strah me reći, bože prosti,
da s dušama zborit umiješ,
i pokojnih budiš kosti,
da mađije sve razumiješ,
čaraš, gataš, s ruke štiješ,
boga služiš, goniš vraga...

MICA

Priče, priče - ženo draga!

DOMA

Zašto tajiš? Šta se kriješ?
Priznaj, ja te odat neću.

MICA

Ženska usta olako se kreću! -

DOMA

Dao bog i jezik mi usano
ako samo i slovca izlanô.
Ja bih jedno znati htjela samo,

je l' istina što pričaju tamo,
da si došo sa onoga svijeta?

MIĆA

(kao da mu je sretna misao sinula u glavi):

Taman stigoh odonda!

DOMA

I tamo da si našô našeg svijeta mnogo?

MIĆA

Eh, ja ih ne bi bogme ni prebrojit mogô.

DOMA

Možda znaš i mog prvog muža - Matiju?

MIĆA

Kako ne bih znao svog prvog komšiju!
Jedan uz drugog sjedimo,
u božje lice gledimo,
kad imamo, skupa večeramo,
kad nemamo, skupa gladujemo.

DOMA

Mili bože, je l' on znade
da se s nova ja udade?

MIĆA

Kako ne bi znao,
kad je svate sam promatrô s neba.
Durbín mu je sveti Petar dao.

DOMA

Čudan svetac kome durbin treba?
Pa šta reče?

MICA

Zbog nevjere žao mu je bilo
kô sokolu kad mu slomiš krilo.
Puzle su mu suze niz rukave,
jecaji ga htjeli da udave.
Na kamen je glavu jedan spustio
i tri dana nije riječ izustio!

DOMA

Jao meni, jao meni,
nevjernoj i bijednoj ženi.
Da on znade kako sam ga voljela,
za njim sam se tužna ja razboljela.
Plakala sam, ginula i venula -

MICA

Ali ipak si mu vjerom krenula!

DOMA

Zlo mu je veliš u raj
gdje bliješti sve u sjaju?

MICA

I tamo jedan je gavan,
a drugi siroma.
Matija mi reče:

(govori kroz nos podražavajući tobož Matiju)

- Kad bi me Doma
vidjela ovako otrcana,
bosih nogu, gole glave,

izgladnjela, neoprana,
bez para za fildžan kave,
za lulu duhana,
za čašu vinca,
izvukla bi iz svog pretinca
čarapu gdje pare čuva
i rekla: "Hajde, Ero, evo, drži,
i od vjetra da si brži.
Matiji mi to ponesi,
nek se časti, nek se udesi.
Da mi nije od boga grjehota,
ni od svijeta zazor i sramota,
žuri se, Ero, nebeska strijelo!" -

DOMA

Ja bih rekla?

MICA

Ti bi rekla!

DOMA i MICA

Hajde, Ero, evo drži... itd.

DOMA

Čuj - Čekaj ovdje, idem trenom doma.

MICA

Moram dalje!

DOMA

Vratit ću se odmah!

*(Odleti hitro lijevo. Mica ostavši sam, zapane u grohotan smijeh, osvrće se i
ogledava oprezno naokolo i pjevucka tiho 1. strofu svoje pjesme)*

MIĆA

Što je sjajno, Ero, žuto zlato!

(u to doleti DOMA, i daje Mići čarapu sa dukatima)

DOMA

Evo, bježi!

(Zaljubljeno)

Slušaj, Ero, ja te molim,
da mu rečeš: još ga volim.

MIĆA

Prve zvijezde kada ustrepere
nas smo dvoje skupa kod večere.

DOMA i MIĆA

Žuri se, Ero, nebeska strijelo!
Zbogom, hajd!

(Mića ode hitro lijevo)

DOMA

(gleda za njim, uzdahne i sjedne):

Blago, Ero, tvojim očima,

(briše suze)

teško meni u dugim noćima!

(MARKO dolazi s lijeva i opazi da je Doma tužna)

MARKO

Što ti je?
Ponovno sad kmečiš i uzdišeš,
rasplakane oči pregačom brišeš!

DOMA (*uzdahom*):

Svak svoje zna!

MARKO

Trice i kućine!
Šta tebi fali?

DOMA (*višim uzdahom*):

Muči me koješta.

MARKO

Kaži zbog čega?
Zbog lanjskoga snijega.

DOMA (*jecajući*):

Matija -

MARKO (*srdit skoro prijeteći*):

Ja velim: kandžija, kandžija!

DOMA (*u plaču*):

Zlo mu je na onom svijetu! -

MARKO (*u čudu*):

Pamet ti bogami, sašla u petu!

DOMA

Matiji je zlo na onom svijetu,
Matiji je zlo na onom svijetu!
Kuburi, prosjači, gladuje,
i nema s čim da se raduje,
ni pare da malko zapuši,
il' kavom da brige uguši,
il' bar da se vina napije.
il' srkne prstenčić rakije.
U raju sve neka sijela i neki sastanci,
a njemu podrte čakšire, rasuti opanci.
Ej, bogami, bruka grda!
Čitav raj se mužem tvoje žene sprda!
Matiji je zlo na onom svijetu!
Matiji je zlo na onom svijetu!

MARKO (*velikodušnim sarkazmom*):

Ha, ha! - Bruka, jest! - Kad bi mogô
ja bih mu pomogô.

DOMA (*lukavo*):

Znam da držiš do obraza mnogo.

MARKO (*velikodušnim sarkazmom*):

Da se dade, poslô bih suknare,
nek mu skroje
jačermu od čoje.
Pa bih k njemu poslô i čizmare,
nek mu nove
čizme dogotove.
Nove čizme sa sarama do koljena,
a jačermu sa resama do ramena.
I još bih ga, valaj, zamolio,
da bi prosto sebi ishodio,
pa nek dođe do konobe naše,
da istrusi dvije, do tri čaše.

Ha, ha, ha! - Jest, bogme, bruka to je grda!
Kad bih mogô
ja bih mu pomogô!

DOMA (*sva blažena*):

Kao da sam tvoje misli znala,
ja sam mu nešto para poslala.

(čuje se pjesma djevojaka iza kulisa "Duni mi, duni lađane")

MARKO (*trgne se*):

Šta veliš? - Para? - Kome?

DOMA

Matiji.

MARKO

Kôme Matiji?

DOMA

Našem - svome -

MARKO (*pokaže kamišom na nebo*):

A ko da mu ih odnese gore?

DOMA

Pa Ero. - On s neba side amo.

MARKO (*drekne*):

Ero? - Ma kakav Ero, more?

DOMA

Ero s onoga svijeta.

MARKO

I sve si mu pare dala?

DOMA

Sve.

MARKO

Triest dukata i sto škuda?

DOMA

I dvjesta pleta.

MARKO

A kad ode odavle?

DOMA

Ovaj čas.

MARKO

A kud?

DOMA

(pokaže desno, mjesto lijevo):

U selo.

MARKO (*plane*):

Ej - šta učini ženo, đavle!
Oh, ubi je, božja strijelo!

(*zove u desnu kulisu*)

Momci, sluge, brzo konja!
Čujete li, hitro konja!

(*odlazi kao mahnit desno*)

DOMA (*gleda za njim i krsti se*):

Bože sveti, taj side s pameti!

(*Međutim dolete na viku Markovu na pozornicu ĐULA i DJEVOJKE s lijeve strane, pitaju Domu šta se dogodilo*)

DJEVOJKE

Šta je? - Zašto gazda grdi?
Ko ga draži? - Ko ga srđi?

ĐULA (*Domi*):

Šta je ocu? - Šta je tako ljut?

DOMA (*zagrižljivo*):

Bože, ljut je, nije prvi put!

(*Marko se vraća kao mahnit sa MOMCIMA, koji su oboružani vilama, batinama, lopatama itd.*)

MARKO

Momci brže, za mnom amo,
da lupeža potjeramo!

MOMCI

Da lupeža potjeramo!

ĐULA

Kakav lupež? - Šta je, reci?

(Doma ne odgovara i tresne ramenima)

MARKO *(viče u desnu kulisu):*

Konja, čuješ daj poteci!

ĐULA *(momcima):*

Šta se zbilo?

JEDAN MOMAK *(mucajući):*

Neki Ero ukro pare!

SVI

Neki Ero ukro pare?

ĐULA *(prestravi se):*

Jao, Ero!

(nasloni se na jednu djevojku)

(jedan momak žurno dovodi konja, na kojega Marko brzo uzjaši)

MOMCI

Evo konja!

MARKO

Novci! - Novci!

MOMCI

Novci! - Novci!

MARKO

Za njim, momci!

MOMCI

Za njim, za njim! - Novci! - Novci!

MARKO

Tko ga živa, mrtva stigne,
i oteti novac digne,
tom darivam ovog hata
i mamuza par od zlata!
Za njim, za njim, hitro momci!

MOMCI

Za njim, za njim! - Novci! - Novci!

DJEVOJKE

Za njim, za njim! - Hvatajte ga, momci!
Za njim! - Za njim! - Haj! -

(Marko odjaše na konju desno, a za njim momci vijajući batinama i vilama. Djevojke otrče za njima do izlaza, dok Doma ostaje nasred scene držeći se zlurado, a Đula klone na hrpu kukuruzovine i zaplače u pregaču.)

(Zastor brzo pada)

K o n a c p r v o g č i n a

DRUGI ČIN

U m l i n u

Mali zagorski mlin na seoskom potoku. To je kamena prizemna zgrada, neokrečena iznutra, sa prozorom i ovećim ulazom u sredini. Prozor nema stakala, nego jedno drveno krilo. Ulaz je jednokrilan, grub, glomazan, od hrastovine, izvana se zatvara ključem, iznutra krupnim kračunom. Lijevo na kamenu podnožju dva mlina sa lijevkom i žrvnjem i svim ostalim što k tome spada. Tu su osim toga jedan hambar (desno) klupe, stolci, sita, metla, lopata, vreća i maže sa žitom i prazne. Kad se dignu zastor na pozornici je samo mlinar SIMA, on pregledava žito u vrećama, odvezuje ih, vezuje ih, pomete nešto prosuta zrnja, strpa ga u sito itd., a dotle pjeva. Mlin miruje. Popodne oko tri sata. Vani sunce.

SIMA

Oj! -
Brblje voda, žrvnji rokću,
kašike ko klopci klopću,
pod kamenom zrnje škripi,
sitno brašno sitno sipi:
Nek se žuri ko mljet ima
Sve će samljet - mlinar Sima!
Poput živog ljudskog srca
mlin se žuri, dršće, kuca.
Kad se smiri mlin na vodi
niko k njemu ne dohodi.
Kad se srce zaustavi
život gine - smrt se javi.
Oj! -
Brblje voda, žrvnji rokću,
kašike kô klopci klopću,
pod kamenjem zrnje škripi,
sitno brašno sitno sipi:
Nek se žuri tko mljet ima,
sve će samljet - mlinar Sima!
Oj! -

(Ulaze DVIJE ŽENE, na glavi svaka nosi mažu sa žitom)

1. ŽENA

Pomoz bog!

SIMA

Pomoz bog!

2. ŽENA

Dobar dan!

SIMA

Dobar dan!
Šta nosite?

1. ŽENA

Malo raži -

2. ŽENA

Ja pšenicu. - Ali žurno!

SIMA

Žurno, žurno!

OBJE ŽENE

Kada, kaži!

SIMA

Tek sam sada mljevo gurnô!

(Ulazi još NEKOLIKO ŽENA sa mažama, vrećama, zobnicama na glavi, o ramenu, na leđima)

ŽENE

(pozdravljaju, skidaju terete, redaju vreće):

Pomoz bog!

SIMA

Pomoz bog!

DRUGE ŽENE

Dobar dan!

SIMA

Dobar dan!
Šta ste danas navalile!
Kô da mlinar Sima
deset ruku ima.
Gdje ste jučer bile?

1. ŽENA

Ja sam rublje prala.

2. ŽENA

Čistila dver.

3. ŽENA

Ja povjesno prela.

4. ŽENA

Strugala žlijeb.

5. ŽENA

Janješce sam klala.

6. ŽENA

Češljala kćer.

7. ŽENA

Terluk mužu plela.

8. ŽENA

Mijesila hljeb.

SVE ŽENE

Od jutra do večera
ne prestaje posao,
sad ručak, sad večera,
sad lonac, sad kotao.
Od staje do avlije
od livade do vrta,
tu brašno, tu posije,
sim vreća, tam zakrpa.
I tako ide po vas dan,
dan na dan,
dan na dan. -

SIMA

Ko vas čuje, rekao bi, nema
takih žena u trideset sela.
Sve ste vrijedne u vlastitoj hvali -
Bi l' muževi vama hvalu dali?

ŽENE

(se uzbune):

Nek samo progovore!
I neka se jadaju!
Pa bit će im još gore!
Tek tad će da stradaju!
Jer bježim iz kreveta!
I jest će bez začina!
I čučit kraj djeteta!
I živjet bez načina!

SIMA

(smije se):

Vrag u svakoj od vas bogme drijema!
Zar kaiša niko od njih nema?
Da potegne, reče: ženo draga,
dvije masnice istjerat će vruga! -

ŽENE

(ogorčeno):

A naši nokti? - A zubi naši? -
Jao mu ko se kaiša maši!

1. ŽENA

Ajd, uzmi žito, sameljli!

ŽENE

I moje - i moje -

SIMA

(licemjerno):

Po vašoj želji -
samo po redu, jedno pa drugo.

2. ŽENA

Al ja ne mogu čekati dugo!

SVE ŽENE

Ni ja! - Ni ja! - Ni ja!
I tako ide po vas dan,
dan na dan
dan na dan.

(Uleti naglo DOMA, za njom Đula s punom torbom preko jedne ruke, a preko druge zobnicom punom žita.)

DOMA

(ne pozdravi i reče zapovjednim glasom):

Ja sam gazde-Marka žena!

SIMA

Ja sam Sima - mlinar Sima.

DOMA

(pokaže na Đulu):

Skin' joj torbu sa ramena,
to se odmah samljet ima!

SIMA

Odmah, odmah - reć je lako.

(skida torbu i zobnicu Đuli)

DOMA

Ili odmah, il nikako!

(Đuli)

Zobnicu i torbu istresi
i sobom ih kući ponesi.

ĐULA

(Simi):

U što da uspem to nešto žita?

SIMA

(stavi akov preda nju):

U akov, evo.

DOMA

(Đuli)

Što spavaš - Hitaj!

SIMA

Ali samljet neću moći -

DOMA

(odlučno):

Samljet moraš! - Sve do noći!

SIMA

Ove žene već davno čekaju -

DOMA

Vrijeme će im proći lako.
Nek brblju i nek se cerekaju.

1. ŽENA

(drugima):

Jeste l' čule?

SVE ŽENE

Nemoj tako.

DOMA

Olajavate pošteni svijet!
Niko vam nije čestit ni svet!

ŽENE

Mi ne varamo, mi se ne krijemo,
mi pastorku svoju ne bijemo,
mi radimo, kuću spremamo,
tuđeg novca u bječvi nemamo.

DOMA

Bagro jedna gladna, ušljiva!

ŽENE

Spolja svijetla, dolje pušljiva!
Naprtiš Đulu s torbom, s bisagama, -
vodiš je brijegom, kamenim dragama,
samo da klone, crkne od muke
a tebi prazna leđa i ruke.

(Za čitavo ovo vrijeme Doma bijesni, Sima uživa, a uz njega Đula u strahu i nemiru očekuje svršetak kavge.)

DOMA

(Simi):

Šta ne baciš te čavke napolje?

SIMA

Mušterije su moje najbolje.

DOMA

(još ljuća):

A ja, a ja?

SIMA

O, tebi svaka čast.

DOMA

Izbaci bagru tu!

SIMA

Ja nemam takvu vlast.

DOMA

Preko tvog preći neću više praga!

ŽENE

Gle, sile! - Zmaja! - Prkosice! -
Vraga!

DOMA

(se razbjesci, Simi):

Kukavelju, šta si stao?
Zanijemio! - Zamukao!
Brk i gaće: sve na tebi džabe
med babama nema take babe!

SIMA

(se sada rasrdi):

Izlazi! - Odmah!

DOMA

Kad me volja bude!

SIMA

Vidjeste l' ikad žene tako lude?

(Domi)

Napolje!

(Đula ga miri rukom)

DOMA

(razmahne se):

Idem iz te smradne luknje,
da ovaj šišmiš može obući suknje.

(Đuli)

Ovamo!

(pođe k vratima, Đula se ne miče)

SIMA

A šta ću sad da s tvojim žitom radim?
Nosi ga, da ga ovdje ne zasmradim!

(pograbi akov sa Dominim žitom pa ga istrese po mlinu)

ŽENE

(smiju se, cije, galame):

Ha, ha, ha! - Aj, aj, aj! - Ha, ha, ha!

DOMA

(nasrne na Simu):

Ko mahnit kokot kupit ćeš to zrnje!

(ženama)

Vi nijeste vrijedne nositi moje prnje!
A ti, šta stojiš tu ko svetac od drveta?

(gurne Đulu, koja posrne, i ode sva izvan sebe)

ŽENE

(za njom bijesne, podrugujući se):

Uh, uh, uh! -

SIMA

Oh, gdje je ruka da je izdeveta!

(Dula sva zaplakana hoće da pođe)

ŽENE

(oko nje):

Kud ćeš dijete? - Šta ti stalo?

Utri suze! - I smiri se!

ĐULA

(otimlje se):

Pustite me!

SIMA

Sjedi malo.

1. ŽENA

Ne tjera te ovle niko.

ĐULA

Moram, moram -

2. ŽENA

Što se bojiš nje toliko?

ŽENE

(*saučešćem*):

Zar te tako muči? - Reci?

ĐULA

Ne daj bog to vašoj djeci! (*zajeca*)
Majko, majčice, kad si me rodila,
zašto si s ovog svijeta odhodila?
Šta će mi mladost bez tvoga draganja,
što će mi život bez tvog pomaganja!
Otac će dovest u tvoju postelju
tuđinku ženu, nedragu maćeju.
Ona će za me hljeb škrto kidati,
s haljine moje kadifu skidati,
s košulja tanko iščupat vezivo,
raskidat klupko, pomrsit predivo,
trgat će žice iz moga jagluka,
prorijedit perje iz moga jastuka.
Majko, majčice, kad si me rodila,
zašto si s ovog svijeta odhodila?

(*Pokrije rukama lice i plače*).

(*Žene oko Đule ganute brišu suze, grcaju ili klimaju glavom.*)

SIMA

(*pristupi k Đuli, stavi joj ruku na rame, utješljivo*):

Otari s lica suze djevojko,
nije plač za tvoje godine.
Smiješi se, pjevaj, igray djevojko,
i ne boj se hude rodbine.
Na pendžer će ti već kucnuti dan
i gledat će te sunčanim očima,
i reći će: u bašti cvate jorgovan,
ustani hitro - sad sreća počima!

(Đula se digla tužna, rezignirana.)

SIMA i ŽENE

- u bašti cvate jorgovan,
ustani hitro - sad sreća počima!

(Odlaze prateći nježno Đulu.)

(Sima ostavši sam uzme metlu i mete razasuto zrnje srdito gundajući. Ugleda na podu Đulinu zobnicu i torbu, podigne ih postavi negdje na stranu.)

SIMA

Gledaj vraga!
Zaboravila Đula zobnicu i torbu!

(U to se začuje iz podaljšega MIĆINA pjesma. On dolazi bliže, k mlinu. - Sima se ne obazire, nego dalje mete i uređuje mlin.)

MIĆA

(iza scene):

Od mog dvora do dragina
nigdje plotu ni potoka,
već sve smilje i kovilje.
Dušmani se prikradoše,
sve plotove prepletoše,
potok-vodu navratiše,
drago moje zagradiše.

MIĆA

(pojavi se na prozoru u taj čas i pucne prstima):

A, šta?
Nema plotu ni potoka
koje neću preskočiti
za premilo, za predrago!

(Uskoči u mlin).

SIMA

Šta želiš momče?

(začudeno ga pogleda)

MICA

(uhvati Simu za ramena i vrti s njime):

Ah, šta!
Nema plota ni potoka,
koje neću preskočiti
za premilo za predrago!

(Pleše divlje sa Simom).

SIMA

(istrgne se i sopće od umora):

Bogami p'jan si!

MICA

I lud i pijan,
mahnit, zvrkast, raspojasan.
Pri duši mi je: sav svijet bih grlio,
najljepšu curu u naručju smrvio!
Ah, šta! -

(Prekine se, opazivši nešto vani kroz prozor.)

(Drugim tonom):

Gle, neki konjanik srće,
oko njeg oblak prašine se zgrće!

SIMA

(promatra u daljinu):

Ko leti tako? - Vrlo mu se žuri!

MICA

(ponešto zabrinut):

Nekoga goni. - Teško, za kim juri!

SIMA

Prepoznaješ ga?

MICA

Nisko glavu drži,
i ne vidim je od konjskog vrata.

SIMA

Pogledaj bolje.

MICA

Od vjetra je brži.
Kako bi bilo da zatvoriš vrata?

SIMA

(u strahu):

A kakva mu je jačerna na tijelu?

MICA

Plava - a nosi i košulju bijelu.

SIMA

A pàs? - A peškir?

MICA

Kao vino žarko!

SIMA

Pomozi sveti Simeune! - Gazda Marko!

(Odmakne od prozora.)

MICA

Šta, gazda Marko?

SIMA

Prebit će mi rebra!
Tu malo prije njeg'va žena banu,
u svakom vidi roba svog i sebra,
jer dva-tri groša ima u džustanu.
Al' ja je jurnuh na sokak, pred vrata.

(Pogleda van)

Gospode bože, divljega li hata!

MICA

Znaš, šta je?

SIMA

Šta? - Govori!

MIĆA

(skine mu kapu i stavi je sebi na glavu, a njemu da svoju):

Kapu amo.
Šta drhćeš tako? - Pregaču odveži!

(Sima mu daje pregaču)

Koporan, evo, uzmi moj - i bježi

(Promijene odjeću)

SIMA

(pogleda kroz prozor):

Oh, sveta Petko! - I Đurđu viteže!

MIĆA

(napravlja na sebi haljine):

Šta čekaš još! - Odmagli već!

SIMA

Al' kuda?

MIĆA

U goru, na brijeg - gdje se jaši teže.

SIMA

U ime božje!

(Sima izleti napolje).

MICA

A sad da vidiš čuda!

(Mica turi ruke u brašno i namaže lice i glavu i ruke s njime, zatim počne premetati vreće, otvori žljebove, i mlin započne bučno da radi. Popne se visoko među lijevke, sipa žito u njih i pjeva što ga grlo nosi.)

MICA

Od moga dvora do dragina
nigdje plotu ni potoka,
već sve smilje i kovilje.

(Udarci kopita zalomataju pred prozorom, gdje se konj zaustavi. Konjanik (MARKO) se prigne i zaviri kroz prozor.)

MARKO

(zavikne kroz prozor unutra):

Hej, mlinaru!

MICA

(kao da ne čuje, pjeva dalje povišenim i promijenjenim glasom, značajno):

Dušmani se prikradoše,
sve plotove prepletoše,
potok-vodu navratiše,
drago moje zagradiše.

MARKO

(još jače vikne):

Čuješ li čovječe?
Onaj đavo pobjeđ će!

MICA

(još grlatije):

Ah, šta!
Nema plota ni potoka,
koje neću preskočiti
za premilo za predrago.

(Marko sjaši s konja, priveže ga ularom za rešetku i naglo ulazi u mlin sav znojan i zaprašen i zatvori srdito jedan žljeb.)

MARKO

Ko budala vičem na prozoru!

MICA

(se malko okrene):

Ko bi čuo u tome žamoru?
Stara riječ također zbori:
U mlinu se dva puta govori.

MARKO

Daj zatvori te glupe žljebove!

MICA

(zatvori i drugi žlijeb):

Vidje l' ikad bez žlijeba mlinove?

MARKO

Samo čas. - Odmah dalje hitam!

MICA

Pa šta hoćeš?

MARKO

Da te nešto pitam.

MICA

I zato si ovamo stigao
i na mom mlinu žljebove digao.
Mlin ne može rad tebe da stoji!

(Hoće da opet otvori žlijeb).

MARKO

(nasrne i zaustavi ga):

Platit ću ti, šta stoji da stoji!
Slušaj sada - ali hitro.

MICA

Kako zborit budeš, slušat ću te tako.

MARKO

Je l' ovuda neki momak prošô?

MICA

Prošli mnogi pa je i on prošô.

MARKO

Ali jedan: odrpan i čupav,
ko sumanut, budalina, glupav.
Neka čuda brblja, priča, laže,

da je ravno s neba pao, kaže.
Da l' ga vidje kako prođe mimo?

MICA

Vidjeh jednog takog, ali amo
nije zašo.

MARKO

Je l' bježao?

MICA

Kao vjetar, vila, munja.

MARKO

Jao, jao!

(Gleda kroz vrata napolje.)

Jal' u goru, jal' u polje, kaži?

MICA

Uz brijeg pođe. - Tamo ga potraži.

MARKO

Uz brijeg, tamo?

MICA

Gdje je gušća šuma!

MARKO

Tamo neće konj!

MICA

Bi, da je soko!

MARKO

Jao meni, sać ću s uma.

MICA

Šta ti skrivi da ga goniš tako?

MARKO

Ukrade mi pare!

MICA

(licemjernim saučešćem):

Bogme, naopako!

MARKO

Imaš pravo, naopako meni,
jer uteć će mi lupež prepredeni. -
Al šta radim i šta se ne žurim?
Pripazi na konja. - Jurim! - Jurim!

(Ode hitro.)

MICA

(čim je Marko zakrenuo, smije se veseo i gleda za njim):

Juri, juri, stari sokole,
nek te tromе nogе zаbolе,
Ne'š dohvatiti hrabrog jastreba,
neg brašnavog šturog jakreba.
Ne'š pograbit mrkog kurjaka,
neg jazavca zečjeg šurjaka.

(Međutim se vani čuje razgovor, poklici, buka. Nahrupe u mlin Markovi MOMCI i ČOBANI, koji su išli s njime u potjeru za Erom i ostanu kod vratiju.)

MOMCI

Kuda ode gazda, izmače nam oku?
Zar je stradô u potoku?
Jal' bez konja lupeža on ganja?
Zbori, zbori, nije nam do čekanja!

MICA

Nisam sluga vašeg gazde,
nit mu pasem koze, ovce,
ne orem mu žitne brazde,
nit njegove čuvam novce.
Dojahao, preletio,
u goru se zaletio!

MOMCI

Dojahao? - Preletio?
U goru se zaletio?

MICA

(lukavo):

Šta vas dalje ovdje drži?
Lupež je od vjetra brži!

MOMCI

Za njim! - Za njim!
Hitro, hitro lupeža da gonimo!
Dalje, braćo, hajde, da ga lovimo! - -

(Nasrnu na vrata u velikom žamoru i odlaze.)

(Mića ostavši sam skida sa sebe brašno i svlači mlinarevo odijelo i pod glas pjevucka 2. strofu svoje pjesme.)

MICA

Što su konji, Ero, za jašenje!

(ugleda međutim kroz prozor ĐULU i sakrije se iza vrata. Kad Đula ude, da potraži svoju zobnicu i torbu, Mića skoči hitro i zakračuna vrata.)

ĐULA

(ugleda ga iznenađena i srdita):

Ah, ti si ovdje?
Pusti da izađem!

MICA

(uhvati je za ruku):

Počekaj čas.

ĐULA

(otimlje se):

Ne htjedoh da te nađem.

(Potraži i uzme zobnicu i torbu.)

MICA

(pusti je):

Urekosmo se jutros: tu kraj mlina.

DULA

Da, jutros. - Ali sad je svemu kraj.

MICA

Promjenljiva si!

DULA

Poslije tvoga čina!

MICA

Što skrivih?

DULA

Varaš svijet i kradeš novce!

MICA

Nit šta kradem, nit ikoga varam.
Za sreću našu ja se samo staram.

DULA

Na takoj ti sreći hvala!

MICA

(primi je opet za ruke i privuče):

Tvoju si mi vjeru dala! -
Đule, dođi -

ĐULA

(trga se) Ja se ne dam!

MICA

(hoće da je zagrlji):

Ja te hoću! - Ja te hoću!
Ljubit ću te!
Izgrist ću te!
Slomit ću te!

ĐULA

Ostavi me - - -

(oslobodi se iz njegovih ruku, poleti do vrata, ali on je preteče)

Otkračunaj!

MICA

Slušaj trenom -

ĐULA

S curom mladom i poštenom
samo lupež radi tako.

(Mica joj pomirljivo stavi ruku na rame.)

Da me više nisi tako!
Otkračunaj!

MICA

Slušala si
što klevete zbore glasi
proti mene. - Sad čuj mene.

ĐULA

Ne, kraj brave zatvorene!
Otkračunaj!

MICA

Čekaj -

ĐULA

Smjesta!

MICA

(se malo skanjiva, onda otkračuna bravu, otvori vrata i reče):

Slobodan je put i cesta!

(Đula se ne miče, nego ga mirno gleda.)

MICA

Šta ne ideš? - Šta još stojiš?
Lupeža se zar ne bojiš?

(nasmije se široko)

Ha-ha-ha-ha!
Ja sam pravi lupež znadem,
htjedoh nešto da ukradem,

al' ne zlato niti blago,
nego jedno srce drago.
Srce drago slušat neće,
samo zlobi vjeru skreće.
Srce ludo, zlobi toj odoli,
ostani kod srca - što te voli.

(U daljini se začuje Markova hajka)

ĐULA

(umekšana):

A kud ćeš sad? - Moj otac svud te traži
da tebe preda rondarima i straži.

MICA

I sad me lovi - čuješ hajku gorom?

ĐULA

Oh, bježi, dragi! - Nać ćemo se noću
na mekoj livadi, na zdencu, pred stoborom.

MICA

Ti čekaj na me. - O ponoći doć ću!

ĐULA

Da imaš krov i na ognjištu plamen
i kakav ležaj i za jastuk kamen?

MICA

I ti bi došla?

DULA

I ja bih došla!

MIĆA

Pod krov gdje nema parče krušne kore?

DULA

Kao da idem u kraljevske dvore!

(Čuje se jače i bliže Markova hajka.)

MIĆA

Pa onda dođi, konja odvežimo,
i pre neg dođu goniči i hajka
bježimo, bježimo!

(zaneseno):

Kod kuće čeka nasmijana majka!

DULA

Uza te život bit će san i bajka.

MIĆA

Osajena sva od sunčeva zlata,

DULA

Čekat ću te ja pokraj kućnih vrata.

MIĆA

Sjest ćeš u derdef s namotanom svilom.

ĐULA

I mati božju hvalit pred kandilom.

MICA

Na toploj postelji dva meka jastuka,

ĐULA

I jedan jorgan od bijelog pamuka.

ZAJEDNO

Tu dva će srca kucat jednim mahom,
dva uzdisaja jednim disat dahom! - -

(Čuje se Markova hajka još bliže.)

MICA

Zateć će nas. - Hitro!

(Dode do vrata i vikne jednom dječaku mahnuvši mu rukom):

Mali! Dodi!

(ČOBANČE raskuštrano, oprezno se približuje.)

ČOBANČE

Šta je?

MICA

(daje mu novac):

Drži.

ČOBANČE

(sav sjaje):

Pleta?

MICA

Slušaj - Gazdi Marku ovako da kažeš:

(Šapće mu u uho pomićući nečujno usnicama.)

- Pozdravlja te Ero sa onoga svijeta!

(čobanče kimne glavom da razumije)

Na tvom konju u nebo se žuri.

(čobanče kao gore),

Sjedi mu na krilu Đula, tvoja kći.

(čobanče kao gore),

Ja ti rekoh, a hvataj ga ti!

(glasno)

Pamti dobro, pazi da ne slažeš!

(Mića izleti van, odriješi konja od prozora, uzjaši, dovede ga pred mlinska vrata, gdje ga Đula očekuje i dovikne joj)

MICA

Amo ruku!

(Đula mu da ruku i skoči k njemu na konja. Mića dovikne čobančetu, koji ga začuđeno gleda):

Haj, haj!

(podbode konja i odleti s Đulom na protivnu stranu.)

(ČOBANČE se ni ne obrazre na njih, nego klekne na zemlju i udari pletom o ploču, i ona zvekne jasno):

Srebro!

(Ponovo je baci na tle i zakrije je hitro rukom) (pogađa)

Gospo?

(digne ruku i pogleda na novac, klikne):

Marko! - Srebro!

(U to sa hrpom MOMAKA i ČOBANA navali MARKO u mlin, držeći za haljinu oko vrata mlinara SIMU, koji strahovito dreči još s polja. Kad čobanče to čuje pokupi pletu i sakrije se iza vreća.)

SIMA

Jao meni! - Jao meni!

MARKO

Sad govori!

SIMA

Ne znam, gazda!

MARKO

Ja znam dobro: dva ortaka,
dva lupeža.

SIMA

Nije gazda!

MARKO

(zamahne):

Udre li te ova šaka!

SIMA

Ne znam, gazda, otkle pride,
nit ga dosad ikad vidjeh.
Ne znam od kog je koljena,
nit mu ikad čuh imena!

MARKO

A ja ti velim još jednom: govori!

SIMA

Kunem ti se, gazda!

MOMCI

Govori! - Govori!

(U to doleti DOMA u mlin, veselo, bezbrižno.)

DOMA

(Marku):

Ah, ti si ovdje?

MARKO

(škrine zubima):

Uh, baš mi sada dobro dođe!

DOMA

(zlorado):

Tražim te posvuda! - Goru si obašo?

(naivno, licemjerno)

Jesi l' možda Eru našo?

MARKO

(sarkazmom):

Ja ga vidjeh sa šumske čistine,
kako leti bogu na visine,
kad je čuo da ga zovem, stade,
na okrajak jedne zvijezde pade.
Onle viknu: - Kamiša se maši,
babu svoju pošteno ispraši! -

(Odgurne je srdito.)

(Okrene se Simi i prodrma ga za ramena):

A ti? - A ti?
Smrvit ću te, pasja vjero,
ne rečeš li: gdje je Ero!

SIMA

Ne znam, gazda!

MARKO

Vežite ga, i u vreću s njim.
Pa u vodu - i zakrente mlin!

MOMCI

(grabe Simu i vuku ga):

Pod kašike,
na kašike,
pod kašike! - Hajd!

SIMA

(očajan viče):

Ja ne znam, bogami, ne znam!

ČOBANČE

(pomoli se plaho iza vreća)

Al' ja znam!

(Svi se začude i zakliknu raznim glasovima začuđenja.)

DOMA I MOMCI

Ah! - Šta znaš! - Govori!

MARKO

(uhvati čobanče za ruku):

Dobit ćeš dva groša. - Govori!

ČOBANČE

Šta je više: dva groša il pleta?

MARKO

Bogme pleta!

MOMCI

Pleta! -

DOMA

Pleta!

ČOBANČE

Pleta?

(Popostane malko, a onda kao da govori napamet):

Pozdravlja te Ero sa onoga svijeta.

(svi se zagledaju u čudu)

Na tvom konju u nebo se žuri.

(opći pokret)

Sjedi mu na krilu Đula, tvoja kći.

(svi se zgranu)

Ja ti rekoh, a hvataj ga ti!

(reče čobanče hitro zadnji stih i pobjegne van. Opća konsternacija. Marko sjedne - teška pauza. Nitko se ne miče. Svi čekaju da Marko progovori prvi.)

MARKO

(reznirano i bolno):

Šta da čovjek radi? - Da grdi?
Da kune i da se srđi?

(srdito prema Simi)

Da odvrće što ludost zavrće?

(ustaje srdito)

Il da šibom po vazduhu frcne
pa vas dobro po ledima kvrcne,

(u bjesnilu)

i ospe vam modricama meso,
ne bi l' iz vas sotonu istresô!

(opet sjedne - mirnije)

Šta da čovjek radi? - Neka ćuti,
prigne šiju, u ćošak se skutri,
pa i rad tog dobrog boga hvali

(ustane)

Vražji huncut, kako mi podvali!

(naglom odlukom momcima)

Kupite se kući, nek vas nosi đavo -
Hajd!

(Domi)

A tebi ću ja da potresem kosti!

(Doma i momci pokunjeno i brzo odu.)

(Simi koji se je pribrao)

Sima, brate, ne zamjeri - oprosti!

(odlazi, s vratiju, velikodušno)

Ako si na kvaru, Marko će da plati...

(ode).

SIMA

(opipavajući bolno svoja rebra, žovijalno odvrati):

Ništa, ništa - gazda Marko:
"Sve će narod da pozlati!"

(otvori veselo žljebove, i mlin započne bučno da radi).

(Zastor brzo pada.)

K o n a c d r u g o g a č i n a

TREĆI ČIN

N a d e r n e k u

Dernek. Vidi se jedan dio široke podvornice ispod sela. Ostalo se zamišlja u kulisama. S lijeva poredani stolovi i tezge. Na nekojima se prodaje poznata dernečka roba: drvene svirale, frule, kamiši, lule, lonci, kotli, brzdari, marame, vitice, prstenčići, ogledalca, češlji, sapuni, nize staklenog biserja itd. Na drugima se nalazi voće: jabuke, dunje, šipci, grožđe, grontulje oraha, pletenice suhих smokava itd. S desna se prodaje vino i pečenka s ražnja, uštipci, privrta, pogača itd. U sredini velika lipa. Sprijeda veliki prostor. Prva nedjelja listopada (Rožarica), popodne. Vedro sunce. Pozornica je krcata svijeta: SELJAKA, SELJAKINJA, DJEČURLIJE. Svi u svečanom blagdanskome odijelu. Sve se to miješa, buči, smije u veselom raspoloženju. Čuju se diple i svirale. Kad se zastor digne: vika, galama i uzvikivanje VOĆARICA i TRGOVACA.

1. TRGOVAC

(drži u ruci niz bisera):

Žene, đerdan, marame, šudari!

2. TRGOVAC

(u jednoj ruci lonac, u drugoj zdjela):

Kotli, lonci, zdjele i brzdari!

1. VOĆARICA

Suhe smokve, bajami i grontulje!

2. VOĆARICA

Šipci, dunje, evo, slatke zobulje!

3. TRGOVAC

Suha mesa, pršuta, slanine!

4. TRGOVAC

Hrvaštine, masta, mareštine!

3. VOĆARICA

Slatkog grožđa, friška kruška batvača!

4. VOĆARICA

Vruća pita, uštipci i pogača!

ZAJEDNO

Ajd, kupuj, dok ga ima, narode!

(Dernečka buka prelazi u pjesmu, koju svi razigrano prihvaćaju).

NAROD

Skitao se budalina Tale
na derneku!
Skitao se omamljene glave
na derneku!
Vino mu je razigralo krvcu
na derneku!
Budalastu uzavriilo pamet
na derneku!
I on skače ko mahnito ždrijebe
na derneku!
Da ugrabi iz kola djevojku
na derneku!
Digoše se momci i junaci
na derneku!
Mašiše se kamiša i lula
na derneku!
Razbiše ih budalini Tali
na derneku!
Razbiše ih na tikvi i glavi
na derneku!

(Dok se narod malo prorjeđuje, pojavi se MARKO, za njim DOMA. Oboje odjeveno u svečano odijelo: on sa jačermom i tokama, pašnjačom sa kuburama, peškirom oko glave, kapom sa kitom, vezenim našivačima i krupnim čibukom, ona u bijeloj bošči, s kapom posutom cvancikama; cvancike

su joj i na prsima. Košulja, sadak, našivači sve vezeno i kićeno. Marko je zagrižljiv i ljut, a Doma uplašena i razdražena u isti mah. Opanke su im prašne, a lica oznojena. Oboje sjedaju pod lipu.)

MARKO

Oba mi se slomiše koljena,
gnjati teški, leđa mi zdrobljena.

DOMA

(ujedljivo):

Godine su, bogami, pokora.
Sto koraka srušiše matora!

MARKO

Lako tebi dok je tuđih kola!

DOMA

I za tebe je bilo mjesta!

MARKO

(ironično):

Kraj ćukova - mjesta baš za sokola!

DOMA

Moja svojta: svekar i nevjesta!

MARKO

Šta su oni meni? - Ni ovliko?

(Noktom o zub)

Otac, sestra tvog prvog čovjeka,
konju mazga - ili nikomu niko!
Ja radije pješačim do vijeka!

3. TRGOVAC

(uzvikuje svoju robu):

Suha mesa, pršuta, slanine!

4. TRGOVAC

Hrvaštine, masta, mareštine!

DOMA

(uzdahom):

Ja bih rado čašu masta?

MARKO

(ljut):

Bogme i ja. - Da je gasta!

DOMA

Valjda imaš u pašnjaci kesu?

MARKO

(ironičan):

Imam.

DOMA

Onda?

MARKO

Ehe! Ali gaste gdje su?
Tvoj Matija razbaca se s njima
po nebeskim svetim dernecima,
pije vino iz gospodnjih kaca,
čerek čupa rajskih jaganjaca,
sa svecima zlatan duvan frče,
s anđelima slatku kavu srče!
Je l' Matiji zlo na onom svijetu,
Je l' Matiji zlo na onom svijetu?

1. VOĆARICA

Evo kruške da zagrižeš u nju!

2. VOĆARICA

Haj, za grudi mirisavu dunju!

DOMA

Ja bih rado kakvu krušku?

MARKO

Nema slatkih za tu njušku.

(ironično)

Matiju vikni, jer su njegovi
krušaka rajskih prepuni džepovi!

DOMA

(digne se srdita i vrpolti se pred Markom):

Ne dodoh ne dernek
da gladnim i žednim,
ne dodoh na dernek
pod lipom da sjedim,
ne dodoh na dernek

prašinu da srčem,
za matorim mužem
da kasam i trčem.
Već dodoh na dernek
da radost radujem,
da igram u kolu,
da mladost mladujem!

(Ode hitro i prkosno desno.)

MARKO *(hoće za njom):*

Stani, babo! - Ne prkosi!
Stani, kud te đavo nosi?
Jao tebi, ako te uhvatim,
ne mrtvo ću da te isprelatim!

(u to se pojavi s lijeva mlinar SIMA, koji zaustavi Marka, potegnuv ga za rukav.)

SIMA *(zasopljen, iznemogao):*

Gazda Marko! - Počekaj!

MARKO *(zaustavi se radoznao):*

Sima, ti si? - Daj govori!

SIMA

Znam sve.

MARKO

Govori!

SIMA *(pokaže na sto):*

Sjedimo tu. Iznemogoh.
Lutao sam mnogo.

MARKO

Vidje l' nju?

SIMA

I nju i njega.
Selo iza trećega brijega.
Golemo gazdinstvo, gazda,
livada, čokot i brazda,
ulišta, staje, hambari,
čopori, stada, čuvari.
Mene prepoznaše odma
i upitaše kako je doma.

MARKO

A ona?

SIMA

Proklinjuć vaše inate,
ona je pitala za te.

MARKO

Šta on?

SIMA

On reče: "Bog i vjera,
ne idem kad me se tjera!"

MARKO (plane):

A moje pare? - A moj konj?

SIMA

Ako ga hoćeš - moraš po nj!

MARKO

Zar tako? - Dakle da hitam,
da molim, prosim i pitam?
Još valjda da poljubim ruku
lupežu i hajduku?

SIMA

Doć će na dernek i oni,
zlato sve na njima zvoni,
na konju pusat svjetluca,
zlatna i srebrna puca.
Kćerku ti ima i dukate,
možeš, gazda, odmah i u svate!

MARKO

Podi, pa ih po derneku traži.
Ako ih nađeš, dođi - pa mi kaži!
A ja pođoh sada kojekuda
da pogledam gdje je žena luda,
da ne pravi po sajmu belaja,
da se sa mnom ne šprdava raja.

SIMA

Letim, letim, taban mi je krilo!

MARKO (*okreće Simu*):

Idi, trči, za hator ti bilo!

(Marko odlazi desno, a Sima lijevo. Obojica se pri izlazu naglo okrenu i viknu):

MARKO

Sima! Haj, idi, trči, leti, hej!

SIMA

Marko! - Već idem, trčim, letim, hej!

(nestanu).

(Narod se opet sakuplja i galama derneka poraste u poklicima trgovaca i voćarica.)

1. TRGOVAC

Žene, đerdan, marame, šudari!

2. TRGOVAC

Kotli, lonci, zdjele i brzdari!

1. VOĆARICA

Suhe smokve, bajami i grontulje!

2. VOĆARICA

Šipci, dunje, evo, slatke zobulje!

8. TRGOVAC

Suha mesa, pršuta, slanine!

4. TRGOVAC

Hrvaštine, masta, mareštine!

3. VOĆARICA

Slatkog grožđa, friška kruška batvača!

4. VOĆARICA

Vruća pita, uštipci i pogača!

ZAJEDNO

Ajd kupuj, dok ga ima, narode!

(U to se začuje iza kulisa pjesma Mićina, koji se približava, dok se na dnu lijevo ne pojave na konjima: MIĆA i ĐULA. Svečano odjeveni, on u jačermi, tokama, pištoljima i handžarom za pasom, ona sa đerdanom i maramom. Uz njih DVA MOMKA što podržavaju konje.)

MIĆA (*ujaši pjevajući*):

Što su mome, Ero, za kradenje! - Oj!

NAROD

(udivljeno gleda mladi par i pozdravlja ih):

De, pogledaj, divno l' jaše!
Iz krajine nije naše!
Zdravo tebi, nevjesti uza te,
pusat srebren uzde su mu zlatne!
Gledaj toke, talir, škudu, pletu,
sunce zvijezdu provodi po svijetu!
Zdravo bio! - Zdravo bio!
Bog te živi neznana delijo!

(Mića sjaše s konja i preda ga momku, onda pride Đuli i pomogne joj sjašiti.)

MIĆA

Đula! - Ruku!

(Đula primi Miću oko vrata, a on nju oko pasa i skine je s konja. Dok momci odvođe konje, Mića i Đula prilaze polagano naprijed. Trgovci ih pozivaju da nešto pazare.)

3. TRGOVAC

Sjedni k meni momče iz daleka,
tu na ražnju mlado kezme čeka!

2. TRGOVAC

Hoćeš kamiš, uz njegovu lulu,
skladne diple, tanku, sitnu frulu!

4. TRGOVAC

Dodi amo, imam dobra vina,
malvazija, slatka mareština!

1. TRGOVAC

Amo gledaj, biser - niza divna,
burma zlatna, mala srebrn-grivna!

MIĆA

*(je doveo Đulu do jedne tezge, ona ne pokazuje nikakvog zanimanja za te stvari,
kao da su joj misli drugamo upravljene):*

Da ti nešto kupim - dođi.

ĐULA *(nećka se):*

Ne, ne!

MIĆA *(uporniji):*

Ovaj prsten - zrnje od jantara?

ĐULA

Nemoj!

MICA

Evo marame svilene?

DULA

Imam svega - baš grjehota para.

MICA

Ne veseli tebe slava ova?

DULA (*tužno*):

Bez božjega blagoslova?

(*blago predbacivajući*)

Ti znaš, Mića, dok sam dijete bila
rođenu sam majku izgubila.
Ne imadoh ni brata ni seke
da se malo razigram i smijem,
da proskačem od šume do rijeke,
da se gonim, takmičim i bijem.
Samo osta čako mrk i ljutit,
miluje me - al hrapavim dlanom,
meko šaptat ne zna ni poljubit,
ne zna blago budit zorom ranom.
Ipak, Mića, njegovo sam dijete,
poslije tebe njeg najjače volim.
Teško mi je što ne drugujete,
volite se, Mića - ja vas molim!

(*Dula se tiho zagrcne, a Mića je nježno odvodi u dno pozornice. Uto nahrupe s desna na scenu MARKO i DOMA, koja još iz daljine ustrašeno kriči.*)

DOMA

Jao meni, joj!

NAROD (*pritrči*):

Šta je ženi toj?

MARKO

(*vuče Domu za ruku i gurne je na sredinu pozornice*):

Stani tamo i više ne regni!

NAROD (*povlađuje*):

Stegni, stari, stegni!

DOMA (*buni se srdita*):

Ja se ne dam, ne!

MARKO

(*izvadi kamiš iz pašnjače i prijeti joj*):

Al dat ćeš se sunce moje žarko,
il se ja ne zvao više Marko - -

DOMA (*nasrnula na nj*):

Idi s puta
il ću noktima!

NAROD

Al je baba ljuta!
Ko mačka bi starog ogrebala,
u kolu bi mlada zaigrala!

(*narod pjeva rugalicu, dok se Doma i Marko prepiru*)

Nu jezika, ludog babljeg zvrka,
što se mota kô na sajmu strka,

i posrće poput pjanog svata,
škripi poput zardalih vrata.
Paripče što mahnita na gumnu,
ili kokot na crkvenom turnju,
mlinski žrvanj, drmusanje trusa,
rasklimano kolo ispod brusa.

MARKO

Zaludu joj zubi i žalac,
Večeras će pod ključ i katanac!

NAROD

Haj, haj!
Udri babu, daj!

(buka, galama, kroz koju se provuče SIMA.)

SIMA (Marku):

Pusti babu, neka sike samo,
i radije gledaj tamo!

(pokazuje na Đulu i Miću koji se pojave na dnu pozornice.)

ĐULA (poleti prema ocu):

Ćako, dragi ćako!

MARKO (ustukne, ironičan):

A, gle, Đula?
Od mrtvih uskrsnula?

DOMA (vikne):

A taj lupež s onoga svijeta sašo!

MARKO (*prema Mići*):

Jesam li te, dragi, ipak našo?

NAROD

Šta je sad ovo? - Po srijedi je krađa?

MIĆA (*hitro pristupi*):

U familiji samo mala svada!

MARKO (*Mići odrešito*):

A gdje su moji taliri i škude?

MIĆA (*lukavom porugom*):

Iz džepa u džep oni svijetom blude!

MARKO (*žestoko*):

A parip moj, što s njime ti pobježe?

MIĆA (*šalom*):

Uz jasle, gazda, gdje se parip veže!

MARKO (*zajedljivo*):

Moja kći me možda poželjela?

MIĆA (*uvjeravajući*):

I na tvom konju bogme doletjela!

MARKO

Al, valaj će bez njeg kasat kući!

MICA (*zanosno*):

To mladost može pješke - pjevajući!

NAROD (*u smijehu*):

Ta mu valja! - Baš je dobra!
Gdje je mudrost ovoliku pobra!!

DOMA i MARKO

Eh, sretan put vam želim!

MICA

I ja vama isto velim!

NAROD

Stari reži, baba sikće,
bit će smutnje, kavge bit će!

MICA

(*uhvati Đulu za ruku*):

Naš put je dalek! - Dodi!

ĐULA (*oklijeva i gleda na oca*):

Ćaća! - Ćako!

(*Marko grize kamiš i svladava se, ne govoreći ništa.*)

SIMA (*Marku*):

Šta ćutiš tako?

DOMA

Izgubio je glas.

MIĆA (*povlači Đulu dalje*):

Makni se! Hajd!

ĐULA (*zdvojno*):

Čekaj samo čas!

(otrgne se i pristupi ocu)

Bolno mi srce kô ptica ranjena,
jedna ga mora pritište kamena,
Dragi, kô dragi, voli i miluje,
ne pita od čeg srce mi boluje.
A on ni ne zna šta je tužna žena,
koja nikog od svog roda nema.
Nema majke, da je češlja, redi,
nema oca da mu u krilu sjedi,
ni junaka brata, a ni seke,
nema neve, njene ruke meke.
Ljudi, moje srce zapitajte,
kako mu je bez oca i majke!

DOMA i MARKO

Mani, bome, da si roda htjela
ne bi od njeg tako bježat smjela,
odrekla se očinskoga krova
bez obreda i bez blagoslova.

SIMA

Bilo tako sada a i prije,
teško samo ljubavi kad nije.

NAROD

Nema majke da je češlja redi - itd.

MICA

(kad vidi da se Marko ne obazire na Đulu, primi je za ruku i odvuče lijevo):

Neću da se dalje ponizuješ ovdje.
Ko nas vidjet hoće neka k nama dođe!

MARKO *(zaustavlja ih):*

Stani malo! - Ne nasrci tako!
Govorit ćemo ljudski i polako.
Ja imam da te pitam za koješta.

MICA

Pa pitaj, gazda.

MARKO

Jezika si vješta!
Al meni nećeš izmać mušavedom.
Slušaj dobro i odgovaraj redom.
Najprije ko si? - I odakle? - Šta si?
O tebi jedni vele glasi
da nešto imaš, da si roda dobra,
a drugi kažu: kopile si neko,
jedna te žena pokraj crkve pobra!
Govore treći da si nešto steko
čarolijama,
i vragolijama, *(prekriži se)*
Bog budi s nama!
A najzad čuh za ženama se tiskaš,
i omamiš ih, dok im pare spiskaš.
Šta veliš na to?

ĐULA *(skoči živo):*

To je laž!

MARKO

Polako, kćeri. - Ti premalo znaš.

NAROD

Govori! - Čujmo, ko si?
I otkuda te sreća nosi?
Koje su te želje s tvog ognjišta makle?

MICA

Pa hajd, čujte dakle! - - -
Mene moja majka svjetovala
i ovako često preklinjala:
Ti djevojku za ruku ne moli,
dok ne vidiš da l' te zbilja voli.
Ne kaži joj od koga si doma.
već koliko si prosjak i siroma!
Prikaži se kô skitnica sinja,
čankoliz, dopuz, čuvar tuđih svinja,
bez ležaja, bez krova,
bez šubare, bez kese.
tvoj zalogaj je, što se s tuđeg stola
skupi i na tle strese.
Samo ljubav kao ponoć slijepa
duboka je i trajna i lijepa,
koga ona za sebe odabra
taj je junak sa dva srca hrabra,
on je za nju život, svijet i slava,
slijepa ljubav: to je ljubav prava!
Ravnim drumom za to k njoj ne priđi,
nit imenom pred nju ne izidi,
macić budi il utvara kleta,
il kô - Ero sa onoga svijeta!

NAROD

Lukav je! - Zgodan!
Lijep! - Blagorodan! -
Ero! - Ero -
Od sokola pero! -

MARKO

Pa šta si onda varao i krao?

MICA

Posudih konja, kog sam natrag dao.
A novac evo netaknut do groša!

(vraća Marku čarapu s novcima).

SIMA

Poštenjak, ljudi, među nas je došá!

MICA

(gleda na Domu ironično):

Da slučajno na Matiju nabasah,
po nebu koji po krčmama kasa,
i da je došô do njegovih ruku,
ej, bogme, vrag bi tvoju spiskô muku!

DOMA

(posramljena, pomirljivo):

Ja sam zato pare dala
jer sam znala
da je šala!

NAROD *(u smijehu):*

Ti si za to pare dala
jer si znala
da je šala!

MARKO (*udobrovoljen*):

E. pa dođte malo amo,
da pijemo i razgovaramo!

MICA

Daleko je selo naše.

MARKO

Samo jednu il' dvije čaše,

MICA

Vratismo ti konja tvoga!

ĐULA (*ublažuje*):

Al imamo još jednoga.

MARKO

Ja sam vas odavno čekô.

MICA

Znam, mlinar mi je već to rekô.

ĐULA

Ja sam te tako vidjeti željela!

MARKO

Želja te nije daleko dovela!

MICA

Da ti je dovedem često sam nakanio,
al pristup si mi ti zabranio.

MARKO

A ja da dođem po te, ti si čekô?

MICA (*blago, zlobno*):

E, pa evo... i dočekô!

SVI (*zajedno*)

... i dočekô!

MARKO

(*približi se k stolu i vikne*):

Momče, crnog, deset vrča!
Pola janjca! - Čerek prča!

NAROD

Nosi vina, nosi jela,
nek se slavi nasred sela!

SIMA

U nedjelju svirka, kolo, hatovi,
i marame, mačkule, pa svatovi!

MARKO (*Simi*):

Svaka svadba starog svata ima

SIMA (*prekine ga*):

Taj će biti?

NAROD (*upane*):

Mlinar Sima!

(dijele se vrčevi s vinom).

MARKO (*diže vrč*):

U vaše zdravlje!

MIĆA

A i u tvoje!

DOMA

Pa bilo sretno i od strane moje!

SIMA

Neka bog vas živi!

NAROD (*diže vrčeve*):

Neka bog vas živi!

(ispijaju).

MARKO

(daje Đuli čarapu s parama):

Drži, tek je teži đerdan tvoj.

DULA

Čako, ti si nanu prikratio?

MARKO

Ah šta! Ona to posla Matiji svom -

DOMA (*Đuli*):

A on mi to natrag za tebe vratio.

MARKO

Triest dukata.

DOMA

Sto škuda.

MIĆA (*upane tobož važno*):

I dvjesta pleta!

SIMA

A sad povedi Ero - sa "ovoga" svijeta!

MIĆA

(povede pjesmu, koju kasnije svi prihvaćaju):

(Domi)

Što je sjajno, Ero, žuto zlato!

(Marku)

Što su konji, Ero, za jašenje!

(Đuli)

Što su mome, Ero, za kradenje!

SVI (*Mići*):

Što je Ero momak za ljubljenje!

(Pjesma prelazi u kolo, koje naraste do završnog živog i snažnog plesa.)

SVI

(pjevaju i plešu u kolu):

- Što na nebu sja visoko:
mjesec je il' sivi sokô?
U krilo mu zvijezda pada:
zvijezda je il' moma mlada?
- Što na nebu sja visoko,
nije mjesec nego sokô!
Što u krilu zvijezda pada,
zvijezda to je moma mlada!
- Sađi s njome moj sokole,
sađi s njom na ravno dole,
pokraj bistre izvor vode
kraj kog vile kolo vode,
džbun i trava gdje miriše,
slavuj ptica gdje bigliše,
pa je grli, pa je voli
dok se sunce ne pomoli.
Skokni, daj!
Skokni, dragi, u kolu, haj!
 draga,
Skokni, dragi, daj!
 draga,
Veselo, haj! -

K o n a c o p e r e

RJEČNIK

abažur (franc. *abat jour*) - sjenilo na svjetiljci
abbé (franc.) - svećenik, opat
A bientôt, cher capitaine! (franc.) - Do viđenja, dragi kapetane!
adieu (franc.) - zbogom
adieu sans adieu (franc.) - zbogom bez zbogom
Adieu, cher colon - cher général (franc.) - zbogom, dragi pukov... dragi generale
adio (tal.) - zbogom
ad litteram (lat.) - doslovno
afetim (tur.) - usklik odobravanja: tako je!
Ahejci - Ahejci, starogrčko pleme sa sjevera Peloponeza; kod Homera često naziv za sve Grke
akov (tur.) - stara mjera za žito; posuda ili vreća dimenzija te mjere
Akteon - u starogrčkoj mitologiji Kadmov unuk, lijep i mlad lovac; božica Artemida (Dijana) ga je za kaznu, što ju je krišom promatrao pri kupanju pretvorila u jelena, a onda su ga rastrgali njegovi vlastiti psi
a la Alessandro Tassoni (franc.) - na način Alessandra Tassonija, talijanskog pjesnika (1565-1635)
Aleardi, Aleardo (1812-1878) - pravo ime Gaetano, talijanski književnik, pristaša pokreta za ujedinjenje Italije, u pjesmama veliča ljepotu i povijest svoje zemlje; uzor mu je Byron
allemande (franc.) - vrsta plesa, vjerojatno njemačkog porijekla
allez (franc.) - hajdete
allons (franc.) - hajdemo
Allons aux Enfers (franc.) - Idemo u pakao
allora (tal.) - onda, dakle
ambrasirati se (franc.) - zagrliti se
amice (lat.) - prijatelju
amizantan (franc.) - zabavan
amor amori - lupus (lat.), ljubav je ljubavi - vuk (parafraza uzrečice *homo homini lupus*, čovjek je čovjeku vuk)
amoret (tal.) - malen kip koji prikazuje boga ljubavi Amora

Androklo - u starorimskoj mitologiji, odbjegli rob koji je sreo lava i izvukao mu trn iz šape; kad je bio uhvaćen, osuđen je na borbu s tim lavom, ali lav nije htio napasti svoga dobročinitelja
Angelico, fra (1387-1455) - zvan Beato Angelico, zapravo Guido di Pietro, talijanski slikar sakralnih tema, njegovi su likovi anđela idealizirane ljepote
Angelus (lat.) - molitva uz jutarnja ili večernja zvona ("Anđeo gospodnji navijestio Mariji...")
angir (tur.) - ždrijebac, pastuh
apaniran (tal.) - zamućen, zamagljen, blijed
apaš (franc.) - propalica, pripadnik gradskog ološa
apersi (franc.) - primjedba, opaska
Appolinaris - vrsta mineralne vode
à propos (franc.) - u pogledu, što se tiče, u vezi toga
arest (tal.) - zatvor
aretirati (franc.) - uhititi
Argus - div iz grčke mitologije koji je imao 100 očiju po cijelom tijelu; prenes: čovjek koji sve vidi
arhimandrit (grč.) - nadstojnik pravoslavnog manastira, najviši redovnički čin do vladike
Ariosto, Ludovico (1474-1533) - talijanski pjesnik renesanse, glavno djelo ep *Mahniti Orlando*.
arkibuza (franc.) - stara puška s dugom cijevi, kremenjača
arslan (tur.) - lav
Aspazija - lijepa, izobrazena i nadarena Milećanka iz 5. st. pr. Kr., naselila se u Ateni i okupila oko sebe najuglednije ljude, među kojima Perikla i Sokrata, udala se za Perikla, pripisivali su joj znatan politički utjecaj, bila je optužena za bezboštvo i svodiljstvo, oslobođena krivnje Periklovom intervencijom, nakon Periklove smrti udala se za atenskog državnika Lizikla
aspik (franc.) - mesna ili riblja hladetina
Asseyez-vous (franc.) - sjednite
ašik (tur.) - udvaranje, ljubav

ašikovati (tur.) - udvarati; voditi ljubav
ataka (franc.) - navala, nasrtaj, napad
ataširan (franc.) - povezan, pridijeljen, dodijeljen
atavizam (lat.) - naslijeđe od predaka
A toute a l' heure (franc.) - Sve u svoje vrijeme
Attendez! (franc.) - Čekajte!
Attention! (franc.) - Pozor!
auditor (lat.) - vojni sudac
Au revoir, ma petite! (franc.) - Do viđenja, mala moja!
Au revoir, mon cher fou (Franc.) - Do viđenja, draga moja ludo
Au revoir, mon enfant! (franc.) - do viđenja, moje dijete
avantira (franc.) - avantura, pustolovina

Baal - fenički, filistejski, kartaški bog pokrovitelj plodonosnih sila prirode; prinosile su mu se ljudske žrtve; spominje ga Biblija; lažni bog
babajko (tur.) - babo (otac) od milja
Baćan Tereza (mađ. *Batthyány*) - rođ. Illésházy, supruga Adama Baćana
Baćan, grof Adam Venceslav (mađ. *Batthyány*, 1722-1787) - glinski pukovnik, prisjednik banskoga stola, banski namjesnik 1753-1756, kada napušta položaj zbog ostavke bana Karla Batthyány, svog strica; suprug Terezije Illésházy; pokrenuo trgovinu žitom u Hrvatskoj 1751. godine (uglavnom s Italijom); 1757. napustio Hrvatsku
Baćan, grof Karlo (mađ. *Batthyány*, 1698-1772) - hrvatski ban 1743-56, sin bana Adama Batthyány; istakao se u ratu s Turcima pod vodstvom Eugena Savojskoga 1716-18; okolnosti njegove ostavke 1756. nisu sasvim jasne, nakon čega napušta Hrvatsku i obavlja niz dužnosti pri bečkom dvoru
badavadžiti (tur.) - ljenčariti, dangubiti; živjeti muktaški
bagav (tur.) - šepav, hrom
Bahantica - bakhantica, pratilica boga vina Bahka (Dioniza), raspojasana žena
baja - bubica, kukac
bakra (tur.) - kotao
balaustra (tal.) - balustrada, ograda stubišta ili balkona

balista (grč.) - starorimska ratna sprava za bombardiranje kamenjem
banak (tal.) - klupa
bandijera (tal.) - zastava
basamak (tur.) - stuba; prečka na ljestvama
basta (tal.) - dosta
bastard (tal.) - križanac, mješanac; izvanbračno dijete, kopile
batisten (franc.) - od batista, vrste finog platna
batvača - vrsta krupne kruške
bedeker (njem.) - knjižica s opisom nekoga kraja ili grada i s naznakom njegovih znamenitosti, služi kao vodič na putovanjima (prema imenu njem. nakladnika Baedekera)
Bedeković, Antun (?-1758) - bilježnik Sudbenog stola
bene, amice (lat.) - dobro, prijatelju
beneficija (lat.) - mn. od **beneficij**: povlastica, prednost, olakšica
bien (franc.) - dobro
bien, chère baronne? (franc.) - dobro, draga barunice?
biglisati - pjevati (poput slavulja)
billet-doux (franc.) - ljubavno pismo
birmanski (njem.) - zavrbovan, prisilno mobiliziran
bona fide (lat.) - u dobroj vjeri, dobronamjerno
Bon jour, cher chevalier! (franc.) - Dobar dan, dragi viteže!
bonne chance (franc.) - dobra prilika
Bon soir (franc.) - Dobra večer
Bon soir, cher diable (franc.) - Dobra večer, dragi đavole
Bon viaggio! Vento in puppa! (tal.) - Sretan put! Vjetar u krmu!
bordo (franc.) - vrsta vina iz okolice francuskog grada Bordeauxa
borniran (franc.) - umno ograničen, duševno skučen
bošča (tur.) - rubac na glavi udane seljanke; omot, svežanj
boščaluk (tur.) - dar kojim se daruju uzajamno mladenci na vjenčanju (umotan u bošču)
boudoir (franc.) - v. **budoar**
brzdar - kožna kesa u kojoj se nosi hrana
budoar (franc.) - mali, elegantno ukrašeni

ženski salon u stanu

bukara (tal.) - pehar, vrč

burma (tur.) - prsten

burš (njem.) - momak, časniki sluga, posilni

buršikozan (njem.) - studentski žustar, neusiljen; neugladen, neotesan (prema njem. studentskom društvu "Burschenschaft")

cachet (franc.) - čahura od oblatne s ljekovitim praškom

caklo - staklo

Camagnola (1380-1432) - talijanski kondotijer, pravo ime Francesco Bussoni, ratovao u službi milanskoga kneza Filippa Marija Viscontija i postao grof od Castelnova i kneževski zet, prešao u mletačku službu i protiv Viscontija borio se u bitki kod Macclodija, optužen je kao odmetnik i smaknut.

Car c'est tout un art que de savoir

charmer les hommes (franc.) - Jer sve je to vještina poznavanja šarmiranja muškaraca

carnasciale (tal.) - poklade, karneval

causeur (franc.) - kozer, čovjek koji ugodno priča, vješt zabavljač

ce conte d'antan (franc.) - tu bajku iz davnina

Ceres - prvi otkriveni planetoid (1801.)

c'est bien (franc.) - pa dobro

C'est la plus grande désillusion de ma vie! (franc.) - To je najveće razočarenje u mom životu

C'est ma dernière liaison (franc.) - To je moja posljednja veza

C'est magnifique! (franc.) - to je veličanstveno!

C'est presque ridicule! Un officier des hussards aux allures d'une pucelle!

(franc.) - To je gotovo smiješno! Husarski časnik pod nogama jedne djevice

c'est très discret (franc.) - to je previše diskretno

C'est une infamie! (franc.) - To je gadost!

C'est un otage, Madame la baronne! (franc.) - To je talac, gospođa barunice!

chaiselongue (franc.) - šezlong, pojestučena počivaljka s osloncem za glavu

charmante! (franc.) - šarmantno!

charmante petite (franc.) - šarmantna

malena

Che parole! (tal.) - Kakvih li riječi!

cher ami (franc.) - dragi prijatelju

cher capitaine (franc.) - dragi kapetane

cher chevalier (franc.) - dragi viteže

cher colonel (franc.) - dragi pukovniče

chère baronne (franc.) - draga barunice

Chère Grâce (franc.) - draga Gracijo

chère petite (franc.) - draga djevojčice

chers amis (franc.) - dragi prijatelji

chevalier (franc.) - vitez; kavalir

ciharmonika (njem.) - harmonika na

rastezanje

clavecin (franc.) - klavesen, stariji tip klavira

coiffeur (franc.) - vlasuljar, frizer

coiffiranje (franc.) - uređivanje frizure ili

vlasulje

collier (franc.) - ogrlica

comme il faut (franc.) - kako treba, kako dolikuje

comtesse (franc.) - grofica

conditio sine qua non (lat.) - uvjet bez kojega se ne može nešto učiniti

corpora delicti (lat.) - predmeti koji dokazuju zločin, dokazi

coupé (franc.) - zatvorena kočija s jednim sjedalom

crimen amoris (lat.) - ljubavni prijestup, nevjera u ljubavi

crimen laese majestatis (lat.) - uvreda veličanstva

Croatia rediviva (lat.) - oživjela hrvatska

cvancika (njem. **zwanzig** - dvadeset) - novac od dvadeset krajcara

čakšire (tur.) - hlače

čandrljivac (tur.) - svadljivac

Čegetek, Adam Antun (?-1754), zagrebački kanonik, obavljao niz službi, bio kaptolski poslanik u saboru u Požunu; autor ljetopisa *Bolonjska kronika*, napisanog za boravka u Bolonji, u kojemu piše o aktualnim zbivanjima u Zagrebu

čerek (tur.) - četvrtina nečega, komad nečega

čibuk (tur.) - cijev od lule; lula

čičerone (tal.) - turistički vodič

čoja (tur.) - vrsta sukna

dancing (engl.) - plesna dvorana, javni plesni lokal; ples

delektirati se (lat.) - zabavljati se, naslađivati se

Demeli (Demelli), Matija (?-1790?) - uspješni senjski trgovac solju, te žitom i drvenom građom iz unutrašnjosti, brodovlasnik; zastupnik Senja u saboru u Požunu 1790.

demoiselle (franc.) - gospodica

de profundis (lat.) - početni stihovi pogrebnog psalma, *Iz dubine*

deputacija (lat.) - poslanstvo, izaslanstvo

de quibus (lat.) - od čega, odakle

dernek (tur.) - sajam, vašar

Deruta - grad u talijanskoj pokrajini Perugia, poznat po slikanoj i pocakljenoj glinenoj robi

deus ex machina (lat.) - bog iz stroja; kada u antičkom kazalištu pjesnik nije mogao riješiti zaplet u drami, spuštao je na pozornicu lik nekog boga koji bi razmrsio situaciju; neočekivana osoba ili događaj koji donose izlaz iz neke situacije

devinnee (franc.) - pogodite

devotan (lat.) - ponizan, pokoran, odan, pobožan

deziluzija (franc.-lat.) - uništenje iluzije, razočarenje

dezolatno (lat.) - neutješno, očajno

Dijana - starorimska božica lova (grč. Artemida)

diner (franc.) - objed; večera; gozba

Diogenes - Diogen, starogrčki filozof koji je, odbacivši materijalna dobra, stanovao u bačvi, suvremenik Aleksandra Velikog

disput (tal.) - rasprava, prijemor, diskusija

dišperacijun (tal.) - očaj

divan (tur.) - vrsta sofe bez naslona

dolibiti - došuljati se

domestik (franc.) - sluga

Donati, Lukrecija - žena Rimljanina Tarkvinija Kolatina koja se ubila kad ju je obećastio Seksto Tarkvinije, član kraljevske porodice, što je bio povod da se oko 510. pr. n. e. u Rimu ukine kraljevstvo; simbol ženske kreposti

doza (grč.) - kutija ili zdjelica za šećer, slatkiše, duhan i sl.

dragée (franc.) - dražeja, šećerom prevučeni

badem ili lješnjak

draperija (franc.) - zastor; tkanina namještena u velike nabore

Drašković, Josip Kazimir (1716-1732) - general topništva; proslavio se u ratu za austrijsko nasljedstvo 1740-48. na tal. i njem. bojištima, te tijekom sedmogodišnjeg rata 1756-63; bio veliki župan križevačke županije

Dum spiro, spero (lat.) - dok dišem, nadam se

durbın (perz.) - dalekozor, dogled

duvar (tur.), zid

džardin (tal.) - vrt, perivoj

džustan (tur.) - kesa, novčarka

đelat (tal.) - sladoled

đemeliye (tur.) - natikače, pokućnice

đerdan (tur.) - ogrlica

đerdek (tur.) - ložnica

đerdef (tur.) - okvir u koji se napinje platno za vezenje

đul (tur.) - ruža

đuveglija (tur.) - ljubavnik; zaručnik

eau de Cologne (franc.) - kolonjska voda

eccellente (tal.) - izvrsno, sjajno

egzaltiran (lat.) - zanesen, bolesno živahan, pretjeran

ekvilibrij (lat.) - ravnoteža, stabilnost

Elle est adorable! (franc.) - Ona je divna!

Elle est délicieuse! (franc.) - Ona je ljupka!

embonpoint (franc.) - debljina

Embrassez-moi! (Franc.) - Zagrlite me!

en fin (franc.) - na kraju, napokon, konačno

entreprises (franc.) - pothvati, poduzetnički pothvati, spekulacije

en vogue (franc.) - na glasu, u modi

E perche no? (tal.) - A zašto ne?

Erdödy, grof Josip - sin Ljudevita Erdödyja, pješački kapetan

Erdödy, grof Ljudevit Moslavački (Ludovik, 1694-1766) - pripadnik ugledne hrvatske velikaške obitelji mađarskog porijekla; banski namjesnik, generalfeldmaršal Banske Krajine (1749-1753), veliki župan požeški

ešofiran (franc.) - uzbuđen, uzrujan,

uznemiren

Et les chances? (franc.) - A izgledi?

Et ne nos inducas in tentationem (lat.) - I ne dovedi nas u napast

Et puis, mon cher (franc.) - A onda, dragi moj

et surtout (franc.) - a iznad svega

evala (tur.) - uzvik odobravanja: izvrsno, bravo; pozdrav: zbogom, dovidjenja

evidemment (franc.) - jasno

ex abrupto (lat.) - iznenada, preko reda

excellentissime (lat.) - najpreuzvišeniji (titula biskupa)

excellentissime domine (lat.) -

najpreuzvišeniji gospodine

faible (franc.) - sklonost, naklonost

falšan (njem.) - lažan, patvoren

Famme morir d'amore... (tal.) - Daj da umrem od ljubavi, da se ugušim od ljubavi, da se survam u ponor od ljubavi...

famul (lat.) - sluga, pomoćnik

felicissima (lat.) - najsretnija

Felix Croatia (lat.) - Sretna hrvatska

festun (tal.) - ukrasni vijenac od cvijeća i voća (isp. **girlanda**)

Ficino, Marsilio (1433-1499) - talijanski humanistički filozof, prevoditelj i tumač Platonovih djela, utemeljitelj Platonske akademije (v.)

fildžan (tur.) - orijentalna šalica bez ručke za crnu kavu

Filelfo, Francesco (1398-1481) - talijanski pjesnik iz razdoblja humanizma

fizilirati (franc.) - ustrijeliti, strijeljati

flakon (franc.) - bočica, mala staklenka uglavnom za parfeme

folio (lat.) - format knjige u veličini poluarka; stara knjiga velikoga formata

Fortes adjuvat ipsa Venus! (lat.) - silama pomogla sama Venera

foulard (franc.) - meka, tanka svilena tkanina

fox-trott (engl.) - živahan ples, podrijetlom iz Amerike, okretanje se izvodi na prstima nogu

Fragonard, Jean Honore (1732-1806) - francuski slikar i grafičar rokokoja, majstor galantnih scena i duhovitih portreta

francav - zaražen "francuskom bolešću", sifilisom

françmacon (franc.) - slobodni zidar, mason

frivolan (lat.) - isprazan, ništavan; nepristojan, lakomislen

gadljar - gajdaš, čovjek koji svira u gadlje, narodno glazbalo koje se sastoji od mješine s nekoliko cijevi

Galatea - u starogrčkoj mitologiji morska nimfa, kći Nereja i Doride, zaljubljena u pastira Ahisa odbila je ljubavne ponude diva Polifema

galoper - kaloper, vrsta mirisne biljke

Ganimed - u grč. mitologiji lijep dječak koji bogovima na Olimpu toči piće

gardina (tal.) - zastor na prozorima i posteljama

garoful (tal.) - karanfil

gasta (tal.) - sitan metalni novac

gavan - bogati škrtac

gema (lat.) - ukrasni kamen u prstenu ili drugom nakitu s urezanim likom (za razliku od kameje kod koje je lik ispučen)

Genovefa - Genoveva Brabantska, junakinja srednjovjekovne legende, simbol nevine patnice

gentleman (engl.) - gospodin, otmjen čovjek

gicati se - trzati se; mahati nogama kad se leži ili sjedi

gigalje - hodulje, štule

girlanda (tal.) - ukrasni vijenac od cvijeća, lišća i plodina koji se vješa na zid (isp. **festun**)

girandola (tal.) - svijećnjak sa nekoliko krakova

Good night, miss Phoebe, I will go to

sleep... (engl.) - Laku noć, gospođice Phoebe, ići ću na spavanje...

Gotthard, Sv. - visoki gorski masiv u švicarskim Alpama

Gracieuse, cette petite! (franc.) - Graciozna, ta mala!

gratuirati (lat.) - čestitati

gratulacija (lat.) - čestitka

grazie molte (tal.) - puno hvala

grivna - ogrlica; vrsta novca

grontulja - niz oraha ili lješnjaka na koncu

Guimard, Marie-Madeleine (1743-1816) - slavna francuska plesačica

gvanat (tal.) - rukavica

handžar (tur.) - orijentalni dvosjekli bodež
harašo (rus.) - dobro
Harlekin - šaljivi lik iz talijanske komedije *dell'arte*, lakrdijaš
hat (tur.) - konj
hator (tur.) - naklonost, ljubav, volja; inat, prkos, svada
Heine, Heinrich (1797-1856) - njemački pjesnik i esejist
heruvim (hebr.) - kerubin, anđeo višeg reda
Hiketaon - sin Laomedonov i brat Prijamov u Homerovoj *Ilijadi*
hrvaština - domaće vino, pitko i svijetle boje
hrzus (tur.) - lopov, lupež

iguman (grč.) - starješina pravoslavnog manastira
ikonostas (grč.) - u pravoslavnim crkvama ikonama iskićen zid koji dijeli prostor gdje se nalazi oltar od ostalog prostora crkve
I know (engl.) - ja znam
Illusiones, illusiones, illustrissima domina! (lat.) - Iluzije, iluzije, presvijetla gospodo!
illustrissime (lat.) - presvijetli (feudalna titula visoke gospode)
impertinentan (lat.) - drzak, bezobrazan, neuljudan
in continuo (lat.) - neprekidno
in corpore (lat.) - osobno; u cjelini, skupno
in effigie (lat.) - u slici
infaman (lat.) - podao, gadan, nečastan
infamija (lat.) - podlost, besramnost, gadost
infernaln (lat.) - paklen, paklenski, užasan
inferno (lat.) - pakao
in flagranti (lat.) - na djelu
in folio (lat.) - format izdanja knjige u veličini polovine papirnog arka
ingrata progenies (lat.) - nezahvalna mladež
ingrate discipule (lat.) - nezahvalni učenici
inkanat (tal.) - dražba, javna prodaja
in medias res (lat.) - u središte stvari
in parentesi (lat.) - u zagradama
insolentan (lat.) - bezobrazan, drzak, bahat, pretjeran
intransigentan (lat.) - nepomirljiv, nepopustljiv
Irida - u grčkoj mitologiji glasnica bogova
irudica - vještica, zla žena; ludica, budalasta

osoba
izgled - pogled

Jacopone, da Todi (1230-1306) - pravo ime Jacopo de' Benedetti, talijanski pjesnik, pravnik, konvertit, napisao 93 Laude na tal. jeziku, pripisuje mu se latinska tužaljka **Stabat mater**
jačerma (tur.) - prsluk, ukrašen gajtanima
jagluk (tur.) - maramica, rupčić
jakreb (tur.) - škorpion
Janković-Bribirski, Antun pl. (1736-1765) - hrvatski velikaš, kraljevski viježnik, križevački podžupan, prisjednik Banskoga stola
jatagan (tur.) - velik, malo zakrivljen nož, oštar na unutarnjoj strani krivine
Je m'apelle? (franc.) - Ja se zovem?
jektičav (grč.) - sušičav, tuberkulozan
Je m'en souviens... Grande réconciliation familiere (franc.) - Sjećam se toga... Veliko obiteljsko pomirenje
je vous aime (franc.) - ja vas volim
jovijalan (franc.) - vedar, zabavan, veseo
jutrenja - crkveni obred, misa u rano jutro
juste milieu (franc.) - prava sredina, prava mjera, zlatna sredina

kabala (hebr.) - srednjovjekovna židovska tajna nauka; mistika, tajna nauka uopće
kadifa (tur.) - vrsta platna, baršun, pliš
Kalabrez - stanovnik Calabrije, krajnjeg juga Apeninskog poluotoka
kaloper - rogač
kalpak (tur.) - kapa od krzna; kaciga
kamčiti - tužiti se, dosađivati jadikovanjem
kamej (franc.) - kameja, rezani i oblikovani dragi kamen s ispupčenim likom
kamilajka (grč.) - kapa pravoslavnih svećenika, kamilavka
kamiš (tur.) - cijev od lule
kamižola (tal.) - košulja
kandžija (tur.) - bič
kanonik (lat.) - viši svećenički čin
kapricirati se (tal./franc.) - biti mušičav, hirovit, tvrdoglav; tvrdoglavo ustrajati
kapriola (tal.) - skok rukama o tlo, a nogama uvis; prevrtanje u zraku, salto
kaprisa (franc.) - hir, inat, "mušica"

kapucin (lat.) - pripadnik jedne grane franjevačkog reda (nose smeđi habit s dugom kukuljicom)

karafa (tal.) - trbušasta boca, staklenka

karniša (franc.) - prečka iznad prozora za vješanje zastora, zastornica

Kastor - po grčkomu mitu jedan od blizanaca Dioskura (drugi je **Poluks** ili Polideuk);

Kastor i Poluks sinovi su Zeusa i Lede, junaci i polubogovi; simbol bratske ljubavi; poslije smrti postali su zvijezde

katriga (tal.) - stolac

kezne (tur.) - mlado prase

kidisati (tur.) - nasnuti na koga ili što

klačarda - žbuka

klačina - mjesto gdje se pali vapno, vapnenica

Kleefeld, barun Vjenceslav - austrijski časnik, kostajnički pukovnik, kasnije zamjenik vrhovnog zapovjednika u varaždinskom generalatu

Klytij - u Homerovoj *Ilijadi* sin Laomedonov, brat Prijamov

koafira (franc.) - kapa, šešir; češljanje, frizura

koafirati (franc.) - uređivati frizuru

kočet - debela i oštra dlaka i predmeti od nje

komornik (lat.) - sobar

komušati - ljuštiti, čistiti (kukuruze)

kondotijer (tal.) - vođa najamnih družina, vojske u Italiji 14-16. st.

konfekt (tal.) - kolačić, slatkiš, bombon

konfiteor (lat.) - "ispovijedam se", pokajnička molitva

konsola (franc.) - konzola, izbočeni dio zida; u doba rokoka mali stol svinutih nogu, učvršćen ili prislonjen uz zid

konte (tal.) - grof

kontesa (tal.) - grofica

kontrabanda (tal.) - krijumčarenje

konverzirati (lat.) - razgovarati, čavrljati

konvulz (grč.) - konvulzija, grčenje mišića

kopuniti (tal.) - razmetati se, oholiti se

korepetitor (lat.) - učitelj koji s đacima ponavlja gradivo, pomaže u učenju

kovča - kopča

Krčelić, Adam Baltazar (1715-1778) - zagrebački kanonik i ljetopisac, rektor bečkog hrvatskog kolegija (sjemeništa), autor djela

Annae i brojnih povijesnih studija; djelo *Annue* donosi brojne portrete suvremenika i opis društvenih zbivanja toga vremena

krin (grč.) - ljiljan

krožet (franc.) - prsluk

krtol - košara

krvarina - naplata za prolivenu krv; odšteta

kube (tur.) - kupola

kudecati - posrtati

Kufstein - grad u Tirolu u Austriji; snažno vojno uporište, poznata tvrđava Geroldseck iz 13. stoljeća

kujonirati (franc.) - mučiti nekoga, podlo s nekim postupati, šikanirati

Kupidon - starorimski bog ljubavi (grč. Eros, rimski i Amor)

Kušević, Fran - blagajnik kraljevske blagajne i vrhovni auditor Krajine

kuzen (franc.) - bratić, rođak

kvartin (tal.) - četvrt litre

La belle Thérèse! Quelle chance! (franc.) - Lijepa Tereza! Kakva prigoda!

La belle Thérèse, / Toujours amoureuse! (franc.) - Lijepa Tereza, / Uvijek zaljubljena!

La Camargo, Marie-Anne (1710-1770) - pravo ime de Cupis, francuska balerina španjolskog podrijetla

La forteresse est bien armée, mais elle sera prise (franc.) - Utvrda je dobro naoružana, ali će biti osvojena

lagum (tur.) - podzemni hodnik; potkop, mina

Laissons cela (franc.) - pustimo to

lajtnant (njem.-franc.) - potporučnik

La liberté pure! (franc.) - Čista sloboda!

Lampo - brat Prijamov, sin Laomedonov u Homerovoj *Ilijadi*

Landino, Cristoforo (1424-1498) - talijanski filozof iz razdoblja humanizma, autor dijaloga

O plemenitosti duše

La petite inhumaine (franc.), okrutna djevojčice!

La Pucelle (franc.) - *Djevica*, poema francuskog pisca, povjesničara i filozofa Voltairea (1694-1778)

Le chevalier parfait (franc.) - Savršeni vitez

ledio (tal.) - stalak nagnute ploče, služi za čitanje i pisanje

légion étrangère (franc.) - legija stranaca, francuska vojna jedinica sastavljena od stranaca (pustolova); najčešće službuje u kolonijama
Le premier fort est attaqué! (franc.) - Prva utvrda je napadnuta!
liaison (franc.) - veza
lisez (franc.) - čitajte
little konte (engl.-tal.) - mali grof
lokumtenens (lat.) - vršitelj dužnosti, zamjenik, namjesnik
lorgnette (franc.) - sklopive naočale s drškom (ne drže se stalno na očima, nego samo kad zatreba)
louisdor (franc.) - louis d'or, francuski dukat od dvadeset zlatnih franaka
Lukan, Marko Anej (39-65. n. e.) - starorimski pjesnik, autor historijskog epa o rimskom građanskom ratu *Pharsalia*; urotnik protiv cara Nerona
lukijenar - vrsta mjedenog stolnog svijećnjaka
luknja (njem.) - rupa
lumin (tal.) - svjećica, žižak (za mrtve)

ma che (tal.) - ma što!
ma chère (franc.) - draga moja
Ma chère enfant (franc.) - Moje drago dijete!
Machiavelli, Niccolo (1469-1527), talijanski povjesničar i političar, autor knjige **Vladar** u kojoj smatra da su za stvaranje jake vlasti dopuštena sva sredstva bez obzira na moral
mačkula (tal.) - mali top, mužar, prangija
maćeja - maćeja
madame la comtesse (franc.) - gospođa grofica
Madame, s' il vous plaît (franc.) - Gospodo, izvolite
mademoiselle (franc.) - gospođica
madonna (tal.) - gospođa
madrigal (tal.) - glazbena popijevka pretežito ljubavnog sadržaja, javlja se u 14. st.
magister (lat.) - učitelj
Magnifico - Lorenzo de' Medici (1449-1492), zvan Il Magnifico, Veličanstveni, vladar Firence, pjesnik, mecena umjetnosti i zaštitnik umjetnika
majolika (tal.) - pečena i pocakljena glina, te

predmeti od toga materijala
majordomus (lat.) - nadstojnik dvora; upravitelj imanja
makron (franc.) - vrsta bombona
Malenić, barun Kurilovički Aleksander (1716-1768) - arhivar, potpukovnik kostajničke pukovnije
malicija (lat.) - zloba, pakost
malum omen (lat.) - zao znak
maltez, malteški vitez - ivanovac, johaniter, pripadnik viteškog reda osnovanog 1070. godine za zaštitu hodočasnika u Palestinu; nakon što su Križari izgubili osvojene zemlje u Palestini, nastanili su se na Malti
malvazija - vrsta vina
mandat (lat.) - (ovdje) naredba, nalog
manšeta (franc.) - manžeta, orukvica, kraj rukava
manuskript (lat.) - rukopis
ma petite (franc.) - mala moja
marche funebre (franc.) - pogrebna ophodnja
mareština - vrsta grožđa i vina
Maria Theresia, regina (lat.) - Marija Terezija, kraljica
Mars - starorimski bog rata (grč. Ares)
mast - mošt, mlado vino
maškalcun (tal.) - nitkov, hulja
maža (mađ.) - mjera od sto funti, centa
Me comprends - tu? (franc.) - Razumiješ li me?
Medičejski prinčipi - prinčevi porodice Medici, poznate talijanske velikaške obitelji iz Firence; posebice se istakla pomaganjem znanosti i umjetnosti
menuet (franc.) - vrsta društvenog plesa iz 17. st. u tročetvrtinskoj mjeri
merci (franc.) - hvala
Merci, Madame la baronne! (franc.) - Hvala, gospodo barunice!
mésalliance (franc.) - meزالijansa, nepriličan brak, brak između socijalno neravnopravnih ljudi
mes hommages (franc.) - moje poštovanje
Messenger-boy (engl.) - glasnik
messer (tal.) - gospodin
Mezzofanti, Giuseppe (1774-1849) - kardinal, talijanski jezikoslovac, poznao 60 jezika

milieu (franc.) - sredina, okolina, društvo
milun (tal.) - dinja
modus (lat.) - način
mon cher (franc.) - dragi moj
Mon cher comte (franc.) - Dragi moj grofe
mon coeur (franc.) - srce moje
mon Dieu (franc.) - moj Bože
mon enfant (franc.) - dijete moje
mon oncle (franc.) - striče moj
mon pauvre (franc.) - jadni moj
monseigneur (franc.) - počasni naslov prinčevima, biskupima; preuzvišeni
monsieur (franc.) - gospodin
mon vieux (franc.) - stari moj
Morija - sjeverozapadna Afrika (zemlja Maura, Mora)
mundur (franc.) - odora, uniforma
Musie Janko, a la votre (franc. iskv.) - Gospodine Janko, u vaše
muskatrozina (njem.) - groždica, suho mirisavo grožđe
muslin (franc.) - fina pamučka tkanina (ime prema iračkom gradu Mosulu)
mušaveda (tur.) - bijeda, nesreća; kleveta
muškat (tal.) - vrsta mirisavoga grožđa i vino od njega
muštra (njem.) - uzorak, primjerak
muzirati (franc.) - pjeniti se, pjenušati se

našivači - ukrasne trake oko otvora odjeće ili uz rubove za kopčanje
négligé (franc.) - nemarna, neprimjerena odjeća; polugolotinja
nenavidjeti - mrziti
never (engl.) - nikad
Nichts (njem.) - ništa
niente (tal.) - ništa
noblesse oblige (franc.) - plemstvo obvezuje
nom de (franc.) - ime od
Non, non, je vous tiens. Vous me connaissez? (franc.) - Ne, ne, držim vas. Prepoznajete me?
Nous ne reparlerons, cher ami (franc.) - Više nećemo razgovarati, dragi prijatelju

njet (rus.) - ne
njičevo (rus.) - ništa

obdulja (tur.) - utrka; oklada

obrstar (njem.) - pukovnik
O, donne ingrante (tal.) - O, nezahvalne žene
officier d'ordonnance (franc.) - ordonanc-officir, časnik dodijeljen komandantu za ispomoć, prenošenje naredbi i druge poslove
old boy (engl.) - stari dečko
Omfale - u grčkoj mitologiji lidijska kraljica kojoj je junak Heraklo služio kao rob; kad se njome oženio zapustio je junačka djela i prepustio se raskošnom životu
opica - majmun
optime (lat.) - izvrsno, odlično
orij - orah
Oršić, Grof Krsto (1718-1782) - prisjednik Banskoga stola, kostajnički potpukovnik, glinski pukovnik i zamjenik vrhovnog zapovjednika u banskoj Krajini; istakao se u marijaterezijanskim ratovima
ošpital (tal.) - bolnica
otočento (tal.) - 19. stoljeće
oui, oui, maman (franc.) - da, da, mama
ožeg - žarač, razgrtalo žara u peći

paklina - katran
Palazzo vecchio - čuvena gotička palača u Firenci, nekada sjedište državne uprave
paramenti (lat.) - crkveni ukrasi, crkveno ruho i sl.
paravent (franc.) - pokretni zaklon presvučen papirom ili tkaninom, često oslikan
parentesa (grč.) - riječ ili rečenica u zgradama
par force (franc.) - silom, prisilno
pardonirati (franc.) - reći "pardon", zamoliti nekoga za oprost
paripče (grč.) - umanj. od parip, konj, kljuse
Paris - sin trojanskog kralja Prijama koji je oteo lijepu Helenu, što je bio povod trojanskog rata
paroksizam (grč.) - vrhunac, kulminacija
parole d'honneur (franc.) - časna riječ
Pas de gene, mon coeur! (franc.) - Nema smetnje, moje srce!
paškvil (tal.) - pogrđan ili podrugljiv spis, javna uvreda istaknute ličnosti (prema Pasquino - ime kipa u Rimu na kojega bi se obično smještali stihovi s takvim sadržajem)
pašnjača - širok kožni pojas

Patačić, Stjepan - pripadnik ugledne hrvatske velikaške obitelji, kostajnički pukovnik, vrhovni komesar krajine
pauvre (franc.) - jadan
Pauvre bon Dieu! (franc.) - Jadni dobri Bog!
Pax tecum, puella castissima! (lat.) - Mir s tobom, prečista djevojko!
pelivan (tur.) - akrobat
pemski - češki (i pogrdno značenje)
pendžer (tur.) - prozor
per Dio (tal.) - za Boga
persona gratissima (lat.) - najpoželjnija osoba
personae gratae (lat.) - poželjne osobe
peškir (tur.) - ručnik, ubrus
Pico della Mirandola, Giovanni (1463-1494) - talijanski humanistički filozof, djelovao u okviru firentinske Platoničke akademije; jedan od najučćenijih ljudi svog vremena, zbog bavljenja mistikom optužen za herezu
Pierrot et Pierrette, / La flute et violon. / Madame: une coquette / Monsieur: un cochon! (franc.) - Pjerot i Pjereta / Flauta i violina / Gospođa: kokota / Gospodin: svinja!
pijama (franc.) - spavaćica, pidžama
piket (franc.) - vrsta kartaške igre
pilastar (tal.) - polustup, stup koji je jednim dijelom ugrađen u zid
piljak - kamenčić; čekinja
pinezi - novci
Pistojanici - građani grada Pistoje, glavnoga grada istoimene pokrajine u Toskani u Italiji
pitur (tal.) - slikar; ličilac
pjatanca (tal.) - jelo, objed, obrok
planetoid (grč.) - asteroid, mali planet
Platonska akademija - Platonička akademija u Firenci, žarište književne i filozofske djelatnosti u razdoblju humanizma
pleta (grč.) - starinski novac, pet srebrnih groša
plus tard (franc.) - prekasno
Pluto, Pluton - starorimski bog podzemnog svijeta (grč. Had)
podagra (grč.) - kostobolja, giht
Podgorska-Nučić, Vika (1898-1984) - glumica, od 1921. prvakinja Hrvatskoga narodnoga kazališta u Zagrebu; tumačila je Agnezu u *Pustolovu pred vratima*, Maru u

drami *Božji čovjek*, Gigu Barićevu u dramu *Bez trećeg*, Lelu u *I Lela će nositi kapelin*.
Point de raillerie, cher baron (franc.) - nemojmo se šaliti, dragi barune
pojata - staja, štagalj
politesa (franc.) - uljudnost, otmjenost
poltrona (tal.) - naslonjač, fotelj, stolica s naslonom
Poluks - v. **Kastor**
porca vita (tal.) - prokleti život
Pour plaire à Monsieur Janković (franc.) - Na zadovoljstvo gospodina Jankovića
povjesno - svežanjčić lana koji se navija oko preslice; uopće: lan, kudjelja, vuna
Požun - stariji naziv za današnji grad Bratislavu u Slovačkoj
praska - breskva
prč - jarac
prćija (tur.) - miraz, dota
preambula (lat.) - uvodni dio ugovora ili zakona; predgovor, uvod uopće; prenes: okolišanje u govoru
prenez place (franc.) - uzmite mjesto, sjedite
Prenez place' s'il vous plaît (franc.) - Sjednite, molim
prepošt (tal.) - poglavar samostana, prior
preputium (lat.) - prepucij, kožna kapica na vrhu muškog spolovila (misli se na obrezivanje Židova)
presiran (franc.) - pritisnut, stegnut; natjeran u škripac
primaš (lat.) - prvi violinist ciganske glazbe
Prijam - trojanski kralj u Ilijadi
proscenij (grč.) - prednji dio pozornice, između zastora i orkestra
Prozerpina - u grčkoj mitologiji kći Zeusa (Jupitera) i Demetre (Cerere), na glasu zbog svoje ljepote, koju je oteo podzemni bog Had (Pluton)
Psihe - grč. ljepotica u koju je bio zaljubljen bog ljubavi; personifikacija duše
pulčaz (tur.) - v. **toka**
purtrippo (tal.), nažalost
pusat (tur.) - konjska oprema
putir (grč.) - u pravoslavnoj crkvi čaša za pričest, kalež

que c'est drôle! (franc.) - kako je to smiješno!

Quel esprit! Quelle noblesse! Plus de bon sens (franc.) - Kakav duh! Kakva plemenitost! Više dobrog ukusa...

Rauch, Ivan - podban Kraljevine Hrvatske, Slavonije i Dalmacije (od 1756), veliki župan zagrebački i križevački

Regna sumus, non municipia (lat.) - Kraljevstva smo, ne općine

regnikolarna kuća - sabor

regnum regno non praescribit leges (lat.)

- kraljevstvo kraljevstvu ne propisuje zakone; riječi uklesane na nadgrobnom spomeniku Tome Bakača Erdödija; međutim, tu je rečenicu izrekao njegov potomak Ivan na ugarskom saboru 1790, boreći se protiv uvođenja mađarskog jezika u hrvatskoj

regulaška pukovnija - pukovnija sastavljena od redovne vojske

rendez-vous (franc.) - ugovoreni sastanak

renomist (franc.) - brbljavac, hvalisavac, razmetljivac

retirirati se (franc.) - povući se, uzmaknuti

reusirati (franc.) - uspijevati, postići uspjeh

Révanche, Madame! (franc.) - Osveta, gospodo!

reverendissime (lat.) - velečasni, prečasn

revoltirati se (franc.) - ozlojediti se, protiviti se, negodovati

rišpetat (tal.) - poštovati

rondar (tal.) - stražar, redar, žandar

rondolet (franc.) - glazbena kompozicija vedra karaktera u kojoj se glavna tema stalno ponavlja

rudina - livada, tratina

rujiba - ozeblina

ružulin - vrsta likera

sadak (tur.) - ženski seljački haljetak

salonrok (njem.) - salonski kaput, svečani dugi kaput

Salta, porco de orso! (tal.) - Skači, svinjo od medvjeda!

San Marco - dominikanska crkva u Firenci

San Miniato - romanička bazilika u Firenci

Santa Maria del Fiore - gotička katedrala u Firenci

sara (mađ.) - gornji dio čizme

sarkastično (grč.) - pakosno, podrugljivo, ironično

Savonarola, Girolamo (1452-1498) - dominikanac iz Firence, poveo borbu protiv pokvarenosti crkve, stekao znatan broj poklonika; sukobio se s papom, spaljen na lomači zbog hereze

sebar - težak, kmet, rob

seičento (tal.) - talijanski naziv za 17. stoljeće, doba baroka

sekreter (franc.) - pisaci stol

Sermage - stara francuska porodica koja se naselila u Hrvatskoj i pohrvatila

Sermage, barunica Julijana - rod. Moscou, posjednica dobra Novi dvori kod Zaprešića, supruga Josipa Petra (1688-1746), tajnica

karlovačkog generala grofa Josipa Rabatte

Sermage, Troilo Petar (1722-1771) - oficir, general u Vojnoj krajini, sin Josipa Petra i Julijane Sermage

sermon (franc.) - propovijed, ukor, opomena

Servus, servus Magnifice (lat.) - (važ sam) Sluga, sluga, preuzvišeni!

sevres (franc.) - naziv porculana proizvedenog u gradu Sevresu u Francuskoj

Sicurissimo, Eccellenza! (tal.) - Sasvim siguran, ekscelencija!

Si! Giusto! (tal.) - Da! Točno!

Signore Italiano, Fa sempre baccano!

(tal.) - Gospodin Talijan uvijek radi galamu!

Silius Italicus - Silije Italik (26-101), rimski pjesnik, autor povijesnoga spjeva **Punski rat**

S'il vous plait, chère Madame (franc.) -

Izvolite draga gospodo

sindžir (tur.) - lanac, okovi

Sinjorija (tal.) - gospodstvo, gospoda, naziv za mletačku vladu i Veneciju

sinjorina (tal.) - gospodica

soareja (franc.) - večernja priredba, sijelo

sofist (grč.) - mudrac, mislilac; pripadnik grupe starogrčkih filozofa iz 5. st. pr. n. e., koje je Sokrat prikazivao kao isprazne mudrijaše; naziv se zato danas koristi za mudrijaša, cjepidlaku, zanovijetalo i sl.

sonoran (lat.) - zvučan, zvonak

Soyons amis! (franc.) - Budimo prijatelji!

spektakulum (lat.) - predstava, prizor; skandal, buka, vika

spleen (engl.) - tuga, dosada, sumornost, zlovolja

sponar - užar

spuž - puž

stafaža (franc.) - statisti

stante pede (lat.) - odmah, smjesta, iz ovih stopa

State a tacere, Signor parrucchiere! (tal.) - Budite tiho, gospodine frizeru!

Stattius, Publije Papinije Stacije (o. 40-96) - rimski pjesnik, autor spjeva **Tebaida**

sterling (engl.) - novčana jedinica u Engleskoj

stobor - stupac; ograda od stupaca; prostor ograden takvim stupcima, dvorište

Stolniković, Krsto - prisjednik Sudbenog stola, advokat biskupa Tauszyja

subliman (lat.) - visok, velik, uzvišen, veličanstven, plemenit, otmjen

summa summarum (lat.) - sve u svemu, sveukupno

suponirati (lat.) - pretpostavljati, nagađati, naslućivati

Sv. Đurad - Sv. Juraj

Sv. Kralj - zagrebačka katedrala (posvećena sv. Stjepanu, prvom kralju Mađarske (975-1035), koji je pokrstio svoj narod)

Sv. Žaver - Sv. Franjo Ksaverski, barokna crkva sjeverno od ondašnjeg Zagreba, pod Medvednicom (danas se sjeverna zagrebačka četvrt po toj crkvi zove Ksaver)

šartreza (franc.) - vrsta likera od bilja

šatula (franc.) - kutija

šjora (tal.) - gospođa

škanjet (tal.) - podnožnik, klupčica

Škrlec (Skerlec) Lomnički, Nikola (1729-1799) - bilježnik Sudbenog stola, blagajnik Kraljevine, pronotar i vrhovni ravnatelj školstva, veliki župan zagrebački

škuda (lat.) - nekadašnji srebrni novac

škulja - rupa

šljaka - štaka

štionik - mjesto na kojem svećenik drži knjigu iz koje drži propovijed

štukatura (tal.) - gipsanje, rad u gipsu, osobito na stropu sobe

šudar (tal.) - ubrus, rubac, marama

šufit (tal.) - tavan, potkrovlje, mansarda

šuft (njem.) - hulja, nitkov

šulferini (tal.) - šibice, žigice

tabernakl, tabernakul (lat.) - ormarić

table d'hôte (franc.) - objed u gostionicama u određeno vrijeme uz određenu cijenu, za sve goste, za razliku od objeda **a la carte**, gdje gost bira i plaća po jelovniku

taburet (franc.) - niski stolac bez naslona

talir (njem.) - vrsta austrijskog novca

tartaruga (tal.) - kornjača; kornjačevina

tasa (tur.) - pladanj, poslužavnik

Tausi (Thauszy), Franjo Baltazar (1698-1769) - zagrebački biskup

terluk (tur.) - vrsta papuče

tertius gaudens (lat.), treći koji se veseli; treća osoba koja se okorišćuje borbom dvojice protivnika

testa - cesta

Tibullo - Albije Tibul (oko 54-19. pr. Kr.), starorimski lirski pjesnik, autor melankoličnih elegija

Tiens! c'est drôle! (franc.) - Stani! to je smiješno!

tiepoleskan - u stilu Giovannija Battiste Tiepola (1696-1770), venecijanskog slikara

Titianus Vecellius - v. **Tizian**

Titianus Vecellius pinxit Anno Domini 1530. (lat.) - Titianus Vecellius slikao godine Gospodnje 1530.

Tizian (1490-1576) - čuveni venecijanski slikar iz doba visoke renesanse

toka (tur.) - ukrasno metalno puče ili pločica na narodnoj nošnji; kopča

Transportare, espedire, recomandire, signore Demeli Segna (tal.) -

Transportirati, otpremiti, preporučiti, gospodin Demeli Senj

traktirati (lat.) - ugošćivati, častiti

tratamenat (tal.) - gozba, gošćenje

Très bien! (franc.) - vrlo dobro

Triton - u grčkoj mitologiji bog morskih dubina s ljudskim tijelom i ribljim repom, sin Posejdonov

turanj - toranj

Tutto capito, Eccellenza! (tal.) - Sve jasno, ekscelencijo!

ulište - košnica
unanimiter (lat.) - jednoglasno
Une mission diplomatique (franc.) - Jedna diplomatska misija
Une petite intrigue (franc.) - Jedna mala intriga
un tesoro (tal.) - blago, bogatstvo
ut crepidae docent (lat.) - tako cipele dokazuju
utenzilije (lat.) - kućne potrepštine, pribor

vagan - stara mjera za žito, oko 61 litre
Valet (lat.) - zdravo, zdrav bio
večernja - misa i molitve u crkvi što se čine poslije podne
Venus victrix (lat.) - Venera pobjednica
very nice (engl.) - vrlo lijepo
Veillez-vous asseoir mon cher colonel (franc.) - Želite li sjesti, dragi moj pukovniče
Vesta - najsvjetliji planetoid, između Marsa i Jupitera, otkriven 1807.
Vestalka - čuvarica hrama starorimske boginje ognjišta Veste; vječna djevica
Via! (tal.) - Bježi! Odlazi!
Vichy - poznata mineralna voda iz istoimenog franc. grada
vis-à-vis (franc.) - nasuprot, sučelice
višta (tal.) - pogled, vidik
Vivat (lat.) - Živio / Živjela
Vivat Croatia! (lat.) - Živjela Hrvatska!
Vivat Theresia! (lat.) - Živjela Tereza!
voilà (franc.) - evo, eto
Voltaire (pravo ime François Marie Arouet, 1694-1778) - francuski pisac, povjesničar i

filozof prosvjetiteljstva, isticao se svojim slobodoumljem i suprotstavljanjem službenoj religiji
volterijanac - pristaša Voltaira (v.); slobodni mislilac, prosvjetitelj; buntovnik, prevratnik
voluptuozan (lat.) - razbludan, pohotan
Vous avez raison (franc.) - Imate pravo
Vous etez délicateuse (franc.) - Vi ste dražesni
Vous etez libre! (franc.) - Slobodni ste!
Vous etez très charmante! Une vraie paysanne! (franc.) - Vi ste vrlo šarmantni! Prava seljanka!

wagon-lit (franc.) - spavaća kola u vlaku
well (engl.) - dobro

yes (engl.) - da
Yes, my darling! (engl.) - Da, draga moja!

zapreludirati (lat.) - zasvirati preludij, predigru glazbenog djela; prenes: prebirati po tipkama
zobulja - stoklas, divlja zob, trava nalik na zob
zulum (tur.) - nasilje, bezakonje
zulumčar (tur.) - nasilnik, okrutnik, tiranin

ženiran (franc.), zbunjen, u neprilici; posramljen
žovijalno (franc.) - zabavno, veselo